RUSKÁ KNIHOVNA

DÍL XLIII.

SPISY
Aleks. Feofilaktoviče Pisemského.

SVAZEK IV.

TISÍC DUŠÍ

Vydavatel J. Otto v Praze

RUSKÁ KNIHOVNA.

Výbor belletristických prací nejpřednějších ruských spisova

Překlady rediguje P. Papáček. — Vydává J. Otto v Pra

I. Tolstoj hr. Lev Nik., Spisy. Sv. 1. Albert. Po (Přel. dr. J. Řežábek.) — Statkářovo jitro. Povídka. (P. Ka Zápisky markérovy. (E. V.) — Ze zápisek knížete Ně dova. Lucern. (B. Sokolova.) — Tři smrti. Povídka. (K. cingrová-Baušová.) — Dva husaři. Povídka. (Dr. P. Durdí Kozáci. Kavkazská povídka. (B. V. — L. K.) — Hr. L. N. T Napsal J. V. Kalaš. Za 3 K, váz. 3·60 K, velín. vyd. skv. váz

II. Tolstoj hr. Lev Nik., Spisy. Sv. II. Vpád. Vyp vání dobrovolníkovo. (O. Z.) — Kácení lesa. Povídka kad (J. L.) — Setkání s moskevským známým ve vojště. Z ka ských zápisek kníž. Něchljúdova. (J. K. Pravda.) — Sevast Válečné obrazy. (J. D. Lužnický.) — Metelice. Zimní črta. (žek.) — Rodinné štěstí. Ronán. (T Malochyňská.) — Polyk Povídka. (V. P.) — Cholstoměr. Historie koně. (Dr. P. Du Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz 5 K.

III. Tolstoj hr. Lev Nik., Spisy Sv. III. Dětství, pectví a jinošství. Přeložil J. K. Pravda a E. Hlavina Za váz. K 2·60, velín. vydání skvostně váz. 5 K.

IV.—VI. Tolstoj hr. Lev Nik., Spisy. Sv. IV.—VI. Karenina. Román o osmi částech. Přeložil J. Hrubý. Třet Díl I. Za 2 K, váz. K 2·60, velín. vyd. skv. 4 K Díl II. Za váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K — Díl III. Za K váz. K 5·—, velín vyd. skv. váz. K 4·40.

VII. Tolstoj hr. Lev Nik, Spisy. Sv. VII. Dekal (K. Štěpánek.) — Smrt Ivana Iljiče. (Jar. Hrubý.) — Zpověd L. N. Tolstého. (Ig. Hošek.) — V čem je má víra? (Kr. V. K Za 3 K, váz. K 3·60, velín vyd. skv. váz. 5 K.

VIII. Turgeněv Ivan Serg., Spisy. Sv. I. Lovcovy zá První české vyd. úplné. Přel dr. P. Durdík a K. Štěpánek. — I. geněv. Napsal J. Hrubý. Za 3 K, váz. K 3·60, vel. vyd. skv. vá

IX. Dostojevskij Feodor Michajl., Spisy. Sv. pisky z mrtvého domu. (Přeložil H. Jaroš.) — F. M. Dostoj Napsal J. Hrubý. Za K 2·10, váz. 3 K, velín. vyd. skv. váz.

X. Gogol Nikolaj Vasiljevič, Spisy. Sv. I. Dobr ství Čičikova aneb Mrtvé duše. (Přel. Ig. Hošek.) — N. V. Napsal J. Hrubý. Za 3. K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. vá

XI. Turgeněv Ivan Serg., Spisy. Sv. II. Rudin. F (Dr. P. Durdík.) — Mumu. Povídka. (K. Štěpánek.) — Zá hospoda. Povídka. (K. Štěpánek.) — Faust. Povídka. (J. vda.) — Jarní vody. Novella. (J. Hrubý.) Za K 3· né K 3·60, velín. vydání skv. váz. 5 K.

XII. Dostojevskij Fedor Michajl., Spisy. Sv. II. lidé. Román. — Pan Procharčin. Povídka. — Paní d Novella. — Polzunkov. Povídka. — Slabé srdce. Nov Ze zápisek neznámého. Přel. H. Jaroš. — Román v devíti do Přel. K. Štěpánek. Za 3 K, váz. K 3·60, velín vyd. skv. vá

XIII. Gogol Nikolaj Vasiljevič, Spisy. Sv. II. na dědince blízko Dikaňky. — Revizor. Veselohra o 5 ních. — Rozuzlení Revizora. Přeložil Ign. Hošek. Za K váz. K 3·20, velínové vydání skvostně váz. K 4·60.

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN STACKS

RUSKÁ KNIHOVNA XLIII.

SPISY

ALEKSĚJE FEOFILAKTOVIČE PISEMSKÉHO.

Překlad rediguje

Pavel Papáček.

Svazek 4.

TISÍC DUŠÍ.

ROMAN O ČTYŘECH ČASTECH.

Přeložil V. Mrštík.

V Praze 1905.

Nákladem J. Otty.

Veškera práva vyhrazena.

Tiskem »Unie« v Praze.

891.73
P67
JH85
v.4

TISÍC DUŠÍ.

ROMAN O ČTYŘECH ČASTECH.

Část první.

I.

V rozhodnutích městského úřadu bylo mezi jiným uvedeno: „Propouští se státní dohlížitel n—ského okresního učiliště, sborový assessor Godněv s uniformou a pensí úřadu jeho příslušnou“; a pak dále: „Dohlížitelem n—ského učiliště ustanovuje se kandidát Kalinovič.“

Autor, když přečetl toto rozhodnutí, mimoděk se zamyslil: „Ach!“ pravil sám k sobě: „nic na světě neobstojí. Ani už ten Petr Michajlyč Godněv není více dohlížitelem, ačkoliv úřad svůj dobře zastával celých pětadvacet let. Co si stařeček teď počne? Nezmění-li pak způsob svého života, a kde bude teď celé dopoledne od osmi hodin až do dvou vysedat, když ne na své dohlížitelské komůrce?“

V N—sku měl Godněv svůj vlastní domek se zahradou a za městem svých třicet slušně nabytých duší. Byl vdovcem, měl dceru Nastěnku a hospodyni Pelageju Jevgrafovnu, pětačtyřicetiletou a ne zrovna hezkou pannu. Přes to přese všechno choť tamějšího ispravníka,*) dáma na svůj jazyk velice neopatrná, prohlásila, že by udělal nejlépe, kdyby si svou překrásnou klíčnici vzal za ženu a tak přikryl svůj hřích, ačkoliv umírněnější byli toho

*) okresního policejního komisaře.

mínění, že se u takových stařečků o žádném hříchu nemůže mluvit a není tedy, proč by se měl ženit.

Petra Michajlyče znali nejen v městě a v okrese, ale snad i v celé polovině gubernie: každého dne v sedm hodin zrána vycházel z domu na rynk, aby nakoupil domácích potřeb; při té příležitosti míval ve zvyku pohovořiti si s každým na potkání a u kohokoliv se kdy zastavil. Jda na příklad kolem polorozvaleného domku sousedící s ním měšťanky, z jehož zásuvného okna vyhlížela šátkem ovázaná hlava hospodyně, říkal:

„Pozdrav Bůh, Feklo Nikiforovno.“

„Pozdrav Bůh, baťuško Petře Michajlyči,“ odpovědělá tato.

„Dávno je tomu, co jste se vrátila z gubernie?“

„Včera teprv. A ne na voze, pěšky jsem se dožejbrala v takové plískanici.“

„A jak je s vašimi záležitostmi?“

„Moje záležitosti, Petře Michajlyči, mají v rukou vládní úřady.“

„To je dobře, když je mají vládní úřady, je dobře.“

„Jen je-li to opravdu tak dobře, můj otče?“

„Dobře . . . dobře“ . . . řekl Godněv, jda o dům dále. Aby pravdě dán byl průchod, Petr Michajlyč ani nevěděl, čeho se vlastně týkaly záležitosti sousedky, bylo-li opravdu dobře, že přišly v ruce vládních úřadů, ale mluvil tak pouze proto, aby ji potěšil.

U kamenného kupeckého domu stál kočí s poloukožichem přehozeným přes rameno; Petr Michajlyč považoval za svou povinnost, jakýmkoliv způsobem i jemu prokázati nějakou pozornost.

„Nu, jak, brachu, projel jsi se s koníčkem?“ ptal se obyčejně.

„Nu což . . . pomaloučku, ale dělá se, dělá,“ odpovídal tento.

„Viděl jsem . . . viděl . . . Jsi chlapík . . . znamenitý jezdec!“

Kočí se samolibě usmíval.

Řeznický krám, kam Godněv vlastně šel, kupec právě otvíral.

„Ehe, Siliverste Petroviči, nějak pozdě se dnes škrábeš?“ říkal Godněv.

„Co dělat, Petře Michajlyči! zameškal jsem se a takovou ničemností,“ odpovídal řezník. „A co můj chlapec, jak se tam u vás chová?“ dodal obyčejně, vcházeje za pult.

„Chlapec? I dobře se chová: nadaný je, jen trochu divoký; včera ve třídě zas vyrazil dvě okna,“ odpovídal Petr Michajlyč.

„Fi, můj ty Bože, děj se vůle Tvoje!“ zvolal obyčejně kupec, krče ramenoma. — „Co jen si s tím chlapcem počnu — opravdu nevím; v ničem mu přece neslevím a raděj, myslím, kdybych všeho nechal —“

„Proč? Toho dokonce není třeba; nasekej mu pořádně.“

„Co si na něm vysekám, na šibeničníku?!“ namítnul kupec a ihned na to dodal: „hovězího poroučíte?“

„Ano, třebas hovězího; jen dej pozor, aby bylo hodně měkké!“

„Snad bych vám nedal tuhé! Špatné vám nedám . . . špatnější schovávám pro zdejší generálky.“

„Tak pro generálky! Umíte vy, kupci, trhat lidem zuby.“

„Co dělat. Jenže nevíme, kam ta paní s poštmistrem ukládá peníze!“

Petr Michajlyč jen se usmíval a pokyvoval hlavou.

Z řeznického krámu šel obyčejně do bazaru, kde prodávačky prodávaly koláče, nádobí, zeleninu, niti a jiné různé potřeby.

„Ty s tvým česnekem zase jsi tu!“ říkal Petr Michajlyč ženě stojící tu nad velkým košem s česnekem.

Česnek ani cítit nemohl.

„Hned na počinek člověka hubovat, to bys neměl, dobrý starý pane, raději si tu vyber nějakou otýpečku a nehubuj.“

„Huso hloupá, já česnek nejím.“

„Takoví jste, vy páni: ‚česnek nejím‘, jen tak pořád cukroví byste rádi.“

*

„No, už se nezlob a dej sem nějakou tu otýpečku," říkal Godněv a koupil česnek, který dal hned prvnímu žebráku na cestě se slovy: „Tu máš česneku! Ale bez chleba ho nejez; zhořkne ti v ústech . . . Pojď ke mně na dvůr, tam ti dají chleba, pojď!"

Naproti šel mu duchovní. Petr Michajlyč klaněl se mu už z daleka.

„Pozdrav Pán Bůh!" pravil, smekaje čepici a přistupuje k otci, aby přijal požehnání.

„Pozdrav Bůh," odpověděl tento huňatým basem.

„A jak, otče, přečetl jste už mou knížku, ještě ne?"

„Přečetl a tyto dny chystal jsem se, že vám ji s poděkováním zase vrátím. Milá knížka!"

„Áno, áno, poučná kniha . . . Přineste ji někdy . . ."

„Rozhodně," odpověděl duchovní a vážně se poroučel.

Petr Michajlyč, vrátiv se domů, šel přímo do kuchyně, kde kuchařka pod osobním dozorem Pelageji Jevgrafovny právě zatápěla.

„Tu máš, velitelko naše, jídla a všech darů zemských!" říkal, podávaje hospodyni pytlík, z něhož tato začala vybírati různé zboží, pokyvujíc hlavou a pronášejíc při tom různé výkřiky jako: ‚e . . . e . . . e . . . che . . . che . . . che' . . .

„Zas vrčíš! Oh ty, bručile . . . Špatně jsem koupil, či co?"

„Dobře," odpověděla na to Pelageja Jevgrafovna posměšným tónem.

Nikdy nebyla s nákupem Petra Michajlyče spokojena a byla v tomto ohledu v plném právu: přátelé — kupci buď jej ošidili na váze nebo mu prodali shnilé zboží za čerstvé.

U Pelageji Jevgrafovny pak šetrnost a čistoty milovnost byly právě jakousi nenasytnou náruživostí. Pocházela sice z německé jakési rodiny, ale kromě ruského neuměla pipnouti žádným jiným jazykem. Když přijela, neznámo jak a proč, do okresního městečka, div že nezemřela z počátku hlady; pak se dostala do nemocnice a tu, když Petr Michajlyč přišel a uviděl neznámou, nemocnou dámu, dal se s ní po svém

zvyku do řeči, a jelikož právě toho roku ovdověl, vzal ji k sobě k malinké Nastěnce. Ale Pelageja Jevgrafovna, vstoupivši do domu jako chůva, poznenáhlu zabrala do svých rukou celé hospodářství. Starajíc se o různé domácí záležitosti šukala neustále sem i tam od nejčasnějšího rána až do pozdní noci: lezla pro cosi na půdu, běhala do sklepa, ryla se v zahradě; všude, kde jen co se dalo, otírala, podmetala a v osm hodin ráno konečně, vyhrnuvši sobě rukávy a uvázavši si zástěru, jala se chystat k obědu. A dlužno s úctou přiznati: v přípravě mnohých jídel byla velikým mistrem. Obzvlášť dobře se jí povedly vždy všechny solené a marinované příkrmy: kořeněná ryba na příklad, připravená od ní o velikém postu, byla taková, že Petr Michajlyč pokaždé, kdykoliv ji za velikého vedra jídal se studenou, z vařeného cviklového listí a kvasu připravenou polévkou, říkal:

„Pánové, takové ryby a polévky ani Lukull nikdy nejedl.“

Náprsenky a nákrčníky pro Petra Michajlyče, límečky, manšetky a modní drobnosti pro Nastěnku čistila Pelageja Jevgrafovna vždycky sama a kdyby se jí bylo dostávalo sil, snad by byla sama prala i všechno ostatní, poněvadž, jak sama se vyslovila, srdce krví se jí vždycky zalévalo, kdykoliv se dívala na nedoprané pradlenou prádlo.

Kdy Pelageja Jevgrafovna spala a čím se nasytila — dalo se dosti těžko uhodnouti. — A Pelageja Jevgrafovna ani nebyla ráda, když se jí někdo o tom zmínil. Čaj pila jaksi jen po troškách, ke stolu (ačkoliv příbor byl pro ni vždycky připraven) zasedla vždycky jen na chvilku: ledva na stůl přinesena byla pečínka, uskočila pojednou od stolu a pod nějakou záminkou odešla vždy do kuchyně; když pak zase přišla a Petr Michajlyč jí řekl: ‚cože — ty sama, vládkyně, nikdy ničeho nejíš?‘ Pelageja Jevgrafovna vždycky se jen pousmála a se slovy: ‚kdybych nejedla, ani na živu bych nebyla,‘ odešla zase do kuchyně.

Služné (120 rublů v assignacích na rok) Pelageja Jevgrafovna přijímala vždycky s jakýmisi rozpaky. Na konci

každého měsíce přinášel jí Petr Michajlyč obyčejně po desíti rublech.

„K čemu to zas?“ říkala hospodyně.

„Peníze jsou vaše. Peníze jsou dobrá věc. Není libo přijmout je a potvrdit mi kvitanci?“ odpovídal Petr Michajlyč.

„E — přestaňte s vašimi hloupostmi!“ říkala, odvracejíc se a zahleděla se vždycky oknem.

„Pořádek, paní a vládkyně domu, nejsou žádné hlouposti. Rač je přijmout!“ řekl na to obyčejně Godněv důrazněji.

„Jakobych u vás neměla co jíst, do čeho se obléknout,“ říkala Pelageja Jevgrafovna a při tom stále tak pohlížela oknem.

„Buď tak dobrá, buď tak dobrá, moje milá; víš, že to nemám rád!“ řekl na to Godněv ještě důrazněji.

Pelageja Jevgrafovna zlostně vzala vždy peníze a s opovržením pohodila jimi do pracovního stolku.

Při každé takové scéně, přes to, že výraz její tváře jevil nespokojenost, do očí nahrnuly se jí slzy.

„Žebrotu na cestě zdvih', od smrti hladem ji zachránil a ještě služné jí vykázal, nestyda nestydatá! A sám má dcerku: raději pro dcerku kdyby něco uchránil!“ bručívala si vždy pod nos.

„S tím mně nechoď — slyšíš! Ty mě budeš učit!“ křičíval na ni Petr Michajlyč; Pelageja Jevgrafovna už tedy ničeho nenamítala, nicméně služné přijímala s nechutí i nadál.

Petr Michajlyč, když byl hospodyni odevzdal, co nakoupil, odebral se do hostinského pokoje a zasednul s Nastěnkou k čaji. A skoro den co den vždy ráno otec s dcerou vedl následující hovor:

„Zase jste dnes do rána proseděla, Nastasjo Petrovno ... To není dobře, můj drahoušku, věř mně, to není dobře ... jako každé zaměstnání musí mít svůj čas, tak je čas i k odpočinku a čas ku spaní.“

„Začetla jsem se, papínku. Tu včerejší povídku jsem už dočetla.“

„To taky není dobře! co budeme číst dnes? Večer nebudeme mít co číst.“

„Ne, já vám ji dočtu, ráda ji přečtu ještě jedenkrát, a pomyslete si, z Valentina stal se potom hrozně špatný člověk.“

„Ne, ne, nic mně nepovídej! dovol, já si to přečtu raději sám: je mně milejší, když se dovím od autora, co a jak,“ nedal Petr Michajlyč Nastěnce domluvit, a Nastěnka tedy nevypravovala.

Po té se obyčejně rozešli. Nastěnka buďto zasedla ku čtení, něco přepisovala nebo šla do zahrady na procházku. Nezabývala se ani hospodářstvím ani ruční prací. Petr Michajlyč pak oblékl na sebe zas úřední uniformu a šel do učiliště. V předsíni býval obyčejně uvítán sluhou, vysloužilcem Gavrilyčem, jemuž školáci pro neobyčejně zďobanou tvář přezdívali *Struhadlo*. Bylo třeba v pravdě křesťanské trpělivosti Petra Michajlyče, aby po deset let při učilišti ponechal Gavrilyče jako sluhu; invalida, jsa už při letech, byl i hloupý i lenivý i hrubý; téměř nikdy ničeho neuklidil, nevyčistil, takže Petr Michajlyč býval nucen aspoň jednou za měsíc na svůj účet najíti umyvačky na drhnutí podlahy, aby školní budovu přivedl do náležitého pořádku. Kromě toho jeho ráno k snídani nesmírně rád pojídal ohřívané ščí, které si obyčejně s večera vždy v dohlížitelském pokoji přes noc stavěl na pec. Petr Michajlyč skoro pokaždé, když ráno vešel, říkal:

„Ty, grenadýre, zase jsi pařil ščí. Co smradu jsi tu nadělal! podívej se, ani dýchat člověk nemůže.“

„No ba, pařil, u tebe pořád pařím,“ namítnul Gavrilyč.

„Jak jsi nepařil! Ještě zapíráš, lžeš na stará leta, hříšníku!“

„Sám se do pece podívej, sám se můžeš přesvědčit, že tam nic není.“

„To vím, že v peci nic není, protože jsi to sněd', ale sádlo jsi dosud ani s rypáku neutřel, hlupáku! a ještě je hrubián! Vyženu tě a teprv budeš vědět, co a jak — plahoči se potom žebrotou!“

„Tak vyžeň, jakoby nebyli lidé živi i když chodí žebrotou,“ odpověděl vždycky Struhadlo a odešel.

„Hlupáku!“ opakoval za ním Petr Michajlyč.

Tím se také všechno skončilo. Kdykoliv bylo třeba sestavovati inspektorské zprávy a raporty v době, kdy se udělovaly nové známky, Petr Michajlyč obcházel celý ústav a začínal, jak obyčejně, od první třídy; tam už také jak obyčejně bývá, stály sloupy prachu.

„Ach, vy sběř černá! hordo tatarská! A? . . . Ticho! . . . Mlčet! . . . Mouchu musím slyšet, když letí, tak mně tu musí být ticho!“ pravil stařec, bera na sebe přísné vzezření.

Třída se poněkud stišila

„Ještě jednou mně stropíte takový rámus! všechny vás potrestám — z desíti vezmu každého desátého, ať je to kdo je, a ten to odnese za všechny!“ dodával vítězoslavně a odcházel. Na korridoru přímo proti němu vletěl nějaký spuštěnec a div že ho nepovalil.

„Co ty? — Co letíš?“ pravil Petr Michajlyč, rozhazuje rukama. „Jako kůň na stepi! Počkej, já ti dám uzdu, uvidíš!“

„Petře Michajlyči, Modest Vasiljič nechal mě tu přes oběd a já za nic nemohu!“ stěžoval si žák třetí třídy, Kalašnikov, osmnáctiletý hoch, na pohled hřmotný to chlapík, nečesaný, neumytý a v halence.

„Když nechal, pak jsi toho jistě zasloužil,“ namítnul mu Petr Michajlyč.

„Bůh je můj svědek, že jsem nic nedělal; optejte se všech. Modest Vasiljič mě očividně pronásleduje. A dnes ani nemohu: je tržní den; tatínkovi nemá kdo posedět v krámě.“

„Raději se polepši, a naznej už jednou, že šašky si tropit a hrubianství provádět se nesmí,“ pravil Petr Michajlyč a co nejrychleji odešel.

Kalašnikov za ním se pošklebovaI, takže stařec dobře slyšel za sebou:

„Šašky si tropit a hrubiánství provádět se nesmí, tu, tu, tu, te — tetřívek! I bez čapky uteku; na mně si něco vezme!“ pravil Kalašnikov a zlostí ulomil u mapy roh.

Vůbec přísnost a hrubé zakročení nijak neodpovídaly povaze Petra Michajlyče. Se žáky ještě si jaks taks

poradil, v krajní nutnosti dokonce jim i vysekal, svěřuje tuto úlohu, aniž sám byl přítomen, Gavrilyči, a vždy přikazuje, aby ani tak netrestal proto, aby to bolelo, jako aby žák se cítil zahanbeným; avšak Gavrilyč, který k školákům choval hlubokou jakousi nenávist, vyrovnal-li se trestanci v síle, spořádal jej tak, že tento, vyskočiv z inspektorského oddělení, po dvě hodiny měl se co otřípat. V dokonalé nesnáze však uveden byl stařec, kdykoliv musel něco připomenouti nebo domluviti učitelům. To se stávalo ostatně pouze jednomu, Ekzarchatovu; přednášel historii a nebyl to dokonce hloupý člověk, přišel z university. Po celý měsíc byl velice tichý, zádumčivý, pilný, velice mlčenlivý a svůj předmět znal znamenitě; ale sotva dostal služné, hned na druhý den objevil se ve třídě nějak rozveselen: žertoval se žáky, šel pak po ulici procházkou — klobouk na stranu, v zubech cigaru, pozpčvoval si, pohvizdoval a kde se naskytla příležitost, byl hotov hned i nějakou pračku způsobit; k ženskému pohlaví pocítil silnou náklonnost a chodil proto k řece, sednul si na břeh u vorů, kde pradleny máchaly prádlo, a bavil se pohledem na ně . . . Nádobí, okna, domácí, nic mu nesmělo přijít pod ruku; pobil všechno. A ledva se prospal, nebylo zas tišího člověka nad něho . . . Ještě byl v Moskvě, když se oženil s jakousi vdovou s pěti dětmi; Bůh to ví, co byla zač, byla to hloupá, svárlivá ženština, jejíž vinou prý Ekzarchatov dal se do pití. Po všechnu tu dobu, kdy muž hýřil, Ekzarchatová útočiště brala k sousedům; sotva se však vzpamatoval, jako rez železo začala jej žrát; stačilo jen, aby jedno upustil slovo a hodila po něm, co jí do rukou přišlo; rozházela na sobě vlasy, šaty a běžela k Petru Michajlyči stěžovat si na muže; vtrhla rovnou do inspektorské kanceláře a křičela:

„Batuško, Petře Michajlyči, prokažte mně milost boží! Co se to děje? . . . Batuško! . . .“

„Co se stalo? Čeho si přejete ode mne?“ ptal se vždy Godněv, ačkoliv velice dobře věděl, co se stalo.

„Co se stalo: po celé dva dny už pije! Aspoň vy ostatní něco dělejte, moje síly nestačí; ani lžičky, ani

šálku v domě nezůstalo: všechno potlouk': sama ledva životem jsem vyvázla; třetí noc už s dětmi nocuju v koupelně."

„Bože můj! Bože můj!" pravil Petr Michajlyč, krče ramenoma. „Upokojte se, paní; domluvím mu a doufám, že se to stalo naposled."

„Ano, bařuško, a hodně mu domluvte; a což nešlo by to nějak . . . kdybyste mu tak nějak naprášili?"

„Jak by to bylo možné, paní! To byste neměla ani z úst vypustit!" namítal Petr Michajlyč.

„Gavrilyči!" křiknul, „jděte a zavolejte ke mně pana Ekzarchatova."

A Ekzarchatov se dostavil; byl to člověk trochu přihrblý, v ošumělé uniformě na všední den, s modřinou na levém oku . . . celkem velice smutná figura.

„Nikolaji Iványči, vy se začínáte zas oddávat nešťastné své náruživosti! Znáte, doufám, řecké přísloví: ‚opilství je malé bláznovství!' A co to je za radost, být v pološíleném stavu! Při vašem duchu, při vašem vzdělání . . . to není hezké, opravdu, to není hezké!"

„Odpusťte, Petře Michajlyči, já to sám velice dobře cítím," odpověděl Ekzarchatov a sklopil hlavu ještě níž.

„Jsi ty huba nečistá!" neohlížejíc se na přítomnost inspektorovu, připletla se do hovoru Ekzarchatová; „jen hubou se ke všemu přiznáváš, ale v srdci svém necítíš nic. Pět máš dětí a jak je krmíš, napájíš?! Pomalu abych na tebe kradla nebo chodila žebrotou."

„Tak, tak," pravil Godněv, pokyvuje hlavou.

„Vím, že jsem vinen, Petře Michajlyči," opakoval znovu Ekzarchatov.

„Věřím, věřím vašemu pokání a doufám, že už jednou pro vždycky se napravíte. Prosím, abyste šel zas po svém zaměstnání," pravil Petr Michajlyč. „Nu a vy, paní," dodal, když Ekzarchatov odešel; „jak jste viděla, nešetřil jsem ho; dal jsem mu slušné napomenutí: nyní už se nemáte proč zlobit."

Ale Ekzarchatová nebyla spokojena.

„A proč bych se neměla zlobit? Co jste mu udělali? Po hlavě jste ho ještě pohladili, psa mizerného," pravila — „a dost."

„Aj, aj, aj, to je hanba na dámu, taková slova vypustit z úst!" namítnul Petr Michajlyč; „povinností manželů je nedostatky vzájemně spravovat láskou a mírností, a ne nadávkami."

„Napliju na jeho lásku — tak vám to povím, mrzák křivohubý, stál by mně za to!" namítala Ekzarchatová; „kdybych to byla věděla, ani bych sem nebyla šla, jen se s ním mazlíte!" dodala ještě odcházejíc.

Petr Michajlyč se usmál a pravil sám k sobě:

„Charakterní ženská! ach, jaký má charakter! úplně na mizinu přivedla toho člověka; a jaký to hoch, rovného mu není! Co si počneš?"

Na cestě z ústavu domů Petr Michajlyč byl vždycky velice rád, když potkal některého ze známých statkářů, přibylých na čas do místa.

„Zastavte se na minutku!" volal na něho. Poměščík se zastavil.

„Na dlouho?" vyptával se Petr Michajlyč,

„Do zítřka."

„A nejste dnes někam pozván na oběd?"

„Ne, ještě jsem u nikoho nebyl."

„Tak, což, přijeďte pojíst trochu šči; a ne-li, pohněvám se, opravdu se pohněvám. Už rok jsme se neviděli."

„Děkuji vám. Přijdu, dovolíte-li. Jen co zajedu ještě k soudu."

„Dobře, dobře, tak se to patří, po našemu, po přátelsku. Na shledanou," pravil Petr Michajlyč.

Proti tomuto zvyku, zváti k sobě lidi na oběd, Pelageja Jevgrafovna bojovala neustále.

„A co, matko — velitelko, co budeme mít dnes k obědu?" ptal se vždy, přicházeje domů.

„Najíte se, nestarejte se."

„O to tu jde; pozval jsem jednoho člověka . . ."

„Proč, Petře Michajlyči, neřeknete níkdy zavčas. A co pořád máte s těmi hosty, pořád jen hosti! Nic v domě nemám v zásobě — o to je tu.“

„No, no, dost už, velitelko, nevrčte! Kdo nesdílí rád stůl svůj s přítelem, je lakomý člověk.“

Ostatně, ani Pelageja Jevgrafovna nebyla proti hostům; byla nerada pouze tenkrát, když ji zastali, jak sama se vyslovila, *nepřipravenou*. Mimo ňahodilé návštěvy býval u Petra Michajlyče každodenním hostem — vlastní jeho bratr, ve výslužbě žijící kapitán Flegont Michajlyč Godněv. Kapitán byl starý mládenec, dostával 100 rublů ve stříbře pense a bydlil přes dům od Petra Michajlyče, ve dvou nevelkých komnatách. Na rozdíl od hovorného a družného Petra Michajlyče byl kapitán mlčenlivý, odpovídal pouze na dané mu otázky, a to ještě velice úsečně. Nesmírně rád měl ptáky, kterých v nejrůznějších druzích choval na sto; velice rád si vyšel s puškou na lov a chytal na udici ryby; ale nejněžnějším předmětem jeho příchylnosti byl honicí jeho pes Dianka. S ní spal, ji umýval, nikdy se od ní neodloučil ani na krok a celé hodiny díval se na ni, když rozvalena ležela pod stolem. Při tom se vždy usmíval.

Čemu se to, kapitáne, smějete?“ ptal se ho Petr Michajlyč. Vždycky říkal bratrovi ‚kapitáne‘.

„A, tu Dianka spí,“ odpověděl kapitán.

Stálým oblekem kapitánovým byl přísně dle formy ušitý vojenský mundur. Kouřil (a kouřil velice mnoho) silný turecký tabák, který s kraťoučkou dýmčičkou z mořské pěny v pytlíčku perlami vyšitém stále nosil při sobě. Pytlík ten mu vyšila Nastěnka a po jeho přání vyobrazila na něm po jedné straně kozáka zabíjejícího Turka a po druhé pevnost Varnu. Kapitán docházel den jak den tak půl hodiny před příchodem Petra Michajlyče, vyměnil s Nastěnkou poklonu na uvítanou, políbil jí ručku a vyptal se na její zdraví; hned na to pak si sednul a mlčel.

„Co že nekouříte?“ pravila obyčejně Nastěnka, aby jej něčím zaměstnala.

„I zakouřím si," odpověděl na to kapitán, nacpal krafounkou svou dýmčičku, rozkřesal troud vlastního výrobku z tlustého, cukrového papíru a dal se do kouření.

„Vítám vás, kapitáne!" vcházeje, pravil Petr Michajlyč.

Kapitán vždycky vstal a uctivě se mu poklonil. Z pouhého toho úklonu bylo možno usoudit, jak hluboké úctě se těšil u kapitána jeho bratr. U stolu, nebyl-li přítomen někdo cizí, hovořil vždycky jenom Petr Michajlyč; Nastěnka po většině mlčela a jedla velice málo; kapitán mlčel docela a jedl velice mnoho; Pelageja Jevgrafovna neustále odbíhala se svého místa. Po obědě mezi bratry došlo téměř pravidelně k následující rozmluvě:

„Kam račíte nyní? Jistě se podíváte na své ptáčky?" pravil Petr Michajlyč, když kapitán, dokouřiv svoji dýmčičku, sáhal po furažce.

„Ano, musím se za nimi podívat," odpověděl.

„S Bohem! Večer přijdete?"

„Přijdu," odpověděl kapitán a odešel, večer pak opravdu přišel právě v tu chvíli, když se podával čaj, a měl s sebou obvyklé své attributy: pytlík, dýmku a Dianku.

Po čaji obyčejně následovalo čtení. Kapitán obzvláště rád měl knihy historického a vojenského obsahu; dost pozorně však naslouchal i všemu ostatnímu; a když Dianka zavrčela něco ze spaní nebo se začala příliš škrábat tlapou za uchem, nebo spokojeně tloukla o zem ocasem, pohrozil jí vždycky prstem a řekl tichým hlasem: ‚kuš!'

O svátcích život Godněvových nabýval poněkud jiného rázu. Petr Michajlyč ve všedním, starém svém kožiše a se starou furažkou na hlavě šel obyčejně na ranní mši do farního svého kostela, kam se dostavil i Flegont Michajlyč. Po službách božích rozešli se bratři domů. Na velkou mši svatou šel Petr Michajlyč už s Nastěnkou a měl na sobě nový plášť i klobouk a sváteční uniformu; také kapitán dostavil se ve sváteční uniformě a když vyslechli služby boží, přistoupili bratři ke kříži, políbili se a přáli si navzájem šťastných a veselých svátků. Kapitán mimo to přistoupil k Nastěnce, poptal se po svém zvyku po jejím zdraví a

přál šťastných a veselých svátků zase jí. Z kostela šla celá rodina domů, kde pro ni Pelageja Jevgrafovna připravila zatím kávu. Po svátcích býval Petr Michajlyč ještě spokojenější, ještě veselejší.

„Nebyl byste tak laskav, milený náš bratře, nepůjčil byste nám své dýmčičky a tabáčku?“ říkal, sedaje ku kávě, kterou pil jednou za týden a při tom vykouřil vždy dýmku tabáku.

Tato prosba způsobila vždy kapitánovi veliké potěšení. Pečlivě vyfoukal svoji dýmčičku, svědomitě nacpal tabáku a přiloživ rozkřesnutý troud, podal vždy Petru Michajlyči; jenž mu za to dal vždycky hubičku.

Zpráva o pensionování Godněva přivedla celé město v ustrnutí.

„Petře Michajlyči, vy jdete do výslužby?“

„Ano, pane,“ odpovídal Petr Michajlyč.

„Co vás to napadlo?“

„Nu a což? Dost už jsem se nasloužil.“

„Ale byl byste dostal dvakrát tak velký plat?“

„A k čemu by mně byl. Sláva Bohu, kousek chleba mám: nějak ten svůj věk už dožiji.“

II.

Dle předcházející hlavy mohl by čtenář plným právem souditi, že v popsané námi rodině vládlo ticho, klid a požehnání boží a že všichni byli jak jen možno šťastni. Tak se zdálo a tak by tomu skutečně také bylo, kdyby překážkou blaženého tohoto stavu nebylo se stalo mladé jedno stvoření, budoucí má heroina, Nastěnka. Tatáž paní ispravníková, která tak nepříznivě se vyslovila o poměru Petra Michajlyče k Pelageji Jevgrafovně, pravila o ní:

„Pane, Bože můj! Může-li být na světě takové ohavy, jako je ta nešťastná Nastěnka Godněvová?“

„Proč zrovna ohava? Naopak, je to velice milá děvuška,“ k lehké námitce odvážil se její muž.

„Velice milá,“ odsekla zase ispravníková s důrazem a zahořela v tváři, jako by ji byl hluboce někdo urazil.

„Nu a což?“ pravil více sám pro sebe její muž.

„Velice milá,“ pravila znovu ispravnice (v jejím hlase slyšeti bylo sípání): „v tanci škobrtá a když mluví francouzsky, vyslovuje: že-ne-vé-pa, že-ne-pé-pa.“*)

„Nejsou bohati: neměli zač najmouti si gouvernantku!“ ještě jednou opovážil se poznamenat její muž.

Ispravníková po několik minut hleděla muži do tváře, jakoby jej zkoumala a přemýšlela o tom, co by mu měla vyvésti; potom však, očividně potlačujíc v sobě hněv, pravila:

„Proč chodíte sem do pokoje? Jděte ven, seďte si celý den ve svém kabinetu a neopovažujte se strčiti sem ohavný svůj nos.“

Ispravník pokrčil pouze ramenoma a odešel.

„Vida, jaký mudrc-filosof z něho se vyklubal, hlupák učiněný! Ještě se opovažuje někoho posuzovat,“ pravila ispravníková: selky taky nemají zač najmouti si gouvernantku a přece jsou z nich selky.

Není snad ani třeba dokládati, že nepříznivé projevy paní ispravníkové byly naprosto nespravedlivy. Nastěnka naopak nebyla dokonce nehezka: nevelké postavy, hubeňoučká, čistá brunetka, měla husté černé vlasy, velké, jak zralé dvě višně černé, na polo vzhůru obrácené oči, což dodávalo její tvářnosti poněkud sentimentálního vzezření; slovem, byla to rozkošná hlavička.

Pokud pak se týče vzdělání, musím zde učiniti malou odchylku. Nastěnka byla v plném smyslu toho slova tím, čemu se říká *maloměstská slečna* . . . Jen pro Boha, čtenáři, nemysli, že by byla maloměstskou slečinkou dnešních dob. V tom je ohromný rozdíl. Já sám na příklad dokonce ještě nejsem starý, právě nyní vstupuji v solidní věk muže kolem čtyřiceti let, než — běda, po všem marném už a víc než patnáctiletém hledání nesetkávám se s milými slečinkami okresního města, kterým jsem kdysi za-

*) Je ne veux pas — nechci; je ne peux pas — nemohu.

světil první svou lásku, s kterými jsem kdysi hořce plakával při čtení „Amalat-Beka," s kterými jsem si vyměňoval kdysi celé fráze z „Jevgenija Oněgina", kterým jsem do alba psal:

A nepovím a nepřiznám se,
v čem věčné moje tajemství.

V tu dobu téměř v každém městečku, v každém předměstí vypravovali si lidé malé historky o tom, jak nějaká Annočka Savinová šíleně se zamilovala — ó hrůza! — do Ananina, ženatého člověka, tak až matka byla nucena zavézti ji do Moskvy do koupelí, aby ji tu vyléčila z nerozvážlivé náruživosti; a Katěnka Makarová zas pocítila takovou náklonnost ke karabinickému poručíku, že ani na plese nedovedla se zapřít a po celý večer nespouštěla s něho očí. Každá téměř slečna tehda — o tom jsem přesvědčen — chovala v tajné přihrádce své skříně několik sešitků veršů, opsaných s grammatickými ovšem chybami, ale za to pečlivě a vlastní rukou. Při nekonečných mazurkách slečny se svými kavalíry hovořívaly o lásce a tak se daly unést hovorem, že ani nepozorovaly konce mazurky, ba nevěděly ani, že všichni dávno už sedí a večeří. Něčeho takového nenajdeš u dnešních venkovských slečen. Bože můj, jak jsou nyní rozšafny, ostražity; v srovnání s někdejšími dámami, jak velice uvykly korsetu! jak zručně, třebas ne zrovna správně, hrají na fortepiano! jak přesně mluví francouzsky! jak jsou graciosní v tanci! Zato, tím si buďte jist, nezatancují tak, aby se tancem daly unést. Promluvíte-li s nimi o lásce (autor schválně zavedl takový hovor), buďte ubezpečen, že hovor váš podporovati nebudou, buď že mu prostě nerozumějí, nebo že to považují za neslušnost. Otážete-li se nynější venkovské dámy, má-li ráda hudbu, řekne: ‚ano' a zahraje vám dvě — tři polky; jiná zazpívá snad něco z ‚Normy'; ale poprosíte-li ji, aby zazpívala a zahrála nějakou ruskou píseň nebo romanci, ne zrovna novou, ale takovou, která by se vám líbila pro svou srdečnost, ušklíbne se při tom a vstane od klavíru. Autor jednou ve

společnosti mladých venkovských děvčat projevil své mínění o tom, že blouzní-li děvče při měsíci, vydává tím překrásné vysvědčení o svém srdci — všechny daly se do smíchu a pravily jednohlasně: — „jaké jsou to hlouposti — blouznit!“ Náš veliký Puškin, povolaný, doufám, k tomu, aby byl věčným miláčkem žen, Puškin, kterého dámy za mých dob znaly celého skoro z paměti, jehož Taťana byla pro ně ideálem — nynější dámy takřka ani nečetly toho Puškina, za to však shltly sta a sta svazků od Dumasa a Paula-Févala a víte proč? protože je tam líčen dvůr, velikolepé salóny heroin a slavnostní projížďky.

Poštěstilo-li se autorovi u nynějších dam znamenati cosi jako lásku, ihned vyšlo také na jevo, že láska ta byla věnována výhradně člověku, který se pro ni mohl státi slušnou partií; a čím tato partie byla slušnější, to jest výhodnější, tím mocněji rostla její vášeň. Takřka s jistotou lze říci, že někdejší dámy strádaly pro lásku, nynější proto, že papínek má málo peněz. Mladé děvče bylo kdysi hotovo utéci s chudým, ale šlechetným Valdemarem; nyní únosů už žádných není, zato však autor s krvácejícím srdcem viděl několiknáct případů, kdy sedmnáctiletá dívka užívala všech druhů koketerie, aby chytla bohatého starce. Dříve vyvolený považován byl za poloboha, nyní je vyvolený — budoucím generálem nebo majitelem pěti set duší. Po blouznivosti, citlivosti, o jejíž rozšíření kdysi tolik se byl přičinil dobrodušný Karamzin, není už ani památky: vypínavost a vychloubavost, zevnější lesk a vnitřní prázdnota nakazily mladá srdce. Za kočár na ležatých vzpruhách, za aksamitovou mantillu, obšitou labutím prachem, za brillantový šperk jsou dnešní dámy hotovy přinésti v oběť všemožná manželská muka.

Moje heroina nebyla taková: velice důvtipná a dobrá, byla trochu sentimentální a citlivá, při tom však seděla shrbena, neuměla tancovat šestikroký valčík, na piano nehrála vůbec a po francouzsku vyslovovala: že-ne-pé-pa, že-ne-vé-pa. Co dělat? Neměla ani gouvernantky Francouzky, která by byla dovedla zasvětiti ji v tajemství správné

výslovnosti; nenarovnávali jí a neučili přisedat v pensionátě, ani neměla při sobě praktické nějaké tetičky nebo sestřičky, která by se byla starala o její zevnějšek a vycpala ji, jak pravil Gogol, všemožným ženským zbožím.

Petr Michajlyč, když ztratil ženu, nedovedl se rozloučiti s Nastěnkou, vychoval ji tedy doma. Jako dítě byla to strašná nezbeda; celé dny běhala po zahradě, ryla se v písku, osmahla, jak jen osmahnouti může brunetka, napájela z řeky husy, s městskými hochy běhala a hrála si i na koně. K Petru Michajlyči na dvůr docházející žebračka, když ji tak potkala, vždycky říkala:

„Je to čtveračka, ta naše slečinka! Počkej, já tě chytnu do pytlíku a odnesu.“

Nastěnka se červenala, ale duchapřítomnosti nepozbyla, směle pohlížela stařeně do tváře. Pelageji Jevgrafovny, rozumí se, neposlouchala a nebála se jí ovšem ani dost málo.

Hospodyně vždycky se zhrozila, když hleděla na umazané její šatečky a roztrhané střevíčky.

„Tu máš, potom jí dejte něco dělat z petrohradské příze. Teď si choďte, v čem chcete . . . ne, Nastasjo Petrovno, ne, to už není k vydržení, budu žalovat na vás papínkovi . . .“ říkala.

„Papaša nic neřekne,“ odpověděla Nastěnka a sama běžela k otci.

„Papašo, podívej se, jak jsem zamatlaná,“ pravila.

„Výborně, výborně, moje divoško!“ odpověděl jí vždy tatínek. (Pro její prudkost a osmahlou barvu tváře Petr Michajlyč svou dcerku nazval divoškou.)

Nastěnka skočila mu na kolena, líbala ho, pak si lehla vedle něho na divan a usnula. Stařec seděl celé hodiny a ani sebou nepohnul, aby jí nevzbudil; celé hodiny díval se na ni, nespouštěje s ní očí, sám opatrně bral ji pak na ruce a odnášel do postýlky.

„Jakou bychom všichni měli radost, kdyby nebožka byla živa,“ říkal sám k sobě a se slzami v očích odcházel do svého kabinetu, odkud se dlouho nevracel.

Když Pelageja Jevgrafovna podotkla: „rozmazlit dítě umíte, jen co je pravda," namítnul obyčejně: „brániti dítěti, aby nedovádělo, znamená tolik — jako otravovati nejkrásnější chvíle jeho života, kalit nejčistější, nejsvětlejší jeho radost!"

Krasopisu, zákonu božímu, první a druhé části arithmetiky a grammatice jal se učiti Nastěnku Petr Michajlyč sám a děvče velice rychle chápalo. S jakým nadšením ukazoval svým známým drobnými jejími ručkami, ale ohromnými písmeny napsanou známou větu: „Amerika je velice bohata na stříbro!"

„Z mé dcerky bude kalligraf, uvidíte, že z ní bude kalligraf!" říkal. Rovněž tak rád u přítomností cizích lidí podrobil dcerku zkoušce z násobilky. Chtěje ji splést, kladl jí otázky následujícím způsobem:

„A kolik je ku příkladu, řekněte mně, Nastasjo Petrovno, devětkrát dvě?"

„Osmnáct," odpověděla Nastěnka a nikdy se nezmýlila. Stařec byl v nadšení.

Když Nastěnce minulo čtrnáct let, přestala běhat do zahrady, nehrála si už ani s panenkami, styděla se políbit strýce kapitána, který právě byl přijel, vstoupiv do výslužby, a když jej na rozkaz otce políbila, začervenala se; kapitán také zahořel jako mák. Čím a jak měl nyní Petr Michajlyč ve svém jednotvárném životě zaměstnávat svoji divošku? Aniž sám toho pozoroval, přiučil ji své zamilované zábavě. Všichni se tuším pamatují, v jakém ohromném počtu v letech třicátých vycházely romány přeložené i ruské, romány všemožného obsahu: historické, mravoličné, loupežnické, sborníky, almanachy a konečně časopisy. Ze všeho toho četlo se něco každý den večer. Nastěnka z počátku naslouchala s bezvědomou zvědavostí dítěte, potom však jala se otci sama předčítati nahlas a konečně se oddala čtení s náruživostí.

Její vstup do společnosti malého okresního města nebyl zrovna nejzdařilejší; minulo jí osmnáct let, když do města nastěhovala se paní generálová Ševalovová, dáma velice módní

*

a nesmírně hrdá. Před tím po mnohá léta žila na svém statku, v zimě v sídelních městech, nyní se pojednou přestěhovala do okresního městečka, aby osobně mohla působit na rozvoj dle jejího mínění významného procesu, který se ve společnosti tenkrát odehrával. Měla všeho všudy jedinou dceru, mamzel Polínu, děvče prý velice chytré a vzdělané — na neštěstí však jakéhosi chorobného vzezření tváře a jak se proslýchalo, bez dvou žeber v jednom boku, — nedostatek, který ostatně na venek zůstal úplně skrytým. Paní generálová byla velice bohata, ale neobyčejně skoupa: ždímajíc ze svého statečku, co jen se vyždímat dalo, spravovala celou domácnost sama a třásla se na každou kopejku. Skoupost její byla prý tak velká, že nejen služebnictvu, ale ani sobě a dceři nedávala jíst a na stůl, nebyl-li právě někdo pozván, strojilo se jen tolik, aby umořili hlad; za to však, kde bylo třeba dodati si vnějšího lesku, paní generálová nelitovala ničeho. Když se nastěhovali do města, najala nejkrásnější byt; přivezla s sebou nábytek potažený aksamitem, trippem; ve všech pokojích rozvěšeny byly obrazy ve zlatých rámech a rozestaveno ohromné množství bronzových věcí. Po městě vždycky jezdila v kočáře s premovaným sluhou a dvěma páry, jinak dost umořených koní. Měla svého maitra-d'hôtel a všichni lokajové neustále měli na sobě livreje. Ke všemu prohlásila, že po celou zimu u ní vždycky ve čtvrtek pořádány budou taneční večery.

V malounkém městečku padlo všechno na hubu před její vznešeností, to tím víc, že paní generálová ve svém chování k lidem byla jinak velice hrda; přes to, že se seznámila se všemi městskými úředníky, nestýkala se téměř s nikým a otevřeně prohlásila, že si z duše oddechne pouze tenkrát, když se sejde s knížetem Ivanem a milou jeho rodinou. (Kníže Ivan byl předměstský, bohatý statkář, a vzdálený její příbuzný).

S Petrem Michajlyčem seznámila se generálová více náhodou. Obrátila se na něho s prosbou, neopatřil-li by ji knihami z bibliotéky okresního učiliště a když projevil ochotu jí vyhověti, jako v náhradu pozvala jej, aby přijel

na první čtvrtek a na všechen způsob vzal s sebou dceru. Nastěnka trochu se zděsila, když jí Petr Michajlyč oznámil, že pojedou k paní generálové na bál; ráda však jela. Godněv, přes nezkušenost v plesových záležitostech, přece pochopil, že dcera jeho při prvním vstupu do společnosti objeviti se musí pokud možno v nejlepším obleku, i radil se proto s Pelagejou Jevgrafovnou. Po vzájemné úradě bylo rozhodnuto, nakoupiti Nastěnce nejkrásnějšího mušelínu na šaty a nejlepšího atlasu na čechel. Hospodyně dala se do práce s neuvěřitelnou pílí a koupenou látku vyměnila asi sedmkrát; tu si všímla v mušelínu větší direčky než bývá, tu zas malé skvrnky na atlase. Sama šít šaty neodvážila se, ale vyhledala u pokladníkové švadlenu nevolnici, smluvila s ní, že pracovat musí u nich v domě, posadila ji do svého pokoje a dávala pozor na každý její steh. Nastěnce na krk umínila si zavěsiti perly s brillantovou sponkou po nebožce ženě Petra Michajlyče, jež jinak a jinak navlékala, čistila, myla a vůbec do pořádku uváděla po celé půldne. Pelageja Jevgrafovna jako pravá Němka byla dovednou v kuchyni, ale v toaletách se nevyznala. Mušelín, který vybrala, byl sice velice dobrý, ale růžová jeho barva byla příliš hrubá. Švadlena nevolnice také přehnala modernost svého střihu a příliš hluboko spustila špičku živůtku. Do pořádku přivedený šperk byl ovšem velice cenný, ale měl jakýsi hrubý kupecký charakter. Všech těchto nedostatků nepozorovala ani Nastěnka, kterou stále ještě ovládal jakýsi neurčitý strach, ani sama Pelageja Jevgrafovna, která oblékla svou chovanku, pokud vědomosti a umění její stačily, a ovšem ani Petr Michajlyč, který v jemnostech ženské toalety už dokonce se nevyznal. On sám obléknul se do nové své uniformy, měl na sobě bílou vestu s úředními, světlými knoflíky a bílý nákrčník — šaty, které bával na sebe ku přijímání a na mši slavného Krista Vzkříšení. Když Nastěnka vyšla úplně již oblečena, zvolal:

„Eh, ty, jaká je z tebe královna! bene! . . . optime! . . .*)

*) dobře, výborně.

Nu tak, obrať přece hlavičku . . . krásné! . . . opravdu krásné . . . Matko — velitelko, z Nastěnky je překrásné děvče!“

„E, přestaňte, nemeškejte, jděte odtud; jen zacláníte, nic není vidět,“ odpověděla chvatně hospodyně, pečlivě opravujíc a načechrávajíc Nastěnčiny šaty.

Do osvětleného sálu paní generálové, kde už bylo několik hostí, vešel Petr Michajlyč, veda dceru pod rukou. Teskný, rozkošný a trochu směšný byl pohled na něho v tu chvíli; šel hrdě, s patrným sebevědomím, že jeho Nastěnka bude ze všech nejkrásnější. Z klidného, s sebou spokojeného výrazu jeho tváře bylo možno souditi, jak velice je vzdálen myšlenky, že by hned na prvním kroku malounká, hubená jeho Nastěnka na hlavu poražena býti mohla okázalým zevnějškem starší dcery knížete Ivana, osmnáctiletého děvčete okouzlující krásy a že konečně rovněž v sále sedící jízlivá ispravníková pravila skromnému svému manželu, smutně sedícímu vedle ní: „Gratuluji vám, teď už i švábi naložení v cviklové šťávě začínají chodit na módní večery.“

V saloně přistoupil Petr Michajlyč k domácí paní, která pololežíc seděla na rohovém divaně.

„Dovolte, vaše prevoschoditělstvo, abych vám představil svou dceru,“ pravil, pošoupnuv nohou.

„Charmée,“*) pravila paní generálová, přimhuřujíc oči a pokývnuvši lehce hlavou.

Nastěnka sedla na křeslo stojící dosti v ústraní. Paní generálová obrátila k ní lenivě hlavu a chvíli tak na ni pohlížela svýma kalnýma, šedýma očima. Nastěnka myslila, že se jí chce na něco ptát, ale generálová nepromluvila ani slova a odvrátivši hlavu stranou, kde vzpřímena seděla v brillantech zalitá žena nájemce, pravila:

„Váš náramek se mně nesmírně líbí! Combien l'avez vous payé ?“**)

---

*) Těší mě.

**) Kolik jste za něj dala ?

„Nevím, vaše prevoschoditělstvo, je to dar od mého muže," odpověděla tato a začervenala se rozkoší, že si jí někdo všimnul.

Vešla mamzel Polína, hotová právě se svou toaletou; šla přímo k matce, vzala ji za ruku a políbila ji.

„Qui est cette jeune persone?" *) otázala se, přimhouřenýma očima pohlédnuvši na Nastěnku.

Matka jí vůbec neodpověděla, jen zavřela oči a usmála se.

Nastěnka byla důvtipná a samolibá: všeho toho dobře si povšimnula, všemu tomu velice dobře i porozuměla a — zahořela v tváři. Začalo se tančit. Tancujících mužů nebylo mnoho a všichni tancovali buď s dcerou domácí paní, buď s ostatními známými děvčaty. Nastěnky nikdo nevyzval k tanci; ale to by ještě nic nebylo znamenalo, ale hrozila jí veliká nepříjemnost; mezi hosty byl jistý Mediokritskij kancelista, těšící se obzvláštní přízni paní ispravníkové; ta jej doporučila paní generálové, aby jí obstarával potřebné listiny a pracoval v záležitosti jistého procesu; domácí paní proto přemáhala se a pouštěla jej na své večery, kde Mediokritskij nedělal oběčejně nic jiného, nežli že navlékal zámišové rukavičky a potahoval vestu; — toho večera však Mediokritskij, když viděl, že Godněvová neustále sedí a s nikým netančí, myslil, že to je tak právě dáma pro něho; odhodlal se tedy, že s ní zatančí, přistoupil k Nastěnce, pošoupnul nohou a požádal ji za čtverylku. Nastěnka ovšem pochopila, že už pouhé toto vyzvání k tanci s podobným kavalírem znamená pro ni nové ponížení, ale nedala toho na sobě znát a šla. Udělali první krok a bylo ihned patrno, že Mediokritského ani nenapadlo, aby požádal někoho za vis-à-vis; okolnost, kterou ihned zpozorovala a napravila mamzel Polína; přešla ihned k nim a postavila se v protějšek se svým kavalírem, na dovolené zde žijícím husarem, když mu byla polohlasně cosi sdělila. Husar pokrčil

*) Kdo je ta mladá osoba?

pouze ramenoma a pravil: o mon Dieu, mon Dieu.*) Mladý kancelista, který se byl francouzské čtverylce naučil sám a víc skoro jen díváním, neznal ji zrovna nejlépe a neustále se pletl; v páté pak, nejtěžší figuře zmátl se nadobro. Se svou dámou nepromluvil ani slova a jen tak občas laskavě a láskyplně po ní se ohlédnul. Když bylo po čtverylce, pravil pojednou: „*Prosím o následující*“ Nastěnce se zatmělo v očích; byla hotova na místě dáti se do pláče, ale opanovala se a dala mu své slovo. Když se zase postavili do řady, po tak mnohé tváři přelétnul ironický úsměv. Mediokritskij choval se zase tak jako po prvé; po celou čtverylku mlčel a po čtverylce pravil zas: „*Prosím o následující.*“ Neznal plesových zvyků a proto mu ani na mysl nepřipadlo, že tancovati s jednou dámou celý večer ve společnosti se nesluší.

Nastěnka už se nedovedla přemoci: vymluvila se, že ji bolí hlava, rychle odešla od dotěrného kavalíra a přistoupila k otci, který spokojeně a dobromyslně seděl u karetního stolku; ale když pohlédnul na ni, div se neuleknul — tak byla bleda.

„Co je ti, duše moje?“ otázal se starostlivě.

„Jeďme domů, mně je špatně,“ odpověděla Nastěnka.

„Pojedem pojedem. Ach, jaká jsi slaba!“ pravil stařec vstávaje. „Odpusťte, vaše prevoschoditělstvo,“ pravil na cestě salonem; „ochuravěla mně.“

Nastěnka, když přijela domů, plesové své šaty nesvlékla, ale strhla se sebe a hodila sebou na postel. Následujícího dne probudila se s oteklýma od pláče očima a zařekla se, že víckrát nikam nepůjde. Čtení bylo nyní jedinou její zábavou. Četla všechno, načkoliv při la. Ruských knih začalo se jí konečně nedostávat. Projevila otci přání, že by se ráda učila francouzskému jazyku. Stařec, který tento jazyk dobře znal, ale se špatnou výslovností, začal ji učiti. Nastěnka učila se ve dne i v noci a za půl roku dosti plynně už četla. Všechno to, rozumí se, velice

*) O můj bože, můj bože.

vzdělalo a rozvilo jejího ducha, současně však silně podrážděilo její obraznost. Začala žít v jakémsi zvláštním zásvětí plném Homérů, Orasů, Oněginů, heroů francouzské revoluce. Lásku ženy nepředstavovala si jinak, nežli jako cit, jehož základem musí býti sebeobětovnost, život ve společnosti — zdál se jí mučením, veřejné mínění — nesmyslem, který nestojí ani za povšimnutí, obklučující ji prostředí stalo se jí nesnesitelným. Dobrodušný a vždycky spokojený Petr Michajlyč ji pobuřoval, zvláště když chválil někoho z měšťáků nebo když vypravoval něco, co se právě v městě přihodilo, dokonce už pak, když s rozkoší obědval — slovem stávala se sobě, otci i ostatním domácím jakousi malou tyrankou, a den ode dne projevovala na sobě stále větší podivínství. Napadlo ji na příklad náhle jezditi na koni, musili jí koupiti sedlo a přes to, že kůň nebyl sedlu uvyklý a ona sama nikdy před tím na koni nejezdila, jela přec nebo lépe řečeno letěla v trysku tak, že Petr Michajlyč strachem div neumřel. Šťastně však dojela, ačkoliv byla bledá a třásla se na celém těle. Jindy ji zas napadlo, jíti třicet mil daleko na pouť a pěšky — šla a čtrnáct dní pak byla nemocna.

Všechny tyto vrtochy a podivnosti Petr Michajlyč, který ve své dceři stále ještě viděl polodítě, vysvětloval si rozrušením nervů a pevně byl přesvědčen o tom, že budoucího léta to přejde častou koupelí; při tom však byl jí neskonale nadšen, pozoruje, že Nastěnka každým dnem obohacuje svoje vědomosti nebo, jak on se vyjadřoval, rozšiřuje duševní svůj obzor.

„Máš ty mně jasnou hlavičku! Kdybys byla hochem, byl by z tebe básník, nic jiného než básník," říkal stařec.

Dcera jej poslouchala a červenala se, protože už byla básníkem a skoro každého dne v útají přede všemi psala verše.

Tak plynul čas. Nastěnce bylo už kolem dvacíti let; ženichů neměla kromě snad jednoho případu. Protivný Mediokritskij po plese u paní generálové začal pojednou

každou neděli vždy večer docházeti s kytarou k Petru Michajlyči. Když byl chvilku poseděl, pokaždé žádal o dovolení, aby směl něco zazpívat a zahrát. Stařec ve své shovívavosti přijímal jej a poslouchal. Mediokritskij, upjav na Nastěnku něžný pohled, začal skoro pravidelně:

Pluji a dopluji
na skálu — mhou
a pak složím hlavu svou
neoplakanou.

Konec všeho byl, že jednoho dne z čista jasna k Petru Michajlyči přijela ispravníková a jménem svého miláčka požádala sama za Nastěnčinu ruku. Petr Michajlyč se usmál.

„Děkuji Vám uctivě, Marjo Ivánovno, za to, že se tak staráte, Mediokritskému pak za čest, kterou nám tím prokazuje," pravil — „ale moje dcera je ještě mladá."

Ispravníkové začaly sebou škubat rty, byla vůbec velice nerada, kdykoliv jí kdo odporoval a v tomto případě toho ani neočekávala.

„To se tak, Petře Michajlyči, obyčejně říká jako prázdná výmluva!" namítla ispravníková; „nevím, ale po mém soudu je ten mladík velice dobrým ženichem pro Nastasju Petrovnu. Je-li chudý, chudoba není žádnou špatností."

Petra Michajlyče brala už trochu zlost.

„Chudoba skutečně není žádnou špatností," namítnul zas Petr Michajlyč, „my však nabídku pana Mediokritského nemůžeme přijati ne proto snad, že by byl chudý, ale proto, že je to člověk nevzdělaný, a jak jsem slyšel, podléhá dosti špatným náklonnostem v ohledu mravním."

„Myslím, že u obou je vzdělání asi stejné, jak u ženicha, tak u nevěsty!" s úsměškem pravila ispravníková.

Nastěnka, která byla svědkem této scény, už toho déle nesnesla.

„Marjo Ivánovno, máte sama dceru nevěstu," pravila, „líbí-li se vám tolik Mediokritskij, uděláte nejlépe, když mu dáte dceru svou."

„Ne, prosím, on nemůže být ženichem mé dcery," s důrazem prohlásila ispravníková.

„Proč tedy myslíte, že může být mým ženichem?" tázala se hrdě Nastěnka a zahořela ve tváři.

„Ach, Bože můj!" zvolala ispravníková; „já tím nic nemínila, jen jsem vyhověla neodbytné prosbě mladého člověka: snad měl k tomu nějaké právo, nebo mu byla dána nějaká naděje — já nevím."

Nastěnka už se necítila; do očí se jí nahrnuly slzy.

„Naději jste mu dala asi vy a ne já; prosím vás, nestarejte se o můj osud a ušetřte mne svých námluv ať za kohokoliv," rozčileným hlasem pravila Nastěnka a chvatně odešla.

Ispravníková s úsměškem pohlédla za ní.

„Je to také vaše odpověď, Petře Michajlyči?" ptala se.

„Úplně, Marjo Ivánovno," odpověděl Petr Michajlyč; „jen toho je mi líto, že jste ráčila přijat na sebe tak nepříjemné poslání."

„Mně je toho ovšem tím více líto, protože opravdu musí být člověk velice opatrným v takových případech. Dobře musí vědět, s jakými lidmi bude mít co jednat," pravila ispravníková, chvatně uvazujíc stuhy svého klobouku a berouc na sebe podbarvené boa. Ihned na to odjela. Petr Michajlyč ji vyprovodil do předsíně a vrátil se k dceři, která seděla a plakala.

„Co je to, Nastěnko, snad nebudeš plakat? ... co je to? ... že se nestydíš! Co je to za malomyslnost!"

„To je hrozné, tatínku! Pomalu přijede a bude mi namlouvati svého lokaje. Vyhnat ji, to by jí patřilo."

„No, no, přestaň! Hned jsi jako oheň! Každá hloupost tě roztrpčí. Raději mně něco čti!" pravil stařec.

Ale Nastěnka ani čísti nemohla.

Tato událost už dokonce ji rozvedla s malounkým okresním světem: nikam nevyjíždějíc a stýkajíc se se svými známými pouze v kostele nebo na městských hradbách, kde se procházela někdy za letních večerů s otcem nebo

konečně doma, nikdy se nezapomněla tolik, aby pozdravila první; a na otázky, které jí kdo kladl, dokonce už buď mlčela nebo odpovídala jednoslabičně a jaksi nepřátelsky.

III.

Asi tři neděle na to, kdy Petr Michajlyč vstoupil do výslužby, četl k největší radosti kapitánově historii dvanáctého roku od Danilevského. Nastěnka seděla u okna a zádumčivě hleděla do polí, zalitých bledým měsíčním světlem. Do předsíně vešel Gavrilyč a začal se pro cosi hašteřit se sedící tam služkou.

„No, granátníku, co nám neseš?“ zvolal Petr Michajlyč.

„K vám jdu,“ odpověděl Struhadlo, strčiv svou rozdrápanou tvář do pootevřených dveří; „nový inspektor přijel, chce, habe hučiteli přišli zétra k němu do kvartýru v devět hodin a všeci že mají přijít v uniformách.“

„Ehe, tož tak! Musí to být nějaký pořádkumilovný chlapík! Kapitáne, to už je opravdu jako na vojně; že — a?“ pravil Petr Michajlyč, obraceje se k bratrovi.

„Ano, opravdu,“ odpověděl tento hlubokomyslně.

„Kde se nový pan inspektor ubytoval?“ pokračoval Petr Michajlyč.

„V zájezdním hostinci u Afonky bez prstů,“ jaksi zlostně odpověděl.

„A ty — byl jsi u něho?“

„Ne, nebyl; co mně je do něho! Hospodyně od Afonky přiběhla, habe zétra v devět hodin přišli a všeci v uniformě — to je všecko.“

„Tak jdi a řekni jim to!“

„Dnes už ne, dnes nepůjdu: nedotlučeš se na nikoho — je pozdě už; zítra jim to řeknu.“

„Buď tak dobrý; ale hleď, by to bylo co nejčasněji; a řekni pánům učitelům, aby se oblékli do uniforem co nejčistěji. Aby zašli ke mně: půjdem najednou. A ty sám

se taky ohol, ty bačkory vyzuj a především se svým šči — dej si pozor!“

„Co zas, pořád šči a jen šči! že se ti chce mluvit!“ pravil invalida a bouchnuv zlostně dveřmi, odešel.

Petr Michajlyč se za ním usmál.

Ale Gavrilyč na tentokrát vykonal svěřenou mu úlohu s neobyčejnou u něho hbitostí; ještě než se rozednilo, obešel všechny učitele a ti se shromáždili v sedm hodin u Petra Michajlyče. Všichni byli více méně pod dojmem jakéhosi strachu a nepokoje. V plném počtu však se nedostavili: přišel známý nám učitel historie Ekzarchatov; učitel mathematiky Lebeděv, muž jedenáct veršků vysoký, pravidelně téměř nečesaný, zřídka kdy oholený, který hovořil vždycky silným, hlubokým basem. Zdivočelému jeho zevnějšku nemohlo nic lépe odpovídati než nepřekonatelná lovecká jeho vášeň. Byl také prvním střelcem v celé gubernii a pověstným lovcem na medvědy; vlastní rukou za svého života skolil jich už přes třicet. S kapitánem Lebeděv žil, díky lovecké náklonnosti obou, v nejtěsnějším přátelství. Třetí učitel přednášející slovesnost, jmenoval se Rumjancev. V opak Lebeděvu — byl to malounký, hubeňoučký mladý človíček velice plachého a následkem toho podlízavosti velice náchylného charakteru; při tom byl veliký chvastoun a velice rád se fintil: česal se à la coq a nosil líční vousky. I tentokrát přiletěl v paletot po jeho domnění velice modním — a s barevnou stužkou uvázanou v ohromnou mašli; ale na radu Petra Michajlyče zběhnul ihned spěšně domů a převléknul se do uniformy.

Také Petr Michajlyč obléknul se co nejpřísněji.

„Tak, teď bychom byli v parádě. A? Kdy už, tož už!“ pravil, prohlížeje sebe i ostatní. „Jen vy jste se, Vladimíre Antipyči, neoholil: tak vám štětiny trčí!“ obrátil se k učiteli mathematiky.

„Ďas je vem, prokláté, rostou mně neobyčejně rychle; nemohu opravdu pochopit, čím to. Dnešní noc, to se přiznám, proseděl jsem v salaši a číhal jsem na tetřevy; už

mně ani nezbylo kdy, abych se oholil," odpověděl Lebeděv, přihlazuje si rukou hlavu.

„Ano, ano tož tak dobře," pravil Petr Michajlyč povzbuzujícím tónem a obrátil se k Rumjancevu.

„Nu a co ty, Ivane Petroviči?"

„Nic! jen maminka mně přikazovala: ‚Ty,' povídá, ‚Vaňuško, s novým svým představeným mnoho nemluv: nezná tě, snad se mu to i zalíbí; padne křivé slovo a už ho víckrát nevrátíš,'" prostomyslně vysvětloval učitel slovesností.

„Ovšem, ovšem," přisvědčil Petr Michajlyč a ihned na to, když byl položertovným tónem zazpíval: ‚Hodina uhodila, rozloučit se musíme...' pokračoval poněkud dojatým hlasem: „ze srdce vám všem, pánové, přeji, aby si vás nový představený zamiloval; pokud mně se týče, byl jsem s vámi velice spokojen a doporučím vás všechny co nejlépe mohu."

„Petře Michajlyči, do smrti bychom rádi sloužili pod vámi," pravil Lebeděv.

„Ba až do smrti. Nejsem tu dlouho, ale to říkám každému, že když jsem přijel sem, neměl jsem ani na izvoščíka, neměl jsem na sobě kouska slušného šatu a vaším dobrým přispěním všechno teď mám —" pozdvihuje oči vzhůru, podával svou zprávu Rumjancev.

Ekzarchatov nepromluvil slova, jen si těžce povzdychnul.

Všechny tyto projevy učitelů byly starci asi velice příjemny.

„Děkuji vám, jestli tak mi rozumíte," odpověděl Petr Michajlyč. „Ostatně i já někdy strhl bouři a leckomu jsem zatopil; snad jsem někomu ublížil, ačkoliv byl nevinen; nevzpomínejte mi toho ve zlém."

„Mimo dobré nemáme nač jiného vzpomínat," pravil Lebeděv.

„Byla to od vás jen otcovská napomenutí," doložil Rumjancev.

Petr Michajlyč docela změknul.

„Jsem vám velice, velice povděčen, moji přátelé, a věřte mně, že se nyní ani tak vysloviti nedovedu, jako všechno to dokonale cítím. Dej Bůh, aby i za jiného představeného ve všem se vám tak dobře a hladce dařilo.“ Při těchto slovech hleděl pomrkáváním zahladiti stopy slz, které se mu nahrnuly do očí.

Ekzarchatov, věsící svou hlavu stále níž a níže, pojednou zaplakal na celý dům a utekl do kouta.

„To nedělejte, to nedělejte! Co je to? Nestydíte se? Což já, já jsem starý člověk mně se to může odpustit — Přestaňte,“ pravil Petr Michajlyč a div sám se nedal do pláče. „Raděj s Pánem Bohem pojďme!“ dodal slavnostně a vyšel v čele svých podřízených.

Na dvoře u Afonky „bez prstů“ setkali se učení naši muži s pani domu, velice zdravou to ženou v cicovém sarafaně. Vlekla právě za uši veliký škopek s pomyjemi, ale ihned jej postavila, poklonila se a řekla:

„Vítám vás, pánové, vítám vás!“

„Nemohla byste, moje milá, zpraviti pana Kalinoviče, že páni učitelé se přišli představit?“ pravil jí Petr Michajlyč.

„Hned, pánové, hned tam pošlu svého chlapce k němu, vy zatím pojďte do světničky a počkejte: povídal, abyste počkali ve světnici.“

Petr Michajlyč a učitelé vešli do světničky, ve které dvéře do sousedního pokoje našli úplně zavřeny; čekali asi čtvrt hodiny; konečně se dvéře otevřely a Kalinovič se objevil. Byl to vysoký, mladý, velice hubený člověk s rozumnou, bledou a trochu do žluta zabarvenou tváří. Měl na sobě rovněž z brusu novou, třebas ne právě z nejjemnějšího sukna ušitou uniformu, piketovou vestu bezúhonné bělosti, po boku kord a malý třírohý klobouk držel v ruce.

Petr Michajlyč začal:

„Představuju se: váš předchůdce, koležský assessor Godněv.“

Kalinovič mu podal koneček ruky.

„Dovolte, abych vám představil pány učitele,“ dodal stařec.

Kalinovič nahnul lehce hlavu.

„Pan Ekzarchatov, přednáší historii," pokračoval Petr Michajlyč.

„V kterém ústavě jste studoval?" otázal se Kalinovič.

„Na filosofické fakultě moskevské university," odpověděl svým smutným hlasem Ekzarchatov.

„Vystudoval jste?"

„Dva roky."

„Zná výborně svůj předmět, na své vědomosti by docela dobře zasluhoval professorské kathedry," vmísil se do hovoru Godněv; „možná, že se znáte z university? Soudě dle let musili jste studovat současně."

„Bylo nás tam mnoho!" namítnul Kalinovič.

Ekzarchatov pozvednul k němu poněkud své oči a zase je sklopil. Znal velice dobře Kalinoviče z university, byli spolu v jednom ročníku a dvě léta seděli spolu v jedné lavici: ale Kalinovič uznal patrně za vhodnější, neznat se k starému svému soudruhu.

„Pan Lebeděv, učitel mathematiky," pokračoval Godněv.

„Z kterého ústavu?" ptal se opět Kalinovič.

„Z oddělení volně praktikujících zeměměřičů," odpověděl lakonicky Lebeděv.

Kalinovič obrátil oči na Rumjanceva, který ani už nečekal na otázku, přirazil ruku k tělu a pravil nezastavuje se:

„Chovanec moskevského nalezince, vystoupil jsem původně jako domácí učitel hudby; ale protože mám rodinu, přál jsem si vstoupit do státní služby."

„Všichni zdejší páni učitelé vyznamenávají se znalostí své věci, dobrými mravy a horlivostí," nedal mu domluvit Petr Michajlyč.

Kalinovič zlehka se usmál; to neušlo starcovým očím.

„Mluvím tak," pokračoval, „beze všech osobních zájmů; moje píseň je dozpívána: nehoním se za štěstím; mluvím tak výhradně v jejich zájmu, abyste si je získati hleděl svou blahovůlí. Jste tu nový! Vaše doporučení u vyšších úřadů bude mít pro ně velikou důležitost."

„To bude mou největší radostí...“ pravil Kalinovič a obraceje se k Petru Michajlyči, dodal ihned na to: „není libo si sednout?“ Učitelům pak se poklonil onou poklonou, kterou představení obyčejně dávají na srozuměnou svým podřízeným: ‚můžete jít‘; ale ti z počátku nechápali a nehýbali se s místa.

„Já vás, pánové, nezdržuji,“ pravil Kalinovič.

Ekzarchatov vyšel první, za ním šli i ostatní, jen Rumjancev se pozastavil ve dveřích a vyseknul svou nejhlubší poklonu. Petr Michajlyč se zamračil; působilo naň velice nepříjemně, že jeho nástupce nejen že k učitelům laskavého slova nepromluvil, ale ani jich neposadil. Chtěl už i sám jíti, ale Kalinovič opakoval svou prosbu, aby si sednul a podal mu dokonce židli sám.

„Jsou to všichni velice, velice dobří lidé,“ usednuv začal opět stařec.

Kalinovič jakoby těch slov ani neslyšel, odmlčel se na okamžik a pak se otázal:

„A což, je zde dobrá společnost?“

„Dobrá je... Jsou tu výborní úředníci, snášejí se vespolek; není u nás žádných třenic ani různic; zdejší město ode dávna platí za společenské město.“

„A vesele zde žijí?“

„Jak to!? prosím. Někdy se navzájem sjedou a jsou veselí.“

„Nemohl byste mně jmenovat některé ze zdejších osobností?“

„Proč bych nemohl. Jen koho si přejete?“

„Městský policejní komisař je tu?“

„Je: Feofilakt Semenyč Kučerov, veterán z dvanáctého roku, úctyhodný stařec.“

„Má rodinu?“

„A velice četnou.“

„Potom?“

„Potom je tu na příklad ispravník se svou paní; pak advokát, mladý, svobodný ještě člověk, ale brzy se bude ženit, vezme si dceru policejního komisaře.“

„A poštmistr?“

„Jak by ne, i poštmistra máme, jenže, chudák, je už moc starý a sedí po většině doma.“

„To jsou tedy všichni úředníci; a statkáři?“ otázal se Kalinovič.

„Ze statkářů, kteří stále bydlí zde, máme tu všeho všudy jen paní generálovou Ševalovou.“

„Je bohata?“

„Má jmění; je prý millionářkou a, jen co je pravda, vede si jak pravá generálova: gubernátorka jí zde říkají.“

„Je to mladá ještě dáma?“

„Ne, stařenka už, má dceru dorostlou — svobodnou.“

„A řekněte mně, prosím vás,“ pravil Kalinovič po chvilkovém mlčení, „jsou zde izvoščíci?“

»Mluvíte patrně o izvoščících obecních, ne, těch tu vůbec není,“ odpověděl Petr Michajlyč; »není pro koho; vinu toho nese pravidlo politické ekonomie, které jistě znáte a jež zní: kde není pohledávky, není ani nabídky.“

Kalinovič se zamyslil.

„To je trochu mrzuté; chtěl jsem dnes vykonati několik návštěv,“ pravil.

„Je-li tomu tak, nač byste se staral!“ namítnul Petr Michajlyč: „dovolte, abych na důkaz našeho seznámení nabídnouti vám směl svůj povoz. Koně mám výborného, kočár taky; není sice moderní façony, ale je dobrý. Používají ho zde mnozí statkáři, když přijedou do města.“

„Budu vám velikými díky zavázán; ale činím si z toho svědomí! . . .“

„Co tu má co dělat svědomí? Co mám, to rád dám.“

„Děkuji vám.“

„A já děkuji zas vám; jen o jednu malou podmínku bych prosil, velectěný pane; kdo užije mého koně, je povinen přijat u mne kousek chleba se solí: přijít na oběd; to je poplatek za povoz.“

„Velice příjemný poplatek,“ s úsměvem odpověděl Kalinovič; „jen se bojím, abych vás nezdržoval.“

„Disponujte svým časem, jak je vám libo," odpověděl Petr Michajlyč, vstávaje. „Na šťastnou shledanou," dodal, pošoupnuv nohou.

Kalinovič podal mu svou ruku a zdvořile jej vyprovodil až ku dveřím.

Po celou cestu šel stařec zádumčivěji nežli obyčejně, po chvilce vždy pravil nahlas:

„Ech — ech, ta mládež, ta mládež! Rozumu snad máte i více, než máme my staří, ale srdce u vás málo!" dodal, vcházeje na záhrobí a ihned, jak míval ve zvyku, uvědomil Pelageju Jevgrafovnu, že k obědu přijde host.

„Už vím!" pravila Pelageja Jevgrafovna a běžela do sklepa.

Petr Michajlyč, když se byl převléknul a nařídil, aby povoz jel ke Kalinovičovi, vešel do hostinského pokoje ke své dceři, políbil ji, sednul a zamyslil se.

„Co, tatínku, mluvil jste s novým dozorcem?" otázala se Nastěnka.

„Mluvil, moje milá, měl jsem štěstí seznámiti se s ním," odpověděl Petr Michajlyč s poloúsměvem.

„Mladý?"

„Mladý! . . . Švihák! . . . a je vidět, že je to rozumný člověk! . . . . jen se mi zdá, trochu nadutý! Naše hosty přijal jako nějaký gubernátor: s vysoka . . . To není hezké . . . hned tak na poprvé, to mu neslouží k žádné cti."

„Co na tom, má-li už v sobě vědomí vlastního důstojenství? Vaši učitelé jsou opravdu dobří lidé — ale víc nic!" namítla Nastěnka.

„Ať už by to byli lidé jacíkoliv," namítnul zas Petr Michajlyč, „přece nemusil hned zdvihat nos, to se nepatří. Hrdost je dvojí: jedna ušlechtilá — to jest, chtít být lepším, toužiti po sebezdokonalení, taková hrdost jest příznakem velikých lidí, pomáhá jim v práci, dodává jim síly, aby překonati mohli překážky — dosáhli svého cíle. Ale na takovou — zahráti si na důležitého vůči malému člověku — fi, napliji na ni. K čemu je? To je hrdost hloupá a směšná."

*

„Proč jste jej zval na oběd, když je tak nadutý?“ otázala se Nastěnka.

„A proto, že s ním chci promluvit o učitelích. Musím jej přiměti nějak k tomu, aby jim rozuměl, jak se sluší a patří,“ odpověděl Petr Michajlyč, chtěje v sobě trochu zamaskovat prostý cit pohostinství, který byl jedinou příčinou toho, že byl hotov, Bůh ví proč a zač, pozvati k sobě na oběd každého, ať to byl kdo byl.

»Aspoň koně bych mu nenabídla; ať přijde pěšky,“ poznamenala Nastěnka.

„Přestaň mluvit hlouposti!« zlostně už zakřiknul ji Petr Michajlyč; „co se stane koni? — však ho neubude. Chce dělat návštěvy; nebude přece po městě běhat pěšky.“

„Návštěvy dělat! Včera přijel a dnes chce už dělat návštěvy!“ úsměšně zvolala Nastěnka.

„Co je na tom divného? To je právě hezké.“

„Vůči učitelům hraje si na velice důležitého a jiným, ještě ani nedojel, a už běží skládat poklony: pak je to prostě zcela hloupý člověk.“

„Tu máš! Ty jsi, Nastěnko, se svým úsudkem vždycky hned hotova! Já v tom nevidím nic hloupého. Bude žít v městě a chce se seznámit se všemi.“

„Potřebuje, je-li to rozumný člověk.“

„Proč by nepotřeboval? Jsou tu samí ctihodní lidé... Dušičko, to ti docela nic nesluší a mně se to dokonce nelíbí,“ pravil Petr Michajlyč, klátě prstem po stole; „co že lidem tak málo přeješ? Proč to? Co ti udělali?“

„O mou lásku, myslím, nikdo nestojí.“

„O lásku stojí Bůh a vlastní srdce člověka. Život s lidmi sobě podobnými bez lásky je břemenem a hříchem!“ zvolal přesvědčivě stařec.

Nastěnka mu odpověděla polopohrdavým úsměvem.

O tomto thematu Petr Michajlyč se svou dcerou často a vášnivě se přel.

IV.

Ve dvanáct hodin Kalinovič, když se byl převléknul z uniformy do černého fraku, vzal na sebe černou atlasovou vázanku, černou atlasovou vestu a přes sebe přehodil nové paletot, vypravil se z domu dělat návštěvy; ale když spatřil poslanou mu ekypáž, ucouvnul nazpět: kůň, o kterém se Petr Michajlyč tak lichotivě vyslovil, byl ovšem, díky neúnavné pozornosti Pelageji Jevgrafovny, hodně vykrmen; ale ohromná, tučná hlava, svislé uši, tlusté, rousnaté nohy zřejmě svědčily o solidním jeho věku, hrubém složení těla a krotké povaze. Strůj, koupená rovněž vlastní rukou hospodyně, vynikala více svou důkladností, než úhledností. Kočár na ohromných kolech, převysokých vzpruhách a s nemotorným kozlíkem náležel k onomu druhu ekypáží, které se nazývají ‚adamskými'. Ke všemu na kozlíku seděl pitvorný Gavrilyč, zachumlaný do šedého, venkovského, po ohromném mužíku zděděného kabátu, na hlavě maje naražený sešlý, z jehněčí plsti zrobený kulatý klobouk, z něhož trčela pouze nevelká část jeho hlavy a štětinaté vousy. Když se objevil Kalinovič, smeknul Struhadlo klobouk a poklonil se.

„Ty jsi asi lokaj?" otázal se Kalinovič.

„Voják, vaše blahorodí, vysloužilý voják," odpověděl Struhadlo a zase se poklonil.

„Cože jsi tedy ostříhaný, když slouží za kočího?"

„Ne, vaše blahorodí, já nesloužím za kočího, já dohlížím na ústav. Pelageja Jevgrafovna mne poslala, jejich pacholek stůně: ‚Jdi', povídá, ‚Gavrilyči, a jeď ty' — tak to je, vaše blahorodí," odraportoval invalida a poklonil se po třetí. Očividně podlízal novému představenému.

Mladý dozorce chvíli nevěděl, co si má počíti, má-li jet v takové ekypáži či nemá? Ale co dělat; nebylo ani kde najati si jinou. Ušklíbl se a usednul; dal se vézti k městskému policejnímu komisaři, bydlícímu v budově soudního úřadu.

Kalinovič, když vešel do prvního pokoje, zahlédnul

otevřenými dveřmi dámu s rozpuštěnými vlasy, v pouhém živůtku a spodničce; když vešel, dáma vzkřikla:

„Co je to, baťuško, pořád se musí někdo courat! . . .“ A jako páv odplynula do zadních pokojů.

Kalinovič osaměl; začal zlehka přešlapovat. Vešla tlustá panská v oděvu domácí výroby a bosa.

„Co si přejete?“ ptala se.

„Přijímá pán návštěvy?“ pravil Kalinovič.

Dívka vytřeštila na něho oči

„Olguňko! . . . kýho šlaka! . . . s kým to tu žvatláš?“ bylo slyšeti hlas policejního komisaře.

Dívka šla k pánu.

„Přišel kdosi, nevím, co je zač,“ odpověděla.

„Kdo přišel?“

„Nikdy jsem ho neviděla, milostpane, nevím.“

„Jdi a řekni, přeje-li si něco, aby přišel na policii; já teď nemám kdy,“ rozhodnul policejní komisař.

„Jděte, nemá teď kdy, máte přijít na policii,“ pravila dívka, když se vrátila.

Kalinovič se usmál.

„Buď tak dobrá a odevzdej tady tu karetku,“ pravil, podávaje jí dva lístky se zahnutými růžky.

„Milostpánu?“ otázala se dívka.

„Ano,“ odpověděl Kalinovič a odešel.

„To je zvěř a ne lidi!“ pravil k sobě, sedaje do kočáru a umínil si, že se už neseznámí se žádným činovníkem; ale když byl uvážil, že na parádní návštěvu u paní generálové je příliš brzy a když na nejbližším domě spatřil vývěsní štít pošty, dal se zavésti k vyčnívajícímu na ulici podjezdu. Poštmistr žil opatrně; v celém městě jen on měl dvéře zavřeny a ku dveřím přidělaný zvonek. Kalinovič zazvonil nejméně pětkrát za sebou; konečně slyšeti bylo na schodech zdlouhavé kroky, klapla závorka a ve dveřích objevil se vysoký, hubený stařec s vyzáblou tváří, v bílé pletené noční čepici, s okrouhlými okuláry a v dlouhém, silně obnošeném šedém kabátci.

„Je doma pan poštmistr?“ otázal se Kalinovič.

„Já sám jsem, pane, poštmistrem. Čím mohu posloužit?“ odpověděl stařec táhlým, klidným a sípavým hlasem.

Kalinovič vysvětloval, že přijel na návštěvu.

„A! . . . jsem vám, pane, velice povděčen. Račte, prosím,“ pravil poštmistr a vedl svého hostě dlouhým, studeným salonem, na jehož stěnách visely veliké, olejovými barvami malované obrazy, tak zašlé, zasmušené, že na první pohled nebylo možno ani rozeznati, co představují. Na všech skoro oknech stály silně vzrostlá gerania, vydávající silnou, dusnou vůni. V následujícím pokoji, kam poštmistr zavedl svého hostě, viselo rovněž několik obrazů téhož koloritu; celý téměř přední kout zaujímala polička se svatými obrazy; na dubovém, nebarveném stole ležela rozevřená, hřbetem obrácená kniha v pergamenové vazbě; na zdi před stolem visel kostěný krucifix velice krásné práce; židle byly nebarvené, dubové, vysoké, s tuhými koženými poduškami. Poštmistr, když byl Kalinoviče usadil, upřel na něho brýlemi oči a mlčel. Kalinovič také nemluvil.

„Vy jste tedy ráčil nastoupit místo pana Godněva?“ otázal se konečně poštmistr.

„Ano, pane,“ odpověděl Kalinovič.

„Tak, pane, tak; máte dobré místo; váš předchůdce žil v přepychu a ještě si zašetřil jmění . . . Dobré místo!“ dodal táhle.

Kalinovič se ušklíbnul.

„A před tím v jaké jste byl službě?“ odmlčev se na chvíli, otázal se poštmistr.

„Je tomu teprve dvě léta, co jsem opustil moskevskou universitu a dosud jsem nesloužil.“

„Z moskevské university jste ráčil přijít? Vím, pane, vím. To je učený ústav; tam už mnoho učených mužů nabylo vzdělání. Pane Bože, smiluj se nad námi, Pane Bože, smiluj se nad námi!“ pravil poštmistr, obrátiv oči k nebi.

Chvíli mlčeli zas oba.

„A dávno je tomu, co jste z Moskvy?“ pravil zase poštmistr.

„Jedu tam odtud přímo.“

„Tak, pane, tak; to není tedy tak příliš dávno. Rád bych věděl, co tam se o tom soudí, že, jak píší, na našem horizontu má vyjít kometa!“

„Co na tom? to je velice všední zjev; její dráha je už dávno vypočtena.“

„Vím, pane, vím; naši velicí astronomové jasně čtou ve hvězdné knize a proto z ní prorokují. Ó, Pane Bože, smiluj se nad námi, Pane Bože, smiluj se nad námi!“ pravil stařec pozvednuv oči k nebi a pokračoval jakoby sám pro sebe: »znamení nebeská vždycky předcházejí velikým událostem; jakkoliv bystrý je rozum lidský, přece nemůže proniknouti tohoto tajemství, a přece máme už mnohé jiné poukazy.“

„Jaké poukazy a nač?“ otázal se Kalinovič, kterého poštmistr začal zajímat.

„Mnohé máme poukazy,“ opakoval tento, vyhýbaje se přímé odpovědi: „vykopávají se do země propadlá místa na důkaz pomíjejícnosti zemské. Četl jsem, pane, letos v ‚Moskevských Vědomostech‘, že angličtí missionáři pronikli až do Ethiopských stepí . . .

„Může být,“ pravil Kalinovič.

„Ano, pane, pronikli,“ opakoval poštmistr . . . „Povídal mně jeden ctihodný, hodnověrný člověk, že se v Americe narodilo znetvořené děťátko. Ó, Pane Bože, smiluj se nad námi, Pane Bože, smiluj se nad námi! Mnohé věci, pane, se nám zjevují, velice mnohé, ze všeho to nejvíc, že ubývá lásky!“ pokračoval.

Kalinovič díval se na starce ještě s větší zvědavostí.

„Čtete mnoho?“ otázal se.

„Ne, pane, nemnoho; málo teď dobrých knih dostane se mi do ruky, a zdraví moje taky velice chabne: na sedmý rok už trpím vodnatelností v prsou. Zármutek mě, pane zničil: můj vlastní syn podal na mě žalobu, jakobych mu byl zatajil a pro sebe uchvátil jmění jeho matky. Ó, Pane Bože, smiluj se nad námi, Pane Bože, smiluj se nad námi!“ dodal poštmistr a hluboce se zamyslil.

Kalinovič vstal a poroučel se.

„S Bohem, pane,“ pravil poštmistr, rovněž vstávaje, „jsem vám velikými díky zavázán. Váš předchůdce zásoboval mě knížkami seriosního obsahu: nezapomeňte na mě ani vy,“ pokračoval, klaně se. „Je ustanoveno, platit do roka po desíti rublech; já na to jmění nemám a bude-li vaše blahosklonnost ochotna, k dikům zavázati mě ubohého, nemajetného člověka . . .“

Kalinovič projevil plnou ochotu a šel.

„S Bohem, pane, mějte se dobře, jsem vám velikými díky zavázán,“ pravil stařec, vyprovázeje ho i zavíraje dvéře, které ihned zase zastrčil závorou.

Byt paní generálové, jak jsem už poznamenal, byl první v celém městě. Kolem celého domu byl ze stavebního kamene položen chodník, který po celou zimu byl čištěn od sněhu a posypáván pískem, aby po něm mezi druhou a čtvrtou hodinou procházeti se mohla paní generálová s dcerou, poněvadž nikde jinde v celém městě nebylo příhodného místa k zimním procházkám. Na oknech visely veliké, pruhované záclony. Vnitřní zařízení odpovídalo vnějšímu. Z velké síně vedlo široké, dubovými řezbami vykrášlené schodiště, prostřené koberci a zastavené po stranách květinami. Když Kalinovič vešel, trochu přihlouplý na pohled, ale v premovanou livrej navlečený lokaj ihned se vytáhnul v patřičnou pózu, na otázku, „přijímá-li milostpaní“ hbitě odseknul „prosím“ a běžel nahoru oznámit návštěvu. Kalinovič zatím postavil se před zrcadlem, pooopravil vlasy, límečky, zapjal frak na dolní knoflík a šel.

Paní generálová seděla jak obyčejně polouležíc na rohovém divaně.

Mamzel Polína seděla opodál a kreslila tužkou dětskou hlavičku. Kalinovič se představil francouzsky. Paní generálová prohlédla si jej kalnýma svýma očima dosti důkladně; spokojena patrně jeho zevnějškem líbezně se usmála a otázala se:

„Jste zdejší statkář?“

„Ne," odpověděl Kalinovič, pohlédnuv zběžně na Polínu, která jej překvapila chorobnou svou tváří a podivnou svou postavou.

„Přijel jste sem asi za jistými záležitostmi?" pokračovala paní generálová. Považovala Kalinoviče za činovníka z Petrohradu, kterého v tu dobu očekávali právě do města.

„Ne, budu zde sloužit," odpověděl tento.

„Sloužit!" tónem podivení pravila paní generálová. „Jakou službu zde zastáváte?" dodala.

„Jsem ustanoven za dozorce okresního učiliště."

Matka i dcera přehlédly se navzájem.

„Jaká je to služba?" pravila první.

„To jistě zaujímáte místo toho starce . . ." poznamenala Polína.

„Ano, prosím," odpověděl Kalinovič.

Matka i dcera opět se přehlídly. Paní generálová sklopila oči.

Polína skoro úplně přivřela oči a dala se do kreslení. Kalinovič dovtípil se, že udáním své služby klesl v očích svých nových známých; když tak byl seznal, s kým je mu jednat, umínil si, že všechno zas napraví.

„To je poprvé v mém životě, co mám žít v okresním městě, neznám vůbec ještě maloměstského života," pravil.

„Nudno je zde," pravila generálová jaksi nuceně.

„Společnost je tu asi malá."

„Myslím."

„Sestává pouze z činovníků?"

„Opravdu nevím."

„Ale vaše prevoschoditělstvo ráčí zde sídlit trvale?" poznamenal Kalinovič.

„Sídlím zde k vůli svým záležitostem a k vůli své nemoci, abych lékaře měla po ruce. Zde, v okrese mám svůj statek, mnoho příbuzných, dobrých přátel, s kterými se také navštěvujeme," pravila generálová a pojednou zastavila se jakoby v leknutí, nepromluvila-li příliš mnoho slov a neztratila-li tím na své důstojnosti.

„Opustil jsem Moskvu velice nerad," promluvil Kalinovič. „Letos zrovna jako naschvál bylo v Moskvě tolik pěkných věcí. Nemluvě už o živých obrazech, které tak rozkošně provádějí, bylo tam mnoho pozoruhodných koncertů, mezi jiným ovšem i Rubiniho."

„Nebyl tam dlouho, dával dva nebo tři koncerty," poznamenala Polína.

„Jaké to mohly býti koncerty? úryvky nějaké! Moskvu vždycky počastují nějakými zbytky . . . Slyšely jsme ho v Petrohradě v celé opeře," pravila generálová.

„Zpíval své nejkrásnější arie a Moskva byla u vytržení," namítal Kalinovič.

„Co na tom! Moskva se dá nadchnout vždycky a vším."

„Zrovna tak jako Petrohrad. Moskva zdá se mně v tomto případě ještě rozumnější."

„Jak je možno srovnávat Petrohrad a Moskvu! . . . Petrohrad — to je přece rozkoš, ale Moskva . . . dokonce jí nemám ráda; žili jsme tam po několik zim a strašně jsme se nudily."

„To je osobní mínění vašeho prevoschoditělstva, s kterým přít se neopovažuji," pravil Kalinovič.

„Ne, to není moje osobní mínění," klidným hlasem namítla paní generálová; „nebožtík můj muž pobyl ve všech residencích celé Evropy a vždycky říkal — ty si to, Políno, asi pamatuješ — že nad Petrohrad nezná žádného jiného města."

„A vy sám jste žil v Petrohradě?" obrátila se Polína ke Kalinoviči.

„Ani jsem tam dosud nikdy nebyl," odpověděl tento.

Matka i dcera se pousmály.

„Jak ho tedy znáte, když jste tam nikdy nebyl? To nechápu," poznamenala Polína.

„Já taky ne," přisvědčila matka.

Kalinovič neodpověděl ani slovem.

Paní generálová a dcera projevovaly vždycky velkou sympathii Petrohradu a nepřízeň vůči Moskvě. To proto, že se jim skutečně v Petrohradě hrozně líbily modní výkladní

skříně, špalíčkovaná dlažba, rozkošné chodníky a plynové osvětlení, čeho všeho, jak známo, v Moskvě nebylo; mimo to paní generálová za svého pobytu v Moskvě po dvě zimy s určitým cílem dávala několik bálů, jezdila s dcerou všude do společnosti, strojila i fintila ji, že víc ji strojit věru ani nemohla, ale ani toalety ani talent mamzel Políny neměly očekávaného výsledku: nikdo se o ni ani neucházel.

Všechnu zbývající část návštěvy matka i dcera vyplnily vzájemnou rozmluvou o jakési kuzině, od níž měly dostat psaní, ale psaní nedocházelo. Kalinovič nemohl užiti nižádné příležitosti, aby se rodinné této rozmluvy také súčastnil, a odejel.

„Kdo je to?“ pravila paní generálová.

„Dozorce, mamašo!“ odpověděla Polína.

„Co je to za drzost, najednou si přijede a chce si dělat známosti . . . Potřebujeme!“

„Francouzsky nemluví zrovna zle,“ poznamenala dcera.

„Kdo dnes nemluví francouzsky! Dle toho nedá se o člověku soudit, kdo a co je zač. Měl někoho požádat, aby jej představil; aspoň bych věděla, kdo jej doporučuje. Ale takoví jsou všichni naši lidé! Kdy jich naučím pořádku?“ zvolala generálová a trhla zvonkem.

Vešel vychrtlý správce domu.

„Kdo má službu dnes?“ otázala se paní.

„Semen, vaše prevoschoditělstvo,“ odpověděl tento.

„Zavolej ke mně Semena.“

Semen vešel.

„Když ty máš službu, Semenuško, vždycky vyvedeš nějakou hloupost. Když už jsi tak nechápavý, hleď aspoň trochu víc přemyslet. Přijmeš kde koho, ať přijde kdo přijde. Dnes jsi sem pustil neznámého jednoho pána a Bůh ví, co je zač.“

„Vašemu prevoschoditělstvu . . .“ pravil lokaj.

„Prosím tě, neomlouvej se. Máš u mně už příliš mnoho vroubků. Donutíš mě, že užiji proti tobě ráznčho prostředku. Jdi a buď chytřejší.“

Při slovech ‚rázného prostředku‘ lokaj se začervenal.

Paní generálová, kdykoliv přišla v přímý styk se svým služebnictvem, mluvila vždycky tiše a laskavě; ale když užila fráze: ‚*rázného prostředku*‘, stalo se zřídka kdy, aby slibu svého neuskutečnila.

V.

Pelageja Jevgrafovna připravovala se více než kdy jindy ku přijetí nového hostě a zdálo se, že chce ukázati svoje hospodářství v celém jeho lesku. Vyňala ze skříně nejlepší své ubrusy, vyprané, že byly nad sníh bělejší a vyválené tak, že se mohly rovnou cestou vézti na výstavu; vystavila konečně i broušený křišťál Petru Michajlyči věnem přinešený ještě nebožkou jeho ženou, ale křišťál ještě velice dobrý, jakého se užívá pouze dvakrát do roka: v den svátku Petra Michajlyče a o svátku Nastěnčině; po všechen ostatní čas hospodyně chovala jej ve svém vlastním pokoji, ve zvláštní skříni a nedovolila nikomu, aby o něj byť jen prstem zavadil. Také oběd podle všeho měl být připraven zcela mimořádný. Připravená velká vidlička a lopatka z klenového dřeva budily silné podezření, nepřipravuje-li se dokonce vařená stěrleď. Nastěnce Pelageja Jevgrafovně strašně se zprotivila tím, že celé dopoledne na ni doléhala, aby místo svých všedních plátěných šatů oblékla na sebe černé hedvábné; Nastěnka mohla se zlobit jak chtěla, hospodyně setrvala na svém. Ve všem tom stará panna sledovala dosti vzdálený cíl: Petr Michajlyč, když byl dán do výslužby, prohodil: „Na moje místo je teď ustanoven mladý dozorce; dá Bůh, že přijede a vezme si Nastěnku.“

„Och, to by bylo dobře! to by bylo dobře!“ odpověděla hospodyně. Byla by velice ráda bývala, kdyby Nastěnku co nejdříve mohla provdat a když už, tož nejlépe za dozorce, protože, soudíc dle Petra Michajlyče, byla pevně přesvědčena o tom, že dozorce nemůže být jiný než dobrý člověk.

Ve dvě hodiny dostavil se kapitán a seděl jak obyčejně mlčky v přijímacím pokoji; Nastěnka přemítala listy v »Otěčestvených Zapiskách«; Petr Michajlyč chodil po sále sem a tam, pohlížeje spokojeně na vypravený stůl a vyhlédaje občas oknem.

„A cože, papínku, náš dozorce nejede.“

„Počkej, dušičko, však on přijede; jistě se někde pozdržel,“ odpověděl Petr Michajlyč. „Už jede!“ pravil konečně.

Nastěnka v bezděčné zvědavosti vyhlédla oknem; také kapitán připovstal a vyhlédnul. Struhadlo, chtěje aspoň ke konci jízdy potěšiti svého představeného, pošlehával koně; kůň, nezvyklý jízdě klusem, pustil se v pitvorný jakýsi cvál; kočár zařinčel, zahrčel — a to všechno dělo se tak rychle, že vozka ledva stačil zamířiti a vjeti do vrat. Kalinovič stále ještě pod vlivem nepříjemného dojmu, jakého doznal v domě paní generálové, kde přijat byl, jak jsme viděli, s vysoka, vešel zamračen.

„Račte prosím, račte, prosím, Jakove Vasiljiči,“ pravil Petr Michajlyč, vítaje hostě a provázeje ho do salonu.

„To je můj bratr, kapitán ve výslužbě, a toto je má dcera Anastasie,“ dodal.

Kapitán pošoupnul nožkou . . . Nastěnka zlehka přivstala; Kalinovič se jim zdvořile, ale chladně poklonil.

„Není libo, vypít trochu kořaličky?“ pokračoval Petr Michajlyč, upozorňuje na zákusky: „Tu je zapekanka,*) tady domácí ovocná; a tu jsou hříbky a ryzce, a tu jsou archangelské sledičky, nejsou velké, ale mohu je odporučiti, jsou velice chutné.“

„Dovolte raději, abych si směl zakouřit,“ pravil Kalinovič.

„Račte, prosím! Pane kapitáne, je nyní na vás, abyste pohostil. Já sám málo kouřím; ale tu je veliký ctitel a mistr v kouření, pan kapitán!“ Kapitán začal vyfukovat kraťounkou svou dýmku.

---

*) Zvláštním způsobem upravená vodka s medem. Pozn. red.

„Děkuji vám; já mám cigaretty s sebou," namítnul Kalinovič, vybíraje papirosku z pouzdra.

Kapitán odložil dýmku, ale když byl rozkřesal oheň na troudu vlastní výroby a na křemínku podal hosti, začal si velice pozorně prohlížeti pouzdro na doutníky.

„Krásná práce; patrně kožená," pravil.

„Ne, papier maché," odpověděl Kalinovič.

Kapitán slovu tomu vůbec nerozuměl, nedal to však na sobě znát.

„A! patrně anglický vynález!" pravil hlubokomyslně.

„Nevím opravdu."

„Anglický," usoudil kapitán.

Velice rád si všímal všeho, co se odnášelo ke kouření tabáku a považoval se v tomto ohledu za velikého znalce.

„Kde jste ráčil být? . . . S kým jste mluvil? S kým jste se seznámil?" začal Petr Michajlyč.

„Byl jsem jen málo kde . . . ale i toho lituji!" odpověděl Kalinovič.

„Jak to?" s podivením otázal se Petr Michajlyč.

Nastěnka pohlédla na mladého muže dosti upřeně; také kapitán na něho pohlédnul.

„Předně, váš městský policejní komissař," pokračoval, „mne vůbec k sobě nepustil a kázal, abych přišel až k večeru a na policii."

„Cha, cha, cha!" zasmál se Petr Michajlyč nejdobrodušnějším smíchem; „takový směšný veterán! Špatně chápe. Co dělat? . . . Má na starosti jen službu; a ta chudoba k tomu: v našem městečku to není jak v jiných městech, tady policejní komissař nestloustne: posedí si takořka při pouhém služném a nanejvýš nějaký ten pachtýř pomůže mu nějakou stovečkou."

Při těchto slovech ve tváři Kalinoviče bylo pozorovati opovržlivý úsměv.

„A rodinu taky má velikou," pokračoval Petr Michajlyč, nepozoruje ničeho; „dva hošíci běhají ke mně do školy a až líto je člověku na ně se podívat, jak jsou ošku-

báni, roztrháni, na šlechtické děti nejsou ani podobny. Žena jeho po posledním dítěti na neštěstí nedala na sebe pozor a myslím, mléko se jí vrazilo do hlavy — takořka blázen je z ní: prý se neumývá, nečeše a jen jak zjevení chodí po domě a vrčí na všechny... hrozně smutný osud!“ doložil Petr Michajlyč smutným hlasem.

Ale mladý dozorce to všechno vyslechnul zcela lhostejně.

„Ten pan policejní komisař má velice hezkou dcerku, platí zde za krasavici,“ pološsměšně poznamenala Nastěnka.

Kalinovič ani tentokráte ničeho neodpověděl a jen se tak po ní ohlédnul.

„Což?... je opravdu hezoučká!“ uchopil se slova Petr Michajlyč „U koho jste ještě ráčil být?“ dodal, obraceje se ke Kalinoviči.

„Byl jsem také u poštmistra — to je nějaký podivín.“

„Je to podivín,“ přisvědčil Petr Michajlyč; „nebyl by to hloupý stařec, je pobožný, ale hrozně se bojí konce světa..., dříve často jsem se s ním přel: to je hřích, povídám, pokoušeti cesty boží, třeba žít poctivě a spravedlivě a nechť se pak děje svatá Jeho vůle.“

„Je to hrozný lakomec,“ poznamenala Nastěnka.

„Odkud to víš, duše moje?“ namítnul Petr Michajlyč, „a když je skutečně skoupý, po mém soudě škodí tím nejvíce sobě, omezuje-li se ustavičně ve svých potřebách“

„Jak, tatínku, škodí jen sobě, když peníze půjčuje na lichvářské úroky? lichvář! A jeho historie se synem?“ namítla Nastěnka...

„Jaká historie se synem?.... Kdo může být soudcem mezi dětmi a otcem? Nikdo mimo Boha!“ zvolal Petr Michajlyč a tvář jeho nabyla poněkud příkrého a nespokojeného vzezření.

Nastěnka zaměnila předmět hovoru.

„U generálové jste byl?“ obrátila se ku Kalinoviči.

„Byl,“ odpověděl tento.

„To je zdejší velký svět!“

„Zdá se.“

„A její dceru jste viděl?“

„Nevím, viděl jsem tam jakési děvče nebo dámu na křivo rostlou nebo s nalomeným krkem — kdož to rozezná.“

„Úplně křivoboká — to je hrozné!“ přisvědčila Nastěnka; „a představte si, bývají tam u nich bály, i mne se dostalo štěstí, že jsem na jednom z nich byla; a ona s takovým zevnějškem a v plesových šatech — — nebylo možno, dívati se na ni a zůstat při tom lhostejným.“

„Ale, ale, mladí lidé!“ zvolal Petr Michajlyč, „neposmívejte se tělesným nedostatkům; je to zrovna tolik, jako kdybyste se smáli nemocným — hřích!“

„I my se nesmějeme,“ s úsměškem odvětil Kalinovič; „naopak, učinila na mne takový těžký a smutný dojem, kterého se dosud nemohu zbýt.“

„Oběd je na stole!“ přerušil jej Petr Michajlyč, zahlédnuv, že na stole už stojí míska. „A vy ani před obědem nevypijete kořaličky?“ obrátil se ke Kalinoviči.

„Ne, děkuji,“ odpověděl tento.

„Jak libo! A my s kapitánem vypijeme. Vaše vysokoblahorodí, admirálská hodina dávno už odbila — poroučíte? . . . Jen berte,“ pravil stařec, nalévaje stříbrný svůj kalíšek a podával kapitánovi; ale ledva že tento se chtěl nápoje uchopit, vztáhl stařec ruku zpět a vypil kalíšek sám. Kapitán se usmál . . . Petr Michajlyč každý den s ním provedl tento žert.

„Nu, ale teď už vás neošidím,“ dodal, nalévaje druhý kalíšek.

„Vím,“ odpověděl kapitán a rázem vypil svoji dávku. Všichni vyšli do salonu, kde Petr Michajlyč představoval novému známému Pelageju Jevgrafovnu. Kalinovič zlehka se jí poklonil; hospodyně upejpavě před ním přisedla.

„Zdá se, že nás dnes chtějí pohostit droby,“ pravil Petr Michajlyč, sedaje za stůl a vdechuje do sebe vůni smažinky.

„Rád jíte droby?“ obrátil se ke Kalinoviči.

„Ano, jím,“ odpověděl tento, poněkud ironicky se usmívaje, ale když okusil, začal jíst s velikou chutí. „To je výtečně,“ pravil „výborně připraveno!“

„Umělecky! prosím," uchopil se ihned slova Petr Michajlyč. „Pelagejo Jevgrafovno, ta čest náleží vám; klaním se a děkuji ve jménu celé společnosti."

Hospodyně klopila oči, nutila se do módních způsobů a odložila svůj obyčej, vstávati od stolu. Po drobech skutečně následovala stěrleď, které Kalinovič prokázal náležitou pozornost. Sauce z jeřábků s připravenou k němu podlívkou také pochválil; ale nejvíce mu zachutnala nálivka,*) které, když vypil dva kalíšky, dal si nalít ještě třetí, tvrdě, že je mnohem lepší než všechny jiné likéry.

Pelagejí Jevgrafovně spokojeností obě tváře zahořely živým ruměncem.

Po obědě vrátili se všichni zase do salonu.

„Jakove Vasiljeviči," začal Petr Michajlyč, „povězte mi něco o moskevské universitě; slyšel jsem, že jsou tam nyní výteční professoři. Na jaké jste ráčil být fakultě?"

„Právnické."

„Výtečná fakulta! prosím . . . Já sám také studoval jsem kdysi na moskevské universitě a to na filosofické fakultě; za mých časů docela po zásluze a spravedlivě slaven byl Merzljakov. Byla to nadaná hlava. Někdy začal rozebírat Děržanina, řádek za řádkem, každé slovo: ‚tady ten verš je dobrý,' řekl na příklad, ‚ale ten tady je prostřední; hle, jak by měl znít' — a sám improvisoval verše. My jen poslouchali a kdybychom byli tenkrát zapisovali jeho improvisace, měli bychom překrásné básně" — pravil Petr Michajlyč. „Rád bych věděl," pokračoval po krátkém zamyšlení; „vzpomínají-li ještě i nyní studenti na Merzljakova a váží-li si ho, jak náleží."

„Velice," odpověděl Kalinovič; „zvláště jako professora."

„To dělá čest mladému pokolení; na takové lidi se zapomínat nemá!" dodal stařec a povzdychnul si. Několik u stolů vypitých kalíšků nálivky rozvázalo ještě více jeho jazyk a duši jeho přivedlo do jakési příjemně-smutné nálady. „Teď na stará kolena," začal zas jakoby sám s sebou

*) Kořalka nalitá na jahody neb jiné ovoce.

hovořil, „velice rád bych zas pobyl v Moskvě; jenom s penězi nemohu se nějak srovnat, ale prohlédnul bych si bělokamennou, na universitu bych si zašel . . . Starý student aspoň na zdi kdyby se mohl podívat. Mnozí z mých soudruhů jsou nyní slovutnými literáty, učenci; za studentských let byli jsme přáteli, někdy jsem se s nimi i přel; nyní ovšem daleko mne přeskočili; já sám jsem dnes sice jenom do výslužby daný státní dozorce, přece si však myslím, kdybych přišel k nim, že by mnou nepohrdli.“

Kalinovič poslouchal Petra Michajlyče jen na polo, za to však velice pozorně pohlížel na Nastěnku, která tu seděla s výrazem nudy a mrzutosti ve tváři. — Petr Michajlyč nejméně milionkrát vypravoval v její přítomnosti o Merzljakovu a své touze, pobýti zase trochu v Moskvě. Snažíc se však nedati na sobě ničeho znát, hned vyhlížela oknem ven a hned zas klopila černé svoje oči k rozevřeným před ní »Otěčestvenným Zapiskám« a dlužno říci, že v tu chvíli byla překrásna.

„Co to čtete?“ obrátil se k ní Kalinovič.

„Ne, nečtu, jen zatím tak listy přemítám,“ odpověděla Nastěnka.

„A ráda čtete?“

„Velice, to je moje jediná zábava. Nyní čítám už méně, ale dříve samým čtením div o rozum jsem nepřišla.“

„Co se vám tak zamlouvá ke čtení? To není tak lehké v naší literatuře.“

„Velké žurnály . . .“ odpověděla Nastěnka.

„Poslední leta,“ vmísil se do hovoru Petr Michajlyč, „jen časopisy čteme . . . Jak rozmanitý mají nyní obsah . . . O to je výborné; všechno v nich najdeš; i zábavné čtení i užitečné zprávy, historii politickou i přírodní vědy, kritiku . . . znamenité . . .“

Kalinovič zlehka se usmál.

„Jste trochu unešen našimi žurnály,“ pravil, „myslím, že žurnály ani samy o sobě nepředpokládají těch dobrých vlastností, které jste v nich našel vy.“

*

„Nevím," odpověděl Petr Michajlyč, „mluvím, jak sám tomu rozumím. Jen ty jejich hádky se mně nelíbí, ach, ty se mně nelíbí! Řekněte mně, prosím vás, co je to? Místo, aby uvažovali o nějaké otázce, podpichují se navzájem a jako nějací zápasníci hledí, jak by jeden druhému podrazil nohu."

„Ve věcném a poctivém žurnále, kdyby takový byl," začal Kalinovič, „na všechen způsob musilo by se silně a energicky vystupovat proti ostatním našim časopisům, které buď nemají žádného směru nebo mají-li jaký, tedy falešný."

„Tak, tak!" přisvědčoval Petr Michajlyč, který patrně nepochopil, co vlastně Kalinovič povídá; „a vůbec," pokračoval s hlubokomyslným výrazem tváře, „nevím, jak vy, Jakove Vasiljiči, ale já myslím, že nynější literatura je celkem v úpadku."

Kalinovič ničeho na to neodpověděl. Jen tázavě pohlédnul na starce.

„Předně," pokračoval Petr Michajlyč, „v poesii volily se kdysi vznešenější předměty: Děržanin na příklad psal ódu »Bůh«, opěvoval císařovnu, heroje, jejich činy, kdežto nyní vyskytují se pojednou jakási ženská očka a nožky... Prosím vás, co je to?"

Lehký odstín úsměšku přešel po tváři Kalinoviče.

„Současná literatura zůstaví po sobě velkou zásluhu; dříve rhetoricky lhali, kdežto nyní bez rhetoriky počínají mluvit trochu pravdu," pravil a pohlédnul zběžně na Nastěnku, která mu odpověděla přisvědčivým úsměvem.

„Já ty ódy nemohu opravdu ani číst. Tu tatínek na příklad je nadšen Ozerovem. Představte si: Ksenija, ruská kněžna, kterou chovali v zajetí, jede do tábora k Donskému — jaká pravděpodobnost!"

Kalinovič jen se usmál. Petr Michajlyč počal se kolísati.

„Já svého mínění za autorativní neprohlašuji," začal: „dokonce i velice dobře chápu, že, co nyní se píše, je citům, životu našemu blíž, ve formě satirické povídky poučují více lid — to je svého druhu dobrý směr."

„Myslím dokonce, že velice dobrý: je daleko čestnější zastávati se slabých, než chválit silné," pravil Kalinovič.

„Ba právě!" přisvědčila Nastěnka se zářícím uspokojením v očích.

„S takovým účelem ovšem; kdo by tomu odporoval?" souhlasil i Petr Michajlyč, na hlavu poražen se všech stran.

„Máme nyní veliké spisovatele," začala Nastěnka — „tři: Puškina, Lermontova, Gogola, o kterých Bělinskij tak mnoho nyní píše v ‚Otěčestvenných Zapiskách'."

„A, vy čtete i kritiku?" otázal se jí Kalinovič.

„Ano," odpověděla s jistou hrdostí.

„Ohnivá a moudrá hlava, ten pan kritik Bělinskij!" poznamenal Petr Michajlyč.

„Souhlasíte s jeho názory?" otázala se Nastěnka.

„Skoro," odpověděl Kalinovič; „chyba je, že Puškin už není na živu," pokračoval v krátkých pomlčkách; „soudě dle jeho talentu a směru, který zavládnul v posledních jeho dílech, byl by jistě ještě mnoho vykonal."

„Mnoho, pane, by vykonal! Nadaný to byl poeta! . . . Sám Děržavin jej prohlásil za svého nástupce!" ujal se slova Petr Michajlyč slavnostním jakýmsi tónem.

„Kdežto Gogola . . ." chtěl patrně pokračovat, ale pojednou se odmlčel.

„Co Gogol? . . ." namítla jeho dcera.

„Gogola po mém soudu trochu zas až příliš vynášejí," odpověděl stařec rozhodně. „Ovšem, to mu nikdo nemůže vzít; je to velice veselý spisovatel! Všechno je u něho tak živé, zrovna před sebou každého vidíš, všechno to je srdečně směšné a při tom také pravděpodobné; ale . . ."

Kalinovič zlehka se usmál tomuto prostomyslnému posouzení Gogola.

„Gogol je ohromný talent," začal; „posud však s příslušnou sobě silou osvědčuje se pouze jako satirik, a proto odhaluje pouze jednu stranu ruského života, odhalí-li jej docela, jak slibuje v Mrtvých duších a vytvoří-li slovanskou děvu a čackého muže — to je dosud hádankou."

„Líbí se vám i Lermontov?“

„Lermontov také je už mrtev,“ odpověděl Kalinovič; „ale kdyby i byl živ, nevím, co by z toho pošlo. Z toho, co napsal, je patrno pouze tolik, že bezpodmínečně napodoboval Puškina, byronism nastrojil poněkud na vojenskou façonu a celkem osvojil si Šillerův oduševňující živel.“

„Ne, není pravda; Lermontov je pro mne divukrásný poeta!“ pravila Nastěnka.

„Ano,“ pokračoval Kalinovič po chvilkovém přemýšlení; „byl to velice duchaplný člověk a obdařený nefalšovaně vášnivou povahou, jenže v jistých pouze kolejích. V tom, co psal, byl velice silný, za to o něco dál, než v tom, neviděl už ničeho.“

Nastěnka záporně zakývala hlavou; dokonce s tím nesouhlasila.

„Kromě těchto tří spisovatelů, velice se mně líbí i ostatní,“ pravila po chvilkovém mlčení.

„Kdo jmenovitě?“ otázal se Kalinovič.

„Na příklad Zagoskin, Lažečnikov, jehož »Ledový dům« přečetla jsem pětkrát, hrabě Sollogub: jeho »Apatykářka« a »Velký svět« hrozně se mi líbí; nyní pak Kukolnik, Veltman, Dalj, Osnovjančnko.“

Při tomto výpočtu tvář Petra Michajlyče zářila radostí, že dcera jeho prokazovala takovou znalost literatury; ale Kalinovič ji poslouchal tak, že z výrazu jeho tváře nebylo těžko se dovtípiti, že jmenovaní jí autoři netěší se velké jeho úctě.

„Mnoho je jich; ani všechny člověk nepřečte!“ pravil.

„Ó, umíte být, patrně, přísný a jemný soudce!“ zvolal Petr Michajlyč.

Kalinovič ničeho na to neodpověděl a sklopil jen oči k zemi.

„A vy sám nepíšete nic?“ otázala se ho pojednou Nastěnka.

„Proč myslíte, že píši?“ otázal se zase on, touto otázkou jakoby do rozpaků uveden.

„Tak se mi zdá, že jistě také sám píšete.“

„Možná,“ odpověděl Kalinovič.

Petr Michajlyč zatleskal do dlaní.

„Aha! Vidíš, Nastěnko! Jsi ty chlapík; rázem jsi trefila do černého!“ pravil. „Nu což! Dej Bůh! Dej to Bůh! Člověk jste moudrý, mladý, vzdělaný . . . proč byste nebyl spisovatelem?“

„Co píšete?“ otázala se opět Nastěnka.

Ale Kalinovič neodpověděl.

„To je, moje milá, autorské tajemství,“ poznamenal Petr Michajlyč, „které nesmíme porušit, dokud tomu nedovolí sám skladatel; a dá Bůh, snad, že nadejde i ta doba, kdy Jakov Vasiljič přijde a sám nám přečte, co píše; pak to zvíme a pohovoříme si o tom a posoudíme . . . A jak vy,“ zívnuv, pokračoval a obrátil se k bratrovi: „co vy míníte dělat, kapitáne; uchýlíte se zas do svého zimního příbytku, nebo zůstanete?“

„Ne, posedím,“ odpověděl tento.

Po léta se nestalo, že by byl kapitán po obědě neodešel do pernaté své říše až na čtyři, nejvýše pět případů a to jen při zcela mimořádných okolnostech. Bylo patrno, že nový host vzbudil u něho značný zájem. To bylo ostatně patrno i z toho, že neobyčejně pozorně naslouchal všemu, cokoliv Kalinovič promluvil.

„Tak dobrá; a já požádám velectěného našeho hostě za dovolení, abych si směl odpočinout: starý zvyk!“ pravil Petr Michajlyč, vstávaje.

„Jen račte,“ odpověděl Kalinovič.

„Ostatně vás domů nepustím, co budete sedět sám a sám v hostinském pokoji? Máte se tu s kým bavit; je tu starý kapitán a mladé děvče, bavte se s ní! . . . Velice ráda si pohovoří o literatuře,“ dodal stařec a šoupnuv pravou nohou, uklonil se, pokynul ručkou a odešel. Za chvilku slyšeti bylo v saloně velice hlučné jeho chrápání. Nastěnka byla proto v rozpacích.

„Nechcete se projít zahradou?“ pravila využitkovavši toho, že Kalinovič často se bral za hlavu.

„Velice rád bych se osvěžil," odpověděl tento; „vaše nálivky jsou nevyrovnatelny, ale dosahují příliš rychle svého účinku.

Vyšli všichni.

Zahrada Godněvových, koupená zároveň s domem od bývalého maršálka, bohatého to starého mládence a velkého sadaře, vynikala kdysi velkou úpravností. Pelageja Jevgrafovna jevila vždycky silnou náklonnost založiti v ní zelinářské záhony. „Les roste a mrkev nemám kde set," broukala vždycky, ačkoliv velice dobře věděla, že by mrkev měla kde set, kdyby dva zbývající záhony nebyla vysázela kapustou; ale Petr Michajlyč, z části, že sám si toho přál, z části na doléhání Nastěnky, zůstal neústupným a ponechal větší část zahrady v podobě, v jaké byla. Hospodyni namítnul:

„Netřeba se, matko, starat pořád jen o užitečné; starejme se také o příjemné. V životě třeba střídati utile cum dulci."*)

Do zahrady vcházelo se přímo ze salonu s nevelkého balkonku, od něhož se přímo táhla hustě vzrostlá alej lip, rozestupujících se v široké prostranství, kde uprostřed stála polorozvalená čínská besídka. Od této besídky v různých vzdálenostech tyčily se dřevěné sochy olympických bohů, jaké se čtenáři snad nahodilo viděti v někdejší zahradě Ostaševského; tento park stal se prototypem mnohých statkářských zahrad. Z olympických těch bohů byla Minerva bez pravé ruky, Venuše s polovicí uražené hlavy a nohy jakéhosi boha, z ostatních zůstaly už jen pouhé podstavce. Všechny tyto zbytky bohů a bohyň byly omalovány jasnými barvami. Místo to Petr Michajlyč nazýval sbořeným Olympem.

„Měl bych svůj Olymp restaurovat; ale kde zde vzít na to mistry?" říkal často, chodě kolem soch.

Za paloučkem následoval dosti náhlý svah k řece s patrnými zbytky dvou nebo tří fontán a s rozbíhajícími se na

*) Užitečné s příjemným.

všechny strany cestičkami. Mimo to, po celém tomto svahu, v nakloněném směru rostly ohromné cedry, v jejichž stínu stálo něco, co mělo být buď kaplí nebo chýžkou: tam, dle vypravování starousedlých lidí, kál, prý, se kdysi jakýsi stařec; ale jiní vysvětlovali si věc prostěji a tvrdili, že dřívější majitel — mezi jiným veliký šprýmovník a zábavy milovný člověk — schválně hledě dodati této chýžce zvláštního vzezření, posadil do ní dřevěnou loutku, představující poustevníka, jenž tak byl sestrojen, že, když vešel někdo do chýže, vstal a klaněl se; několik dam tak podělil, že div do mdlob neupadly, a pánu způsobil tím nesmírné potěšení. Protější, nízký břeh řeky vyšil se v nakloněný svah a byl cele pokryt jakoby přistřiženým drobným jedlovím. S horizontem slévala se protější strana v polokruhovém rámci, nad nějž nevyšil se žádný strom, ani ohrada, jen prostředkem prořezávala se vysoká věž vzdáleného vesnického kostela. Den byl, jak často bývá začátkem září, jasný a teplý; z klidné, jako sklo hladké řeky začala se zvedat lehká pára . . . Všechno to, ozářeno dosti už nízko schýleným sluncem, které místy hned se prořezávalo alejí, po cestě stelouc světlé skvrny, hned zas dodávalo všemu fantastické tvářnosti ozařujíc z jedné strany bezhlavou Venuši a bezrukou Minervu — všechno to, pravím, spolu s miniaturní Nastěnkou v černém jejím oděvu, s uvolněnými vlasy, s kapitánem, který usednul na schůdky besídky s krátkou dýmčičkou v rukou, a na jehož vycíděných knoflících u parádní uniformy rovněž hrálo slunce — všechno to asi tak zalíbilo se Kalinoviči, že zvolal:

„Jak je zde krásně! Jaká rozkošná poloha!“

„Pro nové příchozí!“ podotkla Nastěnka. „Ostatně, to je jediné místo, kde se mně lehčeji žije,“ dodala a požádala Kalinoviče za cigaretku, kterou si zapálila v strýcově špičce.

Kapitán zakýval hlavou a pravil:

„Mějte se na pozoru. Ať vás neuvidí tatínek.“

Nastěnka velice ráda kouřila, ale kouřila potají, aby otec nevěděl. Petr Michajlyč hýčkaje Nastěnku a neodpí-

raje své dceři v ničem, byl vždy všechen bez sebe, kdykoliv ji zastal s papiroskou.

„Husar je z tebe, Nastajso Petrovno, husar! To už nechybí pak damám, než aby pily i vodku," říkal.

Ale kapitán podporoval v tomto případě svou neť a před Petrem Michajlyčem přísně se tím taje, dělal jí někdy papirosy ze slabého tureckého tabáku; chtěje se v jejich výrobě zdokonaliti, velice pozorně prohlížel papirosy všech hostí, dávaje pozor, z jakého byly vyrobeny papíru a jakého druhu kartonu bylo užito na špičky.

„Viděl jste portrét George Sandové?" otázala se Nastěnka, procházejíc se s Kalinovičem alejí.

„Viděl," odpověděl tento.

„Je hezká a mladá?"

„Ne, není příliš mladá, ale ještě hezká."

„A je pravda, že chodí v mužských šatech?"

„Nemyslím, na portrétu je zobrazena v amazonce."

„Jak bych ráda měla její portrét. Mám hrozně ráda její romány."

„Který pokládáte za nejpěknější?"

„Všechny jsou překrásny! »Indianu« nevím ani sama, kolikrát jsem přečetla . . ."

„A také jste ovšem plakala nad jejím osudem," pravil Kalinovič. Z jeho hlasu vyzníval skrytý úsmešek.

„Proč bych plakala nad osudem Indiany?" namítla Nastěnka, „po mém soudu dokonce není tak politování hodna, jak se zdá jiným; aspoň žila a milovala."

Kalinovič se usmál a mlčel.

„Byla by snad šťastnější," pokračovala Nastěnka, „kdyby své srdce, svou něžnost, plamenné své city, konečně i své sny, kdyby všechno v sobě udusila a celý svůj život v obět přinesla muži, člověku, který jí nikdy nemiloval, nikdy nechtěl a nemohl jí rozuměti? Kdyby to byla špatná, všední ženština, ještě by se mohla vžíti ve své postavení; zde jsou dámy, které otevřeně tvrdí, že své

muže cítit nemohou a jen proto s nimi žijí, že samy nemají žádného jmění.“

„Dost závažný důvod!“ poznamenal Kalinovič.

„Jenom pro ne Indianu. Při své povaze musila buď zemřít nebo odejít. Sklamala se ve své lásce — co z toho? Přece měla chvíle, kdy byla milována, uvěřila a byla šťastna.“

„Měla se zamilovat do Ralfa,“ namítnul Kalinovič; „celý román je napsán na théma: ženy často milují lidi sebe nehodné a lidem sebe hodným přiznají cenu jejich dosti pozdě. V posledních scénách Ralf vystupuje jako pravý heroj.“

„Ralf heroj? Nikdy!“ zvolala Nastěnka; „nevěřím jeho lásce; je to podivín jako Angličan, zajímal se o Indianu z dlouhé chvíle, snad aby zahnal svůj spleen. Advokát je daleko větším heroem nežli on: to je živý člověk; zamiluje se, trpí . . . Indiana měla se zamilovat do něho, protože je lepší než Ralf.“

„V čem je lepší? Je to sobec.“

„Ne, je muž, a muži jsou všichni ctižádostivi; ale Ralf, fi! to je — hadr! Indiana nemohla být s ním šťastna: přišla z ohně do vody.“

Všechno to mluvila Nastěnka s velikou živostí; oči její se rozohnily, tváře zalily se ruměncem; Kalinovič, pohlédnuv na ni, mimoděk pravil sám k sobě: ‚i — čertík!‘ Ke konci hovoru k nim přistoupil kapitán a procházel se s nimi.

„Tady strýčkovi také se velice líbí Ralf,“ pokračovala Nastěnka, ukazujíc na strýce a hned na to obrátila se k němu.

„Strýčku, vám se líbí Ralf — pamatujete se, ten Angličan . . . předevčírem jsme o něm četli.“

„Líbí se mi.“

„A proč?“

„Je to solidní člověk,“ odpověděl kapitán.

Kapitán, když poslouchal »Indianu«, skutečně velice zajímal se o mlčenlivého Angličana a v poslední scéně,

když Ralf Indianě začal vyznávati svou lásku, pojednou jakoby mimo nadání zvolal: „A . . . a! . . .“

„Což, kapitáne, vy jste toho neočekával?“ otázal se Petr Michajlyč.

„Ano, neočekával jsem toho,“ odpověděl kapitán.

Tak se procházeli mladí lidé zahradou až do pozdního soumraku. Hovoru mezi nimi nebylo konce. Kalinovič ostatně z větší části jen se vyptával a pozoroval; za to Nastěnka velice se rozhovořila. Otevřeně se přiznala, jak se podivila, když slyšela, že Kalinovič jel dělat návštěvy a vylíčila pak v karrikutuře celou okresní aristokracii. Velice mile a velice směšným způsobem, nešetříc ani sebe, vypravovala o jediném svém výjezdu na bál, jak tam seděla ze všech nejhůř oblečena, jak se o ní zajímal nejmizernější člověk, kancelista Mediokritskij, a na konec zobrazila Kalinoviči, jak generálová sedí, s jakou váhavou vážností obrací hlavu a jak těžko, ledva že jazykem hýbajíc, mluví.

Kapitán, poslouchaje ji, pokyvoval jen hlavou.

„Satanáš!“ pravil opět k sobě Kalinovič.

Petr Michajlyč zatím se prospal, umyl se, vyfintil a seděl už v saloně, popíjeje klikvovou šťávu, kterou pro něj připravovala a vlastnoručně mu přinášela Pelageja Jevgrafovna. Polouhlasně právě s ní rozmlouval o mladém dozorci.

„Ach, Bože můj, Bože můj! Lepšího člověka pro Nastěnku nemůžeme si ani přát,“ pravila Pelageja Jevgrafovna.

Kalinovič velice se jí zalíbil svou čistotou v oděvu, svou delikátností a nejvíce tím, že věnoval náležitou pozornost připraveným od ní pokrmům.

„Všechno je v rukou Hospodinových!“ poznamenal Petr Michajlyč.

Když se mladí lidé vrátili, hospodyně ihned zmizela, Nastěnka, jak obyčejně přisedla, aby nalévala čaj.

„Co budeme večer dělat?“ začal Petr Michajlyč. „Nezahrajete si rád v kartičky, Jakove Vasiljiči? Nehodíme si préférence?“

Tento návrh přivedl Kalinoviče do malých rozpaků.

„Přejete-li si . . .“ jenže já o velké peníze nehraji,“ odpověděl.

„Hráme o nesmírné summy: o kopejku.“

„Račte.“

„Pane kapitáne,“ obrátil se Petr Michajlyč ke svému bratrovi; „postarejte se o stůl.“

Kapitán s patrným potěšením vyhověl této prosbě; otevřel hrací stolek, očistil jej, shledal a na příslušná místa položil karty, křídu, ba i židle rozestavil. Velice rád si zahrál jednu, dvě partie karet.

Nastěnka, která před tím nikdy nehrála, pravila, že také bude hrát. Tak zasedli všichni čtyři. Ačkoliv hra tato byla spíše svévolí, přece i v ní do jisté míry vyšly na jevo povahy ve hře zúčastněných. Kapitán hrál pozorně a nanejvýš ostražitě, dobrý dávaje pozor na každý výhoz; Petr Michajlyč naopak se rozohňoval, hrál riskantní hry, zlobil se, huboval na Nastěnku, že dělá chyby, chyboval sám neustále a hrozil kapitánovi prstem, káraje ho: „Špatně lažirujete, vaše blahorodí!“ Nastěnka měla patrně něco zcela jiného na mysli; buď passovala, kdy neměla, nebo hrála zas na nic a pokaždé, když dával Kalinovič a nehrál, obracela se na něho prosbou, aby jí poradil.

Kalinovič hrál dosti pozorně a dobře počítal, aby neprohrál; a také neprohrál. Na svém bratru a na neti vyhrál pouze kapitán. Pak následovala večeře a při loučení otázala se Nastěnka Kalinoviče, předčítá-li rád nahlas.

„Ano, rád,“ odpověděl tento.

„Až k nám zas přijdete, poprosíme vás, abyste nám něco přečetl.“

„Budete-li si přáti, ano,“ pravil Kalinovič a poroučel se.

„Budeme vás najisto čekat;“ ještě jednou pravila Nastěnka, když Kalinovič byl už v předsíni.

„Výtečný hoch, výtečný!“ pravil Petr Michajlyč po jeho odchodu.

„Je to velice rozumný člověk,“ přidala Nastěnka.

„Ano, zdravá hlava," pokračoval stařec. „Dobře nyní vychovávají na universitách: rok od roku líp."

„Papínku, pozvete jej zítra k nám na oběd?" otázala se Nastěnka.

„Pozvu; kam se má teď uchýlit," odpověděl Petr Michajlyč a když se byl na chvilku zamyslil, dodal: „To mi dělá teď starosti: kde mu vyhledat byt?"

„Je byt k zadání zrovna naproti nám," poznamenala Nastěnka.

Petr Michajlyč mrknul po bratrovi.

„Óho!" zvolal, „kapitáne, hleďme na naši Nastasju Petrovnou — a? . . . Mladého dozorce by ráda měla hned proti svému okénku."

„Tak, tak, prosím," odpověděl kapitán.

Nastěnka se lehce zapálila.

„Musíme se zeptat paní kancelářské: nájemníci se od ní vystěhovali," rozhodla Pelageja Jevgrafovna, sbírajíc karty, křídu a stavíc na své místo karetní stolek i židle.

„Ba právě! Byt je pěkný!" uchopil se hned slova Petr Michajlyč. Zajdi zítra k ní, naše velitelko, a smluv to s ní dobře."

„Zaběhnu tam," odpověděla hospodyně.

„Jen o to se jedná," pokračoval Petr Michajlyč, „najme-li ten byt, bude se mu muset opatřit nějaký nábytek a ten se tu tak honem nenajde."

„Shledáme něco . . . a dáme mu . . ." už poněkud mrzutě ozvala se Pelageja Jevgrafovna a odešla.

Petr Michajlyč vyslovil se o ní, že má všechno dávno už a mnohem lépe promyšleno než on.

Po této rozmluvě rozešli se všichni po svém.

První vstala Nastěnka a prohlásila, že je velice unavena; přistoupila k otci, který jak obyčejně poznamenal ji křížem, políbil a propustil; ať jde s Pánem Bohem spat; ale Nastěnka nespala; v jejím pokoji dlouho ještě hořelo světýlko. Psala novou báseň, která začínala následujícím způsobem:

„Ať kdokoliv jsi, hrdý člověče!...«

VI.

Jak Pelageja Jevgrafovna usoudila tak se i stalo: Kalinovič najal byt u paní kancelářské. Vyhlédnutá mu hospodyně byla malounká, tlustá ženština a strašně ráda měla pirohy, kávu, čaj, trochu snad i kořaličku. Žijíc, neznámo kolik už let, jako vdova po zemřelém kancelářském, živila se nájmem nevelkého svého domečku a s Pelagejou Jevgrafovnou žila v nejužším přátelství, t. j. doběhla k ní třikráte za týden, popít u ní a něco pojíst, začež se jí vděčila donášením všemožných maloměstských novinek; nebylo-li takových zrovna po ruce, sama si je vymýšlela. Bystrozraká hospodyně hleděla ubytovati Kalinoviče u ní předně proto, aby přítelkyně její neměla byt prázdný a za druhé věděla, že tato přezví a jí donese na mladého muže do nejmenších podrobností všechno. A kancelářská skutečně začala jak zajíce stopovat svého nájemníka ve všem a v první dobu byla jím dokonale nadšena.

„Matičko moje!“ pravila, rozhazujíc oběma rukama, „co je to za člověka! takový chytrý je, skromný . . . inu, radost, co je to za muže!“

Potom pak, když Kalinovič přijal Petrem Michajlyčem nabídnutý mu nábytek a rozestavil jej ve svém pokoji, byla u vytržení: přiběhla k Pelageji Jevgrafovně, tvář jí zářila, oči hořely.

„Matičko moje, Pelagejo Jevgrafovno!“ jala se vypravovat, „já svůj byt nepoznávám, to není můj dům, to nejsou moje pokoje. Bydlil u mne před ním šlechtic statkář — nasvinil toho, našpinil v každém koutě — a náš krasavec — všude jen čistota, krása — inu, to je radost, co je to za muže!“

Všechny tyto zprávy v očích Pelageji Jevgrafovny jen ještě pozvedly nového dozorce, který po svých — ne zrovna nejdůležitějších návštěvách u činovníků umínil si patrně prohlédnouti si raději město a seznámiti se s jeho okolím. Chodil proto po ulicích, prohlížel v kostele církevní starožitnosti, někdy si vyšel i do sousedních polí

a luhů, po několik hodin díval se na řeku a toulaje se v trhový den po rynku, schválně potloukal se mezi babami i mužíky, aby naslouchal jejich nářečí, vžil se do rozmanitých typů jejich tváří. Ale všechno to — ach, běda, bylo velice brzo prostudováno a vypozorováno. Den začal podobat se dni jako vrána vráně. V šest hodin na příklad, v létě z rána slunce stálo už dosti vysoko. V malounkých měšťanských domech začali se lidé probouzet. Z komínů pošlehoval kouř a po ulicích šířil se citelný zápach ryb a cibule — znamení, že hospodyně už vařily. Z předměstí ku břehu sešli dva opozdilí rybáři a pomodlivše se směrem ke chrámu, spustili své loďky. Z vrat, s vahami na ramenou, převalujíce se s nohy na nohu, po chvílích a chvatně pro vodu vycházejí červenolící, v boku úplně zarostlé, ale v zádech tlusté měšťanské dívky, zatím co matky jejich tenkými, zvučnými hlasy hádají se svými, zrovna tak zvučnohlasými sousedkami. Na každém skoro dvoře kdákají bez ustání vyhladovělé slepice. Odzvonili na ranní mši. U kostela objevila se nepopsatelná, na způsob kryté bryčky urobená kára s jedním koněm. Přijela v ní, ještě než přišel otec protopop, stará panna statkářka; aby chrámu božímu byla blíž, přesídlila ze svého statku do města se dvěma macatýma svýma děvkama, které se brzy staly svůdným předmětem mladých a svobodných kancelářských úředníků. Po dřevěném, na mnoha místech provaleném chodníku jde mladý šlechtic, výrostek ještě, jménem Kadnikov; před nedávnem zapsati se dal do maršálkovy kanceláře, aby tu založil svou karrieru; měl rukavičky na rukou, ale byl bez límce a bez furažky, kterou nesl v rukou. Hlavu měl mokrou. Právě se byl vykoupal; byl náruživým milovníkem tohoto požitku. Ačkoliv bylo teprv sedm hodin ráno, koupal se už po třetí. Bylo po mši. Kupci v krámech jali se popíjet čaj s koláči. V otevřených oknech soudní budovy bylo pojednou viděti široké, poněkud opuchlé tváře přednostů a na okamžik vychylovaly se i nakadeřené a napomádované hlavy písařů. U podjezdu zastavila se z počátku drožka pokladníkova, pak ispravníkova, sudího a tak dále.

Projel lékař po návštěvách. Tato hodina byla nejživější; ale potom, tak okolo druhé hodiny, kolem soudní budovy není už vidět ani jediného koně. Všechna okna jsou zavřena; kupečtí mládenci v krámech z dlouhé chvíle lákali po náměstí potulující se holuby známým voláním: „hulús, hulús“. Ti, hloupí, přistupovali blíž, myslíce z počátku, že jim dávají žrát a zatím už tam někdo na ně číhal, aby některého z nich polapil za ocas; ale holubi se rozprchli, uletěli a hned za nimi vyrazilo a běželo Bůh ví odkud se vyskytnuvší štěňátko, působíc tím nevinnou radost všem, kdo se na tu scénu dívali. V domech kupcové a měšťanky, ty, které jsou bohatší, když byly vypily pořádnou skleničku domácí nálivky a notně se byly naobědvaly, spí za červenými záclonami na svých vysoko vystlaných věnem obdržených peřinách. Muži jejich, nejsou-li právě z domu, činí totéž a spí buď v chladné komoře nebo pod kůlnou. Činovníci také jdou spat, nepohádají-li se hned po obědě s ženami.

Brzy na to na ulici není obyčejně vidět živého tvora, nanejvýš že mladý Kadnikov jde se vykoupat . . .

V půl páté zazvoní na požehnání. Všude se pozenáhlu probouzí život. Prospalé měšťanky s pomačkanými tvářemi jdou ke studni se umývat. Z okresního a duchovního učiliště vysypou se žáci a srazí-li se, začnou se prát. Lokajové paní generálové, když byli uklidili stříbrem pokrytý stůl, třeba že na něm panstvo jedlo jenom pečená játra, piskoře a kávový nákyp — a když byli umořili svůj hlad prázdnými šči, usedají ve svých livrejovaných fracích na lavičku u vrat a začnou štvát pudla na všechny kolem jdoucí psy a někdy i na krávy, když je ženou s pole. Na valech objevují se procházející skupiny, mezi nimiž mladé dámy a dívky blýskají na slunci pestrými svými toaletami a zrovna tak pestrými kloboučky. Dívaje se na ty skupiny, mimoděk si pomyslíš, proč že se nesběhnou v oné, na valech stojící dřevěné besídce a nedají se do tance — zvlášť, když právě městem jede žid s cymbálem a když, jak jsem přesvědčen, tak po tom touží syn sudího, žák sedmé gymnasijní třídy a patnácti-

letá dcera stálého člena soudu; už čtrnáct dní jsou do sebe šíleně zamilováni a dosud neměli příležitosti vyměniti spolu dvě slova.

Ale ne, ani pomyšlení! Skupiny se potkávají, navzájem se klaní, vyměňují spolu několik frází a rozcházejí se. Zatím na ulici obrátil na sebe všeobecnou pozornost v lehkém kočárku a s vraným rysákem zamihnuvší se tudy syn purkmistrův, náruživý milovník koní a jak se říká: »tatíčkův křížek«, protože si velice rád vyhodil z kopýtka a to vždy ve společnosti šlechticů. Slunce zapadá. Vzduch se občerstvuje; z procházky rozcházejí se lidé po domech; v oknech zablikala světýlka. Hle, tam při pouhé svíčce bosonohá Olguňka strojí u policejního komisaře na stůl a on sám zasedá s mnohočlennou rodinou k večeři. Tam zas ispravníková prochází se sálem s mladým důstojníkem a očividně s ním koketuje. Jinde zas v malounkém domku ctižádostivý písař od magistrátu, bývalý student semináře, aby zavděčil se zítra sekretáři, bere toho večera už sedmý arch a pokrývá jej zřetelným svým písmem, jakoby únavy ani necítil; přece však na okamžik se zastavil, sáhnul po své, hned vedle něho stojící dýmce nacpané něžínským tabákem, plivnul si hned po té na prsty, zatřepal rukou, aby rozehnal nahrnuvší se do ní krev, a píše zas dál. V domě jednoho z nejpřednějších kupců v rohovém pokoji chystá se právě stará matka upraviti lampu, hořící před bohatým oltářem a zlostně ohlíží se po pohovce, kde usnula její mladá právě z Moskvy přivezená nevěsta. V zájezdním hostinci s tučným zátylím a v krásné červené, cicové košili sedí za stolem hospodář a účtuje s izvoščíkem, zdlouhavě přehazuje tlustými, kyprými prsty kuličky počitadla.

Izvoščík stojí před ním v rozškubaném poloukožichu a smutnou svou fysiognomií, zdá se, že praví: „Iš ho, chlapa, jak mě dře!“

Takový byl skoro všechen z ulice pozorovaný život malého toho městečka, do kterého zapadnul můj heroj; pokud se týče prostosrdečnosti, dobromyslnosti a družnosti, o které

mu vyprávěl Petr Michajlyč, to všechno snad bývalo kdysi za starých dob, nyní však, doufám, každému bylo známo, že okresní přednosta každý rok podává na ispravníka udání pro povážlivé jeho útoky na erární jmění. Advokát, mladý dosud hoch, dotírá kličkami, při každém protokole pronásleduje okresní soud, jen když dost malý mu z toho plyne zisk. Ba i ten stařeček, městský policejní komisař, při vší své dobrotě byl na nůž znepřátelen s lékařem v příčině společné správy sum věnovaných na nemocnice. Dva bratří Masljanikovi, dosti bohatí kupci, nebylo tomu ani tak dávno, dělili se o své otcovské podíly a přede všemi lidmi, na náměstí poprali se a navzájem se tahali za chlupy svých otřených, janotkových, tatíkovských šub. Kde je tu jaká družnost? Spíš nenávist, zloba a závist zde panovala a kromě všeho toho ještě jakási mrtvota a nuda vznášela se tu nade vším v takové míře, že nudili se i starousedlí činovníci. Výdělečky při úřadech také byly stále menší, mizernější a proto v karty vážněji téměř se už ani nehrálo; jedinou zábavou, která zbývala, bylo, že přišel na příklad předseda krajského soudu k stálému soudnímu členu, velikému svému příteli, přivítali se návzájem . . . a oba zívli.

„A co, Semene Grigoriči, nového nic?“ optá se jeden z nich.

„Ne, nic jsem neslyšel,“ odpoví druhý a zase oba zívnou.

„A jak,“ otáže se první: „přišel jste pěšky, nebo jste přijel?“

„Proč se ptáte?“ otáže se zase druhý.

„A tak, nechtěl byste zajít se mnou k Semenovu? Musím se k němu podívat na stolní víno.“

„Dobrá, půjdeme.“

Zajdou k Semenovu a tu při příležitosti načnou a vypijí dvě butylky madeiry; domů se vrátí už mnohem veselejší, pečlivě zatajujíce ženám, kde byli a co dělali; ale ty vždycky na očích jim všechno poznají a přísně jim proto domlouvají, provázejíce své výčitky slzami. Muži, aby osušili jejich slzy, slibují, že k Semenovu už nikdy

nepůjdou; ale zcela důvodně se jim nevěří, protože nejdéle do týdne vždycky bývá už po slibu.

Můj heroj byl příliš ještě mlád a příliš dobře vychován, než aby rázem upadnul v podobný způsob zábavy; zdálo se, že i povaha jeho se tomu příčila. Když jej bylo znudilo studium města, odedval téměř denně u Godněva a pobyl tam obyčejně až do pozdní noci, jako v jediném útulku, kde srdečně byl vítán a kde přece jen viděl po lidsku vyspělé duše; snad jej tam lákal i jiný, mnohem přirozenější důvod, nicméně mladý muž, i když tímto způsobem trávil své večery, věnoval náležitou pozornost i své službě; každé dopoledne strávil v ústavě, kde, jak se vyslovil mathematik Lebeděv, ukázal už své *drápky*: první, v čem zakročil, bylo, že — propustil Struhadla a na jeho místo byl najat statný strážmistr. Ve čtvrtek, v trhový den, mnozí ze školáků, měšťanských to dětí, nepřicházeli do školy a súčastnili se trhu: ten, aby obchodoval v krámě za svého taťku, jiný jen tak, aby den prozíval. Kalinovič, když o tom zvěděl, zavolal k sobě otce a prohlásil, budou-li své děti zdržovat v trhový den mimo školu, že je vyloučí. Ti myslili, že nový dozorce by rád nějaký ten dárek, složili se, spojenými silami koupili mu dva homoličky cukru a dvě libřičky čaje; všechno to mu přinesli na důkaz úcty, byli však potupně vyhnáni; když pak následující čtvrtek někteří z hochů zůstali zase mimo školu, Kalinovič vyloučil je všechny hned následujícího dne; — a ani prosby, ani poklony otců nepřiměly jej k tomu, aby rozhodnutí svoje odvolal. V čas vyučování sedával hned u toho, hned zas u jiného učitele, chtěje se patrně seznámiti, jakým způsobem kdo z nich přednáší. Lebeděv, vykládaje vzorec o dobývání kořenů, ne že by se byl zmátl, ale přišel do malých rozpaků. Ihned na to po vyučování zavolán byl do kanceláře, kde mu dozorcem s chladnou zdvořilostí bylo připomenuto, že učitel má býti dokonale obeznámen s předmětem, který přednáší, a pro případ, že by se mu nedostávalo vědomostí, bude lépe, když si zvolí službu jiného druhu. Lovec zvířat celý měsíc nevyšel s puškou a stále jen opakoval:

„Budeš ty mne pořád dloubat do zad!“ pravil, potřásaje svou mohutnou, nikdy nečesanou hlavou. — „Tak si tě vzít na mušku, holobrádku, a z dobré tažnice tě škrábnout kulkou, přestal bys ty stavět se tak na paty!“

Rumjancev lichotil se novému představenému až neuvěřitelným způsobem. Každou neděli běhal k němu přáti mu šťastné a dobré neděle, klaněl se mu vždycky až po pás, kdykoliv Kalinovič vešel do třídy, ba nekteří žáci dokonce tvrdili, že kolem dozorcova bytu prý chodil bez čapky. Ale všechno toto úsilí míjelo se kýženým cílem: Kalinovič choval se k němu i nadál suše a nepřívětivě.

Největší bouře strhla se ovšem nad Ekzarchatovem, který po čtyři měsíce namáhal se dělati dobrotu, ale když v lednu dostal plat, neodolal už a spil se; domů však přišel tichý a pokojný: ale žena po svém zvyku přece mu začala nadávat a strašila jej, že půjde k novému dozorci si stěžovat.

„A! Jaška Kalinovič!“ vzkřiknul Ekzarchatov, svíraje pěst a jako tragický herec potřásaje jí ve vzduchu: „bojím se já nějakého Jašky Kalinoviče! Lhář! Nepoznal mne: styděl se přivítat Ekzarchatova — abys tedy věděla, že já jím opovrhuju ještě víc — padouchem! Petru Michajlyči pokloním se až k nohám, ale před ním ani o půl pídě hlavy neskloním! ... Zapřel starého kamaráda — padouch! Jdi jen k němu, zmije jizlivá, jdi si pod křídlo a ochranu tobě rovného Kalinoviče!“ pokračoval, přibližuje se k ženě; ale ta ihned postavila se do obranné posice a ozbrojivši se hákem od kamen, křičela:

„Jen se mne dotkni! Jen se mne tkni! Tady tím hákem obě oči ti vydrápu!“

Dvě mladší děvčátka ze strachu o matku začala řvát. Na jejich pokřik přišel domácí pán, měšťan, a jal se Ekzarchatova konejšit; ale ten, nabyv výhrůžného vzezření, křiknul na něho:

„Plebeji, ven!“

Ale plebej nešel. Ekzarchatov chytil jej za límec a vyzdvihl do vzduchu; než v tom žena připiala se mu za

límec; slovem strhla se dosti nepříjemná domácí scéna, jejíž následek byl, že Ekzarchotovová, sebravši s sebou domácího, šla žalovat k dozorci; do nejmenších podrobností vypravovala mu všechno o svém hrubiánovi, a aby dokázala, jaký je to zbůjník, ani toho nezatajila, jakých hanlivých o něm, o svém představeném, užil slov. To všechno potvrdil i pán domu. Kalinovič vyslechnul je velice pozorně a klidně.

„Je dobře, já už se s ním vypořádám," pravil a kázal jim jíti domů; sám pak ihned dopsal policejnímu komisaři, aby zavedl vyšetřování ve příčině zpupných a nepřístojných kousků učitele Ekzarchatova, první pak poštou mimo to podal o všem zprávu ředitelství. To když se rozneslo a hloupé Ekzarchatovové se vysvětlilo, jaké zodpovědnosti propadá její muž, běžela zas k dozorci, prosila, klaněla se mu až k nohám . . .

„Baťuško," prosila jej, „nepřiváděj nás na žebrotu! — Mezi mužem a ženou leccos se stane — nežijí všude ve svornosti. U nás k takovým kravalům často už došlo — a všechno zas minulo . . . Smiluj se, otče můj!"

Přišel i domácí pán s toutéž prosbou.

„Já, milostpane," pravil, „nežaluji; ví to Královna Nebeská, že nežaluji; je to dobrý člověk a podal jsem ti o něm jen zprávu, ale abych ho žaloval, to ne."

Na všechny tyto prosby Kalinovič odpovídal:

„Já sám nemohu nyní už ničeho podniknout," a dále už neposlouchal.

Ekzarchatovová hned na to pospíšila k Petru Michajlyči a vypravovala mu všechno, co a jak bylo.

„Husa jsi, paní, třeba jsi dáma. Jen různice a nesváry umíte dělat!" odpověděl jí.

„Baťuško, Petře Michajlyči, kdybych já to byla věděla! Když přijímal od nás naše stížnosti, kdyby se byl aspoň trochu rozehřál, ale to ticho, přívětivě všechno vyslechnul, a zatím krev z nás vypít chce — had jedovatý!"

„Tak, tak, a mně vyčetli, že lidi rozmazluji," pravil Petr Michajlyč a šel ke Kalinoviči.

„Jakove Vasiljiči, otče a veliteli můj!“ pravil, vcházeje: „co jste to spískal s Ekzarchatovem? Naplivněte na to, nechte toho! Ručím vám za to, že to už nikdy více neudělá... Snad až tak za deset let přijde to na něho zas...“ selhal stařec na konec.

„Nemohu zatím v té věci ničeho podniknout,“ odpověděl Kalinovič a vyjevil Petru Michajlyči, že podal už udání řediteli.

„Ach, Bože můj! Bože můj!“ pravil Petr Michajlyč: „vy mladí lidé, jací jste vznětliví! Ani dál nepátrat, jen baby poslouchat... A to není v pořádku... to není v pořádku...“ opakoval pohněván a odešel domů, kde celý večer skládal na ředitele dopis a v tom jako bývalý dozorce prosil, aby se smiloval nad Ekzarchatovem; a zapřísahal se, že Ekzarchatov už víckrát nic takového nevyvede.

Jeho zakročení mělo jistý úspěch: Ekzarchatov dostal přísnou důtku a byl přesazen do jiného města. Když přišel, aby se rozloučil, stařec hotovil se patrně k přísné domluvě; ale když spatřil smutnou postavu svého miláčka, místo všech napomenutí otázal se ho, má-li peníze na cestu. Ekzarchatov se začervenal a neodpověděl ani slova. Petr Michajlyč potichounku a velice obratně pod ruku mu podstrčil deset rublů stříbra. Ekzarchatov místo odpovědi chtěl jej uchopiti za ruku a políbiti ji, ale Godněv tomu předešel. Ihned z prvního města ubožák poslal psaní, které cele pomatláno bylo stopami slz. Petr Michajlyč, když psaní četl, změknul a sám zaslzel. Když se ho Nastěnka otázala, co je mu, odpověděl:

„Do hrobu s sebou vezmu to psaní! Cář Nebeský odpustí mně za ně aspoň jeden z mých hříchů.“

Brzy na to přišel Kalinovič a pozoruje rozechvění Petra Michajlyče, také se otázal, co se mu stalo. Nastěnka vypravovala.

„Do hrobu, pane, vezmu s sebou to psaní!“ opakoval i jemu Petr Michajlyč.

V odpověď na to Kalinovič přehlédnul se pouze s Nastěnkou a oba se lehce usmáli.

Vůbec, mezi starcem a mladými lidmi docházelo poznenáhla k neustálým sporům v příčině všemožných životních záležitostí; byl-li vypovězen ze služby malý nějaký úředníček, Petr Michajlyč říkal obyčejně: ‚škoda ho, opravdu škoda!' kdežto Kalinovič naopak pociťoval tu jakési uspokojení.

„To mu patřilo," poznamenal vždy.

„Ach, Jakove Vasiljiči," namítal Petr Michajlyč: „otec rodiny, pane! Čím se nyní bude živit s rodinou?"

„Škodil tisícům, proto sám s rodinou může se obětovat pro blaho všech," odpovídal Kalinovič.

„Vím," zvolal vždy Petr Michajlyč: „ale měli ho dříve postrašit, možná, že by se byl napravil."

Strojila-li se v městě svatba nebo vesele někdo slavil svůj svátek, Petr Michajlyč s radostí vždycky o tom vypravoval: ‚mám rád, když se lidé žení a jsou veselí,' dokládal vždy; ale Kalinovič s Nastěnkou vzájemně se vždy na sebe usmáli a jali se dokazovat, že všechno to je příliš nechutné a hloupé, takže stařec se až zapomínal a křičet začal, zvláště na dceru, která zase nijak si nedávala šátek přes ústa a dosti směle odporovala každému jeho měkkému a životnímu přesvědčení. Za to však Kalinoviče poslouchala jako své orakulum a souhlasila s ním bezvýminečně ve všem.

Když Petr Michajlyč v kruhu své rodiny jal se odsuzovat přísné jednání mladého dozorce v záležitostech místního učiliště, zastala se ho ohnivě a říkala:

„Šlechetně myslící člověk klidně toho trpět nemůže!" Frázi tuto doslovně přejala od Kalinoviče.

„Zlo je všude," prchle odtušil jí vždycky Petr Michajlyč: „jenže jiným v očích vidíme každou třísku a sobě ani poleno."

„Je, papínku, Kalinovič horší než všichni ti pánové?" ptávala se Nastěnka s úsměškem.

„To netvrdím," vyhýbavě odpovídal na to stařec: „je to rozumný, vzdělaný člověk, dobře se umí chovat . . .

Mám ho velice rád; ale moje mínění je, že je ještě mlád, rád se vypíná.“

Přese všechny tyto spory Petr Michajlyč Kalinoviče opravdu si zamiloval, zval jej každý den na oběd a když Kalinovič nepřicházel, buď ihned poslal pro něho nebo sám se k němu vypravil, aby se přeptal, není-li host snad churav.

Pokud se týče dalších plánů Pelageji Jevgrafovny — stařec také nebyl od nich, a pozoruje, že Kalinovič Nastěnce se líbí, rád si ji v tom smyslu dobíral.

„Na koho čekáš, po kom tesknîš?“ říkal jí komickým hlasem, když Nastěnka seděla u okna a upřeně pohlížela v tu stranu, odkud měl přijít mladý dozorce.

Nastěnku to zlobilo. Vyprovázejíc jednou spolu s kapitánem Kalinoviče, ještě dlouho se s ním procházela a když domů se vrátila, Petr Michajlyč zazpíval jí vstříc:

„Jak včera svého milého
provázela daleko!“

Nastěnka zahořela v tváři.

„Co jsou to, papínku, za žerty? To mě uráží!“ pravila a odešla do svého pokoje.

Za půl hodiny vešel k ní kapitán.

„Bratr je velice zarmoucen, že se na něho hněváte. Pojďte, smiřte se a poproste ho za odpuštění!“ pravil.

Ale Nastěnka nešla a kapitánovi řekla, aby ji nechal na pokoji. Ten pohlédnul na ni jakýmsi smutným pohledem a odešel.

Vůbec, Flegont Michajlyč choval se v poslední době nějak podivně. Nikdy ani na krok neodcházel od své neteře; když byl u nich Kalinovič a Nastěnka seděla s ním v hostinském pokoji — i on tam byl s nimi: šli-li mladí lidé do salonu — on, nepromluviv slova a pokuřuje pouze svoji dýmčičku, šel za nimi; ale nic víc nedal na sobě znát a nic také nikdy neřekl.

Časté návštěvy mladého dozorce u Godněvových neušly ovšem pozornosti města a jak bývá, staly se předmětem

řečí. První notu o tom do světa pustila vdova po kancelářském sluhovi, která nadobro změnila svůj úsudek o svém nájemníku. — Stalo se tak proto, že podnikala vůči němu každodenní náběhy, aby ji přece pohostil jak se patří a sluší! K jejímu podivení však Kalinovič nejen že jí nepohostil, ale nikdy ji ani nevyzval, aby si sedla; velice chladně se vždycky ptal: ‚co si přejete?‘

„Matušky moje, dokud nesníš celý pud soli, člověka dřív nepoznáš: tak se mně na první čas líbil můj nájemník a je teď z něho taková praskoupá držgrešle mužská. Matušky moje, za tohle kdyby doma snědl, ani bílého chleba k čajku nekoupí. Pořád jen prázdnou jakousi břečkou břicho nalévá; a posedí-li někdy doma — jako ten pes hladový, tak, bez večeře jde a lehne spat. Snad jen tím se živí, co u Godněvových sní: nu a ti, to se ví, vědí, proč ho krmí. To děvče zeď prý za ním přelízá — tak by ráda měla ženicha, a dej jí Bůh štěstí, což: která ženská by nerada?“

Všechny tyto pověsti hluboce zasáhly srdce stále ještě zamilovaného Mediokritského. Mladý kancelista celé tři dny a noci pil ze zármutku v hospodě se svým přítelem, písařem pokladního úřadu, Zvězdkinem, který mu byl čímsi jako důvěrníkem: zasvěcen do všech srdečních jeho tajemství, kouřil obyčejně z jeho tabáku a debužíroval s ním po hospodách, když Mediokritskij náhodou měl peníze. Tentokrát patrně mluvili spolu něco velice důvěrného. Mediokritskij držel v rukou kytaru. V zamyšlení na ni pobrnkávaje, upadal stále do větší a větší zádumčivosti; byl už, jak se říká, přemožen.

„Sašo!... příteli můj!... zahrej něco, povyraz mou duši!“ začal Zvězdkin, také již velmi napilý.

Mediokritskij místo odpovědi jedním hrábnutím prstů vzal na kytaře akkord a zazpíval píseň své vlastní skladby:

Znáš-li dívku nebo ne,
Černookou, černobrvou?

Ach, kde, kde, kde?
Ve Dvořanské Slobodě.*)

Jak se jen to děvče má,
S kým se asi vodívá?
Ach, kde, kde, kde?
Ve Dvořanské Slobodě.

Chodí k ní snad moloděc,
Ne bojarin, ne kupec.
Ach, kde, kde, kde?
Ve Dvořanské Slobodě.

„A ostatní si sám domyslete a namotejte na svůj knír!“ dodal a rozcuchav si vlasy ještě víc, než měl, objednal pro každého po dvou láhvích piva.

„Poslechni, Sašo! Já tě mám rád, o všem vím a všechno chápu,“ pokračoval Zvězdkin.

„Posečkej, nemluv!“ začal Mediokritskij a udeřil se do prsou: „abych ti pravdu pověděl: miliskovala se i se mnou.“

„Vím,“ přisvědčil Zvězdkin.

„Počkej!“ nedal mu Mediokritskij domluvit a zdvihnul ruku vzhůru; „hlava moje div si nezoufá, v komůrce jsem býval!... počkej! Já jí způsobím škandál, přede vším publikem jí vyvedu škandál.“ A hned na to pošeptal příteli svému cosi do ucha.

„To je vážná věc, Sašo! Ty mě taky znáš: jen do toho, brachu!... To já ti povídám, a basta!“ pokračoval Zvězdkin.

„A basta!“ přisvědčil i Mediokritskij úplně zmoženým už hlasem.

VII.

Nedlouho po vylíčených mnou výjevech přinesli Kalinovičí s pošty poukázku na rekomandovaný list a zásylku na jeho jméno. Kalinovič vždycky tak klidný, bezbečný

*) Sloboda sluje vesnice náležející k šlechtickému sídlu; také však předměstí.

v každém svém jednání, pocítil tentokrát silné rozechvění: rychlými kroky spěchal ihned na poštu, a co síly měl, začal trhat zvoncem. Poštmistr, jako obyčejně, otevřel dvéře sám; ale když uviděl mladého dozorce, temným svým hlasem otázal se velice suše:

„Co je libo?“

Kalinovič jej poprosil, aby mu psaní vydal.

„Ne, pane, nemohu: dnes není úřední den,“ odtušil klidně poštmistr, odcházeje do zadních pokojů, kam téměř násilím vetřel se za ním Kalinovič.

„Nemohu, pane, nemohu!“ opakoval poštmistr: „vy sám jste mi odepřel, půjčiti knihy pod záminkou, že jste dosud nepřejal bibliothéku, nuž já také nemohu: zákon mne nezavazuje k tomu, abych vydával dnes nějaké zásilky.“

Kalinovič se omlouval a ujišťoval poštmistra, že ihned půjde do ústavu a pošle mu knihy, jaké jen bude chtít.

„Vzácná je, pane, almužna, ve chvíli nouze,“ podotknul poštmistr: „vy jste mě, churavého člověka, ve chvíli duševní i tělesné trýzně nepotěšil jedinou mou potěchou.“

Kalinovič stále se ještě omlouval a prosil naprosto nevlastním jemu tónem poníženosti tak, že stařec upjal na něho upřený pohled a chvíli jakoby jej zkoumal svýma očima.

„Cože vás tak zajímá to psaní?“ pravil: „zítra je budete mít v rukou. Proč se ho tak domáháte?“

„Je to psaní,“ odpověděl Kalinovič, „od mé maminky: je nemocna a možná, že mi podává zprávu o posledních chvílích svého života ... Sám jste otcem a můžete posoudit, jak těžko se umírá, když jediný syn nechce zatlačiti její oči. Snad budu nucen ihned se vydati na cestu.“

Poslední slova obměkčila poštmistra.

„Je-li tomu tak, pak ovšem ... za našich časů, kdy syn povstává proti otci, bratr proti bratru, dcery proti matkám, projev synovské vaší příchylnosti k matce možno nazvat jiskrou nebeskou! ... O, Hospodine, smiluj se nad námi, Hospodine, smiluj se nad námi! Neodvážím se, pane,

nevyhověti vám. Račte, prosím!“ pravil a vedl Kalinoviče do úřadovny.

„Jakou krásnou ruku má vaše matuška!“ pravil, bedlivě prohlížeje obálku i zásilku.

„To psal jeden můj příbuzný,“ odpověděl Kalinovič, sbíraje chvatně to i ono a poroučeje se.

„Nezapomeňte na mě s knížkami, když sám jsem tak úslužný!“ pravil za ním poštmistr.

Kalinovič zahučel mu cosi v odpověď a seběhnuv chvatně se schodů, v chůzi ihned dal se do čtení dopisu; ale nedočetl ještě konec první stránky, psaní ihned křečovitě smačkal a zastrčil do kapsy.

Když se vrátil domů, vešel rovnou cestou do svého kabinetu a sednul si nějak vysílen. Žalný byl na něho pohled v této chvíli. Vždycky tak klidná a trochu chladná jeho tvář byla znetvořena výrazem dokonalého zoufalství, tepny na skráních byly napjaty — všechna krev jakoby se mu hrnula do hlavy. Bylo patrno, že můj hrdina dostal právě jednu z těch životních šňupek, které rázem boří a lámou vzácné naděje mládí, odnímají sílu vůle, sílu k činnosti, víru sama v sebe, činí z člověka *hadr*, *nicotu*, která vidí před sebou pouze nutnost žít, ale proč a zač má žít, sama věru neví. Toho dne Kalinovič vůbec nešel ke Godněvovům, ačkoliv pro něho přišel kočí s pozváním, aby přišel na čaj. Po celý večer a z větší části i po celý den chodil sem a tam po svém pokoji, pil neustále vodu a ráno, když vešel do ústavu, tak pohlédnul na stojícího v předsíni strážníka, že se pod tímto kolena zatřásla a ruce samy se vytáhly těsně podél těla.

Zrovna jako naschvál v třídě Rumjanceva došlo toho dne k velkým nepořádkům. Známý nám už Kalašnikov, sedící ve třetí třídě už třetí rok, usmyslil si pojednou přezditi učiteli slovesnosti *červenookých zajíců* a vybídnul třídu, aby podnikli na něho štvanici: ‚a kdo nechce,‘ pravil, ‚ať to řekne hned; já mu na místě žebra zpřelámu‘ — a všichni, rozumí se, přidali se k němu. Rumjancev přišel jako vždy napudrovaný a učesaný; upejpavě zasednul ke

svému stolku, když tu pojednou Kalašnikov, skloniv hlavu pod lavici, vykřiknul basem:

„Atú — *) na něho!“

Rumjancev pohlédnul stranou, kde Kalašnikov seděl.

„Atú na něho! atú na něho!“ ozvaly se diskanty z druhého konce učírny.

Učitel slovesnosti vyskočil.

„Pánové! co to má znamenat?“ zvolal.

„Atú na něho! atú na něho!“ odpověděla mu na to celá první lavice a konečně všichni:

„Atú na něho! atú na něho!“

Rumjancev vyběhnul a spěchal se stížností k dozorci. Kalinovič přišel: dal vypráskat celou třídu, při čemž Kalašnikov dostal dvě stě takových ran prutem, že za operace prosil několikrát o vodu, a hned na to přímo z učiliště, ani domů nezašed, utekl kamsi za město. Učitel také dostal co proto. Kalinovič jej zavolal do své kanceláře a pudroval mu hlavu celou hodinu, velice důkladně dokazuje, dělají-li si žáci v celých massách z něho šašky, pak že i učitel musí býti hloupý — bezcharakterní. Bojácný učitel slovesnosti, když se byl vrátil domů, proplakal s matkou celou noc, nevěda, co ještě čeká ubohou jeho hlavu.

Zatím u Godněvových netrpělivě a s jistým neklidem čekali Kalinoviče. V určitou hodinu objevil se kapitán, jako vždy, přivítav se se svým bratrem, zasednul na obvyklé své místo a kouřil svou dýmčičku.

„Nasťo, a, Nasťo!“ zavolal Petr Michajlyč.

„Co, papašo?“ ozvala se tato.

„Pojď sem, moje duše!“

Nastěnka vyšla v nových šatech a s nakroucenými kadeřemi. Od nějaké doby věnovala své toaletě neobyčejnou pozornost.

„Což, Kalinovič, přijde k nám dnes, či nepřijde? Je zdráv? Neměli bychom k němu poslat?“ pravil Petr Michajlyč.

---

*) Tolik jako ‚ks-ks‘ na psy.

„Já k němu poslala, papašo; myslím, že přijde," odpověděla Nastěnka a sedla si k oknu, z něhož viděti bylo na budovu učiliště.

Od nějaké doby pokaždé, kdykoliv Petr Michajlyč chtěl někoho poslati ke Kalinovičí, vyšlo na jevo, že za ním už poslala Nastěnka.

Ve dvě hodiny konečně mladý dozorce přišel, ale zamračen. Nedbale pokývnul hlavou kapitánovi, poklonil se Petru Michajlyči a přátelsky stisknul ruku Nastěnce.

„Co je vám dnes?" pravila Nastěnka, když Kalinovič sednul vedle ní a zamyslil se.

„Jistě vás ti kloučci rozzlobili!" ujal se slova Petr Michajlyč. „Často mne připravovali o všechnu trpělivost a zatopili mně několikrát hůř než ti velcí. Vypijte trochu kořaličky, Jakove Vasiljiči: to vás upokojí. Ej, Pelagejo Jevgrafovno, buďte tak dobrá, přineste nám trochu kořalky."

Vodka byla podána, ale Kalinovič odmítnul.

„Proč nechcete říci, co je vám? To je od vás podivné," pravila mu Nastěnka.

„Co jste tak zvědava? Zcela obyčejná příhoda: nový nezdar!" pravil jakoby nerad.

„Jaký nezdar?" otázala se Nastěnka znepokojena, ale Kalinovič jen povzdychnul a na nějakou chvíli odmlčel se zas.

„Aspoň jednou za celý život kdyby člověka osud potěšil!" začal: „už od dětství, z kterého, myslím, každému zbyly příjemné a světlé vzpomínky, odnášel jsem si vždy jen nejsmutnější a nejtěžší dojmy."

Kalinovič před tím nikdy ničeho nemluvil o sobě až na to, že otce i matku ztratil hned v prvním svém dětství.

„Pokud se pamatuji," pokračoval, obraceje se většinou k Nastěnce: „žil jsem o cizím chlebě u *dobrodince*" (na poslední slovo Kalinovič položil důraz), „*dobrodince*," opakoval s pošklebkem, „který na mizinu přivedl mého otce, a když otec můj zemřel hořem, ve své velkodušnosti teprv si všimnul mne, sirotka, v pravdě však si mě vyhlédnul za

opatrovníka svých dvou synů, klacků, jakých sotva kdy spatřil svět.“

„A vypravujte nám o tom, prosím vás!“ pravil Petr Michajlyč.

„A tak,“ pokračoval Kalinovič, obraceje se opět povětšině k Nastěnce: „žil jsem v rozkoši, v přátelství s hloupými těmi kloučky, které zahrnovali láskou, pro jejichž uspokojení vymýšleli všemožné prostředky ... za sto rublů rázem nakoupili jim hraček a já byl nucen jen se dívat, jak si hrají s těmi hračkami, neodvažuje se ani dotknouti se některé z nich. Se mnou obyčejně nakládali jako s věcí: zapřáhali mě do kočárku, ten jsem musil tahat; když se mi už nedostávalo sil, tloukli mě; nesnesl-li jsem toho a odvážil jsem se zaplakat, zavřeli mě do tmavé světnice, abych odvykal svým vrtochům. — Lokaji, i ti shledávali zvláštní jakousi rozkoš v tom, že mě obcházeli u stolu s jídly a nečistili mně ani bot ani šatů.“

„To je hrozné!“ pravila Nastěnka.

„Pane Bože, smiluj se nad námi!“ zvolal Petr Michajlyč.

„Ze všeho nejzajímavější bylo,“ po krátké pomlčce pokračoval Kalinovič, „když jsme dorůstali a začali se učit: hloupí ti klouči nedělali nic, ničemu nerozuměli. Překládal jsem za ně, řešil arithmetické úkoly, a zatím, co hosté a rodiče byli u vytržení nad jejich úspěchy, o mně se obyčejně vypravovalo, že se neučím také zle, ale povětšině všechno musím hradit pilností ... Slovem, neustálé mravní pokořování.“

Petr Michajlyč jen rukama rozkládal, Nastěnka se zamyslila. Kapitán už se tak nemračil na Kalinoviče. Vůbec, vzbudil svým vypravováním k sobě živý zájem.

„Já mám, Jakove Vasiljiči, radost aspoň z toho,“ pravil Petr Michajlyč, „že Bůh vám dopřál, dokončiti kurs na universitě.“

Kalinovič se hořce usmál.

„Dokončiti kurs!“ pronesl: „ale musíte se ptát, co mě to stálo. Zrovna jako naschvál stálo všechno proti mně: ten můj dobrodinec, člověk zdravý jako býk, pojednou z ničehož

nic zemře: pokud byl ještě na živu, třeba skoupě, ale svědomí přece jej nutilo, že mi platil stravu a byt, a toho všeho pojednou nebylo; za nějakého půl rublu musil jsem běhati po hodinách z jednoho konce Moskvy na druhý; sláva Bohu, poštěstilo-li se mi aspoň nějaké ty hodiny najít; ale přišly měsíce, kdy jsem seděl bez oběda v studené světnici, dal jsem se do opisování, za šesták arch, abych si koupit mohl aspoň dvě — tři housky za den.“

„Hrozné!“ pravila opět Nastěnka.

„Ba, hrozné!“ doložil Petr Michajlyč.

Kalinovič si povzdechnul a pokračoval.

„Tak jsem protrpěl konečně čtyři leta. Myslil jsem si, teď jsi kandidátem, máš cestu otevřenou na všechny strany ... Ale ... aby člověk ve světě něco pořídil, nepotřebuje patrně hodnosti kandidáta, ale snažilství a patolízalství, jehož jsem na neštěstí neschopen. Moje spolužáky, skoro idioty, poslali do ciziny a podělili je Bůh ví čím, protože běhali k professorům zadními vrátky a líbali ruce jejich manželkám, německým kuchařkám; mně pak dostalo se údělem toho dozorství zde, ve kterém musím zapadnout a se zalknout.“

„Ba právě, jaké pak je to pro vás místo!“ přisvědčil Petr Michajlyč: „pokud mohu soudit, neodpovídá ani vaší povaze, tím méně vašim schopnostem.“

„Smutek a stesk se mne zmocňuje!“ vykřiknul skoro Kalinovič, uhodiv se do prsou. „Na konec zlost přemáhá člověka, když se ohlédne po své minulosti: aspoň jediná jeho naděje kdyby se byla splnila! Nevděčné námahy a věčné strádání, — to je všechno, co mi dal život! ... Dělejte co dělejte, i kdyby měl člověk sebe beránštější povahu, mimoděk začne míti zlost. A vy, Petře Michajlyči, ještě mně začnete vyčítat nesrdečnost! Ale, Bože můj! jak mám míti s lidmi soustrast, když většina jich trpí buď proto, že je nemravná, nebo proto, že tropí hlouposti; ke všemu jsou leniví a o sebe nedbají. Na tom všem nemám nejmenší viny, a přece také trpím ... chci a budu se mstít na jiných lidech za to, co nevinně snáším já.“

Při posledních slovech tvář mladého muže nabyla jakéhosi zatvrzelého výrazu.

„Vaše city jsou úplně správny," pravila Nastěnka.

„Já vás, pane, neodsuzuji, ale přeji si pouze, aby Bůh nebeský usmířil vaše srdce — a dost!" pravil Petr Michajlyč.

Kalinovič vstal a nepromluviv už ani slova, jal se přecházeti po pokoji sem a tam. Také hospodyně mlčela, jakoby se bála, vyrušiti jej z jeho zamyšlení.

„Co vás vzrušilo dnes tak zvláštního?" promluvila Nastěnka hlasem plným účastenství.

„To, o čem jsem se vám nikdy nezmínil, co však, chtěje se toho jakýmkoli způsobem zbýt, napsal jsem jako povídku a poslal do Petrohradu do jedné redakce, kde se válela asi rok a nyní mi byla vrácena s tímhle dopisem. Zajímalo by vás, přečíst si ho?" pravil Kalinovič a vyhodil z kapsy na stůl psaní, které Petr Michajlyč vzal a začal sám pro sebe číst.

„Čtěte, papínku, nahlas!" pravila rozzlobeně Nastěnka.

Petr Michajlyč četl:

„Milý příteli!

„Proklínáš mě asi pro moje mlčení, ačkoliv viny necítím na sobě pražádné: tvou povídku jsem ihned zanesl na určené místo, ale odpověď jsem dostal teprv tyto dny. Vrátili mi ji s ujištěním, že redakce je materiálem zásobena už na celý rok. Nermuť se nad tímto nezdarem: román Tvůj po mém soudu je velice dobrý; ale háček je v tom, že redakce u nás jsou jakoby svatyní nějakou, kam prostý smrtelník buď nemá přístupu, nebo, abych prostěji se vyjádřil, redaktor má kroužek svých přátel a ty k němu poutá jistý, pro něho ovšem velice rozhodný peněžní zájem. Plní všechny rubriky jeho žurnálu, vzájemným podkuřováním povyšují každého ze svého středu na stupeň genia; z toho můžeš pochopit, že nové lidi mezi sebe pouštěti nemají příčiny: ať to je kdo je, pošle-li jim svoji stať, směle může býti ujištěn, že jí ani nepřečtou a na hromadě s ostatním

starým haraburdím nechají ležet, jak se stalo i s Tvým románem.“

Stařec nebyl s to čísti dál a odhodil psaní.

„Jak může redaktor práci nečíst?“ zvolal vznětlivě: „vždyť je to jeho úkolem a povinností!“

„Jeho úkolem a povinností je — nadívati svou kapsu,“ pravil Kalinovič.

„Právě,“ přisvědčil Petr Michajlyč. „Pak ale nejsou žádnými šiřiteli osvěty, nýbrž vydřiduchy; pak by měli sedět na lavici obžalovaných, a ne se zabývat literaturou!... Tarasiti cestu novým talentům — tfi!“

Kalinovič chodil stále ještě s místa na místo.

„Poslechněte, přečtete nám svůj román?“ pravila Nastěnka.

„Třebas, zvolíme k tomu nějakou příhodnou chvíli,“ odpověděl Kalinovič.

„Jakou příhodnou chvíli!... nač odkládati: račte nám román přečíst třebas dnes. Já si teď na chvilku zdřimnu a vy zatím přineste svůj svazeček,“ ujal se slova Petr Michajlyč.

„Já pro svazeček, papínku, pošlu Kaťu,“ pravila Nastěnka. „Vy sám nemusíte chodit, i bez vás to najdou,“ dodala Kalinoviči.

„Dobrá,“ odpověděl tento.

Po obědě Petr Michajlyč ihned uchýlil se do svého kabinetu. Nastěnka sedla si vedle a dosti blízko v sousedství Kalinoviče.

„Dlouho jste psal svůj román?“ pravila.

„Půl druhého roku,“ odpověděl Kalinovič.

„A píšete teď zas něco?“

„Píši i teď,“ odpověděl Kalinovič, když se byl odmlčel.

„Co teď píšete?“

„O tom, co je známo i vám.“

„I mně?“ opáčila po něm Nastěnka a sklopila hlavu: „i to nám musíte přečíst, to mě ještě více zajímá,“ dodala.

„Nejsem ještě u konce.“

„Proč?“

„To nezávisí ode mne: nevím, čím se to všechno skončí.“

„A já myslím, že to musíte vědět.“

„Ne, nevím,“ ... odpověděl Kalinovič.

V takových narážkách mladí lidé spolu mluvili proto, že byl přítomen kapitán; toho ani nenapadlo, aby šel ke svým opeřencům, ale zcela klidně zasednul si zde, v tomtéž pokoji, rozevřel knihu a tvářil se jakoby četl, pokuřuje už nejméně šestou dýmku. Nastěnka začala mrzutě odhánět od sebe kouř.

„Vaše stráž vás neopouští ani na chvilku,“ pravil Kalinovič francouzsky.

„Nesnesitelný člověk!“ tiše a s malým úšklebkem odpověděla Nastěnka; hned na to pak, obrátivši se k strýci, pravila:

„Cože vy, strýčku, nikdy si teď nevyjdete s puškou? Já tak ráda bych jedla zvěřinu ... mohl byste jít a zastřelit něco.“

„Mám pušku na správě ... byla pokažena“ ... odpověděl kapitán.

„Vypůjčte si u Lebeděva.“

„Tuším, že není doma: šel na hon asi třicet verst cesty.“

„Ne, je doma: dnes byl ve škole,“ namítnul Kalinovič.

Kapitán se začervenal.

„Na jeho pušky já už nezvyknu, nic z nich nezastřelím!“ odpověděl, zajíkaje se.

Bylo samozřejmo, že kapitán bezbožně lhal. Nastěnka sebou netrpělivě pohnula, a když k ní přistoupila Dianka na důkaz lásky jí do klína kladouc tlamu i s tlapou, Nastěnka dosti silně udeřila psa po hlavě a pravila:

„Váš pes, strýčku, pomatle mně vždycky celé šaty.“

„Venez ici!“*) pravil kapitán.

Dianka udiveně pohlédla na Nastěnku, jakoby nechápala, proč ji bije, a šla ke svému patronu.

---

*) Sem pojď.

„Ici, couche!“ pravil opět přísně kapitán. Dianka poslušně si lehla u jeho nohou.

Darmo po celé půlhodiny zachovávali mladí lidé mlčení, darmo zaváděli hovor o předmětech kapitánu naprosto cizích: strýček se s místa nehýbal a stále pohlížel do knihy.

„Máte u sebe papirosky?“ pravila konečně Nastěnka Kalinoviči.

„Mám,“ odpověděl tento.

„Dejte mně.“

Kalinovič jí podal papirosky.

„A vám se nechce kouřit?“

„Proč by ne?“

„Pojďte, já vám ve svém pokoji dám zapálit,“ pravila a vyšla. Kalinovič ji následoval.

Nastěnka, když vešla do svého pokoje, jakoby náhodou přivřela dvéře.

Kapitán, když osaměl, setrval nějakou chvíli na místě, potom však náhle vstal a po špičkách, jakoby se kradl k ostražité zvěři, přistoupil ke dveřím své neteře a nahlédnul klíčovou dírkou. Viděl, jak Kalinovič sedí u malého stolečku a se sklopenou hlavou kouří. Nastěnka si sedla naproti němu a upřeně mu pohlížela do tváře.

„Nemůžete tvrdit, že v životě nemáte už, po čem byste toužil!“ pravila polohlasně.

„A po čem bych v něm toužil?“ otázal se Kalinovič.

„A láska,“ odpověděla Nastěnka, „o které vy sám jste se vyslovil, že nad ni neznáte nic dražšího na světě... což vás nemůže učiniti šťastným tak beze všeho... sama... o sobě?“

„Při mé povaze a za okolností, ve kterých žiji, jest nutno, bych byl milován příliš mnoho a docela slepě!“ odpověděl Kalinovič a povzdychnul si.

Nastěnka zakývala hlavou.

„Ještě málo jste milován? Nebojíte se hříchu, Kalinoviči, že tak mluvíte; když není minuty, aby člověk na vás nemyslil, když všechny radosti, celé štěstí ženy záleží jen v tom, aby vás viděla, když by si nepřála jiného, než být

první krasavicí na světě, jen aby se líbila vám — a přece jste ještě málo milován! Nevděčný jste vy člověk po všem tom.“

Kapitán se začervenal jako vařený rak a jal se ještě pozorněji naslouchat.

„Důkazem lásky jsou oběti,“ pravil Kalinovič, neméně zádumčivé své pósy.

„A což se zdráhá někdo přinésti vám jakékoliv chcete oběti? Žádal-li byste si pro své štěstí život, ihned s radostí bych jej dala a velebila bych za to svůj osud“... namítla Nastěnka.

Kalinovič se usmál.

„To tvrdí všechny ženy na světě, dokud nedojde k první oběti,“ pravil.

„Proč bych to mluvila, kdybych tak necítila? Jaký by to mělo smysl?“ otázala se Nastěnka.

„Koketství“...

„Ne, Kalinoviči, nemluvte zde o koketství. Vzpomeňte si, jak jsem se do vás zamilovala. Hned od prvního dne, kdy jsem vás spatřila; a za týden už jste o tom věděl... To je spíš šílenství, ale dokonce ne koketství.“

Po těchto slovech se Nastěnka odvrátila; v očích se jí objevily slzy.

„Upokojte se!“ pravil Kalinovič, bera a celuje její ruce. „Vím, že snad nejsem v právu, že jsem nevděčník,“ pokračoval nevypouštěje jejích rukou; „ale nezazlívejte mně toho příliš: pouhá láska nemůže vyplniti srdce muže a tím méně srdce moje, poněvadž jsem ctižádostivý, strašně ctižádostivý člověk a vím, že tato ctižádostivost ve mně nezná rozvahy. Mám ducha, mám vědomosti, jsem konečně nadán i silou vůle jako málo kdo, a kdybych byť jen jedinkrát šťastně vykročil ku předu, daleko bych došel.“

„Vy se musíte stát literátem a budete jím!“ prohlásila Nastěnka.

„Nevím... stěží! Mezi lidmi jsou šťastní i nešťastní. Poohlédněte se životem: některý je i hloupý i neschopný i lenivý a štěstí přece se mu do rukou jen hrne, a druhý

zas každý mizerný krok k úspěchu, každý kousek chleba vydobyti si musí nejusilovnější námahou: a já asi náležím k těmto posledním.“ Po těchto slovech Kalinovič se chytil za hlavu, opřel se loktem o stůl a opět se zamyslil.

„Poslechněte, Kalinoviči, cože jste tak trudnomyslný? Mně je pak smutno!“ pravila Nastěnka vstávajíc. „Neračte být tak zasmušilý — slyšíte? Já vám tak rozkazuji!“ pokračovala, přistupujíc k němu a kladouc obě ruce na jeho ramena: „račte se na mě dívat vesele. Pohlédněte přec na mě; chci vidět vaši tvář.“

Kalinovič na ni pohlédnul, vzal ji lehounce kolem pasu, přitisknul k sobě a políbil ji na hlavu.

Kapitánovi velkými krůpějemi kanul s tváře pot; ruce jaksi křečovitě sebou zmítaly a nakonec i hlava mu zalehla; byl nucen povstati na několik okamžiků a když pak nahlédnul zas dovnitř skulinkou, Kalinovič, chovaje Nastěnku ve svém objetí, celoval ji v tváře i šíji...

„Anastasie“... pravil vášnivým šeptem a dál... běda! Kapitán marně napínal sluch; Kalinovič začal mluvit francouzsky.

„K čemu to?...“ odpověděla Nastěnka, skrývajíc na jeho prsou planoucí svou tvář.

„Ale, moje milá“... pokračoval Kalinovič a zase mluvil po francouzsku.

„Ne, to není možné!“ odpověděla Nastěnka a vzpřímila se.

„Proč ne?“

„Tak“... odpověděla Nastěnka, objímajíc opět Kalinoviče a znovu se tisknouc k jeho hrudi; „já se tě bojím,“ šeptala: „ty mě zahubíš.“

„Anděle můj! ty můj poklade!“ pravil Kalinovič, celuje ji a dále mluvil už jen francouzsky. Nastěnka naslouchala mu pozorně.

„Ne!“ pravila a pojednou odešla a sedla na původní své místo.

Tvář Kalinoviče rázem se změnila a nabyla příkrého výrazu. Začal mluvit opět francouzsky a mluvil dlouho.

„Ne!“ pravila opět Nastěnka a popošla ke dveřím, takže kapitánovi ledva zbylo času, aby odskočil a zašel do hostinského pokoje; tam už seděl Petr Michajlyč. Nastěnka vešla ihned za ním: tváře jí planuly, oči svítily.

„Kde je náš literát?“ otázal se Petr Michajlyč.

„Přijde, myslím, hned,“ odpověděla Nastěnka, přisedla k oknu a otevřela je.

„Nech toho, duše moje! Co to děláš? Je zima venku!“ podotknul Petr Michajlyč.

„Ne, papašo, to nic není, dovolte ... mně je dusno ...“ odpověděla Nastěnka.

Vešel Kalinovič.

„Račte, prosím! Váš portefeuille je zde, přinesli jej. Račte se posadit a čtěte, my budeme poslouchat,“ pravil Petr Michajlyč.

„Ne, Petře Michajlyči, račte mě omluvit: dnes nemohu čísti,“ odpověděl Kalinovič.

„Co to má znamenat? Proč nemůžete?“ s podivením otázal se Petr Michajlyč.

„Není mi nějak dobře; až někdy jindy.“

„Dejte pokoj, co jsou to za hlouposti! To vás ti redaktoři tak zarmoutili? Lháři, donutíme je, že vám pak musí tisknout!“ pravil stařec. Nastěnko!“ obrátil se ke své dceři; „aspoň ty domluv Jakovu Vasiljiči: — co pak je to?“

Nastěnka nepromluvila ani slova a jen se tak poohlédla po Kalinoviči.

„Dnes rozhodně nemohu číst,“ odpověděl tento a sáhnuv po portefeuillu i klobouku, poklonil se všem společnou úklonou a odešel.

„Tu to máš!“ promluvil Petr Michajlyč: „co se mu stalo? Nastěnko, nevíš snad ty, proč nechtěl číst!?“

„Rozhněval se na mě, papínku: řekla jsem mu, že z něho nemůže být literát,“ odpověděla Nastěnka.

Při této odpovědi si kapitán nějak divně odkašlal.

„Co to děláš, duše moje! nač to? Už tak je dost rozrušen a ještě ty ho pohněváš.“

„Nevídáno! Ať se hněvá! Já sama se na něho zlobím," pravila Nastěnka a napojivši chvatně všechny čajem, odešla ihned do svého pokoje.

Bratří, když zůstali sami, dlouho seděli mlčky. Petr Michajlyč z dlouhé chvíle četl ve starých novinách zprávy o příchozích a odjíždějících hostech sídelního města.

„Kde je Nastěnka?" otázal se konečně.

Kapitán mlčky vstal, vyšel a ihned se zas vrátil.

„Ve své ložnici," pravil.

„Co tam dělá?" otázal se Petr Michajlyč.

„Leží tváří dolů v posteli," odpověděl kapitán.

Petr Michajlyč zakýval hlavou.

„Myslím, že se hněvají. Ech, mladost, mladost!" pravil.

Kapitán po celý ten večer přemílal jazykem, jakoby se chystal o něčem promluvit, neřekl však ničeho.

VIII.

Po celé následující dva dny Kalinovič u Godněvových se neobjevil. Nastěnka stále seděla ve svém pokoji a plakala. Pelageja Jevgrafovna si toho konečně všimla.

„Co to, že nám slečna pořád pláče?" pravila Petru Michajlyči.

„Udělali si cosi s molodcem a trápí se teď oba: ten chodí kolem jako černá noc a ta pláče."

Pelageja Jevgrafovna odpověděla na to hlubokým povzdechem a svým obvyklým: e-e-e, che-che-che, což vždycky u ní znamenalo jistou nespokojenost.

Třetího dne Petru Michajlyči sželelo se Nastěnky.

„Jak pak, duše moje," pravil: „já zajdu ke Kalinoviči. Co to dělá za hlouposti. Chodí jako kakabus."

„Ne, papašo, já mu raději dopíši; hned mu dopíši a pošlu k němu," pravila Nastěnka. Úmysl otce ji patrně zaradoval.

„Dopiš mu. Kdo vás rozsoudí? To je vaší věcí" . . . pravil stařec s úsměvem.

Nastěnka odešla.

Kapitán, který byl svědkem této scény a stále se nějak mračil, pravil pojednou:

„Myslím, bratře, že se nesluší děvčeti, aby si dopisovalo s mladým mužem.“

„Ano, Flegonte Michajlyči, jak my na věci hledíme, snad je to i pravda; ale jsou už teď, pane, jiné časy, jiné mravy.“

„Mohl byste snad v tomto ohledu Nastasju Petrovnu pamatovat: snad by vás poslechla.“

„K čemu? Začneš jí bránit a bude si dopisovat potají — tím hůř. Nechť si jen dopisují; já jsem si Nastěnkou jist: nikdy jsem při ní špatných nějakých náklonností nepozoroval; a že si zamilovala hocha bez zlata, jaké pak neštěstí: tak tomu i má být!“

„Může přijít do řečí, po straně může se o ní trousit mnoho pustých slov!“ poznamenal kapitán.

„I ať si mluví kdo chce co chce! Hloupé řeči na konec konců umlknou.“

Nastěnka se vrátila.

„Nastěnko, Flegont Michajlyč myslí, že se nesluší, abys si dopisovala s Kalinovičem; a já jsem skoro téhož mínění...“ pravil k ní Petr Michajlyč.

„Co je na tom neslušného? Nepíši mu Bůh ví co, ale zvu jej pouze, aby přišel k nám. Strýček ve všem rád vidí neslušnost.“

„To proto, že tě má rád a přeje si, aby každý tvůj skutek byl skutkem dobře vychovaného děvčete,“ namítnul Petr Michajlyč.

„Podivná láska: vidět v každé hlouposti špatnost!“

„To se vám zdá, moje milá, vy už v tom teď vidíte hlouposti; ale za stara u našich předků nesměly se dívky před muži objevit s nezastřenou tváří.“

„A co z toho?“ otázala se Nastěnka.

„To z toho,“ pokračoval Petr Michajlyč, „že způsob ten byl výrazem ostýchavosti, studu — vlastností, které ženu zdobí mnohem více, než sebe skvělejší nadání.“

Nastěnka chtěla otci cosi namítnouti, ale v tom přišel Kalinovič.

„A, Jakov Vasiljič!“ zvolal Petr Michajlyč: „konečně vás zas vidíme! A to všechno ta špičatá Nastasja Petrovna... Nevěřte jí, pane, neposlouchejte jí: vy můžete, musíte být literátem.“

Kalinovič, zdálo se, nechápal slov Petra Michajlyče, ale nedal toho na sobě znáti. Nastěnce jak obyčejně podal ruku; podala mu svou jakoby nerada a sklopila hlavu.

„Přinesl jste s sebou své dílo?“ otázal se Petr Michajlyč.

„Přinesl,“ odpověděl Kalinovič a vyňal z portefeuillu známý nám už svazeček.

Petr Michajlyč, naléhaje neústupně, aby všichni, jak se sluší a patří, seděli u stolu, donutil i kapitána, aby si přisednul, a usadil dokonce i Pelageju Jevgrafovnu.

Při čtení velice často volal:

„Dobře, dobře! Jazyk propracován; interess stoupá...“ a když Kalinovič ustal na chvíli ve čtení, pravil: „Počkejte, Jakove Vasiljiči; já totiž velice spolehám na prostý cit kapitánův. Řekněte nám, Flegonte Michajlyči, co vy o tom soudíte: líbí se vám to, či nelíbí?“

„Nemohu soudit! prosím“ odpověděl tento.

„Nesmysl, pane, splnomocňujeme vás jménem autora, abyste pronésl svůj úsudek.“

Kapitán nedal se nijak přemluviti.

„Paličáku!“ pravil Petr Michajlyč, a obrátil se ke své dceři: „Nu, a co ty o tom soudíš?“

„Zdá se, že je to dobrá práce...“ odpověděla tato dosti suše.

Byla velice smutna. Petr Michajlyč pohrozil jí prstem.

Kalinovič jal se znovu čísti; když dočetl, stařec pokynul mu rukou a opakoval několikrát po sobě:

„Bene, optime, optime!“ *)

*) Dobře, velice dobře, velice dobře!

„A ti páni redaktoři myslí, že vaše povídka je neuveřejnitelnou?“ s úsměškem pravila Nastěnka.

„Nevím,“ odpověděl Kalinovič.

Tvář Petra Michajlyče nabývala stále seriosnějšího a seriosnějšího výrazu.

„Počkejte, počkejte!“ začal hlubokomyslným tónem: „Nedovolil byste mně, Jakove Vasiljiči, abych vaše dílo poslat směl jednomu člověku do Petrohradu? Nyní už je váženou osobností, ale kdysi býval mým dobrým přítelem.“

„To sotva bude míti jaký výsledek!“ namítnul Kalinovič.

„Tak nemluvte!“ zvolal rozhodně Petr Michajlyč; „ten člověk mně býval nakloněn a těší se mezi literáty velké autoritě: mluvím o Fedoru Fedoryči,“ dodal, obraceje se k dceři.

„Uveřejní ji,“ přisvědčila Nastěnka.

„Jak by ne! Donutí je, musí ji uveřejnit: všechny ty pány redaktory a nakladatele má jako na drátku. Souhlasíte tedy či ne?“

„Jen račte,“ odpověděl Kalinovič.

Petr Michajlyč byl tím velice spokojen.

„Tak to tedy půjde!“ pravil a sáhnuv ihned po balíčku poštovního papíru, vybral z něho nejčistší, nejlepší aršík a nasadiv si brýle, jal se psáti svým starosvětským, okrouhlým a velice úhledným písmem, zastavuje se občas, otíraje čelo a potě se neustále. Vyhotovený jím dopis zněl následovně:

„Vaše Prevoschoditělstvo,
Velectěný pane
Fedore Fedoryči!

Ačkoliv proud času daleko odnesl šťastné dny mé mladosti, kdy jsem byl tak šťasten býti Vaším spolustolovníkem, zatím co Fortuna povznášejíc Vás po zásluze stále výš a výš, postavila Vás na nepoměrně vysoký u srovnání se mnou stupeň společenských hodností, nicméně, zachovávaje v sobě plnou přesvědčenost a víru v nezměnitelnost Vaši

ve všech ušlechtilých citech a znaje Vaši blahoplodnou, mnohými zkušenostmi dokázanou lásku k úspěchům ruské literatury, osměluji se vyspělému Vašemu vkusu předložiti ku posouzení ve formě povídky složené dílo mladého jednoho člověka, odchovance moskevské university a nástupce mého v úřadě, který by rád svou práci uveřejnil v některém z periodických petrohradských časopisů. Ačkoliv už nesmrtelný náš Karamzin pravil, že Parnas — je horou vysokou a cesta k ní vedoucí neschůdná, nicméně, proč by se cesta na ni úplně zahrazovati měla mladým lidem? Slyšel jsem, že redaktoři journalů neradi tisknou díla spisovatelů-začátečníků; ale milostivé účastenství a záruka Vašeho Prevoschoditělstva ohledně ceny Vaší ochrany se dovolávajícího díla může odstraniti tuto přehradu. Poněvadž autora znám, osměluji se ujistiti Vás, že oplývá duchem vzdělaným a šlechetnými city.

Prosím, abyste přijal ujištění dokonalé mé úcty a oddanosti, s čímž mám čest poroučeti se

Vašemu Prevoschoditělstvu
jako nejpokornější sluha
Petr Godněv.

Petr Michajlyč, když všechno to nahlas přečetl, otázal se Kalinoviče, je-li spokojen s obsahem i způsobem, jakým list napsán.

„Velice," odpověděl tento.

Stařec samolibě se usmál a poslal Nastěnku, aby mu z kabinetu přinesla pečetní vosk a pečetítko. Ta odešla.

„Proč by se slečna znepokojovala? Dovolte, abych pro to sběhnul já," pravil Kalinovič a vešed ihned za Nastěnkou do kabinetu, chtěl ji vzíti za ruku, ale Nastěnka nedala.

Petr Michajlyč, když vzal rukopis do ruky, pokřižoval jej zprvu a se slovy: „S Bohem, drahá, jdi ku břehům Něvy," jal se povídku balit s takovou pečlivostí, jakoby odesílal nějaké vlastní své dílo, za které při nejmenším dostati se mu mělo buď millionu peněz nebo nesmrtelnosti.

Zatím, co Petr Michajlyč byl zaujat svou prací, všimnul si kapitán, že se Kalinovič naklonil k Nastěnce a pošeptal jí cosi do ucha.

„Ano," odpověděla tato.

Po všechnu zbývající dobu večera byl mladý dozorce neobyčejně vesel: snaže se patrně rozveseliti Nastěnku, zaváděl s ní neustále hovor a při večeři napadlo jej dokonce, v tóně Petra Michajlyče dobírati si kapitána.

„Dnes mně, kapitáne, člověk jeden řekl, že na honech zastřelíte stříbrnou kulkou víc než olověnou: přikupujete někdy?" pravil k němu.

Kapitán proti očekávání náhle zblednul, rty se mu zatřásly.

„Já jsem člověk chudý: nemám, zač bych kupoval," pravil dušeným hlasem.

Kalinovič přišel do rozpaků.

„Chudý, nechudý! lovecká čest je pro člověka vzácnější než všechno," snaže se pokračovati ve svém žertu, namítnul Kalinovič: „já se vás chtěl pouze otázat, je-li to pravda čili nic?"

„Prosím vás, abyste mne nechal na pokoji!... Bratr Petr Michajlyč může si něco dovolit, ale vy jste ještě příliš mlád, než abyste si dělal ze mne úsměšky," odseknul kapitán.

„Vy, strýčku, patrně nepozorujete, že je to pouhý žert," vmísila se do řeči Nastěnka.

„Ne, dobře všemu rozumím..." odpověděl kapitán.

„Vojíne!" slavnostním tónem zvolal Petr Michajlyč: „nech šlechetnou, rytířskou svou duši s pokojem a rač se dát do jídla!"

„Jím, bratře, odpusťte; chtěl jsem jim dát pouze na srozuměnou —"

„Ne, vy nejen, že jste mi dal na srozuměnou," pravil Kalinovič, pohlédnuv na kapitána z pod obočí: „ale vy na lehký můj žert jste odpověděl smělostí. Postarám se, abych se podruhé nevydával v šanc tak nepříjemné situaci."

„Já sám vás o to prosím," odpověděl kapitán a upjav oči na talíř, dal se do jídla...

„No, dost už, pánové! Co je to za špičkování, cítit toho nemohu!“ dodal Petr Michajlyč. Tím rozmluva skončila.

Kalinovič odešel domů první. Kapitán vypravil se brzy za ním. Když se poroučel, ještě jednou se omlouval Petru Michajlyči.

„I to nic, bratře; jen se smiřte spolu. Proč byste se zlobili? Je to dobrý člověk a vy nemáte sobě rovného!“

Zdálo se, že kapitán měl opět cosi na jazyku, ale ani tentokrát neřekl ničeho.

Flegont Michajlyč, když vyšel na ulici, zastavil se, přemýšlel okamžik a nešel pak, jak obyčejně, domů, ale zahnul v zcela opačnou stranu. Noc byla podzimní, tmavá, na krok před sebe, jak se říká, nebylo vidět; prudký vítr zaléval chodce studenými vlnami a meluzina plakala kdesi v sousedním komíně. Z celého města kdyby v jediném jen domě probleskovalo světélko; všichni už klidně spali a jen na dvoře zájezdní hospody poštěkávali chvílemi psi.

Když kapitán došel až k bytu Kalinoviče, zastavil se, hleděl chvíli k oknu a šel zase zpět. Vrátiv se k domu bratrovu, sednul si na nejbližší chodníkový sloupek, zakřesal a zapálil si dýmku. V tomtéž okamžiku ze zadního dvora domu, kde bydlil mladý dozorce, zamihnul se čísi stín, spustil se k řece a hledaje úkrytu za hranicemi březového, po celém břehu narovnaného dříví, kradl se ku předu. Naproti zahradě Godněvových stín ten zmizel. Na věži kostela v tu chvíli hlídač na důkaz toho, že nespí, odbil dvě hodiny. Celé hejno zvuky těmi vyplašených vran sletělo s kostelní střechy a s křikotem zavířilo vzduchem ... Konečně pozornost kapitánovu upoutaly na sebe dva stíny, z nichž jeden zahnul do postranní uličky, zatím co druhý došel až k vratům Petra Michajlyče; zde začal cosi kutit. Kapitán několika skoky ocitnul se u vrat a chytil stín za límec.

„Co jste zač? Co tu tropíte?“ otázal se.

Stín místo odpovědi namáhal se vyrvati se mu z rukou, ale marně. Jakoby jej železné kleště sevřely; po řezníku a měšťanu Ivanu Pavlovu, který nosil patnáctipudové pytle mouky, pak Lebeděvu, který unesl deset pudů tíhy, vynikal

svou silou v městě jediný ještě kapitán; podkovu zahnul jako měkký preclík.

„Co jste zač?“ opakoval kapitán. Stín ohnal se po něm holí, ale Flegont Michajlyč velice lehce vydral mu ji z ruky. Vyšlo na jevo, že to byla malířská štětka, omočená v dehtu. Kapitán dovtípil se ihned, oč tu jde.

„A! tak to ty děláš?“ pravil a v mžiku smýknul stínem na zem, klekl mu na prsa a začal jej štětkou malovat po obličeji.

„Pomóc!“ křičel stín.

„Mlčíš!“ pravil kapitán, přimáčknuv jej lehce nohou a pokračuje ve svém zaměstnání.

„Pomóc! pomóc!“ bylo slyšeti stín z postranní uličky, nepřiběhnul však na pomoc.

V ulici nastal poplach.

„Baťko, vstaň! na ulici křičí o pomoc!“ budila měšťanka svého muže; spal jako zabitý.

Ten otevřel na okamžik oči.

„Táhni!“ pravil, a když jí byl pořádně nadal, obrátil se ku stěně.

„Pse mizerný! Křičí o pomoc! Najdou pod oknem mrtvého člověka, poženou tě před soud,“ pokračovala žena, rýpajíc muže do boku, ale když se jí v odpověď dostalo jen zlostného zavrčení, pravila:

„Och, Hospodine! je to kříž!“ ihned na to zívnula, pokřižovala se a dala se sama do chrápání.

„Děvečko, děvečko! Marfuško, Kaťuško!“ vstávajíc na posteli, křičela s rozházenou šedou hlavou jak mrtvola hubená stará slečna, která se do města přistěhovala, aby byla kostelu blíž: „jděte se podívat, mrchy, co je za hluk na ulici?“

Nikdo se jí neozval.

„Ach, Bože můj! Bože můj! co je to za spánek: nic neslyší!“ bručela stařena, slézajíc s postele, a vklouznuvši do bačkorek, rozžala ve svítilně svíčku; šla do sousední světnice, kde spaly dvě její služky; ale — běda! postele

jejich byly prázdny; kde byly služky — bůh ví, snad na takovém místě, kam chodit paní jim zakázala co nejpřísněji.

„Královno nebeská! Ochranitelko moje! Na tebe jen se spoléhám, opuštěna všemi: i vlastní svou přízní i služebnictvem... Co to jen je? Pán Bůh rač chránit, to už je nemravnost: v noci to běhá... z fajfky kouří!... tu jedna opilá mně přišla... Sodoma a Gomorrha! Sodoma a Gomorrha!“

Zatím co stařena takto hořekovala, jedna ze služek všechna udýchaná a červená v tváři přiběhla.

„Bezbožnice! kde jsi byla, kam jsi se propadla — mluv!“ pravila paní, rozhazujíc před ní rukama.

„Na ulici jsem, slečno, vyběhla; na ulici je hluk.“

„Lžeš; kde je ta druhá ničemnice?“

„Té se udělalo špatně, slečno — matuško — leží na peci, odpusťte...“

„Lžeš, lžeš! Hned zítra vás obě ostříhám a pošlu na ves. Už nemám sil, nemohu, nemohu s vámi svládnout!“

„Děj se vaše vůle, paní; my se vám nikdy v ničem neprotivíme. Nechte toho, radši si račte lehnout do postýlky, já vám pohladím nožky,“ pravila obratně služka a uloživši stařenu, hladila jí nohy tak dlouho, až slečna usnula a služka zas kamsi odběhla.

Také u Godněvových slyšeli křik. S lucernou v ruce první na ulici vyběhla neúnavná Pelageja Jevgrafovna; posvítila na kapitána i jeho protivníka, a vyšlo na jevo, že to je Mediokritskij. Kapitán, když ho poznal, rozezlil se tím více.

„A! Tak to vy mažete dvéře dehtem?!“ pravil a co síly měl, začal příštího přednostu úřadu po nose i po hubě mlátiti štětkou.

Hněv a vztek Flegonta Michajlyče byly zcela oprávněny: dle zvyku okresního městečka dehtem pomazati vrata domu, kde žije mladá žena nebo děvče, znamená tolik, jako vydati ji veřejné pohaně, a k tomuto prostředku se obyčejně utíkají mezi měšťany a snad i mezi kupci zamítnutí milenci.

Kapitán nebyl by asi tak brzy pustil svou obět z rukou; než tu, jakoby ze země vyrostl, objevil se Kalinovič. Jeho příchod tak podivil zas Flegonta Michajlyče, že rázem vypustil z rukou i štětku i Mediokritského; ten využitkoval této příležitosti, uskočil a dal se na útěk. Také Kalinovič byl rozrušen. Pelageja Jevgrafovna, sama nevědouc, proč, jala se otvírati okenice.

„Co se to stalo? Ještě jsem neusnul, a v tom slyším hluk, vzal jsem na sebe, co se namanulo pod ruku, a běžel jsem," obrátil se k ní Kalinovič.

Pelageja rozhodila jen rukama.

„Nic nevím," pravila.

„Co jste měli spolu, Flegonte Michajlyči?" obrátil se ke kapitánovi.

„Bratrovi to řeknu, prosím," odpověděl tento a vešel do domu.

„Račte to říci i mně," pravil Kalinovič a šel za kapitánem.

Také Petra Michajlyče zastali u velkém zděšení. S rozestřenýma rukama stál před Nástěnkou, která v týchž šatech, jaké měla na [redacted] večer, se zavřenýma očima ležela na divaně.

„Pro Boha, pánové, pojďte sem a podívejte se, co se u nás děje: Nasťa je bez sebe!" pravil popleteným hlasem.

Pelageja Jevgrafovna přiskočila ihned, aby Nastěnce rozepjala šaty, Kalinovič pak uchopil se ihned na stole stojící skleničky s vodou a jal se jí máčeti hlavu. Petr Michajlyč se třásl a ptal se neustále: „Jak, je líp, je líp?"

Nastěnka konečně otevřela [redacted] ale když spatřila vedle sebe Kalinoviče, rychle se [redacted] zachechtala a ihned na to zaštkala. Petr M[redacted] do křesla a chytil se za hlavu.

„Zbláznila se!" pravil... Ale Na[redacted] trpěla pouze silnou hysterií. Kalinovič stál bled a n[redacted] nemluvil. Kapitán pohlížel na všechno z pod obočí. Je[redacted] Pelageja Jevgrafovna nepozbyla duchapřítomnosti; převed[redacted] Nastěnku

do ložnice, uložila ji do postele, dala jí hoffmanských kapek a šla konejšit Petra Michajlyče.

„No, co vy tu děláte? Jako malý chlapeček!“ pravila. Stařík činil skutečně dojem malého chlapečka.

„Sotva jsem zdřimnul,“ vypravoval, „slyším pojednou: ‚pomóc, pomóc, zabijí mě‘... zdálo se mně, že to bylo v zahradě, rožnu svíčku a jdu tam; dívám se: Nastěnka jde s balkonu... křiknu na ni... a ona z čista jasna buch sebou na divan.“

Kapitán v trhaných větách vypravoval bratrovi, že jej bolela nějak hlava, jak se chtěl projít, a t. d.

Petr Michajlyč zase byl jako bez sebe.

„Ach, ten darebák! ničema! mou dceru se opovážil zhanobit! Hned půjdu na policii... okamžitě pojedu ke gubernátorovi... Jsem poctivější, než všichni ti ostatní zde... Ke komisaři!“ pravil stařec a marné bylo domlouvání, aby nechodil, stařec rychle se začal oblékat.

„Já vím, čí jsou to spády: to všechno má na svědomí ta ničemnice ispravníková... to ona ho navedla!... Zítra celý její dům pomažu dehtem: on je jejím milencem... Zvrhlá ženština, a opováží se ostouzeti [illegible] děvče! Ó, toho se ujme Bůh!“ dodal a chvatně, rozevřev [illegible] ře, odešel.

„Ten tam nic nespraví a jen se ještě rozčilí. Jděte za ním, za nemocným!“ hubovala Pelageja Jevgrafovna.

Kalinovič nabídnul se, že Petra Michajlyče doprovodí, avšak dohnal ho až u samého úřadu.

Přišedše na policii ihned poslali pro městského policejního komisaře; starý, horlivý služebník bez průtahu dostavil se v uniformě a s kordem po boku. V záležitostech šlechty vždycky se objev [illegible] plné uniformě.

Petr Mi[illegible] a rozčilením nebyl schopen slova, za to [illegible]tek Pleg podrobně a důkladně vypověděl všechno Kalino[illegible] okresní úředník také zůstal všechen bez sebe, zahřmotil [illegible]laq berlou a vykřiknul:

„Ho, ho[illegible] ové věci mně budou vyvádět. Do šatlavy s ním [illegible]níkem!“ pak hvízdnul a křiknul ještě hlasitěji: „Chrte[illegible]... Sem pojď!“

*

Na toto zavolání v kanceláři s lavice o překot sletěl službu právě obstarávající městský strážník, bez přístřešku, bez rodiny žijící občánek, který za mzdu sloužil při policii, několikrát už se prodával za vojáka, ale pokaždé byl zamítnut, ač jedině proto, že mu chyběly všechny zuby v horní čelisti; vyrazil si je, když jako dítě ještě sletěl se střechy domu. Chrt předstoupiv před svého představeného, vypial se v celém těle.

„Hned jdi a vyhledej mně zrzavého Mediokritského — v ohni... ve vodě... pod zemí... kde chceš, jen ho sem přiveď, kanalii, živého či mrtvého! Nebo tady vidíš tu berlu!“ pravil komisař a výhrůžně pozdvihnul své žezlo.

„K službám, vaše blahorodí!“ odpověděl Chrt, obrátil se a v ráně skokem už běžel po ulici s rychlostí opravdového honícího chrta.

„Do šatlavy ho zavru, kanalii!“ pravil komisař, přecházeje se svou berlou po soudní síni.

„Do šatlavy!“ přisvědčil Petr Michajlyč.

„Kdyby nebylo mne, pane,“ pokračoval komisař: „ti měšťánkové a kancelářští řádili by celé noci.“

„Právě, ba právě,“ přisvědčoval Petr Michajlyč. „Já nejsem člověk zlý, nikomu nepřeji žádného neštěstí, ale takových lidí není proč litovat.“

„Já jich nelituji, pane,“ odpověděl komisař, tváře se co nejpřísněji mohl: „s těmi já nerad žertuji. Sám gubernátor starého svého chromého komisaře dobře zná.“

„Tak se to taky patří, tak se to patří! Já sám, dokud jsem byl dozorcem, když si někdo u mne zadováděl, zažertoval — — — tak nic; ale zbůjníkovi a hrubiánu jsem neodpustil nic,“ zachvástnul si Petr Michajlyč.

Kalinovič jen se usmíval, když slyšel, jak se tu kohoutí oba staříci, z nichž o Petru Michajlyči dobře víme, jak přísného byl charakteru, a pokud se týče komisaře, každé policejní jeho zakročení omezovalo se na křik a berlu, kterou se oháněl tak výborně, že se jí lidé báli možno-li víc, než jeho, jakoby všechna jeho síla byla v ní.

Mediokritského přivedli. V jeho tváři, jelikož se dosud asi neumyl, byly ještě patrny stopy dehtu. Starý komisař zasednul v hrozivé póse proti zrcadlu.

„Kde jste byl dnes v noci?“ otázal se.

„Doma. Kde bych jinde byl?“ odpověděl dosti drze Mediokritskij.

„Jak? Vy jste byl doma? Lžete! Co jste měl co dělat v Dvorjanské ulici u vrat pana Godněva?“

„Já tam nebyl.“

„Jak nebyl? Ještě zapírat budete, zbůjníku! Pravdu mně mluvit, lži nemám rád — to víš!“ zvolal komisař, klepnuv berlou o zem.

„Svou berlou klepat neračte a také na mě nekřičte: jsem činovník,“ pravil Mediokritskij.

Petr Michajlyč pokrčil pouze rameny, komisař se převalil na lenoch křesla.

„A? Co pak si tak myslíte o policejním našem úřadě? Kdybych s vámi měl po našem, po vojensku zatočit, co myslíte, že bych měl udělat?“ pravil a klidnějším, officielnějším tónem dodal: „Odpovězte na mou otázku!“

„Ne, žádnou odpověď vám nedám,“ odtušil Mediokritskij: „protože nevím, proč jsem byl zatčen; sebrali mě jako zloděje nějakého nebo lupiče; a protože zastávám úřad při zemském soudu, chci mít svého zástupce, ale vám odpovídat nebudu. Neráčil byste poslat pro mého představeného, pana ispravnika?“

„Mě chcete z něčeho podezřívat, či co? Snad jsem vám nějak ukřivdil?... Do šatlavy s tebou, holomku!“ zvolal opět z míry přivedený komisař.

„Já o ničem nevím, jen žádám, co zákonem mi přísluší, a vy na mě neračte křičet!“ zase tak drze odpověděl Mediokritskij.

Stařec vstal a začal přecházeti po pokoji: být tak o samotě s obžalovaným, Mediokritskij nebyl by asi ušel jeho berle.

„Jsem toho mínění, že by se pro pana ispravníka

mohlo poslat, když si toho pan Mediokritskij přeje," vmísil se do hovoru Kalinovič.

„K službám," odpovídal komisař a ihned zapísknul.

Předstoupil opět Chrt.

„Ihned jdi k panu ispravníku, řekni, aby ho vzbudili, a popros jej, aby sem přišel, jedná se o velice důležitou záležitost!"

Ten ihned odešel.

„Pan Mediokritskij, myslím, mohl by zatím poodejít?" dodal Kalinovič.

„Může!" odpověděl komisař. „Račte jít zde do toho pokoje," dodal přísně k Mediokritskému, který s úsměškem vyšel ze dveří.

Kalinovič ihned po té poodvedl oba starce k oknu a velice důkladně jim vysvětlil, že vyšetřováním sotva asi co pořídí, nepřihlíželje k tomu, že Petru Michajlyči nebude asi příjemno, když jeho jméno a ovšem i jméno jeho dcery zapleteno bude do soudního vyšetřování.

„Pra[illegible]a, pravda," přisvědčil komisař.

„Pane Bože můj, co jsem na světě, nebyl jsem u soudu, čeho jsem se dožil!" zvolal Petr Michajlyč.

„A proto myslím, až se teď pan ispravník dostaví," pokračoval Kalinovič, „nechť pan komisař zároveň s ním podá představenému gubernie zevrubnou zprávu o skutku pana Mediokritského a ten si pak beze všeho vyšetřování poradí s ním daleko líp."

„Budiž, třeba, tak; ale já si ho přece v šatlavě podržím," pravil komisař.

„Dobře tak," přisvědčil Petr Michajlyč: „Bůh je můj soudce, ale já mu neodpustím; sám dopíšu gubernátorovi; pochopí city otcovské. Kdyby urazil, potupil mě, jen bych se usmál; ale on se dotknul cti mé dcery — a toho mu nikdy neodpustím!" dodal stařec, uhodiv se do prsou.

Ispravník přišel s vyděšenou tváří. Známe ho už částečně a zde pouze dodávám, že to byl nejsmírnější člověk na světě, strašná baba v služebních záležitostech a ještě větší strašpytel vůči své ženě. Vypravovali mu, oč se jedná,

„Co povídáte!“ pravil polekán tím víc.

„Ihned spolu sepíšeme o něm rapport a pošleme gubernátorovi,“ pravil komisař.

„Napíšeme,“ odpověděl ispravník: „jen abychom s tím také my neměli nějaké opletání.“

Kalinovič mu vysvětlil, že jim na žádný způsob se nemůže ničeho stát, naopak, zatají-li celou tu záležitost, sami se z toho budou zodpovídat.

„Ovšem, to budeme,“ i s tím souhlasil ispravník.

„Na všechen způsob,“ přisvědčil Kalinovič a ihned vlastnoručně, hned načisto napsal gubernátorovi udání, užívaje při tom pokud možno ostrých výrazů; komisař a ispravník se podepsali.

Mediokritskij za prkennou přehradou vyslechnul celou tuto rozmluvu a vida, že věc nabývá pro něho velice zlého obratu, vrhnul se za ispravníkem, když tento odcházel.

„Nikolaji Jegoryči, proč jste mě opustil? Sloužil jsem, sloužil jsem vám... Musím-li už trpět, pak jsem hotov prositi je raději za odpuštění.“

Ispravník se vrátil. Mediokritskij vešel za ním.

„Chce prosit za odpuštění,“ pravil ispravník.

„Vaše vysokoblahorodí...“ obrátil se Mediokritskij zpočátku ke komisaři a jal se prositi o milosrdenství.

„Ne, ne!“ odpověděl tento.

„Petře Michajlyči!“ obrátil se s toutéž prosbou ke Godněvu: „nepřivádějte mladého člověka do věčné záhuby. Cář nebeský odplatí vám za vaši dobrotu.“

Při těchto slovech Mediokritskij padl před Petrem Michajlyčem na kolena. Stařec se odvrátil.

„Vaše urozenosti, prokažte milosrdenství,“ úpěl po kolenou leza ke komisaři.

Ten začal štípati konečky vousů.

„Odpusťte mu, pánové!“ pravil ispravník a starci byli by asi povolili, kdyby se nebyl do toho vložil Kalinovič.

„Velkomyslnost, Petře Michajlyči, myslím, je zde nemístná,“ pravil: „a vy, jako představený města, tím méně smíte utajovati takové skutky,“ dodal ke komisaři.

„Vy jste chtěl, pane, zostudit mou dceru — a toho vám neodpustím!‘ zvolal Petr Michajlyč a odešel.

„Ani já neodpustím!... Ze šatlavy vás propouštím, ale toho vám neodpustím!“ dodal představený obce a odbelhal se ihned za Petrem Michajlyčem.

Netřeba snad vypravovati, jaká průtrž klevet brzy na to strhla se nad hlavou mé ubohé Nastěnky. Okresní dámy, z nichž některé velice skrytě a opatrně udržovaly milostné styky se svými lokaji, — jiné zas s ďáčky a seminaristy — paničky ty, jakoby mravně velice uraženy, zaskřehotaly jak straky; mezi nimi přirozeně nade všechny vynikala paní ispravníková; ta s jakýmsi vztekem začala jezdit po celém městě a všude vypravovala, že Mediokritskij měl právo k takovému skutku, poněvadž sám se těšil veliké pozornosti slečny Godněvovy, ona pak sama že na své vlastní oči viděla, jak nemravně tato dívčice v objetí mladého dozorce seděla u okna. Také paní kancelářská věděla cosi. Velice mnohým potají svěřila, že Nastěnka sama samojedinká docházela ke Kalinoviči, seděla na jeho posteli, a čím tam se zabývali — o tom není žádné pochybnosti.

„Lidé moji zlatí, ta nynější děvčata nedávají na sebe už docela nic pozor! Když už ne Boha, aspoň světské hanby kdyby se bály!“ zvolala, krčíc rameny.

Ke všem těmto pověstem Mediokritskij pojednou na rozkaz gubernátorův byl zbaven služby. Celá úřednická obec tím rázněji nyní se ho zastala, instinktivně cítíc, že patří k jejich rodině, že je krví z krve jejich, kdežto Godněvovy a Kalinoviče dělí od nich daleké prostranství.

IX.

Zatím nadešel už veliký půst a v něm mnoho se změnilo ve způsobu života u Godněvových: ještě v tak zvanou ‚neděli na rozloučenou‘, o ‚masljanici‘*) všichni v jejich

*) masopustní týden.

domě chodili a odprošovali se navzájem. Prvního pondělí v postě Petr Michajlyč, když byl velice časně se vykoupal, oblékl na sebe jak obyčejně nejstarší svůj oblek, holit se začal mnohem řidčeji, přestával čísti romány a žurnály, oddávaje se po většině čtení učených děl a rozjímání. Hned první týden, dle zavedeného u nich pořádku, zachovávali v jejich domě půst; docházeli, rozumí se, ke každým službám božím, jedli postní a to většinou suchá jen jídla. Petr Michajlyč ani čaje nepil už s cukrem, ale s medem a ve čtvrtek před posledními ‚efimony'*) pitvorně oděn v šedý, polokatonový kabátec a staromodní, okružím naparáděnou košilku z jemného plátna, seděl ve svém kabinetě a očekával, až začnou zvonit ke službám božím. Pelageja Jevgrafovna se umývala a přičesávala do kostela. Nastěnka se uvelebila s Kalinovičem v saloně a rozkládala grande-patience. Toho roku se nepodrobila postění. Na dvůr vešel listonoš. Petr Michajlyč zahlédnul jej první.

„Od koho pak?" pravil.

Podali mu tlustý balíček a expressní psaní. Razítko bylo petrohradské. Stařec se leknul.

„Snad to zas nevrací?" pravil a nasadiv si chvatně brýle, začal číst psaní. Tvář jeho se vyjasnila hned po prvních řádcích. Když dočetl, pokřižoval se a křiknul:

„Jakove Vasiljiči, Nastěnko! Honem pojďte sem — hurrá!"

„Ne, papínku, my nemáme kdy," ozvala se Nastěnka.

„Hurrá! pojďte sem ke mně, honem! bláhoví!" stále ještě křičel Petr Michajlyč.

Nastěnka a Kalinovič vešli.

„Co křičíte, papínku?" otázala se Nastěnka.

„I toť, že křičím: vidíte tady to psaní, tu knížku a tady ty noviny. Za všechno to Jakov Vasiljič mně musí koupit šampaňského — a víc nechci vědět nic."

„Od koho je to psaní?" pravila Nastěnka a chtěla sáhnouti na stůl po balíčku, ale Petr Michajlyč jí nedal.

---

*) Večerní služby boží v postě. Pozn. překl.

„Ta, ta, ta! velice zvědavá! Pomalu zvídej, pomalu jídej, budeš dlouho živ!“ pravil a zastrčiv psaní, knihu i noviny do postranní kapsy, zapjal kabát na všechny knoflíky.

„To je jistě něco z Petrohradu,“ pravil Kalinovič nejistým hlasem.

„Zatím nevím nic, prosím. Postavte napřed šampaňské a potom uvidíme, co bude,“ odpověděl stařec komickým tónem.

„Tak co, papašo? Povězte honem; to je nudné,“ pravila Nastěnka.

„Jsem hotov třebas tucet jich koupit, jen pro Boha nezkoušejte naši netrpělivost,“ pravil Kalinovič; začínal už blednout.

Petr Michajlyč se zasmál.

„A stojí to za to, pane!“ pravil a ihned po té vytáhnuv na vzácném, hladkém a leštěném papíře psané psaníčko, začal je v přestávkách čísti:

„Milený Petře Michajlyči!

Spěchám, abych odpověděl na Vaši zásilku, a mám radost, že jsem Vám prokázati mohl nevelkou úsluhu, o kterou jste žádal. Přikládám číslo žurnálu, ve kterém je otištěna povídka Vašeho protégé, a zároveň i číslo novin, na které jsem náhodou přišel v Anglickém klubu s lichotivou zmínkou o jeho díle. Poroučeje se Vám, přeji si, aby při vás stála milost boží, a jsem v nejhlubší úctě Vám oddaný — — — a t. d.“

Tyto krátké a patrně nedbale a s vysoka napsané řádky zdály se Godněvovým Bůh ví jakou blahovůlí prodchnutou zvěstí.

„Jaké to, prosím, psaní a jaký to člověk ten můj ctihodný Fedor Fedoryč!“ zvolal Petr Michajlyč, když dočetl.

„Musí to být podivuhodný člověk!“ ujala se ihned slova Nastěnka.

„Velmi znamenitý!“ opáčil po ní Petr Michajlyč: „srdce šlechetného, ducha povznešeného — velmi znamenitý člověk!“

„Co píší v těch novinách?“ pravil Kalinovič, bera se za hlavu, jakoby neslyšel ničeho ze všeho toho, co se mluvilo kolem něho.

„I hned, hned,“ odpověděl Petr Michajlyč a rozhrnuv noviny, začal číst: „Feuilleton; literární novinky.“

„Nu, co pak jsou to za literární novinky? uvidíme,“ pravil, pokračuje:

„Dávno už jsme nepřistoupili ke svému feuilletonu s takovou radostí jako tentokrát; a radost ta, přiznáme se, není v nás vzbuzena snad nějakými přeloženými verši z maďarského, kde mezi jiným přijdeš i na rýmy jako ‚thimian a vám‘; ne povídkou paní D..., která náleží sice lehkému dámskému péru, vyznamenává se však takovou těžkopádností, že jsme se nesetkali dosud s jediným člověkem, který by byl s to, aby dočetl ji dokonce. Konečně také ne učenými studiemi p. Sladkopěvcova ‚O římských kohortách‘, jejichž dobré zažití a náležité ocenění ponecháváme specialistům; nás naopak nemile v nich překvapily tiskové chyby, vyskytující se na každé stránce a opravňující nás k tomu, abychom obvinili autora z nedbalosti u vydávání vlastních děl (z neznalosti grammatiky neodvažujeme se jej podezřívat, ačkoliv k tomu jistě právo máme)...

„Co to je?“ pravil Petr Michajlyč a přestal číst: „tu jsou posud jenom samé nájezdy... divný národ ti páni feuilletonisté!“

„Pokračujte, papašo; jistě je dál něco jiného,“ přerušila jej netrpělivě Nastěnka.

Petr Michajlyč pokračoval: „Než, čím že tedy způsobena byla naše radost? otáže se konečně čtenář. Odpovídáme: radost tu vyvolala v nás povídka p. Kalinoviče, s jehož jménem, pokud se pamatujeme, setkáváme se v časopisectvu poprvé; tím příjemnější pro nás je, že v něm uznati můžeme rozumného, vzdělaného a talentovaného belletristu. Sobě ze srdce přejeme, abychom se nezmýlili ve

svých nadějích vůči panu Kalinoviči, jemu pak, aby více mohl psát a plněji rozvinul ty ušlechtilé myšlenky, kterých vedle opravdového dramatismu látky tolik rozhozeno je v jeho prvním, ale už pozoruhodném díle.“

Při čtení posledních řádek Kalinovičova tvář měnila se neustále: bylo patrno, že pochvaly ty, ať jakkoliv se namáhal nedati toho na sobě znát, působily na něho velice příjemně.

„Ach, jak jsem ráda!“ pravila Nastěnka a zastřela si rukama oči.

„Výborně, výborně!“ pravil Petr Michajlyč. „A vy, Jakove Vasiljiči, ještě jste si stěžoval na svůj osud. Hle, jakou radost vám způsobil a rázem vás postavil do řady nejlepších našich literátů.“

„Kdo to mohl očekávati?“ odpověděl Kalinovič.

„Ani já jsem se toho nenadála,“ pravila Nastěnka.

„A já jsem to věděl a taky jsem to očekával,“ uchopil se ihned slova Petr Michajlyč. „Starý slovesník ve mně patrně přece ještě něčemu rozumí. Jen jsem povídku tu vyslechnul, hned jsem také věděl, že je dobrá!“

„Také já to, papašo, věděla, že je dobrá,“ namítla Nastěnka, „ale že by tak najednou všem se zalíbila . . . Myslím, že ani jeden literát nezačal s takovým úspěchem.“

„Málokterý,“ ozval se Kalinovič, přecházeje po pokoji neustále s místa na místo a hledě setříti nějak slzy, které se mu nahrnuly do očí.

Petr Michajlyč všimnul si toho a upozorňuje na něho očima, zašeptal Nastěnce.

„Zajelo mu to nějak do duše, do srdce!“

„Ale dovolte, abych nahlédnul, jak to tam vytiskli,“ pravil Kalinovič; vzal svazek journalu do rukou, chtěl čísti, ale zastavil se. „Ne, nemohu,“ pravil, bera se opět za hlavu: „jak silný je to přece jenom pocit, viděti své dílo vytištěné . . . ani číst nemohu!“

„To nic nedělá, pane; a nestyďte se za to: jsou to milé slzy; ale, o čem právě přemýšlím: zaplatí vám, nebo napoprvé zůstane jen tak při tom?“

„Rozhodně zaplatí," odpověděl Kalinovič. „Po padesáti rublech stříbra platívá se za tiskový arch: to vím jistě."

„Po padesáti," opáčil po něm Petr Michajlyč, a když byl sečetl počet archů, obrátil se k dceři. „Nu tak, Nastěnko, devět a půl archu po padesáti, — kolik je to?"

„Čtyry sta sedmdesát pět," odpověděla tato.

„To není špatné! Je za co pít," podotknul hned Petr Michajlyč.

„A já na pití dokonce zapomněl," pravil Kalinovič: „koho poslat pro šampaňské?"

„Ne, posečkejte," přerušil jej Petr Michajlyč: „před chvílí jsem jen tak žertoval. Nejdřív půjdeme na efimony do kláštera a tam z vděčnosti pomodlíte se, Jakove Vasiljiči, ke zdejšímu patronu."

„Ach, ano, udělejte to, Jakove Vasiljiči!" ujala se ihned slova Nastěnka: „já mám velikou víru v našeho patrona."

„Velice rád," odpověděl Kalinovič.

„Na všechen způsob, na všechen způsob!" přisvědčil Petr Michajlyč: „tu ani jeden kupec neodjede a nepřijede z jarmarku, aby se nepoklonil svatým jeho ostatkům. Abych se přiznal, když jsem odesílal vaše dílo, zavázal jsem se k tomu v duchu slibem."

V tom vešla Pelageja Jevgrafovna, úplně už oblečená ve svůj hedvábný, kočičkou olemovaný kapišon, a v salup z drap de dames; jevila velikou jakousi nespokojenost.

„Co to je, Petře Michajlyči, přikázal jste, že půjdeme zároveň, a teď tu sedíte? Zvonili už bůhví jak dávno."

„Vím, paní, vím — ale to nic: všichni půjdeme do kláštera; půjdeš i ty s námi. A ty, Nastěnko, jdi se obléknout," pravil stařec rychle oblékaje na sebe zimník a ozbrojuje se španělkou.

„Tak, teď najednou až do kláštera jste si usmyslil: ještě dál!... není jedno, kde se pomodlíme?... Přijdeme právě k amen!" bručela hospodyně a šla.

„Pojďme, pojďme," pravil Petr Michajlyč, jda ihned za ní a volaje současně: „honem, Nastasjo Petrovno! honem! vždycky abychom na vás čekali!"

Nastěnka konečně vyšla a zároveň s Kalinovičem dohonila otce i hospodyni na polovině cesty.

Klášter, kam se ubírali, byl starobylý, nebohatý. Ze všech stran jej obkličovala vysoká, silná zeď se stopami střílen a se čtyřmi věžemi v rozích. Ohromná, železná brána s dvěma na plechu zobrazenými archanděly byla věčně skoro zavřena; vcházelo se do nich nevelkými vrátky. Dva chrámy, jeden se zvonicí, druhý pouhý kostel, jež stály uprostřed klášterního nádvoří, byly rovněž starodávné architektury. Ke zdi přiléhaly nevelké a dosti vetché už celly bratří a jiné pro sluhy.

Když Petr Michajlyč se svou rodinou došel ke klášteru, stále ještě ozýval se tam odtud unylý a táhlý velkopostní zvuk velkých a trochu nakřáplých zvonů. Služby boží konaly se v topeném kostele, čemuž nasvědčoval hned u vchodu sedící slepý, starý mnich s kulatou čepičkou a v chatrňoučkém, černém, nankynovém řeholním rouchu, podpásaném řemenem. Stařec ten, slepý od narození, obstarával už po několik let službu jakéhosi klášterního vrátníka. Při třiceti stupních mrazu i za červencových veder vždycky v jednom a tomtéž, ničím nepodšitém, nankynovém řeholním rouchu a v chatrné, na bosou nohu navlečené obuvi, seděl u stolku, na kterém stála nevelká ikona blahoslavence a křížem znamenanou plenou přikrytá miska pro milodary ve prospěch kláštera. Když došli naši poutníci, slepec ihned je zaslechnul a vstal.

„Svatému služebníku a divotvorci Páně!“ pravil, klaně se až po pás.

Všichni se pomodlili. Petr Michajlyč položil na misku hřiveník,*) Kalinovič rovněž. Chrámovou předsíň, kam vešli, tvořil ohromný korridor, v jehož vysokém klenutí rozléhaly se kroky jemnou ozvěnou. Korridor ten, jako v mnohých jiných starobylých kostelích, byl téměř tmavý, ale po stěnách byl pomalován obrazy ze Starého Zákona. Petr Michajlyč dlouho zápasil s těsně zapadlými, železnými kostel-

*) deset kopejek.

ními dveřmi; konečně se skřipotem těžce se rozevřely. Kostel byl dosti velký; ale větší jeho část zdála se přímo ohromnou pod dojmem slabého osvětlení: hořely pouze lampičky a tenké voskové svíce před kostelními ikonami, které následkem toho jakoby vystupovaly z ikonostasu;*) dojem tím více překvapoval, jelikož obrazy nebyly dokonce umělecké a připomínaly umrlce.

Modlících se nebylo mnoho: dvě, tři stařeny-měšťanky, z nichž dvě ležely tváří na zemi; mužíček v šedém kaftaně, jenž klečel na kolenou s očima upřenýma na ikonu, bručе jakousi modlitbu a občas pokyvuje při tom svou bělohřivou, rozcuchanou hlavou. Několik stařičkých mnichů stálo na obvyklých svých místech u zadní zdi pod chórem. Mši sloužil sám převor, šedivý už jako bříza a nejméně už osmdesátiletý, ale dosud silný a čiperný to stařec s blýskavýma, pronikavýma očima. Po celém okolí byl znám jako náboženský horlivec, surový poněkud ve svém chování a přísný ke svým spolubratřím; ve všech městských kostelích bylo už obyčejně dávno po službách božích a on býval teprv v polovici mše svaté. Efimony protáhly se u něho na celé čtyři hodiny. Chvatně vykročil vždy od oltáře, velice dlouho se modlil před cářskými vraty a teprv pak začal se klanět kříži a volal: Hospodine, Vladyko života mého! Třikrát se pokloniv, modlil se ještě déle a hned na to jakoby u vytržení duše hlasitě vykřiknuv: Hospodine, Vladyko života mého! poklonil se k zemi po čtvrté. Chvatně se klaně modlícím, odcházel k oltáři. Uprostřed kostela stojící mladý novic zuřivě a zřetelně začal čísti kánony. V hloubce pravého kůru stálo pět mnichů zpěváků. Ve svých černých čepicích a širokých řízách, ozářeni přísvitem denního světla, padajícího na ně z úzkého, železnou mříží zatemněného okna, tonuli v jakémsi přítmí a zpívali sladěnými, tichými bassy, připomínajíce svým vzezřením prvotní křesťany, kteří

*) Přehrada s obrazy svatých a trojími dveřmi, oddělující oltář od ostatního chrámu. Prostřední brána sluje cářská.
Pozn. red.

tajemně vykonávali svoje modlitby v tmavých jeskyních. Celá ta nejasná, ale tajemného smyslu plná krása chrámu božího uchvátila moje poutníky: Petr Michajlyč stanul v popředí všech a v jeho tváři rozhostil se tichý jakýsi klid. Pelageja Jevgrafovna zašla v zákoutí za levý kůr: nerada se modlila lidem na očích. Nastěnka šla s ní a padnuvši na kolena, začala se vroucně modlit, pohlížejíc občas na Kalinoviče, zádumčivě stojícího u pravého kůru.

Po efimonech Petr Michajlyč přistoupil k převorovi.

„Otče igumene,*) rádi bychom se pomodlili k našemu patronu," pravil.

„Dobře," odpověděl lakonicky převor. Odpověď ta byla ostatně ještě dost blahosklonna; jiným pokývnul pouze hlávou; Petra Michajlyče měl rád, ba býval u něho někdy i hostem.

„Modlení!" pravil ke stojícím na kůru mnichům, a všichni šli v nevelký kostelní přístavek, kde odpočívaly ostatky světce. Začalo modlení. V tu chvíli, kdy mnichové po zpěvu dosti tichém zapěli pojednou hlasitě: „Tebe Boha chválíme; Tebe, Hospodine, vyznáváme!" poklonila se Nastěnka až k zemi a propukla pojednou až v hysterický pláč; Pelageja Jevgrafovna byla nucena přistoupiti k ní a zdvihnouti ji se země. Po modlení přistupovali ke kříži a přijímali převorovo požehnání. Petr Michajlyč přistoupil první.

„Jste zdráv?" otázal se chvatně, ale blahosklonně převor.

„Jsem, svatý otče," odpověděl Petr Michajlyč: „ale požehnejte zde tomu mladému muži; to je náš nový ruský spisovatel," dodal, ukazuje na Kalinoviče.

Převor mu požehnal a ihned na to, pohlédnuv na něho pronikavýma svýma očima, otázal se náhle:

„Kolik je vám let?"

„Dvacet osm," odpověděl touto otázkou poněkud udivený Kalinovič.

---

*) igumen = převor.

„Jak staře vypadáte!“ pravil převor a obrátil se k Nastěnce, a i na ni pohlédnul dost upřeným zrakem a otázal se: „Proč jste plakala!“

„Cit mě přemohl, otče igumene,“ odpověděla Nastěnka.

„Kdo se modlí, nemá proč plakat, leč by oplakával svoje hříchy, skutky zvůlné i bezděčné,“ pravil převor, žehnaje Pelageji Jevgrafovně a snímaje své kněžské roucho.

Nastěnka se začervenala.

„S Bohem tedy; jděte domů; je čas, abychom se zavřeli,“ dodal a následován mnichy chvatně odešel.

Když naši poutníci vyšli z kláštera, bylo už devět hodin. Kalinovič využitkovav okolnosti, že je kluzko a tma na cestu, nabídnul Nastěnce rámě a oba zůstali tak za Petrem Michajlyčem, který s Pelagejou Jevgrafovnou šel před nimi.

„Matko velitelko, ty nic nevíš a my máme dnes takovou radost,“ pravil.

„Jakou radost?“ otázala se hospodyně.

„Takovouhle: náš Jakov Vasiljič uveřejnil svoje dílo, za které dostane pět set rublů stříbra.“

Na pět set rublů stříbra Petr Michajlyč schválně položil zvláštní důraz, aby Pelageju Jevgrafovnu hodně překvapil; ale ta jen povzdychla a pravila polohlasně:

„Svých věcí ovšem dbá, jen na naše zapomíná.“

Petr Michajlyč se poněkud zamyslil.

„Mluvil jsem s ním o tom, paní,“ začal: „ne sice přímo, ale tak stranou: abych se přiznal, schválně jsem zavedl takovou řeč ... bratr mi pořád nedá pokoje ... Nějak se nepohodli s Kalinovičem, a protože mu neušlo, jaké mají spolu tajnosti, má starosti ...“

„Co jste spolu mluvili?“ otázala se Pelageja Jevgrafovna.

„A mluvili jsme o tom ...“ odpověděl Petr Michajlyč: „uvažovali jsme o tom, co je pro mladé lidi líp: ‚Ožení-li se nebo zůstanou svobodni? Řekl na to: oženit se z vypočítavosti je podlé, a sňatek chudáka s chudou — je hloupost!‘“

„Hm!“ odtušila Pelageja Jevgrafovna.

„Co si je v takovém případě počít, povídám," pokračoval stařec, rozkládaje rukama. „‚Bohatý,' pravil na to, ‚může jednat, jak se mu zlíbí, ale chudý musí především sebe zabezpečit, aby se ženou měl z čeho žít . . .' Nu, vyber si z toho, co chceš: schovej do pytlíku a teprv doma si všechno rozlož, jak umíš."

„Co se z toho dá vybrat? nic," mrzutě odtušila Pelageja Jevgrafovna.

„A to se z toho dá vybrat," namítnul zase Petr Michajlyč, „že se neodhodlal dosud k ničemu rozhodnému, protože Nastěnka má málo a on ještě míň: za to nyní, sláva Bohu, vedle platu za svoje díla dostávají literáti i místa jiná nežli my: možno, že ho tu za dozorce ponechají tak dvě léta a potom rázem se stane ředitelem: bude už pak mít z čeho vyživit rodinu."

„Jaké pak živení!" s úsměškem pravila Pelageja Jevgrafovna: „i tak měl by ji z čeho vyživit . . . nebral by si jí přece beze všeho přínosu . . . ať mnoho, ať málo, přece by měla víc než on. Zaberanil se trochu až moc . . . do toho živení . . . Takové palici nikdy chleba nestačí!"

„To proto, že má dobrou hlavu a chce jednat obezřetně, za to ho také ctím," pravil Petr Michajlyč. „A co se týče obav bratra Flegonta," pokračoval v zamyšlení a jakoby sám sebe těšil, aby něco zlého z toho nepošlo — „to je hloupost! Kalinovič je člověk poctivý a Nastěnku má rád."

„To má," přisvědčila Pelageja Jevgrafovna.

Něco podobného pomyslil si asi i v tu dobu z pletichářského vyšetřování do města přijíždějící tlustý krajský sudí, starý to mládenec, ode dávna známý svou zapřisáhlou nenávistí k ženskému pohlaví; v nenávisti té šel tak daleko, že i spíláním vítal a spíláním provázel mladé vojáčky, když přišli na úřad dát si potvrdit své pasy. Když dojel až k mladým lidem, díval se chvíli na ně a jakoby dojat ve svém surovém srdci, usmál se, přetřel si nos a dodal své tváři taškářského výrazu, jakoby chtěl říci: „Nu na tom koni i my jsme kdysi jezdili."

„Jsi šťasten dnes?“ otázala se Nastěnka, když už docházeli k domu.

„Ano,“ odpověděl Kalinovič: „a za to štěstí na všechen způsob mám co děkovat vaší rodině.“

„Proč nám? Myslím, že svému talentu,“ poznamenala Nastěnka.

„Co je talent?... Ve vaší rodině,“ pokračoval Kalinovič: „dostalo se mi i přátelského přijetí i lásky a konečně podpory v nejvážnějším pro mne podniknutí. Dlouho bude trvat, než se vám odvděčím.“

„Miluj mě — to je tvůj vděk.“

„Přestat tě milovat nemohu a n e s m í m,“ pravil Kalinovič, položiv důraz na poslední slovo.

„N e s m í m!“ opáčila po něm Nastěnka a zamyslila se: „ale stane-li se tak jednou, pak toho nepřetrpím, umru,“ dodala a slzy třemi proudy stékaly po jejích tvářích.

„Proč pláčeš? To se nikdy nemůže stát, nebo...“

„Co nebo?“

„Nebo bych se mravně celý musil změnit,“ odpověděl Kalinovič.

„Já ti věřím!“ pravila Nastěnka, silně tisknouc jeho ruku.

Na chvíli umlkli.

„Jde o to,“ začal Kalinovič, nachmuřiv brvy, „zdá se mně, že tvoje rodina začíná mne jaksi nemít ráda a že pohlíží na mě jakýmasi podezřívavýma očima.“

„Jaká rodina, kdo? Kapitán?“ otázala se Nastěnka.

„Nemluvím zrovna o kapitánovi. Nenávidí mne už ode dávna, proč — nevím; ale i tvůj otec... tají se tím přede mnou, ale já neustále pozoruji v jeho tváři nespokojenost, zvláště když s tebou zůstanu o samotě, a konečně i ta Pelageja Jevgrafovna — i ta se na mě mračí.“

Nastěnka si povzdychla.

„Tuší náš poměr,“ pravila.

„Z čeho jej mohou tušit? Tak na venek chovám se k tobě jen zdvořile — a víc nic.“

*

„Jak z čeho? Ze všeho: ty jsi ještě tak dost ostražitý, ale já hrozně teskním, když u nás nejsi.“

„Proč to děláš?“

„Ach, jaký ty jsi podivný! proč? Co mám dělat, když se nedovedu přemoci? A co bych se s tím tajila? Všichni už o tom vědí. Strýc tyto dny otci pravil, aby tě nepřijímal.“

Kalinovič zasmušil se tím víc.

„Kapitán je hrozný ničema!“ pravil.

„Ne, on je velice dobrý: neřekne vždycky všechno, co ví,“ namítla Nastěnka a vzdychla. „Ale, co mne ze všeho nejvíc mrzí,“ pokračovala, „je ten předsudek vůči tobě: jakoby si byl tím jist, že mě ošidíš.“

„Jak mě dobře zná!“ pravil Kalinovič s úsměškem.

„Naprosto tě nechápe; a jak možno toho také od něho žádat?“ odpověděla Nastěnka.

Za takového hovoru vrátili se všichni domů. Kapitán už na ně čekal.

„Slyšel jsem, bratře, že jste ráčili být v klášteře na modlení?“ otázal se Petra Michajlyče.

„Ano, pane kapitáne, byli jsme v klášteře,“ odpověděl tento: „Jakov Vasiljič šel se pomodlit k našemu světci z vděčnosti. Jeho dílo je uveřejněno s velkým úspěchem a my dnes oslavujeme arci jeho vítězství! To je jakobyste po vašemu, po vojensku, pevnost dobyli: sláva u vás — a sláva i u nás!“

„A — ano... ovšem...“ přisvědčil kapitán.

„Ale já na všechen způsob, Petře Michajlyči, chci pít šampaňské,“ pravil Kalinovič.

„Šampaňské?...“ pravil stařec: „to by byl hřích; či chcete, abychom vaší radosti k vůli porušili půst?“

„Myslím, že bude nejlépe, když se v této záležitosti obrátíme k vám, velectěná Pelagejo Jevgrafovno,“ obrátil se Kalinovič k hospodyni, připravující na stole čajový příbor.

„K ní, k ní!“ souhlasil i Petr Michajlyč: „opatři nám, velitelko, láhvičku šampaňského.“

Kalinovič dal Pelageji Jevgrafovně peníze a při této příležitosti s úsměvem jí — stisknul ruku. Nikdy až dosud nechoval se k staré panně tak roztomile; až se začervenala při tom.

„O nějakou tu večeři se už taky postarej, třebas něco uzeného," dodal Petr Michajlyč.

„Něco už najdem," odpověděla Pelageja Jevgrafovna a šla shánět večeři.

Nejdříve na kousek papírku strašnými klikyháky naškrábla: ‚flaštyčku šimpanzského', hned na to pak jala se budit na palandě spícího Struhadla, kterého Petr Michajlyč po vypovězení ze služby přijal k sobě takořka jako z almužny; invalid ničeho neděla', neústupně leže buď na peci nebo na palandě, ba nechtěl kuchařce ani vody nanosit, mohla si mu nadávat do vůle. Tentokrát stálo Pelageju Jevgrafovnu nemalého namáhání, než Struhadla probudila a vysvětlila mu pak, oč jde.

„Ale vždyť je zavřeno," ozval se invalid.

„Máš ruce snad, starý chrapoune: zatluc! Jdi honem, jdi! Ještě se vyspíš; noc je dlouhá!" pravila Pelageja Jevgrafovna.

„Ano, vyspíš se," zavrčel Struhadlo a dlouho se ještě obouval a na sebe navlékal starý svůj mundur.

„Pse mizerný! půjdeš nebo nepůjdeš?" křikla na něho konečně Pelageja Jevgrafovna.

„No tak!" odpověděl na to Struhadlo a silně smáčknuv v ruce papírek, odšoural se z domu, zatím co Pelageja Jevgrafovna poručila kuchařce, aby rozdělala ohniště. Sama připravovati začala večeři.

Struhadlo se za půl hodiny vrátil s holým papírkem v rukou.

„Ne, nedotlučeš se!" pravil a se svrchovaným klidem vysvléknul se a vylezl zas na svou palandu.

Pelageja Jevgrafovna jen si odplivla.

„Takového starého darmožrouta aby člověk vydržoval!" pravila, ale co jiného bylo si počít? Hodila na sebe starý salup, běžela sama a dotloukla se. V jedenáct hodin byla

večeře hotova. Místo „něčeho“ octla se na stole marinovaná štika, čerstvě násolená běluha s bílým saucem, sušený lešť*) a osmažené uzené sleďky; všechno to v neobyčejném pořádku rozestaveno bylo na velkém, kulatém stole.

„Pelageja Jevgrafovna nám připravila hotové římské hody,“ pravil Kalinovič, chtěje ještě jednou zalichotiti hospodyni; a když sedali ke stolu, neodbytně žádal, aby si sedla k nim a neodbíhala od stolu. Byl vůbec velice dobře naladěn.

Před parmou Petr Michajlyč, naplniv všem poháry, slavnostním tónem zvolal: „na zdraví našeho mladého, nadaného autora!“ a vypil do dna. Nastěnka, sedící hned vedle Kalinoviče, vzala jej za ruku, stiskla ji a také vypila celý pohár. Kapitán vypil jen do poloviny. Pelageja Jevgrafovna vína jen srkla. Petr Michajlyč si toho všimnul a donutil je, aby dopili. Kapitán dopil mlčky a rázem; Pelageja Jevgrafovna v přestávkách a pronášejíc obavu: „ach, jistě že mne rozbolí hlava,“ ale dopila

„Dovolte, abych i já pronesl svůj toast,“ pravil Kalinovič, vstávaje a nalévaje znovu všem šampaňského. „Na zdraví jednoho z nejlepších znalců ruské literatury a prvního mého příznivce na literárním poli!“ pokračoval, natahuje se s pohárem k Petru Michajlyči, a oba si ťuknuli. „Na zdraví mého malého přítele!“ obrátil se Kalinovič k Nastěnce a políbil jí ruku.

Žertem u přítomnosti všech často nazýval Nastěnku svým „malým přítelem“

„Na zdraví [illegible] kapitána!“ připojil, klaně se Flegontu Michajlyč. [illegible] dní vaše,“ obrátil se k Pelageji Jevgrafovně.

„Hurrá!“ doložil Petr Michajlyč.

Všichni dopili.

„Kapitáne!“ obrátil se Petr Michajlyč ku svému bratru: „podejte vojenskou svou ruku našemu literátu: Apollo a

---

*) parma.

Mars mají žít v přátelství. Jakove Vasiljiči, ťukněte si s ním.“

„Velice rád,“ odpověděl Kalinovič, chvatně nalil sobě i kapitánovi šampaňského, ťuknul si s ním a ihned po té, uchopiv se jeho ruky, silně ji stisknul. Kapitán však mu neodpověděl tímtéž způsobem.

„A nechť přestanou mezi vámi všechna nedorozumění, v budoucnosti ať panuje mezi vámi mír a shoda!“ zvolal Petr Michajlyč.

„Doufám, že časem, až mě Flegont Michajlyč lépe pozná, změní své mínění o mně,“ pravil Kalinovič.

„Totéž doufám i já: jste člověk vzdělaný . . .“ pravil kapitán, úkosem pohlédnuv na Nastěnku.

Kalinovič místo odpovědi ještě jednou stisknul kapitánovi ruku.

Tak skončil malý tento banket, při kterém tak mnoho a tak upřímně všichni s sebou cítili a spolu se radovali z úspěchu Kalinoviče.

„Ještě se rodí na světě tak poctiví a dobří lidé!“ pravil k sobě Kalinovič, vraceje se v zamyšlení do svého bytu.

Část druhá.

I.

Zatím, co v malounkém mém světě docházelo k tak znamenitým událostem, dům paní generálové stíhala nepříjemnost za nepříjemností. Nejprve, bůhví proč, ranila ji mrtvice. A ta, i když neměla žádných vážnějších následků, měla přece vliv na duševní její stav. Ispravníková, které se zatím úplně bylo podařilo vetříti se k nim do domu, vypravovala, že mamzel Polína div si nezoufala, a milujíc svou matku, trpěla v duchu víc než sama nemocná, to tím více, že sama se jí dost nadomlouvala a naprosila, aby jela do Moskvy nebo aspoň do gubernského města, když už chce užiti města, — ale matka ani slyšet nechtěla. „Po nemoci skoupost její," dodala ispravníková potají, „ještě vzrostla." A tu zas na druhý postní týden stihla stařenku nová nepříjemnost. Mediokritskij, [redacted] dosavadní její důvěrník, když byl pozbyl místa, čtrnáct[redacted] v jednom tahu pil ve známém jednom hostinci. Generálka, která o tom nevěděla, svěřila mu, jako už častěji, poukázku na 1000 rublů, které vyzdvihnout měl na poště. Mediokritskij peníze přijal — ale od těch dob se neobjevil, zmizel i z města, neznámo kam. Dovedete posouditi, jaký dojem udělala tato drzost a ztráta tak značné sumy na nemocnou! Zase ji stihlo cosi jako paralytický záchvat; mamzel Polína přišla o poslední zbytek sil. Dopsala kratičký, ale navoněný lísteček knížeti Ivanu

a poslala jej potají schválním poslem. Kníže Ivan přijel hned následujícího dne. Generálová, na příchod knížete nepřipravená, velice se nad tím zaradovala. V nějaké čtvrt hodině tak ji rozmluvil a upokojil, že se ihned chtěla přestěhovati z ložnice do salonu, zatím co kníže odešel po návštěvách několika svých známých.

V dalším průběhu románu tato osobnost bude míti dosti vážné účastenství, a proto považuji za nevyhnutelné, sděliti o něm několik podrobností. Někdejší adjutant gardového generála, který se pyšnil svými pobočníky, nyní slavně žijící tento statkář náležel k nejpřednějším pohlavárům. Třeba měl už svých padesát let, mohl být kníže zcela spravedlivě nazván mužem vynikající krásy; ušlechtilý v tváři a poněkud už plešatý, což mu ostatně velice pěkně slušelo, prostřední postavy, mírně plného těla, s milounkýma hezkýma očima, mladicky, švihácky a vkusně vždy nastrojený vládnul oněmi příjemnými způsoby, které připomínaly poněkud manýry větroplachých, ale milých markýzů. Tento zevnějšek doplňoval kníže kouzlaplným, velkosvětským chováním: znám jsa téměř v celé gubernii, k statkářům bohatým a k činovníkům vynikajícím choval se nanejvýš zdvořile, ba až příliš uctivě; k šlechticům nebohatým a činovníkům méně důležitým choval se neobyčejně laskavým a ke vzájemným úsluhám zavazujícím způsobem; vůbec se zdálo, že celý svůj život neřekl nikomu ničeho, co by nebylo příjemného a lichotivého. Nikdo nikdy neslyšel, že by se byl o kom vyslovil ostře, špatně nebo s úsměškem, třebaže současně rád se zablýsknul, a zvláště po francouzsku dovedl se zablýsknout vtipem, neodnášejícím se však k nikomu zvlášť. Kdokoliv obrátil se na něho s nějakou prosbou: ať už to byla vdova statkářka, která zalévajíc se hořkými slzami knížete prosila, aby se přičinil, až pojede do Petrohradu, o přijetí dětí jejích do nějakého ústavu, nebo ať se k němu pro ochranu uchýlil při úplatcích postižený poloopilý činovník — nikdo a nikdy nebyl odmítnut; měly-li tyto prosby nějaký konečný úspěch čili nic — je jiná otázka. Po většině pod vlivem různých okolností nepotkaly se se

žádným výsledkem. Mimo to, kdykoliv se seznámil s novou osobností, dovedl ku podivu dobře ihned na poprvé uhodnouti libůstku každého jednotlivce a tak obyčejně zatočil rozmluvu, že se pak otáčela kolem nejzajímavějšího pro něho předmětu. Proto všichni noví jeho známí, zvláště osoby, kterých kníže z jakýchkoli důvodů potřeboval, bývali vždycky nadšeni známostí s ním. Sedm gubernátorů, kteří se byli v poslední době vystřídali po sobě, mělo jej za nejšlechetnějšího, sobě nejoddanějšího člověka a pátrali jen po příležitosti, jak by se mu něčím mohli zavděčit. I ostatní hodnostáři, počínaje od předsedů státních komor až do posledního písaře na radnici, byli hotovi posloužiti mu vždycky a ve všem, cokoliv by na nich záviselo. Doma, na vsi, žil kníže v plném smyslu jako pán; měl čtyři děti, z nich dva synové sloužili u jízdní gardy a starší dcera hned od kolébky svěřena byla péči Němek, Francouzek i Angličanek; jejich vydržování stálo asi tisíce. On sám skoro rok jak rok dva i tři měsíce žil v Petrohradě, přede dvěma lety pak za příčinou nemoci své ženy odejel s celou rodinou do ciziny do lázní a pobyl tam celé léto. Při životě tak nádherném, zdálo by se, kníže dávno už by musil být na mizině, to tím více, poněvadž po svém otci, známém to marnotratníku, zdědil, jak všichni velice dobře věděli, všeho všudy nějakých tři sta duší a to ještě zastavených. Za ženu měl dámu velice milou, vzdělanou, kdysi krasavici a zpěvačku, ale ničeho s ní nedostal. Přes to přese všechno kníže nejen že nepřišel na mizinu, ale ještě bohatnul tak, že místo tří set duší měl už skoro přes tisíc. Na objasnění všeho toho trousilo se ovšem po gubernii několik temných a neurčitých pověstí, jako na příklad, že příliš ve svůj prospěch hospodařil s ohromným jedním, do jeho správy svěřeným jměním; že se na účet šlechtických peněz zúčastnil stavby domu, který se pak rozvalil; že se zúčastniti měl v Petrohradě v obchodní jedné společnosti, ve které byl disponentem a při které pak všichni účastníci přišli o všechny své kapitály; mluvilo se i o stycích knížete s někdejším jeho dobrodincem, velice váženým

a vynikajícím to mužem, který ho miloval jako svého vlastního syna, pojednou ho však odstrčil a zapověděl si dokonce u své přítomnosti vyslovovati jeho jméno; konečně se vypravovalo i o velice důvěrném jeho přátelství s domem paní generálové, než v tom ohledu se mínění nějak různilo: jedni zvláštní pozornost věnovali tomu, že každé slovo knížete bylo pro ni zákonem, dále že třeba se třásla na každou kopejku, pro něho nelitovala ničeho a že, jak známo bylo z knih dohazovačů, dala mu před pěti lety směnku na dvacet tisíc rublů stříbra; jiní zas tvrdili, že mamzel Polína udržuje s knížetem poměr přátelštější než matka; když přijede kníže, uloží stařenu na lůžko a zavřevše se v kabinetě po několik hodin sedí spolu sami dva ... a tak dále ... Všemu tomu, rozumí se, většina s knížetem známých nevěřila; a věřil li kdo aspoň z části, nebo dokonce sám celou pravdu znal, necítil se v právu něco takového rozhlašovat, ponč-vadž každý takořka, nebyl-li mu zrovna zavázán, byl aspoň získán jeho laskavostí.

Tentokrát kníže, když byl se stařenou poseděl, odebral se, jak dělával téměř pokaždé, po návštěvách některých svých známých; nejdříve zajel ke krajskému soudu, kde nezastav členů v kanceláři, řekl sekretáři nevelkou jakousi roztomilost, laskavě se poklonil u dveří zemského soudu do cesty se mu namanuvšímu expeditoru, a setkav se na ulici s ispravníkem, jevil nejnelíčenější, nejsrdečnější radost z tohoto setkání, po nějakých pět minut oběma rukama drže a horoucně tiskna jeho ruku. Když pak jel hlavní ulicí, potkal kníže Petra Michajlyče; před tím už z daleka smeknul klobouk, klaněl se a usmíval. Tu zas Petr Michajlyč přistoupil k němu, šoupnul nožkou a uctivě se mu poklonil. Vážil si knížete a svoje mínění o něm projevoval následujícím způsobem: „Tayllerand, pane, hotový Tayllerand dnešního vydání.“

„Jak se máte?“ pravil kníže, přátelsky tiskna Petru Michajlyči ruku.

„Děkuji vám uctivě, sláva Bohu, jsem ještě na živu,“ odpověděl tento.

„Jsem velice, velice rád, že jsem vás viděl," pokračoval kníže.

Petr Michajlyč se poklonil.

„Dávno jste neráčil zavítat do našeho města, vaše jasnosti," pravil.

„Co dělat! co dělat!" odpověděl kníže: „ale doufám, že tu všechno jde svou starou cestou, to jest dobře a šťastně," dodal.

„Ovšem, prosím," přisvědčil Petr Michajlyč: „jaké pak se zde mohou dít změny. Ostatně," pokračoval, upínaje na knížete upřený zrak, „máme tu jednu a dosti důležitou novinku. Nového pana dozorce na zdejším učilišti ráčíte znát?"

„Ano, jak by ne, jak by ne, znám, viděl jsem ho: zdá se, že je to zcela spořádaný mladý muž."

„Velice hodný," přisvědčil Petr Michajlyč: „právě napsal román, kterým se proslavil po celém Rusku," dodal poněkud už nejistým hlasem.

„Co povídáte, prosím vás!" zvolal kníže, „román že napsal?"

„Možná, že jste ho dokonce četl: ‚*Divné poměry*' má název," pravil Petr Michajlyč uctivě.

„Ano, četl jsem, četl a nejméně půl hodiny lámal jsem si hlavu: vidím jméno známé a vzpomenout si nemohu. Velice, velice mile je to napsáno."

Od prvního do posledního slova kníže lhal; nejen románu Kalinoviče, ale mimo noviny nepřečetl, myslím, ni jediné knihy už celých dvacet let.

„Kritikové vesměs nemohou se ho ani dost vynachválit," pokračoval zatím Godněv daleko už bodřejším tónem, „a mě tím příjemněji překvapuje," dodal, ukláněje po svém zvyku hlavu na stranu, „že vy, člověk vzdělaný a obeznámený s mnohými cizími literaturami, pronášíte se o něm takovým způsobem; někteří zdejší páni neuznávají ani za hodno, všimnouti si tohoto díla, a ještě se smějí!"

Kníže zakýval hlavou.

„Je-li možná!" pravil.

„Co dělat! Žádný prorok není slavný ve své otčině!“ s povzdechem odpověděl Petr Michajlyč.

„Proč?... Ne!... Já aspoň ihned zajedu k panu Kalinovičovi a poděkuji mu za požitek, jaký mně způsobil. Na shledanou.“

Při těchto slovech kníže zase tak srdečně stisknul starci ruku a odejel.

Třeba doložit, že Petr Michajlyč od těch dob, kdy poštou z Petrohradu obdržel radostnou zprávu o uveřejnění povídky Kalinovičovy, staral se o rozšíření slávy mladého svého přítele neustále; v tomto případě tak oplýval svými city, že na cestě z ranní mše hned první neděli zavedl na toto thema řeč se starým kupcem, církevním starostou.

„Vy někteří z kupeckého stavu zanedbáváte vzdělání svých dětí. To je velice zlé!“ pravil.

Stařičký starosta, starosvětský, zkostnatělý, skoupý, ale rozumný a velmi chytrý to člověk, v domnění, že slova ta jsou snad namířena nějak na jeho účet, naklonil hlavu poněkud na stranu a jal se naslouchat pravým uchem; na něž jedině ještě slyšel, ale, dle okolností, někdy také stavěl se hluchým.

„Tady můj nástupce, vidíte, dozorce,“ pokračoval Petr Michajlyč: „holý vám to sirotek, chudák, ale zásluhou svého vzdělání rázem stal se spisovatelem: to jest znamenitým a bohatým člověkem.“

Kupec pokrčil pouze rameny.

„Abych vám řekl, pane, každý člověk najde svoje štěstí!“ pravil povzdychnuv si; ihned na to pak, nazdvihnuv furažku, se slovy: „poroučím se vám, vaše vysokoblahorodí,“ zahnul do své ulice a zmizel za těžkými, dubovými vraty, která mimo závoru zastrčil ještě záporou a s řetězu pustil psa.

Nevysvětluje si takovou nevšimavost ničím jiným než nevědomostí ruského kupectva, Petr Michajlyč ještě téhož dne neopominul přijíti s psaním na poštu a promluviti o zamilovaném svém předmětu s poštmistrem; pokud se vzdě-

Iání týče, považoval jej vedle sebe za prvního člověka v městě.

„Znáte mého nástupce?“ otázal se.

„Byl, pane, u mne,« odpověděl tento a nějak si povzdychnul.

„Napsal právě dílo a proslavil se jím po celém Rusku.“

„Jaké dílo? O, Hospodine, smiluj se nad námi!“ pravil poštmistr, ohlédnuv se krátce, jak měl ve zvyku, po svatých obrazích.

„Román.“

Poštmistr nějakou chvíli hleděl přes brýle na Petra Michajlyče s jakousi útrpností v tváři.

„V našem věku slušelo by se nám jiné knížky číst,“ pravil.

„Což, já čtu takové i jinaké knihy,“ odpověděl Petr Michajlyč, a potom, patrně do rozpaků uveden touto poznámkou, přešlapoval ještě chvíli s místa na místo a poroučel se.

„Rozumný by to byl stařec, ale trochu příliš jednostranný,“ pravil na cestě domů, a patrně stále ještě málo poučen dosavadními zkušenostmi, ještě téhož týdne, když si na berní úřad přišel pro pensi, neodolal, aby o Kalinoviči nepromluvil s berním.

„Nový dozorce sám chodí k vám ukládat do spořitelny peníze?“ otázal se ho jakoby namátkou.

„Sám,“ odpověděl berní a škytnul.

„Napsal román a za nějakých sto tisícových stránek šest set rublů stříbra mu nasypou.“

Petr Michajlyč snažil se překvapiti berního jako před tím Pelageju Jevgrafovnu penězi; ale ten ani mu na to neodpověděl a jen zase škytnul. Godněv konečně vyrozuměl z toho, že tento druh hovoru ani dost málo nezajímá berního, a proto se poroučel.

„Na shledanou,“ pravil.

„Na shledanou,“ pravil berní a ještě jednou zaškytnul.

„Eh, ty!“ pomyslil si Petr Michajlyč a podotknul nahlas: „Máte zkažený, myslím, žaludek: pořád škytáte?“

„Ne, to je jen tak, někdo vzpomíná,“ odpověděl berní.

Petr Michajlyč, vyšed na podjezd, postál zde chvíli v zamyšlení. „Nuž, zkusím to ještě jednou," pravil a vydal se na cestu k zemskému soudu, kde zastal velkou společnost: ispravníka, stálého člena soudu, pak ještě sudího a přísedícího: přišli od soudu posedět si do ‚zemského'. Sekretář, mladý ještě člověk, začínající právě svou karriéru u krajského úřadu, lichotil všem dobrým pohledem. Dva zrzaví písaři, vlastní bratři Mediokritského, rovněž mladí lidé, vládnoucí neobyčejně krásným rukopisem, stáli u skleněných dveří zasedací síně a věnovali velikou pozornost všemu, co se tam dělo.

Všichni se bavili s jakýmsi do města přibylým poměšč'íkem Prochorovem, mužem asi šedesátiletým, ohromného tělesného vzrůstu. Poněvadž vedl se právě spor o vojenskou službu, prováděl pochody a hákem od kamen různé hmaty, jakoby to byla puška. Sudí mu komandoval opakuje: „jedna, dvě! jedna dvě!" a tleskal do dlaní. Prochorov s velikými krůpějemi potu na tváři vykračoval velice svědomitě. „Stůj!" zakomandoval sudí. Prochorov se zastavil. „V levo hleď!" křiknul sudí. Prochorov obrátil poněkud v levo býčí své oči. „Nabít v dvanácti tempech!" komandoval sudí. Prochorov zpočátku dělal, jakoby vyndaval patronu, pak ji ukousl zuby, vsypal do hlavně prachu, přitloukl nabijákem, konečně natáhl kohoutek a namířil. „Pal!" křiknul sudí. Prochorov vypálil hubou. „Čistě to dělá," poznamenal stálý člen k přísedícímu. „To si myslím!" přisvědčil tento.

V podobné společnosti zdálo by se podivínstvím a holou zbytečností začínati hovor o literatuře, ale Petr Michajlyč neodolal a všimnuv si už před chvílí na okně ležícího čísla novin, právě toho, kde byl Kalinovič pochválen, sáhnul po něm a poznamenav narychlo: „to píšou o jednom zdejším pánu," přečetl celou tu zmínku nahlas.

Při tomto jeho kotrmelci všichni sklopili hlavy a mlčeli, jakoby staroch řekl nějakou hloupost nebo vyvedl něco neslušného.

„Což, pánové, učený stave, ještě o vás povídat! Vám

jen kniha patří do ruky!“ pravil Prochorov, vzdávaje hákem čest.

Petru Michajlyči zdálo se, že jej tím uráží.

„Cože, kniha do ruky? V knihách, pane, není nic špatného; myslím, že se tu není čemu smát,“ poznamenal.

„A co, mám nad vašimi knihami plakat?“ zavtipkoval Prochorov.

Všichni se dali do smíchu.

Petr Michajlyč se odmlčel a hleděl, aby co nejrychleji zmizel.

Asi měsíc potom Petr Michajlyč o Kalinoviči nepromluvil s nikým, ba i když mluvil s knížetem, počínal si, jak jsme viděli, velice ostražitě. Ale roztomilost knížete takořka rázem ho odškodnila za všechny dosavadní nezdary v tomto ohledu a dojala ho v hloubi duše tak, že zaslechnuv zvon svolávající na pozdní mši svatou, odešel ihned do kostela, aby Boha velebil za to, že už i na venkově šířiti se začíná vzdělání a zvláště v šlechtických kruzích, kde až dosud se vyskytovali pouze zhýralci, práči, karbaníci, lidé, kteří knihy nikdy nevzali ani do ruky. Kníže zatím zajel na okamžik ke Kalinoviči a od něho zahnul k staré slečně — statkářce, kde na její prosbu a k jejímu upokojení přísně domluvil dvěma červenolícím jejím služkám, aby dobře obsluhovaly svou paní a nedělaly víckrát to, co dělaly až dosud.

V domě paní generálové zatím následkem knížecí návštěvy byl veliký shon: klíčnice odvažovala cukr, lokaji nalévali do lamp oleje a připravovali stearinové svíčky; vychrtlý maître d'hôtel zaběhnul zatím do krámu; podařilo se mu získati celou velkou rybu, koupil nejkrásnější kus hovězího a ze sklepa vzal nejdražší rýnské víno. Kníže byl velký gastronom a pil u stolu jen rýnské víno vysoké ceny. K jedné hodině přestěhovala se generálová z ložnice do salonu a obloživši se poduškami, zasedla na svůj zamilovaný divan v koutě. Na stolečku pod zrcadlem ležela kupa knih a veliká váza s konfekty; knihy přivezl kníže ze své bibliotheky mamzel Políně, konfekty pak byly od něho určeny pro

paní generálovou. Mělať sladkosti vůbec velice ráda, a jelikož kníže měl znamenitého cukráře, posílal a dovážel stařeně velice často po čtyřech, po pěti librách nejvybranějšího pečiva, zavděčuje se tím staré paní nesmírně. Mamzel Polína, která v pravém slova smyslu ožila a svobodně si oddychla teprv od příjezdu knížete, rozlévala kávu ze stříbrné konvičky do drahých, porculánových šálků, rozestavených rovněž na stříbrném podnosu. Kníže velice pohodlně uvelebil se v měkkém křesle. Generálová lenivě, ale laskavě pohlížela na něho, potom však ohlížeti se začala po nalité do šálků kávě.

„Políno, víš-li co? dej mně kávy," pravila.

Stařena po nemoci dostala hroznou chuť na jídlo.

„Mamašo . . ." zvolala Polína polovyčítavým, poloprosebným hlasem.

Generálová, pokrčivši rameny, odvrátila se od dcery. Mamzel Polína zakývala hlavou a povzdychla si.

„Malý šáleček kávy nemůže škodit, opravdu nemůže," usoudil kníže.

„Já také povídám; ale co mám dělat, když nic nesmím a když, dle mínění Políny, všechno mně škodí," pravila stařena uraženým tónem. Mamzel Polína smutně se usmála a nalila jí šálek.

„Račte, mamam; ale já za vás . . ." pravila mamzel Polína, podávajíc matce šálek.

Generálová zvolna, ale s největší rozkoší jala se srkati kávu a při tom požila i dva kousky bílého chleba.

„Káva je dobrá," poznamenala.

„Skleničku vody, ma tante, skleničku vody račte vždycky vypít! Na to pravidlo nikdy nezapomínejte," pravil kníže, hroze jí prstem.

„Třebas," odpověděla generálová takovým tónem, jakoby v tomto případě prokazovala knížeti největší milost.

Mamzel Polína zazvonila: vešel lokaj.

„Studenou?" otázala se, obracejíc se ke knížeti.

„Co nejstudenější," odpověděl tento.

„Studené vody maman," pravila ke sluhovi.

Ten odešel a vrátil se s vodou. Mamzel Polína zprvu sama se přesvědčila, přiloživši ke sklínce ruku.

„Snad je dost studená?“ obrátila se ke knížeti.

I kníže přiložil ruku ke sklínce.

„Dobrá je,“ pravil a podal sklínku paní generálové.

Ta zvolna ji vypila do polovice.

„Dost už?“ pravila.

„Ne, ma tante, račte celou vypít, jen celou,“ namítnul kníže.

„Dopijte, maman; jinak vám káva může škodit!“ přisvědčila i Polína.

Generálová s nechutí dopila.

„Och, vy mě tím léčením umoříte!“ pravila a při tom zvolna obrátila oči k ležícím na stole konfektám.

„Za to, že jsem tě, má milá, poslechla, dej mně ze svého daru jednu konfektu,“ pravila krotce.

„Nemohlo by to být až při obědě, maman?“ poznamenala Polína.

„Ty neuškodí, jsou velice nevinné,“ usoudil kníže a nabídnul generálové místo jedné tři konfekty.

Ta chroustala je s velikou rozkoší, ihned na to však hlava jí poznenáhlu klesala, klesala, až usnula.

„Dítě, učiněné dítě!“ pravil kníže šeptem.

Mamzel Polína si povzdychla.

„Učiněné dítě,“ opakoval kníže a přesednuv si na jinou, dosti odlehlou židli, zapálil si doutník.

Polína sedla vedle něho. Kníže nějakou chvíli pohlížel na ni s patrným zájmem.

„Jak jste se spadla, cousine! Bože můj, Bože můj!“ začal tiše.

Polína smutně se usmála.

„Ptej se, kníže,“ odpověděla pološeptem: „jak to, že jsem ještě živa. Kdyby tak jiný měl přenést, přetrpět tolik, co jsem za tu dobu přetrpěla já, — nevím ... Pět let prožít v tom městečku, kde lidské tváře člověk nevidí; a teď ještě ta nemoc ... ve dne, v noci nemít pokoje ... věčné vrtochy ... věčné naříkání ... a konečně ta odporná skoupost — ví Bůh,

to je nesnesitelné; jsou opravdu někdy okamžiky, kdy bych byla s to, Bůh ví, co vyvést.“

Kníže pokrčil rameny.

„Trpělivost a zas trpělivost. Každé zlo musí mít jednou svůj konec a ten, zdá se, nedá na sebe už dlouho čekat,“ pravil, ukazuje očima na generálovou.

„Trpělivost! tobě se lehko řekne! Ovšem, když ty přijedeš, jsem šťastna, ale i ten náš poměr, mluv si co chceš, je hrozný. Měla bych se na všechen způsob provdat.“

„A jaké zprávy máš z Moskvy?“ otázal se kníže.

„Žádné. Věděla jsem, že všechno skončí zas tak hloupě. Je jí prostě líto, že by mně musila dát věno. Zprvu na první dopis odpověděla mu dosti příznivě, ale potom, když se zmínil o jmění, Bože můj! najednou byla bez sebe, mně vyhubovala a napsala mu, můžeš si myslit, jakou drzou odpověď.“

„O, mon Dieu, mon Dieu,“ zvolal kníže, zdvihaje oči k nebi.

„Nemám teď ani desetníku na špendlíky,“ pokračovala Polína. „K čemu to všechno? pět set duší po nebožtíku otci — ty po právu patří mně. Chtěla jsem se s tebou, cousin, dávno už o tom poradit: nebylo-li by možno, aby zákonnou cestou přiřčeno bylo to jmění mně: je moje?“

V průběhu tohoto monologu kníže se zamračil.

„Je vaše a podle zákona mohla byste je dostat ihned,“ pravil s důrazem; „ale pamatujte na to, cousine, že od toho okamžiku vznikne mezi vámi strašné nepřátelství, začne se o tom mluvit — jste děvče a jednáte zcela zjevně proti své matce.“

„Ale provdám-li se, bude to zcela přirozené. Přece musím z něčeho žít s mužem?“

Kníže přisvědčivě pokývnul hlavou.

„Pak to bude ovšem něco zcela jiného,“ začal, „pak budete mít svou rodinu, svou zvláštní existenci; pak chtíc nechtíc, musí tě vyplatit; ale chère cousine,“ pokračoval, pokrčiv rameny, „třeba se napřed vdát i kdybys k vůli tomu měla prchnout; ale za koho? Co chcete v tom med-

vědím hnízdě zde dělat? Často přemítám o zdejších ženiších, ne a ne! Solidnější a lepší lidé nechtějí se ženit a ostatní mládež je taková, že nejen provdat se za někoho z nich, ale ani do domu je přijat nikomu neradím.“

Místo odpovědi Polína si povzdychla.

„Mám předtuchu,“ začala, „že se tu budu muset zalknout. Že jsem bohatá, generálova dcera, že jen brilliantů mám za jedenkrát sto tisíc, — co ze všeho toho? Jsem nešťastnější než každá dcera zdejšího písaře; ty mají aspoň nějaké radosti . . .“

Při posledních slovech nahrnuly se Políně do očí slzy.

„Hospodine, Bože můj!“ pokračovala, „nehledám v budoucím svém muži ani bohatství, ani skvělého jména, ani hodnosti: jen když by to byl slušný člověk a měl mě rád, jen trochu aspoň kdybych se mu zalíbila.“

V tu dobu generálová zívla a pootevřela oči.

„Políno, jsi zde?“ pravila.

„Jsem, mamam,“ odpověděla Polína a pozdvihnuvši se ihned, odešla od knížete ke stolku, na kterém ležely knihy.

„Co děláš?“ otázala se generálová.

„Prohlížím knihy.“

„Jaké knihy?“

„Kníže je přivezl,“ mrzutě odpověděla Polína.

„Jaké knihy přivezl?“ otázala se stařena.

„Časopisy, ma tante,“ ujal se slova kníže a sáhnuv si ihned po té na čelo, jakoby si na něco vzpomněl, obrátil se k Políně. „A propos, najdete zde povídku nebo román jednoho zdejšího pána, dozorce krajského učiliště. Sám jsem to nečetl, ale v novinách jsem si všimnul, — chválí ho.“

Mamzel Polína se rozpomínala.

„Dozorce . . .“ pravila, přimhuřujíc oči, „byl, tuším, u nás.“

„Byl?“ otázal se kníže.

„Ano, byl; ale mamam přijala jej suše a od těch dob se u nás neobjevil.“

„O čem to mluvíte?“ otázala se opět starucha.

„O knihách, ma tante, o knihách," odpověděl kníže a chytnuv se opět za hlavu, s úsměvem a tiše pravil k Políně: „Voilà notre homme!*) Ujměte se ho, pobavte se s ním: mladík très comme il faut!"

Také Polína se usmála.

„Hned jsem pro to," odpověděla; „ostatně, už tenkrát se mně líbil: je velice milý."

„Velice milý!" přisvědčil kníže.

„Oběd je připraven?" vmísila se do hovoru stařena.

Mamzel Polína pokrčila rameny.

„Není tomu dávno, mamam, pili jsme kávu."

„Ještě je brzo, ma tante, velice brzo: všeho všudy jedna hodina," podotknul kníže, dívaje se na hodinky.

Stařena se nespokojeně ušklíbla a zase jakoby začala dřímat.

„Právě před chvílí jsem zajel k němu a zítra asi přijede ke mně," pravil kníže, obraceje se k Políně.

Ta opět smutně sice, ale přece se usmála.

II.

Kalinovič, když se byl vrátil domů z učiliště, ihned si všimnul navštívenky knížete, kterou od něho přijala, a jak to dělat vídala u bohatých lidí, za zrcadlo zastrčila paní kancelářská; sama se svým nájemcem ani mluvit nechtěla, protože už přes půl roku se s ním ani nepozdravovala. Z bytu jen proto mu nedávala výpověď, aby nezpůsobila Pelageji Jevgrafovně nepříjemnosti. Na zadní straně navštívenky bylo rukou knížete napsáno: *Zajel, aby autoru poděkoval za způsobený požitek.* Kalinovič, když přečetl jméno i přípis, usmál se, zamyslil se na okamžik a ihned na to shodil se sebe obnošenou už uniformu, pečlivě se oholil, napomádoval se, učesal a obléknuv na sebe černý frak, vypravil se nejprve ke Godněvovům. Nastěnka už, jako

*) Hle, náš člověk.

obyčejně, na něho čekala v saloně u okna a jako vždy byla jeho příchodu velice ráda; vzala ho za ruku a posadila si jej vedle sebe.

„Odkud jdeš, že jsi dnes tak naparáděný?“ pravila.

„Odnikud,“ odpověděl Kalinovič a ihned na to po krátké pomlčce dodal: „byl u mně právě neočekávaný host.“

„Kdo?“ otázala se Nastěnka.

Místo odpovědi podal jí Kalinovič knížecí navštívenku. Nastěnka, když přečetla jméno a přípis, usmála se.

„Jaká to pozornost! Škoda jen, že nepřišla v pravý čas,“ pravila.

„Proč to?“ otázal se Kalinovič.

„Pravdaže v nepravý čas! Když jsi uveřejnil svůj román, najednou jsi se stal moudřejším a lepším člověkem: proč tě nenavštívil a znát tě nechtěl před tím?“

„Naopak, choval se vždycky ke mně velice roztomile a sblížiti se s ním vždycky bylo mým přáním. — Je to velice rozumný člověk.“

Nastěnka nedůvěřivě zakývala hlavou.

„Nevím,“ dodala, „viděla jsem ho všeho všudy dvakrát; tvář má jako učiněný jesuita. Nelíbí se mně; musí být velice zchytralý.“

Kalinovič ničeho nenamítal a dodal své tváři takového vzezření, jakoby pravil: „Každý může mít své mínění.“

Zatím se vrátil domů i Petr Michajlyč a převlékal se ve svém kabinetě. Zaslechnuv hlas Kalinoviče, zvolal:

„Kalinoviči, vy jste zde?“

„Jsem,“ odpověděl tento.

„Měl jste hosta, kníže k vám zajel na návštěvu.“

„Vím,“ odpověděl Kalinovič.

„Co míníte dělat?“ pokračoval stařec, vcházeje. „E! vždyť vy jste se už na to vyfintil... Zajeďte k němu, pane, a hned! Uvidíte, že vás do nebes vychválí.“

„Proč právě hned?“ vmísila se do hovoru Nastěnka: „sotva se u něho zastavil, už běžet k němu, skládat mu svou poklonu. Jaká milost... vždyť je to směšné!“

„Hrozně směšné! ty tomu rozumíš!“ nedal jí domluvit Petr Michajlyč. „Proč má jet?“ pokračoval: „proto, že toho žádá zdvořilost, a mimo to kníže je člověk oblíbený a může Jakovu Vasiljiči prospět.“

„Čím by mohl Jakovu Vasiljiči prospět? To je zajímavé! Toho opravdu nechápu.“

Petr Michajlyč se rozhněval.

„Ne, tomu ty nerozumíš: z tebe mluví jen ta tvá hrdost!“ zvolal, uhodiv do stolu. „Po tvém mínění měl by se člověk stranit všech lidí, kteří nás rádi vítají; jen my jsme ti nejlepší! Neposlouchejte ji, Jakove Vasiljiči!... hloupé děvčisko!...“ obrátil se ke Kalinoviči.

„Chci k němu zajet,“ pravil tento.

Nastěnka pohlédla na něho.

„Jeďte,“ podotknul hned stařec: „na pěšky je bláto; hned vám dám zapřáhnout koně,“ dodal a chvatně odešel.

„Pojedeš?“ otázala se Nastěnka.

„Ovšem že pojedu,“ odpověděl Kalinovič.

„A nepřeji-li si toho, abys jel?“

„Divné přání!“ pravil Kalinovič.

„Nuž, dejme tomu, že je podivné, ale což, chci-li tomu; nepřineseš mi v obět ani takovou hloupost?“

„Nechápu, jakou tu mohu přinésti obět. Mám oplatit návštěvu a také ji oplatit chci — co je na tom zvláštního?“

„Snad nic zvláštního na tom není; ale já nechci. Kníže je hostem u paní generálové a já toho domu nenávidím. Ty sám jsi mně vypravoval, jak suše tě tam přijali. Jakou radost z toho budeš mít, při své samolibosti, když se tam setkáš zase s grimassou?“

„Nejedu k generálové, kterou nechci už znát, ale ke knížeti; a nejdu první, oplácím mu návštěvu.“

„Nejezdi, dušičko, anděle můj, nejezdi! Je to pevné moje přání. Zůstaň u nás celý den. Já tě nepustím. Chci se pořád dívat na tebe. Hleď, jaký jsi dnes hezký!“ Při těchto slovech Nastěnka vzala Kalinoviče za ruku.

„Já se hned zase vrátím, za nějakou čtvrt hodinu jsem tu,“ odpověděl.

„Já nechci, když ti povídám!“ odpověděla Nastěnka.

„Vrtoch — nic jiného, a vrtoch — hloupý!“ pravil Kalinovič, zamračiv se.

„Ne, Jaques, to není vrtoch, ale prostě předtucha,“ začala Nastěnka. „Jen jsi řekl, že byl u tebe kníže, srdce tak se ve mně sevřelo, tak sevřelo, jakoby tou známostí tobě i mně Bůh ví jaké neštěstí hrozilo. Ještě jednou tě prosím, nejezdi k generálové, neoplácej knížeti návštěvy: ti lidé nás oba přivedou do záhuby.“

„Až na předtuchy to došlo! Předtucha je tím nyní vinna!“ pravil Kalinovič: „ale jelikož já předtuchám nepřikládám pražádné víry, tož pojedu,“ dodal s úsměškem.

„Já velice dobře už předem věděla,“ namítla Nastěnka, „že je ti nejmalichernější tvoje přání dražší než Bůh ví jaké utrpení moje.“

„Věděla-li jste to předem, k čemu tedy celá naše rozmluva?“ pravil Kalinovič.

Nastěnka všechna zahořela ve tváři.

„Poslechněte, Kalinoviči!“ začala: „budete-li tak se mnou mluvit... (hlas její se třásl, do očí se jí nahrnuly slzy). Neopovažujte se tak se mnou mluvit,“ pokračovala, „já vám obětovala všechno... nežertujte s mou láskou, Kalinoviči! Budete-li se mnou provádět takové kousky, nesnesu toho, to vám povídám, vy zlý člověče, a umru.“

„Nastěnko! dost už! co to mluvíte?“ pravil Kalinovič a chtěl ji vzíti za ruku, ale Nastěnka mu ruku vytrhla.

„Jděte pryč, netřeba mně vašich laskot,“ pravila, vstala a odešla, ale ve dveřích se zastavila.

„Pojedete-li ke knížeti, pak sem víc nepřijíždějte ani dnes, ani zítra... nechoďte vůbec k nám: vidět vás nechci... sobče!“

Kalinovič se ušklíbnul, Nastěnka se obrátila a odešla.

V tom vrátil se Petr Michajlyč a už ve dveřích volal:

„Kůň je připraven; jeďte s Bohem.“

„Jsem velice povděčen,“ odpověděl Kalinovič a přehodiv na sebe paletot, vyšel před dům.

Čekal na něho právě tentýž kočárek, s kterým před rokem vykonával své návštěvy a s kterého, na dovršenou vší bídy, v zimě už nějací zloději uřezali a pokradli kůži. Také kůň byl tentýž a ztloustnul zatím ještě víc. Na kozlíku seděl tentýž invalida Struhadlo; hospodářská Pelageja Jevgrafovna ustanovila jej konečně za kočího, aby zbůhdarma nejedl chleba. Slovem, rozdíl byl pouze v tom, že Struhadlo tentokrát nepodlízal Kalinoviči; pro vypovězení ze služby hluboce ho nenáviděl, a poslali-li jej kdy pro něco k mladému dozorci, trvala jeho cesta dvakrát tak dlouho než obyčejně; ostatně Struhadlova cesta pouze k sousední hokyni pro preclíky trvala obyčejně dvě hodiny. Tentokrát vezl Kalinoviče zabijáckým krokem; jakoby jel za pohřebním průvodem. Kalinoviči už to bylo hloupé.

„Jeď rychleji! Co jedeš jako s máslem?“ pravil.

„Kůň nechce jít,“ odpověděl lakonicky Struhadlo.

„Tak ho švihni!“

„Ne-e, bojím se; nemá rád, když ho člověk šlehá — hned lehne!“ namítnul invalida, pohnul poněkud opratí a zase jel krokem.

Kalinovič nějakou chvíli ještě posečkal; konečně ho přešla všechna trpělivost.

„Švihni koně, povídám ti!“ opakoval ještě jednou.

Struhadlo mlčel.

„Povídám ti, švihni ho!“ křiknul Kalinovič.

„I dyť nemám ani biče!“ křičel zas invalida.

Kalinovič, vida, že s Gavrilyčem ničeho nespraví, vystoupil z drožky.

„Táhni domů; dobytku, nechci s tebou jet!“ pravil a šel pěšky. Struhadlo zavrčel si cosi pod nos, jakoby se nic nebylo stalo, obrátil koně a klusem jel nazpět.

V předsíni paní generálové byl Kalinovič uvítán opět livrejovaným lokajem.

„Je doma jeho jasnost?“ otázal se.

„Hned vás, prosím, oznámím,“ pravil tento a šel nahoru.

Kníže a Polína seděli dosud každý na svém místě v saloně. Generálová pro podráždění chuti žvýkala skořici. Lokaj oznámil Kalinoviče.

„Ledva si člověk pomyslí, už je tu!“ pravil kníže, vstávaje.

„Přijměte ho zde!“ usilovně naléhala Polína.

„Ano,“ odpověděl kníže a obrátil se k stařeně: „Přijel ke mně Kalinovič, ma tante, spisovatel: možno ho přijat zde?“

„Jaký spisovatel?“ otázala se, mrkajíc očima.

„Byl u nás, maman, před rokem,“ odpověděla Polína.

„Kde byl?“ otázala se stařena.

„Zde byl, u vás byl,“ podotknul kníže.

„Nevím, kdy to bylo ... nepamatuji se,“ pravila nemocná.

„Nu, ano, vy se nepamatujete, zapomněla jste. Mohu jej přijat zde? Je to velice vzdělaný a milý mladý muž,“ vysvětloval jí kníže.

„Proč bys nemohl? Když ty mně ho doporučuješ, budu tomu velice ráda,“ odpověděla generálová.

„Že dávám prosit!“ rozkázal kníže lokaji a sám pokročil několik kroků do sálu; Polína zatím vstala a začala si rychle před zrcadlem upravovat vlasy.

Kalinovič vešel.

„Jsem vám velice, velice povděčen za to, že vás mohu poznat!“ začal kníže, vycházeje mu vstříc a bera jej za obě ruce, které silně stisknul.

„Jste znám v tomto domě?“ dodal.

Kalinovič odpověděl, že měl čest být zde již jednou.

„Pak dovolte, abych vás seznámil znovu,“ dodal kníže a zavedl jej do salonu.

„Monsieur Kalinovič,“ obrátil se k paní generálové; ale ta jen mrkla očima. Mamzel Polína naopak uklonila se hosti velice mile.

„Je vous prie, monsieur, prenez place,“ *) pravil kníže, podávaje mu židli a sednul si sám nedaleko od něho.

---

*) Prosím, pane, račte se posaditi.

„Monsieur Kalinovič byl tak nedobrý, že nás navštívil všeho všudy jen jednou," pravila Polína francouzsky.

Kalinovič odpověděl také francouzsky, že slyšel o nemoci pani generálové a proto se neodvážil znepokojovat. Kníže a Polína vyměnili spolu pohled: oběma se zalíbila mladým dozorcem obratně sestavená francouzská fráze. Stařena stále ještě tak mrkala očima, přecházejíc jimi beze všeho výrazu s dcery na knížete, s knížete na Kalinoviče.

„Maman opravdu po celý ten rok nebylo dobře a skoro nikoho nepřijímala," promluvila Polína.

„Cítím slabost v ruce a zdřevěnělost v prstech," obrátila se ke Kalinoviči stařena, ukazujíc mu opuchlou, třesoucí se svou ruku a zatínajíc prsty.

„Časem se cit do prstů zase vrátí, vaše urozenosti; to přejde," odpověděl Kalinovič.

„Přejde, rozhodně přejde," podotknul kníže. „Dá Bůh, v létě vezměte na vsi studenější lázně — a uvidíte, jaký budete zas chlapík, ma tante!"

„Chuti nemám... všechno se mi v ústech protiví... jídla, která jsem kdysi tak ráda jídala, mně nechutnají..." pokračovala stařena, nevšímajíc si slov knížete a věnujíc se výhradně Kalinoviči.

Ten dal na jevo svou tváří hlubokou soustrast. Lehký odstín úsměvu zamihnul se knížecími rty.

„Což, maman, vždyť vy máte chuť na jídlo: jíst se vám chce, ale mnoho jíst vám škodí," promluvila Polína.

Ale stařena nevšimla si ani slov své dcery. Velice uspokojená, že se setkala s novým člověkem, s kterým si pohovořiti mohla o nemoci, obrátila se zas ke Kalinoviči.

„Noha mi slábne... chodit nemohu... klesá pode mnou..."

„Přejde i to, vaše urozenosti," opakoval Kalinovič.

„Jen jestli docela?" otázala se nemocná.

„Myslím, že docela," odpověděl Kalinovič. „Můj otec byl stižen zrovna takovou chorobou a žil potom ještě patnáct let, byl docela zdráv."

„Jen patnáct let byl živ a přece potom umřel!“ pravila stařena v zamyšlení.

Kalinovič mlčel.

Nový nepatrný úsměv přešel knížecími rty a kníže pohlédnul na Polínu.

„Nenudíte se zde v tom venkovském životě, kterého jste se tak bál?“ obrátila se tato ke Kalinoviči, patrně proto, aby přešla na jiný předmět hovoru než byla matčina nemoc.

„Monsieur Kalinovič asi neměl tento rok ani kdy, aby se nudil, protože psal svůj překrásný román,“ podotknul kníže.

„Ten román byl napsán přede dvěma lety,“ pravil Kalinovič.

„A dávno už se zabýváte literaturou?“ otázala se Polína.

„Ano,“ odpověděl Kalinovič.

„Ale nespěcháte asi s uveřejněním,“ podotknul kníže, „a to je velice pěkné: čím přísnější budete k sobě, tím líp. V literatuře je to jako v životě, nesmí se zapomínat na jedno pravidlo, že člověk bude tisíckrát litovat toho, že mnoho mluvil, ale nikdy, že mluvil málo. Výborně, výborně!“ opakoval a ihned po té, odmlčev se, pokračoval: „Ale nyní, když jste už tak skvěle vystoupil na kolbiště literární, máte už asi mnoho napsáno a projektováno.“

„Plánů je mnoho, ale dosud nic není dohotoveno tak, abych se odhodlal uveřejniti svoje věci,“ odpověděl Kalinovič.

„Výborně, výborně!“ ujal se opět slova kníže: „jakkoliv veliká je naše nedočkavost, čísti něco nového z vašich prací, přejeme si nicméně, abyste po prvním, tak pěkném úspěchu měl úspěchy ještě větší, a proto: přemýšlejte o věci, uvažujte o ní... Po prvním vašem pokusu očekáváme od vás něco dokonale zralého a znamenitého...“

Kalinovič se poklonil.

„Ví Bůh, je tomu tak," pokračoval kníže: „těmi slovy vám nechci lichotit, ale mluvím jako opravdový ctitel každého talentu."

„Něco sepsat je asi těžké — často o tom přemýšlím," pravila Polína: „soudím-li dle sebe, že nejsem s to někdy napsati jednoduchý dopis, jak teprve těžko napsati celý román! Tu, myslím, ani myslit se nesmí na něco jiného, jinak hned se ztratí nit myšlenek a člověk se stane roztržitým."

„Myslím, že je k tomu třeba zvláštních schopností, ma cousine," namítnul kníže: „živé fantasie, silné obrazotvornosti. Já při svém kočovném životě po Rusku i v cizině často jsem se seznámil s nejrůznějšími spisovateli a umělci, od lecjakého provinciálního herce až po Goethe, jemuž jsem měl čest představit se jako ruský cestovatel, a přiznám se, u každého z nich jsem pozoroval něco zvláštního, nám ostatním hříšníkům naprosto nepodobného; a kromě toho, nemluvě už o duchu (hloupého spisovatele a umělce nedovedu si ani představit), kromě ducha většinou mají i překrásné a ušlechtilé srdce."

„A vy sám, kníže, nikdy jste se nezabýval literaturou, nepsal jste?" skromně otázal se Kalinovič.

„O, Bože můj, ne!" zvolal kníže. „Jaký bych to byl spisovatel! Jsem jinými věcmi zaneprázdněn a ani psát neumím."

„Poslednímu asi nelze věřit," poznamenal v tomtéž tónu Kalinovič.

„Opravdu neumím," odpověděl kníže: „třeba jsem žil téměř celý svůj věk mezi literáty, a musím říci, měl jsem mnoho vzácných a mně milých známých mezi těmito lidmi," dodal a povzdychnul si.

Hovor na nějakou chvíli uváznul.

„S Puškinem, vaše jasnosti, ráčil jste být asi znám?" začal Kalinovič.

„A velice. Rostli jsme takořka spolu, spolu jsme jako mladí lidé začali vyjíždět do společnosti: já jako — gardový praporečník a on, tuším, sloužil tehdy v zahraničném

kollegiu. C'était un homme de genie...*) v plném slova toho smyslu. On, Baratynskij, Dělvig, Pavel Naščokin — ten dokonce sloužil se mnou u jednoho pluku — to všechno byli mladí lidé jednoho kroužku."

„Nepamatuji se, kde jsem to četla," vmísila se do rozmluvy Polína, přimhuřujíc oči: „Puškin prý měl rád, když ve společnosti v něm viděli víc světského člověka, než spisovatele a poetu."

„Jak bych vám to řekl, cousine," odtušil kníže: „možná, že ano, možná, že ne; zpočátku, za mlada snad tomu i bylo tak. Setkal jsem se s ním mimo Petrohrad, v Multánsku a v Oděsse, konečně znal jsem i onu dámu, do které byl zamilován. — A to byla nejrozkošnější žena, jaké vůbec kdy stvořil boží svět; nuž tehdy snad se chtěl zdáti větroplachem, jak to už bylo tehdy v modě mezi všemi námi, mladými... potom však, když se mu dostalo všeobecné slávy, konečně i pozornosti císaře pána, když byl jmenován komorním panošem — všechno to působilo na něho tak, že si pak vysoce cenil svého nadání."

„Puškin, doufám, měl také jiné měřítko pro svůj talent," podotkl Kalinovič.

„Na všechen způsob," spěchal hned dodati kníže: „ale co v něm bylo nejvzácnějšího," pokračoval uhodiv se po koleně — „byla jeho láska k Rusi: snažil se snad prostudovati každou její nepatrnost: a když jsem byl tehdy za posledních let jeho života v Petrohradě a k němu jsem dojížděl, skoro pokaždé říkal: ‚Prosím tě, kníže, ty tolik let už žiješ a potloukáš se po venkově: vypravuj mi něco, jak a co se u vás děje." Jednou, zrovna jakoby naschvál, právě před odjezdem do Petrohradu stalo se u nás v gubernii něco hrozného: objevil se tu jakýsi Solfini — zda Ital či Řek neb žid, kdož ví, ale byl to malíř. Žil jsem tehdy přes zimu v městě, a protože vůbec umění mám rád, věnoval jsem mu svou přízeň. Vyšlo na jevo, že maluje podivuhodně portrety: kresba správná, osvětlení effektní, charak-

*) Byl to geniální člověk.

terní rysy tváří zachyceny s nevyrovnatelnou trefností, ale o dohotovení neb propracování zvláště podřízenějších partií ani řeči; ale to by ještě nebylo nic, nejhorší ze všeho bylo, že když vás maloval, stával se jakýmsi tyranem vaším: séance protahoval až na sedm hodin a — běda vám, napadlo-li vás vstát a vyjíti ven: hodil štětcem, utekl a za žádné peníze by nebyl v práci pokračoval. Totéž vyvedl paní gubernátorové. Připomenul jsem mu, že podobná netrpělivost, zvláště vůči takové dámě, je nemístná; ale on velice naivně mi na to odpověděl obvyklým svým způsobem: ‚pes ať mě sežere, já jsem umělec a ne malíř pokojů; je to husa: nemohu ji vůbec malovat...‘ Jak chcete, tak o tom suďte...“

Polína se dala do smíchu. Kalinovič se také usmál.

„Jak výborně, kníže, líčíš toho Solfiniho; vidím ho zrovna před sebou,“ pravila Polína.

„Ano, nekopíruji zrovna zle,“ odpověděl kníže a obrátil se opět ke Kalinoviči. „Ke všemu tomu: ten pán zamiloval se do velice milounké dámy, ženy zcela úctyhodného člověka; byla snad trochu koketka, možná, že jej poněkud přilákala, a konečně co divného na tom, že i on se jí líbil, byl to opravdu neobyčejně krásný muž: vysoký, statný člověk s hustými, černými vlasy, s orlím, římským nosem a na tvářích jako dva růžové lupeny prorážel mu ruměnec; přes to přese všechno však mezi ním a takovou paní v hodnosti skutečné státní radové byla přece jen mezera, přes kterou nezbývalo než provést salto mortale... O něčem takovém, rozumí se, Solfini jako svobodný občan nechtěl ani vědět.“

„Dovedu si ho představit v té situaci!“ s úsměvem poznamenala Polína.

„Byl hrozný!“ pokračoval kníže: „začal ubohou tu ženu pronásledovat všude, takže muž zakázal dokonce pouštěti jej do domu; Solfini způsobil veliký skandál a vyzval muže na souboj; ten, rozumí se, odřekl; Solfini chodíl po městě s kynžálem a chtěl ho zabit; tak daleko to došlo, že muž byl přinucen stěžovati si na něho u gubernátora — a

našeho nešťastného milence bez kopejky peněz, v pouhém paletot za třicetistupňového mrazu četníkem vyprovodili z města . . .“

„Ubohý!“ podotkla Polína.

„Ne, počkejte, čím to všechno skončilo!“ přerušil ji kníže. „Začátek byl ten, že Solfini utekl hned z první stanice. Nějakou dobu — nebylo po něm slechu ani vidu. Muž té paní odejel na venkov; paní zůstala sama, a tu se ponětí různí: jedni pravili — jakoby Solfini náhle ze země byl vyrostl a objevil se v městě, podplatil lidi a vniknul k nim do domu; druzí zas, že jí psal několik dopisů, prosil ji o dostaveníčko a ona že svolila.“

„To je docela možné, že svolila: z pouhé útrpnosti už mohla se k tomu odhodlat,“ obrátila se Polína ke Kalinoviči.

„To je zcela dobře možné,“ přisvědčil tento.

„Ovšem,“ ujal se slova kníže a pokračoval: „ať tomu bylo, jak bylo, vniknul k ní do ložnice, zavřel dvéře . . . a k jaké mezi nimi došlo scéně — není známo; pojednou však strhne se zprvu křik, pak výstřely. Přiběhnou lidé, vlámou se dveřmi a najdou dvě v objetí sobě ležící mrtvoly. Solfini v každé ruce měl po bambitce: jedna namířena byla do prsou paní, druhou si nasadil do úst a prohnal si lebku venkoncem.“

„Co to povídáte, kníže? To je hrozné a smutné! . . .“ pravila Polína, zakrývajíc si oči.

Kníže jí odpověděl pouze pokrčením ramen.

„Než přese všechny tyto přemrštěnosti,“ pokračoval opět kníže, „konečně přes tento svůj hrozný karakter schopný i zločinu byl Solfini nejhodnější a nejšlechetnější člověk. Na příklad jen jeden jeho rys: velice rád chodil do našeho kostela; když mši svatou sloužil archierej, připomínal mu Řím a papeže. Tam obyčejně v předsíni se setkal s vůdcem žebráků: ‚a vy, ubozí,‘ říkal: ‚nemáte co jíst!‘ a všechny peníze, co jich měl při sobě, rozdal jim . . .“

„Umělec,“ pravila Polína a vzdychla si.

„Umělec, v pravém slova toho smyslu umělec," opakoval kníže a zamyslil se, jakoby sbíral své myšlenky. „Všechno to," začal po chvilkovém přemýšlení, „vypravoval jsem Puškinu; vyslechnul mě a po několika dnech se opět potkáme. ‚Víš-li pak, kníže,' pravil, ‚že o tom tvém Talianovi píši? Zajeď zítra ke mně, přečtu ti to.' Přijedu. — Začne mně číst znamenitého svého improvisátora. ‚Nu což, jak se ti to líbí?' ptá se. ‚Výborně,' povídám mu na to: ‚ale co to má co dělat s mou bezcennou povídkou?' ‚Velice mnoho,' odpověděl mně: ‚dala mně myšlenku zobraziti rozeného umělce v ovzduší našeho chladného, egoistického obecenstva.' — A tak se můj Solfini stal nesmrtelným."

Celé to dlouhé vypravování knížete vyslechla Polína s velikým zájmem, také Kalinovič velice pozorně poslouchal, jen generálová přemýšlela o jiném: hlas stařeckého jejího žaludku byl pro ni mocnějším všeho ostatního.

„Brzo-li pak budeme obědvat?" otázala se dcery.

„Brzy, maman," odpověděla tato.

Kalinovič poznal, že je čas k odjezdu, a vstal.

„Au revoir, au revoir, . . ." pravil kníže.

„Monsieur Kalinovič bude snad tak laskav a poobědvá u nás?" pravila pojednou Polína.

Po tváři knížete přešel opět letmý a ledva znatelný úsměv.

„Výborně, výborně! Tak můžeme ještě několik hodin pokračovat v příjemné své zábavě," podotknul.

Kalinovič se poklonil.

„Výborně, výborně!" opakoval kníže: „odložte svůj klobouk a přisedněte."

Kalinovič přisednul a začala nová, dosti oduševněná beseda, ve které, rozumí se, ze všech nejvíce mluvil kníže a to po většině jen o literatuře. Chválil směr nynějších spisovatelů, směr rozumný, praktický, ve kterém, díky Bohu, nezbylo už ani kapky nechutného citlivůstkářství z let dvacátých; radoval se z toho, že jsou na věky vyhubeny všechny ódy, na chůdách sobě vykračující dramata, která nadutou svou lží v každém zdravě myslícím člověku po-

bouřiti musila jen žluč; radoval se konečně úplnému vyloučení veršů *na ni, na lunu, na hvězdy;* pochválil vnější skvělou stránku francouzské literatury a uznale se vyslovil o anglické — slovem, prokázal se v plném slova toho smyslu literárním diletantem, a jak se dalo podezřívat, celou povídku o Solfinim vymyslil si proto, aby tím na jevo dal mladému muži své sympathie k umělcům a svou lásku k umění, při tom však zároveň, aby se zmínil i o své známosti s Puškinem, velikým básníkem a člověkem z vyšších kruhů, s Puškinem, kterému, jak známo, po jeho smrti za přátele se hlásili nejen lidé úplně mu neznámí, ale i literární jeho nepřátelé, podléhajíce nevinné slabosti každého malinkého smrtelníka, který rád stojí poblíže velikého člověka, jen když aspoň jeden paprsek jeho slávy ozařuje i jeho. Zdálo by se, že Kalinovič při své bystrosti a pronikavosti ducha všechno to viděti a poznati musil ihned: zatím však neměl o všem tom ani potuchy. — Co dělat! Kníže příliš obratně přitočil se zadními vrátky k jeho srdci a zalichotil mu nesmírně zchytralým způsobem; a podkuřování našemu *já* i v nejhrubší podobě, mluvte si co chcete, působí omamujícím způsobem. Je na světě velice mnoho lidí, jichž srdce nedá se pohnouti ani prosbami ani slzami, ani volající pravdou; ale zalichoť jim — a změknou až do něžnosti, ba stanou se tvými sluhy; a můj heroj, dlužno podotknout, náležel obzvláště k této třídě lidí.

O půl páté Polína, kníže i Kalinovič zasedli ke stolu. Generálová jedla ve své ložnici. Přisluhoval celý houf livrejovaných hajduků. Jídla podávána byla ve stříbrné misce a na stříbrných podnosech. Oběd byl slavný, jaký jen připraven býti může v krajském městě. Generálové zbyl po nebožtíku muži, který po jedenáct let byl plukovníkem u kavalerie, parádní kuchař; ale — ach běda! po smrti nebožtíka pána div se neutrápil nečinností, udržuje se v praksi pouze připravováním bramborové polévky a smažením jater; způsobilost jeho osvědčiti se mohla pouze tehdy, když přijel kníže; vydávaly se mu potřeby, jaké a kolik jich právě chtěl, a stařík dovedl ukázat, co umí!...

Po žádném obědě neopomenul kníže, když se s ním setkal, zalichotiti mu.

„Znamenité, opravdu rozkoš!“ řekl, celuje konečky svých prstů; „Grigoriji Vasiljiči, vy jste rozhodný talent.“

Grigorij Vasiljič zamračeně při tom na něho pohlédnul.

„K čemu pak je mně platný talent, vaše jasnosti; za kuchařku teď sloužím, umím už jen ovesnou kaši vařit,“ odpověděl Grigorij Vasiljič; kníže obyčejně hned se od něho odvrátil, nepřeje si patrně slyšeti od starce možno-li ještě ostřejší mínění o panstvu.

Po obědě vešli do parádně vypraveného kabinetu vypít kávu a zakouřit si. Mamzel Polína dávno už si přála mít útulný pokoj s kamny, aksamitovou výpravou a s čínskými titěrnůstkami; ale ať se lichotila jak chtěla k své matce, ať ji kdykoliv o to požádala, stařena vymluvivši se na výdaje se zařizováním bytu, ani slyšet o tom nechtěla. Polína jako o všech těžkých nesnázích svého života řekla o tom knížeti.

„Ó, to my zařídíme!“ odpověděl kníže a ještě téhož dne večer zavedl řeč na kabinet.

„Ne, kníže, ne a ne; to je zbytečnost,“ odpověděla stařena.

„Jaká zbytečnost, ma tante? Cousine nemá ani kam se uchýlit.“

„Ne, je to zbytečnost!“ opakovala stařena rozhodně.

„Pak zařídím ten kabinet cousině na svůj účet,“ pravil kníže.

„Vím, že jsi hotov rozhazovat peníze, kde jen můžeš,“ pravila generálová a smála se.

Myslila totiž, že kníže pouze žertuje, ale bylo tomu naopak: ve dvou nedělích byl kabinetík hotov. Polína se hrozně za to styděla. Také stařena jakoby nechápala.

„Co, kníže, ty nám to chceš dát darem?“

„Darem, ma tante, jenom že ne vám, ale cousině; vás tam nikdy ani nepustíme,“ odpověděl tento.

„Ach, jaký ty jsi nerozvážný člověk!“ pravila generálová, pokyvujíc hlavou, ale s patrným zadostučiněním (měla ráda dary ve všech možných formách).

*

„Merci, cousin!“ pravila Polína a hluboce dojata podala mu ruku, kterou tento stisknul s významným výrazem ve tváři.

Když všichni posedali do měkkých, nizounkých křesel, kníže zavedl opět hovor na literaturu; mezi jiným vyslovil své podivení nad tím, že za svého pobytu v posledních letech v Petrohradě nesetkal se se žádným z nynějších nejlepších literátů v pořádné společnosti: kde žijí? s kým se stýkají? — Bůh ví, a přece takové sblížení spisovatelů s velkým světem zdá se mu být nevyhnutelné.

„Vy, páni literáti,“ pokračoval, obraceje se přímo ke Kalinoviči, „když tak žijete v dobré společnosti, setkáte se s charaktery a sujety zajímavými a povědomými vzdělanému světu, a obecenstvo zas naopak začne milovat *své*, *ruské*, *domácí*.“

Kalinovič namítnul, že dostati se do velkého světa je dosti těžko.

„Naopak,“ namítnul zas kníže: „třeba jen trochu se poohlédnout. Ovšem, v první čas vaše samolibost bude trochu nepříjemně polehtána, ale pak, až vás poznají, přivyknou vám a zamilují si vás... Vidíme,“ pokračoval: „že i v nejvyšších kruzích společnosti žije nemálo lidí ničím nevynikajících, Bůh ví jakého původu a povolání, kdežto ruský literát, věřte mně, vždycky tam zaujme patřičné jemu místo. Ale, pánové, vaše pokoutní známosti, ten věčný pobyt v kroužcích, mluvte si co chcete, mimoděk vrhá nepříjemný odstín i na vaše výtvory. Pořekadlo dobře praví: ‚Řekni mně, s kým se stýkáš, a já ti řeknu, kdo jsi‘.“

Kalinovič patrně byl téhož mínění jako kníže a bylo už jedenáct hodin, když se začal teprve poroučet.

„Doufám, že nás někdy z... navštívíte,“ pravila mu Polína.

Kalinovič odpověděl, že to bude pro něho tím nejpříjemnějším požitkem.

„A já,“ podotknul kníže: „mám pro tento případ jistý návrh. Pozítřku přijedou m o j i, uspořádám potom malý

literární večer a poprosíme pana Kalinoviče, aby nám přečetl svůj román."

„Ach, to by nám bylo velice, velice milé!" pravila Polína. „Neodvážila jsem se vás obtěžovat, ale nesmírně ráda bych slyšela předčítat samého autora; té radosti se málo komu dostane . . ."

Kalinovič odpověděl, že stačí jen mu rozkázat a vždycky je k službám; ihned na to odporučil se už nadobro.

„Nuž, co soudíte o mladém tom muži?" pravil kníže po jeho odchodu.

„Je velice milý," odpověděla Polína.

„Už i milý?" otázal se kníže.

„Ano, milý," opakovala Polína, významně pohlédnuvši na něho.

„Ó ženy, ó ženy!" zvolal kníže.

„Přestaňte tak mluvit! Musíte mě dobře znát," pravila Polína, zaclánějíc mu lehce ústa, při čemž jí kníže políbil ruku, a oba vešli k generálové.

Kalinovič zatím vracel se domů zaujat dosti novými dojmy. Největší dojem udělal na něho komfort, který viděl všude v domě generálové. Ach, Bože můj! jak daleko všechno to převyšovalo chudé zařízení, v jakém žili u Godněvových, kde prožil více než rok a nepoznal při tom nic lepšího. Třeba podotknouti, že komfort měl pro mého heroa vždycky veliký význam. A pro koho ostatně ze solidních, rozšafných a vzdělaných mladých lidí naší doby nemá tohoto významu? Autor došel k přesvědčení, že pro nás, děti současného věku, sláva . . . láska . . . světové ideje . . . nesmrtelnost — ničím nejsou vedle komfortu. Všechno to má v duších našich význam nahodilý: jen on stojí v popředí naší dráhy ve své nesmírné přítažlivé síle. K němu tíhneme vším svým úsilím. On jediný je naším [illegible] — jemu v obět přinášíme všechno, co je nám [illegible], i kdybyste jemu k vůli odervati měli nejpodstatnější část svého srdce, zpětrhati hlavní jeho arterii, třeba zkrvaveni, přece aspoň o kousek blíž se dostanete k podnoží zlatého svého telete! K vůli komfortu uhoní si lidé v těžké práci i souchotě! K vůli komfortu

celá desítiletí se krčí, klaní se, kroutí svým svědomím! K vůli komfortu opouštějí lidé své rodiny, svou vlast, objíždějí kolem světa, tonou, umírají hladem na stepích!... K vůli komfortu čistým i nečistým způsobem domáhají se lidé dědictví; k vůli komfortu se dávají upláceti a dopouštějí se na konec i zločinů!...

III.

Druhého dne Petr Michajlyč očekával Kalinoviče s velikou netrpělivostí, ale Kalinovič nespěchal a přišel až s večerem.

„Nu tak co, velmožný pane?“ zvolal stařec: „jak a kde jste strávil včerejší den? Byl jste u jeho jasnosti? O čem jste se s ním bavil?“

„Co na tom zvláštního? Byl jsem u něho a bavil jsem se s ním,“ odpověděl Kalinovič úsečně, ale všimnuv si, že Nastěnka téměř ani neodvětivši na jeho poklonu, sedí zakaboněna, začal jí navzdor chváliti knížete a skončil tím, jak velice je nyní rád, že se s ním seznámil, protože takový zjev na venkově musí člověka potěšit.

„Tak, tak, pravá pokladnice ducha a vzdělanosti!“ přisvědčil Petr Michajlyč.

Nastěnka jen je poslouchala.

„Musilo vám být asi velice veselo u nových známých: obědval jste tam a zůstal jste pak u nich celý den,“ pravila. O všem tom ji zpravil kapitán, stopující patrně každý krok mladého dozorce.

„Ano, obědval jsem tam,“ odpověděl Kalinovič zcela klidným a lhostejným tónem.

„A o tom jsem ani nevěděl!“ zvolal Petr Michajlyč. „Jaký byl oběd? povězte nám... generálský asi... všechno prý se tam podává jenom na stříbře.“

„Oběd byl velice dobrý,“ odpověděl Kalinovič.

„To si mohu myslit!“ přezíravým tónem pravila Nastěnka.

Slova Kalinoviče připravovala ji o všechnu trpělivost. Jak jen takový hrdý a veliký člověk (o posledním neměla rovněž žádných pochybností), jak tento hrdý člověk může být tak malicherným, že dá se k nadšení strhnout pozváním lecjakého hloupého, nadutého generálského domu? pravila sama k sobě a umínila si, nevšímati si ho a dávati mu na jevo svoje pohrdání; to by se bylo snad stalo i skutkem, kdyby byl Kalinovič aspoň dost málo dal na jevo, že svého skutku lituje a vinu svou uznává; ale Kalinovič naopak nafouknul se ještě víc a po celý den neobrátil se k ní ani slovem, ani významným pro ni pohledem; užíval onoho chladně zdvořilého tónu, kterého se ze všeho nejvíce bála a kterého neměla při něm ráda. V podobném zápase přirozeně vždycky ustoupí hodnější a kdo víc miluje. Po večeři Nastěnka nebyla už s to déle vytrvat a pravila Kalinoviči:

„Jste sám vinen a přece se na mě zlobíte.“

„Na vrtošivé mám také své vrtochy,“ odpověděl Kalinovič a odešel domů.

Nastěnka, když osaměla, zalila se hořkými slzami: „Hospodine, co je to za člověka!“ zvolala. To bylo už nad její síly i rozum.

V den, kdy Kalinovič měl předčítati svůj román, přijela kněžna se svou dcerou do městečka k obědu. Polína měla z nich hroznou radost, kníže neopomenul zpraviti je o tom, že pro ně připravuje malé překvapení: večer bude předčítat duchaplný a velice vzdělaný jeden mladý muž svůj román.

„Doufám, že mu věnujete náležitou pozornost,“ dodal s úsměvem, srozumitelným asi kněžně i dceři.

„Ach, ovšem, to bude pro nás velice příjemné!“ krotkým a tichým hlasem pravila kněžna, až dosud krasavice, třeba trpěla už asi pět let poruchou nervů tak, že sebe menší hřmot způsoboval jí bolesti hlavy; proto kníže s neúnavnou pozorností hleděl předejíti každému lomozu. Třeba poznamenati, že kníže při vší své delikátnosti, sahající až tak daleko, že jej z celé rodiny nikdo nikdy nespatřil v županu,

dovedl zároveň zaujati pro sebe takové stanovisko, že každé jeho slovo, každý pohled byl zákonem.

Zpraviti o literárním večeru paní generálovou, bylo už poněkud obtížnější. Kníže musil jí to vysvětlovati nejméně půl hodiny. Stařena, třeba ne dost jasně, konečně přece pochopila, oč jde, a dodala svým obvyklým způsobem:

„Jsem tomu velice ráda, kníže, račiž jen být v mém domě pánem... Víš, jak tě mám ráda.“

Kníže jí políbil za to ruku. Pohlédla na mísu s konfektami: podal jí celou mísu a odešel. V hlavě vznikal mu nový plán. Zaslechnuv něco z maloměstských klevet o stycích Kalinoviče s Nastěnkou, chtěl se přesvědčiti na vlastní své oči, jak dalece byly pověsti ty správny. Přihlížeje k poslední návštěvě Kalinoviče věřil těm pověstem i nevěřil. O všem tom zmínil se kníže v jemných narážkách Políně a dodal, že by nijak neškodilo, pozvati Godněvovy na večer.

Polína vystihla situaci výborně a ihned napsala Petru Michajlyči lísteček, ve kterém jej velice líbezně zvala, aby je s milou svou dcerou večer navštívili, sdělujíc jim, že jim oběma společný známý, monsieur Kalinovič, slíbil předčítati rozkošný svůj román, a proto nebudou asi od toho, sdíleti s nimi požitek, jaký jim kyne z jeho přednášky.

„Také maman mne upozornila, abych vás o to poprosila a velice smutně se nás dotýká, že tak dávno jste si na nás nevzpomněli,“ dodala na radu knížete v doušce. Petr Michajlyč, když obdržel tak delikátní psaní, podivil se tomu; především měl radost z Kalinoviče: „Ó, ó, náš Kalinovič rychle jede nahoru!“ pravil k sobě, a boje se pouze jednoho, že Nastěnka nepojede k paní generálové, bojácně vešel do domácího pokoje a ne zrovna pevným hlasem zpravil dceru o pozvání. Nastěnka v první chvíli všechna zahořela ve tváři.

„A, Kalinoviči! tak vy jednáte! Výborně... pozvou vás, abyste jim předčítal, a vy o tom ani půl slova!...“ pravila k sobě v duchu.

„Což, pojedeme nebo nepojedeme?“ otázal se Petr Michajlyč, s netrpělivostí dívaje se jí do očí.

„Vy — jak chcete, ale já nepojedu," odpověděla Nastěnka.

„Nech toho, duše moje..." začal stařec, ale u Nastěnky pojednou přešel výraz tváře u výraz jiný. Pravila k sobě v duchu:

„Zvou nás na ten večer — proč? Patrně, že on sám si toho přál a jen se nám o tom zmíniti nechtěl. Ó, duško moje, Kalinoviči!"... dodala v myšlenkách.

„Ne, papašo, já jen žertovala, pojedu: sama bych ráda byla na tom večeru," pravila nahlas.

Stařec políbil jí hlavu.

„To za to!" pravil, a hned na to, nevěda radostí, co by ještě udělal, mna sobě ruce, dodal jakýmsi dětsky dobrosrdečným hlasem:

„A což, neměl bych poslat pro Kalinoviče? Šli bychom všichni zároveň."

„Pošlete; jen prosím vás, ne mým jmenem," odpověděla Nastěnka.

Stále by byla ráda aspoň trochu zachovala svůj karakter. Poslaný Struhadlo vrátil se a sděloval, že Kalinovič není doma.

„Kde by byl?" otázal se Petr Michajlyč.

„Kdež já to mám vědět?" zlostně odpověděl invalida a šel si lehnout na pec; ale Petr Michajlyč, poněvadž bylo už šest hodin, vrátil jej a přikázav mu co nejpřísněji, aby ihned zapřáhnul koně, chtěl při té příležitosti vyhubovat starého hrubiána za to, že neposlechl Kalinoviče, jak byl tento vyprávěl; ale Struhadlo ani slyšet o tom nechtěl, prásknul jak obyčejně dveřmi a odešel.

„Takové předpotopní zvíře!" pravil Petr Michajlyč a začal se holit. Také Nastěnka hleděla si své toalety. Nikdy dosud v životě nesnažila se obléknouti se tak vkusně jako tentokrát. Užila k tomu všech malých úskoků: černé, hedvábné šaty ozdobila sponkami z tmavočervených stuh; hezounká hlavička její byla zpředu načechrána; vzala též velice milé korálové náušničky; slovem chtěla se v tom hrdém a nadutém domě paní generálové prokázati důstojnou lásky

Kalinoviče, o níž tam patrně už věděli. Petr Michajlyč byl zatím s oblékáním hotov a přicházel už o všechnu trpělivost.

„Opozdíme se, najisto se opozdíme a dopustíme se vůči hostitelům nezdvořilosti. A to jen vinou té Nastasji Petrovny a toho chrapouna invalidy!“ pravil a hned na to co nejpokorněji prosil právě přišedšího kapitána, aby popohnal tu kanalii Struhadla. Ten ovšem ihned vyhověl přání bratrovu a šel do kůlny. Gavrilyč skutečně nemohl s místa, tak že kapitán, aby mu pomohl, byl nucen sám navléci koni chomout a připnouti oprati. V osm hodin konečně všechno bylo v pořádku. Otec a dcera odjeli; ale vyšlo na jevo, že známý nám kočárek neposkytoval už pro dva ni toho nejmenšího pohodlí. Pro Nastěnku mezi Petrem Michajlyčem a hromotlukem Struhadlem nezbývalo už skoro ani místa. Na ulici jakoby naschvál byla hrozná plískanice, jak z řešeta sypal se drobný, ale sporý déšť. Ke všemu Struhadlo ze vzteku, že za celý den nemá ani chvilku pokoje — ať křičel a huboval Petr Michajlyč jak huboval — upřel se na svém a dovezl je k domu generálové krokem. Co tím způsobem utrpěla toaleta Nastěnky — netřeba ani podotýkat: šaty se jí pomačkaly, bílý atlasový klobouček umoknul, kadeře se rozpustily a padaly v nehezkých pramenech do čela. Podařilo se jí však zachovati duchapřítomnost a býti pokud možno nejsmělejší.

Kalinoviče zatím u paní generálové dosud nebylo, ale malinká společnost jeho posluchačů byla už shromážděna v malém pro předčitatelský večer určeném salonku; stařena byla uložena v jednom konci divanu, na druhém pak polou ležela cestou unavená kněžna. Kníže kouřil v zamyšlení doutník a o čemsi přemítal. Polína zasmušená pozorně prohlížela vzorek z posledního módního žurnálu. Mladá kněžna, stulená k lenochu křesla, seděla v neobyčejně milé póse: s překrásnou svou hlavou skloněnou poněkud na stranu a se svým podivuhodným úsměvem byla neobyčejně krásna. Byli oznámeni Godněvovi. Kníže vyměnil s Polínou pohled a oba přivstali, aby hostům vyšli vstříc.

Petr Michajlyč ceremonielně, jak se tomu kdysi naučil, šoupnul před knížetem nožkou, k generálové přistoupil a políbil jí ruku, ostatním pak dámám zdvořile se poklonil, svěsiv při tom poněkud do předu obě ruce. Pokud se týče Nastěnky — ach, Bože můj, Bože můj, ať jakkoliv mám svou heroinu rád, ať sebe více jí přiznávám ducha, uznávám rozkošné její srdce, přes to, že ji považuji za velice milounké děvčátko — nicméně nemohu toho zatajit: v tu chvíli byla až směšná! Vyhýbajíc se rozpakům a snažíc se býti nenucenou ve svém chování, s jakousi nadutostí podala ruku Políně, sotva se uklonila knížeti, generálové pokynula pouze hlavou a kněžnu a její dceru přelétla pouze zběžným pohledem. Kníže všimnuv si toho všeho, neotálel a nabídnul jí křeslo. Kněžna, vedle níž si sedl Petr Michajlyč, lehce se před ním uhnula: nepříjemně ji překvapily hrubé ruce starcovy, v nichž držel svůj staromódní, deštěm promoklý klobouk. Polína chtěla věnovati Nastěnce svou pozornost, ale ta zase jí odpověděla jaksi s vysoka, třeba bylo pozorovati, že se přemáhá.

„Náš literát dosud nejde," pravil kníže, pohlédnuv na Nastěnku. A Nastěnka, ani sama o tom nevědouc, se zapálila.

„My jsme, vaše jasnosti," pravil Petr Michajlyč, „poslali pro pana Kalinoviče před svým odjezdem, a když ho doma nebylo, myslili jsme, že už je zde."

„Není, ještě není; ale přijde, najisto přijde!" opakoval kníže několikrát za sebou, obrátiv se už přímo k Nastěnce.

Nastěnka se opět začervenala.

V půl desáté Kalinovič konečně se objevil. Předvídaje posla od Godněvů, rozkázal pouze, aby ho zapřeli, byl však celý den doma a takořka předem už se kochal jemnou autorskou rozkoší, kterou se toho večera potěšiti měla jeho samolibost. Mimo to dům generálové, vypínající se tak vysoko, pokořen byl nyní jeho talentem tak, že tam za štěstí si pokládají, mohou-li vyslechnouti jeho výtvor. Konečně bude čísti u přítomnosti kněžny a její dcery, o kterých často slýchal jako o velice milých damách: snad je zajímat bude jako autor i jako člověk. Všechny tyto my-

šlenky a naděje přivedly mého heroa až v jakýsi zimniční stav; ale jakkoliv by byl rád co nejdříve, třebas hned už o půl sedmé hodině, se vypravil k paní generálové, přece v sobě potlačil tuto žádostivost, a nespěchaje příliš se svou toaletou, vyšel z bytu až po deváté hodině, chtěje tím dáti na jevo, že ze zdvořilosti je hotov vyhověti obecenstvu, nespěchá však příliš, poněvadž sám pro sebe neshledává v tom žádné zvláštní rozkoše. — Slovem snažil se zachovati jistý tón. Po schodech a do polou sálu v domě generálové šel Kalinovič oním klidným a nedbalým krokem, jakým obyčejně vcházejí mladí lidé do domu, kde je uvykli považovati za své polobůžky, ale když v zrcadle spatřil neohrabanou postavu Petra Michajlyče a Nastěnku s rozpuštěnými loknami — zapotácel se na zad.

„Jak ti se sem dostali?“ pomyslil si. Domnívaje se, že kousek ten provedla Nastěnka, umínil si, že se s ní za to později vypořádá; zatím však, co jinak si bylo taky počít, vnutil se do jakéhosi klidu a vešel do salónku, kde uctivě se poklonil paní generálové, Políně i knížeti, s přívětivým, k díkům zavazujícím úsměvem stisknul ruku Nastěnce, které se při tom zcela zřetelně zatřásla hlavička, s tímtéž úsměvem konečně stisknul i dávno už se k němu vztahující ruku Petra Michajlyče, a obrátiv se napolo, přišel do nových rozpaků: byl překvapen zevnějškem mladé kněžny.

„Hospodine, jak je krásna!“ pravil k sobě v duchu a v bezděčné plachosti sednul si opodál. Kníže však, aby nemařil zbytečně zlatý čas, prosil jej, aby ihned začal číst, a posadil ho náhodou hned vedle mladé kněžny. Kalinovič cítil na své noze dotek jejího těžkého, hedvábného roucha; viděl nevelkou část graciósní její botky a současně viděl i část vysunutého, zámišového Nastěnčina střevíce; konečně ucítil aromatický dech kněžny; voněly to ostatně drahé pomády a voňavky. Nastěnka zatím upřela naň něžný a vášnivý pohled, který ve chvíli milosti mohl být pramenem veliké blaženosti, v přítomné chvíli však byl až neslušný. Kalinovič ledva se dovedl opanovat, aby tento pohled snesl. Zdálo se mu, že kníže všechno to pozoruje,

že kněžna něžně pohlíží na Nastěnku ze soustrasti s ní, komtesa pak právě témuž se andělsky usmívá. Takové bylo zákulisí a rub předčitatelského večera; na venek mělo vše svůj náležitý průběh: autor četl jistě, posluchači byli zdvořile pozorni, až na paní generálovou, která beze všech okolků zívala a obcházela všechny očima, jakoby se ptala, co se to vlastně děje, a brzo-li bude tomu všemu konec? Petr Michajlyč ovšem jevil ze všech největší a nejupřímnější radost, několikrát potichu dokonce zatleskal, a kníže na znamení souhlasu pokynul vždy hlavou. Komtese důlky na tvářích ještě víc se prohloubily: Petr Michajlyč zdál se jí velice směšným i svým zevnějškem i svým plácáním.

„Výborně, výborně!...“ pravil kníže, když Kalinovič dočetl.

„C'est joli, c'est joli!“ přisvědčila Polína: „n'est ce pas, princesse?“ *) obrátila se ke kněžně.

„Oui,“ odpověděla tato svým něžným a tichým hlasem.

Ale Nastěnka, má ubohá Nastěnka, jakoby si byla stůj co stůj umínila, býti směsnou od začátku až do konce tohoto večera, obrátila se pojednou ke knížeti a začala s ním mluvit o povídce Kalinoviče bezmála týmž jazykem, jakým psali tehdejší kritikové: zmínila se o objektivnosti a mluvila cosi na prospěch psychologické analysy. Kníže jí odpověděl svou zdvořilostí a pozorností. Polína však začala na ni pohlížet s očividnou zvědavostí. Kalinoviči při tom velkými krůpějemi vyvstal na čele studený pot. Byl hotov zabit Nastěnku v tu chvíli, byl hotov zabit i Petra Michajlyče, s nesmírnou rozkoší naslouchajícího nesmyslům své dcery. Kníže však brzy zavedl hovor na jiný předmět a podotknul Políně, že by se laskavému autoru odvděčiti měla za překrásný jeho přednes tím, že zahraje něco na piano.

„Cousine je velká hudebnice,“ dodal, obraceje se ke Kalinoviči.

„To bude pro mě skutečnou odměnou, protože jsem

---

*) Hezké je to, hezké, není-li pravda, kněžno?

už přes půldruhého roku neslyšel jediného tónu hudby," podotknul tento potěšen tímto obratem.

„Když tak se věci mají, prosím!... Jen si, prosím vás, nepředstavujte ve mně žádnou hudebnici, jak pravil kníže," vstávajíc odpověděla Polína. „A chère Catherine*) nám potom něco zazpívá?" dodala, obracejíc se ke kněžně.

„Nu, to snad nemusí být!" namítnul kníže, pohlédnuv zběžně, ale významně na svou dceru. „M-lle Catherine už po čtrnáct dní není při hlase, a proto bychom jí neradili, aby zpívala."

„Ne, nebudu zpívat," mile zaškrabujíc, poprvé u přítomnosti Kalinoviče promluvila kněžna, rovněž vstávajíc a vzpřimujíc ladnou svoji postavu.

„Jaký to čarokrásný tvor!" pomyslil si Kalinovič, pohlížeje na ni, a všichni vyhrnuli se do sálu mimo generálovou a paní kněžnu. Polína zasedla k pianu, kněžna pak postavila se k ní za židli a lehce opřena o její lenoch, jala se obraceti noty svou bílou, anticky krásnou ručkou. Polína hrála dosti těžkou arii a hrála s porozuměním i s citem; ale Kalinovič neslyšel a neviděl ničeho kromě kněžny. Z pozorování toho byl však nepříjemně vyrušen, když náhodou pohlédnul na jedno z oken, kde shlédnul sedící tam Nastěnku a pohlížející na něho stále týmž něžným a vášnivým pohledem. Když se oči jejich setkaly, zvala ho pohledem, aby si přisednul k ní. Kalinovič v odpověď na to tak na ni pohlédnul, že ubohé děvče konečně rázem porozumělo všemu. Srdce se jí sevřelo a ledva že jí zbylo tolik duchapřítomnosti, aby, když Polína dohrála, přistoupila ke svému otci a řekla:

„Pojeďme, papašo, už je čas!"

Ten se podvolil a poroučel se, šoupaje při tom svou nožkou.

Polína snažila se zdržeti je na večeři.

„Ne, my nebudeme večeřet," odpověděla Nastěnka, a

---

*) drahá Kateřina.

neodporučivši se ani paní generálové, nepohlédnuvši ani na Kalinoviče, odešla. Petr Michajlyč ji následoval.

Po odjezdu Godněvových Kalinovič jakoby kámen spadl s prsou. A když Polína a kněžna zavěšeny do sebe procházeti se začaly sálem, připojil se k nim. V tu chvíli k nevýslovnému úžasu obou dam pojednou proběhla sálem myš; to zavdalo podnět k hovoru o přízracích, předtuchách a zjeveních. Kalinovič vypravoval na toto thema o několika zajímavých případech a vzbudil živou pozornost u svých posluchaček. Nemluvě už o Políně, která očividně přemýšlela a uvažovala o každém jeho slově, i mladá kněžna začala se na něho usmívat jaksi s menší hrdostí a větší blahosklonností; a svým vypravováním o vidění švédského krále, zaznamenaném jako nepochybný historický fakt, vzbudil v ní tak živý interes, že šla a vypravovala o tom matce. Také kněžna si přála slyšeti tuto anekdotu, na kterou, jak pravila, tak trochu se ještě pamatovala. Kalinovič vypravoval znovu ještě podrobněji a s neobyčejnou účinlivostí, tak že dámy do opravdy až hrůza pojala.

»To je neuvěřitelné!« zvolaly obě jedním hlasem.

Vůbec můj heroj, který, jak jsme viděli u přítomnosti Godněvových, po většině mlčel a choval se až trochu přísně, prokázal se tohoto večera velice duchaplným, přívětivým a při tom milým mladým mužem, který dovede nejpříjemnějším způsobem pobaviti celou společnost.

Při loučení kníže, tiskna mu velice srdečně ruku, pravil k němu několikrát za sebou:

„Jsme vám velice, velice povděčni: vy jste nás tak pobavil; mamzel Polína jistě vás poprosí, abyste je navštívil častěji a nezapomínal na ně.“

„Ach, ano, prosím vás za to, monsieur Kalinovič! zavážete si nás tak k veliké vděčnosti!“ prosebným téměř hlasem opakovala po něm Polína.

Kalinovič se poklonil úklonou, kterou dal na jevo, že je vždy hotov vyhověti každému jejímu rozkazu a odešel z domu generálové ještě s příjemnějšími dojmy než poprvé. Po celou cestu zároveň s komfortem rýsoval se v jeho

obraznosti rozkošný, libovonný obraz komtesy. Velice se mu dokonce zalíbila i její matka se svým vadnoucím, ale stále ještě milým obličejem a s jakousi vzácnou prostotou v každém pohnutí. Ale, když přišel domů, jeho sny rázem se rozletěly v prach: našel tu psaní od Nastěnky a tuše v něm asi výčitky, chvatně a mrzutě je rozevřel; dle nespořádaných myšlenek, nedbalého rukopisu a konečně i dle krupějí slz, které ještě nezaschly a v jedno slily se s inkoustem, dalo se souditi, co pocítilo ubohé děvče, když psalo tyto řádky:

„Dnes jsem Vás poznala, Kalinoviči, (psala); i prozradil jste, čím jste, u přítomnosti těch lidí. Hluboce mě kdysi urazili a já plakala; ale ony slzy byly pouhým stínem těch muk, které srdce moje cítí teď. Lehce bych byla snesla jejich pohrdání, protože jsem jimi sama pohrdala; ale Vy, jediný člověk, kterého miluji a na jehož lásku jsem byla hrda — Vy, Vy se stydíte za mou lásku. Tak zahrávati s lidmi se nesmí, Kalinoviči! Je ještě Bůh a ten Vás potrestá za mě! Nepíšu proto, abych se lásky u Vás doprošovala. Jsem hrda a vím, když sám jste tak mnoho trpěl, že utrpení jiných nebudí ve Vás žádného účastenství. S Bohem! Zítra prositi budu otce jen za jednu milost — aby mě pustil do kláštera, kde už dovedu pro svět zemříti; a Vám přeji štěstí s velkosvětskými Vašimi přáteli. Bůh ve svém milosrdenství nepovrhne mnou, hříšnicí, zavrženou Vámi. V něho skládám nyní všechnu svou naději. S Bohem!“

„To bláznivé děvče ještě by mohlo vyvést nějaký skandál!“ pravil Kalinovič, odhazuje psaní a hned na druhý den v sedm hodin, ještě ani čaje nevypiv, šel ke Godněvovům. Petr Michajlovič jak obyčejně byl už na trhu; Nastěnka právě vstala a seděla ve svém pokojíčku. Kalinovič, jak se dosud nikdy nestalo, šel přímo k ní; co spolu mluvili — je neznámo, ale Nastěnka vyšla do světnice nalévati čaj s uklidněným výrazem v tváři, třeba s uslzenýma očima. Kalinovič vážnější a zamračený zasednul na obvyklé své místo.

„Co dělat, když se mi tak zdálo!“ zvolala, pokračujíc patrně v přerušeném hovoru.

Kalinovič pokrčil rameny.

„Já měl opravdu zlost," odpověděl, „že jste přijeli do toho domu, s nímž jste neměli nic společného ani pokud se týče Vašeho vychování, ani pokud se týče Vašeho stavu; a konečně, jak jste mohli nechápati, proč Vás pozvali, že tu s Vámi zacházeli jako s mou milenkou. Jak to, že Vy — děvče přece tak chytré a samolibé — necítila jste té urážky, to je podivné!"

„Což, když i tak se na mě dívali — nestydím se za to," pravila Nastěnka.

„Stud a společenská slušnost — to jsou dvě různé věci," namítnul Kalinovič. „Láska — je velice čestná a ušlechtilá vášeň; ale budu-li všude dělat vášnivé oči . . . říkejte si, co chcete, je to směšné a odporné . . ."

Nastěnce znovu se nahrnuly do očí slzy.

„Co pak jsem to dělala schválně, s úmyslem?" otázala se.

„Ne schválně, ale pod vlivem té nesnesitelné žárlivosti, před níž nevidím žádné záchrany."

„Ach ne, Jaques! nežárlím na tebe. To není žárlivost, ale láska."

„Láska!" zvolal Kalinovič; „láska neopravňuje k tomu, vázati člověka na rukou i na nohou. Seznámím se s knížetem, Vy mně způsobíte scenu; mám už neštěstí, že proti Vaší vůli musím obědvat u paní generálové — nová historie! Konečně usmyslí si literární večer — a vy beze všeho taktu jedete tam a chováte se jak jen možno neslušným způsobem. Já v zájmu svých plánů mohu se seznámiti s dvaceti podobnými knížaty a generálovými, budu se konečně tahat i za křivobokou Polínou a přece vám zůstanu tím, čím jsem byl. Musíte velice dobře chápat to, že svým poměrem jsme příliš silně sloučeni v jedno. Odpovídám za Vás svým svědomím a ctí, které zneuznávati ve mně až dosud nemáte žádného práva."

Tato poslední slova upokojila Nastěnku úplně.

„Nu, odpusť mi tedy, přiznávám se ke své chybě!" pravila, berouc Kalinoviče za ruku.

„Já vám nedávám viny, jen Vás prosím, byste se mi nestavěla stále do cesty. I tak je dost obtížno pro mě trochu proniknouti.“

„Já to už víckrát neudělám,“ odpověděla Nastěnka a políbila Kalinovičovi ruku.

Skoro každá jejich domluva brala takový obrat, že Nastěnka ze žalobnice stávala se obžalovanou.

IV.

Průběhem měsíce stal se Kalinovič takořka domácím přítelem u paní generálové. Polína do týdnu aspoň dva i třikráte našla záminku, pozvati jej buď na oběd nebo na večer — a Kalinovič docházel. Nastěnka už se tomu neprotivila, ba smála se dokonce, jak si Polína Kalinoviče namlouvá.

„Mamzel Polína je do Vás opravdu zamilována,“ pravila u přítomnosti otce a strýce Kalinovičovi.

„Ano, já sám to pozoruji,“ odpověděl tento.

„Ještě si ji vezmete za ženu,“ pokračovala s potměšilým úsměvem Nastěnka.

„Což, to by bylo znamenité!“ dodal hned Kalinovič; „ale jen pod jednou podmínkou, když hned po svatbě v závěti mně odkáže všechno svoje jmění a sama hned zemře.“

„A nebylo by Vám jí líto?“ poznamenala jakoby vyčítavým tónem Nastěnka.

„Naopak, jí bych litoval, ale sám bych měl radost,“ odpověděl Kalinovič. Ba někdy rozdováděn dodal ještě:

„Proč jen ji nenapadne, darovati mně na památku své lásky prstýnek, který má uložený ve skříni svého kabinetu: solitaire *) zvíci hrachového zrna; za ten by člověk mohl vzpomínat na každou ženskou po celý svůj život, i kdyby neměla ani jediného žebra.“

---

*) Diamant samojediný, bez jiných totiž drahokamů, zasazený do prstenu (solitaire = poustevník, samotář). Pozn. red.

Petr Michajlyč jak obyčejně pokyvoval hlavou; ale zdálo se, že hovor takového tónu největší radost působí kapitánovi. Při tom všem Kalinovič, třeba že se o Políně u Godněvových vyslovoval tímto způsobem, byl k ní vždycky neobyčejně zdvořilý a pozorný. Mohla se právem domýšlet, že se o ní zajímá. Vším tím nutno přiznati, můj heroj maskoval hluboce utajený a nikým netušený sen o krásné knížně, kterou spatřiti bylo žhoucím jeho přáním; několikrát odhodlal se i k tomu, třebas bez pozvání zajeti ku knížeti na ves, a byl by tak i učinil, kdyby okolnosti samy nebyly se utvářily k jeho prospěchu. Generálová si náhle vzpomněla na slova knížete, že jí chce léčiti vodou, a když byla uvážila, že ji to bude velice málo stát, usmyslila si, přestěhovati se na svůj statek. Polína byla tomu s počátku velice nerada, ale věděla, že by všechny domluvy a zrazování u matky byly marny. Na štěstí téhož dne přijel kníže. Polína s hrůzou sdělila mu úmysl stařeny.

„Což; tím líp!“ pravil tento.

„Jak líp? Víš, co mě zde zdržuje,“ namítala Polína.

„Ano,“ pravil kníže, a po krátkém zamyšlení dodal: ‚což — — může se pozvat na venkov; alespoň ho tak zbavíme vlivu zdejších pánů.

„Ne, to není možné; ve své skouposti bude v tom vidět Bůh ví jakou zkázu svého majetku! Už i tak říká, co že u nás tak často obědvá.“

„Ano,“ opakoval kníže, a hned na to, zamysliv se opět dodal: „nestarej se, nějak to spravíme . . .“

Polína tázavě pohlédla na něho.

Téhož večera přišel Kalinovič. Kníže se k němu choval velice laskavě a mezi jiným pravil pojednou:

„A což, Jakove Vasiljiči, máte nyní tak volno, léto je horké, v městě je dusno, prach; nedaroval byste nám ten měsíc a nebyl byste hostem u mně na vsi? Způsobil byste nám velikou radost a sám snad byste se také trochu pobavil. Mám pěkně položené sídlo, i zahradu při něm, nějakou tu říčku, a jakoby náhoda tomu chtěla, i mamzel

Polína se svou maman budou na svém zámku našimi sousedy.“

Kalinovič radostí všecken až zahořel: celý měsíc žít na blízku kněžny, vidět ji každý den — to bylo nade všechno jeho očekávání.

„A vy taky přesídlíte na venkov?“ ledva že se otázal ještě Políny.

„Ano, odjedeme odtud,“ odpověděla tato a také se začervenala.

Rozpaky Kalinoviče připočetla na svůj vrub.

„Tak tedy, Jakove Vasiljiči, ujednáno?“ pravil kníže.

„Je mi velkým potěšením . . .“ odpověděl tento.

„Výborně, výborně!“ opakoval kníže několikrát po sobě.

Pocit očekávaného štěstí tak ovládnul mým heroem, že nebyl už ani s to, aby proseděl večer u paní generálové, a poroučel se. Rychlými kroky šel po dřevěném chodníku a v nezvyklé u něho veselosti začal si i pohvizdovat jakýsi pochod; hned na to pak setkav se s Rumjancevem, pozdravil jej s takovou srdečností, že Rumjancev byl u vytržení, třeba nechápal jak to, proč to. Šel přímo ke Godněvovům; zastal je u večeře, a ať se namáhal jak namáhal, dodati své tváři klidného a lhostejného vzezření, tvář jeho radostí přece jen zářila.

„Buďte zdráv!“ zvolal naň svým obvyklým způsobem Petr Michajlyč.

„Přeji i vám a zároveň se loučím!“ odpovídal Kalinovič.

Nastěnka, kapitán i Pelageja Jevgrafovna připravující salát, pohlédli na něho.

„Jak to . . . loučím?“ otázal se Petr Michajlyč.

„Právě jsem dostal pozvání a jedu jako host ke knížeti na celé prázdniny,“ odpověděl Kalinovič, sedaje si vedle Nastěnky.

„Jak, na celé prázdniny, proč na tak dlouho?“ otázala se Nastěnka a lehce zbledla.

„To proto, že se chci trochu osvěžit; a tím více, že musím něco psát a zde naprosto nemohu.“

„Psát, myslím, může se všude, na tom nesejde, kde," poznamenala Nastěnka.

„Ne, to není jedno, a zde, jak sami dobře víte, nemohu psát," s důrazem namítnul Kalinovič.

Tím se tentokrát všechno vysvětlování i skončilo.

Generálová v jednom týdnu přestěhovala se se vším všudy na venkov, a dva dny na to byli posláni knížetem koně i pro Kalinoviče. Poslední večer před jeho odjezdem Nastěnka, když zůstala s ním o samotě, dala se do pláče; Kalinovič div se nezapomněl.

„Co ode mne chcete? Či mám celý svůj život bez pohnutí sedět, odpusťte, že se tak vyslovuji, u vaší sukně?" pravil.

„Nechci a nežádám toho; aspoň toho práva mi dopřejte, abych mohla plakat a tesknit," odpověděla Nastěnka.

„Ne, o to právo se vám nejedná: vy si osobujete podivné právo — otravovati mně každou sebe menší zábavu," namítnul Kalinovič.

„Bůh s tebou, že tak mi rozumíš!" pravila Nastěnka a nepromluvila už ani slova: i jí se zdálo, že by neměla plakat; Kalinovič už zvyknul považovati za tyranství s její strany každou sebe menší odchylku od jakéhokoliv jeho přání. Aby se vyhnul nepříjemné sceně loučení, při které dojíti mohlo opět k slzám, vyjel na druhý den už před východem slunce. Cesta byla zpočátku rovná, hladká. Bujně a vesele běžely dva páry bystrých koní, lehounký parádní faëton lehce se kolíbal. Ranní vzduch byl poněkud vlhký a svěží. Slunce růžovým světlem oblévalo celé okolí. Stranou v poli oral mužík, pobízeje svého hlavatého koníčka. Po druhé straně cesty lenivě se táhlo stádo krav. V dědince, na polorozvaleném podjezdu, stála mladounká, hezounká ženka a zívala. Slyš! tam bečí ovce. Odkudsi, patrně z města, slyšeti bylo vyzvánění zvonů na ranní mši. Před očima se kmitá a vlní vymetané žito a jasně se zelená jařina. V nevelkém [redacted] zrovna u cesty stojí houba a na pokraji červenají se [redacted] tři jahody-truskavce. S příkrého a kamenitého kopce

kočí zabrzdil kola, a zadní koně, vzepjavše se v chomoutech, opatrně sjeli dolů. Pak celé čtvrt hodiny jelo se klidně po fašinové hrázi mlýna, povoz lehce sebou otřásal, k uchu doléhal zmatený šum kol a vody; pak začínal už les — stále hustší a hustší, na některých místech větvemi ledva pronikalo denní světlo .... Cestou téměř neustále se prodíraly kořeny stromů a na několik sáhů táhla se plísní pokrytá louže. Uprostřed té hluši ze všech stran pojednou zavanula vůně konvalinek, kdesi velice blízko zpěvem zalíval se slavík, čiřikují a na sebe volají Bůh ví už jací ptáčci nebo se hřmotem zpod křoví vyhrkne tetřev. Všechno to Kalinovič vnímal onou zvědavostí a rozkoší, s jakou pozorují a selskou přírodou nadšeni bývají obyčejně solidní městští mladí lidé; současně však srdce v něm zmíralo při pomyšlení, že za několik hodin uvidí libovonnou kněžnu; a jelikož nic tak člověka k blouznivosti nesvádí jako jízda, začaly mu v hlavě poznenáhlu vznikat dosti odvážlivé plány: „což, kdyby se tak kněžna do mne zamilovala," pomyslil si v duchu, „a stala se mou ženou ... stal bych se pánem i zde toho faëtonu i těch dvou párů koní .... byl bych bohat, mužem krasavice ženy .... byl bych známým literátem ... A Nastěnka ...?" otázal se náhle sám sebe, a v jeho obraznosti mimoděk [illegible] stal smutný obraz ubohého děvčete, které tak horoucně [illegible] políbilo, tak pevně bylo přilnulo k jeho prsoum posle[illegible]aje večer ... Autor osměluje se ujistiti čtenáře, že v duši je[illegible]dí neroa v tu chvíli žily lásky dvě; to, jak známo, na žád[illegible] způsob nebývá dovoleno v románech, zatím co v životě, Bože můj, přihází se na každém kroku. Nastěnku si Kalinovič zamiloval, i miloval, že sám byl milován jí, chápal a vysoko sobě vážil krásné její povahy, a konečně, už jí také [illegible]ivyknul. Za to láska jeho ke kněžně byla spíše — jaký[illegible]si [illegible]lickým citem: obdivoval se její kráse, a to tím víc, že s ní mohl udělati velice slušnou partii.

Za lesem už se táhlo venkovské sídlo knížete, a Kalinovič, ledva se tu ohlédl, poznal ihned, že [illegible] statkáře našich dob. Místo úzké vozové cesty z[illegible]

chaussée.*) Po stranách byl naset buď len nebo jetel. Na ozimných lánech ležely kupky hnijících třísek, po lukách viděti bylo hromady vykopaných kmenů a táhly se patrně za zvláštním účelem vyházené příkopy. Za lesem vyvstávala dlouhá budova s vysokým komínem, z něhož valil se hustý dým, připomínající parou hnanou továrnu. Ekypáž, když byla minula zahradu, zdáli svou pravidelností připomínající koberec, a objela na parádním dvoře velikou, okrouhlou květnici, zastavila konečně u podjezdu. Mladý hezký lokaj v červeném žaketu a bílé vestě, patrně bývalý holič, vyběhnul vstříc, hbitě odepnul s faëtonu pokryvku na nohy a podpíral lehce Kalinoviče, když sestupoval.

„Račíte, prosím, ke knížeti nebo do svých pokojů?“ otázal se, nakláněje zdvořile hlavu.

„Ano, rád bych se napřed převléknul,“ odpověděl Kalinovič po krátkém přemýšlení.

„Račte!“ dodal lokaj a rozevřel dveře od dolního křídla. Kalinovič vešel. Bylo to celé oddělení, sestávající z několika pokojů, určených pro přijíždějící hosty mužského pohlaví. Kruhem rozestaveny byly turecké divany potažené tripem; v rozích stála kamna; na stěnách, vyložených čalouny z prorývaného aksamitu, ve zlatých rámech visely olejové obrazy ne zcela skromného obsahu; podlaha byla prostřena tlustým, zeleným suknem. [redacted] tak pohodlně zařízených komnat přinesl lokaj [redacted] umaštěné Kalinovičovo zavazadélko a jako naschvál [redacted] otevřel nevelkou vyřezávanou skříň z ořechového [redacted]; ve skříni objevilo se porculánové umyvadlo a zrovna takový džbán. Nikdy až dosud nezdála se mému herou jeho chudoba tak nesnesitelně odpornou, jako v přítomné chvíli. Když se byl na rychlo umyl, pravil sluhovi:

„Můj milý, můž[redacted]eď jít; oblékám se obyčejně sám.“

Lokaj se poklonil a odešel. Kalinovič rychle se převléknul do jediných svých frakových šatů, všechno ostatní pak svoje šatstvo naházel do kufříčku, zavřel jej a klíč

—uzl[redacted]

*) silnice.

zastrčil k sobě do kapsy z obavy, by snad knížecí přísluha neprohlížela a nevysmála se jeho garderobě, kde byly i zašívané hollandské košilky i obnošené vesty a holičská štětka s rozbitou dřevěnou rukojetí.

Vešel druhý lokaj, starší, ještě slušnějšího vzezření, ve fraku a bílé vestě.

„Jeho jasnost dává se poroučet, kde račíte píti čaj; máme jej přinésti sem nebo račíte nahoru?“ pravil.

„Půjdu tam,“ odpověděl Kalinovič.

Lokaj zavedl jej do parádního křídla. S počátku prošli ohromným, z mramoru vystavěným sálem, pak jakoby nízkým salonkem s několika nevelkými divanky, pak následoval hlavní salon s těžkými, aksamitovými draperiemi, a konečně, když prošli ještě nevelkou komnatou, vyloženou celou zrcadly a zastavenou drobnými ozdůbkami a loutkami, octli se v jídelně s otevřeným balkonem, vedoucím na zahradní terasu. Tam Kalinovič spatřil knížete s celou rodinou u kulatého stolu, na němž stál stříbrný samovar s koflíčky a po anglicku cosi jako snídaně. Byl tu i košíček se suchary, čuchonské máslo i sýr a máslem namazané chleby s telecími řízky, zvěřinou a šunkou, ba i teplé kotlety. Kníže v kabátku z jemného šedého sukna a s lehounkým a na lehko uvázaným nákrčníkem při vejití Kalinoviče vstal.

„Právě jsem sá[redacted]íti k vám,“ pravil, přistupuje ke Kalinoviči a objí[redacted]

Kněžna matka, sc[redacted]hodlném křesle, vyslala hosti dosti přívětivou úklonu.[redacted]sa v prostém ale drahém asi oděvu s velice milým účesem také lehce mu pokynula svou hlavičkou. Mimo domácí panstvo byli v jídelně čaj nalévající rusovlasá dáma s pitvorným čepcem na hlavě, utažená v korset, a jakýsi pán, dokonalý brunet s vousem na bradě i kníry a vůbec velice výrazného obličeje, v letním, dle nejnovější mody střiženém kabátci a se sklíčkem visícím na krku. Vedle něho seděl asi desítiletý, hezounký, kněžně i komtese podobný hoch s vlasy přistřiženými po mužicku ‚dle rendlíku‘ a v červené, lněné košilce s ležatým límečkem. Pán s výrazným obličejem mazal mu na chléb

máslo, a s patrnou horlivostí vysvětloval mu, jak se to má dělat.

Při vzájemném představování zvěděl Kalinovič od knížete, že pán ten byl monsieur le Grand, gouvernér malounkého knížete, dáma pak bývalá vychovatelka kněžny, mistress Nettelbate, která zůstala u nich už na vždycky — jedni tvrdili, že z přátelství, druzí zas vysvětlovali si věc tak, jakoby kníže přijal nevelký její kapitálek na procenta a tím ji připoutal k svému domu. Mistress Nettelbate nabídla Kalinoviči čaje.

„Nechcete něco pojíst? obědváme pozdě," pravil kníže.

Kalinovič, který do dvou hodin s poledne nikdy ničeho nejedl, ale zde nechtěl se tím prozradit, jal se vybírati očima, co by si tak vzal, a monsieur le Grand zdvořile mu nabídnul kotlety, vysloviv se o nich a zvláště o špenátě s velikým uznáním.

Po této čajové snídani všichni se rozcházeli. Monsieur le Grand šel se svým chovancem cvičit se v gymnastice; paní kněžna dala si vynésti své křeslo na terasu, načež kníže poznamenal, nebude-li větrno; ale kněžna řekla, že nikoliv — není žádný vítr; také Nettelbate vyšla na terassu, mlčky usedla a s jakýmsi přísným výrazem v tváři začala vyšívati. Na to vybídnul kníže Kalinoviče, není-li unaven, aby se s ním šel projít po polích. Ten, rozumí se, byl ihned při tom.

„Papá, já také půjdu s vámi," zaškrabujíc pravila kněžna.

Kalinoviči div se srdce nerozskočilo nadšením.

„Allons!" *) pravil kníže, a zatím co kněžna odešla se obléc, zavedl hostě do kabinetu, který se mu rovněž objevil v důvtipné a bohaté úpravě; měkký safianový nábytek, veliký psací stolek — všechno pravá turovská práce. Na stěnách visely hodiny, barometry, teploměry a rodinné portréty. V sousedním pokoji, jak viděti bylo otevřenými dveřmi, stál uprostřed kulečník a v rohu soustružnický stolek. Pra-

*) Pojďme.

cuje hlavou po několik hodin denně, kníže, jak sám se vyslovil, měl ve zvyku utužovati i tělo.

„Bohatým je na světě dobře žít!“ pomyslil si Kalinovič a povzdychnul si z hloubi své duše.

Přišla kněžna v slaměném pastýřském kloboučku a v lehounkém burnuse.

„Allons!“ opakoval kníže, a hodiv na hlavu rovněž šedý klobouk do pole, vedl hostě napřed do zahrady. Na cestě kolem sklenníku a pařeniště projevila kněžna nevýslovnou radost nad tím, že nejmenší poupě na růži se už rozvilo a že jediný na celém velikém stromě pomeranč už žloutne a nalévá se. V poli začal kníže vypravovati Kalinoviči o hospodářských svých plánech, ale kněžna ukázala na letícího v dáli ptáka a otázala se:

„Papa, jaký je to pták?“

„Vrána, chère amie,*) vrána,“ odpovídal kníže, a vracejíce se nazpět dvorem, poslal dceru do pokojů; sám pak zavedl Kalinoviče do koníren a kázal vyvésti doma vypěstěného hřebce. Hněvivě, s pěnou u huby, vyskočil šedý běhoun-grošák se zavěšeným na ohlavce podkoním, a zastaviv se uprostřed nádvoří, vzpřímil šíji, začal blouditi kolem rozumnýma černýma svýma očima, pak schýlil zas hlavu, frknul a počal hrabat kopytem. Kníže vlídně potřepal jej po týle, kázal přinésti míru a vyšlo na jevo, že hřebec měří půl sedma veršku.

Kalinovič jevil upřímné potěšení ze všeho, co viděl a slyšel, a jelikož láska v našich očích všechno staví jaksi do jiného světla, zdála se mu otázka týkající se vrány neobyčejně milou.

„Vy jste si opravdu pořídil na zemi malý ráj,“ pravil knížeti.

„Ano ... Co nám prosaikům jiného zbývá, než starat se o materielní blaho?“ odpověděl tento, a požádav hostě, aby svým časem vládnul beze všeho ohledu na ostatní, omluvil se a odešel do svého kabinetu, zabývat se hospo-

*) drahá přítelkyně.

dářskou jakousi záležitostí. Kalinovič šel na terasu k dámám v naději, že se tam sejde s kněžnou, ale zastal tam pouze její matku, zádumčivě pohlížející na hory rýsující se za zahradou. Chtějíc patrně zaujmouti něčím mladého muže, po několika minutách mlčení připadla konečně na to, aby se jej optala: „odkud je rodem?“ A když Kalinovič odpověděl, že ze Simbirska, zajímala se o to, je-li to daleko. Odpověděl, že daleko, a kněžna patrně tím upokojena, umlkla. Při tom však stále pohlížela na svého společníka jakýmsi smutným a lítostivým pohledem, takže mu za chvíli bylo až nepohodlno.

„Co že se na mně tak dívá, jakoby mne litovala a cítila nade mnou žalost?“ pomyslil si a rovněž nevěděl, o čem by s ní pohovořil. Brzy však v sousedním pokoji ozvalo se radostné volání kněžny a na terasu vyběhlo malé knížátko, poskakující na jedné noze, tleskající do dlaní a křičící: „Ma tantěnka přijela, ma tantěnka přijela! . . .“ A vyšlo na jevo, že pod jménem „ma tantěnka“ míní Polínu, která šla za ním v průvodu knížete, kněžny a monsieura le Granda. Stará kněžna měla ji velice ráda a ihned si všimla, že přijela v nových jízdeckých šatech velice vkusně okrášlených šňůrováním.

„Jak je to milé, jak je to hezoučké!“ pravila, prohlížejíc šaty.

„C'est très joli, maman,“ *) s upřímným obdivem dodala mladá kněžna.

„Ba! A já vandal, ani jsem si toho dosud nevšimnul!“ zvolal kníže, nasadil si lorgnet a začal si Polínu prohlížet.

„Charmant, charmant,“ **) pravil.

Monsieur le Grand, obrátiv se přímo k Políně, vyseknul ji kompliment asi toho smyslu, že v tom obleku vypadá velice půvabně; ta odpověděla mu pouze lehkým úsměvem a obrátila se ke Kalinoviči.

„Ale vám, monsieur Kalinovič, jistě se moje amazonka nelíbí.“

---

*) To je velice hezké, maman.
**) Rozkošné.

„Naopak, nemluvím sice, ale obdivuji se mlčky,“ odpověděl a významně pohlédnul na mladou kněžnu, která zase jemu taktéž odpověděla dosti dlouhým pohledem.

Polína přijela v amazonce, poněvadž po obědě byla umluvena projížďka na koních; mladá kněžna, monsieur le Grand a malý kníže strašně rádi se jí vždycky zúčastnili.

„Ale vy s námi taky pojedete?“ pravila po obědě Polína.

„Já?...“ začal tento.

„Jistě se bojíte jet na koni?“ poznamenala pojednou mladá kněžna.

„Proč myslíte, že se bojím?“ namítnul Kalinovič, poněkud dotčen touto otázkou.

„Jste civilist: civilisté všichni se bojí,“ odpověděla kněžna.

„Ne, nebojím se,“ odpověděl Kalinovič.

Kavalkáda chystala se na cestu hned po obědě. Monsieur le Grand a malý kníže z nedočkavosti dávno už odběhli jako o závod do manège, aby se dívali, jak budou sedlat koně. Mladá kněžna, rovněž velice spokojená, hbitě se převlékla do amazonky. Její matka něžně ji prosila, aby jen pro Boha jela co nejopatrněji a nikoli tryskem.

„Já vás, kněžno, také o to prosím; jinak jedete dnes naposled,“ dodal kníže.

„Nebojte se,“ vesele odpověděla kněžna.

„Ne, já jí nedovolím,“ pravila Polína.

„Buďte tak dobrá!“ pravil kníže i kněžna jedním hlasem.

Když koně přivedli k podjezdu, kníže sám vyšel vysadit dámy na koně. Knížátko a monsieur le Grand byli už v sedle: první na vraném klusáku, le Grand pak na nejbujnějším běhounu. Polína a kněžna usedli na překrásné, ale krotké koně. Kalinovičí na rozkaz knížete byl rovněž přiveden dosti starý kůň. Ale můj heroj, když prohlásil vůči kněžně, že se nebojí, nemluvil pravdu: za celého svého života nejel na koni ni jedenkrát a nyní, když pohlédnul na lesknoucí se srst svého koně, na jeho ohebnou, náhubkem zkroucenou šíj a všimnul si, že mu v udidlech stojí

pěna, strachem div nepadnul. Snaže se však, aby ničeho nedal na sobě znáti, začal klidně sedat na koně.

„Monsieur Kalinovič, s té strany se nesedá!“ zvolal le Grand.

Knížátko se zasmálo.

„To je jedno!“ poznamenal kníže.

„To je jedno!“ rozpačitým hlasem opakoval za ním Kalinovič a zatáhnul uzdou. Kůň začal couvat. Nevěděl naprosto, co si s ním má počít.

„Nedržte ho tak pevně!“ pravil k němu kníže, pozoruje, že dostává strach. Kalinovič popustil uzdu. Jeli. Le Grand hned bodal svého koně, hned jej zas zdržoval, způsobuje tím velikou radost kněžně i malému knížeti, který svému klusáku rovněž zasadil ostruhy a jel tryskem.

„Bien, bien!“ křičel Francouz a pustil se hned za ním. Také kněžna se dala strhnout jejich příkladem a odletěla za nimi. Kalinovič zůstal s Polínou sám.

„Vás málo asi baví venkovské naše radosti,“ začala Polína.

„Proč tak myslíte?“ otázal se Kalinovič zaujatý více svým koněm, při němž pozoroval sto chutí pustiti se tryskem do pole; netušil, že sám byl toho příčinou, poněvadž, chtěje seděti pevněji, nemilosrdně nohama svíral jeho boky.

„Vaše myšlénky odnášejí se asi k vašim dílům,“ odpověděla Polína.

Kalinovič mlčel.

„Ó, jaké to štěstí,“ pokračovala Polína v pohnutí, „uměti psát, co člověk cítí a myslí; jak bych si přála míti takové nadání, abych vypsati mohla svůj život.“

„Proč ho nepopíšete?“ pravil konečně Kalinovič, stále ještě nemoha zavládnouti svým koněm.

„Sama psát nemohu,“ odpověděla Polína: „ale, víte-li, vždycky jsem si hrozně přála, seznámiti se s nějakým poetou, kterému bych vypravovala svou minulost, mnohé by mně pak vysvětlil, čemu sama nerozumím, a napsal by o mně...“

Kalinovič místo odpovědi pohlédnul do dálky.

„Kněžna ujela; nesplnila jste svůj slib, daný paní kněžně," poznamenal.

„Ach, ano; křikněte na ni, prosím vás, aby tak neujížděla!" pravila Polína.

„Kněžno, kníže vás prosil, abyste nejela tak rychle!" křiknul Kalinovič francouzsky. Kněžna neslyšela; křiknul ještě jednou: kněžna se zastavila a čekala na ně. Ohebná, urostlá a upiatá v modré jezdecké šaty s kloboučkem nasazeným poněkud na stranu a s tvářema rozohněnýma, rýsujíc se s šedým svým koníčkem na zelené půdě háje, byla ku podivu krásna a můj heroj zapomněl v tu chvíli na celý svět: na Polínu i Nastěnku, ba i na svého koně...

Po celou zbývající část večera nepřihodilo se nic zvláštního až na to, že Polína na žádost knížete velice mnoho hrála na piano. Kalinovič byl nucen ji poslouchati, upíraje občas pohled na kněžnu, která rovněž několikrát, třeba zběžně, ale vnímavě pohlédla zas na něho.

V.

Dvacátého prvého července byly jmeniny knížete. Pochopiti v celém rozsahu okresní tuto událost mohl jenom ten, kdo toho dne byl právě u něho. Už od časného rána hemžilo se před otevřenými okny kuchyně nejméně pět kuchařů a kuchtíků v bílých čepicích a zástěrách. V taktu sekali maso, vrtěli cosi v kastrolech a mezi všemi, s okázalou vážností, přecházel kuchař paní generálové, kterého kníže bral vždycky k sobě na parádní obědy, ne tak z nutnosti, jako proto, aby mu tím způsobil radost: a stařec byl na to vždy úžasně hrd. V devět hodin kníže ve společnosti Kalinoviče vyjel do farního chrámu pomodlit se.

Na věži, když zahlédli jejich ekypáž, začali zvonit. Kněz a jáhen sloužili služby boží v nejlepších svých řízách, věnovaných kdysi nebožkou kněžnou, matkou knížete. Kostelník a vrátník s rozpuštěnými vrkoči a v komžích s dvěma na prázdninách dlícími seminaristy: bassem-filosofem a dis-

kantem-grammatikem tvořili cosi jako chór. Ke konci služeb božích svátečníku podána celá prosfora,*) Kalinovičí pak polovice.

„K obědu přijďte ke mně," pravil kníže knězi i jáhnovi, přistupuje ke kříži, načež jeden i druhý odpověděli úctyplnými poklonami. Jmeniny jeho — to byl jediný den, kdy je zval k sobě na oběd.

Vraceje se domů a projížděje krásným dvorem upozornil kníže Kalinoviče na nově postavené dlouhé stoly a dvě houpačky, kruhovou i padací.

„To je pro lid: tu uvidíte dost činný zástup," poznamenal.

„Ani na lid nezapomínáte!" pravil Kalinovič tónem udiveným i pochvalným.

„Ano, každému rád podle možnosti prokáži radost," odpověděl kníže.

V sále už byl jeden host — nově jmenovaný krajský sudí, mladý dosud, ale strašně zdobaný člověk v úřední uniformě zapjaté na všechny knoflíky a se stříbrným řetízkem, vyčuhujícím přes okraj kabátu na způsob tak zvaného ‚akselbantu'.**) Když kníže vešel, vypial se a pravil oficielním hlasem:

„Mám čest se vám představiti: sudí druhé třídy, Romanus."

„Jsem velice rád, velice rád, že vás poznávám," odpověděl kníže, tiskna mu ruku.

„A spolu dovolte, abych vám vroucně blahopřál v den vašich jmenin," pokračoval sudí.

„Děkuji vám, děkuji," odpověděl kníže, tiskna ještě jednou sudímu ruku.

---

*) Prosfora jest ruská hostie; na znamení dvojí přirozenosti Kristovy skládá se ze dvou částí (jakoby dvou na sebe položených vdolečků). Na horní menší části bývá vytlačen kříž neb obraz Bohorodičky. Pozn. red.

**) Akselbant (z něm. Achselband) je součást vojenské uniformy sestávající z dlouhých spletených šňůrek, jež nosí se přes prsa. Pozn. red.

„Prosím za prominutí: služební moje povinnosti neposkytly mně dosud té cti, abych se představil vaší jasnosti.“

„Ó, prosím! Vím, jak těžká je vaše služba,“ podotknul kníže.

„Naše služba, vaše jasnosti, byla by příjemna, kdybychom my sami, krajští sudí, nebyli takoví. Můj předchůdce, jak i vaší jasnosti bude snad známo, nezůstavil mně akta, ale kupu sena.“

„Vím, vím. Ale vy, jak jsem slyšel, uvádíte všechno do pořádku,“ odpověděl kníže, ačkoliv velice dobře věděl, že dřívější krajský sudí rád se sice napil, ale byl pilný a své věci dobře znalý člověk, kdežto nový — nebyl k ničemu a k tomu hlupák; nicméně, spravuje se svou taktikou, hleděl se mu na poprvé zalichotiti, sudí pak velice spokojen tímto přijetím, založil palec levé ruky za poslední zapjatý knoflík fraku a kolíbaje hlavou na pravo i na levo začal se procházeti po sále.

Přišli kněží; ještě jednou blahopřáli proslulému svátečníku k jeho svátku, seminarista pak filosof vystoupil do předu a přednesl pozdravnou řeč, začínající oslovením: „Velectihodný bojarine!...“ Kníže vyslechnul jej velice vážně a dal mu třírublovou bankovku. Kněži, jáhnovi a krajskému sudímu kázal přinésti čaj, ostatní pak církevní služebnictvo odebralo se k náležitému pohostění do správcova obydlí.

Po vyřízení těchto záležitostí kníže francouzsky pozval konečně Kalinoviče do jídelny, kde rovněž došlo k dosti pohnutlivé scéně mezi knížetem a blahopřejícími. První vrhl se otci kolem krku malý kníže s výkřikem:

„Je vous félicite, papa.“*)

Kníže zulíbal jeho rtíky, tvářičky a oči.

Je vous félicite, mon prince!“ s uklonou pronesl monsieur le Grand.

---

*) Já vám blahopřeji, papa.

„Merci, mon cher, merci,“ *) odpověděl srdečně kníže.

Komtesa v jakémsi už zcela vzdušném, v nesčíslný počet řas sebraném šatě z jemného tkaniva, s milým a veselým výrazem v tváři přistoupila k otci, políbila mu ruku a podala mu drahocenné, z želvoviny zhotovené pouzdro na doutníky, po jehož jedné straně byla na papíře hedvábím vyšitá růže. To darovala svou vlastní, potají vyrobenou a potají v Moskvě upravenou práci.

„Charmant! charmant!“ **) zvolal kníže, prohlížeje si dárek.

Mistress Nettelbate také povstala od samovaru, upejpavě přisednuvši přednesla své blahopřání knížeti a podala mu jakýsi zavinutý dárek... Snad vlastnoručně upletené hedvábné punčošky.

„A! sláva, to už stojí za to mít svátek: samé dary. Jsem hotov slavit jej tak několikrát do roka,“ pravil kníže, tiskna mistress Nettelbate ruku. — „Nu a vy, vaše jasnosti,“ pokračoval, přistupuje k paní kněžně, bera ji za podbradek a tiskna jí na rty dlouhý polibek: „čím vy mě podarujete?“

„A já nemám nic,“ odpověděla tato s dobrodušným úsměvem.

„To jsou mně ženušky, vždycky stejny! nikdy nic nedají!“ obrátil se kníže ke Kalinoviči.

Kněžna se dobrodušně usmívala, Kalinovič odpovídal rovněž úsměvem.

V jednu hodinu dámy přešly do velkého salonu; začali se sjíždět hosté. Kníže všechny přijímal v sále. První přijel advokát se svou ženou, hezounkou dcerou komisaře; byla již v požehnaném stavu, zač se velice styděla; za to muž, jak se zdálo, byl na to velice hrd. Okresní sudí přivezl ve svém tarantase vysloužilého přednostu a dozorce lihovarů. Prvního kníže přijal s jistou uctivostí, poněvadž u soudu měl jakési záležitosti, dvěma posledním řekl několik zavazujících roztomilostí. Když hosté uvedeni byli do salonu

*) Děkuji, můj milý, děkuji.
**) Krásné, roztomilé!

k domácí paní, zůstal sudí při zábavě s dámami, vysloužilý přednosta pak a dozorce lihovarů vrátili se do sálu, aby se připojili ke knězi a ke krajskému sudímu, společnosti, která lépe jim odpovídala. Přijel i poštmistr, sám. Zapisovatel sice neodbytně ho prosil, aby jej vzal s sebou, ale poštmistr odřeknul. Kníže přivítal starce velice dobrosrdečným zvoláním:

„Vítám vás, ctihodný stařečku.“

Poštmistr přednesl svým klidným a truchlivým hlasem blahopřání, současně však požádal knížete za dovolení, aby se projíti směl po jeho ‚Elysejských polích‘.

„Račte, prosím!“ odpověděl tento.

A poštmistr, dámám se ani nepředstaviv, dal na hlavu svůj obnošený slaměný klobouk a odešel do zahrady, kde pohroužen v jakého hluboké zamyšlení, začal se procházet nejtemnějšími alejemi.

Zatím přijel ispravník s rodinou. Vytáhnuv si v lokajovně z uší bavlnu a uloživ ji pečlivě do kapsy u vesty, vešel klidně se svou manželkou a dcerou, mladým to dosud děvčátkem, propuštěným právě z ústavu, ale neobyčejně plným v těle a s tak vyvinutou hrudí, že bylo až těžko si představiti, že by děvče v sedmnácti letech mohlo míti tak vysoká prsa. Rozumí se, že ihned ji seznámili s kněžnou. Ta ji posadila vedle sebe a utkvěla na ní klidným a chladným pohledem.

„Kdo je to?“ pravil kníže přimhuřuje oko a vyhlédnul oknem ven.

Na dvůr junácky vjel starý rozbitý kočárek s trojkou mizerných herek, v strůji však venkoncem z plechu, na kozlíku bělal se vylínalý modravý kaftan a odřený, stříbrný pás kolem těla. To přijel tentýž mladý zeman Kadnikov, který se tak rád koupal a o kterém jsem mluvil v první části románu. Na jmeniny knížete poslala jej matka, přející si, aby vyhledával dobron společnost; a Kadnikov, ustrojen v nové frakové šaty, s očima zalitýma krví, počínal si jaksi až příliš volně. Šoupnuv před knížetem nožkou, šel rovnou

cestou ke komtese, stoupnul si vedle ní a kladl jí ihned otázky:

„Jak se račíte mít?“

„Dobře.“

„Jak račíte užívat svého času?“

„Dobře,“ odpověděla opět kněžna a pohlédla na Kalinoviče, který stál u jednoho z oken a úsměšně pohlížel na mladého muže.

„Jak už je tomu dávno, co jsem neměl potěšení vás vidět!“ obrátil se Kadnikov k dceři ispravníkově.

Ta odpověděla zvláštním jakýmsi zvukem a celá se při tom začervenala. Když byl pohovořil s mladými dámami, obrátil se k paní kněžně.

„Jaké překrásné máte obilí, vaše jasnosti! Když jsem jel vaším polem, nemohl jsem se ani dost nadívat.“

„Pěkné je?... Ani jsem si nevšimla,“ odpověděla kněžna.

„Velice krásné!... A moje maminka letos nebude mít ani jařinu ani žito! Ozim tenkráte sili příliš pozdě, takřka do bahna jej házeli...; a oves... nevím už věru, proč... myslím, že semeno bylo špatné. To je tak nepříjemné při hospodářství!“

„Ovšem,“ přisvědčila kněžna.

Kníže procházeje se salonem s místa na místo, přispěchal, aby zastavil další povídání mnohomluvného mladíka; a obrátil se dosti hlasitě k sudímu:

„Což, Michajle Illarionyči, kdy čekáte vašeho gubernátora?“

„Nevíme. Už dávno nás straší a pořád nejede... Dá Bůh, že jednou to přece bude! Prý je to přísný pán,“ odpověděl sudí, hladě rukou klobouk.

„Ne, není přísný, ale je to přičinlivý člověk,‘ namítnul kníže: „co se šlechetnosti týče, pravý rytíř naší doby,“ pokračoval, sedaje si vedle soudce a klepnul jej po kolínku: „znám jej už od těch dob, kdy měl hodnost praporečníka; prodělali jsme spolu tažení v dvacátém osmém roce a spali jsme takřka pod jedním pláštěm. Když jsem slyšel, že ho

*

zde jmenovali gubernátorem, měl jsem upřímnou radost. Gubernie tím jen získala.

Všechno to sudí vyslechnul úplně lhostejně — patrně proto, že kníže s takovou pochvalou mluvil téměř o všech gubernátorech, kolik se jich právě bylo vystřídalo.

„Vy jste ještě neráčil mluviti s jeho prevoschoditělstvem?“ otázal se.

„Dosud ne; čekám na jeho příjezd, nezajede-li sem ke mně na mou samotu,“ odpověděl kníže.

„Neopomeňte při té příležitosti ztratit za mě dobré slovo . . .“ s úsměvem pravil sudí.

„Ó, Bože můj!“ zvolal kníže: „to bude první mou povinností, promluvit s ním zvláště o našem okresním soudu, který bez lichocení možno uznat vzorným okresním soudem.“

Kadnikov, který se nijak nemohl zúčastnit solidního tohoto hovoru, vstal pojednou, udělal několik kroků, zaklepal podpatky a obrátil se ještě ke Kalinoviči s prosbou: nemá-li při sobě papirosky.

„Ne; a zde se přece kouřit ani nemůže,“ odpověděl tento suše.

„Ach, ano, rozumím!“ pravil Kadnikov a odebral se konečně do sálu.

Tam vysloužilý přednosta rozmlouval s dozorcem lihovarů a stěžoval si na jednoho z rezavých Mediokritských, který mu každý den ráno střílí v zahradě vrabce.

Kadnikov se připletl do této rozmluvy, začal Mediokritského hájit a rozohňuje se, křičel tak, že všechno slyšeti bylo až v saloně. Kníže jen stahoval vrásky. Nebylo už žádné pochybnosti o tom, že mladík, obyčejně velice skromný a docela ne hloupý, byl podnapilý. Co dělat! Z bázně a rozpaků, že jeti má ke knížeti — do domu tak bohatého a módního — aby si smělosti dodal, vyklopil do ebe dvě skleničky likéru, jehož účinek se nyní dostavoval.

Tak zvaná pravá okolní aristokracie začala se sjíždět ke čtvrté kodině. První přijela generálová: vynesli ji v křesle a postavili vedle paní kněžny. Za ní šla Polína v dosti prosté letní toaletě, ale zářic brillanty v ceně dvaceti tisíc

stříbra. Ihned se zmocnila Kalinoviče. Proti očekávání přijel pak předseda šlechtického sboru. Kníže a on byli vlastně hroznými nepřáteli a hleděli si navzájem škoditi na každém kroku, ale na venek zdáli se býti skoro přátelé. Ledva se předseda poklonil dámám, už jej kníže odvedl do kabinetu, kde spolu zavedli intimní, přátelský hovor o žalobě, kterou gubernátorovi podala stará slečna statkářka na odbojné své dvě tlustolící služky, které jí utekly kamsi na celý týden.

Nejpozději ze všech přijel jakýsi pán ve švihácké kolesce s třemi páry koní, pán neobyčejně tučný, bílý jak papušník,*) s ospalým výrazem v tváři a dvojím svislým podbradkem. Měl na sobě zcela letní spodky, letní vestu, batistovou, skoro rozepjatou košili a přece ještě silně trpěl horkem. Těžce dýchaje a lenivě přešlapuje s nohy na nohu, škrábal se po schodech vzhůru. Když knížeti oznámili jeho příjezd, letěl mu o překot naproti.

Předseda posměšně se ušklíbl, ale sám také šel tučnému tomu člověku vstříc. Kněžna-matka, vyhlédnuvši oknem, kdo to přijel, také jakoby byla znepokojena. Komtesa upiala oči na dvéře. Ze sálu slyšeti bylo výkřiky: „Mais comment ... Voilà c'est un ...“**) Konečně host v průvodu knížete a předsedy vevalil se do salonu. Kněžna-matka, která všecky dámy přijímala, sedíc, přivstala, když vešel, a podala mu ruku. Také generálová jakoby se probrala ze svého zamyšlení a pokynula mu několikrát hlavou.

„Bon jour, mesdames,“ šišlaje, pravil tlusťoun a stisknuv kněžně-matce ruku, dosti neceremonielně a těžce spustil se vedle ní na divan, tak že na blízku stojící mramoroví amorkové se zachvěli a zapotáceli.

Ostatních osob sedících v saloně vůbec si nevšímal a pouze když spatřil princeznu, pokynul jí hlavou a pravil:

„Bon jour, mademoiselle.“

„Bon jour,“ odpověděla tato s úsměvem.

---

*) Bílý domácí chléb.

**) Ale jak pak ... Tu je hned jeden.

Byl to jistý Četverikov, starý mládenec, pachtýř vinopalen v několika guberniích, jeden z hlavních podnikatelů při dolování na zlato v Sibiři. Všechno to ostatně zdědil po otci a vše šlo zavedeným už pořádkem bez jeho přičinění. On sám byl pouze skoupý, rád dělal šviháka a všechen čas trávil tím, že četl francouzské romány a noviny, nepoměrně mnoho jedl a neustále jezdil ze svého s knížetem sousedícího statku do Sibiře a ze Sibiře zas do Moskvy a Petrohradu. Když se ho někdo ptal, kde po většině se zdržuje, odpověděl: v ekypáži.

Kalinovič se strašně nelíbil; velice nepříjemně se ho dotkla obzvláštní úcta, s jakou přijat byl v knížecím domě. Svěřil se tím Políně. Ta se usmála a odpověděla mu pološeptem:

„Ano, zde mu přejí. To bude snad ženich pro Catherine.

„Ženich pro kněžnu!“ mimoděk zvolal Kalinovič.

„Ano; co se divíte? Je to pro ni velice slušná partie,“ odpověděla Polína s jakýmsi dvojsmyslným úsměvem.

Kalinovič se zamračil.

Ke stolu se šlo slavnostně: kavalíři nabídli dámám rámě a vedli je do jídelny. Nikde snad s takovou diplomatickou jemností a přesností nepřisívají se hostům příslušné jim hvězdičky jako při slavnostních venkovských obědech. Tenkráte opakovalo se totéž a téměř v ráně odhadnuta byla společenská váha každého jednotlivce. Nejdříve ze všech šla na příklad domácí paní s Četverikovem; za nimi v křesle odvezli generálovou a kníže dělaje jakoby ji vedl pod rukou, šel vedle ní. Ke komtese přiskočil Kadnikov, ale předseda lehce mladíka odstrčil loktem a zaujal jeho místo. Kalinoviče vyzvala sama Polína; okresní sudí vedl ispravníkovou, ispravník advokátovu ženu, advokát — dceru ispravníkovu. V sále bylo ještě několik hostí, které kníže neuznal za hodné uvésti do salonu. Byli to tři činovníci a dva chudí šlechtici s osmahlými tvářemi a s ženami, které měly na hlavě šátky z drap-de-dames. Oběd byl francouzský, jemný. Minul v největší slušnosti: zpočátku, jak obyčejně, hovořilo

se pouze na aristokratickém konci stolu, to jest Četverikov, kníže a částečně i předseda, ke konci však, když vypito bylo po několika pohárech vína, začalo se hovořit i u ostatních částí stolu.

Kadnikov se začal znovu hádat s vysloužilým přednostou; krajský sudí začal si šeptat s ispravníkem a konečně i poštmistr, zachovávaje až dosud úporné mlčení a naslouchaje hovoru Četverikovu s knížetem o Sibiři, obrátil se pojednou k vedle sedícímu Kalinoviči a pravil:

„Jeden francouzský učenec vyslovil se, i kdyby celá Evropa se nastěhovala do Sibiře, ještě by v ní zbylo místa dost.“

Kalinovič se usmál a neshledal, co by mu mohl na to odpovědít.

Po obědě kníže pozval všechny na terasu, obrácenou do dvora. Rozkládala se odtud vyhlídka na tři strany: skupiny žen a děvčat táhly se polem ke statku, přesahujíce barevnými svými hlavami dosti vysoko už vzrostlé obilí nebo bylo je viděti, jak se do poloviny vynořují z neposekaných dosud luk. Místy bylo pozorovati po dvou, po třech našedlých, přitemnělých mužských postavách. Úpravný dvůr za to jen se hemžil už lidem: ženy i dívky v cicových sarafanech, v hedvábných a jiné zas v brokátových dušehřejkách,*) s pestrými šátky na hlavách, s perlovými a skleněnými čelenkami na hlavách, chodily v zástupech.

Mladí hoši: podkoní předsedův a podkoní knížecí houpali na padací houpačce s lávkou dvě cizí panské, schválně při tom potrhujíce deskou, při čemž panské pokaždé zavřískly. Na kruhové houpačce, kterou, opíraje se hrudí o břevno, točil skoták, vozily se dvě popovny a žena příručího. Vychrtlý lokaj paní generálové stál, opíraje se o zeď, a s tváří velice zasmušilou pohlížel na zástup, zatím co mladounký předsedův lokaj dokuřoval zbytek doutníku, odvraceje se pokaždé, aby dým vypustil stranou; bál se, že by to panstvo mohlo zpozorovati. Vším tímto zástupem se spu-

*) Ženský kožíšek, kabátec bez rukávů.

štěnou hlavou i ocasem flegmaticky se procházel knížecí novofundlanský pes a lekal ženské i děvčata.

„Oj, děvčata! to je divné psisko!“ volaly tisknouce se k sobě.

Kníže, když vyšel na terasu, poklonil se všemu lidu a pravil cosi komtese očima. Ta zmizela a za nějakou chvíli vyšla na parádní dvůr, vedouc malounkého bratra za ruku. Za ní šli dva lokaji s ohromnými podnosy, na nichž ležela celá hora perníku, kousky stužek a prýmků. Silfidou připadala kněžna Kalinoviči, když se míhat začala v zástupu a ženám i děvčatům rozdávala perník a stužky se slovy:

„Tu máte, drahoušci, vezměte si.“

Nelze říci, že by to všechno přijímáno bylo s obzvláštní nějakou radostí nebo dychtivostí: děvčata brala váhavě a v rozpacích se červenala, ženské se smály. Některé dokonce řekly:

„Nač se, matuško-slečno, zbytečně staráte? Nejdeme, milostivá, k vůli tomu.“

A jen osiřelé jedno děvče, bosé a v kartounovém sarafanu, chvatně sáhlo po perníku a ihned jej také snědlo; prýmky pak si prohlíželo a vzdychalo při tom. Dvě stařeny zastavily kněžnu: jedna z nich, polouslepá, pohladila ji po rameni a pravila: „Celá nebožka babička —« a zaplakala.

Druhá neodbytně stála na tom, aby malounký kníže přijal od ní malované vajíčko. Ten nebral, ale kněžna dovolila mu je vzíti a dala za to stařeně několik hrstí perníku. Ta svou kostnatou a osmahlou rukou uchopila se konečků bělounkých jejích prstů a začala je líbat. Mnoho tu zakoušela kněžna pocitem ošklivosti, nicméně vytrvala.

„Sječinko, dej mně pentjičku!“ křičel blbec ze Spiridonova s hlavou skřivenou na stranu a s chodidlem u nohy vyvráceným na zad.

Toho pohledu kněžna už nemohla snést. Hodila mu celý balíček stuh a rychle od něho odešla.

„Pentjičky, pentjičky!“ křičel blb, tleskaje do dlaní a skákaje po jedné noze.

Kolem něho stojící hoši hleděli na stuhy a prýmky v jeho rukou s rozevřenými rty.

Kněžna, když byla všechno rozdala, vyběhla po schodech na terasu, přistoupila k otci a políbila ho, patrně za to, že jí poskytnul příležitost vykonati tolik dobrého. Hned na to byla postavena na stoly tři vědra kořalky, několik džberců piva a přineseno bylo ohromné množství pirohů. Kořalku vyšel podávat knížecí komorník ve fraku a v bílé vestě. Opřel se jednou rukou o stůl a obrátil se k nejbližšímu zástupu:

„Ej, vy, co stojíte? Pojďte sem!“

Mužíci se po sobě ohlíželi, ale žádný z nich nedovedl se odhodlati k tomu, aby byl prvním.

„Nu, co? Pojďte sem!“

Ze zástupu konečně vystoupil vyzáblý, shrbený stařeček v černém soukenném kaftanu, s nízko podvázaným řemenem a zapadlou hrudí. Byl to jeden z nejskoupějších a nejspolehlivějších mužíků na knížecím panství, který nesmírně rád popil na cizí účet, ale nikdy — na svůj. Když byl s vodkou hotov, přistoupil k pivu, vzal do obou rukou nalitou hubatku, odfouknul pěnu a pil tak dlouho, až zmodral, pak si vzal z prostředku dva pirohy, mlčky, ani hlavy nezdvihnuv, se poklonil a odešel. Povzbuzeni jeho příkladem, začali přistupovat i jiní mužíci. Z těch jakousi pozornost na sebe obrátil pouze knězův nádenník — přihrublý, ramenatý hoch s obličejem úplně ploským, ve lněné suknici a laptích, chlapík jinak pracovitý, ale ne právě nejmoudřejší; ani počítat neuměl. Když vystoupil ze zástupu, dali se všichni do smíchu: také se zasmál a když vypil vodku, obrátil se a šel zpět.

„A pivo?“ pravil za ním nádvorní.

Junák se vrátil a jedním douškem jak malou sklínku vypil celou hubatku. Zástup se dal opět do smíchu. I on se zasmál a zmizel. Když se mužíci vystřídali, přišla řada na ženské. Nikdo nepřistupoval.

„Pojďte sem!“ opakoval několikrát nádvorní.

„Pelagejo, matko, jdi ty; co stojíš?“ ozvalo se konečně v zástupu.

„Oj, Bože chraň, matičko, ne! Už na druhý rok je tomu, co nepiji,“ odpověděla Pelageja.

„Nemluv mně, nemluv, nepiji, nepřetvařuj se!“ silným basem promluvila vysoká ženština s přísným výrazem tváře a přistoupila první. Když vypila, poklonila se nádvornímu.

„Knížeti se patří poklonit,“ poznamenal tento.

„Nuž, bařuško, vždyť jsme jen husy hloupé: nevíme to. Už nám to odpust,“ odpověděla žena a odešla.

Pak zase posílaly Pelageju. Nešla.

„A co nejdeš, nech caviků!... Co se bojíš?... Ó! tu ji máte!“ pravila asi třicetiletá, patrně už rozveselená nějaká ženská a vystrčila Pelageju do předu.

„Oj, Bože, odpust mně moje hříchy, co to děláte, nezbednice?“ pravila Pelageja; ale šla ke stolu, a když byla vypila nabídnutou jí sklínku do polovice, zašklebila se a chtěla ji vrátit.

„Což, dopijte!“ pravil jí nádvorní.

„Oj, pane, nezmohu to!“ odpověděla Pelageja, ale zmohla přece a krom toho vypila ještě velký džbánek piva.

Za Pelagejou šla rozveselená ženská. Jedním douškem vypila sklenici vodky a při tom vyměnila nějak podezřelý pohled s mladým knížecím kuchtíkem.

Ještě se vyskytla jedna, která ráda pila vodku: polouslepá stařenka, ta, co hladila kněžnu po rameni. Přivedla ji druhá lidumilná stařena.

„Podej, bařuško, babušce: je stará, ale ještě pije,“ pravila nádvornímu.

Ten jí podal sklínku. Stařena vysrkala vodku s velikou rozkoší, a když jí do třesoucí ruky vsunuli kus pirohu, začala se křižovat a huhlala modlitbu.

Za ní chodily ženské už jen k pivu, za to mu ale dávali co proto: jedna žena nebyla o nic větší nežli dva ruské lokte, ale vypila skoro celou osminu vědra.*)

---

*) Ruské vědro má 12·3 *l*.

V lehce podkouřených hlavách rozhostil se pocit ukojené rozkoše. Zástup oživoval; slyšeti bylo hovor a písně z různých stran. Sestoupil se chorovod, v jehož středu, povívajíc šátečkem a poklepávajíc střevíci na bosou nohu, začala přecházeti veselá ženská; před ní na bobek začal přisedat a poskakovat, jakoby za to byl placen, knížecí kuchtík.

Mnohem dále, skoro až u samých kolen, sešlo se a chorem zazpívalo několik mužíků. Všechny je přikryl ten, kdo jim předzpěvoval: rozhlaholil se tak vysokým a neobyčejně čistým prsním hlasem, že naslouchati začalo i na terase sedící panstvo.

„C'est charmant," pravil kníže, obraceje se k tlusťáku.

„Oui," odpověděl tento.

„Rád bych věděl, kdo je to?" pravil kníže, naslouchaje ještě pozorněji.

„To je můj kočí, vaše jasnosti," vyskočiv, pravil krajský sudí.

„Výborně, výborně!" pravil kníže.

Sudí se samolibě usmál.

„Hlavně k vůli tomu hlasu jej držím, vaše jasnosti; jsem sice původem Němec, ale mám rád ruské písně," pravil.

„Výborně, výborně!" opakoval kníže: „jen by měl být o něco blíž," obrátil se k Četverikovi.

„Oui!" odpověděl tento.

„Hned, vaše jasnosti," dodal sudí a odběhnul

Za nějakou chvíli přivedl zpěváka k terase. Na žádost všech zazpíval ‚lučinušku'.*) Všechnu srdečnou tesknotu této písně bylo slyšeti a cítiti v každém tonu jeho hlasu.

Kněžna, princezna i Polína upřely na pěvce své lorgnety. M-r le Grand nasadil si do oka sklíčko: všichni by byli rádi viděli, jak vypadá. Vyšlo na jevo, že to byl bělovlasý hoch s velkýma modrýma očima, a dost.

„Jaká krásná tvář!" obrátila se Polína ke Kalinoviči.

*) louč, loučka, dračka.

„Ano," ledva že Kalinovič odpověděl.

Zajímalo jej v tu chvíli něco zcela jiného: komtesa stála k němu bokem a Kalinovič, chtěje vyzkoušeti sílu své vůle nad ní, magnetisoval ji očima, usilovně soustřeďuje svoji vůli k tomu, aby na něho pohlédla: a komtesa pojednou skutečně jakoby mimoděk obrátila hlavičku a vyhrnuvši sklopené řasy pohlédla na jeho stranu, pak se lehce usmála a zase se odvrátila. To se opakovalo několikrát po sobě.

Když zpěvák skončil, kněžna zatleskala mu potichu první a za ní hned všichni ostatní. Tlusťák mimo to hodil mu deset rublů stříbra, kníže také deset, předseda — tři a tak dále. Hoch ani nechápal, co se to děje.

„Seber přece peníze! Hlupáku, co hledíš?" pošeptal mu vedle stojící krajský sudí.

„Patrně se vám to velice líbilo?" obrátil se vysloužilý přednosta k poštmistrovi, který pěvce poslouchal s hlubokým napietím a se zavřenýma očima.

„Zpívá oduševněle..." odpověděl tento.

„Velice oduševněle; mohl byste mu za to něco dát!" podotknul vysloužilý přednosta, mrknuv na soudce.

Poštmistr místo odpovědi pozvedl pouze na nebe své oči a pravil: „Ó, Hospodine, smiluj se nad námi, Hospodine, smiluj se nad námi."

V tom muzikanti paní generálové v sále dali znamení k tanci a celá společnost vrátila se do pokoje. Kníže, Četverikov a předseda zasedli v saloně k dosti vysokému préférenci, sudí pak, ispravník a dozorce lihovaru hráli nejlacinější hru.

Kalinovič šel se zadat u komtesy na tanec, ale Kadnikov jej předešel.

„Jsem už zadána, m-r Kalinovič," pravila jakýmsi zarmouceným hlasem.

Kalinovič úklonou projevil nad tím svoji lítost a prosil ji aspoň o druhou čtverylku.

„Beze všeho... velice ráda... mám hrozného kavalíra!" odpověděla komtesa.

Kalinovič poklonil se ještě jednou, odstoupil a vyzval k tanci Polinu. Ta s radostí mu podala rámě. Vis-à-vis s nimi tančil m-r le Grand s hezounkou ženou advokátovou. I ve svém požehnaném stavu vzbudila u Francouze nesmírný zájem: už od rána se jí dvořil a neustále ji přiváděl do smíchu, ačkoliv advokátová neuměla ani slova francouzského, on sám pak velice špatně mluvil rusky; jak si rozuměli — Bůh ví.

Vysloužilý přednosta, ačkoliv měl už šedé vousy, šedou hlavu a tvář celou pokrytou vráskami, nicméně proto asi, že byl vojákem a nosil dosud epauletty poručíka, také jevil sto chutí do tance. Vybral si za dámu dceru ispravníkovu a postavil se za protějšek Kadnikovu.

Aby čtverylka byla úplná a aby nikoho nebylo, kdo by netančil, komtesa zavolala k sobě advokáta a požádala ho potají, aby vyzval ispravníkovou; ta opravdu už se cítila uraženou, že si jí zde tak málo všímají. Proti nim postaven byl maličký kníže s mistress Nettelbat, která pitvorně a velice vážně začala provádět chassé en avant a chassé en arrière.

Po čtverylce následoval valčík. Kalinovič neodolal a požádal za tanec kněžnu: ta šla s radostí. Konečně ucítil ve svých rukou její postavu, cítil, jak její ručka pevně se drží ruky jeho; viděl skoro zrovna před očima její jako mořská pěna bílou hruď, dýchal do sebe vůni jejích vlasů a zmocnilo se ho jakési opojení. Nadarmo kněžna po dvou tourách pravila: „Dost už,“ odletěl s ní a přetancoval ještě touru, dvě, tři. „Dost už,“ pravila už důrazněji. Kalinovič se konečně vzpamatoval a posadiv ji na židli, sednul vedle ní. Komtesa byla velice unavena: oči jí zemdlely, vysoko se vlnila její hruď; ručkou svou poopravovala uvolněné vlasy na spáncích. Kalinovič požíral ji očima. Brzy na to ohlášená čtverylka přiměla je znovu, by vstali.

„Co nyní píšete?“ pravila komtesa.

Otázka ta zpočátku zarazila Kalinoviče; ale když si ji dobře promyslil, umínil si, využitkovati ji.

„Líčím," začal: „jednu rodinu ... bohatou, která žije, dejme tomu, v Moskvě, mají tam mezi jinými dětmi dceru — děvče chytré, a jak se říká, s duší, ale vychována je po velkosvětsku."

Komtesa poslouchala.

„Děvče to," pokračoval Kalinovič, „mělo neštěstí, že vzbudilo lásku v člověku, jak ona sama uznávala, úplně jí hodném, ale jí nerovném svým původem. Věděla, že tato vášeň znamená pro něho celý život, že chřadne, že stačí jen trochu lásky s její strany a ten člověk by ožil ..."

Zájem komtesy vzrůstal.

„Všechno to věděla," pokračoval Kalinovič: „a našla v sobě přece odvahy dost — v kruhu svých velkosvětských přátel vysmívati se této vášni."

„Čemu se měla co vysmívat? Musil se jí nelíbit!" namítla komtesa.

Kalinovič pokrčil rameny.

„I líbil se jí," odpověděl: „ale právě to nesrovnávalo se s pravidly velkého světa. Provdati se za nějakého idiota-boháče, prodati se — to není směšné a v mravním ohledu ohyzdné, poněvadž tak už je to mezi nimi zvykem: ale člověka nemajetného velkosvětské děvče zamilovati si nemůže."

„Proč nemůže?" prudce přerušila jej komtesa: „jedna moje cousine, velice bohaté děvče, vzala si proti vůli své matky jednoho jízdního gardistu."

„Jízdního gardistu," opakoval po ní Kalinovič.

Mluvil úmyslně proti velkosvětským děvčatům, aby tak přinutil komtesu říci, ona že není taková; jak se mu zdálo, svými námitkami a poznámkami nechtěla také nic jiného říci, to tím méně, poněvadž se pak na nějakou chvíli zamyslila, a jakoby se náhle byla rozhodla, pravila polohlasem:

„Prosím vás, pojďte se mnou tancovat mazurku."

Kalinovič všechen vzplanul radostí.

„Chtěl jsem vás právě o to požádat," podotknul.

„Prosím," opakovala komtesa.

Po celou dobu tohoto hovoru očí s nich nespouštěla netančící v tu chvíli a opodál sedící Polína. Už na terase všimla si pohledů Kalinovičových na komtesu; nyní však tím více utvrzena ve svém podezření, vytratila se nenápadně do salonu, sedla si vedle knížete, a když se tento k ní obrátil, pošeptala mu cosi do ucha.

„Pardon, na okamžik," pravil kníže, vstávaje a ihned se odebral s Polínou do zadního pokoje. Zpět vrátil se sálem. Kalinovič tančil s komtesou v šesté figuře kvapík; když dotancoval, posadil ji váhavě, stisknuv lehce její ruku. Pohlédla na něho a začervenala se.

Všechno to dělo se takřka u přítomnosti knížete. Kníže, jda jakoby náhodou kolem dcery, řekl jí cosi anglicky. Ta zahořela ve tváři a zmizela; také kníže zmizel. Komtesa se však brzy vrátila a sedla si vedle matky. Tváře její hořely.

Kalinovič, který, ač nerad, protancoval všechny ostatní čtverylky, nepromluviv při tom slova se svými dámami; čekal pouze na mazurku; než mazurka začala, přistoupil ke komtese; procházela se sálem, zavěšena do Políny.

„Začneme asi spolu," pravil.

Komtesa ničeho mu neodpověděla a obrátila se k Políně.

„Budete tancovat?"

„Ano, budu," odpověděla tato s úsměškem.

Komtesa, jakoby do rozpaků uvedena, šla s Kalinovičem a sedla si na své místo. Marně se namáhal navázati s ní nějaký hovor — buď mlčela nebo odpovídala a n o a n e; byla patrně velice ráda, když ostatní kavalíři přicházeli a vyzývali ji k tanci v té neb oné figuře.

„Smysl mé povídky patrně opakuje se v životě na každém kroku," pravil konečně Kalinovič, který už pozbýval duchapřítomnosti; ale komtesa jakoby ho neslyšela.

Hráči zatím vešli do sálu. Kníže začal si prohlížet tanečníky lorgnetem. Četverikov stál vedle něho.

Komtesa skoro pokaždé vyzývala k tanci jeho, stojíc na tom, že musí jíti tancovat. Četverikov šel a lehce poskakuje protančil s ní mazurkovou touru; pak šoupnul před ní nožkou, ona přisedla a poděkovala mu nejlíbeznějším

úsměvem. Žárlivost, vztek a zloba zabouřila v duši Kalinovičově. Umínil si, že komtese namluví aspoň drzosti, ale ani to se mu nepodařilo. Ke konci mazurky jen ze z dáli pokynula mu hlavou, vzala pak Polínu pod paží a odešla. Brzy na to následovala večeře a skoro všichni hosté zůstali na noc.

V roztřídění postelí se strany hostitelů bylo možno pozorovati tutéž jemnou rozvahu. Četverikovu a předsedovi vykázáno bylo po zvláštní komnatě; každému z nich postavena byla porculánová umyvadla, peřiny povlečeny byly hollandským prádlem a opatřeny pokryvkami z nejzvácnějšího hedvábí. V jednom velkém pokoji bylo ustláno sudímu, ispravníkovi, poštmistrovi a Kalinovičí. Zde byly sice pokryvky také hedvábné, ale už starší, a umyvadla byla z kameniny. Sousední pokoj byl určen pro dozorce lihovarů, vysloužilého přednostu a mladého Kadnikova. Zde už nebylo ani zvláštních postelí, ale ustláno bylo prostě po divanech s dosti tvrdými poduškami a cicovými pokrývkami.

Kalinovič, vysílen a utýrán dojmy celého dne, sešel dolů první, svléknul se a lehnul, aby aspoň pokud možno brzy usnul; ale ukázalo se, že to je zhola nemožno: hned za ním přišel poštmistr a začal se ukládat na lože. Svléknuv vrchní oděv, dlouho se hrabal na prsou, odkud vyňal konečně smaltový obrázek, pověsil jej na vyhlédnutý nahoře hřebíček a začal se modlit, pohybuje tiše rty a volaje vždy po chvíli: „Hospodine, smiluj se nad námi, Hospodine, smiluj se nad námi!“ Po modlitbě jal se stařec zdlouhavě se sebe stahovati kamizoly; vyšlo na jevo, že jich měl několik a všechny v největším pořádku skládal a ukládal na nejbližší židli; pak si začal převazovat podvlékačky, s nimiž se hmoždil asi čtvrt hodiny, a vyžádav si konečně místo pokryvky pouhé prostěradlo, přikryl se jím jako rubášem až po bradu. Natáhnuv se v celé délce svého těla, zavřel oči.

Kalinovič nabyl zas naděje, že usne, ale tu vešli sudí a ispravník; ti se zas převlékli do hedvábných, ze starých šatů svých žen sešitých županů, obuli se do nočních, ze zeleného safianu ušitých střevíců, sedli si na své postele a

začali kašlat a hekat. K dovršení všeho přišel k nim ještě ze sousedního pokoje vysloužilý přednosta, který se celý den byl postil a za to teď večer kouřil v jednom tahu už čtvrtou dýmku. S ním vešel i mladý Kadnikov a neodbytně prosil poručíka, aby mu dal aspoň jednou zatáhnout. Patrně všichni po celý den stísněni ohledy na slušnost a módní tón, zatoužili po kousku hovoru na svobodě.

„To jsou nějak temné noci teď," pravil sudí, vyhlédnuv oknem.

„Ano," ozval se ispravník: „zloději, taškáři mají plnou svobodu: jen když kradou a zemská policie aby za ně odpovídala."

„Jaká pak zemská policie! Že mluvíte!" přerušil jej vysloužilý poručík, pohodiv hlavou: „jen tituly nosíte, policie taky!"

„Jaká policie? Policie jako policie," klidně pravil ispravník.

„Ne, není policie jako policie," namítnul poručík, „v Moskvě byl jeden vrchní policejní ředitel Šulgin, to byl pravý policejní ředitel: ten měl policii."

„Ano, ten se v tom vyznal," poznamenal soudce.

„A jak se vyznal, milý brachu!" dodal poručík: „a můj milý, moskevští taškáři i toho napálili!" dodal.

Sudí se jen pousmál.

„Ano!..." pravil.

„Tak i mazaného napálili!" poznamenal s jistou jizlivostí ispravník.

„A takový kousek ti vyvedli, milý brachu, takový kousek..." pokračoval poručík: „bylo-li už to na nějaké parádě nebo v kostele při službách božích, nevím, ale hleďme na to, rukáv u kožichu měl ten tam. A on nic, jakoby se nebylo stalo... Ale jednoho rána, a možná také že večer, přijede k jeho komorníku čtvrtní a povídá: ‚Generál posílá policií právě nalezený rukáv od kožichu a kázal, abych se podíval, je-li od jeho nebo od jiného kožichu...' Komorník poslechnul pánova rozkazu — neposlechnout se patrně neopovážil — a podal mu kožich; pak zcela klidně

šel zas buď židle rovnat nebo kalíšky vytírat, už nevím; a hleďme na to: najednou čtvrtní ten tam a kožich taky ten tam. ‚Ach,‘ povídá, ‚co jsem to vyvedl?‘ Tu přijede Šulgin. Padne mu k nohám: ‚Baťuško, vaše prevoschoditělstvo . . .‘ ‚To nic nedělá, milý brachu; ty jsi hloupý, ale já o nic tebe chytřejší. Už jsem dostal psaníčko‘ a ukazuje je. Píšou mně: ‚Děkujeme uctivě, vaše prevoschoditělstvo, že jste k svému rukávu přidal i svůj kožich‘ a víc nic.“

Sudí se zas pousmál a zakýval hlavou.

„Šelma národ!“ pravil.

„Šelma!“ přisvědčil sám sebou spokojený vypravovatel.

Kalinovič byl už všechen bez sebe, proklínaje ohavnou náklonnost všech statkářů, v kteroukoliv hodinu za dne i v noci vypravovati navzájem nejopsalejší anekdoty o lecjakých darebácích; ale trpělivosti jeho hrozila ještě další zkouška: mladý Kadnikov jen hořel nedočkavostí také něco vypravovat.

„Na Lukina také jednou taškáři vyzráli . . .“ začal.

„Lukin byl silák,“ přerušil jej vysloužilý poručík-přednosta, který mnohem raději vypravoval sám, než poslouchal jiné. „Když byl, můj milý pane, na svém korábu v Anglii,“ začal . . . Co dělal Lukin na korábu v Anglii — všichni posluchači velice dobře věděli, ale poručík se tím nedal nijak másti a pokračoval: „našel se tam jeden pán, také silák, a prohlásil tolik: ‚Sednu si tu, velectění páni, na železné křeslo a kdo chce, nechť si mě uhodí po tváři. Padnu-li — sto rublů platím, a nepadnu-li, dostanu dvojnásob. ‚Sebral takovým způsobem mnoho peněz. Ale jednou jde kolem toho místa Lukin a ptá se: ‚Oč jde,‘ a řeklo se mu. ‚Ach, musjé, tebe jsem právě potřeboval!‘ a jde rovno k němu. ‚Držte se,‘ povídá, ‚pevněji: já jsem Lukin.‘ Nuž, ten už také o něm slyšel, ale na cti si zadat nechtěl. ‚To nic nedělá,‘ povídá: ‚já jsem zas ten a ten.‘ ‚Dobře,‘ povídá Lukin, ohrnul si, víte, trochu rukávy, pokřižoval se po našemu, po křesťansku, a lízl ho . . . Baťuškové moji, i náš pán i křeslo i lešení — všechno k čertu letělo nohama hore. Nedost na tom, ten pán křičí nějakým mdlým hlasem. ‚Co je?‘ Jde blíž: hleďme

na to — celou čelist měl obrácenou na stranu. ‚To nic,‘ povídá Lukin, vzal milého pána za límec a břink ho po druhé straně; rázem čelist zas narovnal. ‚Nuž,‘ povídá, ‚tvých peněz já nepotřebuji, ale pamatuj na mě.‘ ‚Budu pamatovat,‘ povídá . . . ‚budu . . .‘“

„Musil to mít Lukin přece jen silu v rukou,“ podotknul Kadnikov. A jelikož se mu nepodařilo vypravovati něco o taškářích a silácích, umínil si, že se pochlubí aspoň svou vlastní silou, a dodal: „A já tu židli zde za přední nožku vyzdvihnu.“

„Co, to je taky nějaká židle? Takovou zdvihněte!“ namítnul mu vysloužilý poručík a ukazoval očima na dosti těžké křeslo.

„Ne, zdvihnu je,“ odpověděl Kadnikov a chytiv křeslo za nožku, naparoval se seč síly měl, zčervenal jak vařený rak, křeslo vyzdvihnul, ale neudržel: křeslo kácelo se tak, že ho ledva zadržel, přitlačiv je ke zdi, zrovna skoro nad hlavou Kalinoviče.

Ten přišel už o poslední zbytek trpělivosti.

„Co je to, pánové? Kdy pak tomu bude konec?“ zvolal.

„A my jsme mysleli, že už dávno spíte,“ pravil vysloužilý poručík.

„Což je možno spat, když se tu vypravují Bůh ví jaké nesmysly o darebácích a lítají židle nad hlavou?“ pravil Kalinovič a obrátil se ke zdi.

Příkrý a posměšný jeho tón porušil náladu celé besedy.

„Je pravda, pánové, je čas už spat,“ pravil sudí.

„Je,“ opakoval po něm ispravník a všichni se rozešli.

Kalinovič si oddechnul volněji, ale usnouti přece nemohl. Poštmistr, který po všechen ten čas ležel se zavřenýma očima, začal zpočátku chorobně sténat, pak mluvil ze sna: „Přišel . . . přišel . . . přišel . . .“ a najednou vykřiknuv: „přišel!“ probudil se asi a se slovy: „Ó, Hospodine, smiluj se nad námi!“ na chvíli utichnul. Také ispravník a sudí začali chrápat, ne hlasitě sice, ale bez ustání a jakoby o závod.

*

VI.

Druhého dne, jak se na venkově o ceremonielních slavnostech obyčejně stává, pocítili hosté velikou nudu a přáli si pouze jednoho: odejet a to pokud možná co nejrychleji. Hostitelé zdržovali je sice, ale také jen více ze zdvořilosti. Tak všechna ta hromada lidí rozjela se ihned po snídani a na oběd zůstali pouze generálová s dcerou, Četverikov a předseda. Kalinovič celé dopoledne slídil po příležitosti, kde by stihnul komtesu a mohl se jí přímo otázati, co znamená změna v jejím chování; ale nikdo si ho ani nevšímal. Polína chovala se k němu jaksi posměšně. Vším tím rozvzteklen a nevěda konečně, co si počít, odešel po obědě, kdy všichni se rozjeli, do svého pokoje a chtěl si aspoň lehnout a spat; ale vešel od knížete sluha s pozváním: nechce-li jít na procházku? Kalinovič šel. Kníže čekal už na něho u podjezdu.

S počátku vyšli do žitného pole, když toto byli minuli, přešli louky, prošli i háj, až se ocitli na tři versty daleko od panského sídla. Proti očekávání kníže tentokrát byl zamlklý; jen občas upozorňoval na některý rozkládající se před nimi rozhled a chválil jej. Kalinovič mu přisvědčoval, přemýšlel však o něčem naprosto jiném a rozhledu téměř ani neviděl. Když přešli malou jednu roklinu, kníže pojednou se zastavil a zamysliv se na okamžik, obrátil se ke Kalinoviči:

„A což, Jakove Vasiljiči," začal: „rád bych vám předložil jednu dosti snad neskromnou otázku."

Kalinovič se začervenal a první, nač pomyslil, bylo: neuhodnul-li kníže, jaké city ke komtese chová.

„Je-li otázka neskromna, pak by bylo lépe, vůbec od ní upustit," odpověděl poloužertovným tónem.

„Ano," táhle podotknul kníže: „jen kdyby mne nevedla k tomu upřímná touha vám prospět; raději se odvážím neskromnosti, než abych mlčel."

Kalinovič ničeho na to neodpověděl.

„Té neskromnosti," pokračoval kníže, „odvažuji se hlavně proto, že, kdyby se byl před dvaceti lety vyskytnul tak upřímný člověk, aby mně byl řekl všechno to, co říci chci já vám... ó! jaké dobrodiní by mně byl prokázal a jak vděčným bych mu byl zůstal po celý svůj život!"

Kalinovič stále ještě zachovával mlčení.

„Chci se vás optat, můj nejmilejší Jakove Vasiljiči," pokračoval opět kníže, „je-li co podstatného na pověstech, že si chcete za ženu vzít m-lle Godněvovou?"

Kalinovič mimoděk ocitnul se v rozpacích.

„Ta otázka, kníže, není opravdu tak docela skromna," pravil.

„A vy nechcete mi na ni dát odpověď, že? Je tomu tak?" podotknul kníže.

„Ne, že bych nechtěl," odpověděl klidně Kalinovič, když se byl pokud možno zase opanoval: „ale proto, že nemohu, poněvadž, když i takové pověsti existují, ani já ani m-lle Godněvová ničím jsme je nezavinili."

Kníže pohlédnul upřeně na Kalinoviče: velice dobře poznal, že se chce vytočiti slovy.

„Hlas lidu — praví přísloví — hlas boží. Každá kleveta má vždycky za sebou nějaký stín pravdy," začal. „Ostatně o to se tu nejedná. Řekněte mně... Chci vám dnes předložiti určité otázky, a doufám, že se tím neurazíte."

„Co mě může, kníže, uraziti, když vidím, jaké účastenství mně tím projevujete?" pokrčiv rameny, namítnul Kalinovič.

„Právě že účastenství a to co nejsrdečnější... Řekněte mně na příklad toto: máte jaké jmění nebo nemáte?"

„Nemám žádného jmění."

„Snad vám ale hrozí dědictví po nějaké babičce, tetičce?"

„Celé své dědictví mám ve své hlavě," odpověděl Kalinovič.

Kníže se pousmál.

„Dědictví to," začal v přestávkách, „chcete-li, je velice dobré, ale pro životní potřeby naprosto nespolehlivé; vý-

robky hlavy, mon cher, Bůh to ví, nějak těžce se prodávají! ... To, co by se po našem mínění vyvažovati mělo brillanty, musíme často postoupiti za pouhou měď s příměsí železné litiny ... Ano, můj milý mladý muži," pokračoval kníže, bera Kalinoviče za ruku: „vyslechněte pro Boha mě — starce, který si vás zamiloval, uznává vašeho ducha, vzdělání, talent — vyslechněte několik mých z přesvědčenosti plynoucích názorů, které jsem sobě vykoupiti musil za cenu své vlastní trpké zkušenosti! My všichni ve svém mládí pohlížíme na manželství velice lehkomyslně, a zatím je to nejdůležitější krok v životě, poněvadž je to jediný takořka případ, kde chyba pro člověka stává se nenapravitelnou. Zadováděl jste si ve své mladosti, v lenosti hloupě promarnil jste pět, šest let: ale ... stačí jen vzpamatovati se, pracovati rok, dvě léta — a všechno je zase napraveno. Přišel jste v kartách o poslední kopejku, utratil jste kde co v nějaké lásce — to všechno ještě nic neznamená: je-li člověk sám, svobodný, pro toho peněžní rány nejsou ještě smrtelny. Jste-li ve službě, která vám neodpovídá, zadáte za propuštěnou; přijdete-li konečně o službu pro vás výhodnou, — přičiníte se a můžete najíti službu ještě lepší ... slovem, jsou to vesměs pouhé takořka přehmaty, svévole, poklesky — všechno dá se zas napravit, — jen toho těžkého, manželského střevíce s nohy víckrát neshodíš ..."

„Ta sentence, kníže, je dosti stará," poznamenal Kalinovič.

„Chcete-li, třebas velice stará," podotknul kníže, „bohužel však mnoho lidí na ni zapomíná, a co mně vždycky velice bylo divné: hlupáci, spravujíce se jakýmsi instinktem, jednají v tomto případě daleko rozumněji, zatím co právě chytří lidé vcházejí v nejnerozvážnější, pro ně nejzhoubnější partie. Já sám, Jakove Vasiljiči, mám nyní dva syny," pokračoval kníže stále živěji, „a nejsou-li právě chudáky, nejsou za také ještě boháči. A otcovská moje zásada, kterou se při nich spravuji, je: bohaté děvče a z lásky nechť si vezmou třeba hned, ačkoliv jsou dosud jenom praporečníky, ale je to svého druhu jistý krok v celém jejich

votě; s bohatou a bez lásky, chtějí-li, nechť se také ožení, ale s chudou a z lásky — nikdy! Vší svou otcovskou mocí postavím se proti tomu.“

Kalinovič se usmál.

„Vaše zásada, kníže, už proto není správna, poněvadž je úplně jednostranna. Díváte se na manželství výhradně jen s hospodářské stránky.“

„A jak chcete, abych se na ně díval?“ namítnul kníže rozčileně. „Což byste chtěl, milý pane, abych v rozpočet bral tu vaši hlubokou, bezhlavou lásku? Mon cher! mon cher! Jste rozumný člověk, což nechápete, co vlastně je ta láska vás všech, mladých lidí? Pranic víc, než zamaskovaná přítažlivost pohlaví, vyvolaná a potlačovaná smyslnost — a nic víc. A uvěřte mně, manželství jest hrobem tohoto druhu lásky: muže a ženu poutá navzájem daleko trvanlivější cit — přátelství, které, svou ctí vám za to ručím, mnohem spíše vzniknouti může mezi lidmi, kteří za sebe se vzali úplně chladni, než mezi vášnivými milenci, poněvadž měsíc po svatbě nespadnou aspoň s nebe na zemi... Láska!... Lhostejně ani slyšet nemohu, když tento nesmysl, fantom, zrozený rozohněnou obrazností, cit, který se rodí a živí pouhými jen překážkami, berou lidé za nějaký základ tak důležité záležitosti jako je manželství. Kdybyste měl, dovolte, abych se tak vyslovil, milenku, s kterou jste prožil dvacet let svého života a vy pojednou, téměř jako stařec už, řekl: ‚já si ji vezmu za ženu, protože ji mám rád...‘ pak mlčím, ani slovo nemohu říci proti!... Ale jak mě chcete přimět k tomu, abych věřil v hloubku a stálost lásky nějakého mladého člověka v pětadvaceti letech jeho života a holčičky v sedmnáctém roce, lidí, kteří rozcitlivělí nějakými romány navzájem si přísahli věčnou oddanost?“

„Všechno to je, kníže, velice správné,“ namítnul Kalinovič, „ale příliš povšechné a připouští příliš mnoho výminek. Po vašem názoru oženilo by se velice málo lidí.“

„Naopak, mnoho,“ přerušil jej kníže, „takových lidí, kterým dokonce přeji takové potěšení, je velice mnoho. Nechť se jen žení a těší!... Lidé, můj milý, dělí se na

dva druhy: na lidstvo tuctové, lidstvo černé práce, kterému samým Bohem je přisouzeno, aby se rodilo, rostlo a pak s tupou trpělivostí uzavřelo se v obor úzké nějaké působnosti — takovým mladíkům dokonce radím, aby se ženili: naplodí spoustu zrovna tak tuctového pokolení jako jsou sami a pomocí dobrodinců, ochránců a úplatků vykrmí a vychovají celé tucty takových lidí; v tom je taky hlavní prospěch, který přinášejí společnosti, potřebující pro své ekonomické cíle lidí černé práce všemožných odrůd a tříd. Ale jest, mon cher, ještě jiný druh lidí, a ten stojí už výš: i když nejsou genii, jsou to přece lidé vyznamenaní zvláštním nějakým talentem, lidé, kterým je konečně usouzeno, aby byli hybnými silami společnosti, a ne trpnými trubci; a že vás čítám právě k tomuto druhu lidí, tím jste sám vinen, poněvadž jste se daleko vyšvihnul nad naši úroveň: nejste už školním dozorcem, ale literátem, tudíž člověkem povolaným na velice seriosní a široké pole působnosti. Litovat a stydět se budete — že jste se lecjakým nerozumným sňatkem spoutal na rukou i na nohou hned v první době své činnosti."

„Jsem velice rád, kníže, že jste se konečně zmínil o významu literáta; význam ten dává mně, tuším, právo, abych svobodněji rozhodoval o svém srdci a nepodřizoval se bezpodmínečně vašim ekonomickým zásadám."

„Mon cher!" zvolal kníže: „právě literární povolání, opakuji ještě jednou, nutí vás k obezřetnosti; spisovatelské povolání, můj milý pane, zavazuje vás k tomu, abyste pro budoucí svou slávu, prospěch, který přinésti můžete společnosti, na všechen způsob zůstal buď svobodným nebo si vzal bohatou: poslední by bylo ještě lepší."

„Já na věc pohlížím docela jinak, poněvadž přece jen do jisté míry věřím v sebe a svoje síly," pravil Kalinovič.

„Vy hledíte na věci očima své úslužné obrazotvornosti, kdežto já o nich soudím na základě své padesátileté zkušenosti. Dejme tomu, že si vezmete děvče, o kterém jsme právě mluvili. Je to rozkošné děvče a bude z ní jistě výborná žena, která vás bude milovat, bude sdílet s vámi všechny

vaše zájmy; ale nezapomínejte, že se zabývat musíte literaturou, a tu hned se naskytne otázka: kde budete — žít? Zůstanete zde na místě jako školní dozorce nebo se přestěhujete do sídelního města?“

„Kníže, mluvíte, jakobych už byl ženat,“ namítnul s úsměškem Kalinovič.

„Nuže, ano, dejme tomu, že jste už ženat,“ nedal mu domluviti kníže: „kde potom budete žít?“ pokračoval: „rozumí se, podle svých prostředků zde ... v takovém případě vám přeji všeho dobrého, jste dosud v těch letech, kdy, jak se říká, ledva jste seskočil s universitní lavičky; volil jste výbornou dráhu života, máte mnoho myšlenek, mnoho vědomostí, ale neminou ani dvě, tři léta a všechno to se z vás vytratí, zlenivíte, zkazíte se v té pustině, můj milý mladý muži — věřte mně, a pak vám napadne, že byste si měl zajet na příklad do Petrohradu, do Moskvy, abyste se osvěžil, a nebudete míti zač: všechny vaše penízky rozejdou se vám na porody, křty, na kojné, chůvy, na to, aby vaše žena nechodila hůře oblečena nežli ostatní, abyste měli aspoň poněkud slušně zařízený byt. Rodinný život je tůň — bezedná káď, kam se peníze jen propadají. Dědil jsem po otci, ne tak jako vy, ale přece jakési jmění, které by mně bylo bývalo vydatnou podporou ve službě, kdybych se byl dosloužil hodnosti generalissima. Mimo to byl jsem miláčkem jednoho velmože, měl jsem naději, že se stanu pobočníkem, v třiceti letech byl bych najisto už získal si generálské epauletty, a proto můžete posoudit, jak daleko bych se byl vyšinul v nynějším svém věku, ale z lásky vzal jsem si za ženu chudé, třebas rozkošné děvče, v kterém soustředěny byly všechny přednosti ženy, a byl jsem rázem nucen opustiti Petrohrad, nechati vší služební karriéry a na celý svůj život zahrabati se na vsi.“

„Neschudl jste však v rodinném svém životě, kníže, ale ještě zbohatnul,“ poznamenal Kalinovič.

Kníže zakýval hlavou.

„Zbohatnul jsem!...“ pravil: „a víte vy, můj milý příteli, co mě to stojí? Víte vy, že jsem jak svoje vzdělání,

které v těch letech, kdy jsem začal žít, dokonce nebylo jedno z nejposlednějších, tak i svoje schopnosti, které rovněž vybočovaly z mezí prostřednosti a konečně i svoje zdraví — že všechno to jsem musil v sobě utratiti a státi se projektantem, afairistou, kupcem jen za tím účelem, abych udržel a vychoval svou rodinu, jak se sluší a patří na můj rod? A co mravních ústupků mě to stálo! Co činů proti vlastnímu svědomí! Jakého ponížení, jakého lichocení vyplýtváno bylo vůči lidem, ke kterým bych se nikdy ani znát nechtěl! A nyní, když, jak se zdá, všechno jsem přivedl k náležitému konci, cítím, že se už k ničemu nehodím... Nechtějte mně záviděť a neberte si ze mne příklad; proto vás chci varovat, poněvadž na sobě jsem poznal všechny ty těžké a trpké následky podobného omylu."

„Nejsem tak zhýčkán životem, kníže," namítnul Kalinovič: „a nemám tak velkých nároků: mně stačí, přestěhuji-li se do Petrohradu, najdu-li tam aspoň takovou existenci, abych nemusil žít v chudobě."

„A takovou existenci, abyste nemusil žít v chudobě, sotva tam najdete. Aby v Petrohradě žíti mohl člověk s rodinou, k tomu potřebuje... vezměme jen minimum, bez něhož si život v Petrohrádě ani představiti nemohu... potřebuje aspoň dva tisíce rublů ve stříbře, a to se musí ještě jak jen možno uskrovniti, zříci se nějaké té sklínky vína u stolu, nemluvě už o ekypáži, a vůbec o všech zábavách; ale pamatujte, i tak jsou to dva tisíce; budeme nyní počítati už s ciframi: kolik jste dostal za svůj první a dlužno říci výborný román?"

Kalinovič byl na rozpacích: styděl se přiznati, že nedostal dosud ani kopejky a teprv čeká, že honorář dostane.

„Dostal jsem pět set rublů ve stříbře," pravil.

„A kolik takových románů můžete napsat do roka?" namítnul kníže. „Jeden... nu, dejme tomu dva, ale nic víc," odpověděl sám sobě; „to ještě musí být plodný rok, přijdou horší leta, nejsem sice poetou ani literátem, ale velice dobře chápu, že ustavičně a výhradně se zabývati krásným písemnictvím nelze: tu člověk do hry dává sebe celého a jmeno-

vitě srdce, proto je to práce velice kapricovitá: třeba vyčkati určité nálady duše, vnuknutí a konečně povolání! To není vědecká nějaká práce nebo úřední zaměstnání, které vyžaduje pouze trpělivosti, aby se mu člověk věnovati mohl každý den... Následek všeho toho bude, že v domácnosti vaší objeví se v první době schodek, rodina zatím beze vší pochybnosti rozmnožovati se bude každým rokem — a tu předem vidíte před sebou svou budoucnost v Petrohradě: napíšete snad ještě několik povídek a pochopíte konečně, že stále psát přesahuje všechny lidské síly a přece peněz potřebovati budete stále víc a více. Děláte si pak násilí, spěcháte, tisknete, špiníte svoje jméno a místo autorem stanete se feuilletonistou, překladatelem... a konec je všemu: ten tam je pak i váš čas a váš talent, ba i vaše zdraví. To pravím pro ten případ, že byste byl ženat. Ostatně totéž platí i o svobodném: v Petrohradě u člověka, ať v takovém nebo jiném postavení, vyvíjí se šestý smysl: touha po penězích... Co lákadel! Co rozkoší kolem! Co raffinovaných požitků a pro všechno to budete míti jediný peněžní pramen — literární práce... Mon cher, mon cher!“ pokračoval kníže, pohodiv hlavou a udeřiv se do prsou: „Puškin byl člověk zámožný, dukát dostával za verš a přece i ten žil v neustálé nesnázi a nouzi; a Polevoj, to vím z vlastního svého poznání, když jsem mu půjčil pět set rublů, se slzami v očích mně děkoval, protože v tu dobu neměl v kapse ani půl rublíku. Tu máte naši ruskou literaturu! Jsme ještě příliš daleko od toho, aby četba stala se všeobecnou potřebou. Co lidí jste včera viděl u mne a komu z nich jsou knihy nevyhnutelny? — Nikomu mimo Četverikova. Ba i ten pán, náš předseda, nehloupý a velice bohatý člověk, nevydal, myslím, ani groše za nějakou knížku. Čte pouze „Severní Včelu“ a i tu si vypůjčuje ode mne... V takovém publiku literáti neztloustnou!“

„Všechno to, kníže, znám velice dobře i já sám a na pouhou literaturu nikdy jsem také nepočítal; ale přestěhuji-li se do Petrohradu, ohlédnu se tam po nějakém místě,“ pravil Kalinovič.

„Třebas... dobrá...“ odpověděl kníže: „místo dostanete; ale jaké místo myslíte, že to bude? Žádné jiné než místo kancelářského nějakého činovníka. Někde v departementu udělají vás snad pomocníkem a bude mnoho, stanete-li se odborným přednostou; ale pak se rozlučte s literaturou. Po šesti až sedmihodinném vysedání v departementu, vrátíte-li se domů, ledva že vám zbude tolik síly, abyste se vybral do divadla zasmát se hloupému nějakému vaudevillu nebo ke svému známému se vypravil zahrát si o kopejku v préférance; a napadne-li vás to i ono spojiti v jedno, dopadnete snad ještě hůř; jak praví přísloví: ženeš-li se za dvěma zajíci, nechytneš ani jednoho ani druhého... To je, můj milý Jakove Vasiljiči, co jsem chtěl, a takořka za svou povinnost uznával, vám říci; ještě jednou opakuji: přemýšlejte a dobře se všech stran ohledejte svoje postavení.“

„Jsem vám velice povděčen, kníže,“ namítnul Kalinovič: „ale z vašich slov možno odvoditi podivný závěr, že literatura musí se stát neštěstím a ne úspěchem mého života.“

„Proč? Ne!“ přerušil jej kníže a na okamžik se pozastavil. „Tu, vidíte, musím znovu začít omluvou, mohu-li totiž s vámi mluvit tak upřímně, jak upřímně bych mluvil se svým vlastním synem.“

„Stačí vaše účastenství, kníže, abyste měl plné právo, mluviti ke mně nejen upřímně, ale říci mi i nejtrpčí pravdu,“ odpověděl Kalinovič.

„Ano; ale o to zde nejde,“ dodal kníže; „tu budu snad nucen mluviti o jistých osobách a takové věci, které bych si přál, abyste znal vy a já a pro případ, že bychom se ve svých názorech nesešli, chci, aby rozmluva tato zůstala výhradně jen mezi námi.“

Kalinovič pohlédnul na knížete, stále ještě netuše, kam míří svým hovorem.

„Byl jsem vždycky dosti skromný...“ pravil.

„Velice rád věřím,“ podotknul kníže: „a proto odvažuji se mluviti s vámi zcela otevřeně o předmětě dost choulostivém. Před chvílí jsem pravil, že chudý mladý muž bohatou, hodně bohatou dívku i když by do ní ani zami-

lován nebyl, za ženu si vzíli může nebo, lépe řečeno, vzíti si má.“

Poslední slova kníže pronesl táhle a odmlčel se, jakoby čekal, neřekne-li něco na to Kalinovič; ale ten mlčel a hleděl na něho upřeně a příkře, tak že kníže byl nucen sklopiti oči; hned na to však vzal jej opět za ruku a s nuceným úsměvem pravil:

„Jste nyní přijat do domu paní generálové tak srdečně, s takovou pozorností k sobě, aspoň se strany mamzel Políny a proto ... stačí jen, abyste se přičinil ... a, Bože můj! jaká by se vám a vašemu talentu otevřela budoucnost! Tisíc duší, baťuško, podivuhodně zařízeného hospodářství a peněz, jejichž summy dosud nikdo ani nezná. Pak si jeďte, kam chcete: do Petrohradu, do Moskvy, do Oděssy, do ciziny ... Pište svobodně, nesevřen žádnými jinými starostmi v jakémkoliv vám libo klimatu, jen když co nejblahodárněji působiti bude na vaši náladu ...“

Kalinovič byl zaražen: výraz jeho tváře stal se ještě zamračenější; nijak neočekával podobného obratu se strany knížete, chvíli mlčel, jakoby sbíral svoje myšlenky, co by měl odpověděti.

„Váš návrh, kníže, mě dokonce poněkud uráží, poněvadž silně vyznívá posměškem,“ pravil hluchým hlasem.

„Posměškem?“ otázal se udivený kníže.

„Posměškem,“ opakoval Kalinovič: „poněvadž, i kdybych chtěl volit podobnou cestu k své budoucnosti, byl by to ještě méně splnitelný nápad než moje naděje v literaturu, které tak obratně jste hleděl rozprášiti se všech stran.“

„Tak je to?“ namítnul kníže: „vy byste opravdu myslil tak, jak mluvíte a nikdy jste sám nepozoroval, že můj návrh má do sebe mnoho věrohodného?“

„Nikdy jsem o tom ani v nejmenším nepřemýšlel a nikdy ničeho jsem také nepozoroval,“ odpověděl suše Kalinovič.

Kníže zakýval hlavou.

„Dost už, mladý muži!“ začal: „jste příliš chytrý a příliš prozíravý, než abyste rázem nepoznal, v jaký poměr

se staví lidé vůči vám. Ostatně, máte-li vážné nějaké příčiny k tomu, že si nepřejete vidět a pozorovat něco takového, pak bude nejlépe, když přerušíme svou rozmluvu; k ničemu by nevedla a ze mne by udělala žvatlala.“

Po těchto slovech se kníže odmlčel; Kalinovič také ničeho nenamítal a oba mlčky došli až k panskému sídlu.

VII.

Výsledek předcházejícího hovoru byl ten, že kníže, ať jakkoliv se namáhal, ke Kalinoviči nedovedl se už chovati tak přívětivě a roztomile, jako před tím: jakási chladnost a polovšímavá vážnost pronikala každým jeho slovem. Kalinovič ihned si toho také všimnul a hned následujícího dne při čaji požádal knížete, aby jej dal odvézti.

„A já myslil, že ještě u nás pobudete,“ pravil kníže a vyměnil s komtesou pohled.

„Ne, musím být v městě,“ odpověděl Kalinovič.

„Škoda; ale zdržovati vás se neodvážíme. Kdy že míníte jet?“

„Prosil bych ještě dnes.“

„Proč hned dnes?“ namítnul kníže takovým tónem, že Kalinovič opakoval ještě naléhavěji:

„Musím ještě dnes odjeti.“

Kníže zazvonil a přikázal lokaji, aby faëton s dvojspřeží byl připraven.

Mlčky prošla pak čajová snídaně, po níž se Kalinovič ceremonielně poklonil dámám s poznámkou, že se už poroučí. Kněžna přívětivě a několikrát pokynula mu hlavou, komtesa pak jen lehce naklonila rozkošnou svou hlavičku; ihned na to odvrátila se na jinou stranu. Z její tváře nebylo možno v tu chvíli vyčísti nižádného výrazu.

Mistress Nettelbate přisedla.

„Adieu, m-r!“ zvolal le Grand, silně mu tiskna ruku.

Faëton zatím už stál u podjezdu.

Kalinovič sešel do svého pokoje a chystal se na cestu. Kníže šel ho vyprovodit. Srdečnost a přívětivost při loučení jakoby znovu byla z něho promluvila.“

„Jsem velikými, velikými díky zavázán,“ pravil, celuje a objímaje svého hostě.

Také Kalinovič děkoval za přívětivé a k vděčnosti zavazující přijetí.

„A prosím,“ pokračoval kníže, tiskna a nepouštěje jeho ruky, „aby nedávný náš rozhovor zůstal mezi námi.“

Kalinovič pro Boha prosil, aby si proto nedělal žádných starostí, to tím méně, jelikož ani nebude moci rozhlásiti tuto rozmluvu, poněvadž za měsíc bezpochyby nadobro odjede do Petrohradu.

„A! Vy míníte do Petrohradu?“ otázal se kníže úplně prostosrdečným tónem a ihned na to, stále ještě drže ruce Kalinoviče ve svých, pokračoval: „s Bohem ... z duše vám přeji všeho úspěchu a naskytne-li se vám kdy jaká příležitost, nezapomínejte na nás, své staré přátele a naškrtněte nám nějaký řádeček. Čímkoliv vám mohu posloužit, jsem vždycky k vašim službám. Snad se časem změní i váš názor o životě až dosud tak trochu studentský. Petrohrad je v tom ohledu výborným učitelem. Dopište mně pak ... snad se pak dá něco dělat.“

Kalinovič velice dobře vycítil, do čí zahrady kníže toto kamení hází; odpověděl, že považuje za velikou pro sebe čest, smí-li knížeti psát, a to tím více, poskytuje-li se mu tím právo, obrátiti se na něho s prosbou. Rozešli se.

V seriosní, zasmušilé náladě vyjel můj heroj. Neblouznil už tentokrát o libovonné komtese, nebyl nadšen obkličující jej přírodou, ve které rovněž, jakoby v souhlase s ním, vířiti začaly neblahé živly: se všech stran nahrnula se oblaka a setmělo se jako v soumraku. Vzduch byl dusný. Načepýřené a s rozevřenými zobáky seděly na hromádkách vrány; vlaštovky lítaly až u samé země. Travička aspoň nebo lísteček na stromě kdyby se byl popohnul. Všechno jakoby v očekávání něčeho utichlo a jen občas prořezával blesk oblohu a temně hřímalo. Konečně začalo poprchávat a po-

jednou, kdesi už velice blízko, s rachotem prásknul hrom, jak z vědra spustil se liják a zběsile ohýbaje stromy a zmítaje prachem zavířil vítr. Kalinovič spustil stříšku a zahloubal se tím usilovněji v přemýšlení. Už od té doby, kdy přijel do malého městečka, žil vůči sámému sobě v jakési mhle. Hned v první době, jak jsme viděli, Kalinovič setkal se s láskou Nastěnky, sám nevěda jak, dal se uchvátiti prudkou, nerozvážnou její vášní a pod chvilkovým vlivem smyslnosti ocitnul se s ní v onom poměru, kdy každá rozluka stává se nelidskostí a nectí. Pak ten neočekávaný literární úspěch, přijetí jeho v domě generálové, kníže, komtesa, blouznění o ní — všechno to následovalo tak rychle za sebou... Ale v rozmluvě s knížetem jakoby náhle byl vystřízliven: všechny rady, poznámky a názory jeho padly na úrodnou půdu. Símě praktických zásad bylo v hojnosti uloženo v duši mého heroa. Všechno, co mluvil kníže, viděl před sebou už před tím, ale temně, v podobě pouhé jakési předtuchy — nyní zjevilo se všechno před ním jasněji a názorněji. Rozbíhaly se před ním dvě cesty: na jedné byla nevěsta s tisícem duší... s celým tisícem! opakoval Kalinovič, jakoby sám sobě uvědomiti hleděl mohutný význam této cifry, při tom však, jakoby šlápnul na hnusný nějaký hmyz, ihned se ušklíbnul. Na druhé cestě, pokračoval v myšlenkách, byla literatura s lákavým jejím úspěchem, s nezávislým životem v Petrohradě, kde, ať si kníže mluví co chce, pro své štěstí široké pole působnosti vyhledati sobě může i chudák; má už k tomu jisté právo. Ze všeho toho ovšem nejlépe by bylo — navždy se přestěhovati do Petrohradu. Ale co Nastěnka?... Co dělat! Nemůže si ji přece za ženu vzíti teď, kdy by tím celou svou budoucnost neodvratně otráviti musil chudobou? Lépe rázem provésti operaci, než trápiti se pak po celý život!... Tak mluvila rozvaha v mladém muži, ale svědomí současně jako nebezezem vrtalo v jeho srdci.

Když přijel do města, neodolal a dal se rovnou cestou zavézti přímo ke Godněvovům. Je třeba mluviti o tom, jakou tam měli z něho radost? První ho spatřila Pela-

geja Jevgrafovna: s vyhrnutými rukávy myla právě v síni nádobí.

„Aj, baťuško, Jakove Vasiljiči!“ vzkřikla, stydlivě stahujíc vyhrnutou zástěru.

„A! slunéčko naše krásné! Odkud vzešlo a kdy se objevilo?“ zvolal Petr Michajlyč: „Nastěnko!“ křičel, „Jakov Vasiljič přijel!“

„Ach!...“ zvolala tato a přiběhla.

Kalinovič jí políbil ruku. Nastěnka, tváříc se, jakoby ho políbiti chtěla na hlavu, políbila jej prostě na rty.

„Ach, jak jsem ráda, že jsi přijel!“ podřekla se.

Petr Michajlyč se dobrodušně usmál.

„Oj, oj! tož tak: už *ty* a *ty* jste spolu?“

Nastěnka se trochu začervenala.

„Což? mohu mu říci *ty*: jsme si přáteli,“ pravila a podala Kalinoviči ruku.

„Ovšem,“ podotknul tento a ještě jednou jí políbil ruku.

Kapitán tentokrát přítomen nebyl: vypravil se s Lebeděvem třicet verst cesty do bažin na divoké ptáky. Vešla Pelageja Jevgrafovna.

„Čaje si přejete či něco pojíte?“ obrátila se ke Kalinoviči.

„Jaké pak otázky, stará! Dej nám oboje!“ podotknul Petr Michajlyč.

„Ne, prosil bych raději něco k snědku,“ odpověděl Kalinovič.

„Nuž, když jíst, tak jíst... Honem! marš!“ křiknul Petr Michajlyč. Pelageja Jevgrafovna už běžela... „Počkej!“ zadržel ji příjezdem Kalinoviče až příliš rozradovaný stařec: „dole stojí knížecí kočí. Rač ho, milostivá paní, nakrmit a napojit vínem i pivem. Koníčkům dej ovsa a sena! To všechno za to, že nám přivezli Jakova Vasiljiče.“

„Nakrmím! Jako bychom to sami nevěděli líp i bez vás!“ s úsměvem odpověděla hospodyně a zmizela; Nastěnka začala strojiti na stůl. Kalinovič ji prosil, aby se neznepokojovala.

„A což chci-li, působí-li mi to radost?“ odpověděla Nastěnka, a když jídlo podáno bylo na stůl, sedla si vedle něho, nalila mu polévky a sama mu vyměňovala dokonce i talířky. Petr Michajlyč také nezahálel: sám vlezl do sklepa a přitáhnuv odtamtud nejlepší limonovou nálivku, kterou Kalinovič pil nejraději, sednul si naproti mladým lidem a pohlížel na ně s jakýmsi pohnutím. Kalinoviči bylo konečně až nepohodlno, snášeti projevy jejich srdečnosti. „Bože můj! jak mě ti lidé mají rádi a já zatím jakým černým nevděkem budu nucen se jim odplatit!“ trapně u sebe přemýšlel a neměl věru tolik odvahy, jak dříve předpokládal, aby jim řekl o svém úmyslu, přestěhovati se do Petrohradu; teprve když po obědě zůstal s Nastěnkou o samotě, objal ji a dlouho, dlouho ji celoval.

„Ty pláčeš?“ otázala se ho Nastěnka, ucítivši, že z očí jeho na tvář jí ukápla slza.

„Ne, to jen tak,“ odpověděl Kalinovič, pak ji znovu objal a pošeptal jí cosi do ucha.

„Dobře,“ odpověděla Nastěnka.

Po všechen zbývající večer byl zasmušilý. V duši jeho utajené utrpení jak obyčejně vzbouřilo jeho žluč. Petr Michajlyč se jej otázal, jak u knížete trávil svůj čas. Kalinovič se ušklíbnul.

„Kníže — je taškář, s jakýmž jsem se dosud nesetkal,“ odpověděl.

„Talleyrand, Talleyrand,“ přisvědčil Petr Michajlyč.

„Kněžna, jeho žena — je idiotka,‘ pokračoval Kalinovič.

„Hrozná idiotka; již tenkrát jsem si toho všimla,“ přisvědčila už i Nastěnka. „A co komtesa?...“ otázala se: „Taky idiotka?“

Kalinovič byl poněkud na rozpacích.

„Ne, jak by to bylo možno!... takové rozkošné děvče, ne!“ odpíral Petr Michajlyč.

„Učiněná idiotka!“ opakovala Nastěnka; „myslí si, že je velice krásná a nedá si ani tolik práce, aby přemýšlela a pochopila, jak je hloupá.“

„To ne, že by byla hloupá...“ začal Kalinovič, „ale je to ideál prázdnoty. Děvče, kterému snad od přírody i leccos bylo dáno, ale všechno to je nadobro zkomoleno, zpřehýbáno vychováním papínka.“

„Hrozné!“ podotkla Nastěnka; „když j s i u nich předčítal, takovou jsem měla z a t e b e zlost. Což pak někdo z nich pochopil, co j s i napsal? Seděly všechny jako straky.“

„Proč jako straky?... Líbilo se jim to, zvláště dceři generálové,“ poznamenal Petr Michajlyč.

„Nuž, Políně ano, protože je z nich nejchytřejší,“ namítla Nastěnka, „poslouchala pozorně aspoň proto snad, že je zamilována do Jakova Vasiljiče.“

„Bezpochyby,“ přisvědčil Kalinovič a vzdychnul.

Domů šel v jedenáct hodin; a když u Godněvů všechno utichlo, zadním dvorem jeho bytu zase se zamihnul čísi stín, smeknul se k řece, a klestě si cestu podél břehu, zmizel proti besídce, na úsvitě pak zamihnul se tudy tentýž stín, a to všechno odehrálo se v největším tichu.

VIII.

Za týden Kalinovič zadal žádost za čtyřměsíční dovolenou a dopsal knížeti o svém neodvratném úmyslu, jeti do Petrohradu, prose jej, aby, může-li, opatřil jej doporučujícími listy. V odpověď na to Kalinovič ihned obdržel psaní na jméno jistého ředitele départementu s krátkým lístečkem od knížete, ve kterém bylo podotknuto, že člověk, kterému píše, hotov bude udělati pro něho všemožné, pokud to záviseti bude od něho. Kalinovič, připravuje se tímto způsobem na cestu — neměl ani tolik odvahy, Godněvovům o tom říci — a — ku podivu! v tomto ohledu zdržoval jej vrátivší se kapitán: stud mu bránil přiznati se, ale před tímto člověkem počínal cítiti nepřekonatelný strach. Zdálo se mu, že Nastěnku a Petra Michajlyče ještě bylo možno s úspěchem nějak ošidit, Flegonta Michajlyče však ne. Čas zatím ubíhal; dovolená byla mu povolena a déle se s úmy-

slem tajit nebylo vůbec ani možno. Záhy se připraviv na slzy a výčitky se strany Nastěnky, na udivení Petra Michajlyče a na mnohovýznamné mlčení kapitánovo a rozhodnuv se všemu tomu čeliti svou chladností, odhodlal se konečně k rozhodnému kroku a přišel ke Godněvovům schválně až před obědem, aby zastal všechny shromážděny doma. Vymlouvaje se na sychravé počasí, vypil ze stojící na stole karafiny velikou číšku vodky a pravil:

„Dnes jsem dostal dovolenou.“

„Dovolenou?“ opáčil po něm Petr Michajlyč.

„Ano, chci zajet do Petrohradu,“ pokud mohl klidně pokračoval Kalinovič.

„Do Petrohradu?“ otázala se už i Nastěnka a zbledla.

„Do Petrohradu,“ odpověděl Kalinovič a hlas se mu rozechvěním třásl. „Když jsem ještě byl u knížete, dostal jsem psaní od redaktora: nabízí mně stálé spolupracovnictví a píše, abych přijel a vešel s ním v osobní styk,“ pravil, lže od prvního slova do posledního. Petr Michajlyč se zpočátku zamračil, ale ne na dlouho.

„Snad by bylo záhodno, abyste tam jel...“ pravil s hlubokomyslným výrazem ve tváři.

„A na dlouho míníte odejet?“ otázala se Nastěnka.

Otázka ta ostrým nožem zavadila o Kalinovičovo srdce.

„Na tři, čtyři měsíce,“ odpověděl.

„Musí jet! Tu nic nevysedí!... Na všechen způsob musí jet!...“ opakoval stařec, úplně skoro uklidněn poslední odpovědí Kalinoviče. „A vy mu, Nastasjo Petrovno, nebraňte: tři měsíce nejsou žádná věčnost!“ dodal, obraceje se k dceři.

„Já mu nebráním. Proč by nejel, musí-li to být?“ odpověděla Nastěnka, ačkoliv do očí se jí nahrnuly slzy a ruce tak se jí třásly, že v nich nebyla s to udržeti ani vidličku.

Kalinovič oddechnul si volněji.

„Nuž, toho jsem neočekával, že to půjde tak lehce,“ pomyslil si a snaže se vyložiti svůj odjezd jako něco zcela všedního, začal se tvářit veselým; ale nešlo to: sedící před

ním oběti jeho egoismu mučily a obviňovaly jej. Zamysliv se mimovolně, jen úkosem pohlížel na Flegonta Michajlyče, jakoby uhodnouti chtěl, co se děje v jeho duši; ale kapitán po celou tu dobu úporně mlčel. Petr Michajlyč, pohlížeje na svou dceru bledou jak mrtvola, také se zamyslil. Když po obědě odešel do svého kabinetu, aby si, jako obyčejně, oddechnul, bylo možno slyšeti, že nespí: zpočátku neustále se převracel, kašlal, konečně zaklepal na zeď; to bylo vždycky pro Pelageju Jevgrafovnu znamením, aby přišla k němu. Ta vešla a šeptem došlo mezi nimi k hovoru, z kterého ponejvíce slyšeti bylo hlas Petra Michajlyče; hospodyně mu odpovídala pouze obvyklým svým způsobem: e . . . e . . . e . . . che . . . che . . .

Zbylí zatím v sále, Kalinovič, Nastěnka a kapitán, seděli pohrouženi ve své myšlenky.

„Pojďme na procházku: ráda bych se prošla," vstávajíc pravila konečně Nastěnka, obrácená ke Kalinoviči.

Ten na ni pohlédnul.

„Je chladno dnes. Můžeš nastydnout; jaká radost z takové procházky?" namítal Kalinovič.

„Ne, to nevadí: jsem teple oblečena," odpověděla Nastěnka a brala na hlavu klobouček.

Kalinovič se nehýbal s místa.

„A vy půjdete s námi?" obrátil se ke kapitánu, nepřeje si patrně zůstati tentokrát s Nastěnkou o samotě.

„Ne!" úsečně odpověděl kapitán a chopil se furažky; zapomenul však dýmku i míšek s tabákem a odešel. Dianka také se zdvihla za ním a snažíc se mu zalichotiti, připletla se mu ve dveřích do cesty. Kapitán pojednou kopnul ji nohou do boku s takovou silou, že Dianka se vzepiala, zakvikla a stáhnuvši ocas pod sebe, schovala se pod židli.

„Pořád se pleteš mezi nohama . . . ještě mně pišti; zadávím tě, kanalie!" odcházeje, pravil Flegont Michajlyč a z výrazu jeho očí dalo se věštiti, že v tu chvíli byl opravdu schopen zardousiti svého miláčka. Dianka, jakoby to věděla, teprv až za chvíli se odvážila vylézti z pod židle a sama si otevřevši dvéře čumákem, dohnala svého patrona; šel

kamsi mimo dům; šla za ním, držíc se od něho v uctivé vzdálenosti.

Všechno to Kalinovič pozoroval a všechno to zdálo se mu podezřelým.

„Kam šel ten medvěd?“ pravil sám k sobě, mechanicky následuje Nastěnku, která rovněž byla všechna rozechvěna. Šla rychle; oči i tváře jí hořely. Brzy minuli hlavní ulici, prošli pak postranní uličkou a ocitli se konečně v polích.

„Kam to jdeme?“ otázal se konečně Kalinovič, zdvihaje hlavu a rozhlížeje se okolím.

„Ke hrobu mé matky. Dávno jsem tam nebyla a chci, abys se jí tam poklonil,“ odpověděla Nastěnka.

Kalinovičem to trhlo.

„Stále hůř a hůře!“ pomyslil si a s pocitem bezděčného odporu pohlédnul na vystupující opodál hřbitov. Kostel jeho byl dřevěný s uzounkými okny, jejichž tabulky během času se zakalily a hrály duhovými barvami. Nevelká přízemní zvonice schýlila se na stranu. Byla všecka pobita ozdobně vyřezávanými prkny a na střeše, rovněž ozdobené řezbami, rostla už tráva a mech. Hřbitov byl celé pokryt mohylami, nad nimiž se výšily tu bílé, tu černé dřevěné kříže. Tuto prostotu rušil podivný pouze mramorový pomník, s hořícím na slunci zlatým křížem a zlatým nadpisem, postavený nad mohylou nedávno zemřelého pachtýře vinopalen. Nastěnka zavedla Kalinoviče ke hrobu své matky, který pokrýval čtyřhranný, ze žuly vytesaný kámen s vyrytou na vrchní straně průpovědí: „Rozpomeň se na mě, Hospodine, až vejdeš do království Svého.“*) Slova ta napsati dal na věčném příbytku své ženy sám Petr Michajlyč.

„Pomodleme se!“ pravila Nastěnka, kleknuvši před mohylou; „klekni i ty,“ dodala ke Kalinoviči. Ale ten zůstal nepohnutě stát. Celé peklo cítil nyní v duši; přál si v tu chvíli, aby buď sám umřel — nebo Nastěnka. Ale zkoušce

*) Ev. sv. Lukáše, XXIII., 42. Pozn. red.

nebyl ještě konec: nebohá dívka, když se byla pomodlila a vyplakala, vzala ho za ruku a položila ji na hrob.

„Přísahej mně, Jaques," začala, polykajíc slzy: „přísahej nad hrobem maminky, že mě věčně budeš míti rád, že budu tvojí ženou, družkou. Jinak mně matka neodpustí... Třetí noc už ji vidím ve snách: mučí se pro mě!"

„Nastěnko!... k čemu všechny ty melodramatické scény?... Ví Bůh, že je mi těžko i tak!" zvolal Kalinovič, nejsa už sebe mocen.

„Ne, Jaques, přísahej: to bude jedinou pro mě útěchou, až odjedeš," naléhavě odpověděla Nastěnka.

„Přísahám..." promluvil Kalinovič.

A v tomtéž okamžiku z rostoucí kolem husté trávy se hřmotem vyletěla černá jakási massa a odplynula vzduchem. Kalinovič zblednul a mimoděk uskočil. Nastěnka zůstala klidna.

„Čeho jsi se lekl? To byl havran," pravila.

„Podobné scény každému rozruší nervy," odpověděl Kalinovič.

„Proč se zlobíš?"

„Nezlobím se."

„Ne, zlobíš se. Stále se teď zlobíš. Dříve jsi nebýval takový!..." s povzdechem pravila Nastěnka. „Podej mi ruku," dodala.

Kalinovič jí podal rámě. Když vešli do města, pravil: „Zde se nepatří, abychom tak spolu šli," a chtěl ji odníti rámě. Nastěnka však nedopustila.

„Ne, proč pak; půjdeme, jak jdeme... Všichni ať to vidí: já to chci!" pravila.

Kalinovič pokrčil pouze rameny a po všechnu zbývající cestu šel pohřížen v hlubokou zádumčivost. Neodbytně znepokojovala ho myšlenka: kde je nyní kapitán, co dělá a co má v úmyslu?

Kapitán skutečně obmýšlel něco pro něho ne zrovna příjemného: když odešel od bratra, šel k Lebeděvu, bydlícímu na Vojenském předměstí, kde nikdo z pánů nebydlel; nedělo se tak ovšem ze skrblictví, ale následkem nešťastné

jedné příhody, která stihla mathematika hned v první době po nastoupení služby: cudně se zdržuje všemožných náruživostí, zkusil jednou u ispravníka zahráti si v karty, vyhrál něco — zalíbilo se mu to — — a od té chvíle stala se pro něho hra v karty nenasytnou náruživostí: začal se potloukati všude, kde jen se pořádaly karbanické večírky; pouštěl se i s měšťany, ba i s lokaji do hry a nebyla to ziskuchtivost, která jej sžírala v tomto ohledu, ale pocity hráče tak příjemně působily na mužné jeho srdce! Zápase tak asi rok, přišel konečně na známého už nám poměščíka, Prochorova, který nejen že čistě prováděl hmaty s puškou, ale ještě čistěji je uměl s kartami; hráti s ním bylo zrovna tolik, jako choditi na medvěda bez kopí: najisto zlomil každému vaz! V několika hodinách připravil Lebeděva o pět set rublů ve stříbře. Lovec zvěře zblednul a poníženě jal se prositi, aby s ním hrál ještě na dluh. Prochorov nebyl proti tomu a do rána dostoupila jeho výhra už pěti tisíc v assignacích.

„Dost!“ pravil konečně mathematik, dýchnuv jak parní stroj; ihned zašel k dohazovači a přinesl na své jméno směnku.

Od těch dob, aby zaplatil svůj dluh, neústupně začal ukládati stranou dvě třetiny svého služného; ubytoval se za tím účelem v selské skoro jizbičce a svou stravu omezil na pouhý chléb, brambory a kyselou kapustu. I když někde hostem byl a nabídli mu čaje nebo dýmku, odpověděl bassem: „Ne; doma toho nemám, nač se tedy rozmazlovat?“ Ze zabité své zvěře lovec také nikdy ničeho nesnědl, ale snaže se prodati ji co možno nejdráže, kupil tak peníze pro svého věřitele.

„Proč to platíte? jistě že vás při hře napálili,“ domlouvali mu někteří. „O tom nic nevím; prohrál jsem a jsem povinen platit,“ stoicky pevně odpověděl vždy Lebeděv.

Téhož dne, kdy k němu přišel kapitán, celé dopoledne zabýval se přípravou bramborové mouky na obědy; když ji

byl vlastní rukou namlel asi četverik,*) naobědval se důkladně ščí se ‚zábělkou'**) a když byl snědl k tomu asi pět liber černého chleba, usnul na chuďoučkém svém divančíku, oblečen v těsný cicový župan, z něhož vyčnívaly ohromné, z volské kůže vydělané jeho boty a viděti bylo kolossální jeho hruď, pokrytou jako u Esaua hustými chlupy. Flegont Michajlyč, když Lebeděva zastal spícího, byl by asi v jiném případě z delikátnosti sobě vlastní odešel z domu, ale tentokrát jej vzbudil a bylo třeba několika silných štulců, než lovce probudil z bohatýrského jeho snu; konečně sebou pohnul, povstal, otevřel krví zalité oči, protřel je, a když poznal svého přítele, zvolal:

„A, vaše blahorodí!"

„Odpusťte, že jsem vás vzbudil," pravil kapitán.

Přes to, že byli důvěrnými přáteli, vždycky říkal Lebeděvu, jako všem jiným: *vy*; ten odpovídal mu tímtéž způsobem.

„Nic nedělá! Do dýmčičky přejete si asi ohýnku," pravil Lebeděv, přicházeje zatím úplně k sobě a přihlazuje štětinaté svoje vlasy rozčepýřené na všechny možné strany.

„Ne, dýmku jsem zapomněl," odpověděl kapitán, sáhaje po knoflíku, na kterém obyčejně visel míšek s tabákem.

„Nuž, sedněte si!" pravil mathematik, přisunuje k němu jednou rukou těžkou židli a sáhaje druhou na okno pro dřevěný džbánek s kvasem, jejž jedním douškem vypil až do dna.

Kapitán si sednul.

„Nnž," pokračoval Lebeděv: „a krusanovské bažiny, baťuško, jsme spolu prozívali; minulou neděli tam chodil celý berní úřad, a myslím, i všechny vrány nám tam poplašil, a to všechno vy . . ."

„Nebylo kdy," odpověděl kapitán, červenaje se — patrné to znamení, že nemluvil pravdu.

---

*) Míra ruská = 26 *l*. Pozn. red.

**) Tak sluje mléko, jež přidává se do ščí neb čaje. Pozn. red.

„Nebylo kdy?... Kýho čerta děláte?“ zívaje, namítnul lovec a protáhnul se, připomínaje tak ve své jizbičce lva v kleci.

Na tuto poznámku kapitán vůbec neodpověděl, ale pohnuv zmateně rukama i nohama, pravil pojednou:

„Váš dozorce jede do Petrohradu?“

Lebeděv patrně nevěnoval této věci zvláštní pozornosti.

„Ovšem! Dostal dovolenou na čtyři měsíce,“ odpověděl.

„Oba přátelé na chvíli se odmlčeli.

„Jede nyní do Petrohradu a možná, že se odtamtud vůbec nevrátí?“ začal kapitán více ve formě otázky.

„Vem ho ďas! Ať táhne, kam chce!“ odpověděl Lebeděv.

Kapitán opět zmateně zaklátil rukama i nohama.

„Nýčko, třebas to bylo v domě mého bratra... což? Jen co je pravda: byl u něho přijat jako rodný syn...“ začal, ale hlas mu přeskočil.

„Darmo o tom mluvit! Každý to ví!“ přisvědčil Lebeděv.

„A třebas je to bratr...“ pokračoval kapitán, „přece to není svobodný člověk, má děvče.“

„Ovšem!“ opakoval Lebeděv.

„A třeba je to zde,“ pokračoval opět kapitán, „není to tmavý les, ale město: každému ústa nezacpeš... ještě je málo těch řečí...“

Lebeděv významně zakašlal nebo, lépe řečeno, hýknul, pochopiv konečně, kam kapitán míří.

„Leccos se povídá,“ pravil, pohodiv hlubokomyslně hlavou.

„Ano. A komu to zakážeš?“ podotknul kapitán.

„Mnoho se mluví, mnoho... Což, já konečně: mám jizbu až na konci města, o ničem nevím, ale přece, protože Petra Michajlyče pro dobrou jeho duši mám rád, líto je mně ho, ví Bůh, líto!“

Kapitán upřel na přítele oči.

„Vy jste,“ začal trhaným hlasem, „nýčko... cizí člověk, a je vám ho líto; jak pak teprve mně, vlastnímu jeho bratru? A Nastasja Petrovna přece mně není cizí, ale vlastní neť... co mám nyní dělat?“

Po této otázce kapitán se odmlčel, jakoby čekal na odpověď svého přítele; ale ten jen čechral svou ohromnou hlavu.

„Říci jim snad něco, co by jim bylo proti mysli, nebudou mě možná ani poslouchat... Jedno jejich slovo je snad rozumnější nežli mých deset," dodal. Lebeděv si všimnul, že při těchto slovech kapitán se odvrátil a setřel s tváře slze.

„Darebák je — to byste jim měl říci!" pravil lovec.

Kapitán vstal a začal přecházeti po jizbě.

„Co nyní dělat?" pravil, rozhodiv rukama; „já jako poctivý člověk jsem povinen, jak to mezi důstojníky bývá ve zvyku, vyzvati ho na souboj."

Lebeděv zase významně zakašlal.

„Což?" pokračoval kapitán: „suď si mě Bůh i cář, ale sebe litovat nebudu: na místě ho mohu zabít; jen o to jde, že by toho nepřenesli ani bratr ani Nastěnka... Jak si je předešel!... Tak upřímně, na první ráz, jako vlastního syna přijali jej do domu... a jen zmiji vyhřívali za ňadry!"

„Darebák!" opakoval Lebeděv.

„Proto nyní jsem přišel s vámi o tom promluviti: kdo jiný by mně tu poradil, nebo mně to rozmluvil..." pravil kapitán, pomrkávaje v slzách.

„Posečkejte, poshovte!" hlubokomyslně pravil lovec, nemilosrdně cuchaje své vlasy; „počkejte!.... Něco mně napadá: předně neplačte."

Kapitán chvatně utřel slzy.

„Za druhé, jděte k němu do bytu a řekněte mu přímo: ‚tak a tak, to a to se po městě mluví....' Tentokrát vám mluvím... holou pravdu... na své vlastní uši jsem to slyšel: těhotná prý byla a dítě měla pohodit nebo tak cosi."

Tvář kapitánova vzplanula, oči se zalily krví, rty i tváře se mu třásly.

„Co tedy jiného zbývá?" pokračoval Lebeděv, pěstí uhodiv na stůl; „teď přikryj hřích; a ne-li, pak po našemu, po vojensku před barriéru s tebou!... Strach dostane, ví Bůh, že dostane strach!"

Kapitán přemýšlel.

„Půjdu," pravil konečně.

„Jděte, tak to bude dobře!" přisvědčil Lebeděv.

„Půjdu!" opakoval kapitán a nechtěje se vrátiti k bratrovi, aby se tam nesetkal se svým nepřítelem dříve, než s ním promluví, zůstal večer u Lebeděva. Ten ukazoval mu zamilovanou svou pušku, nutě jej, aby se podíval do hlavně, a pravil: „Jen se podívejte, jak je, šelma, vystřílena!" A kapitán se díval, ale neviděl a nechápal ničeho.

Těžko v tomto případě říci, jakou odpověď by byl můj heroj dal na vyzvání kapitánovo, kdyby sám osud všemu jeho nadání nebyl mu zde pomohl. Nastěnka, vrátivši se ze hřbitova, násilně skoro zavedla Kalinoviče do svého pokoje. Uchopil se hned první knihy, která se mu namanula pod ruku, a začal v ní velice pozorně čísti. Chvíli potrvalo obapolné mlčení.

„Nuž, poslechni, můj milý, nech knihy, přestaň!" promluvila Nastěnka, přistupujíc k němu. „Poslechni," pokračovala poněkud rozechvěným hlasem: „odjíždíš nyní... nuz, jeď si: potřebuješ toho... ale dříve požádati musíš o mou ruku, abych zůstala zde tvojí nevěstou."

Studený pot vystoupil Kalinoviči na čele. „Ne, neskončí to tak lehce, jak se mně zdálo s počátku!" pravil k sobě v duchu.

„Což? Požádám-li o tvoji ruku či nepožádám, myslím, že si to zůstane lhostejno," pravil.

„Lhostejno?... Jak divně o tom soudíš!"

„Zůstane si to úplně lhostejno," opakoval Kalinovič.

„A upokojíš-li tím otce? Tají se s tím, ale náš poměr hrozně jej trápí. Když jsi odejel ke knížeti, celé hodiny seděl zamyšlen a slova nepromluvil... Nikdy před tím nic takového se s ním nedělo! Konečně šetři i mne, Jaques!... Celé město nyní mě nazývá zpustlým děvčetem, pak budu aspoň tvojí nevěstou. Ať špatná či dobrá, přece budu tvou ženou."

Co mohl na to říci Kalinovič? Ale na druhé straně

žádost Nastěnky dohnala ho k tomu, že se dopustil nového nečestného skutku.

„Nuž," pomyslil si sám u sebe, „když klamat, tak klamat až do konce!" a pravil:

„Vzbuzuji-li opravdu u Petra Michajlyče tak podivné podezření a sama-li si toho přeješ, pak váže si zdejšího veřejného mínění, jsem hotov vyhověti prázdné této formalitě."

Tón této odpovědi urazil Nastěnku.

„Mluvíš, jakobys si toho sám nepřál a jakobys tím prokazoval nějakou milost!" všechna už rozechvěna pravila Nastěnka.

Kalinovič se zaradoval. Zřídka kdy v životě [redacted] něčeho tak, jako si přál v této chvíli, aby Nastěnka po svém zvyku se zapomněla a v záchvatu hněvu mu řekla, že po této odpovědi nechce býti ani jeho nevěstou ani ženou; ale Nastěnka uražena byla pouze na chvíli protože prosila, aby požádal za její ruku, s největší prostotou a přirozeností, ani z daleka netuše, že by něco takového mohlo působiti obtíže nebo nepříjemnosti člověku, který ji miluje.

„Ještě dnes musíš promluviti s otcem, jinak mu tvůj odjezd způsobí starosti ... Také strýc mu leccos namluvil," dodala prostomyslně.

„Dobrá," odpověděl Kalinovič úsečně, mysle si sám u sebe: ‚Ta nesnesitelná holka očividně užívá všech možných prostředků, jen aby mně můj odjezd do Petrohradu jak možná stížila; což nechápe, že si ji nemohu vzít za ženu? A chápe-li, ale mermomocí přece mě chce dostat za muže, což neví, že při mé povaze je to vůbec nemožno?'"

Kašel a hlas Petra Michajlyče v kabinetě vyrušil jej z jeho myšlenek.

„Papa se probudil; jdi k němu a promluv s ním," pravila Nastěnka.

Kalinovič ničeho už nenamítal, ale vstal a šel. Situace jeho zdála se mu konečně už směšnou, odhodlal se tedy podvoliti se bezpodmínečně všemu. Petr Michajlyč skutečně

už vstal a seděl ve svém křesle pohřížen v hlubokou zádumčivost.

Kalinovič sednul si naproti němu. Stařec dlouho se díval na něho, nespouštěje s něho očí a tak, jakoby si přál nabažiti se pohledu na něho.

„A tak, Jakove Vasiljiči, jedete od nás daleko a na dlouho!“ pravil, smutně se usmívaje. Nejen Nastěnka, i on těžce se loučil s Kalinovičem, — tak už mu přivyknul.

„Ano,“ odpověděl tento a ihned na to, zamysliv se, dodal: „než odjedu, rád bych s vámi promluvil o dosti vážné záležitosti.“

„O čem to?“ otázal se chvatně Petr Michajlyč.

„Sotva jsem přijel, byl jsem ve vaší rodině přijat jako váš vlastní syn,“ začal Kalinovič.

Petr Michajlyč kývnul hlavou; ve tváři pohnuly se mu všechny svaly; do očí nahrnuly se mu slzy.

„Těšil jsem se vašemu pohostinství ovšem ne bez účelu,“ pokračoval Kalinovič.

„Ano, ano,“ pravil stařec.

„Líbí se mi Nastasja Petrovna.“

„Ano, ano,“ pravil zase Petr Michajlyč.

„Odjíždím nyní a prosím o její ruku; přeji si, aby zůstala mou nevěstou,“ dodal Kalinovič, dělaje si patrně násilí.

„Ano, ano, ovšem,“ blábolil stařec a zaštkal. „Milý ty můj Jakove Vasiljiči! Což jsem to nepozoroval?... Požehnej vám Bůh! Nastěnka tě má ráda, ty máš rád ji... požehnej vám Bůh!“ zvolal, vztahuje ke Kalinoviči ruce. Ten starce objal.

„Hej, kdo je tam?... Pelagejo Jevgrafovno!...“ křičel Petr Michajlyč.

Pelageja Jevgrafovna vešla.

„Jdi a zavolej Nastu... Jakov Vasiljič žádá o její ruku.“

Při této zprávě hospodyně všechna až zazářila radostí a šla; ale Nastěnka už vcházela.

„Nastasjo Petrovno," začal Petr Michajlyč, stíraje slzy a nasazuje poněkud obřadný tón: „Jakov Vasiljič prokazuje ti čest a žádá za tvou ruku; svolujete čili nic?"

„Svoluji, papa," odpověděla Nastěnka.

„Nuž, požehnej vám Bůh, já dávno již jsem s tím srozuměn!" pokračoval Petr Michajlyč. „Teď chybí jen ještě kapitán; bude mít z toho velikou radost. Hej, Pelagejo Jevgrafovno, Pelagejo Jevgrafovno!"

„Co křičíte! Tady jsem..." ozvala se hospodyně.

„Kdo by na vás ženské nekřičel... vy ženské!..." žertoval stařec, chvěje se radostí. „Jdi, holoubku-matuško, a honem někoho pošli pro kapitána, aby sem okamžitě přišel!... Jen honem!"

„Koho bych poslala? Sama k němu zaběhnu," odpověděla Pelageja Jevgrafovna a odešla; ale nezastala kapitána doma; kde by byl — v bytě jeho nevěděli.

„Co to?... To je mrzuté!..." pravil Petr Michajlyč.

Také Kalinovič chtěl hledati kapitána, ale Nastěnka mu nedala.

„Kde ho budeš hledat? Však dnes jistě přijde," pravila.

Ale kapitán nepřišel. Všechen zbývající večer minul v jakési neveselé náladě ženicha i nevěsty; za to však Petr Michajlyč tonul v blaženosti: zůstaviv mladé lidi o samotě, vážně se začal procházet po saloně; s počátku jakoby o něčem uvažoval, pojednou nahlas pronesl známou rhetorickou frási: „Ten, kdo jako on rychle, jako kníže pták vzletěl vysoko na Helikon!" „Jaký nesmysl!" dodal na konec.

Pocity radosti natropily v dobromyslné hlavě starcově mnoho takových, ne-li horších ještě nesmyslů, než byl ten, na který si, Bůh ví proč a nač, právě vzpomněl.

Kalinovič, když se vrátil domů, hned v prvním pokoji spatřil kapitána. Tušil to skoro, a proto, dodav si odvahy, dosti klidně pravil:

„A, Flegonte Michajlyči! Vítám vás! Jsem velice rád, že vás vidím."

Kapitán mlčel.

„Sedněte si, prosím vás," dodal Kalinovič, nabízeje mu židli.

Kapitán si sednul a mlčel i nadál. Kalinovič se usadil nedaleko od něho.

„Kde jste byl?" začal družným tónem.

„Tak, u známých," odpověděl kapitán.

„To je škoda, a tím víc, že jsme slavili dnes pro nás všechny významný den: požádal jsem Nastasju Petrovnu za ruku a dostal jsem dobrou odpověď."

Kapitán vypoulil oči.

„Vy jste ráčil dostat dobrou odpověď?" zvolal, sám nevěda, co mluví.

„Ano," odpověděl Kalinovič, „hledali jsme potom vás, ale nenašli."

Kapitánovi naskakovaly do tváří hned bledé, hned červené skvrny.

„Do Petrohradu tedy neračíte jeti?" otázal se, s těží nabíraje dechu.

Při této otázce Kalinovič se začervenal, odpověděl však dosti klidným tónem:

„Ne, do Petrohradu pojedu na tři měsíce. Co dělat? ... Je to sice smutné, ale ohledně mých literárních záležitostí nevyhnutelné."

Kapitán bezmyšlenkovitě, ale upřeně pohlédnul mu do tváře.

„Nyní aspoň," pokračoval Kalinovič, „jedu jako ženich, a doufám, že zacpu ústa zdejších klevetníků, lidi pak Nastasji Petrovně blízké uspokojím."

Kapitán přicházel z rovnováhy.

„Že Nastasju Petrovnu mám rád, — tím jsem se nikdy netajil a neměl jsem k tomu ani žádné příčiny, protože jsem měl vždycky poctivé úmysly, třebas kapitán jinak mně snad rozuměl," dodal Kalinovič.

Kapitán byl nadobro zničen. Po tvářích jeho tekly už i slzy.

„Jsem tomu velice rád," pravil, podávaje Kalinoviči ruku, kterou tento upřímně stisknul.

Na to následovala němá a dosti dlouhá scéna, za které kapitán ještě jednou podal Kalinoviči ruku a pravil: „Jsem tomu velice rád!“ Hned na to pak vstal a šoupnuv nožkou, poroučel se. Kalinovič vyprovodiv jej až ke dveřím, vrátil se do ložnice a hodiv sebou na postel, chytil se za hlavu a zvolal: „Hospodine, což není jinak možno, než aby člověk v životě na každém kroku lhal a páchal podlosti?“

IX.

Čím více se blížila doba odjezdu, tím větší úzkost zmocňovala se Kalinoviče. A jelikož cenu lidí, kteří nás opravdu milují, ve většině případů poznáme teprve tehdy, kdy je ztrácíme, nemluvě již o hlasu svědomí, které umlčeti se nedalo nižádnými důvody rozumu, příchylnost jeho k Nastěnce jakoby v něm rostla každou hodinou: nikdy až dosud nezdála se mu tak milá, a při pouhém pomyšlení, že by ji měl opustit, a to snad i na vždy, zalévalo se srdce jeho krví. Všechno to v sobě utajiv, Kalinovič na jevo dával tím větší chlad a zasmušilost. Cítil, že jen jednou-li se před ním Nastěnka rozpláče a rozesmutní, veta bude po vší jeho odhodlanosti; ale Nastěnka neplakala: instinktem lásky chápala, jak těžké bylo milému člověku rozloučení s ní a proto sama nechtěla jej mučit ještě víc; nutila se do klidu, jen pracovat o ničem nemohla a celé hodiny vysedala, ruce složeny majíc v klíně a upírajíc oči na jeden předmět. Za to neúnavně a bodře začala se o všechno starat Pelageja Jevgrafovna: svýma vlastníma rukama přeprala, přežehlila všechno prádlo Kalinovičovo, peřinu jeho nacpala novým peřím, prošila mu novou pokryvku, ba i na to pamatovala, aby mu pro mýdlo a žínku ušila zvláštní pytlíček. Aby měl s sebou něco na cestu, na to pamatovala už dva dny před tím a schválně poslala Struhadla pro kuřata na paštiku ke známé měšťance Spiridonovně; ale ten zašel k jiné, blíž, a přinesl taková kuřátka, že mu Pelageja Jevgrafovna bez průtahů živého kohouta hodila do tváře. Petr Michajlyč

v průvodu kapitánově také se neustále handrkoval s izvoščíky a zlostí se ani necítil.

„To by si člověk nikdy nepomyslil, jak taškářský je ten ruský lid!“ pravil; „přijdu k tomu darebáku Afoňkovi Bezprstému. ‚Co ti dám do Moskvy?‘ ‚Padesát ve stříbře!‘ ‚Jak, ty šelmo: padesát ve stříbře? V čtyřiadvacátém roce jsi mě vezl za padesát v asignacích i se ženou . . .‘ Směje se. ‚Tenkrát,‘ pravil, ‚četverik ovsa jsme kupovali po desíti kopejkách a tarantas také, myslím, nebyl valný.‘ ‚Dobře,‘ povídám; ‚kolik si čítáš za tarantas?‘ ‚Deset rublů ve stříbře.‘ ‚Dobrá, za tarantas dostaneš deset a do tahu vezmeme koně poštovské.‘ ‚Nechci,‘ povídá, — ‚kdo bude pouštět práci z rukou?‘ ‚Nu tak vidíš!‘ povídám a jdu k Nikitovi Čižmáři. Ale co se nestalo: ta kozácká kobyla, žena toho šelmy Afoňky po zabradách marš k němu . . . Přijdu a — ‚ani o kopejku míň!‘ Co? Je to lid? . . . Němec to neudělá . . . ne . . . nikdy!“

„Dát jim, co žádají,“ odpověděl Kalinovič, kterého všechny ty starosti o něho přiváděly ještě do trapnějších rozpaků.

„Nedám, pane!“ prudce odtušil Petr Michajlyč, jakoby tím ztrácel polovičku jmění. „Račte být tak laskav, bratře,“ obrátil se ke kapitánovi a poslal ho k jakémusi Dmitriji Grigorjiči Chlestanovu, který se mu zmínil o jakémsi kupci, jedoucím do Moskvy. Kapitán šel s radostí a skutečně vyhledal společníka kupce; cesta byla tak mnohem lacinější a Petr Michajlyč byl spokojen.

Večer před odjezdem Kalinovič již docela se vystěhoval ze svého bytu a byl nucen nocovati u Godněvů. Večer Nastěnka poprvé tehdy užívajíc práva nevěsty, sedla si vedle něho a položivši mu hlavu na rameno, vzala ho za ruku. Kalinovič nebyl už s to setrvati v mezích své role.

„Poslechni,“ začal, vina ji k sobě a zlíbal ji: „prosedíme dnes spolu celou noc; přijď ke mně.“

„Dobře; kdy? . . . Až všichni usnou?“

„Ano; rád bych s tebou pobyl.“

„Dobře, i já bych ráda," odpověděla Nastěnka; „bude to naposled!..." dodala takovým smutným hlasem, že v Kalinoviči srdce zaúpělo.

„Bože můj, Bože můj! A já opouštím to něžné stvoření!" pomyslil si, rychle vstal a odešel.

Druhého dne mělo se časně vstávat, a proto ihned po večeři všichni se rozešli. Kalinovič uložen byl v saloně. Když osaměl, zhasil svíčku a ulehnul, ale hned prvním okamžikem zmocnilo se ho netrpělivé očekávání: s napiatou pozorností jal se naslouchati, co se děje v sousedních pokojích. Uplynulo půl hodiny: Petr Michajlyč stále ještě pokašlával a po korridoru rozléhaly se mrzuté kroky Pelageje Jevgrafovny. Konečně s palouku zmizel pruh světla, vržený tam z okna kabinetu, kde spal stařec, a za hlubokého ticha odměřeně cvakalo pouze kyvadlo nástěnných hodin. Než tu pojednou cosi hrklo... Kalinovič vyskočil a vyhlédnul směrem hostinského pokoje, odkud přijíti měla Nastěnka. Tam bylo prázdno a tma; až strach jej obešel; ulehnul zase, ale krev byla vzbouřena a zdálo se, že cítí a slyší každý svůj nerv; zase cosi cvaklo... ne, to krysa někde hmoždí se s kostí. „Co by nepřišla?" pravil k sobě v trapném napjetí, vysílen sedaje na lůžko. Ozval se však nový šelest. „Jsi zde?" slyšeti bylo šepot. Kalinovič se zachvěl a v přítmí skláněla se už k němu v bílý noční capot zahalená Nastěnka s rozpuštěnými pletenci vlasů... Všechno bylo zapomenuto: jí — že čeká ji hrozné rozloučení, jím — ctižádost i nelidský jeho úmysl... Blaženost jich jakoby neměla míti nikdy ani konce... Ale čas míjel a začínalo svítat. Všechny předměty vystupovaly stále jasněji a jasněji. Na dvoře se pohnul život: kuchařka vyhnala za vrata krávu, zaslechnuvši, že pastýř troubí; Struhadlo, sehnán Pelagejou Jevgrafovnou, odjel pro vodu.

„S Bohem!" pravila konečně Nastěnka.

„S Bohem!" pravil Kalinovič.

Rozloučivše se ještě jednou slabým polibkem, rozešli se a oba usnuli, zapomenuvše na blížící se rozloučení.

*

Darmo se pak procitnuvší Petr Michajlyč Pelageje Jevgrafovny ptal:

„Co, spí ještě?“

„Spí,“ odpovídala tato.

„Jací bezstarostní lidé,“ pravil stařec a už se nerozpakoval, šel a Kalinoviče vzbudil. Nastěnka také brzy vstala a vyšla. Byla bleda a měla jakési kalné a slabé oči. Zdravíc se s Kalinovičem, poněkud se zapálila.

Poslední, nejtěžší přípravy na cestu protáhly se, jak již tomu bývá, daleko přes poledne: zatím byl před dům dopraven tarantas, byly přivedeny koně, konečně sám Afoňka Bezprstý v kožichu z vydělané kůže, ovesným prachem a dehtem pomazaném, jal se je zdlouhavě zapřahat a opřev se loktem o chomout, flegmaticky přihlížel k tomu, jak Struhadlo pod dozorem kapitánovým vytahoval a ukládal tlumoky. Petr Michajlyč využitkoval této chvíle a tajemným kývnutím hlavy pozval Kalinoviče do svého kabinetu.

„Mám na vás, Jakove Vasiljiči, jakousi prosbičku,“ začal jakýmsi nesmělým hlasem. „Tu mám totiž,“ pokračoval vyjímaje ze skříňky dosti tlustý sešit, „své veršované hříchy. Jsou tu elegie, nevelké ódy erotického ovšem rázu. Nemohl byste něco z toho haraburdí zašantročit do nějakého journálu a vytisknouti to? Mě by to na stará kolena hrozně těšilo!“

Kalinovič se v duchu usmál prostosrdečnému tomuto přání.

„Proč ne?... S největší radostí,“ odpověděl.

„Račte býti tak laskav,“ dodal stařec, „jen Nastěnce se o tom nezmiňujte ani slovem; nebo by se mně dala do smíchu,“ zašeptal, vycházeje ze dveří.

V saloně zastali paní kancelářskou, která přes to, že byla se svým nájemníkem velice málo spokojena, přece považovala za svou povinnost vyprovoditi ho. Přišel také kupec, soudruh na cestě, v bedlivě podpásaném tulupu,*) ve kterém se byl již s dostatek zahřál. Pelageja Jevgrafovna

*) beránčí kožich.

rozestavila snídani aspoň na dvou stolech; ale Kalinovič ničeho téměř nejedl, ostatní rovněž tak; jen kancelářská, vyklopivši tři kalíšky vodky, snědla dva veliké kusy pirohu a se slovy: „ty jsou nevyrovnatelné“ — vrhnula na marinovanou rybu takový pohled, že by byla ji snad celou snědla, kdyby se nebyla styděla.

„Pojezte!“ pobízel Petr Michajlyč kupce.

„Děkuji zdvořile: už jsem se najedl až do Boha!“ odpověděl tento, zaváněje cibulí.

„Nu tak tedy posaďme se!“ *) pokračoval Petr Michajlyč a do očí nahrnuly se mu slzy. Všichni usedli, nevyjímaje ani ve dveřích trčícího Struhadla, kterému tak poručila Pelageja Jevgrafovna.

„Nuže!“ začal opět Petr Michajlyč, vstávaje; a když se byl pomodlil a ještě jednou zabreptal: „nuže,“ objal a políbil Kalinoviče. Také Nastěnka ho objala. Neplakala.

„S Bohem, přeji vám šťastnou cestu tam i zpět!“ s jakýmisi grimassami pravil kapitán.

Pelageji Jevgrafovně naskočily od pláče pod očima červené skvrny; i Struhadlo s jakýmsi pohnutím uchopil se Kalinovičovy ruky a políbil ji; vodkou rozpálená kancelářská políbila se s ním na třikrát. Všichni pak vyšli vyprovodit Kalinoviče na záhrobí.

„S Bohem!“ pravil kupec, křižuje se a usednuv na vůz. Afoňka trhnul opratí. Po všechen ten čas Kalinovič nepromluvil slova; ale výraz jeho tváře byl čistě mučennický: obrátiv se nazad, stále ještě viděl v okně bledou a smutnou Nastěnku. Dům Godněvových konečně se ztrácel. Mizelo i učeliště, kam, naháněje tolik strachu svým podřízeným, docházel každý den. Stříbrné báně kostela zářily ve slunci tak jasně a krásně, jakoby nikdy před tím nebyly tak zářily. Nazad zapadla i soudní budova, na jejímž výstupku klidně seděli dva strážníci a na pravo se protáhnul val s vyčnívající na něm besídkou, kam Kalinovič

*) U Rusů jest zvykem před samým odjezdem na několik okamžiků se posaditi. Pozn. red.

Nastěnku poprvé byl vyzval k milostnému dostaveníčku. Jak byl šťasten a spokojen toho večera! A nyní utíkal před tím štěstím, aby hledal jiné... jaké — Bůh to ví. Na Vojenském předměstí, na travou porostlém chodníku poštmistrova koza, jejíž mléko denně pil, oštipovala trávu. Z vězení železnými mřížemi vyhlížely oholené hlavy arrestantů s bledými, strhanými obličeji; a hle, tam zas objevil se i hřbitov, odkud jakoby naschvál a v tomtéž okamžiku, kdy naň pohlédl, před očima se mu zamihnula šerá deska nad mohylou Nastěnčiny matky... „Jak je to všechno známé a všemu — dej s Bohem! Uvidím-li všechno to jednou zas, nebo ta dvě leta se všemi těmi místy a lidmi zmizí na vždycky, jak mizí sen, zanechavše po sobě jen neshladitelnou vzpomínku?...“ Nesnesitelná tesknota zachvátila při této myšlence mého heroa: nedovedl se už přemoci a zabořiv hlavu do podušky, zaplakal!

Část třetí.

I.

Dva dny už vlekl se známý nám tarantas po silnici k Moskvě. Vozkové se střídali. Kalinovič s podušky hlavy téměř ani nezdvihal. Kupec také většinou mlčel a s jakousi úporností pohlížel do dálky; ale co ho tam zajímalo — Bůh ví. V Serpovichu, několik stanic od Moskvy, místo vozky na kozlíku ocitla se jim ženská, ale s mužickými rukavicemi a čapkou na hlavě, aby ji ne hned každý poznal a neobtěžoval na cestě. Kupec k ní poznamenal:

„S tebou, tetko, je hanba jet; aspoň v noci kdyby to bylo, již by to vypadalo líp.“

„Všechno se, baťko, nedělá v noci; vídala jsem i ve dne takové chlapíky, jako jsi ty. Nejsi ty první!...“ odsekla ženština, a v největším pořádku dopravila je na stanici, kde je uvítal vozků celý zástup.

„A, čertova pepřovnice, zase jsi se dala na povoznictví!“ prohodil jeden z nich. „Dobře vás, pánové, obsloužila? Hned nám musí něco dát,“ dodal, obraceje se k cestujícím.

„Ty své děvky obsluhuj a po nich loudi; mně nepotřebuje žádný mužský sloužit!“ odsekla ženština a jak mladík seskočila s kozlíku.

Když byli zapřaženi noví koně, na kozlík vylezl táhlý hoch s náušnicí v uchu, v děravém kaftanu a v plstěných

botách, ačkoliv mokro bylo úžasné; hoch byl z panské čeledi; nedávno jej vyhnali z poštovní stanice; pro větší dojem stále ještě jezdil se zvonečkem. Na koně byl hotovým katanem; jak vzal opratě do ruky, už také věděl, co s nimi.

„V-v-vje!“ křiknul a přetáhnul celou trojku bičem.

Prostřední chtěl jej obelstít a přikrčil se v chomoutu.

„I ty čerte čertovský!“ pravil izvoščík a jal se ho v jednom tahu bít a bít.

Kůň konečně poskočil. Ani to se mu nelíbilo.

„Ó, proklatý! Co skáčeš!“ zamečel a trhnul opratí, ale do koní řezal neustále. Tarantas, hned se vyšinuje, hned zas vyskakuje z kolejí, drncal nemilosrdně. Kalinoviče, ačkoliv byl cele zabrán do smutných svých myšlenek, píchlo konečně v boku.

„Co letíš o sražení hlavy?“ pravil.

„A zlobí mě to jezdění,“ odpověděl izvoščík a vzkřiknuv ihned na to: „vy nemotorové!“ Bůh ví proč, uhodil náhle opratí postranního, takže bolestí až hlavou zatočil.

„Pomalu, povíd m,“ opakoval Kalinovič.

„I nebojte se! Jen seďte, však vás nevysypu!“ namítnul izvoščík a křiknuv opět: „vy nemotorové!“ letěl zas jak divý. S kupcem, přes jeho důkladnou váhu, také to už házelo, ale zdálo se, že si z toho nic nedělá, ba dokonce si v tom libuje.

„Každý jejich kůň je na nohy mrzák: nerozpálí-li ho hned s počátku, zůstane pak stát na půl cestě,“ vysvětloval Kalinoviči.

„Mně stát nezůstane! Takové srdce já nemám: proležel jsem dnešek v zimnici a tím ještě zlostnějším jsem se stal,“ odpověděl na to vozka, obraceje a ukazuje do zadu své úplně sežloutlé tváře i žluté běliny.

Stanice tak za dvě hodiny minula jakoby nic. Když izvoščík vjel do vsi, v plném trysku zahnul k jizbě, která byla ze všech největší a nejúhlednější. Tam nastal rozruch: chlapec přeběhnul na druhý konec dědiny. Oknem

vyhlédla baba. Ve vratech stojící mužík, starosta vozků, smeknul klobouk a usmíval se.

„Kdo přijde po mně na řadu?“ otázal se izvoščík, slézaje s kozlíku.

„Starý,“ odpověděl starosta.

„Dělej, dělej, můj milý, k čemu se zdržovat!“ pravil kupec.

„Všechno v pořádku, milostpane,“ ozval se starosta a obcházeje tarantas ze zadu, pravil: „to, myslím, až do Moskvy?“

„Do Moskvy,“ odpověděl izvoščík.

„Tetko Arino! Dej mně ohýnku,“ dodal k vyhlížející z okna ženštině, a vytáhnuv ze záňadří zamaštěný míšek s kratičkou dýmčičkou, nacpal ji machorkou.*)

Ženská zmizela a v minutě vysunula z okna obě ruce, přehazujíc v nich hořící uhel, ale uhel pálil tak, že jej upustila na zem.

„Ij, aby tě i s tvým ohněm... Celé ručky jsem si popálila,“ pravila.

„Ty jsi tuze nedůtklivé stvoření, co teprv vystojíš na onom světě, až tě péci budou v pekle?“ pravil izvoščík, zdvihaje se země uhel a zapaluje si dýmčičku.

„Uhřáli se, chlapíci,“ pravil starosta, prohlížeje si těžce oddychující trojku.

Izvoščík místo odpovědi přistoupil k podsednímu, nejzapocenějšímu koni, a se slovy: „Zadýchali se, zadýchali, proklatí!“ chytil jej za hubu a stisknul ji tak, že kůň musil kýchnout; hned na to pak, nevypouštěje dýmčičky z úst, začal vypřahat.

„Dlouho to bude trvat, můj milý? Bude to ještě dnes nebo až zítra?“ obrátil se k starostovi kupec.

„Chceš-li, třeba až zítra,“ polouúsměšně odpověděl starosta.

„A peníze nechceš až zítra?“ zlostně odseknul kupec.

V tom přistoupil mužík s dítětem na rukou.

---

*) hrubý tabák.

„Proč peníze až zítra? Peníze musí být dnes," vmísil se do hovoru.

„Tak, peníze dnes? Peníze byste rádi brali hned?" příkře naň pohlédnuv, pravil kupec.

„Hned, pane, hned! Nespěchej tak: jen strpení, ještě dojedeš," konejšil ho starosta, a toto hned záleželo v tom, že stará jakási baba přivlékla v náruči chomout a opratě, za ní pak asi patnáctiletý hoch za ohlávku přivedl koníčka myší barvy. Vyšlo na jevo, že koníček má jeti uprostřed. Hoch, navléknuv na něho chomout i opratě, opřel se kolínkem o kleště chomoutu a zbrunátněv až po uši, utahoval pod ním popruhy; ale řemen se strhal a hoch převalil se na znak.

„Dej pozor, chlapče, ať neurazíš kámen," poznamenal stále ještě tu stojící mužík s dítětem.

„Jdi mi k čertu," utrhl se hoch, „i s tvým faganem!" pravil a naplyvnuv si na ruce, začal znovu utahovat řemen u chomoutu.

Jeden kůň z přípřeže přiběhl sám. Vozka čeledín, jakoby se nad ním smiloval, zaklesnuv jeho prostraňky na váhy, uhodil jej po zádech, aby je natáhnul, a pravil: „Tak je to dobře." U zadní jizby baba, která přinesla chomout, strhla s jakýmsi mužíkem strašnou hádku o opratě. Druhého podsedního koně přivedl konečně sám izvoščík, plesnivý už, shrbený stařeček, a začal jej zapřahat. Starý izvoščík zatím v očekávání, že dostane něco na vodku, stál už s čapkou smeknutou a obrátil se nejprve ke kupci.

„Nemám drobných, můj milý," odpověděl tento tónem nejlhostejnějším.

„Ani drobných nemá," opáčil po něm izvoščík, počesávaje se na hlavě; „už i kupectvo se krčí!" dodal skoro nahlas, obcházeje tarantas a obraceje se ke Kalinoviči. Ten se vztekem mu hodil desetník. Vůbec celá ta scéna stávala se pro něho nesnesitelnou a nejvíce už ho popuzoval svou nehybnou, cihlově zbarvenou tváří a svou neotesanou postavou kupec. Zdálo se mu, že tomuto mamlasu v hloubi duše nic nebrání žít na světě a kupit peníze. Za deset rublů

je, myslím, hotov zavrhnouti deset milenek a ještě spíš dřevu asi než jemu dalo by se vyložit, co v tomto případě musí člověk trpět. „Co případů v životě," pravil k sobě Kalinovič, „které prostý člověk překračuje jako slámku, zatím co my jich, zásluhou svého rozvoje, své reflexe, dobýváme jako pevnosti. Dostává prý se nám za to jemných požitků, Bože ty můj! A za tuto jemnost uvoluje se člověk platit po čertech málo jemnými útrapami, jaké hlodají právě v mém srdci!" Při poslední této myšlence křikl zlostně:

„Spěchej, dobytku."

„Hned, bařuško, hned," ozval se stařičký izvoščík, škrábaje se konečně na kozlík.

„O — o — — oj, stařenko!" pokračoval, „pojď sem a podej mi na předek pytel s ovsem, vidíš jaký je tvrdý, třebaže jest koží potažen."

Stařena mu pytel podala.

„Ty, můj milý stařečku, živý nedojedeš, měl bys poslat hocha," poznamenal kupec.

„O — o — o — o nestarejte se! S Kristem a Bohem dojedem."

„A jak dobře to ještě starý vypraví. Jeď, dědoušku, jeď!" dodal starosta.

Kůň, který přišel sám, jevil silnou náklonnost zahnouti ke svému dvoru; výrostek musil jej vzíti za uzdu a mlátě ho pěstí do boku, vyvésti na cestu. Vprostřed ulice stojící mužíci začali se posmívat.

„Vyveď je, vyveď, hřebčíky! Hleďme, jak ohýbá hlavu," pravil mužík s dítětem a ostatní se dali do chechtotu.

Kalinoviče zmocnil se tím větší vztek.

„I z toho se, hlupáci, mohou radovat," se závistí pomyslil si Kalinovič. Když se vybrali až za ves, stařeček pustil koně drobným klusem. V opak dřívějšímu izvoščíku byl tento velice dobrosrdečný a ihned začal uvažovat sám pro sebe: „Vida ho, chlapíka, opratí mu bylo líto. A, taškáři, povídám, já ti koně, živého tvora zapůjčil, a ty tak! i provázku je ti líto? Neoběsím já se na tvém povřísle,

hlupáku — a to je sousedl“ Po těchto slovech se stařec odmlčel na chvíli v zamyšlení, jakoby stále ještě uvažoval o lakotě svého souseda; ihned na to však obrátil se k pocestným a dodal:

„Šibalové, baťuškové, velectění páni, šibalové jsou naši lidé na vsi.“

„Šibalové?...“ ozval se kupec.

„Šibalové!... a jací, taškář na taškáři, zloděj na zloději. Já jsem přece smírný člověk, nehašteřím se a žádného mezi nimi nemám štěstí. Vidíš ho, opratí je mu líto... Co je snad sním s kaší, či co? Jaké jsem je dostal, takové je vracím, pse!“

Zatím co stařec takto bručel, vyjeli na dvacetiverstový prostor mezi dvěma splavnými řekami. Cesta byla velice písečnatá. Koně šli krokem a ledva nohy tahali z písku, vlekouce za sebou těžký tarantas. Slunce už bylo docela nízko a po stranách se táhnoucí vysoký, tmavý les, který se do předu otvíral v podobě jakési nekonečné dekorace, vrhal dlouhé stíny. Kalinoviče, který po celou cestu pro stesk a duševní muka nemohl usnout, začala konečně zmáhati dřímota; ale hlas vozkův stále ještě mu zvučel v uších.

„V ničem, baťuškové, ctění páni cestující,“ pravil, „není možno vesnici naši pochválit. Ty, pane kupče, nejsi zrovna už mladý, a tak nač také tajit hříchy před tebou, možná že jsi už slyšel, jaká sláva se šíří o našich dědinkách.“

„To jest, na příklad, v jakém ohledu?“ otázal se kupec.

„A v tom ohledu, baťuško, že na cestě lidem nedávají pokoje,“ tajemným poloušeptem odpověděl stařec.

Kupec zakašlal.

„Což a ještě toho nenechali?“ otázal se, rozděluje slova od sebe.

„No, nýčko,“ pokračoval stařec, „kde pak to už proti dřívějšku... Úřady rok od roku jsou také pořád přísnější. Tuhle okresní u nás celé dědině naprášil, a sami nevíme, proč.“

„Naprášil?“ otázal se kupec s jakýmsi zadostučiněním.

„Naprášil," odpověděl izvoščík, „a svévolnosti přece pořád ještě se dějí. Bůh ví, na koho to všechno svádí! Cosi se povídá, že uprchlí vojáci to mají dělat, ale jistého se neví nic!"

Kupec zase zakašlal.

„A často se něco stane?" otázal se.

„Někdy, baťuško!... Tuhle v senoseči našli ženskou zabitou, břicho měla ostrým kolem rozpárané a na jaře zas našli mužíčka utopeného v řece. Vyšetřoval četník, hledal, ale vlezl-li sám do vody opilý nebo ho tam někdo zatáhl — ďas ví. Leccos se ve světě přihodí."

Cosi jako vzdech se ozvalo z prsou kupce.

„Možná, že i trojky zastavují!" pravil.

„Najde-li se už takový zlý člověk, baťuško, pak i trojku zastaví. Třebas teď: jedeme svou cestou a čím se můžeme ochránit? Ani zbraně při sobě nemáš... strach tě přepadne... a on, když už se na takové cesty vydá, sebe nelituje, protože — v noci by se to nemělo říkat — v něm sedí nečistý duch."

Kupci, zdálo se, nechtělo se pokračovat v tomto hovoru.

„Darmo o tom mluvit!" pravil.

„Ba darmo, baťuško," opáčil po něm izvoščík, „i v modlitbě boží je, pane, řečeno," pokračoval: „‚neuveď nás v pokušení', a kněží nás poučují hlupáky říkajíce: ‚Jen na hřích pomyslíš a tvůj anděl strážce už na sto tisíc verst odletěl od tebe — a usadila se v tobě nečistá síla: tvýma nohama choditi bude a tvýma rukama bude jednat; v srdci tvém jako zlý pták uvije si hnízdo své.' Tak nás, baťuško, učí! ‚Ďábla,' povídají, ‚třeba se bát víc než ohně a meče, víc než hladu a zemětřesení; jen modlitba boží ho zahání, jako vosk taje on před obličejem Hospodinovým.'"

„Tak, tak, věčná pravda," přisvědčil kupec, „ale popožeň koně. Co je to za lid tam vedle lesa, jakoby koly nesli?" dodal.

„A opravdu se zdá, že mají koly. Vida, jak si vykračují,

jak bohatýři nějací... No, no, rozmilí, pomalu!... Mnoho, baťuško, všelikého lidu tudy chodí... Kdož je ví, co mají v zámyslu? Bože, chraň každého člověka v každičké chvíli. Vie... vie!“ pravil vozka.

Kalinovič mimoděk si vzpomněl na svoje dětství, kdy i on se bával skřítků a loupežníků. „Milým ještě a tajemným strachem přeplněn zdá se patrně život těmto lidem, kdežto já ani pověry už nejsem schopen, čertů a pekla se nebojím a rád bych byl nyní, kdybych pod nůž se dostal nějakému dobrodruhu na cestě, jen abych už se jednou zbyl pekelných těch muk,“ pravil k sobě v duchu a při poslední myšlence usnul nadobro. Stařečka izvoščíka zatím vystřídal malounký chlapeček, kterého už ani vidět nebylo ve tmě a jen slyšeti ho bylo, jak si po celou stanici jako ptáče pohvizduje. Chlapečka pak vystřídal velký izvoščík s ohromně širokými zády, ale ani toho téměř vidět nebylo a dokonce už ne slyšet, za to po celou stanici táhnul se za ním zápach ovčího kožichu a bělal se jeho šedý, v prostředku zapřažený kůň. Na úsvitě je konečně přejal moskevský izvoščík, statečný junák s utaženou tajlií a s vlněným stužkami ovinutým kloboukem na hlavě; měl velice zdravou trojku. V polovině stanice Kalinovič se probudil. V dáli vyvstávala Moskva se zlatými hlavami svých kostelů. Z tisícerých komínů v přímých sloupích vinul se kouř. Cesta vedla už po hladké, tvrdé silnici. V ranním chladu prozáblí koníčci, od nichž valila se pára, letěli tak, že jich nebylo možno ani udržet. Brzy na to musili objet pěší batalion. V popředí všech na vraném koni jel plukovník se svislými kníry, za ním šli klarinetisté a jiní muzikanti pohrávajíce pochod, v jehož taktu poskakovali a vyskakovali vojáci se zmodralými a mladí poddůstojníci s načervenalými tvářemi. O něco dále, skřípajíc kolesy, jela celá řada neohrabaných povozů s bavlnou, a to v takovém množství potahů, že se jim nezdálo býti ani konce. Na celý ten oživený obraz pohlížel můj heroj chladným a bezcitným zrakem a jen na kurýrské trojce proti nim jedoucí pán středních let, rozvalený v bryčce, s vladimírským křížem

na šíji obrátil na sebe jistou jeho pozornost. „Možná, že jednou pojedu také s takovým křížem na prsou," pomyslil si Kalinovič, a hned na to, když do Moskvy přijeli, zdálo se mu, že kolem jdoucí lid a všichni izvoščíci se svými pasažery s jistou úctou hledí na něho jako na ruského literáta. Tento pocit však značně v něm schlípnul, když dle peněžních svých prostředků zastavil se na hospodě v „zářadí"*) a ubytoval s v malém, špinavém pokojíku. Hlavně za tím účelem, aby se ukázal v nějaké společnosti, narychlo se převléknul a šel do Pečkinova traktéru, kam docházel již jako student a kde věděl, že se scházejí herci a někteří literáti; snad ho uvítají jako nového svého soudruha; než běda! všechno tam bylo změněno: jiný tu byl nábytek, jiná obsluha, ba i pokoje byly jinak roztříděny, a nejen že žádných herců ani literátů tam nebylo, ale nebylo tam vůbec ani žádného obecenstva: v první místnosti nenašel nikoho, v druhé pak viděti bylo jakési zamračené dva pány, hrající na kulečníku. Kalinovič sednul na divan a umínil si, že promluví o sobě aspoň se sklepníkem.

„A což, máte nějaké journály?" otázal se.

„Jak bychom neměli."

„Máte červencový sešit?" a Kalinovič jmenoval časopis, ve kterém byla uveřejněna jeho povídka.

„Hned ... musím se přeptat v buffetu," pravil sklepník, a když se byl nápadně brzy vrátil, podal mu téměř zcela nový sešit.

Ne bez rozechvění rozevřel Kalinovič svou povídku a začal ji číst jakoby v očekávání, neřekne-li mu něco sklepník o jeho díle. Ale ten, ačkoliv stál před ním vypiat jako strunka, čekal, zdálo se, víc na to, co si poručí k jídlu nebo pití.

„Sešit je nový, neupotřebovaný," pravil Kalinovič s ledva utajeným trpkým úsměvem.

„To už je tak ..." odpověděl sklepník; „některý sešit, Bože se smiluj, jak ho roztřepou, a jiný zas jak nový

*) Místo za ‚rjadami', t. j. za řadami krámů. Pozn. red.

přijde, tak i zůstane ... Letošního roku na příklad o tři takové sešity za sebou jakoby publikum ani nestálo.“

Kalinovič jen si povzdechnul: byly to právě ty tři sešity, ve kterých vytištěna byla jeho povídka.

Uštknut dobrosrdečnými odpověďmi sklepníka, vešel do následující místnosti. K veliké své radosti zahlédnul tam ne sice nejbližšího, ale přece aspoň známého mu člověka, jistého Čirkina, který už před patnácti lety pravidelně navštěvoval tyto místnosti. Jedl právě vepřové kotlety a zapíjel je kyselými ščemi.

Kalinovič umínil si jíti k němu a připomenouti mu sebe.

„A, to jste vy, vítám vás,“ pravil Čirkin tónem, který dokonce nesvědčil o zvláštní nějaké úctě.

Nehledě na to Kalinovič k němu přisedl.

„Co že vás nebylo tak dlouho vidět?“ otázal se Čirkin, jakoby ho byl neviděl všeho všudy pouze nějaké tři měsíce.

„Žil jsem půldruhého roku na venkově.“

„Ah, tak!“ pravil na to Čirkin úplně lhostejně.

„Stal jsem se literátem a jedu teď do Pitěru,“*) s úsměvem dodal Kalinovič.

„Tož tak!“ pravil Čirkin a opět tím nejlhostejnějším tónem.

Kalinovič jen ze slušnosti poseděl ještě několik minut s takovým nevědomcem, potom však odešel a nadobro se vytratil z hostince. Rozhodnul se, že se projde po Moskvě a oddá se osobním i historickým vzpomínkám. Především zašel k universitě a zastavil se před starou její budovou. Hle, tu je podjezd, na kterém kdysi stál se zmírajícím srdcem, když měl podstoupiti přijímací zkoušku; přešel pak k nové universitě, nahlédnul do pobočních oken, kde kdysi poslouchal encyklopaedii právnické vědy, poznal konečně sloupeček na chodníku, o který, vyběhnuv jak pološílený od poslední složené zkoušky, zakopnul a upadl. Na všechno to si vzpomněl, všechno to poznal, ale nic víc! Od university šel na Kreml, smeknuv klobouk, prošel Spasskou bra-

*) Pitěr = Petrohrad.

nou,*) pohlédnul na malebně rozložené Zamoskvoréčje,**) podíval se na Ivana Velikého,***) který jakoby od těch dob byl zbělel. Jako kdy před tím táhla se od něho na obě strany vysoká mříž, stál tu veliký zvon †) a cář puška ††) rovněž stála na dřívějším svém místě, ale všechno, ach běda! velice málo zajímalo mého heroa. S jakýmisi rozrušenými myšlenkami vrátil se do svého pokoje, který se mu zdál ještě špinavějším, ještě hnusnějším. Ze sousedního pokoje slyšeti bylo ochraptělé, opilé hlasy mužů a vřískot patrně rovněž opilých ženštin. Volný, kočovný život svobodného člověka, po kterém Kalinovič bažil, s takovou bolestí se odlučuje od poutající ho ženy, zdál se mu pojednou odporný. Nevěda, jak by ztrávil večer, odhodlal se zajeti ještě k jednomu svému známému, který Bůh ví kde právě sloužil, zda u magistrátu či jako sekretář u senátu, jenž však měl svůj dům a ženu, velice dobrou to paní, která sama vždycky velice vkusně nalévala čaj a sama vždy připravovala botvini †††) i salát a také velice vkusně. Dokud byl studentem, Kalinovič každou neděli chodil k nim na oběd; ale proč to dělal, sám ani dobře nevěděl a nevěděli to snad ani jeho hostitelé. Všechno, čím trávil v tomto domě čas, záleželo v tom, že s polounsměvem poslouchal vždy domácí paní, když mu vypravovala a ukazovala, jaký pás vyšila otci Nikolaji a jaké roušky chce vyšít pro kostel Zvěstování Panny Marie. S mužem se po-

---

*) Spasská (Spasitelova) brána sluje hlavní z bran kremlovských. Na ni spatřuje se obraz Spasitele, jejž tam zavěsiti dal cář Alexěj Michajlovič poručiv zároveň, že každý, kdož branou prochází, smeknouti musí. Nařízení i podnes se zachovává.

**) Předměstí moskevské za řekou Moskvou.

***) Tak sluje známá vysoká věž (zvonice) ve středu Kremlu.

†) Cář-zvon (carj-kolokol) jest přes 200.000 *kg* těžký, však rozbitý. Leží na podezdívce u paty zvonice Ivana Velikého, uražený kus vedle na zemi.

††) t. j. cář-dělo; ulito bylo roku 1586 a váží skoro 40.000 *kg*.

†††) Studená polévka z kvasu a ryb, z cvikly, cibule a jiné zeleniny. Pozn. red.

většině přel a vždy skoro o jednu a tuže věc: jemu, jako kapitánu, velice se líbila historie 12. roku od Danilevského, zatím co Kalinovič zase tvrdil, že to historie ani žádná není; a k těmto prostým lidem umínil si můj heroj nyní zajet, aby aspoň tam polehtal literární svoji samolibost. Shledal, že domek zůstal úplně týž, jen barva na něm trochu vybledla, našel tytéž dvéře do čeledníku, tentýž salónek a jen jiná panská mu vyšla vstříc.

„Jsou doma?“ otázal se.

„Račte, pán je nahoře,“ odpověděla tato a nějak šeptem a tichounce ho vedla po známých mu schodech. V pokoji na pravo zahlédnul pána domu, sedícího za stolem v županu, s opuchlým obličejem a uplakanýma očima.

„Ach, Bože můj! Jak je tomu dávno?“ pravil a pokoušel se i o úsměv.

„Nejste zdráv?“ otázal se ho Kalinovič.

„Ženu jsem ztratil,“ odpověděl stařec a po jeho tlustých, svislých tvářích tekly slzy.

„Co to pravíte!“ zvolal Kalinovič tónem nejhlubší lítosti, v duchu k sobě však řekl: „Čert mě také přivedl k tomu dědkovi.“

„Dávno je tomu, co vás stihlo neštěstí?“ otázal se nahlas.

„Už tomu dnes devět dní. Psíček je zavřen či není?“ obrátil se slabým hlasem ke vcházející panské.

„Je zavřen,“ odpověděla tato a také slabým hlasem. „Kněží, prosím, přišli,“ doložila hned na to.

„Dobře... připravte tam všechno,“ odpověděl vdovec; „panichidu budou za chvíli sloužit!“ dodal

„No, na to mě už nedostaneš,“ pomyslil si Kalinovič a vstal.

„Nechci déle obtěžovat,“ pravil.

„Děkuji vám, děkuji,“ odpověděl pán domu, silně — silně tiskna jeho ruku a maje plné oči slzí.

„V té proklaté Moskvě všechno buď umřelo nebo je na umření!“ pravil Kalinovič, vyšed na ulici. A následujícího

dne k desáté hodině byl už na nádraží; čekaje, až zazvoní, seděl na divaně; ale i ve velkolepém sálu, kterým přecházel, lomozil, smál se a hovořil oživený zástup lidu, v obraznosti jeho neodbytně rysoval se malounký domek s vyčalounovaným salonkem a v něm nudící se stařeček s brýlemi na nose, v polobavlněném kabátě, u okna pak zasmušilý, ale dobrosrdečný kapitán se svou dýmčičkou a konečně o n a s výrazem zoufalství a stesku v očích pláčem opuchlých ...

„M-r, buďte tak laskav, dejte na můj vak pozor!“ ozval se vedle něho ženský hlas s cizím akcentem.

Kalinovič vytřeštil oči: před ním stála mladounká, ladně urostlá dáma s bílým atlasovým kloboučkem, v upiatých, černých, hedvábných šatech, s tureckým shawlem přehozeným přes ramena. Malounkýma ručkama v nových, francouzských rukavičkách držela ohromný vak. Kalinovič rychle přiskočil, aby vak od ní přijal.

„Où est ce Gabriel!?*) To je nesnesitelný člověk,“ pravila dáma a zmizela.

V několika minutách Kalinovič spatřil tutéž dámu, jak chodí po sále zavěšena do tlustého, poněkud boubelatého husarského důstojníka; velice mu cosi domlouvala, občas se na něho usmívala, vrhajíc po něm čtveračivé pohledy. Na všechno to jí odpovídal husar s sebou samým spokojeným úsměvem.

Zvonek zazvonil.

„Adieu, mon Gabriel!“ zvolala dáma jakýmsi komicky truchlivým tónem, podávajíc husarovi ruku.

„Adieu,“ odpověděl tento sípavým hlasem.

Dáma přistoupila ke Kalinoviči. Ten vstal a zvedl její vak.

„Bien merci!“**) poděkovala mu a mile se usmála.

„Vous avez déja un cavalier!“***) pravil za ní husar.

---

*) Kde je ten Gabriel?
**) Děkuji pěkně.
***) Vy už máte kavalíra?

„Oui,“ *) odpověděla dáma, chvatně odcházejíc.

Kalinovič mlčky šel za ní. Ve vagoně počínala si jako doma. Položivši vedle sebe vak a obrátivši se ke Kalinoviči sedícímu naproti se slovy: „pardon, m-r, permettez“,**) natáhla velice krásné své nožky na divan, tak že jí viděti bylo elegantně ušité botičky, ba i část jako sníh bílých punčošek. Když sebou vlak pohnul, Kalinovič zahleděl se pozorně na svou spolucestovatelku. Vyšlo na jevo, že měla jakýsi ideální výraz v tváři; modré její oči byly unylé a vlažné, řasy dlouhé. Bílou, jemnou její pletí prosvitaly modravé žilky; rtíky měla plné, růžové a úsměv s nich nemizel. Všimnuvši si upřených na sebe pohledů svého souseda, usmála se, ale ihned na to jala se oči buď klopit nebo vyhlížela oknem. Než minuly dvě stanice, znudil ji němý ten hovor.

„Zdržujete se Petrohradě?“ ***) otázala se.

„Ano,“ odpověděl Kalinovič, nechtěje se přiznati, že je venkovanem. „A vy?“ dodal.

„Petrohradě ... Tam je veselo ...“

„Veselo?“

„Ano, plesy ... maškarní zábavy ... italská opera, tam chodím.“

Při těchto slovech Kalinovič mimoděk si vzpomněl na Nastěnku, odsouzenou žíti v zákoutí světa, jež po celý svůj život nespatří snad ani plesů ani divadel. Bylo mu pojednou nesnesitelně líto ubohého toho děvčete, takže se zamyslil a mlčel.

„Ó, jaký jste fádní! Proč?“ promluvila jeho družka.

Kalinovičovi zachtělo se zakoketovati si.

„Přišel jsem o svou nevěstu,“ odpověděl, pohlédnuv na darovaný mu v poslední den od Nastěnky prstýnek.

---

*) Ano.

**) Odpusťte, pane, dovolte.

***) Spolucestovatelka Kalinovičova mluví chybnou ruštinou. Pozn. red.

„A! Vy jste byl zamilován?“ pravila sousedka táhle; „já také kdysi milovala,“ dodala a zívla.

Kalinovič na ni pohlédnul.

„A teď milujete?“ otázal se.

„Teď? Nevím ... Ne!“

„Kdo vás to vyprovázel?“

„A, co pak si to myslíte! Ne, to je můj bratr,“ odpověděla dáma a dovádivě se zasmála. „Knížete Chilova Petrohradě znáte?“ dodala.

„Ne, neznám ... to je také váš bratr?“

Dáma se zasmála.

„O ne, to je můj známý ... Je milý.“

„Milý?“

„Ano, a ten má přítele — fi! Takový hnusný, tlustý, s červeným nosem! Fi!“

„Husar byl také tlustý.“

„Ne, ten je dobrý, bratr je dobrý.“

„Vy jste ovšem cizinka, ale odkud jste rodem?“ otázal se Kalinovič.

„Proč? ... Jsem Ruska.“

„Ne, nejste Ruska, protože mluvíte nesprávně: jste buďto Němka nebo Polka.“

„O ne ... jsem Turkyně,“ odpověděla dáma a opět se dala do smíchu.

„Jsou-li všechny vám podobny, pak jsou všechny Turkyně krasavice,“ poznamenal Kalinovič.

„Ó, jaký jste pochlebník!“ zvolala.

„Proč bych byl pochlebníkem?“

„Tak ... pochlebník ... Mamzel Sáru znáte?“

„Ne, což — je krásná?“

„Ano, ale taková zlá, hrůza — fi!“

Tímto tónem v hovoru pokračovali a Kalinovič začal se jí čím dále tím více dvořit. Zde se mi naskytá příležitost objasniti jistou pravdu, úplně nepovšimnutou v románech, tu totiž, že my, hrubá polovice lidského plemene, nikdy nejsme tak náchylni k zradě na milované námi ženě, jako v první době naší odloučenosti od ní, třebaže ji milu-

jeme ještě vášní nezmenšenou. Toho příčinou je to, že vzpomínky lásky jsou v nás ještě příliš živy, smysly žízní po obvyklých požitcích a kolem nás zatím je prázdno, není tu milého stvoření, které, sebe sama klamajíce, jsme hotovi změniti za první hezounkou tvářičku.

„Budete obědvat?“ otázal se Kalinovič, když dojížděli k Tverji.

„Ano, já ráda kousám,“ odpověděla sousedka.

„Jím,“ opravil ji Kalinovič.

„Ach, ano, jím ... dobře,“ odpověděla a když se vlak zastavil, Kalinovič vedl ji již pod paží do nádražní restaurace.

„Il fait froid!“*) pravila, koketně se zahalujíc do shawlu.

„Roztomilá!“ pravil k sobě Kalinovič a smyslně stiskl loktem její ruku.

„Dva obědy!“ pravil lokaji. „Voulez vous du vin?“**) obrátil se ku své dámě.

„Ano, já ráda ... comment cela dire *boire*?“***)

„Piji.“

„Ano, piji.“

„Lahvičku šampaňského!“ pravil Kalinovič číšníkovi. Ten láhev přinesl; zátka vybuchla.

„Ach!“ vzkřikla dáma.

„Lekla jste se?“

„Ano, tak to bouchlo, já jsem lekavá,“ odpověděla a ihned na to, položivši prstík na okraj sklínečky, z které se pěnilo víno, pravila: „no ... no, dost už! ... Neopovažuj se hnouti!“

„Roztomilá!“ pomyslil si Kalinovič.

Dáma s chutí dala se do kotletů.

Před pečínkou Kalinovič zdvihl pohár a pravil:

„Votre santée, madame!“†)

---

*) Je chladno!

**) Chcete víno?

***) Jak se řekne p i j i?

†) Na vaše zdraví, milostivá.

„Et la votre, monsieur,“*) odpověděla, rovněž se napila, ale ihned se zakabonila a pravila: „aj, to je trpké!“

„A víte vy, co znamená po ruském zvyku, řekne-li se o víně, že je trpké?“

„Ne.“

„To znamená, že se má dát hubička.“

„Ach tak?... Nuže, dobře.“

„Dobře?“

„Dobře!“ přisvědčila dáma; když se vrátili do vagonu, sňala klobouček a byla ještě milejší.

Zatím se začalo stmívat. „Padlé, ale milé stvoření,“ pomyslil si Kalinovič, pohlížeje na sousedku a v duši jeho se ozvalo ne sice zcela nezištné, přece však dobré přání: dotknouti se v ní snad už dávno umlklých, nicméně však vždycky ještě živých strun, které, jak věřil, v srdci každé ženy, ať by byla kde byla a v čem byla, vždycky ještě žijí.

„Vy jste jistě Polka! Čím více se na vás dívám, tím většího nabývám o tom přesvědčení,“ začal.

„Ach, ano, jenže se mýlíte... Řekla jsem vám přece: Turkyně jsem...“ odpověděla.

„Já vám zas povídám, že jste Polka a německá Polka ještě k tomu,“ pokračoval Kalinovič: „a protože je ve vás překrásně sloučen germánský typ se slovanským: jste velice krásna.“

„Ó, ano, ano,“ přisvědčila sousedka.

„Ovšem že,“ podotknul Kalinovič: „a možná, že ve Varšavě nebo ještě tam dál máte otce a matku, bratra a sestru, kteří oplakávají váš osud, vědí-li co o vašem životě.“

Patrný výraz smutku objevil se v hezounké tvářičce sousedky.

„Jak tak můžete mluvit? Neznáte mne,“ pokračovala hlasem, ve kterém již se neozýval dřívější úsměšný tón.

„Vím ještě víc,“ pokračoval Kalinovič: „vím, že je vám těžko, velice těžko žít na světě, třebaže snad celé dny se

*) Na vaše také, pane.

smějete a usmíváte. Tyto dny právě jsem viděl děvče, které opustil její milý a které za to výčitkami pronásledují doma, v opovržení vzali ve společnosti: přece však je šťastnější než vy, protože nemá aspoň, proč by sama sebou mravně opovrhovala.“

Sousedka poslouchala. Vlastního dosahu slov, zdá se, ani nechápala, ale smysl jejich uhodla a v její tváři nezbylo už ani stínu nějaké veselosti.

„Vy mne neznáte: jak tak můžete mluviti?“ opakovala.

„Ne, znám vás,“ namítnul Kalinovič, „a řeknu vám, že jediná vaše spása je v tom, zamiluje-li si vás někdo a nejen že vás vysvobodí z poměrů, ve kterych nyní žijete, ale přiměje vás k tomu, abyste nenáviděla to, čím se unášeti dáváte nyní, vysvětlí vám, že žena může žít jiný, lepší život, než jezdí-li po maškarních zábavách a divadlech.“ Těm slovům sousedka již vůbec nerozuměla a když Kalinovič domluviv vzal ji za malý, o divan opřený její střevíček, trhla nožkou a pravila:

„K čemu to?... to se nesmí.“

„Proč by se nesmělo?... Možná, že jsem já právě ten člověk, o kterém mluvím,“ zašeptal Kalinovič.

„Ah ne! Já nevěřím mužům.“

„Proč?“

„Tak, všichni jsou takoví nedobří... šibalové... Fi... ne!...“

„Já nejsem takový,“ pravil Kalinovič a znovu sáhnul po jejím střevíčku, ale sousedka opět utrhla nožkou.

„Ne, to se nesmí,“ pravila.

„Proč?“

„Tak; jak by to mohlo být! Vy jste neskromný: všichni se dívají.“

„A v Petrohradě by to mohlo být?“

„Ach, jaký jste vy!... Proč? Já vás neznám...“

„A poznáte-li mne, pak ano?“ pravil Kalinovič, a jakoby se pro cosi nakláněl, políbil jí ruce.

„Vy jste čtverák, já se vás bojím,“ pravila, koketně skládajíc ruce na prsou a spouštějíc nožky s divanu.

Dorozumívání to bylo přerušeno příchodem nových passažerů: tlustého statkáře s tlustou ženou, kteří, jakoby naschvál, zabírali prázdné vedle nich místo.

„Dovolte!“ bassem pravil pán a beze všech okolků spustil se na divaneček hned vedle mladounké dámy, zatím co žena jeho, těžce oddechujíc a funíc, přelezla Kalinoviči takořka přes kolena a sedla si k oknu. Provázející je voják strkal jim pod nohy podušky, pytlíčky a balíky preclíků, koláčů; mladí moji lidé byli od sebe takořka úplně odloučeni. Hezounká sousedka s počátku posměšně se usmála, pak řekla: „adieu!“ přitiskla hlavu k divanu, zavřela oči a hleděla asi usnout. Rozvzteklený Kalinovič zas cítě vedle sebe místo spanilého střevíčku tučné boky statkářky, vší silou začal ji tisknout ke stěně; ale ta sama rozložila svoje lokte a se slovy: „Cože, prosím vás, se mnou tady tak strkají!“ — vydala ze sebe teplý jakýsi zápach; můj heroj toho už déle nemohl snésti, div že si neodplyvnul a ještě jednou přitisknuv milostpaní ke stěně, přesedl na jinou lavičku a v nekonečném kolébání vagonu bezděčně usnul.

Na úsvitě, jak známo, dojíždí se do Petrohradu. Větší část passažerů, jak obyčejně, jevila už nepokoj. Také v Kalinoviči sevřelo se poněkud srdce; následuje ostatních, protřel zapocené sklo a vyhlédnul jím z vlaku; ale spatřil pouze kamsi do nekonečna táhnoucí se pláň, pokrytou na křivo rostlým jedlovým hájkem; a když se začaly míhat vagony, nebylo již ani té viděti. Kalinovič usoudil, že bude lépe, když pozorovat bude hezounkou sousedku, která jako mezi dvěma skalama: statkářem a jeho paní, spala tvrdým snem; probudila se až teprv na nádraží.

„Už jsme tu!“ přistupuje k ní, vlídným hlasem, jak k dětem mluvívají někdy matky, pravil Kalinovič: „Prospala jste se, dušičko?“

„Ach ano, už jsme tu!“ pravila, mile zívajíc, a chopivši se rychle svého tlumoku, šla.

„Poslechněte, kde bydlíte?“ pravil Kalinovič, doháněje ji, prosebným skoro hlasem.

„V Hrachové ulici!... dům Bagova, jen se ptejte na Amalchen!...“ odpověděla chvatně a zmizela.

Kalinovič, když osaměl, rychle si vyzdvihnul svá zavazadla a hodiv je prvnímu izvoščíku, který se namanul do cesty, dal se zavézti do kteréhokoliv jenom ne drahého hôtelu. Izvoščík, aby se zbytečně mnoho netrmácel, zavezl ho přímo do hôtelu „Moskva“, kde se můj heroj také ubytoval za rubl stříbra ve čtvrtém poschodí, v tříloketním pokojíku, za to však s voskovaným stolkem a právě takovým divanem. Když rozložil své věci, sednul si ihned k oknu a s nedočkavou zvědavostí díval se na ulici: tam už sem a tam rychle uháněly ekypáže, šli pěší, projela kolem četa kozáků, převezli při nejmenším aspoň pěti páry koní tažený jakýsi stroj. Kalinovič poznal, že pod ním bije nyní tepna Rusi a když byl při tom od země oči zvedl k nebi, až se podivil: nikde dosud neviděl, že by tak nízko táhla oblaka a tak nízko stálo slunce. Na hlavu jeho téměř současně jakoby lehal jakýsi mrak; chtělo se mu zívat, oči se mu klížily. Ulehnul na divan, usnul a spal tak až do čtyř hodin; když se pak probudil, cítil už opravdovou bolest v hlavě a celým jeho tělem přešel lehounký mráz. — To bylo první přivítání, jakého se mu dostalo na petrohradské tundře. Přemohl se poněkud, dal si přinést oběd, vypil kalíšek vodky, sklínku silné kávy a vyšel z domu, aby si prohlédnul památnosti města. Najal si proto izvoščíka a dal se vézti kolem všech palácù a chrámù.

„Počkej, co je to za most?“ křiknul, když izvoščík zahřmotil po kamenném dláždění u domu Běloselské-Bělozerské.

„A Aničkova! A to tady je Aničkovský palác!“ odpověděl izvoščík.

„Kdo v něm bydlí?“

„Nevím, neslyšel jsem.“

„A co je to za kostel?“

„Kazaňský kostel.“

„Hlavní chrám?“

„Ano.“

„Proč jsou přistavěna k němu tak ohromná křídla?“ pravil k sobě Kalinovič.

„Ti dva železní vojáci střílí, myslím, z pistolí!“ vysvětloval mu izvoščík, upozorňuje ho na Barclaye-de-Tolly a Kutuzova, ale Kalinovič už ho neslyšel. Pěších a ekypaží nahrnulo se před ním u Mořské třídy tolik, že se mu točiti začala hlava. Když pak vyjeli na náměstí a Kalinovič shlédnul Zimní palác, ani už nedýchal: ohromila jej nesmírná a velikolepá ta budova.

„Vez mě rychle na Něvu!“ pravil, zahlédnuv v dáli kolébající se vlny Něvy. Než, běda! nevlídně ho přivítaly, když vyjel na Zámecký most. Takový od nich zadul na něho větříček, že nejen pokochati se jimi, ale ani dobře pohlédnouti na ně nebylo možno.

„Fu, k čertu, tu je chladno!“ pravil, hale se až po uši do límce svého pláště a když dojel až k Blagověščenskému mostu*) propustil izvoščíka a šel pěšky směrem k Petrovu pomníku. Postál u něho nějakou chvíli, obešel jej dvakrát kolem a pohlédnul pak na Izáka.**) Všechno to působilo na něho jakýmsi rozčilujícím dojmem. Nevěda, kam se obrátit, přišel náhodou na Vozněsenský prospekt.***) Drobný trh, všemi silami hrnoucí se odtud do skladišť, poutal jeho pozornost se všech stran; skoro každých deset kroků přišel mu do cesty žid a z větší části domů vycházel zápach smažené cibule a štiky; ale ještě ohyzdnější divadlo čekalo ho na Sadové: tam z krčmy se vyvalilo při nejmenším aspoň dvacet dělníků; nikdy a nikde před tím Kalinovič neviděl zuboženějšího a ošklivějšího lidu: i opička jejich byla jakási zasmušilá, sveřepá; tu hned u krčmy jeden z nich, převaliv se na chodník, vztekle mlátil hlavou o patník, druhý zas, chtěje mu patrně zabrániti v svévolném tomto sebetrýznění, táhl jej za vlasy od pat-

---

*) k mostu Zvěstování Panny Marie.
**) t. j. na kostel sv. Izáka.
***) prospekt Nanebevstoupení Páně.

níku, domlouvaje mu: „K čertu, nech toho, přestaň!“ Ostatní na všechno to hleděli sice zasmušile, ale úplně lhostejně.

Spěchaje co nejrychleji, aby pryč měl s očí tuto scenu, přišel Kalinovič na Senovážné náměstí a zde promoklá a hnijící na vozech drůbež tak ho praštila přes nos, že střemhlav skoro přeběhnul na druhou stranu, kde sice ne zrovna příjemně páchla proleželá zelenina, přece však to nebyl zápach rozkládajíc ho se masa. Ze všech těchto podrobností seznal Kalinovič, že se nalézá v nejdemokratičtější části města.

Den se zatím schýlil k soumraku; když došel k Něvskému prospektu, byla už úplná tma. Tu i tam rozžehali lucerny, přejížděly nepřetržitým téměř řetězem matně se rysující ekypáže, před osvětlenými okny výkladních skříní mihali se lidé a pojednou uprostřed všeho toho, Bůh ví odkud, zazněly zvuky kolovrátku. Kalinovič mimoděk se zastavil, zazdálo se mu, že to pláče a sténá duše lidská, obklíčená mrakem a sněhem hrobového tohoto města.

Když přišel domů, umučen sklesnul hlavou na divan. Trápila-li jej v Moskvě nuda, tu jej zachvátil pojednou nepochopitelný a nesnesitelný stesk.

„Co je to?“ pravil k sobě v duchu: „což tak jsem již zbaběl, že jen u té holčičky dovedu být spokojen a vesel? Ne! Tu jde o něco více než o lásku a výčitky svědomí: je to spíš jakýsi strach o sebe sama, strach před tou massou takořka srostlých domů, širokých ulic, železných mříží a Něvy, z které vane chlad!“

II.

Minuly tři dny. Úzkost a jakýsi bezděčný strach neopouštěly Kalinoviče, tím méně, že téměř nikam nechodil. Toaleta jeho, asi tři leta stále táž a táž, ukázala se býti tak chatrnou, že nejen vzbuditi mohla dojem úpěnlivé nuzoty, ale dokonce podezření ohledně jeho mravnosti. Znaje choulostivost Petrohradu v tomto ohledu, rozhodnul se, že raději prosedí všechen čas doma, dokud nebudou hotovy

u Charmeura objednané šaty; konečně čtvrtého dne přinesl je dílovedoucí velice ušlechtilého vzezření. Když Kalinovič, převléknuv se před tím do nového a velice pěkného prádla, obléknul na sebe frakové šaty s příslušnou k nim vestou, tu, pohlédnuv na sebe do zrcadla, cítil se pojednou, bez nadsázky, jakoby znovuzrozeným člověkem. V této podobě nejzkušenější zrak nebyl by zpozoroval při něm něco provinciálního: dosti už prořídlé vlasy, bledá, žlutavým nádechem obestřená tvář, přihublá, urostlá postava, slušné způsoby — — slovem jakoby v malebných kaftáncích již od dětských let jej byli vodili na procházku po Něvském prospektu, učili ho tanci u nějakého mosjé Pierrota a pak poslali ho na universitu ne tak, aby se vzdělal, jako aby se zdokonalil v dobrých způsobech, čeho všeho, jak víme, nikdy se mu nedostalo, ale dáno mu asi bylo samou přírodou. Vyplativ krejčího, Kalinovič ihned odejel vykonat návštěvu redaktoru. Podle všech praktických svých názorů očekával téměř najisto, že bude od něho přijat s největší pozorností a úctou; proto, přimhouřiv oči, přečetl nápis na dveřích redaktorova bytu a směle trhnul zvoncem. Sluha otevřel dvéře.

„Oznam, že přijel Kalinovič," vyřknul pevně a dosti hlasitě své jméno.

Sluha odešel.

„Kalinovič přijel!" oznamoval.

„Kdo je to? Jaký Kalinovič?" ptal se ho jiný hlas.

„Kalinovič," opakoval lokaj.

„Ať vejde," zlostně mu odpověděl tentýž hlas.

Lokaj se vrátil.

„Račte," pravil.

Kalinovičem to trhlo. Patrně ho přijímají nepamatujíce se dobře, co je zač. Prošed prvními dveřmi, ocitnul se rázem v ohromném kabinetu, v jehož středu stál veliký stůl s kalamáři, tužkami, hromadou sešitů, nedbale pohozeným „Uměleckým lístkem" a francouzskou illustrací. Stůl v knížecím kabinetě zdál se Kalinoviči vůči této obětnici ubohým stolečkem školáka. Po stěnách se táhly police

rovněž zavalené knihami a časopisy. Tři krajiny, patrně od Calamea, rytina „Proměnění Krista Pána“ od Jordana a konečně olejovými barvami malovaná ženská hlavička velice dvojsmyslné práce, za to však s očima až příliš matnýma a vyvrácenýma vzhůru, stály prostě tak bez rámů, opřeny o křeslo; slovem všechno tu činilo dojem vědecko-uměleckého nepořádku, svědčícího o nesmírném materiálu, z něhož se pak pořizovaly různé rubriky žurnálu. Pán sám seděl v dosti tmavém rohu. Byl to ztloustlý sanguinik s hlavou pohozenou na zad; krku téměř ani neměl a jen malounké, zpod zlatých brýlí neustále těkající oči svědčily o obchodních jeho schopnostech. Hale se ve svůj tlustý, plyšový kabát, seděl v rohu divanu. Na opačném konci od něho hořel krb, malebně ozařující mnohem sympatičtější postavu jakéhosi pána, ponckud statkářského vzezření, jenž seděl opřen o rákosku s drahým knoflíkem a s jakousi sybaritskou zádumčivostí obracel své modré oči ke stropu. Vůbec v celém jeho vzezření bylo cosi gentlemanského, cosi v něm jakoby k vám pravilo, že po celý svůj život smýšlel poctivě a jedl dobře. Tentýž krb ozařoval ještě mladého člověka velice skromného vzrůstu, s fisiognomií, která už neslibovala naprosto ničeho. Stál u jedné z polic a jakoby prozraditi nechtěl, že si ho nikdo nevšímá, tvářil se, jakoby sám byl pohroužen do čtení rozevřeného před ním časopisu. Kalinovič, zachytiv všechno to jedním pohledem, přistoupil přímo k redaktoru:

„Pozdrav Bůh, těší mě velice, že vás poznávám,“ pravil tento, lehce přivstávaje a ihned na to dodal: „m-r Bělavin, m-r Kalinovič.“

Oba hosté mlčky se poklonili.

Mladý muž jaksi úkradkem a bolestně vyhlédnul, jakoby očekával, že i jeho představí; ale nedostalo se mu té cti.

„Jste, tuším, Moskvan?“ pokračoval redaktor, když Kalinovič sednul.

„Ano... Ale poslední čas jsem žil na venkově,“ odpověděl Kalinovič.

„Na venkově?“ opáčil po něm redaktor, upíraje na něho malounké své oči.

„Na venkově,“ opakoval Kalinovič, „a když jsem přijel sem,“ dodal poněkud oficielním hlasem, „považoval jsem za svou povinnost, představiti se a poděkovati vám, že jste ve svém časopise popřáli místa nepatrné mé práci.“

„Ó, prosím! To je naše povinnost,“ podotknul hned redaktor, rychle klopě oči na koberec; ihned na to pak, jakoby chtěl zaměniti předmět hovoru, ptal se:

„Jel jste asi přes Moskvu?“

„Přes Moskvu.“

„Po dráze?“

„Po dráze.“

„A řekněte mně, jel jste dobře?“ pokračoval redaktor.

„Dobře,“ odpověděl Kalinovič, začínaje se už trochu divit, nemá-li co chytřejšího, by s ním promluvil.

Redaktor zatím vypustil ústy dlouhý proud dýmu z cigary, kterou právě kouřil a s výrazem mnohem uctivějším obrátil se k pánu, kterého nazval Bělavinem.

„To je nyní velice vážná otázka,“ pravil poněkud hlubokomyslným tónem: „sloučí-li železnice obě ta města, jak a v čem jmenovitě se tak stane?“

Na tuto otázku Bělavin zavřel zprvu oči a cosi jako úsměšek přelétnulo jeho rty.

„Nemyslím, že by to mnoho pomohlo,“ pravil: „první následek všeho bude, že v Moskvě dříví bude ještě dražší a v Petrohradě budou snad lacinější jahody.“

„Nu, ne; což to! Jen ta bystrost v obchodních stycích ... a konečně i výměna idejí.“

„Jakých?“ otázal se Bělavin, svíraje opět oči a mluvě tónem co možná nejlhostejnějším.

Redaktor sklopil na to hlavu a ničeho neodpověděl.

„S jakou vážností a o jakých hlupotách rokují ti dva páni!“

„Prý je ve vagoně zima na nohy?“ obrátil se k němu redaktor.

„Já nic necítil,“ úsečně odpověděl Kalinovič.

„Ne?“ otázal se redaktor.

„Ne,“ opakoval Kalinovič tónem už tak posměšným, že mladý muž, obírající se časopisem, s podivením pohlédnul na něho.

Redaktor vypustil nový dlouhý proud dýmu a obrátil se k Bělavinu.

„Mluvili jsme před chvílí o tom pánu. Jak vám libo, ale neudrží se.“

Bělavin dodal své tváři seriosního výrazu, kterým jakoby pravil, že dokonce není s ním téhož mínění.

„Vezměte na příklad to,“ pokračoval redaktor, rozehřívaje se a snaže se patrně Bělavina přesvědčit, „víc než půl století provádí ten národ před námi ne historii, ale hraje historické jakési divadlo.“

Bělavin poslouchal.

„Zavládá učení encyklopaedistů, podkopány jsou všechny společenské, státní, náboženské základy ... teče krev ... vznikají nepořádky. Co se dalo ze všeho toho předvídat? Pouze to, že národ dospěl k mravnímu i materielnímu rozkladu a basta! ... konec všemu! Z ničehož nic zrodí se a vzlétne pojednou Fénix v Napoleonu Prvním. Ďas aby tomu rozuměl!“

Bělavin stále mlčel a poslouchal.

„Ten pán jde dobývat Evropy, zamíchá celým Německým Spolkem, dosazuje nové krále, pak prahloupě dostane se až k Moskvě a zbožňující jej národ vydá jej živého do rukou nepřátel. Pak následují Bourboni ... červencová revoluce ... občanský král ... nový protest ... prestol se kácí, hlásá se heslo: liberté, égalité, fraternité*) — a všechno to zase končí Napoleonem III.!“

Po těchto slovech redaktor samým údivem až hlavu sklonil.

Kalinovič s ním skoro souhlasil, ale jako člověk opatrný, nedal toho na sobě znát; jen občas pohlédnul vždy

---

*) svoboda, rovnost, bratrství.

na Bělavina, který konečně, když redaktor domluvil, zvedl opět poněkud oči a pravil zjevně posměšným tónem:

„Tak z dálky se o národu soudit nemůže; to je příliš povrchní soud; snadno možno se mýliti.“

„Nevím, možno-li se snadno mýliti či ne, ale to jsou fakta,“ namítnul redaktor.

Bělavin, přimhouřiv oči, pohlédnul na protější stranu.

„Pod těmito fakty,“ začal, „skrývá se velice vážný podklad ale i očividná neurčitost — všeobecný to osud každého národa, který sociální ideje nenechává jak Němci ve svém kabinetě, nepřehání je retortou parlamentárních sporů, jak to činí Angličané, ale zmocňuje se jich rázem a skutečně jich používá. To je všeobecný osud! A už za to jim Bůh zaplať, že s takovou sebeobětovností propůjčují se za zkušebný kámen, na kterém se zkoušejí lidské myšlenky. Jak je to možno? Dovolte!“

„Ano, prosím, vy mluvíte o vážném podkladu: ale kde jen jaký je? Musil by míti přece nějaký systém, logickou důslednost, aby se organicky mohl vyvíjet a ne aby se zmítal se strany na stranu,“ namítnul redaktor; ale Kalinovič velice dobře vycítil, že už se vytáčí pouhými slovy.

Po tváři Bělavinově také přešlo cosi jako lehce znatelný úsměv.

„Encyklopaedisté, jak pravíte,“ začal, zdvihnuv náhle oči ke stropu, nepřivedli národ k rozkladu: ti strhovali feudální autority a všechna podobná pouta, která bylo nutno rozbít.“

„Ale ta pouta byla zaměněna jinými a možná, že ještě těžšími v osobě Korsikána.“

„Proč myslíte?“ namítnul Bělavin. „Revoluce devadesátých let dala lidu vlastně osobní i vlastnické právo.“

„Všechno to je velice krásné; ale poslední události?“ pravil redaktor už více ve formě otázky.

„Což,“ odpověděl jakoby nerad Bělavin, „vina byla v tom, že buržoasie začala zneužívat svého postavení a chtěla se zmocniti všech politických práv se všemi materielními výhodami, a dělníci čtyřicátého osmého roku ukáz-

zali jí, že tak jednati nelze; ale protože hlavně zemědělská třída lidu přece jen potřebovala ne anarchie, ale pořádku, který by lidem zabezpečoval výsledek jejich práce, dali se na stranu Napoleona III. a pochopí-li ten, čeho na něm žádají, může se udržeti déle než kdokoliv jiný!“

„Ale kde je tu pokrok, řekněte mně?“ zvolal redaktor.

Bělavin se usmál.

„Pokrok?...“ opakoval po něm: „pokrok, to je nyní sporné slovo. My víme pouze tolik, že každá epocha slouží k rozvoji do jisté míry známých ideí, které s počátku s bolestí si razí cestu na povrch, pak ale nakazí se jimi všechen vzduch.“

„Je tomu tak,“ přisvědčil redaktor.

Při těchto slovech Kalinovič vstal se svého místa a přistoupiv k jednomu z obrazů, začal jej prohlížet. Divného druhu pocity háraly jeho myslí: v průběhu celého předcházejícího hovoru hrozně si přál dáti se do sporu s Bělavinem a možno-li, nasaditi ještě vyšší notu, nežli on; než — běda! přese všechno duševní své napietí cítil, že nevystačí ani výši jeho názorů. „Což jsem tak zhloupnul a zbidačil na venkově, že už ani promluvit nedovedu s pořádnými lidmi?“ pravil k sobě, bolestně doznávaje, že k Bělavinu cítí bezděčnou úctu spojenou se závistí, k sobě pak samému — opovržení.

U police stojící a dávno už se zálibou na něho pohlížející mladý muž přistoupil k němu.

„Mám, tuším, čest, viděti pana Kalinoviče.“

„Ano,“ odpověděl tento.

„Četl jsem vaši povídku s velikou rozkoší,“ dodal mladý muž.

Kalinovič poděkoval němým úklonem hlavy.

„Já sám jsem také spisovatel... Dubovskij... Možná, že jste ani nečetl mých prací,“ pokračoval mladý muž s podivnou jakousi ponížeností ale při tom koketně a klobouk tisknul ke kolenu.

„Ne, prosím, četl jsem,“ suše odpověděl Kalinovič, v pravdě však nikdy nic od něho nečetl.

Mladý muž chvíli nevěděl, kudy kam.

„Jak těžko je dnes vyhověti obecenstvu!“ začal nejistým hlasem: „jednou... už minulého roku... poněvadž se píší nyní povětšině jen črty, vylíčil jsem ‚Způsob života a pověry Kozinského kraje‘, ale tu pojednou recensenti přísně se proti mně ozvali, ba i tu v žurnále Pavla Nikolaiče,“ dodal, bojácně ukazuje očima na redaktora: „i tam byl vytištěn velice nepříznivý o mně posudek... ale což?... Nemohu se ovšem počítati k talentům prvního řádu, přece však mám literaturu aspoň rád, zabývám se literaturou s láskou a to, myslím, nemůže být ještě člověku přičítáno za zlé...“

„Ovšem,“ přisvědčil Kalinovič, mysle si sám u sebe: „jsou to nesmysly!“ a nechtěje se déle kompromitovati hovorem s podobným pánem, vrátil se na své místo a sáhnul po klobouku.

Redaktor si toho všimnul a obrátil se k němu.

„Kde jste se vlastně zdržoval?“ otázal se.

„Byl jsem v N... sku,“ odpověděl Kalinovič.

„V N.... sku? To je slavné místo! Jel jsem tam tudy dvakrát. Ty ohromné lesy... řeka... N.... sko je přece na řece?“

„Na řece.“

„Je splavná?“

„Splavná,“ odpověděl Kalinovič a poroučel se.

Bělavin zatím pohlížel na něho stále pozorněji.

„Musím s vámi promluviti ještě slovíčko.“ pravil redaktor a poodešel chvatně stranou. Kalinovič ho následoval.

„Vaše povídka jmenuje se, tuším, Kavalerista?“ dodal polohlasně.

„Ne, Podivné poměry,“ odpověděl Kalinovič.

„Kolik archů?“

„Devět.“

„Devět. To dělá, devětkrát čtyřicet — tři sta šedesát, že?“

„Slyšel jsem, že se platí po padesáti,“ poznamenal Kalinovič.

*

„Ne, ne, prosím," odpověděl redaktor přesvědčivě a ihned, napočítav 360 rublů, podal je Kalinoviči.

„Přivezl jsem s sebou novou povídku," pravil tento.

„Ano, ano, prosím, pošlete mi ji; uvidíme ... podíváme se ..." dodal chvatně redaktor, spěchaje patrně k Bělavinu.

Kalinovič se poklonil a odešel.

„Je to dobytek! Ani neví, co jsem napsal!" pravil k sobě, sestupuje se schodů a kousaje se do rtů; dvéře se zatím opět za ním otevřely a dohnal ho Dubovskij.

„Já také odcházím," pravil.

Kalinovič nechtěl mu s počátku ani odpovědít, ale pak si pomyslil: „ten pán se tluče mezi literáty; zeptám se ho, jak to u nich chodí."

„Nechtěl byste se mnou někde poobědvat?" pravil.

„S největší radostí," odpověděl Dubovskij.

„Kde tedy? Zaveďte mě; nevyznám se tu."

„U Dominika," pravil tento.

„Nu tak, třebas k Dominiku," přisvědčil Kalinovič. Když přišli do hostince, zasedli k oknu stranou, aby nebyli tak lidem na očích. Kalinovič dal přinésti dva obědy a láhev vína. Byl poněkud na rozpacích, z kterého konce by měl začít; ale Dubovskij ho předešel.

„Dostal jste, tuším, od Pavla Nikolaiče peníze?" pravil, tajemně se nakláněje ke Kalinoviči.

„Ano, dostal jsem," odpověděl tento.

„Mnoho?"

„Osm set rublů," schválně zalhal Kalinovič.

Dubovskij sebou trhnul na zad. Sladkého a podlízavého výrazu v jeho tváři jakoby jakživo ani nebylo.

„To je příjemné!" pravil, pokyvuje hlavou a nějak ošklivě se usmíval.

„Ovšem?" odpověděl Kalinovič.

„To se u něho vždycky nestává," pokračoval Dubovskij, dojídaje polévku a stále ještě pokyvuje hlavou.

„Myslíte?" otázal se Kalinovič nejprostosrdečnějším tónem.

Dubovskij zase se ošklivě usmál.

„Nevím: já aspoň mám takovou zkušenost," odpověděl.

Kalinovič dal na jevo svou tváří účastenství a pozornost.

„Napsal jsem něco jako historickou studii nebo monografii: Jermak," začal Dubovskij,

„Ano," přisvědčil Kalinovič.

„Práce," pokračoval mladý autor, krče rameny, „které jsem zasvětil celé tři roky. Všechny dokumenty, akta, smlouvy, všechno jsem probral a všechno pročetl. Dbal jsem o to, abych neopominul ničeho a celá práce vydala asi osm tiskových archů."

„Ano," opakoval Kalinovič. „Ale pijte víno," dodal nalévaje sklínky.

„Merci!" odpověděl Dubovskij, chvatně vypil víno a dotčen patrně v nejcitlivější struně, pokračoval:

„Byl jsem však ještě tak opatrný, že jsem se neopovážil obrátiti se přímo na redakci; ale sešel jsem se v jednom domě s Pavlem Nikolaičem a ptám se ho, mohu-li se nadíti, že bych byl tištěn u něho. Povídá: ‚Dobře, jsem tomu velice rád. Byl jsem pak oprávněn k jisté skoro naději?"

„Ovšem," přisvědčil Kalinovič. Dubovskij začal ho už doopravdy zajímat.

„Pošlu mu práci," pokračoval tento: „mine měsíc... druhý, třetí... A měl jsem konečně i starost, jaký osud mou práci stihl... jezdím... ptám se... S počátku mně nedali žádnou odpověď, pak mě začali suše přijímat, tak až jsem byl nucen mu dopsati a žádati rozhodnou odpověď. Odpovědělo se mi, že ‚Jermak' můj může být uveřejněn, ale jen se značnými zkratkami a seškrtáním různých míst."

„Seškrtáním? Co pravíte!" nejvážnějším tónem zvolal Kalinovič.

„Ano," velevýznamně odpověděl jeho společník. „Jedu, abych aspoň zvěděl, jakého druhu škrty to míní... Ukazuje mi: práce seškrtána na polovici. Jakým duchem, jakým učencem — nevím do dneška."

Po těchto slovech se Dubovskij na chvíli odmlčel.

„Nemluvím už o tom," pokračoval, „jak dalece jsem byl uražen jako autor; co hlavního však, jsem člověk nebohatý a přece, byl-li jsem tak hloupý nebo prostomyslný nebo delikátní — nevím, nazvete si to jak chcete, ale i na to jsem přistoupil."

„Co pravíte, prosím vás!" pravil opět Kalinovič, zachovávaje ve tváři stále týž výraz vážné pozornosti: „co potom?"

„Potom, prosím," pokračoval Dubovskij, jehož zlostný výraz tváře přešel v smutný, „potom věc tiskli... Jedu si pro peníze a tu mně najednou odpočítají po třiceti pěti rublech za arch, kdežto já vím, že všem jiným platí po padesáti. Dovolil jsem si tedy otázku, jakým právem činí se tento rozdíl? Odpověděli mně na to docela klidně, že víc mně poukázati nemohou a ihned na to odjeli. Je to šlechetné jednání či není?" dodal, tázavě pohlédnuv na Kalinoviče.

Ten zakýval pouze hlavou.

„Měl jste nějak zakročit, postěžovat si někomu... třebas generálnímu gubernátorovi nebo tak nějak..."

„Já také zakročil," namítnul Dubovskij, „jsou tomu právě tři měsíce, zajel jsem do redakce a chtěl jsem mu řádně domluvit; na neštěstí však buď mne nepřijali nebo do takové mě uvedli situace, že nebylo možno o něčem takovém promluvit."

„Jaké jezdění? Stěžovat jste si měl generálnímu gubernátorovi, to jste měl..." opakoval Kalinovič, který by si byl hrozně přál, kdyby došlo k podobnému skandálu.

„Toho já nejsem schopen; mám tak aspoň právo, mluvit o tom celému Petrohradu," odpověděl Dubovskij, a jelikož zatím bylo už po obědě, vstal a pohazuje hlavou, začal se procházeti po světnici.

Také Kalinovič vstal od stolu a šel si pohovět na divan. Jeho společník už ho omrzel.

„Kam tedy peníze dává, když smlouvá i v takových maličkostech?" otázal se víc jen proto, aby vůbec promluvil.

Dubovskij se smutně usmál.

„Což, peníze všude přijdou vhod, zvlášť, má-li člověk ženské rád.“

„Ženské?“ otázal se Kalinovič zvědavě.

„Ano,“ odpověděl s týmž smutným úsměvem Dubovskij. „Hlavní jeho sultánkou je teď jedna Francouzka, za kterou v Paříži zaplatil jen pět a dvacet tisíc franků dluhů a kdybychom sem byli přišli o něco dřív, byli bychom ji najisto viděli jet po Něvském prospektu párem koní, ve faëtonu v medvědích kožešinách... To už přece něco stojí, ne?“

„Ó, ten šťastný!“ zvolal Kalinovič.

„Ano, on je šťastný; ale jak je jiným? A tím snad hyne také ruská literatura nebo pak... Tanečnici Karyševovou znáte?“

„Ne, neznám.“

„Také ji vydržuje, a představte si: ženská malounké postavy s tlustými lýtky.“

„To je pěkné, když má tlustá lýtka.“

Dubovskij se opovržlivě ušklíbnul.

„Nevím, co je pěkného na tom, tím méně, že od rána do noci prý pojídá konfekty... Nebo teď... Čert už aby se v tom vyznal!‘ zvolal: „známá naše spisovatelka, Kasinovská, celou zimu lonského roku žila v domě u něho a za výborné její práce platil jí po třech stech rublů stříbra: stojí za to, na příklad jen u srovnání s mou prací, za kterou mně vyplaceno bylo všeho všudy třicet pět rublů za arch?“

„Jen je-li hezoučká, proč by za to nestála?“ poznamenal Kalinovič.

„Ano, díváte-li se na věci tak, pak ovšem!“ namítnul Dubovskij poněkud uraženým tónem a pokyvuje hlavou, procházel se zas po světnici.

„Kdo mu vede journál, když lítá pořád za ženskými?“ otázal se Kalinovič.

„Má tam jakéhosi Zykova, tuze moudrý to člověk,“ odpověděl opovržlivě Dubovskij.

„Jaký Zykov? Nestudoval na moskevské universitě?“ vzkřiknul skoro Kalinovič.

„Ano, na moskevské universitě.“

„Bože můj!“ pokračoval Kalinovič, „to je starý můj přítel a spolužák, znamenitý člověk.“

Dubovskij ihned zaměnil tón své řeči.

„Je prý to velice dobrý člověk,“ přisvědčil; „já ho tenkrát ovšem neznal; ale kdybych se byl na něho obrátil se svou prací, byl by ji snad potkal jiný osud.“

„Všechno tedy závisí od něho?“

„Všechno jen od něho.“

„Jaká je jeho adresa? Povězte mně ji, prosím.“

Dubovskij mu adresu udal.

Kalinovič hned si ji zapsal a jelikož se byl vyptal už na všechno, čeho potřeboval, a nepřál si pokračovati v zábavě s novým svým známým, začal zprvu zívat a pak podřimovat. Dubovskij, všimnuv si toho, sáhnul po klobouku a s přívětivým, podlízavým zase úsměvem pravil:

„Doufám, že zůstaneme přáteli?“

„S největší radostí,“ odpověděl Kalinovič, ale nevstal, jen ruku mu podal.

Za malou chvíli Dubovskij, vyhrnuv si vážně límec u svého bekeše, s hlubokomyslně učeným výrazem v tváři, kráčel už po Něvském prospektu.

„Je to hlupák!“ pomyslil si Kalinovič, pozoruje ho okýnkem, a že neměl co jiného na práci, dopil lahev vína. Krev se v něm trochu bouřila: šťastný redaktor se svou Francouzkou, tanečnicí a spisovatelkou vystupoval v jeho obraznosti v nejsvůdnějších podobách.

„E, vzal to ďas, pojedu i já k Amalchen. Musím přece zabít nějak čas, nebo se zblázním!“ pravil k sobě v duchu a najav izvoščíka, dal se zavézti do Hrachové ulice.

Domovník v domě Bagova na otázku: „bydlí-li zde Amalchen“, odpověděl polouúsměvem: „Ano, pane, zde! Račte, prosím: v prvním poschodí, dvéře na pravo, bez tabulky.“ Kalinovič zazvonil. Dvéře mu otevřela asi 35letá ženština s přísnými, cikánskými rysy v tváři.

„Oznam, že přijel pán, který jel s mamzel Amalchen po dráze,“ chvatně ze sebe vypravil Kalinovič.

Ženština, která patrně už uvykla návštěvám neznámých pánů, mlčky se obrátila a odešla.

Když se za chvíli vrátila, pravila zlostným hlasem:

„Dejte sem paletot! Svlékněte jej!“

Kalinovič ji paletot podal a uznal současně za vhodné podstrčiti ji do ruky rubl stříbra. Tvář licoměrnice ihned nabyla výrazu skroušeného.

„Jděte tam! Slečna hned přijde,“ pravila, věšíc paletot a už docela přívětivým tónem.

Kalinovič vešel. Jediná stearinová svíčka, hořící před zrcadlem, slabě osvěcovala pokoj. Záclony v oknech byly spuštěny a mimo to zastaveny byly ještě nevelkými plentami, tak že nebylo naprosto možno viděti z ulice to, co se dělo uvnitř. Nad malounkým pianem visela gravura ženy s úplně nahou hrudí. Nábytek byl měkký. Aksamitem potažený divan, jak zdálo se Kalinoviči, takořka vybízel hosta, aby sednul si na něj s hezounkou ženou.

Vešla Amalchen. Byla nedbale oblečena v caput. Ruce její byly úplně obnaženy a jakoby vykrouženy ze slonové kosti, svítily úbělem, na odiv vystavujíce přerozkošné své formy. Tvář byla jaksi ještě ideálnější.

„Dobrý den,“ pravil Kalinovič, přistupuje k ní a bera ji za ruku.

„A!... Vítám vás!“ odpověděla Amalchen a snesla se právě na onen svůdný divan.

Kalinovič si sednul vedle ní.

„Přijel jsem tedy za vámi,“ začal.

„Ano, vidím, přijel jste...“ pravila, vrhnuvši naň čtveračivý pohled; když se pak byla na chvilku odmlčela, začala popěvovat dosti příjemným hlasem:

Galopaden tanz ich gern
Mit den jungen, hübschen Herr'n.*)

„Co je to?“ otázal se Kalinovič.

---

*) Galoppade (kvapík) tancuji ráda s mladými hezkými pány.

„Mit den jungen, hübschen Herr'n!“ opakovala Amalchen a ihned na to vzkřikla pojednou: „Mašo!“

Ve dveřích se objevila zlostná ženština.

„Izvoščík je tu?... je?“ otázala se Amalchen.

„Je, slečno, čeká,“ odpověděla tato.

„Co s izvoščíkem?“ otázal se Kalinovič.

„Tak, ráda bych se projela,“ mazlivě odpověděla Amalchen, a zase zazpívala:

„Mit den braven Officier'n
Ganz besond'rs mit Kirassier'n.“*)

„A mohu jet s vámi?“ otázal se Kalinovič.

„Ano.“

„Nu tak se jděte oblékat!“

„Ano,“ podotkla Amalchen a s popěvkem:

„Galopaden tanz ich gern
Mit den jungen, hübschen Herr'n,“

odešla do své malé ložnice. Ve chvíli se vrátila v drahém salupu a v klobouku s černým, krajkovým závojem.

U podjezdu je čekal párový faëton.

„Kam pojedeme?“ otázal se Kalinovič.

„Ah, ano, daleko pojedeme; já chci...“ odpověděla Amalchen.

„Jeď někam dál,“ rozkázal Kalinovič izvoščíkovi.

Ten je vyvezl s počátku na Admiralitní náměstí, projel pak kolem Letního sadu přes Řetězový most a vyjel konečně do Kiročné ulice.

„Kam ještě?“ otázal se izvoščík.

„Myslím, že domů,“ pravil Kalinovič.

‚Ach, ano, il fait froid,“**) odpověděla Amalchen.

„Domů!“ křiknul Kalinovič.

U podjezdu domu Amalchen vyskočila z faëtonu první.

---

*) se řádnými officíry zejména pak s kyrysníky.

**) začíná být chladno.

„Což, slečno, kdy pak dostanu jaké peníze?“ otázal se izvoščík, obraceje se nazad.

„Peníze zítra,“ odpověděla Amalchen, stojíc už ve dveřích a opět zazpívala:

„Galopaden tanz ich gern...“

„Jakže, zítra? Buďte tak dobrá, pán je na nás chce,“ úpěl izvoščík.

„Až zítra!“ opakovala Amalchen.

„Kolik máš dostat?“ otázal se Kalinovič.

„Dvacet pět rublíků, vaše blahorodí, račte nám prokázat božskou milost... Jaká pomoc? Musíme to sami zaplatit.“

„Jakých pět a dvacet rublů? Projel jsi všeho všudy tři ulice...“ namítnul Kalinovič.

„Jak, tři ulice! Pět dní už tu stojím. Pán nečeká. Račte být tak laskav, nemohu si pomoci!“

„Což, mám mu je dát?“ otázal se Kalinovič.

„Ach, ano,“ přisvědčila Amalchen a odběhla. Kalinovič izvoščíka vyplatil.

„Čert ví, co to dělám!“ pomyslil si a šel za Amalchen.

V několika minutách usedli zase na divan. Kalinovič nebyl s to od Amalchen oči odtrhnouti — tak se mu zdála milá ve své zádumčivé poněkud póse.

„Mašo, čaj!“ křikla Amalchen.

Ta přinesla krásný čajový příbor se stříbrným čajovníkem a s láhvičkou koňaku.

Číšku Kalinoviče Amalchen naplnila asi s polovici koňakem.

„Nebudu pít,“ pravil tento.

„Ó, ne, pij!“ pravila.

„Ale pak pij také ty,“ podotknul Kalinovič a když jí byl také nalil půl číšky koňaku, vypil svou porci na jeden ráz.

„Poslechni,“ začal bera Amalchen za ruku, „měj mě ráda!“

„Ó, ne!“

„Proč ne?“

„Tak . . .“ odpověděla a zazpívala:

„Galopaden tanz ich gern . . .“

„A mlč už s tvými Galopaden! . . . Proč ne?“ zvolal Kalinovič, načechrávaje si vlasy.

„Tak: já mám jednoho starouška . . . ten nechce . . .“

„A das vem starouška!“ pravil Kalinovič a objal ji.

„Ó, ne; sic mně nedá žádné peníze,“ odpověděla Amalchen.

„Já mám víc peněz! Já ti dám víc! Kolik chceš? Chceš-li, vem si ještě pět a dvacet rublů?“

„Ano . . . ne . . . to nemůže být.“

„Proč by to nemohlo být? . . . Kolik potřebuješ?“

„Moc.“

„Kolik?“ opakoval Kalinovič. „Chceš padesát?“

„Fi, ne!“ namítla Amalchen.

„Padesát!“ opakoval Kalinovič a jakoby žertem shasil svíčku.

„Čtveráku!“ pravila Amalchen.

III.

Ttráviti čas s podobnými »Amalchen« byl pro mého heroa velice nezvyklý způsob života: druhého dne ubíral se z Hrachové ulice do svého pokoje jaksi zahanbený a ne svůj . . . Vrátiv se domů, ihned se vysvléknul a hodil sebou do postele.

„Bože! K jaké prostopášnosti jsem to přivedl! Nastěnko, drahoušku můj! odpustíš-li pak mně?“ zvolal v duchu, ačkoliv dobře víme, jak se neustále snažil namluviti sobě, že ta žena pro něho nemá žádného významu. K páté hodině se konečně nervy jeho upokojily. Kalinovič mimoděk nahlédnul do své tobolky a trpce se pousmál: chybělo mu

celých dvě stě rublů. „A to za jeden den!“ pravil k sobě v duchu a s hrůzou si připomněl, že v osm hodin slíbila k němu zajeti Amalchen. Aby se uvaroval tohoto shledání, rozhodnul se, že na celý večer zajde k Zykovu, který skutečně byl jeho soudruhem na gymnasiu i universitě; byl to také jediný jeho přítel v mladosti. Jako studenti bydleli spolu v jednom bytě, a je-li ten člověk opravdu hlavním ředitelem journalu, pak pro něho udělá všechno.

Zykov bydlel ve dvoře, ve čtvrtém patře; na dveřích jeho bytu místo měděné tabulky byl prostě přilepen lísteček papíru s napsaným na něm jménem; ale ještě více se Kalinovič podivil, když na jeho zazvonění dvéře mu otevřela mladá dáma v plátěných šatech, vlněném šátku a jakéhosi neobyčejně milého a dobrého vzezření. Domysliv se, že to je asi žena Zykova, ptal se zdvořile:

„Je pan Zykov doma?“

„Doma; ale je churav,“ odpověděla dáma.

„Mě snad přijme; jsem Kalinovič,“ uvedl své jméno.

„Ach, to asi ano!“ podotkla dáma.

Kalinovič vešel hned za ní; v malounkém salonku zahlédnul hezoučkého, jednoročního hošíka, který na svých křivých nožičkách a se zastrčeným mlíčnem stál uprostřed světnice sám a sám. Když viděl, že matka jde kolem něho, zařval.

„Přestaň, Serežko, přestaň: hned tě vezmu,“ pravila matka, hrozíc mu prstem a vcházejíc do dveří na pravo.

„Což by ani chůvy neměli?“ pomyslil si Kalinovič.

Dáma ohlásila jeho jméno.

„Snad ne?... Nemůže být!“ bylo slyšeti radostí až se zajikající hlas Zykova.

Kalinovič už ani nevyčkal a vešel; ale mimoděk ucouvnul zpět. Nevelký pokoj byl zavalen knihami, svazky, sešity a korrekturami; vzduch byl dusný a proniknut zápachem léků. Zykov v utahaném županu ležel na zedraném a vybledlém divaně. Místo silou a zdravím kypícího jinocha, jak ho Kalinovič kdysi znal na universitě, spatřil před sebou spíš kostru než živého člověka.

„Jašo, vítám tě!“ pravil, přivstávaje a objímaje hostě. Kalinovič cítil, že se oči Zykova zalily slzami. Sám prudce jej objal.

„Nu, sedni si, Jašo, sedni si,“ pravil tento, snášeje se na divan a usazuje jeho.

„Co, ty jsi nemocen?“ otázal se Kalinovič.

„Ano, tak trochu,“ odpověděl Zykov, „ale jsem rád, že aspoň před smrtí jsem se ještě s tebou shledal.

„Proč před smrtí?“ pravila dáma vrátivší se s dítětem na rukou a sedajíc v jisté vzdálenosti od něho. Všemi svaly v její tváři při těchto slovech cosi jakoby trhlo.

„Nuž, chceš-li, tedy ne před smrtí,“ pravil, smutně se usmívaje, Zykov. „To je moje žena a nemusím jí o tobě nic říkat: ví už všechno,“ dodal.

„Ano, vím,“ pravila tato, přívětivě pohlédnuvši na Kalinoviče.

„Ale kde jsi byl, kde jsi žil, co jsi dělal? Vypravuj mi všechno! Vidíš, mně činí obtíže mluvit!“ pokračoval nemocný.

„Ano, nemluv tedy, všechno ti budu vypravovat,“ s účastenstvím podotknul Kalinovič a začal: „Když jsme dostudovali — jak se pamatuješ — měl jsem soukromé hodiny — a rozhodnul jsem se tedy, že vyčkám. Tu se uprázdnila místa učitelů v Moskvě a konečně i kathedry v Děmidovském.*) Čekal jsem, že si musí na mě vzpomenout a nešel jsem tedy k nikomu a neprosil jsem . . .“

Zykov pochvalně pokývnul mu hlavou.

„Ale nevzpomněli,“ pokračoval Kalinovič; „ba, když se jím o mně i jeden pán zmínil, řekli mu přímo, že mě vůbec neznají.“

Zykov hořce se usmál a zakýval hlavou. Klouče zatím zmocnivši se ručičkami pravítka na stole, co síly mělo, začalo jím tlouci o stůl.

„Rozpusta!“ nevrle pomyslil si v duchu Kalinovič.

„Nuž, vypravuj,“ dolehal nemocný.

---

*) Míněno snad Děmidovské lyceum v Jaroslavi. Pozn. red.

„Co mám vypravovat?“ pokračoval: „obyčejná historie: hodiny byly skončeny; musil jsem se ohlížeti po chlebě; šel jsem konečně a řekl jsem, že bych si přál jíti do služby. S počátku mě půl roku tahali za nos a potom mi řekli, chci-li, že mi dají místo školního dozorce v N... sku; a já přijal.“

Zykov zlostně uhodil na divan svou kostnatou rukou.

„Nu, Dašo, jak se ti to líbí?“ obrátil se k ženě.

„Přestaň, Serežko!“ pravila tato ke svému nezbedovi a nastavila mu svou ruku, aby pravítkem místo do stolu, tloukl do ní, pak odpověděla muži.

„Což! Když Jakov Vasiljič sám nikam nešel a nikoho neprosil!“

Nemocný rozčilil se tím víc.

„Nechodil!... neprosil!...“ zvolal, zalévaje se kašlem: „místo, co by člověka měla za to pochválit, ještě mu dává vinu. Co pak je to?“

„Já mu nedávám žádné viny, proč se zlobíš?“ podotkla mladá žena s něžným úsměvem.

„Ne, dáváš mu vinu!... Sama si vezme za muže Bůh ví jakého blázna... trpí nouzi... trpí hlad... rozvadí se s celou přízní, a muži bude vyčítat, proč nejedná podle, neohýbá hřbet, neklaní se...“

Při těchto slovech nemocný div se nezadusil, jak se rozkašlal.

Zykov začal lačně polykat sliny, zatím co synek jeho vzpínal se po něm a svýma ručičkama snažil se mu hrábnout do jeho stále ještě kučeravých vlasů.

„Nuž a co jsi tam dělal?“ otázal se, spouštěje se opět na divan.

„A div jsem se nezalknul steskem a nečinností,“ odpověděl Kalinovič: „Bůh zaplať vám, že jste vytiskli můj román a tak mi poskytli příležitost, abych aspoň trochu se podívati mohl na boží svět.“

Při těchto slovech ve tváři Zykova objevil se výraz jakéhosi smutného dojmu.

„Román poslal jsi k nám prostřednictvím generála," pravil s úsměškem.

„Ano, je to známý mého přítele," odpověděl Kalinovič poněkud zaražen touto poznámkou.

„Pěknou chamraď, milý brachu, má tvůj známý za přátele!" začal Zykov, „je to seminářský lišák, skutečný tajný rada ... s hvězdou na prsou ... nosí paruku a vydává se za milovníka a ochránce ruské literatury. Tvou povídku poslal s lístkem psaným, jak víš, tou odporně krásnou kantonistickou*) rukou: ‚že tu jeho prevoschoditělstvo Fedor Fedoryč dává se uctivě poroučet Pavlu Nikolaiči a doporučuje mu k uveřejnění povídku, kterou sám přečetl a schválil ...' dobytek!"

Kalinovič byl trochu na rozpacích.

„Nevěděl jsem ovšem, že ty s tím máš co dělat a že ty v tom rozhoduješ," začal s nuceným úsměvem, „a rozumí se, nebyl bych se na nikoho jiného obrátil kromě tebe; přivezl jsem s sebou novou věc a budu tě prosit, abys ji přečetl, poradil mně, kde co uznáš za nutné, abych změnil, a pak ji vytisknul."

Poslední slova byla řečena jen jakoby mimochodem, ale tón prosby vyznával z nich přece. Tvář nemocného nabyla ještě smutnějšího a poněkud až rozhořčeného výrazu.

„Co tě to napadlo, psát povídky, řekni mně, prosím tě?" pravil pojednou.

Kalinovič přišel už o všechnu duchapřítomnost.

„Cítil jsem se být povolaným k tomu!" odpověděl, červenaje se a nuceně se usmívaje; hned na to však se zase vzpamatoval a dodal: „Ostatně podobná otázka zní podivně v tvých ústech."

„Proč?" otázal se Zykov.

Kalinovič pokrčil rameny.

„Moje povídka mohla se ti také dobře nelíbit, ale abys se ptal vůbec takovým tónem ..." pravil.

---

*) Kantonista, vojenský synek též k službě vojenské vychovávaný. Pozn. red.

„Tvoje povídka ... je docela rozumná práce. A, Bože můj! Což můžeš ty sepsat něco hloupého?“ zvolal Zykov. „Ale, poslechni,“ pokračoval, bera Kalinoviče za ruku, „všechny ty tvé hlavní osoby ... co je to všechno? U nás i v životě našich prostých lidí i v životě střední třídy vře drama ... prýští pode vším tím ... normální vášně, protest spravedlivý, zákonný; ten se dusí v chudobě, jiného nevinně a bez ustání pronásledují ... jiný zas mezi ničemy a darebáky činovníky sám se stane ničemou ... a vy všechno to obcházíte, předvádíte velikoměstské jakési pány a vypravujete, jak trpí podivnými poměry. Plivnu na ně! Ani cítit je nechci! Když i trpí ... pak trpí, jako když z nadbytku tuku se vztekají psi! A konečně: lžete v nich! Nic takového v nich není, protože jak svým duchem, tak svým rozvojem, tak i svou dávno znetvořenou povahou nejsou ničeho takového schopni: a trpí snad proto, že špatně tráví, nebo proto, že nemají kde zmocniti se, nahrabati peněz, nebo že nemohou jakýmkoliv způsobem postrčiti někoho na hodnost generála a vy jim podkládáte taková jemná utrpení!“

Při posledních slovech Zykova stihnul nový, velice silný záchvat kašle, takže tvář jeho všechna až zbrunátněla.

Žena, zblednuvši, přistoupila a silně mu stiskla hlavu, aby aspoň poněkud ulevila jeho záchvatu.

„Přestaň se zlobit! Bůh je můj svědek, že to řeknu doktorovi,“ pravila s výčitkou, „nevěřte mu, Jakove Vasiljiči: vaše povídka se líbila jemu i mně a všem,“ dodala Kalinoviči, který hned blednul, hned se červenal a seděl, kousaje se do rtů.

„Jsem vám velice povděčen!“ odpověděl a obrátil se k Zykovu.

„Což, vyčítáš mi pouze prostředí, které jsem zvolil a které ty jaksi nemáš rád — jen to?“

„Ne, ne jen to,“ odpověděl nemocný tvrdošíjně, „předně myšlenka sama je cizí: je vzata z ‚Jaquesa‘.“

Kalinovič se začervenal.

„Kromě toho daleko, daleko není vyslovena postavami živými!...“ pokračoval Zykov, „a já tu na smrtelné posteli

chovám v sobě pevné přesvědčení, že umělec obrazy i myslí. Pohlédni na Puškina v jeho čistě lyrickém hnutí: *‚V nezapomenutelné té chvíli, v přesmutné té hodině, dlouho plakal jsem já před tebou . . .‘* — obraz! *‚Moje chladnoucí již ruce tebe snažily se udržet . . .‘* — zas obraz! *‚Ty však horoucím polibkům odtrhla jsi ústa svá . . .‘* — zas obraz! Nebo konečně, Bůh s ní, s tou objektivností! Dej mi lyriku, ale pravou, ne dělanou, takovou, jakou vládne můj neocenitelný Turgeněv, u kterého, ať už zajde do lesa, nebo spouští se k chlapcům do rokliny, nebo ti popisuje rváče důstojníka — pode vším tím leží poetický cit. Ale s pouhou usuzovací schopností, brachu, možno se stát třebas juristou, administrátorem, učencem, ale nikdy ne poetou a ne romanopiscem — nikdy!“

Kalinovič ničeho už nenamítal; ale paní znovu se ho zastala.

„Jak můžeš mluvit tak určitě? Jakov Vasiljič napsal jednu věc — a ty už pronášíš svůj soud; napíše ještě jednu — a budeš o něm jinak soudit. A to se jistě stane!“ pravila muži.

Zykov sprásknul rukama.

„Hospodine, Bože můj!“ zvolal, „což myslíš, kdybych ho nestavěl Bůh ví jak vysoko, že bych vůbec tak mluvil? Či chceš, aby byl nějakým takovým Dubovským, kterému vyškrtnou celou část a on pak řekne docela klidně, že to nic nedělá, a napíše jinou . . . Konečně čert ji vem, celou tu literaturu. Jen lidi hubí. Hle, kam přivedla mě: prázdno tu, kaverny a jeho by přivedla také tam . . .“ doložil Zykov, bije se do prsou a zavíraje v jakémsi zoufalství oči.

Ubohá žena se odvrátila a potají setřela slzy. Kalinovič seděl se sklopenou hlavou.

„Hle, tu je teď můj syn a čím před svou smrtí matku jeho zapřísahám, je: nechť je vojákem, bubeníkem, prodavačem kořalky, čtvrtním, jenom ne spisovatelem, ne spisovatelem . . .“ dodal nemocný chraplavým hlasem.

Kalinovič a Zykovova žena mlčky se na sebe podívali.

„Stále jste žil na venkově?“ otázala se tato.

„Ano,“ odpověděl Kalinovič.

„A neoženil jste se tam?“

„Ne.“

„Je tam asi mnoho hezoučkých děvčat,“ s úsměvem pravila mladá dáma.

„Ne,“ odpověděl Kalinovič s povzdechem a hovor jejich potrval ještě nějaký čas v tomto poněkud nuceném tónu. Zykov konečně otevřel oči. Kalinovič využitkoval této příležitosti a jakoby mimoděk pohlédnuv na hodiny, chvatně vstal.

„Nuže s Bohem,“ pravil.

Nemocný obrátil po něm tesklivý zrak.

„Kam spěcháš, poseď,“ pravil.

„Ne, musím jíti: chci zajít do divadla, ještě jsem tam nebyl,“ odpověděl Kalinovič.

Zykov připovstal.

„Nuž, když tomu tak, s Bohem; Bůh s tebou! Ale polib mě,“ pravil, namáhaje se slabou a studenou svou rukou co možná nejsilněji stisknouti ruku Kalinoviče. Ten ho políbil.

„Pro všechen případ, můj milý,“ začal, „třeba mně upíráš všechen talent, ježto mám povídku už napsanou, nerad bych, aby práce moje na dobro byla ztracena; prosil bych tě, abys ji vytisknul a vůbec mně při journále opatřil nějakou pravidelnou práci, moje okolnosti mě k tomu přímo nutí.“

„Dobře, dobře ... zařídíme to nějak; jenom povídky už nepiš,“ odpověděl s úsměvem Zykov.

„Nebudu, nebudu,“ odpověděl i Kalinovič rovněž s úsměvem.

Paní šla ho vyprovázet a postavivši opět synka k židli, šla za ním do předsíně.

„Prosím vás, nehněvejte se na něho: vidíte, v jaké podrážděné náladě je a jak hrozně je nemocen!“ pravila.

„I nechme toho už!“ podotknul Kalinovič, „ale co se to s ním děje a jak dávno už je tomu?“

*

„Od těch dob právě, co si na starost vzal ty proklaté korektury a pracoval ve dne i v noci," odpověděla Zykovová a po tvářích jí tekly slzy už hojnějším proudem.

„Jak patrno, opravdu by bylo líp, zříci se literatury vůbec," pravil Kalinovič a zakýval hlavou.

„Mnohem líp!" podotkla Zykovová a sama zavřela za ním dveře.

Mého heroa stálo strašné sebepřemáhání, aby snesl předcházející scénu. Sílu duševní jeho hořkosti pochopiti může pouze ten, kdo ví, co to je autorská samolibost a když, jakoby kámen s nebe, na vás spadne — rozčarování: šest let hýčkaných nadějí, jediné vůdčí hvězdy při zakládání kariéry jakoby vůbec nikdy nebylo ani bývalo. Když kdysi v okresním městečku vrácena mu byla jeho povídka, měl tisíceré právo přičísti to nespravedlnosti, nevědomosti redakce; nyní to bylo však něco jiného: Kalinovič příliš dobře znal Zykova, než aby se těšiti mohl domněnkou, že tak mluví z něho závist nebo neporozumění. Mimo to jako člověk důvtipný temně sice, ale přece si byl vědom svých tvůrčích sil. Ústy přítele jakoby k němu mluvilo jeho vlastní svědomí. Velice dobře věděl, že v něm není umělce, není onoho božího ohně, který nutí k práci, aniž známo proč a zač, ale prostě jen z toho důvodu, že v práci té spočívá štěstí a blaženost. Chopil se literatury jako váženého a výhodného zaměstnání. Mínil ošidit obecenstvo, a hle tu jeden z vynikajících lidí to poznal, a zrovna tak poznává to na sta jiných a po nich pozná to konečně i celý zástup! A Bože, co se sám sebe naproklínal nyní můj heroj pro své hloupé, studentské naděje, co se naproklínal literatury s jejími redaktory, Dubovskými a Zykovy. „Do služby musím jít!" rozhodnul v myšlenkách a šel do divadla, jen aby nebyl doma, kde mu hrozila svou přítomností Amalchen. U pokladny proti všemu nadání setkal se s ním Bělavin. Kalinovič byl chvíli na rozpacích, má-li ho pozdravit čili nic, ale Bělavin jej sám zpozoroval, podal mu velice vlídně ruku a pravil:

„Pozdrav Bůh, Kalinoviči. Také do divadla?"

„Ano," odpověděl tento.

Koupili si lístky vedle sebe a vešli do sálu. Nejbližším jejich sousedem byl mladounký student s nádhernými, hustými, nazad shrnutými vlasy; byl to vůbec velice hezký hoch, ale tak hlubokomyslně a zamračeně na všechno hleděl, že mimoděk obracel na sebe pozornost.

Kalinovič rovněž byl tak bled a rozrušen, že se ho Bělavin otázal:

„Co je vám? Jste zdráv?"

„Ne valně... také jsem přišel trochu se pobavit... Dnes je, tuším, drama?" odpověděl, aby vůbec něco řekl.

„Othello," podotknul Bělavin. „Nevím, jak dnes, ale jindy to bývá rozkošné! Nejvíc bývám nadšen obecenstvem; je až naivně milé: čím se nadchne a co je dojímá..."

„Ano," lakonicky pravil Kalinovič pod dojmem naprosté jakési ztrnulosti, která se jej byla zmocnila.

„To bývá ku podivu!" dosvědčil Bělavin.

Student, který jim pozorně naslouchal, při těchto slovech pohlédnul na ně ještě zamračeněji. Opona zatím se zdvihla a kdož by se nepamatoval, jak na jevišti obyčejně vcházel Karatygin?*) V Othellu, v radu senátorů vletěl opravdu jak černý havran, způsobilý uklovati nejen jednu holubici, ale snad celé stádo husí. Z parteru a křesel slyšeti bylo tleskot.

„Co to?" tiše pravil Bělavin, klopě oči.

Kalinovič, který neviděl téměř ničeho ze všeho toho, co se dělo na scéně, odpověděl mu ze zdvořilosti úsměvem. Student opět na něho pohlédnul.

„I, to není dobře, to není dobře!" opakoval za sebou Bělavin.

„Proč ne?" obrátil se k němu pojednou student s rozpálenýma očima.

„Proto, že nemluví lidsky, nechodí lidsky: přílišná majestátnost!" odpověděl s úsměvem, ale dosti zdvořile Bělavin.

---

*) Vasilij Andrejevič Karatygin byl své doby známý vynikající petrohradský herec, žil od r. 1802—1853. Pozn. red.

„Počíná si jako vojevůdce, který uvyknul voditi vojska na pole bitevní; myslím, že je to tak historicky věrné," pravil student, krče rameny.

„Ani velkolepé povolání vojevůdce nedává mu k tomu práva," namítnul Bělavin. „Velikost svou mohl Othello projeviti v jistých chvílích pod vlivem určitých, mravních nálad, ale dokonce nenáležel k těm pánům, kteří jednou pro vždy vypracovali pro sebe velkolepou pósu a v té pak chodí neustále: v ní obědvají, s ní se procházejí, s ní, myslím, i spí."

Při těchto slovech Bělavin významně pohlédnul na Kalinoviče. Po dobu celého jednání, kdy po silném křiku tragikově se ozval tleskot, ušklíbali se oba na sebe nebo klopili oči. Koncem aktu spadla opona. Bělavin, patrně unaven nudou, vstal a vzal se za hlavu.

„Pětadvacet let," začal zlostně a obraceje se ke Kalinoviči: „ten pán má repertoir v moci a kdyby byl jedno slovo promluvil, které mluví k srdci. Křik a křik a víc nic! Prý dobře tvoří, řeklo se mi, své role: vezměme na příklad některou z nich a dejme tomu, že je v ní pět set dva a dvacet různých citových stavů. Všechny od joty do joty se zapamatují a dobře vyznačeny jistými pohyby těla přivedou se pak na scénu. Hněvám-li se na vás — ihned se odvrátím, mávám nad vámi rukou. Miluji-li vás — obracím k vám hloupě něžnou tvář, beru vaše ruce, tisknu je k srdci. Chci-li vás postrašit, poulím proto oči, chytám vás za ruce a tisknu tak, až kosti v nich praští — a všechno to se děje ovšem beze vší souvislosti s rozvojem vášně, to všechno se vymýšlí a vkládá tam, kde je nejvíc vykřičníků a proto můžete posoudit, jaká překrásná ze všeho toho vyjde patlanina."

„To je ale vlastně francouzská škola," poznamenal Kalinovič, s úsměškem pomysliv sám u sebe: „jak mohu pronášet své úsudky o umění, když sám nemám ni toho nejmenšího nadání!"

„Ano," odtušil mu Bělavin, „ale tam jako v každém starém umění jsou aspoň dobré tradice: tam i spisovatelé,

vědouce na příklad, že ty a ty situace osob byly dobře sehrány, najisto se postarají o to, aby je nějak vpravili do svých dramat. Zrovna tak herec: velice dobře se pamamatuje, že ten a ten pán překvapoval obecenstvo tím, jiný oním zas způsobem, všechno to snaží se pokud možno si osvojit a tak povstane aspoň něco snesitelného, v čem je vidět aspoň ducha, zdrželivost, scénickou slušnost. Ale tu není už ničeho, docela ničeho kromě prudkosti zdravého býka!...“

Celý tento monolog Bělavinův vyslechnul student ani okem nemrknuv.

„Močalov*) v tom ohledu stojí daleko výš,“ poznamenal Kalinovič zas jen, aby něco řekl.

„Prosím vás, kam pak s tím!“ zvolal Bělavin, „tohle je herec, baletní mistr, a tamten toť — člověk... Už jen, prosím vás, ta oduševnělá, překrásná pohyblivá tvář, ten sympathický hlas... buďte tak dobrý!“

„Prý naopak, Močalov nemá ani hlasu ani postavy,“ vmísil se do hovoru student.

„Nevím, jakého je tu třeba hlasu a postavy, snad takového, jaký má nějaký šikovatel nebo náčelník bubeníků; ale vidím-li před sebou člověka, který se dovede vpravit do tétéž duševní nálady jako Hamlet, pak směle usoudím, že je to veliký člověk a herec!“ namítnul už s jistým podrážděním Bělavin a snesl se do křesla.

Opona se zdvihla; ke konci aktu obrátil se opět ke Kalinoviči.

„Všimněte si, že ten pán vyznačuje pouze jeden rys v Othellu, kterého v něm ostatně není: je to krvežíznivost — ne? Jak se vám zdá? Ta náruživá, nervosní a něžná jeho povaha zvrhá se tu v pouhého řezníka; nemá jiného na mysli, než *po krvi, po krvi prahnu já.* Das ví, co to má být.“

Při těchto slovech Bělavin vstal.

---

*) Pavel Stěpanovič Močalov (1800—1848), znamenitý moskevský herec. Pozn. red.

„Pojďme ven!“ pravil Kalinoviči, kývnuv hlavou.

Ten mlčky šel za ním. Vešli do foyeru, kde, jak známo, schází se z větší části obecenstvo z belle-étage a prvních řad křesel. Zde jedna okolnost v očích Kalinoviče ještě výše pozvedla nového jeho známého. Sotva udělali několik kroků, potkal je generál.

„Výborně hraje!“ obrátil se k Bělavinu, chtěje patrně znáti jeho mínění.

„Ano, vojenského má při sobě mnoho!“ odpověděl tento s dvojsmyslným úsměvem.

„Ano,“ přisvědčil generál a odešel.

Pak je zas dohnal šedivý jakýsi pán přikrého výrazu v tváři a s hvězdou na fraku.

„Pozdrav Bůh, Petře Sergěiči,“ pravil téměř až podlízavým tónem.

„Pozdrav Bůh,“ odpověděl, jda dále a docela familiárně Bělavin.

Jedna z dam, které náhodou se mu namanuly do cesty, obrátila se na něho s prosebným skoro hlasem:

„Kdy přece ke mně přijedete, cher ami?“

„Dnes, hraběnko, ještě dnes,“ odpověděl jí s úsměvem.

„Buďte tak dobrý,“ ještě jednou pravila hraběnka a odešla.

Nebylo žádné pochybnosti o tom: Bělavin žil v nejvyšších kruzích a byl v nich vážen.

„Nemohl by to nějak zatočit, abych dostal nějaké místo?“ pomyslil si Kalinovič a už z jakéhosi zoufalství přikročil ihned k věci.

„Přijel jsem sem, abych se věnoval literatuře a zatím budu muset asi do služby,“ pravil.

„Jak to?“ otázal se Bělavin.

Kalinovič pokrčil rameny.

„Protože,“ začal, „všechno je teď soustředěno v žurnálech a v rukou redaktorů, na které bez vlastního jmění sotva člověk může spoléhati, protože nejen málo štědře, ale ne vždycky prý věrně a poctivě platí.“

„Je prý tomu tak ... je!“ podotknul Bělavin a smutně zakýval hlavou.

„Postaviti se pak přímo tváří v tvář publiku — viděli jsme právě, jak mnoho v něm smyslu a porozumění.“

„Nemnoho, nemnoho!“ ... přisvědčil Bělavin.

„A konečně,“ pokračoval Kalinovič, „já sám jako spisovatel nemám vůbec při sobě té opičácké, herecké schopnosti, abych si tropil šašky z různých pánů a vydával je za typy. Je jeden smysl ve všem, co bych mohl psát; to je myšlenka; ale tu právě k platnosti přivést není ani možno!“

„Jakou myšlenku? Nesmyslů je nám třeba ...“ zvolal Bělavin.

„A tak musím tedy sloužit,“ doložil Kalinovič s úsměvem.

Bělavin s počátku vyhrnul oči ke stropu a pak je zase sklopil dolů.

„V říši, kde slouží všichni, — sloužiti je ovšem pohodlnější a příjemnější ... ovšem!“ pravil a mlčení potrvalo nějakou chvíli.

„Ale mně i v tomto případě stojí v cestě překážky,“ začal opět Kalinovič, „nevím totiž ani, kudy a jak do toho.“

„Což?“ namítnul Bělavin s důrazem, „to je vyšlapaná cesta: tlucte a každému se otevře!“

„Ale pro začátek přece jen je třeba aspoň dost malé protekce,“ přerušil ho Kalinovič a odmlčel se v očekávání, nenabídne-li mu v tomto případě Bělavin své pomoci. Ale ten mlčel.

„Mám tu sice psaní na ředitele,“ pokračoval Kalinovič, uváděje ředitele jménem, „ale co je to za člověka?...“ dodal, krče rameny.

„Dobrý prý je to člověk,“ pravil konečně Bělavin s polouúsměvem, a Bůh ví, co mínil těmi slovy.

„Ale kdy ho mohu zastati v úřadě, ani to nevím?“ otázal se Kalinovič.

„Myslím, že po ránu, do dvanácti hodin, kdy bývá ještě přednostou, po dvanácté obyčejně stává se nejnepatrnějším sluhou, kterému nadávají a proto bude líp, když přijdete

po ránu," odpověděl Bělavin zcela zjevně už posměvačným a nepříznivým tónem.

Kalinovič uznal za nejvhodnější zaměniti předmět hovoru.

„Brzy asi začnou," pravil.

„Ano, ale já odejdu... Buďte tak dobrý, navštivte mě. Bydlím na Něvském prospektu, v domě Engelhardtově," pravil Bělavin a odejel.

Kalinovič šel na své křeslo. Tam ihned se na něho obrátil student s otázkou:

„Jak se jmenuje váš známý?"

„Bělavin."

„A vy?"

„Kalinovič," odpověděl, očekávaje, že se ho student otáže, není-li autorem známé povídky: *Podivné poměry;* ale student se neptal.

„Ani ten klouček neví, že jsem spisovatel," pomyslil si Kalinovič a odejel z divadla. Vrátiv se domů a ulehnuv do postele, až do svítání téměř neustále sobě v duchu opakoval: „Sloužit, nic platno, sloužit musím!" zatím co ortel Zykova, že v něm není žádného umělce, stále srdce jeho obléval strašným, mučivým jedem.

IV.

Ačkoliv byl Kalinovič pevně odhodlán vstoupiti do služby, přece asi týden ještě prodléval a nešel představit se řediteli. Petrohrad jej už pořádně o sobě poučil a třebas ho s bureaukratické stránky dosud neznal, přece už záhy tušil něco nedobrého. Bojácně a nerozhodně, ne tak smělou rukou jako u redaktora, trhnul zvonkem před bytem ředitelovým. Dvéře mu otevřel kurýr.

„Mám s sebou psaní..." skromně pravil Kalinovič.

„Na generála?" otázal se kurýr.

„Ano, na generála,“ ne hned odpověděl Kalinovič, který nevěděl dosud, že v Petrohradě státní osoby čtvrté třídy nazývají generály.

Kurýr ukázal mu rukou na sál, sám pak po špičkách šel do kabinetu.

Kalinovič vešel a rozhlížel se kolem.

Sál byl vyložen čalouny jakési ku podivu příjemné barvy, v rohu stál mramorový krb s bronzovými okrasami a obvyklými svými nástroji, jejichž rukojeti byly pozlaceny. Těžkou draperií bylo viděti, že v přijímacím pokoji byl postaven celý háj kaktusů, bananů, oleandrů a ty všechny rafinovaně zacláněly rozestavený mezi nimi nábytek nejrozmanitějších forem. Ředitel měl byt erární, jenž na účet eráru byl opatřen také nábytkem.

Mimo Kalinoviče byli v sále také jiní lidé: byl tu nenápadně, ale příjemně vypadající mladý činovník v služební uniformě, zapiaté na všechny knoflíky s portefeuillem v rukou. Poblíže kabinetu přecházel jiný mladý muž, rovněž v služební uniformě, s jemnými, ale ospalými rysy v tváři a se skřipcem na nose. Jakoby na důkaz nevalné úcty k místu, kde byl, pohvizdoval si, ostatně ne hlasitě, arii z „Lucie“. Vlastními prosebníky byli: mladá dáma s překrásnýma kaštanovýma očima, ale s tváří utrápeně vyhublou a přeschlými rty. Měla na sobě přebarvené šaty, laciný klobouček a obnošené rukavičky. Při vší chudobě šat její prozrazoval jistý vkus: bylo patrno, že se ta žena uměla oblékat a kdysi jinak se oblékala. Nedaleko od ní stál plešivý stařeček, jeden z těch petrohradsko-čuchonských typů, kteří celým svým zevnějškem jasně praví, že nebyli nikdy ani chytří ani hezcí, neměli nikdy žádných povznešených citů a tak, čert ví proč a zač, žili na světě — ne-li proto snad, aby se chovali vždycky střízlivě. Při vší své mizernosti byl stařeček oblečen až malicherně čistě. Opodál od ostatních v přísně oficielní formě stál druhý pán v otřelé uniformě deváté třídy, s kordem po boku a s kloboukem pod paží; nepříjemné, žlutavé jeho oči, vyhrnuté nozdry malounkého

nosu a kyselý jakýsi úsměv zřejmě nasvědčovaly tomu, že byl vznětlivého temperamentu.

V očekávání minulo asi půl hodiny. Mladý muž se skřipcem na nose začal už zívat.

„Vyjde brzy Lev Nikolaič?“ otázal se druhého činovníka.

„Myslím, že brzy, vaše jasnosti,“ odpověděl tento s jistou uctivostí.

Mladý muž zase přecházel s místa na místo a pohvizdoval si.

Konečně z přijímacího pokoje vyšla asi desítiletá, silně v bocích stažená dívenka v kratičkých, naškrobených sukýnkách a s nahými po skotsku lýtky.

„Pozdrav Bůh, dušičko!“ pravil k ní skromný, mladý činovník.

Holčička přisedla a očividně koketujíc, vešla do kabinetu svého papa za tím patrně účelem, aby mu přála „dobrý den“; když pak odtud vyšla, radostně běžela nazpět, držíc v rukou krásný košíček s konfekty.

Brzy za ní vyšel i sám papaša. Byl to hubený a vysoký muž s čelistí dolní jak u opice ku předu vyčnívající; měl na sobě šviháckou uniformu a hvězdu na pravé straně prsou. Když se objevil, všichni se vzpřímili.

„Pardon, comte,“ pravil, rychle přistupuje a družně se vítaje s mladým mužem. „Vidíte, mám práce — až po krk!“ dodal a rukou ukázal ještě nad hrdlo; ale pečlivě vyčištěné, dlouhé jeho nehty, které se při tom objevily, vzbuzovaly silné podezření, že ne prací byl před tím ředitel zaměstnán, ale fintěním svého slabého, vyschlého těla.

„Pardon; dans un moment je serai à vous. Ayez la bonté d'entrer dans ma chambre. Pardon!“ *) opakoval zase.

Mladý muž familiárně pokývnul hlavou a vešel do kabinetu. Ředitel obrátil oči na starce.

„Vaše věc je vyřízena, je vyřízena,“ pravil, přiblíživ se k němu a tiskna chorobnou jeho ruku.

---

*) Pardon; v minutě jsem vám k službám. Buďte tak laskav a vejděte do mého pokoje. Pardon! Pozn. překl.

„Tudíž, vaše prevoschoditělstvo, už to snad dnes mohu dostat?“ otázal se tento.

„Můžete a můžete si dnes i z kopýtka vyhodit,“ dodal ředitel s veselostí, nijak se nesrovnávající s jeho zevnějškem a důstojenstvím.

Stařec se rozšklebil svým ohromným rtem.

„Což to, vaše prevoschoditělstvo! Jsem ještě jako mladík; jak se říká: zuby staré, ale srdce mladé. Na shledanou, vaše prevoschoditělstvo,“ pravil poníženě se ukláněje.

„Na shledanou,“ opakoval po něm ředitel a ještě jednou stisknul mu ruku.

Stařec odešel.

Cosi jako posměšná grimassa přešlo tváří činovníka v uniformě. Ředitel zatím zdvořile, ale seriósně pokynutím ruky vyzval dámu, aby s ním poodešla dále k oknu. Ta přistoupila a začala mluvit tiše: bylo patrno, že slova vázla jí v hrdle a že nedostávalo se jí dechu. „Mon mari ... mes enfants ...“*) zaslechnul Kalinovič. Ředitel naslouchaje, krčil jen rameny.

„Que puis-je faire, madame?“**) zvolal a tiskna dokonce i ruku k srdci, pokračoval: „kdyby váš muž byl mým synem, kdybych konečně i já sám osobně byl na jeho místě — ani tenkrát bych nemohl a nechtěl nic pro něho udělat.“

Smrtelná bledost pokryla tvář mladé dámy.

„Máme svou pravdu, svoje právnické svědomí,“ pokračoval ředitel. „Mezi politickými zločinci jsou velice šlechetní lidé; jejich osud je oplakáván; přece však jsou trestáni, poněvadž právnicky jsou vinni.“

Tupě a bezmyšlenkovitě pohlédla na něho při těchto slovech ubohá žena.

„Můj muž, generále, není zločincem: sloužil poctivě,“ pravila už s nevolí.

---

*) Můj muž, moje děti.
**) Co mohu dělat, madame?

„Que faire!*) Je churav celý rok a úřad není žádná nemocnice, ani chudobinec. Je vous répéte encore une fois, que je n'en puis rien faire,“**) doložil ředitel a zcela klidně se odvrátiv, ani se neohlédnul, s jakým utrápeným výrazem v tváři a vrávorajíc skoro prosebnice odcházela.

„Nepatří zrovna mezi nejcitlivější ten pán!“ pomyslil si Kalinovič, zatím co ředitel šel přímo k němu a tázavě naň pohlédnul.

„Titulární rada Kalinovič!“ pravil.

„Ah, ano! Attendez un peu,“***) dosti blahosklonně pravil ředitel a ihned na to, obrátiv se k pánu v uniformě, tónem už docela příkrým a velitelským ptal se:

„Co chcete?“

„Proč mám být zničen, to bych rád věděl, vaše prevoschoditělstvo?“ pravil tento, marně se namáhaje dodati svému hlasu prosebného výrazu.

Ředitel opovržlivě se ušklíbnul.

„Vaše záležitost není ještě vyšetřena a proto nic nevím a nemohu vám ničeho říci,“ pravil chvatně a obrátiv se rychle k němu zády, odešel do svého kabinetu.

Jak zmije pohlédnul za ním činovník; ale pak sklopil na okamžik hlavu a jakoby byl připadnul na nějakou myšlenku, vychytralou a úskočnou chůzí přistoupil k mladému činovníku s portefeuillem.

„Tuším, že mám čest mluviti s panem Makrejevem?“ pravil.

„Ano,“ odpověděl tento zdvořile.

„Vyšetřování v záležitosti Zabokova ráčíte míti tedy ve svém stole?“

„Ano, mám.“

„Já jsem právě ten nešťastný Zabokov,“ pokračoval činovník; „a proto dovolte, abych vám věc vysvětlil —

---

*) Co dělat!

**) Opakuji vám ještě jednou, že tu nemohu nic dělat.

***) Posečkejte trochu.

prokažte mi božskou milost!...“ dodal, pokud mohl, prosebným tónem.

„Prosím, račte,“ odpověděl s toutéž zdvořilostí mladý činovník.

„Pan náčelník gubernie nyní píše,“ začal Zabokov, rozkládaje na prstech: „že jsem opilec a člověk vzpurné povahy; ale když psal toto udání, jeho prevoschoditělstvo ráčilo patrně zapomenout, že pokaždé, kdykoliv přijel do gubernie, byl jsem vždycky tak šťasten, že byl vždycky hostem v mém domě, ba dostalo se mi i té cti, že byl i kmotrem mladšímu mému synu: jsem-li tedy opravdu člověk mravně tak schátralý, jakým pak způsobem mohl pan náčelník gubernie připustiti mě ke své osobě až na tak blízkou distanci?“

„Ano; ale to s celou záležitostí má velice málo společného,“ namítnul velice skromně odborový přednosta.

„Jak, že to má s tím málo společného? Dovolte!“ namítnul zas a prchle už činovník. „Nyní ke všemu ještě pan náčelník gubernie píše, jakobych byl úřadu svého nedbalý a náchylný ku ziskuchtivosti... Dovolte!... Ale z jakého důvodu pak nedbalého a ziskuchtivého činovníka po šest let ponechával v úřadě? Nedosti na tom: po každé revisi nedbalému činovníku vysloveny byly díky, což i uveřejněno bylo v úkazech gubernské vlády z 1839 až 1841 roku, a v r. 1842 byl jsem k jeho návrhu vyznamenán řádem sv. Anny 3. třídy... To také tedy nemá s tím nic společného?“ doložil se zlostným úšklebkem.

„Ale co z toho následuje i když to s věcí souvisí?“ otázal se mladý činovník, přicházeje do patrných už rozpaků.

„V zákoně stojí, co zaslouží každý pro lživé úřední udání,“ určitě odpověděl mu Zabokov. „Já od své věci,“ pokračoval, „neupustím; nejvyššího soudu se dovolám, protože i ministerstvo ve svých opatřeních dopustilo se nejedné chyby.“

„Jaké to mohly být chyby?“ otázal se mladý muž, nutě se k úsměšku.

„Takové chyby," odpověděl nezměněným tónem Zabokov, „že jsem nyní propuštěn ze služby a vydán soudu. Moje pře po rozhodnutí trestního soudu byla postoupena na projednanou správnímu senátu, a tu pojednou ministerstvo vydá nařízení, aby zavedeno bylo se mnou nové vyšetřování, a hrozí mně vyšetřovací vazbou ... Na jakém základě se tak stalo? Dovolte, abych se vás otázal."

„Pokud se pamatuji, stalo se tak na základě nového udání náčelníka gubernie," namítnul odborový přednosta.

Okresní jurista jízlivě se ušklíbnul.

„Ne, pane, dovolte! To se nemělo stát," začal, „nové udání náčelníka gubernie mělo být odkázáno správnímu senátu k posouzení — ano, prosím! A když by už senát z nejvyšší jemu přiřknuté moci shledal, že je nutno podrobiti udání trestnímu šetření, pak ministerstvo mohlo nařídit takové řízení a na jeho žádost nechť si mně pak dají třebas okovy; ale ministerstvo samo o své vůli nemohlo tak jednat, leč jen pod záštitou vyšší moci senátu ... tak to aspoň stojí v zákonech a tak se dělo od jakživa, jak teď, to, prosím, nevím!"

„Výborně!" zvolal odborový přednosta s tímtéž nuceným úsměvem, „dejme tomu, že byste zabil teď člověka; to byste pak také žádal, aby tato okolnost byla společně projednána s nějakou jinou vaší pří?"

„Oj, ne ne, pane! Tak si neračte věc vykládat, kdybych já zabil člověka, dopustil bych se přece zločinu, který má za následek ztrátu všech občanských práv; v takových záležitostech policie opravdu jde hned po horkých stopách a neohlíží se na nikoho: ať bych byl polním maršálem nebo soudním úředníkem — je jí úplně lhostejno; ale moje obvinění, milostivý pane, jsou čistě úředního druhu; proto k posouzení měla přijít s ostatními, která vyšetřování podrobena už jsou. Zákony, myslím, píší se pro všechny stejně a my je také tak trochu známe: já přece také sešedivěl a oplešatěl v cářské službě, tak také něčemu rozumíme; ale jak jsem už vysvětlil v relaci na pana ministra, celé moje neštěstí má na svědomí jedině blízký poměr pana náčelníka

gubernie k paní Markové; a to aby přivedeno bylo k zákonné platnosti, přičiňoval jsem se u vlády už nejednou; proč všechny tyto moje námahy zůstaly posud bez výsledku — je mi neznámo.“

„I jakousi paní Markovou do toho pletete!“ pravil mladý odborový přednosta, usmívaje se a klopě oči.

„Ano, pane, Markovou, právě!“ přisvědčil Zabokov, „vy se ráčíte smát, ale možná, že nejen já, mizerný červ, ale její zásluhou trpí i celá gubernie. Vláda dávno by si měla všimnout této okolnosti. Láska je silna: nejen našeho náčelníka, i jiné duchy oslepuje a odvádí od spravedlnosti v zákoně předepsané.“

Mladý odborový přednosta sklonil hlavu ještě níže. Tak přímý a otevřený posudek po jeho mínění přesahoval všechnu míru služebních jeho povinností; Zabokov pokračoval: „Nehynu proto, že bych se byl v něčem provinil,“ pravil, „ale že místo moje musilo se obsadit panem Sinickým, vlastním jejím bratrem, zrovna tak, jako až dosud uprázdněné místo bachtinského policejního komisaře zastává jiný její příbuzný, s kterým zavedeno už vyšetřování v příčině zavraždění vlastního dítěte nevolnickou dívkou; hodila dítě do studně, ale jím to bylo zatajeno, poněvadž dívka ta byla jeho milenkou.“

Mladý odborný přednosta dvojsmyslně se usmál.

„Všechno to, přiznáte sám,“ začal . . ., ale v tom v kabinetě zavzněl zvonek a z lokajovny chvatně vběhnul tam kurýr.

„Zpráva o hraběti je vyhotovena?“ otázal se, vycházeje.

„Hotova,“ odpověděl spěšně odborový přednosta.

„Račte,“ pravil kurýr.

Odborový přednosta uchopil se portefeuille, vběhnul do kabinetu a za ním zlostně pohlédnul okresní činovník.

„Když se jedná o malého člověka,“ začal s jízlivým úsměvem a obraceje se do jisté míry ke Kalinoviči Zabokov; „musí zahynout, ale co představení dělají, o tom nikdo ani slyšet nechce — ano! Pošlou nám náčelníka: million

lidí má pod svou mocí a kdyby aspoň dost maličko věci rozuměl, Bůh zaplať, řekl bych na to, ale to přijede a první dobu zrovna jako ten kůň divoký začíná vyhazovat a kopat, ‚já, prosím, jen spravedlnost hledám,' řekne si a díváš se, ani ne za půl roku celou tu spravedlnost si osedlá a na nás jezdit začne jeden z našich chrapounů, ředitel kanceláře ... A všichni jedno jediné znají pravidlo: ‚nám dej, ale sám se neopovaž!' A kde já jich mám nabrat? Z kolena je navrtám, či co? A když ne, tož začnou sem posílat mladé a zdravé lidi: někde v Troické ulici paní si najde a ne jednu, ale jak turecký paša dvě i tři a na kolena potom aby před nimi padala celá gubernie — tak je to! A tím vším jsme vinni jenom my, malí úředníci. Eh, ty můj Bože!" doložil Zabokov v udivení krče rameny, a hned na to, obrátiv se ke Kalinoviči, dodal: „A vy, pane, račíte sloužit zde? Či . . ."

„Ano, myslím, že budu sloužit zde," odpověděl tento.

„A dobře máte, prosím; Bůh vám dej štěstí! Mladý člověk v těch našich zapadlinách jen aby se špinil. Sám jsem se o tom přesvědčil. Mám nejstaršího syna, bez vychloubání, chytrý, výborný to hoch; vystudoval v Děmidovském lyceu s vyznamenáním, nu a vstoupil do úřadu pro vyřizování mimořádných věcí — zdálo by se, pro mladého člověka, kdyby šlo všechno jak náleží, dobrý krok; ale tu ke vší své nezkušenosti za představeného dostane takového nafoukaného, tvrdošíjného člověka. Sotva přijel do gubernie, ani se nepodíval, ani se neohlédnul, a bác, do Petrohradu letěla stížnost, že všechno shledal ničemným a špatným; rád by se, víte, honem dosloužil nějakého toho vyznamenání: ‚Hleďte, jaký jsem chlapík; honem mi za to dejte vyznamenání a řády!' Ale tam žádali na něm fakta. I naverboval on si těch mladých lidí a rozeslal je po gubernii: a, bařuško můj, slyšíme tu, jak jezdí a řádí. Píši svému synu: ‚Poslechni, Aleksandře, představenému mluv si — co chceš, jemu k vůli třebas i lži, ale na papíře drž se přesně zákona.' Ale ten, kdež pak! Odpoví mně: ‚Náš představený, papínku, má takovou moc a direktivu, že zákonem omezovat se nepotřebuje!' Jak ráčíte vidět, už byli chytřejší než zákon!

A co se nestalo, chlapík přeložen byl jinam pro ostrost úředního řízení; a oni v tom uvíznuli, jak na mělčině rak. Přijel jiný a už s jinou písničkou. Byl to člověk už letitý, měl rodinu, nedostávalo se mu: mladí lidé se mu nehodili; potřeboval lidí zkušenějších už, aby věděli, kde a jak vyšetřiti nějaký ten poplatek. Zavolal k sobě naše holoubky a velice delikátně jim řekl: ‚Podíváme se, jak si dovedete v úřadování počínat,' a tu, hle, co se neukázalo: tu zneužití moci, tam bezdůvodná obžaloba, tam zas jednostrannost v řízení pře. ‚Ne, pánové, tak v úřadě si počínat nemůžete!' Dva z nich uklidil k hrdelnímu soudu a můj musil žádati za propuštěnou. ‚Co,' povídám, ‚Aleksandře, to jste toho vyskákali? Sebe jste zkazili, dobrého jste nevykonali nic a proti zákonu jste se dopustili ledačeho — tak.'"

„V každém případě šlechetnější je, utrpěti podobným způsobem ve službě, než být vyhnán pro úplatky," s grimassou pravil Kalinovič.

„Co, úplatky, pane!" namítnul Zabokov, „kdo jich dnes nebere? Vezměme si třeba zase ty mladé lidi: začali je teď dosazovat na soudcovská místa, a musím se přiznat, nepříjemno je člověku jen se na ně podívat. Dřív seděl za ‚zrcadlem'*) předseda: letitý už stařec, okrášlený řády a šedinami, a teď, Bože ty můj! Trčí tam jako rampouch nějaký mladý, hubený větroplach! Prý neberou úplatky; ale kopni trochu hloub a ihned uvidíš: soudí se na příklad statkář se statkářem; jeden z nich je v právu, ale diviš se, vida, jak tisknou ho na prospěch druhého. Proč to? Proto, že druhý poměščík dává bály a obědy se šampaňským, s porterem a s koňáčkem, a ne-li to, má zas ženu — — mladou, vzdělanou ženu, s mladými lidmi tak výborně pohovořit umí francouzsky — ano! Vyjde si to tedy na stejné: je to prašť, jako uhoď, bez ohledu na to, že přísaháme nikdy křivě nejednati ani ze ziskuchtivosti ani z vlastní

*) Zrcadlo sluje tříboký stojánek s orlem a třemi úkazy Petra I., nezbytné to příslušenství každé úřední kanceláře.
Pozn. red.

náklonnosti ani z důvodů příbuzenských nebo přátelských. Před Bohem jest každá nespravedlnost jednaká; a kdyby to byly jenom peníze a úplatky! Je mnoho druhů úplatků a bez nich život na světě se neobejde."

„Ale v cizině není žádných úplatků."

„Jak není? To nemůže být!" namítnul Zabokov. „To nemůže, pane, být!" opakoval přesvědčivě. „Kde jsou lidé, tam jsou i úplatky. Tu náš Petrohrad se teď chvástá: ‚my, prý, teď máme činovníky bezúhonné'; nu tak na pohled zdálo by se, že by tomu mělo tak být; aspoň kdybych v takových palácích žil já," pokračoval Zabokov, rozhlížeje se pokojem, „více bych dbal šlechtické své cti, a možná, že bych si ruce nezamastil, ani kdybych sádlo v ruce držel: ale ve skutečnosti jak to vypadá? Jeho prevoschoditělstvo mně a vám teď jen tak hlavou pokývnul, a tomu stařečkovi — je to totiž dodavatel topiva, světla a kancelářských potřeb — tomu ruku podal... Rozumějte si tomu, jak chcete — orakulum mlčí. Žijeme sice daleko, pane, ale o zdejších pořádcích také jsme ledacos slyšeli; ne odtud posílat by měli na nás revise, ale od nás sem, o ledacos bychom zakopli... Jiného zas povýší a hodně vysoko, ale tu ve vrchním appartementu zas je k hříchu málo příležitosti. Musí si tedy vybrat lidi, kteří se jim hodí; ale lidé také nejsou teď tak hloupí: když vidí, že ho potřebuješ, vejce do poslední kapky vypije... jde, řekne: ‚sloužím poctivě... život v hlavním městě je drahý... nevystačím...' Nuž, však je peněz dost... pět tisíc stříbra dají mu ve formě půjčky. A u nás gubernátor dokročil zas na jednoho krajského soudce a při revisi přišel v knihách na schodek dvaceti rublů, hned ho za to odvedli k vojsku; erár prý okrádá. Anebo přijel k nám zemský činovník do erární dědiny a prosil, aby mu dali jíst. A co mu neřekli: vy jste *zloděj obce,* řekli mu, a to nepovážíš, že i hladového psa nakrmí, zaběhne-li na cizí dvůr."

Kalinoviče konečně znudilo poslouchati Zabokova.

„Kdo je ten mladý muž, hrabě? Nevíte?" otázal se, aby zaměnil předmět hovoru.

Zabokov se pousmál a zakýval hlavou.

„To je, prosím, nový ředitelův náměstek," odpověděl potměšilým tónem. „Je, pane, z dobrého rodu: není tedy možno, aby pro vlast někde marně zahynul. Nemá dosud pod nosem ani na bradě chloupku, rozumu má asi zrovna tolik, ale dali mu hned místo páté třídy a asi tři tisíce služného: za to jim podepíše do týdne tak tři papírky a je hotovo. A my, malí úředníci, rok co rok jen papíru jaké haldy popíšeme a přece béřeme darmo plat — co máme dělat?" zvolal Zabokov; ale v tom dvéře od kabinetu se otevřely a sálem rychle prošel nový náměstek ředitele. Okresní liberál v mžiku utichnul a vypjal se jak strunka.

„Generál prosí, abyste vešel," pravil vstoupivší pak odborový přednosta Kalinovič.

Ten vešel do kabinetu, o nic menšího kabinetu redaktorského a lišícího se od něho pouze přísnějším činovnickým pořádkem. Sám ředitel seděl u psacího stolku.

„Posaďte se," pravil, urovnávaje na prsou kříž.

Kalinovič sednul na kraj dřevěného křesla.

„Voules vous fumer?"*) dosti mile pokračoval ředitel nabízeje mu doutník a dokonce mu i zapálil.

Přes to, že se Kalinovič dovedl ovládat, cítil, že přichází z rovnováhy: chvějícíma se rukama přijal doutník a neobratně si zapálil; také ředitel si zapálil a zdálo se, že se připravoval k velké a dlouhé řeči.

„Kníže píše," začal, „že byste rád sloužil v Petrohradě?"

„Velice rád, vaše prevoschoditělstvo," odpověděl Kalinovič, přivstávaje.

„Ano," pravil táhle ředitel, „ale musím vám říci tolik, co jsem řekl už asi desíti mladým lidem, kteří, není tomu ještě ani týden, přišli ke mně s toutéž prosbou. Co jen vás to všechny, pánové, napadá, sloužiti zrovna v Petrohradě? Pohleďte, jaké jsou toho následky: zde nevíme věru kam se všemi výbornými, vzdělanými mladými lidmi, zatím

*) Chcete kouřit?

co venku slouží lidé podobní tam tomu vyhnanému pánu, kterého jste viděl a který ovšem v úřadě nic jiného nedělá, nežli že béře úplatky a pletichaří. Jak můžete vy, mladé pokolení, s dobrým svědomím připustiti něco takového?!“

„Ale jaká to může být služba na venkově?“ skromně poznamenal Kalinovič.

„Každá, jakou chcete!“ zvolal ředitel. „K čemu to zde přivedete? Na nějakého pomocníka odborového přednosty, odborového přednostu, konečně na představeného nějakého oddělení. Ale to všechno, sám přiznáte, je samá drobná kancelářská robota, mrtvé přehlédání mrtvých listin, zatím co na venkově, ať se uchopíte čehokoliv, vyšetřovacího řízení na příklad — není to právě nejživější část úředního povolání? Přijdete tu tváří v tvář s lidem, poznáte jeho náruživosti, nepravosti, potřeby... Nebo dejme tomu, že byste při soudu zaujal úřad sekretáře hrdelního soudu, tu rázem o osudech lidí rozhodujete výhradně vy, poněvadž členové, jak vím, pouze podepisují... Prosím vás, jak je to možné?... Vždyť venkov, — nemůže ani být lepší úřední školy...“

„Není žádných vyhlídek na venku, vaše prevoschoditělstvo,“ pravil Kalinovič.

„Naopak, mnohem víc než v sídelním městě!“ namítnul ředitel. „Zde vám hrozí tisíceré nebezpečí, že budete, jak se říká, ve službě přeskočen; ale tam při svém vzdělání musíte obrátit na sebe pozornost. Náčelník gubernie nebo předseda nějaké jiné úřední správy pozná vás, a jelikož ne všichni končí svou kariéru na venkově, ale z větší části bývají dosazeni sem, přesadí vás sem jako činovníka, kterého zná a ví, že mu prospěje; vy pak zas přijdete už jako člověk hotový v životě i ve službě. Rusko poznáte ne ze statistiky, mechanismus státní správy prostudujete v praksi, a to je velice důležité. Praktických lidí, kteří dovedou nejen myslit, ale také jednat, velice nyní potřebujeme.“

Kalinovič neměl, co by na to odpověděl a mlčel.

„Vás, mladé lidi — všechny, jak velice dobře vím,“ pokračoval ředitel, „láká Petrohrad s hledanými jeho ra-

dostmi; ale věřte, že ve službě vám nezbude ani kdy a nebudete míti ani zač jich užívat; a konečně kdyby i člověk na vás v tomto případě žádal trochu sebezapření; pohlédněte, pánové, na Angličany: celý svůj život někdy pracují ve vzdálené nějaké kolonii s toutéž radostí jako v Londýně; jen my nechceme ani nějaké ty tři — čtyři roky se nudit na venkově v zájmu obecného blaha! Takový egoismus, po mém mínění, je neodpustitelný. Ale co pravím?... i z důvodů egoismu měl by každý utíkat z toho Petrohradu, už jen pro odporné jeho ponebí, které otravuje a maří člověka každým douškem vzduchu.“

„Nu, s takovými mramorovými krby snesl bych i petrohradské klima,“ pomyslil si Kalinovič.

„Mě, vaše prevoschoditělstvo, vedou sem víc moje poměry, protože se zabývám trochu literaturou,“ pravil, mysle, že tím vzroste v očích ředitele; ale ten zůstal úplně lhostejným, ba dokonce i cosi jakoby úsměšek přešlo jeho rty.

„A vy se zabýváte literaturou?... Kníže mi o tom nepíše,“ pravil.

„Ano, tak trochu,“ odpověděl Kalinovič, tuše už, že střelil mimo.

„A co píšete, prosu nebo verše?“ otázal se ředitel.

„Prosu.“

„Jakého druhu?“

„Píši povídky,“ odpověděl Kalinovič, cítě, že ve tváři vzplanul.

„Povídky?“ opáčil po něm ředitel; „v tom případě myslím, že bude lépe, když se cele věnujete literatuře. K čemu sloužit? Služba bude jen na překážku poetické vaší práci,“ pravil.

Úsměšek už zcela zjevně vyznával z jeho tónu.

„Literární můj význam, vaše prevoschoditělstvo, je tak nepatrný, že jsem hotov zříci se ho ve prospěch služby,“ pospíšil si prohlásiti Kalinovič.

„A — ano!“ táhle pronesl ředitel a přemýšlel nějakou chvíli, pohlížeje na dlouhé své nehty.

Zdvihnuv hlavu, začal,

„Velice rád bych se knížeti něčím zavděčil... Nyní nemám kdy, ale, prosím vás, až mu budete psát, řekněte mu, že jej jako kdykoliv před tím miluji a ctím, jen tím nejsem spokojen, že nyní tak zřídka dojíždí do Petrohradu.“

„S největší radostí,“ podotknul Kalinovič a připovstal.

„A — ano, buďte tak dobrý!“ opakoval ředitel. „Co se pak týče vás, musí-li už to být, tož vás mohu zařadit pouze mezi písaře bez služného a současně vás musím zavčas uvědomit, že víc než deset lidí snáší u mne tentýž osud. Konečně najde-li se jaké místo, musí je dostat oni dřív, poněvadž jsou tu déle nežli vy, kdy však na vás dojde řada — nemohu vám říci a slíbiti něco určitého také mi nelze.“

Při posledních slovech ředitel už vstával.

Také Kalinovič vstal.

„Bezplatně, vaše prevoschoditělstvo, sloužit nemohu,“ pravil.

Ředitel pokrčil rameny.

Kalinovič se poroučel.

„Jsem velice rád, že jsem se s vámi seznámil,“ pravil ředitel, podávaje mu ruku a upíraje už oči na rozevřenou před sebou listinu; tím rozmluva jejich skončila.

Zvolna a s jakýmsi vzteklým úsměvem prošel můj heroj mosaikovými plotnami vykládaným schodištěm. Den byl zamračený, deštivý. Těžká oblaka visela téměř až nad komíny; izvoščíci s jakýmisi hloupými, omoklými tvářemi mihali se sem a tam. Mrzutě a chvatně přecházeli pěší pod svými deštníky. Vozkové s náklady, zahaleni do rohoží a nevšímajíce si nikoho a ničeho, projížděli prostředkem ulice. Jako nepřístupné a nevlídné zámky, zdálo se Kalinoviči, hleděly svými velikými okny pěti- a šestipatrové domy.

„A, vám je dobře tam uvnitř! Hlad a nouze se k vám nedotluče!“ šeptal sám pro sebe, svíraje pěsti a sám nevěda proč, ocitnul se na Aničkovském mostě, kde opřen o litinové zábradlí, jal se pohlížeti na Fontanku. Tam kypěla práce: pradleny na vorech máchaly prádlo; na několika místech napájeli koně; do vozů vážili vodu; lodník na

člunu vezl činovníka; k ohromnému domu na karách hubení vojáci vláčeli hrubý kámen; dva Čuchonci od mostu tyčí strkali velikou lajbu*) s dřívím. Všemu tomu lidu Kalinovič záviděl.

„Každého snad mužíka, jenž dovede jak zvíře táhnouti na svých bedrech tíži, jest Petrohradu víc potřebí než myslícího člověka; jakoby tu ducha nahromaděno bylo víc než všeho ostatního; a ve skutečnosti zatím jen chytrost se sem vplížila, taškářství a utrpení. Spravedlivě bylo řečeno, že uprostřed té, všude do očí bijící, nepěkné rozkoše a konečně v celé té spoustě oznámených zábav, o kterých už předem víte, že v nich nenajdete ani stopy skutečného požitku, uprostřed všeho toho jediný dojem, který si myslící člověk odnese, je zoufalství, beznadějné, bezútěšné zoufalství. ‚Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate!'**) napsal bych i já sem nad vjezdnou bránu všem poctivým chuďasům!“ usoudil Kalinovič a šel do svého pokoje, téměř ani necítě, jak mu do tváře stříká a až za límec zalézá déšť a že nové jeho poloubotky už nadobro promokly.

V.

Zničená naděje na literaturu a nezdar jeho kroku, jak dostati se do služby, dvou těch ran, kterými Kalinoviče přivítal Petrohrad, bylo až příliš, aby zároveň s klimatem nepodrazily mu nohy: ochuravěl nervovou horečkou a v první dobu nemoci, kdy ležel téměř bez paměti, bylo mu ještě nejlehčeji; ale jakmile nabýval vědomí, duševní jeho stav hraničil chvílemi až s nesnesitelnou úzkostí. Místo pohodlného života, místo vynikajícího postavení ve společnosti, místo seznámení se s různými vládními lidmi, kteří ve své společnosti literáta potřebují, ležel nemocen v zasmušilém, vlhkém pokoji sám a sám. Aby měl aspoň někoho na blízku

*) Čuchonská loďka s dvěma stěžni.
**) Zanechte vší naděje, kdo vcházíte!

sebe, byl nucen za malý plat najati si nečistého a otrhaného lokaje, který, zakusiv patrně nemenších zklamání v Petrohradě, choval se zasmušile a surově, shledávaje obzvláštní zalíbení v tom, mohl-li neposlechnouti nebo nechápati daných mu rozkazů.

V trapném svém osamocení ubohý můj heroj jako z úmyslu rozpomínal se na blaženou dobu své nemoci v krajském městečku: časně ráno hned došel k němu obyčejně Petr Michajlyč a vymýšlel všemožné povídačky, jen aby ho pobavil; odcházeje pak domů, pravil jakoby skrze zuby: „Po obědě, myslím, zajde sem Nasťa," a skutečně přišla; a nyní sta a sta nejrozkošnějších žen v krásných ekypážích letí kolem jeho bytu a kdyby jedna z nich pohlédla na tmavé a špinavé jeho okno! Po několika dnech však mezi pěti sty tisíci obyvateli města našla se přece jedna dobrá duše: byl to soused Kalinovičův, bydlící ještě o poschodí výše nežli on, mladý Němec, s tlustýma nohama, přihlouplou fisiognomií a s jakýmisi neobyčejně dobrosrdečnými kučerami po celé hlavě. Kalinovič už dříve se s ním seznámil; docházel na oběd ke společnému stolu; ale Němec, sotva promluvil, zdál se mu tak hloupý, že s ním pak ani nemluvil. Přes to přese všechno dobrý hoch, když doslechnul o nemoci Kalinovičově, pootevřel jednoho rána opatrně dvéře a prostrčiv jimi pouze svoje kučery, pravil:

„Stůněte?"

„Ano, stůňu. Vejděte," slabým hlasem odpověděl Kalinovič.

Němec vešel.

„Snad budu na závadu?" pravil, pitvorně se ukláněje.

„Ne; proč? Jsem velice rád ... Sedněte si," pravil Kalinovič, opravdu rád, že aspoň nějaký živý tvor k němu zašel.

Němec ceremonielně usednul a pohlížel na něho s nelíčeným účastenstvím.

„Jste někde ve službě?" otázal se Kalinovič po chvilkovém mlčení.

„Ano, v comptoiru Eichmanna, v kupeckém obchodu," odpověděl Němec.

„Dostáváte velké služné?"

„Ano, tisíc rublů dostávám."

„Takový mamlas dostává tisíc rublů a já nic!" pomyslil si Kalinovič; ne bez závisti pohlédnul na zbrusu nový čisťounký oblek Němce a na jeho bezvadně bílou košili z jemného, hollandského plátna.

„Hrajete v karty?" otázal se.

„Ano, hraji," odpověděl Němec.

„Zahrajme si a přijďte, prosím vás, někdy ke mně; nudou nevím, co si počít."

„S radostí, bude-li vám moje návštěva příjemna," odpověděl Němec.

„Máte dnes volno?"

„Ano; ale dnes je svátek, to mám vycházku; rád bych se prošel po Něvském prospektu."

„Eh, vem čert Něvský prospekt! Ještě vás neomrzel? Seďme teď."

„Dobrá," odpověděl Němec přes to, že se mu ani nechtělo nyní hrát.

„Přistav stůl a dej sem karty!" pravil Kalinovič lokaji.

Ten přistavil stůl a odešel do své díry.

„Karty, mamlase!" křiknul Kalinovič.

Lokaj vešel.

„Nevím, kde jsou karty," pravil.

„Ve stole, dobytku, vole!" pravil nemocný, zlostí skoro pláče.

Lokaj, zlostně naň pohlédnuv, karty konečně vyhledal a hrubě mu je podal.

„Po všechny ty dny nevěděl jsem už, co si tesknotou mám počít; už jsem si rozkládal i grande-patience," pokračoval Kalinovič s trpkým úsměškem.

„To je škoda!" pravil Němec a když začali hrát, osvědčil se velice špatným hráčem. Hned při první hře Kalinovič bez okolků jej speskoval; hláše remis, pravil:

„Tak se nehraje; číhat se nesmí! Máte všechny dobré karty a passujete.“

„Ach, ano... pardon... ano!“ prostomyslně přiznal se Němec ke své chybě, ale hned na to ohlásil takovou hru, že mu scházely tři i čtyři karty.

Kalinovič krčil rameny.

„Vy hrajete opravdu jako potrhlý!“ pravil s pohrdavým úsměvem.

„Ach, ano! To jsem špatně zahrál...“ i tentokrát přisvědčil jeho partner.

Tak sehráli tři bulky. V osm hodin chtěl Němec odejít.

„Kam jdete?“ otázal se Kalinovič.

„Musím; rád bych šel k jedné rodině na návštěvu,“ odpověděl Němec s úsměvem.

„Nechte toho, nechoďte; co si tu počnu? To je hrozné!.. Nechoďte.“

„Prosím,“ odpověděl pokorně Němec a tak hráli až do dvou hodin v noci.

V následujících dnech Kalinovič, používaje své schopnosti, vládnouti jiným, opanoval svého souseda úplně. Sotva tento přišel ze služby a poobědval, už ho zval k sobě a sedal s ním ke kartám. Němec potil se nemilosrdně v teple zatopeném pokoji, namáhal se všemožně, aby nezíval, ale odejít se neopovážil; teprv později se osud jeho poněkud polepšil; Kalinovič, když poznal, že se rád napije, posílal mu někdy pro dvě lahvičky piva; ale Němce i to přivedlo do rozpaků. Když si naléval třetí nebo čtvrtou sklínku, tázal se obyčejně: „Není vám to proti mysli?“ Taková upejpavost zlobila Kalinoviče.

„Pijte, prosím... Co to má znamenat?...“ říkával mrzutě.

Němec, když se byl nalokal piva, začal obyčejně hrát ještě hloupěji a téměř pokaždé prohrál tři, čtyři ruble stříbra. Kalinoviče to zpočátku bavilo, třeba se, ovšem, hře oddal více proto, že neměl pak kdy, aby se oddával smutným a tíživým svým myšlenkám; na druhé straně však právě tím, že vždycky vyhrával, přece si aspoň něco vydělal a tím trochu

kryl praktické své potřeby. Za měsíc však i karty ho omrzely, Němec pak svou prostotou a nevyspělostí stal se mu konečně nesnesitelným. Darmo Kalinovič, aby aspoň něco z něho vyždímal, zaváděl s ním hovor na Německo, jeho vzdělanost, význam v politickém světě: Němec nerozuměl zhola ničemu, žil na božím světě v jakémsi dětském, dojmu přístupném stavu a nad čím se Kalinovič nejvíc vztekal, byl při tom šťasten. Měl několik zrovna takových, stejně asi tupohlavých přátel Němců; po celé léto každý svátek jezdili buď chytat ryby, brali s sebou nevody a hrozně se tam spili nebo na koních jezdili na venek. Mimo to Němec měl několik příbuzných a krajanských rodin, kam docházel na večerní besedy a byl tím následujícího dne vždy velice spokojen.

„Co tam vlastně děláte?“ otázal se ho jednou Kalinovič.

„Co? Hrajeme lotterii, tancujeme; to je velice příjemné,“ odpověděl Němec.

„Miloval jste kdy? Žije pro vás nějaká žena?“ pokračoval Kalinovič, chtěje na Němci vyzvěděti všechno. Ten se začervenal a sklopil oči.

„Ne,“ pravil.

„Jak ne? Je vám už asi pětadvacet let?“

„Ano, šestadvacet, až se ožením, pak ... ale teď ne.“

„Jaký to apathický balík!“ pomyslil si Kalinovič a chtěl už vyprovoditi hosta s podotknutím, že chce spat, ale v tom vešel lokaj.

„Ivolgin přijel,“ pravil svým hrobovým hlasem.

„Co za Ivolgina?“ zlostně a dosti hlasitě otázal se Kalinovič.

Lokaj mlčel.

„Nu, řekni, ať vejde,“ dodal Kalinovič.

Host vešel. Byl to tentýž student, který tak naivně se s ním seznámil v divadle. Kalinovič zamračil se tím víc.

„Nepoznal jste mne asi?“ pravil mladík.

Nádherné jeho vlasy byly tentokrát ještě rozcuchanější;

límec měl stočený na stranu; u kabátu mu chyběly tři knoflíky.

„Ne, naopak," odpověděl Kalinovič, nabízeje mu rukou nejbližší židli.

Student si sednul a zaujal poněkud nedbalou pósu.

„Byl bych už dávno," začal dosti nenuceně, „užil vašeho dovolení, abych vás směl navštívit, ale tenkrát přeslechnul jsem asi vaši adressu; však ač jsem dnes byl při nejmenším aspoň v desíti domech, nemohl jsem vás najíti."

„Že se ti chtělo!" pomyslil si Kalinovič.

„Ale vy jste se od těch dob hrozně změnil, spadl jste se," pokračoval student.

„Jsem nemocen," suše odpověděl Kalinovič.

„To je mrzuté!" pravil mladík s obličejem skutečně mrzutým, „a já právě dnes mám na vás jistou prosbu ..." dodal, klopě oči.

Kalinovič mlčel.

„Mluvil jste tehdy o Karatyginu, o hře herců vůbec s tím pánem ... jak se jmenuje?"

„Bělavin."

„Ano, Bělavin; zdá se být velice chytrý člověk a já tak rád bych se s ním seznámil."

„Nuž, ten ti asi sotva o to stojí," pomyslil si opět Kalinovič.

„Stud mi bránil tenkrát přiznati se k tomu," pokračoval student. „ale já strašně miluji divadlo a ta vášeň žije ve mně už od dětství, je největší mou blažeností a zároveň i mým neštěstím."

„Proč neštěstím?" otázal se Kalinovič.

Student se jen pousmál.

„Proto," začal úsměšným tónem, „že mám neštěstí býti synem velice bohatého člověka a ke všemu ještě nadplukovníka, který tvrdí, že býti hercem je hanba na ruského šlechtice."

„Jsou na světě takoví hlupáci, kteří trpí proto, že jsou bohatí a dětmi generálů," pomyslil si Kalinovič.

„A vy se chcete stát hercem?" otázal se.

„Ano, jsem k tomu takřka úplně už odhodlán," odpověděl mladý muž, „a myslím, že názor mého otce je úplně nesprávný. Po mém mínění — můžete-li vy jako šlechtic být i spisovatelem, proč bych já jako šlechtic nemohl být i hercem, nemyslíte?"

„Být hercem, rozumí se, není hanbou pro nikoho, ale pokud se týče oboru působnosti, je tu jistý rozdíl."

„Jaký rozdíl? V umění jsou si lidé rovni: spisovatel je — umělec a herec je — také umělec."

„Největší a podstatný rozdíl je ten: tvořivost jednoho je svobodná, samostatná; tvořivost druhého je podřízená. Tentýž poměr, jako mezi výkonným umělcem a skladatelem: jeden tvoří, druhý dílo sobě pouze osvojuje, chápe je..." pokračoval Kalinovič.

„Ale, což herci netvoří svobodně?... Jeden hraje roli tak, druhý jinak — není-li pravda?" obrátil se student k Němci.

„Ano, je tomu tak," odpověděl tento.

„Tak jsem já to nemínil," namítnul bezdečně Kalinovič, a nemaje patrně důvěry ve své posluchače, že by ho dovedli chápat, nechtěl dál objasňovati svůj názor a umlknul.

„Ale řekněte mně, prosím vás," pokračoval student, „jste za jedno s míněním páně Bělavinovým ohledně Karatygina?"

„Kdo by s tím nesouhlasil?" odpověděl s úsměškem Kalinovič.

Student pokrčil rameny.

„Nevím, pane; já ho až dosud vždycky považoval a považuji za největšího tragika a rozumí se, mimoděk jsem ho i napodoboval, třeba jsem se vždycky ovšem snažil vytvořiti něco svého, samostatného," pravil.

„Patrně si tedy volíte vlastně dramatický obor?" prohodil Kalinovič.

„Dramatický... A proto, abych řádně zkusil svoje síly, dal jsem se právě do Shakespeara; už na druhý měsíc v něm pracuji a něčeho, zdá se, přece jsem docílil."

„Jak to pracujete?“ otázal se Kalinovič s tajným posměškem.

„Obyčejně tak: zavru se ve svém pokoji, postavím se před trumeau*) a začnu studovat.“

„A do přednášek, holomek, jistě nechodí,“ pomyslil si Kalinovič.

„V kolikátém jste běhu?“ otázal se nahlas.

„V druhém,“ odpověděl student s opovržením, „a tím také, myslím, i skončím. Nechať si mne otec, jak říká, odepře i své požehnání i stotisícové dědictví: to mně nezdrží, jen povede-li se mně z Hamleta udělati to, co mám na mysli.“

„Je to hlupák!“ pokračoval ve svých myšlenkách Kalinovič.

„Role Hamleta je, myslím, pro jemné své odstíny příliš těžká,“ pravil.

„Strašně těžká!“ přisvědčil mladík; „ale mohu vám upřímně říci, že jsem se do ní dokonale vžil, protože sám takořka sdílím jeho postavení: Můj otec na neštěstí udržuje poměr s bývalou naší guvernantkou; matka naše proto trpěla a také snad proto zemřela; nyní zas trpíme my všichni, a já, jako nejstarší, cítím, že by bylo mou povinností, vymstiti se na té ženštině, a přece se nemohu k tomu odhodlat, protože přece mám svého otce rád a vážím si ho.“

„No, ani rodinných tajností nešetří, dobytek!“ pravil k sobě Kalinovič.

„Pro moji náklonnost k divadlu,“ pokračoval student, „že nechci tančit podle jejich píšťalky a nechci se stát lecjakým důstojníkem, považují mě, jako Hamleta, takořka za blázna. Po všem tom, doufám, mohu sehrát jeho roli s celou duší; ale co mně vlastně při tom stojí v cestě, je, že nemám známých, kteří by věci rozuměli a milovali ji. Sám sobě důvěřovat nemohu, a proto, dovolíte-li mně, přečtu vám roli... mám knížku s sebou... jen dovolíte-li.“

---

*) Zrcadlo mezi okny.

„Je-li vám libo; ale jsem špatný soudce," odpověděl Kalinovič, proklínaje v duši hostě i jeho vášeň k divadlu.

„Vy jste výborný soudce," odpověděl mladý muž a už vstával, vytahuje z kapsy překlad Polevého.

„Nebyl byste tak laskav a nečetl byste krále a královnu?" dodal, obraceje se k Němci.

„Prosím; ale já mluvím velice špatně rusky," odpověděl tento.

„Nevadí; prosím, račte!..." podotknul mladík a postavil se v smutnou pósu Hamleta v prvním výstupu. „Začněte!" pravil Němci, který po velké námaze našel konečně místo, kde mluví král, a četl:

„Teď, synovče a synu Hamlete..."

„O trochu spřízněn víc, než synovec,
„a trochu méně přízniv než je syn," prohodil mladý muž s truchlivým úsměvem.

„Což stále ještě vás ty mraky tíží?" četl Němec.

„Ne, pane můj, jsem příliš na slunci" — se smutnou ironií ozval se Hamlet.

„Tak stále sklopenými brvami
„čackého otce v prachu nehledej!
„Víš, že to obecné: co živo, zemře
„a přírodou se nese k věčnosti!" četl Němec slova královny.

„Žeť, milostpaní, jest to obecné..." přisvědčil mnohovýznamně student.

„Když tak, proč tobě zdá se to tak zvláštní?" pokračovala královna.

„Zdá! vzácná paní. — Jest! — já neznám zdání.
„Ne, dobrá matko — ten můj tmavý plášť,
„ni obvyklý ten vážně černý šat,
„ni bouřný vzlykot stísněného dechu,
„ba ani v oku řeka bohatá

„a zkormoucené tváře vzezření
„i každý žalu způsob, tvar a zjev
„mne věrně označiti nemohou . . .!“ zvolal mladý hoch, pokrčiv rameny a obraceje se k Němci. „Dobře!“ dodal už hlasem svým.

„Ano, dobře,“ odpověděl Němec.

Kalinovič rozzloben hleděl do rohu světnice. Jinoch všeho toho ani si nevšimnul.

„Ještě se mi to dobře nedaří, tak v hovoru se mně těžko mluví. Raději vám přečtu jeho známé ‚to be or not to be‘, pravil chvatně a ihned odešel za dvéře, odkud se vrátil už docela smutný a žalem sklíčený; začal:

„Být čili nebýt, — ta jest otázka: —
„víc důstojno-li ducha trpěti
„od střel a praků zlého osudu,
„neb ozbrojit se proti moři běd
„a ukončit je vzpourou. — Umřít, — spát! . . .“

„Ne, to se mi nedaří, je to studené; není to srdečné — není-li pravda?“ obrátil se k Němci.

„Je to studené; ano!“ přisvědčil tento.

„Studené,“ uznával i sám herec. „Dovolte, přednesu jiné místo, kde je víc oduševnělosti,“ dodal zas ve chvatu a začal znovu:

„O kéž to příliš, příliš pevné tělo
„se rozplynulo, sjihlo na rosu!
„Neb kéž by Věkověčný nebyl dal
„svůj řád na samovraždu! — Bože, Bože!
„jak nudný, prázdný, ploský, nicotný
„se zdá mi všechen toho světa běh!
„Fi na to, fi! — to nevypletý sad,
„jenž bují v símě; bejlí šeredné
„jej plní celý. — Že to došlo tam!
„Dva měsíce jen mrtev! — ne ni tolik,
„ne cclé dva; — tak bohatýrský král,
„jenž proti tomu zde Hyperion
„byl proti Satyru; a k matce mé
„tak lásky pln, že větrům nebeským

„jí nedal drsně ovanouti tvář.
„O, nebesa i země! — musím-li
„si vzpomínat? — vždyť na něm visela,
„jak byl by choutky vzrůst se zmáhal tím,
„čím živil se; — a přece, za měsíc...
„Ne, myslet nesmím dále. — Křehkosti,
„tvé jméno ‚žena' jest! — Za krátký měsíc,
„dřív, než se ošoumaly střevíce,
„v nichž za mrtvolou ubohého otce
„šla, v slzách tonouc jako Nioba, —
„aj ona, zrovna ona, — Bože můj!
„zvěř bezrozumná dél by truchlila, —
„se vdá za mého ujce, za bratra
„se provdá mého otce, který však
„ne více mému otci podoben
„než já jsem Heraklovi!..." oduševněle přednášel tragik. „Je to dobře tak? řekněte mně, prosím vás? Vystihnul jsem roli úplně nebo musím o ní ještě pracovat?" dorážel už na Kalinoviče.

„Dobře je to tak," odpověděl tento a sám u sebe si myslil: „ale k čemu to všechno?"

„Je to opravdu tak dobře?" ptal se mladík a oči zářily mu radostí: „ostatně jiné místo podařilo se mi ještě líp. Dovolte ještě!" dodal a postaviv se opět do tragické pósy, přednášel:

„Ó, jaký otrok jsem a podlý chlap!
„Zdaž není hrozno, že ten herec zde
„jen v básni, vášni pouze vysněné
„tak sevřel duši do své myšlenky,
„že jejím hnutím celý v tváři zbled';
„měl slzy v očích, v rysech zoufalost,
„hlas zlomený a vše své ústrojí
„ve shodě s představou? — a všechno pro nic!
„Pro Hekubu!
„Co jest mu Hekuba, Hekubě on,
„že pláče pro ni? Co by učinil,
„můj popud maje, osten vášně mé?

*

„On jeviště by slzami zatopil
„a hrůzou řeči rozklál každý sluch;
„on zločince by dohnal k šílenství
„a zděsil nevinné, zmát' nevědomé
„a ustrnutím zrak by ochromil
„i sluch v jich samých schopnostech . . .*)

Poslední slova byla pronesena tak hlučně, že kolem jdoucí panská se až polekala a pootevřevši dvéře, ptala se:

„Baťuško! Co se to tu děje?"

„Nic, nic!" odpověděl Kalinovič a nemoha se už déle přemáhat, se smíchem převalil se naznak.

Mladík byl v rozpacích.

„To se mi zrovna nepovedlo . . . sám to cítím . . . Není-li pravda?" otázal se.

„Ne! což? co na tom?" odpověděl Kalinovič. „A kolik je hodin?" zívaje, obrátil se k Němci.

„Devět hodin, dovolte, abych směl odejít: rád bych někam zašel," odpověděl tento, vstávaje.

„Jen račte," prohodil Kalinovič a schválně už zívnul po druhé.

Student vycítil, že už je čas, aby i on odešel.

„Nechci být tak smělý, abych vás déle ještě obtěžoval," pravil, sáhaje po furažce; „ale prosím vás, dovolte mi, abych někdy, až budu v lepší náladě, přijíti směl k vám a něco vám ještě přednesl."

„S největší radostí," suše odpověděl Kalinovič, a když hosté odešli, zůstal všechen zkoprnělý.

„To je hrozné!" zvolal, „z celého Petrohradu přilípnou se na mě pouze ti dva trulanti, s kterými kdybych pobýt měl ještě měsíc, sám zhloupnu jak poleno. — Ne!" pravil k sobě a zavolav k sobě ihned lokaje, co nejpřísněji mu nakázal, aby studenta k němu vůbec nepouštěl; Němce pak rozhodnul se víckrát k sobě nezvat. Ten byl tomu ostatně velice rád a víckrát už také nepřišel.

---

*) Překlad Sládkův.

VI.

Asi týden zůstal můj heroj úplně sám a po všechen ten čas přemýšlel po většině o Nastěnce. Samotářské vzpomínky vzkřísily před ním obraz lásky se všemi malými, blaženými jejími podrobnostmi. Ve své vzrušenosti a soustředěnosti, jak už bylo v jeho povaze, pocítil neodolatelnou touhu, aspoň s někým srdečně si pohovořiti, moci vypravovat někomu o své lásce, ne ovšem z marného chvastounství, ale aby rozebrati mohl sebe, své city a svěřiti se mohl někomu s těmi mravními záhadami, které jej nejvíce znepokojovaly. Obíraje se v duchu svými známými, Kalinovič mimoděk se zastavil u Bělavina. „S tím člověkem, zdá se, dalo by se pohovořiti a přijíti aspoň trochu na jiné myšlenky," pomyslil si, a nejsa sobě ještě dobře jist, že by přišel, rozhodnul se, že mu pošle lístek; odvolával se v něm na svou nemoc, omlouval se, že se nedostavil k němu dosud osobně a při tom jej co nejsnažněji prosil, aby mu prokázal v pravdě křesťanské dobrodiní a — navštívil jej, nemocného, v jeho osamocenosti a nudě. V odpověď na toto psaní ještě téhož večera v malé předsíni ozval se známý mu hlas: „Pán je doma?" Kalinovič div nevyskočil radostí. Vešel skutečně Bělavin svou poněkud kolébavou chůzí.

„Dobrý den!" pravil, dobrosrdečně vztahuje k němu svou ruku.

„Jak jsem vám povděčen!" pravil Kalinovič hlasem plným upřímné vděčnosti.

„Co to, jak vidím, platíte Petrohradu svou daň?" pokračoval Bělavin, sedaje si a opíraje se o svou hůl se zlatým knoflíkem.

„Ano, Petrohrad se mnou se zrovna nemazlí ani fysicky ani mravně," odpověděl Kalinovič.

„S kým pak ten se mazlí, prosím vás! Město bez svěžího doušku vzduchu, bez náboženství, bez historie a bez národnosti!" zvolal Bělavin, povzdychnuv si. „Nu a co vy, řekněte mně přece," pokračoval, „povídal jste tehdy, že chcete zajíti k jistému pánovi ... našel jste ho?"

Kalinovič se pousmál.

„Ten pán je asi essencí, výždimkem vší činovnické bureaukratie; je v něm už asi všechno ubito.“

„Ubíjet, myslím, nebylo ani co. Ostatně, je vždycky ještě lepší ostatních; je aspoň čistší.“

„I ten že je dobrý? Jinde bych tedy ani takového nenašel?“

„Právě. Na zdejší půdě musí se člověk vychovat nejen duchem, ale i organicky splynout s ní, musí projíti i několik pokolení a různých tříd lidu, aby se z něho vypěstoval takový podivuhodný květ a bouquet... Všechno, co by snad i nejprostějšího, a tím více vzdělaného člověka, za jiného pořádku věcí, musilo urážeti, dráždíti jej k smíchu, zlosti, vzteku — všechno to je pro takové lidi řadou nekonečných rozkoší. Ačkoli vědí na příklad velice dobře, že jejich činnost nemá do sebe nic plodného, živého, poněvadž klouzají pouze po povrchu života, nebo se ohýbají a lámou, halí se nicméně co nejvelkolepěji ve svou officielní tógu a skrývají pod ní vnitřní svou prázdnotu v domnění, že nikdo jí tak ani netuší. O tom všem nelze si učiniti ani žádné představy — žádné!“

„Mě aspoň ten pán odkazoval k mnohem aktivnější práci, na venkov, tvrdě, že zde není co na práci!“ poznamenal Kalinovič.

„To je milé, ze všeho nejmilejší — tak naivní přiznání!“ zvolal Bělavin a dal se do smíchu. „A má věru pravdu, darebák! Snad jediný případ, kdy, ani o tom nevěda, vyslovil velikou pravdu: protože *tam* skutečně i když na křivo, třebas na příč, nezdravě, ale přece aspoň něco se dělá, kdežto zde ale naprosto nic, jen věčné psaní a psaní... úžasné! Podle všeho tedy nemáte žádnou službu?“ dodal, odmlčev se.

„Ne, nemám,“ odpověděl Kalinovič.

„A tak je to líp, ví Bůh, že líp!“ podotknul Bělavin, „jak chcete, ale já se přece jen dívám na celou tu jejich korporaci jako na nějakou neznámou bohyni, které každoročně v oběť se předvádí na sta mladých duší určených

k dokonalé zkáze a záhubě. A pakli vás nezverbovali — neznamená to nic jiného, než že na oltáři leží už těch zapíchnutých obětí dost... Dostatečné množství! Ale píšete snad něco?“

„Ne, nic,“ odpověděl Kalinovič.

„To je zlé... velice zlé!“ pravil Bělavin.

„Co je si počít?“ namítnul Kalinovič, „nejhorší je to už ovšem pro mě samotného, protože na literatuře jsem stavěl celou svou budoucnost a ve jménu všech těchto efemérních nadějí tlumil jsem v sobě každý cit, každé pohnutí svého srdce. Abych mluvil upřímně, když jsem odjížděl sem, byl jsem nucen opustiti děvče, kterému jsem byl vším; a takové závazky neruší se jen tak lehce, ozve se i svědomí.“

„Ano, bývá tomu tak...“ přisvědčil Bělavin; „a vůbec,“ pokračoval, „nelze-li už na nic myslit, pak je nejlépe oddati se svému byť i sebe užšímu, sebe všednějšímu citu. Já sám jsem až dosud svoboden, člověk bez přístřešku, a s opozděnou lítostí pohlížím na ty prostodušné otce rodin, kteří žijí jak v začarovaném kroužku, a všechno co se děje kolem nich, připouštějí si pouze tehdy, když už něco samo vrazí do nich, nebo do některého organicky s nimi srostlého údu; a ježto požadavky jejich jsou následkem toho daleko menší, lze jim tudíž snáze vyhověti... opravdu, závidění hodný život...“

„Ale každý nedovede se tak omezit!“ namítnul Kalinovič. „Nemluvě už o materielních, peněžitých podmínkách, v cestě stojí mnohdy i mravní zápletky.“

„Jaké mravní zápletky... prosím vás!“ zvolal Bělavin, „všechno to se tak přihladí, odklidí, vyrovná časem...“

„Nuž, Bůh ví, je-li možno na mě v tom ohledu počítat!“ přerušil ho Kalinovič. „Vezměme, na příklad, nyní moje postavení,“ pokračoval s úsměvem: „díky našemu vývinu, nemůžeme se aspoň na dlouhý čas dáti klamati svými vlastními city. Velice dobře jsem poznal, že, i když mám děvče rád, jak dalece míti rád dovedu, přece současně zájmy literární, společenské a konečně i vlastní ctižádost, ba i nej-

hrubší sobecké potřeby — všechno to žije ve mně, rozrušuje mě: Jak bych se pak mohl odhodlat zříci se všeho toho a k vůli mravnímu svému uspokojení spokojiti se pak pouhým citem lásky, která daleko nevyplňuje celé mé duše ... jak? ale současně přece mě to trápí."

Bělavin, naslouchaje slovům Kalinoviče, hleděl na něho svým rozumným, upřeným zrakem. Viděl, že se ho Kalinovič chce na něco přeptat, ale nevyjadřuje se.

„Co vás vlastně trápí?" otázal se.

„Trápí mě totiž otázka, když už jsem se toho děvčete zřekl, jednal-li jsem špatně čili nic?" vyjádřil se Kalinovič určitěji.

Bělavin se pousmál a nakloniv se ke své holi, chvíli přemýšlel.

„O tom se v poslední době velice mnoho píše a mluví," začal. „Konečně, začala-li vás žena sama mít ráda, tak z čista jasna, beze všeho vašeho přičinění, pak netřeba se po ničem ani ptát: jste svoboden ve svém jednání, třeba že znám současně i tak delikátní povahy, které v podobných případech činily si násilí a staly se opravdovými mučenníky jemné, mravní povinnosti."

„A povinnosti zcela smyšlené a vybájené," poznamenal Kalinovič.

„Ano, tak skoro," odpověděl Bělavin, „ale zde běží o to," pokračoval, „emancipace ženských práv tuto otázku proto vyzdvihla do takové výše, že my, z valné části, obyčejně jako Pilátové umýváme svoje ruce tenkrát, když už sami jsme mnoho zavinili. Téměř zpravidla seriósní náklonnosti dostavují se u žen v důsledku toho, že je muži lákali, klamali nadějemi, sliby — nuž, v takovém případě, chvála Bohu, nejsme už ti staří: nemůžeme bez trestu připustiti, aby Amor kletby své psal na vodě. Zahrávati si s láskou jiného je zrovna tak nepřípustno, jako utráceti peníze na cizí účet."

„Vy pravíte ‚lákali'! Kdo by v naší době chtěl být Lovelacem?" namítnul Kalinovič. „Ale vezměme třebas můj případ: já sám byl také unešen a netajil jsem se tím, ale

pak ujasnil jsem sám sobě stupeň své vlastní náklonnosti a vidím, že není . . .“

„Čeho není?“ otázal se Bělavin, ještě upřeněji pohlédnuv na Kalinoviče.

Ten ocitnul se v malých rozpacích.

„Není toho, abych si ji mohl vzíti za ženu,“ odpověděl.

Bělavin opět se na nějakou chvíli zamyslil.

„Za ženu!“ opáčil po něm. Což! Nemůžete-li se odhodlati k sňatku pro své poměry, nebo nemůžete-li se toho odvážit z mravní obavy . . . milujte prostě!“

„Jak prostě?“ zvolal Kalinovič, „to by byla nějaká už přespříliš rytířská a don-quijotská láska nemající ani krve ani formy.“

„Don-quijotská!“ opakoval po něm Bělavin a smutně zakýval při tom hlavou. „Nemluvte tak. Vy zvlášť jako literát hříchu byste se dopustil, kdybyste zastávati měl takové umrtvující přesvědčení, které všechno, co nenosí na sobě odznak nějaké officielní autority, co neposkytuje očividného, makavého užitku, všechno to pokřtilo don-quijotstvím. A věřte mně, naše pokolení neplodně prožije svůj věk, protože nadobro ztratilo romantismus — ten všeobsáhlý romantismus, který projevil se jednak sentimentálností, jednak zazvučel lyrou Byronovou, vysloven byl i objevením parního stroje. Ano, pane; kommercie naše, ten taškář všeho lidstva, který požívá nyní úrodu, nestvořila, nevynalezla železnici a šroub: vytvořil je romantismus ve vědě. Co se usmíváte? Ovšem začátky všeho toho dokonce neskrývala hlava obratného mechanika, který k věci přiložil sílu, ale skryty jsou v pološílených přímo theoriích alchymistů. Odpusťte, jak tak můžete soudit! S hrůzou pohlížím na současnou mládež,“ pokračoval ještě s větším ohněm. „Co je ostatně předmětem jejich vkusu v životě? Peníze a prostopášnost! Podle jejich názoru žena nemá jiného významu leč ve formě bohaté nevěsty nebo veřejné osoby — vždyť je to hrozné! A při tom se ještě velice dobře pamatuji na naše dědy a otce: u srovnání s námi zdáli by se athlety; popít a zahýřit si také dovedli a znamenitě, ale přes to

tito lidé proto pouze, že přičichli k romantismu *uměli* a *nestyděli* se ženy milovat po celých deset let, třeba se s nimi neviděli, a svou náklonnost udržovali pouhými dopisy.“

Při posledních slovech Kalinovič opět se pousmál.

„Na romantismus, hlavně sterneovský,“ namítnul, „pohlížím já docela jinak. Po mém mínění předpokládá největší prázdnotu vášně. Už pouze schopnost spokojiti se lecjakým dopisováním ukazuje na mravní zrůdnost, protože, jak chcete, ale to dopisování a jen dopisování na člověka normálního, nezkaženého vždycky bude míti víc rozrušující, než uspokojující vliv.“

„Proč rozrušující? Vy zaměňujete cit se smyslností,“ poznamenal Bělavin.

„Ó, Bože můj! Ale jak možno, zvláště v záležitosti lásky odděliti duši od těla? Jest to jako s kořeny a zemí: ony ji pronikají a proplétají a ona je oblepuje, a já proto právě nedovoluji si ani žádného dopisování, abych děvčeti nezpůsobil zlo ještě větší.“

„Když hlava je dole, vlasů už nikdo nelituje! A tím patrně ospravedlňujete prostě to, že nechcete,“ pravil s úsměvem Bělavin.

„Naopak, to právě mě velice tíží,“ podotknul Kalinovič, „žiji nyní v jakési duševní pustotě! Žíznivý srdcem, vím, kde běží svěží pramének, schopný napojiti mě, ale nejdu k němu a to pro tu proklatou analysu, která jako červ podežírá každý cit, každou radost už v nejútlejším jejím zárodku. A ví Bůh, že v tom právě leží jedno z největších neštěstí člověka.“

Bělavinu opět přešel po tvářích úsměšek.

„Ano,“ pravil, „mnoho vykonala dobra a mnoho také zla; málem byla by zničila filosofii, takže z té prohlubně ledva vyplynula na ramenou Hegela. A to ještě ne úplně; a ostatní vědy, Bůh ví, kam všechny se poděly. Všechno se to vrhlo na detaily, podrobnosti; celek úplně zmizel s očí, a kdož ví, slije-li se to všechno kdy v něco celkového, k čemu všechno to povede ... Divný zjev!“

„To všechno povede konečně k vynálezům.“

„Ano, bezpochyby; ale to všechno bude malicherné, neplodné, a věřte mně, že všechno vpravdě veliké, dobré a pro člověka nutné napovězeno bylo cestou synthetismu.“

„Romantismem vědy!“ s úsměškem poznamenal Kalinovič.

„Ba právě, romantismem,“ pravil Bělavin, vstávaje. „Ale, s Bohem, už mám čas.“

„Kam jdete?“

„Zabloudím vždy na italskou operu. Na shledanou.“

„Z vašich předpokladů však,“ pravil Kalinovič, vyprovázeje hostě, „možno vyvoditi dosti podivný závěr, že pán, o kterém jsme spolu před chvílí mluvili, musí být největší romantik.“

„Jak to?“ otázal se Bělavin.

„Tím, že nemá při sobě, myslím, ani za groš analysy.“

Bělavin dal se do nehorázného smíchu.

„Naopak!“ namítnul; „chcete-li, je analytikem a vládne dokonce onou neplodnou logickou schopností, shledávati totiž důvody a tvořiti důsledky, v mnohem vyvinutější míře než kdokoliv jiný; jenže u něho jednotka je příliš veliká a každá nečistá záležitost přihozená k ní zdá se být úplnou malicherností, menší než nula. Ale, s Bohem, au revoir!“ doložil Bělavin.

Po této rozmluvě Kalinovič byl nadobro zachvácen lyrickou jakousi náladou duše. První, co udělal, bylo, že ihned sednul a psal Nastěnce.

„Můj jediný a neocenitelný příteli (psal), první moje slovo bude: odpusť mně, že tak dlouho jsem nedal o sobě vědět; stalo se tak ze závažných důvodů: nechtěl jsem Ti vůbec psát, protože, odjížděje, byl jsem odhodlán opustiti, zavrhnouti Tě, opovrhnouti Tebou — všechno, co chceš, a v ospravedlnění toho říci chci pouze tolik: stávaje se lhářem a podvodníkem, dokonce jsem nejednal v tomto případě jako větroplach a prázdný chlapec, ale jako člověk hluboce vědomý vší černoty svého skutku, který omýval krvavými slzami, ale jinak jednati nemohl. Ze dvou zel, zdálo se mi, že jsem vybral pro tebe lepší: ani smutek nad sklamanou

láskou, ani hoře Tvých příbuzných, ani zlá pověst, která nyní asi o Tobě jde, nic se nedá srovnati s těmi mukami, k jakým bys byla odsouzena, kdybych byl zůstal a stal se Tvým mužem. Utrýznil bych Tě potupnými výčitkami, marnými svými žalobami a snad i svojí nenávistí. Co dělat! Nejsem zrozen pro štěstí rodinného života v chudobě. Ctižádost žije ve mně, zdá se, na účet všech ostatních náklonností a citů. Dávný Říman jakoby se ve mně znovu zrodil. Pouze *in forum*, na veřejném náměstí blouznil jsem neustále žít, a jen sláva může vyplniti neklidnou moji duši. Už jako dítě, když mě do školy vypravovali a všichni od umírající matky až do nejposlednější umyvačky podlahy kolem mne plakali, já jediný jsem neuronil ani slzičky — a všechno to zdálo se mně hloupé a mrzuté. Nezdary nezahlušily ve mně této vášně, jen ji přimáčkly a udělaly ji pružnější a odvážlivější. Pod jejím vlivem jsem opustil Tebe, jediný svůj poklad, třeba že, Bůh je toho svědkem, sta a sta lidí, mezi nimiž bys najíti pro sebe mohla dobrého a něžného muže, — že sta a sta jich nejsou s to tak Tě milovat, jak miluji já Tebe; ale odhodlávaje se k takovému skutku, neunesl jsem jeho tíhy; zničen nyní v Petrohradě ve všech svých nadějích, na polo umíraje nemocí, v mravním stavu blízkém zoufalství a konečně bez peněz, píši Ti tyto řádky, abys mně darovala a znovu mně vrátila svou lásku. Nekoj se nadějí, že budeš kdy mojí ženou, ani, že mne kdy ještě vůbec spatříš, protože jsem se rozhodnul dobíti se v tom odporném Petrohradě; přece však mě miluj a piš mně. To je jediná mravní rozkoš, které sobě můžeme dopřát. Pochopíš jistě všechno, co jsem Ti chtěl říci a opět přátelsky podáš ruku mimovolnému mučenníku sebe sama.

Tvůj Kalinovič.“

Kalinovič napsal toto psaní se vší upřímností, beze všeho tajného úmyslu stavěti se jiným než byl, ale psal tak proto, že si toho duše jeho přála: mělť v tu chvíli Nastěnku opravdu rád.

VII.

Kalinovič, když byl psaní Nastěnce odeslal, ztrnul v zosobněném jakémsi očekávání; hubený jak přízrak, s výrazem hoře ve tváři bloudil petrohradskými ulicemi, zapomenuv i na svou ctižádost i na svoji chudobu i na strašnou svou budoucnost. Den jak den jedinou jeho myšlenkou bylo, že co nevidět vejde listonoš a přinese mu požehnanou zvěst. Jednoho dne z rána, nevěda už, co by si počal, opřen hrudí o okno, ležel ve svém pokoji a s jakousi tupou, bezmyšlenkovitou zvědavostí pohlížel na ulici, kde se střídaly všední scény: domovník protějšího domu v cicové košili a v pletené kamizole lenivě zametal chodník; z bytu s červenými záclonami v přízemí s konvičkou na kávu v rukou vyskočila rozcuchaná děvečka a odběhla do nejbližšího traktéru pro vodu, pak prošel kolem pohřeb s pochodněmi a popy v popředí, v pozadí s kočáry, ve kterých se míhaly černé čepce a bílé krajky smutečního roucha. Podomní prodavač, jda po ulici s kadečkou na hlavě, křičel: ‚lososina, živá ryba‘, druhý zas, na chodníku, jakoby ho překřičeti chtěl, zaléval se nejzvučnějším tenorem a volal: ‚okurky zelené‘. Všechno to bylo tak známé a protivné, že Kalinovič zlostí si až odplivnul a div že netrefil klobouk kolem jdoucího činovníka. Než, hle, tu jede ještě jakási drožka: k němu zády obrácena sedí v ní bezpochyby mladounká dáma a na hlavě má jakýsi velice nevzhledný kloboučeк. Optala se na cosi ze všech sil svou bečku táhnoucího vodaře. Ten místo odpovědi prstem píchnul do vzduchu směrem k vratům; drožka popojela k nim. Kalinoviči pojednou lehčeji se žilo a lehčeji dýchalo, jakoby se byl ocitnul v jiné atmosféře. Nevěda ani, co se to s ním děje, přilehnul na divan a — ku podivu! sám nevěda proč, jal se čemusi naslouchat: všechna krev jakoby se mu hrnula k srdci. Po korridoru rozlehly se kroky; dvéře se otevřely: ozval se známý hlas... Kalinovič vyskočil. Nepochopitelná předtucha jej neklamala: do pokoje vešla Nastěnka.

„Pozdrav Bůh!“ pravila.

Kalinovič jako bez rozumu vrhnul se k ní a uchopiv ji za ruce, začal je ohmatávat, jakoby se přesvědčiti chtěl, nevidí-li před sebou pouhý přízrak; ihned na to pak odehrála se mezi nimi ona němá scéna neočekávaného a radostného shledání, kde nadbytek citu nemůže najíti ani slov. Nastěnka, sama nevědouc, co dělá, svlékala se sebe burnus, klobouček a rozkládala to všechno po různých koutech, zatím co Kalinovič jen se na ni díval.

„Jak to, že jsi sem přijela?“ pravil konečně, bera ji za ruku.

„A ty, můj milý, jsi tomu rád — ano? Ale jaký jsi vyhublý! Co to? Nač jsi se tolik trápil?“ odpověděla, pohlížejíc mu do tváře.

„Běda,“ odpověděl Kalinovič, spouštěje se na divan a strhuje k sobě Nastěnku. „Hospodine!“ zvolal a chytiv se za hlavu, zavzlykal.

„Co to děláš, můj milý, že se nestydíš? Přestaň!“ pravila, utírajíc mu šátkem oči.

„Jak to, že jsi přijela? Hospodine!“ pravil opět Kalinovič.

„Nu, přijela jsem. Psal jsi, že jsi nemocen; řekla jsem to otci a přijela jsem.“

„A co otec?“ pověz mně . . .“

„Ó, chudák — polituj ho — leží nemocen, mrtvice ho ranila,“ odpověděla Nastěnka a hlas se jí zachvěl.

„Jak to?“ opakoval Kalinovič, stále se ještě nemoha vzpamatovati.

Jakkoliv byl velice rád příjezdu Nastěnčině, v hloubi duše jeho hnula sebou přece už hrozná otázka: „Jak a z čeho budeme žít?“

„Ale dej přinésti moje věci z drožky! Máš zde někoho?“ pokračovala Nastěnka.

„Mám. Hej, Fedore!“ křiknul Kalinovič.

Fedor ovšem neozval se hned na první zavolání.

„Kde vězíš, mamlase!“ opakoval Kalinovič, „hned sem pojď a přines věci od izvoščíka.“

Fedor, zlostně zamečev cosi pod nos, odešel.

„Nu, nenadávej mu!“ pravila Nastěnka.

Kalinovič trpce se usmál.

„Kbybys ty jen, duše moje, věděla, co jsem za své nemoci zkusil od toho zvířete . . .“ pravil.

„Velice dobře vím a věděla jsem, ale nyní ti bude dobře: sama tě budu nyní obsluhovat,“ odpověděla Nastěnka, tisknouc se k němu.

Fedor přinesl tři uzly, tvořící celou její bagage.

„Co jsem ti, můj milý, peněz přivezla,“ pokračovala chvatně vyskočivši s divanu a vyndavši z jednoho vaku krabičku, otevřela ji a ukázala Kalinoviči. Byly tam dva tisíce rublů ve stříbře.

„Ach, ty, šílená! Jaké jsou to peníze?“ otázal se.

„Do toho ti nic není,“ odpověděla Nastěnka. „Ale, jsem hrozně unavena a chce se mně jíst. Co že mi nedáš čaje přinést?“ dodala.

„Fedore! samovar! honem!“ křiknul Kalinovič a zas přitáhnul k sobě Nastěnku, posadil ji vedle sebe, objal ji a začal líbat.

Do očí znovu se mu nahrnuly slzy.

„Ach, jaký hysterický jsi teď! Vždyť jsem teď při tobě: nač plakat?“ pravila Nastěnka.

Fedor přinesl necíděný samovar a dva staré šálky.

„Přestaň už, já se chci napít čaje. Taky chceš?“ dodala.

„Ano, nalej i mně! Dávno už jsi mne nenapojila čajem,“ odpověděl Kalinovič.

„Dávno, můj milý,“ pravila Nastěnka a políbivši ještě jednou Kalinoviče, sedla, aby nalévala čaje. „Ach, jaké ošklivé šálky!“ pravila, bedlivě s nich omývajíc špínu: „a vůbec, cher ami, jen se ohlédni, jak je v tvém pokoji nečisto a škaredě! Toho za mne nebude: všechno ti přivedu do pořádku.“

„Nebylo oč dbát: chystal jsem se umřít . . .“ odpověděl Kalinovič.

„O tom se neopovažujte teď ani mluvit. Nyní musíte být šťastný a musí z vás být zrovna takový švihák, jako když jsem vás spatřila poprvé — já to chci!“ namítla Na-

stěnka, a když se byla napila čaje, sedla si zas vedle Kalinoviče. „Nuž, — pane! račte mně vypravovat, jak jste beze mně v Petrohradě žil: byl jste mi věrný — či nebyl?“

„I, do nevěry mně věru nebylo,“ odpověděl Kalinovič, utajiv líčeným povzdechem nejistotu svého hlasu.

„Vím, že můj milý nevěrným se mně nemůže stát, ale přece bych tě ráda hodně za uši vykrákala: takhle!“... pravila Nastěnka, drchajíc zlehounka Kalinoviče za ucho: „vezme si tu něco do hlavy, nepíše ani řádečky, sám leží nemocen...“

„Nu, už mi to odpust!“ pravil Kalinovič, líbaje jí ruku.

„Odpustit? A ty nevíš, že bys mě byl málem dohnal až k sebevraždě?“

Kalinovič na ni pohlédnul.

„Oh, nesmysl!“ pravil.

„Ne, ne nesmysl; pak neznáš ani mé povahy ani lásky mé k tobě,“ odvětila Nastěnka. Tenkrát, když jsi odejel, myslila jsem si, teď že budu žít a se těšit dopisy; ale ten člověk si mně najednou nepíše měsíc, dva, tři... celého půl roku! Čeho jiného jsem se mohla nadít, ne-li tvé smrti? Ptám se všech, čtu noviny, journály, abych se aspoň s tvým jménem někde setkala — a nikde nic! Kníže tehdy přijel do města: zapomněla jsem na všechen stud a šla jsem k němu... na kolenou skoro jsem ho prosila, aby mi řekl, neví-li něco o tobě. ‚Nic‘ povídá, ‚nevím.‘“

Kalinovič poslouchal se sklopenou hlavou.

„Tenkrát bych si byla jistě něco udělala,“ pokračovala Nastěnka: „protože, myslila jsem si, umřel-li, co já tu? k čemu bych ještě byla na světě? Lépe už ruku na sebe položit, jen Bůh nechtěl patrně, abych úplně tak přišla v nic, a vnuknul mně myšlenku a touhu, abych se šla vyzpovídat a přijala Tělo Páně... Postila jsem se tenkrát a šla jsem se zpovídat k tomu otci Serafimu — pamatuješ se? Je převorem kláštera. Všechno jsem mu vypravovala, jak si's mě zamiloval, opustil, pak že's umřel a že jsem si umínila zbaviti se života!“

Kalinovič lehce se pousmál a zakýval hlavou.

„Co ti na to řekl?“ otázal se.

„A to mně řekl: ‚Vezdejší náklonosti,‘ povídal, ‚jsou v tobě silny, ale milovala jsi kdy Boha, přemýšlela jsi kdy o něm, bláznivá?‘ Já stojím jako odsouzená a tu, ovšem, v tak hrozné chvíli, když jsem si vše představila a na celý svůj život se rozpomněla, hrůza mě pojala... ‚Což zkamenělo zkažené srdce tvoje tak, že strachu necítí před Hospodinem, Soudcem hrozným, vládnoucím ve hromech a slávě? Modli se,‘ pravil, ‚modli se, až krvavý pot na tobě vzejde!‘ Jakýsi duševní strach, hrůza mě pojala, můj milý... víš, jako když někdy před přijímáním čekáš, že tu chvíli oheň nebeský tě spálí, nehodnou. Spráskla jsem ruce, na kolena jsem se vrhla a dala jsem se do modlení: celou duši, celé srdce zdálo se, že jsem vyplakala. ‚Pokání ti teď uložím,‘ pravil, ‚a když uvidím, že duše tvá se vyjasnila, pak teprve můžeš přijati tělo Páně,‘ a jal se mně pak mluvit o Bohu, o poslání člověka... t nkrát vzbudil ve mně náboženský cit... Tehdy jsem poznala, jak on sám se vyslovil, že jen ozbrojeni mečem lásky k Bohu můžeme se utkati s vojskem svých vášní a vítězně proti němu obstáti.“

Kalinovič opět se usmál a vůbec poslouchal Nastěnku tak, jak poslouchá někdy matka milý žvatlot svého dítěte. Ta si toho konečně povšimla.

„Ty se směješ?... Já umírala... a on se směje! Co pak je to, můj milý?“ pravila se slzami v očích.

„Ne tomu se směju...“ pravil Kalinovič celuje jí ruku

„Já vím, čemu,“ podotkla Nastěnka, „a za to tě, Jaques, Bůh potrestá. Už teď nikde nejsi spokojen s životem a stále jsi nešťasten, ale pak ti bude ještě hůř... to mi věř!... Za mě také tě Bůh potrestá, protože dokud s tebou jsem se nesetkala, přece jsem aspoň něčemu byla podobna; ale tu všechny ty pochybnosti, úsměšky... k čemu to všechno? Jak otec Serafim pravil: ‚Srdce se zatvrzuje, mysl se kalí. Jen na úhelném kameni víry, strachu a lásky k Bohu stavěti můžeme duševní svou budovu.‘“

Kalinovič úmyslně se namáhal hleděti do kouta.

„Neubiješ ve mně té síly, kterou mi ten svatý člověk dal . . .“

„Nu dobře!“ přerušil ji Kalinovič, „pověz mně raději, dávno je tomu, co stařeček onemocněl?“

Nastěnka si povzdechla a odpověděla:

„Všechno se přihodilo v jeden a tentýž čas! Bylo mu hrozně po tobě smutno . . . nu a pak viděl mě v zoufalém mém postavení. Kdyby se byl tehdy na nás někdo byl podíval — to byla hrůza! Všichni jsme na příklad neustále myslili na tebe a přece jeden druhému ani slovem se o tom nezmínil; ke všemu tomu jednou v noci mě najednou budí a povídají mi, že otce ranila mrtvice. Nemít v duši pevné opory náboženství, byla bych přirozeně znovu se rozhodla pro sebevraždu, protože tu zcela zjevně nebyla jsem ničím jiným než otcovrahem; ale tu právě viděla jsem v tom cosi jako novou zkoušku boží a rozhodla jsem se, zříci se světa, sloužiti svému otci, — a on sám, klenot můj, zdá se, také tak tomu rozuměl i nepřipustil, aby kdo jiný mimo mne léky mu podával, jej převlékal do čistého prádla . . .“

„Ale jak že tě tak pustil!“ namítnul Kalinovič, hledě jí do tváře.

Nastěnka mávnula pouze rukou.

„A raději se ani neptej?“ pravila. „Tenkrát, když jsem dostala tvé psaní, všem těm tvým hloupostem, které mi tu píšeš, že jsi mě chtěl nechat, rozumí se, nevěřila jsem, už napřed jsem věděla, že se tak nikdy nemůže stát. Vytušila jsem pouze tolik, že jsi nemocen . . . a všechno v duši zrovna jakoby se ve mně obrátilo: i na otce i na svůj slib — jsem zapomněla a ihned jsem se rozhodla, ať mě to stojí co stojí, že pojedu k tobě.“

Kalinovič zlehka se usmál.

„A co otec Serafim? Jak ten na to pohlížel?“ otázal se.

Také Nastěnka se pousmála.

„Kdež tu už může být řeči o otci Serafimu! Mohla jsem se opovážit objevit se před ním s takovým úmyslem! Všechno jsem si potají připravila a ujela jsem; když teď tak přemýšlím, rozhodně sama sobě nerozumím. Co to je,

konečně, ta láska moje k tobě? Jakobys měl nade mnou jakousi nadpřirozenou moc. Hřích? I toho jakoby pro mě ani nebylo vůči tobě. Snad, kdyby mě i úplně přesvědčili o tom, že pro lásku k tobě k věčným budu odsouzena mukám, ani tehdy bych se nelekla a zůstala bych při svém. Vůči otci teď... jak chceš," pokračovala, přicházejíc stále do většího a většího ohně: „mám ho hrozně ráda, ale jakmile se jedná o tebe — žádné lítosti k němu necítím. Když jsem si usmyslila jeti za tebou, co jsem se jim nalhala... Hospodine! On sám číst nemůže; proto jsem napsala nejprve jakoby od tebe došlé psaní, že jsi po celý ten čas byl nemocen, a proto žes nepsal, ale nyní že se ti vede lépe a proto mě voláš k sobě, abys si mě vzal za ženu, sám ale že přijet nemůžeš, protože jsi nucen pracovat do journálu — slovem, vymyslila jsem si celou historii... Pelageju Jevgrafovnu také jsem chytila na jednu udičku: odvedla jsem si ji potichounku do svého pokojíčku a padla jsem před ní na kolena: ‚Dušičko,' pravím, ‚Pelagejo Jevgrafovno, nezarmucujte a nepřemlouvejte papašu. Vy sama snad milujete a jak by vám bylo, kdyby nemocný ležel někde daleko od vás: jistě pěšky byste se rozběhla za ním...' Nu a dojala jsem ji k slzám."

Kalinovič zakýval hlavou.

„Nu, a co kapitán?" otázal se.

„Ach, duško, s kapitánem, to byla celá historie!" odpověděla Nastěnka. „První dny jen se mračil; myslila jsem si, tím že také skončí: jak obyčejně bude mlčet. Ale tu najednou přijde ke mně a svým, víš, koktavým způsobem povídá, já že odjíždím, otec že je skoro na smrt nemocen, komu ho nechám na starosti?... Mučil, povídám ti, trýznil mě ani nevím jak. A konečně řekl mi přímo, že mě zase ošidíš, že už tenkrát, když jsi byl ještě zde, ucházel jsi se o Polínu a dcerku knížete a do Petrohradu jsi odejel proto, že jsi všude byl odmítnut. ‚Neopovažujte se,' povídám, ‚strýčku, mluviti ke mně o člověku, kterému rozumět nemůžete; a pokud se týče mne,' povídám, ‚láska vaše nedává vám právo, abyste mě mučil. Opouštím-li,' povídám

‚umírajícího otce, není mně při tom lehko a vy, místo abyste mně trochu polevil a potěšil mě ve hrozném postavení, vléváte mně ještě jedu do srdce, a chcete vštípiti mně nedůvěru k člověku, pro kterého v oběť přináším všechno!‘ A sama, víš, hořce, hořce jsem zaplakala; on oni pak se nade mnou neslitoval, ale k otci šel a takový povyk tam ztropil, že, chci-li už odejet, tož abych ho vzala s sebou jako svého ochránce proti tobě. Můžeš si pomyslit, jak tím podráždil moji samolibost! Dala jsem mu vzkázat prostřednictvím jiných lidí, že jsem sice jenom děvče, ale že je mně třiadvacet let, gouvernérů že nepotřebuji a voziti ho s sebou nemám zač... Tím i všechno skončilo, tak jsem i odjela a takořka jsem se s ním ani nerozloučila.“

Kalinovič opět zakýval hlavou.

„A k čemu to všechno? Má tě rád...“ pravil.

„Možná,“ namítla Nastěnka a povzdychla si. „ale je to hrozně umíněný člověk! Představ si: když jsem odjížděla, v ničem mi nechtěl pomáhat; do slova o všechno musila jsem se starat sama. Předně bylo třeba sehnat peníze. Velice dobře jsem věděla, že jich máš namále, a najednou ti přijedu bez ničeho... Rozhodla jsem se, že dám v zástavu naše jmění, řekla jsem otci — ten dovolil; jenže tak nahonem prý to nepůjde. ‚Hospodine,‘ povídám si, ‚co mám dělat?‘ a srdce moje už jen hořelo, nežít — nebýt, jenom jet za tebou. Napadlo mě, vydlužiti si u poštmistra, tu jsem ti, moje duše, poznala, co je to skoupý člověk — strašné! Celý týden den jak den jsem k němu jezdila. Povolil konečně na hrozná jakási procenta... teprv potom mně to řekli. Vymohla jsem si konečně i všechny listiny. Rumjancev, Bůh zaplať, ve všem mně pomáhal, posílala jsem už jen jeho. Přivezu ho s sebou k němu, začne peníze odpočítávat a představ si, třese se, slzy v očích má, ‚neošidíte mě‘, povídá a div nepláče.“

To všechno vypravujíc, Nastěnka se unavila a zamyslila.

„Pak došlo zas k loučení, dávání s Bohem,“ pokračovala. „Otce jen tím jsem potěšila, že jsem slíbila, že k podzimu najisto přijedu za ním s tebou. A taky, prosím tě,

můj milý, pojedeme... To bude jedinou pro mě útěchou v mém sobeckém jednání.“

Kalinovič přemýšlel.

„Jak jsi to jela? Ani děvče jsi neměla s sebou?“ otázal se, jakoby zaměniti chtěl předmět hovoru a neodpovídaje na poslední Nastěnčina slova.

„Ano... Ale z města jsem přece vyjela s jednou statkářkou,“ odpověděla, „hrozně hloupá husa; — můžeš si představit moji netrpělivost, abych dojela co nejrychleji a ona se bojí: sotva se začalo stmívat, zůstali jsme na nocleh a dál ani krok... Každé sousto v hrdle mně vázlo a ona si jí jak kráva... jen to křupe... Pak se nám kolo rozlámalo; izvoščík nám nadělal hrubostí. V Moskvě jsem konečně zůstala samotinká sama. Nikoho tam neznám — strašné! Jela jsem tedy na dráhu; chtěla jsem něco uspořit, vezmu si lístek třetí třídy — a představ si, ocitnu se ti mezi samými mužíky: kožichy smrděly a tu ke všemu jakýsi napilý se ke mně dotřel a začal se mně dvořit. Nadešla noc — strašná! ti povídám. Sotva jsem tu vystoupila z vagonu, hned jsem se pokřižovala. ‚Hospodine!‘ myslím si, ‚snad tu už nebudu sama a uvidím jeho, přítele, anděla svého!‘ Och, jak tě mám ráda!“

Při posledních slovech Nastěnka ovinula Kalinoviče rukama a přitiskla se k jeho prsům. Kalinovič ji v zamyšlení políbil.

„Ne, tak milovat není snad ani možno!“ pravil.

„Proč by to nebylo možno?“

„Tak, nemožno,“ pravil Kalinovič a do očí znovu se mu nahrnuly slzy.

VIII.

Pro první čas Nastěnka přinesla skutečně pravé požehnání do Kalinovičova života. — Zdraví jeho se zcela upevnilo, nabyl opět někdejší bezvadnosti a gentlemanství v oděvu. Místo špinavého pokoje byl najat nevelký, ale či-

sťounký, světlý byt, který si velice mile zařídili. Nastěnku v první době znepokojovala ještě myšlenka na sňatek, ale promluviti o tom a žádati toho na něm — bylo příliš choulostivé a Kalinovič sám také nezačínal. Ale aby aspoň otce uspokojila, dopsala mu, že je vdaná a schválně to psaní ukázala Kalinoviči.

„Podívej se, můj milý, co píši," pravila s úsměvem.

„Nu, dobře," odpověděl rovněž s úsměvem a tím také rozmluva skončila.

Díky svobodě mravů v hlavních městech, poměr jejich z nižádné strany nenarážel na odpor, odsouzení, a to tím méně, jelikož žili takořka poustevnicky. Docházel k nim pouze Bělavin a mladý student Ivolgin. Prvního pozval sám Kalinovič, uvědomiv o tom zavčas Nastěnku: „Seznámím tě, moje milá, s jedním velice moudrým člověkem, Bělavinem. Zajdu dnes k němu a někdy tak večer jistě zajde k nám." Pro Nastěnku na poprvé nebylo to zrovna příjemné.

„Ne... já vyjdu," pravila, „bude mně tu nevolno... při našem poměru... Já raději za plentou zde budu poslouchat, jak vy tu, dva moudří lidé, budete spolu rozmlouvat."

„Co je to za nesmysl! Co pak ve společnosti tak vyspělého a delikátního člověka může být někomu nevolno?" namítnul Kalinovič a odešel.

Téhož dne z rána, hově si a rozvaluje se na voltairovském křesle, seděl Bělavin ve svém kabinetě, ze všech tří stran zastaveném skříněmi s knihami, na jejichž vrchu stála mramorová poprsí velikých mužů. Před ním na stole válely se celé kupy všemožných časopisů a novin. On sám, buď že neměl právě ničeho na práci nebo si tak krátil chvíli, už asi půl hodiny pohrával si bičíkem s překrásným huňáčem, jehož oči byly, ví Bůh, chytřejší než některého člověka. Huňáč, aby pobavil svého pána, hned vlídně chňapal po vzduchu, marně se namáhaje polapiti svou strašnou tlamou koneček bičíku, hned zas padal na některý koberec a graciósně se válel sem a tam.

Vešel Kalinovič.

„Vítám vás," pravil svým přívětivým tónem Bělavin a po obvyklých, vzájemných žalobách na počasí pravil Kalinovič.

„Já se teď přestěhoval do jiného bytu."

„A!" zvolal Bělavin.

„Osoba, o které jsme spolu mluvili, také sem přijela," podotknul s úsměvem a se sklopenýma očima Kalinovič.

„A!" zvolal opět Bělavin, také na okamžik sklopiv oči. „Těší mě velice," dodal.

Kalinovič s jistým přemáháním vyjevil, že by rád s ní Bělavina seznámil a proto jej prosí, aby nějaký ten večírek věnoval jim.

„Na všechen způsob; třebas dnes, dovolíte-li," odpověděl Bělavin.

Na to pohovořili ještě asi půl hodiny o různých novinkách; Bělavin při té příležitosti mezi jiným rozhovořil se o jedné význačné stati journálu, rozebral ji s jemností jemu vlastní a nenašed v ní ničeho nového a seriósního zvolal: „Jaká to duševní chudoba — úžasné!"

„Úžasné!" opáčil po něm i Kalinovič.

Odporučiv se, šel ke své Nastěnce. Bělavin zatím zavolal sluhu a kázal, aby přijela ekypáž; chtěl se dvě hodiny projít po Něvském prospektu a pak zajet do Anglického Klubu na oběd. Podivným a dosti zajímavým zjevem mohou se zdáti čtenáři tito dva lidé, které jsme právě spolu byli viděli. Bělavin, pokud mu bylo možno rozuměti, všemi svými názory byl pravý romantik, idealista — nazvete si to, jak chcete. Jsa bohat, nebyl téměř nikdy ve službě, tvrdě, že se nemůže vejít do úřednického nějakého rámečku. Celou téměř první svou mladost procestoval: Řím znal do posledního jeho obrazu, do nejzapadlejší uličky; pěšky prošel celé Švýcarsko; žil a studoval v Paříži, v Londýně ... ale to bylo také všecko! Všechen zbývající jeho život byl nanejvýš jednotvárný a bezbarvý. Jakoby celý ten život záležel pouze v této snaze po vzdělání, v hovorech o krásnu, vědě, o politice, později pak z dobrých obědů, v letním pobytu na svém statku nebo venkovském sídle, ale vždycky

v obdivuhodně krásné poloze. Ba i svým jměním vládnul nějak obzvlášť rozvážlivě a klidně. Pokud se týče jeho srdce, nejdůvěrnější jeho přátelé věděli pouze tolik, že byl kdysi zamilován do děvčete, kterého mu však nedali, poněvadž žil v poměru velice intimním s velice milou a duchaplnou jednou dámou, nyní už zesnulou; ale všechno to Bělavin lehce asi překonal; jakoby v celém jeho životě nebylo ani jednoho dne, kdy by byl smuten, ba ani příčiny žádné jakoby k tomu nebylo bývalo, kdežto mého heroa při všech jeho praktických, jemu vlastních žádostech asi po třetí už shledáváme v opravdově romantických situacích. Jak se to mohlo přihodit? Leží skutečně v romantismu velký nedostatek vášně nebo romantikové vůbec jako lidé s většími nároky, s ideálem příliš přísným nedají se tak snadno unésti, a proto se zdá, že méně žijí a řídčeji šlápnou na křivo?

Na příchod Bělavina mladí mojí hostitelé poněkud se připravili. V malounkém salónku a v kabinetě podlaha byla navoskována; rozžata byla nově koupená lampa; bylo ujednáno, že čaj, připravený s poněkud hledanými zákusky, rozlévati bude sama Nastěnka — slovem, projektován jeden z těch čajových večerů, kterými tolik oplývá úřednický Petrohrad.

„Vy se račte obléci po domácku, ne nádherně, nýbrž jen co možná svěže," pravil Kalinovič Nastěnce. Chtěl se s ní pochlubit Bělavinovi.

„Ano, můj milý, dobře," odpověděla tato, uhodnuvši ihned, co tím myslí.

V devět hodin ozval se zvonek. Bělavin přijel. Kalinovič představil jej Nastěnce jako hospodyni domu; byla poněkud na rozpacích.

„Ještě jste nebyla tu a my už o vás mnoho spolu mluvili," pravil host nenuceným, ale zdvořilým tónem, tiskna malounkou její ručku.

„A, on o mně mluvil?" otázala se Nastěnka, pohlédnuvši na Kalinoviče.

„Ano," významně odpověděl Bělavin, sedaje a opíraje se o svou drahocennou hůl.

„Nu, ale řekněte mně," pokračoval, obraceje se k Nastěnce jakoby už dávný její známý, „v Petrohradě jste asi poprvé? Povězte mně, jaký udělal na vás dojem? Mě vždycky zajímá vědět, jaký dojem všechno to zanechává v nově přibylé osobě."

„Já Petrohradu dosud skoro ani neviděla a mohu říci pouze tolik, že stavitelství nebo vlastně skulptura — je jedno, co mě překvapilo, protože v jiných městech Ruska... nevím, je-li tomu tak, ale je toho tak málo, že člověk ničeho ani nespatří; ale zde je cítit, že umění tu žije, to hned je oku nápadné... ti koně na mostě, sfingy, na domech sochy..."

Tak slovy snažila se Nastěnka vysvětliti svoji myšlenku, chtíc patrně promluviti o něčem hodně rozumně.

„A což, snad je to i pravda!" zvolal jí v odpověď Bělavin. „Já sám si to namlouvám! skutečně, je tomu tak; a zatím co zaujímáme ne míle, ale sta zeměpisných stupňů, aby měl člověk aspoň nějaký pojem o stavitelství, třeba jet do Petrohradu — to je nemožné!... Kraj je už trochu příliš chudý na výtvory krásného umění... Příliš!"

„Stále se chystáme do divadla a nijak se tam nemůžeme dostat — to je tak mrzuté!" pokračovala Nastěnka.

„Do divadla, rozhodně do divadla jděte!" podotknul Bělavin, „ale jenom ne do Alexandrinky, — Bůh vás chraň! nebo si zkazíte první dojem. Do italské opery jděte. To a Ermitáž, říkám vám, jsou dvě místa v Petrohradě, kde opravdu je možno ztráviti čas estheticky."

„Ano, a do Ermitáže," podotkla Nastěnka.

„Na všechen způsob. A co vám poradím: nezačínejte španělskou školou, sic jak uvidíte Murilla, zabije vám všechno ostatní, na všechno ostatní nebude se vám chtít ani dívat, protože Rafael je tu příliš slabý... Německá škola špatná a malá... Ve francouzské Poussin ještě se vás trochu dotkne, ale Murillo... taková náruživost v koloritu, v podání... Bože ty můj! A všechno to je ve shodě a přiměřeně udrženo s nejvyšším uměleckým taktem — ne-

vyrovnatelně! On a bohatství flámské školy . . . to je úchvatné . . .“

„Ach, jak jsem ráda!“ zvolala Nastěnka, rozrušena už při pouhé myšlence, že všechno to uvidí. „Nevím,“ pokračovala, „pro hudbu nejsem asi zrozena, protože mám velice špatný sluch; ale divadlo . . . Nic tak snesitelného jsem ostatně ještě nikdy neviděla, ale, myslím, že bych hrozně k němu přilnula. A tak se mrzím zde na Jakova Vasiljiče: představte si, před třemi dny přišel k němu mladý jakýsi člověk, Ivolgin, který, jak sám praví, náruživě miluje divadlo a za každou cenu chce být hercem; ale Jakov Vasiljič právě proto nechce s ním udržovat bližších známostí! To je nerozumné a zastaralé.“

Poslední slova Nastěnka pronesla s velkým oduševněním. Bělavin stále upřeněji a pozorněji na ni pohlížel.

„Ano,“ přisvědčil jí.

Kalinovič se při tom usmíval.

„To je ten student, který nás v divadle poslouchal,“ pravil Bělavinu.

Ten pokývnul hlavou.

„Syn,“ pokračoval Kalinovič, „velice bohatého otce; dal jej na universitu; on však tam nic nedělá. S počátku byl unesen Karatyginem a nyní jak blázen studuje Shakespeara. Přišel konečně ke mně, když jsem byl nemocen, a začal si tu přede mnou počínat jako posedlý.“

„Nu ano; tehdy jsi byl nemocen; ale nyní, což? Přece sám uznáš, že snaha jeho je ušlechtilá: nezasluhuje, aby byl za to přezírán!“ namítla Nastěnka.

„A zvláště při nynější petrohradské mládeži,“ vložil se do hovoru Bělavin, „mládeži venkoncem tak přepjaté, způsobné, zatvrdlé, že necítí náklonnosti k ničemu, co jen trochu vybočuje z denního pořádku.“

„Ano,“ přisvědčila Nastěnka. „Ale tolik přiznáte, budou-li s ním jednat takovým způsobem, že i v něm ubijí tuto snahu: dostaví se nedůvěra k sobě, ochladne a pak zapadne úplně. Já nevědouc o ničem, přijala jsem ho, ale Jakov Vasiljič zůstal ve svém pokoji . . . Představte si, a začal

mě zapřísahat, abychom mu dovolili dojít někdy k nám, že toho nanejvýš potřebuje, povídal — a tak mně ho bylo líto! Snad má opravdu talent.“

„Jaký pak talent! kdež to!“ se vztekem už zvolal Kalinovič. „Nic nemůže být pro mě nesnesitelnějšího než sladounké to smiřování se se vším, všechno chtít přikrýti milosrdenstvím, ve skutečnosti však není to nic jiného, než mravní prostopášnost.“

„U mně to dokonce není žádná prostopášnost, ale docela vědomý cit!“ namítla Nastěnka. „On sám to velice dobře ví,“ pokračovala, ukázavši na Kalinoviče a obracejíc se více k Bělavinu, „on ví, jak hrozně zlé mínění jsem měla o božím světě, ale když na mě přišla doba takového neštěstí, takového pádu ve veřejném mínění, že snad každý beztrestně hoditi mohl po mně kamenem, a přece nikdo, ba ani lidé, které jsem snad sama byla kdysi urazila, nikdo mi toho cítit nedal ani dvojsmyslným nějakým pohledem, tehdy jsem poznala, že v každém člověku žije jiskra boží, jiskra lásky a přestala jsem nemilovat lidi a opovrhovat jimi.“

„Mravní obrození k lepšímu,“ poznamenal Bělavin.

„K čemu lepšímu?“ přerušil jej Kalinovič. „Vy sám jste zapřisáhlý pronásledovatel zla . . . Pak nezbývá, než toho známého vašeho pana činovníka chváliti a po hlavě ho hladit.“

„Zlo je nutno pronásledovat, ale dobro při tom přece milovati,“ odpověděl klidně Bělavin.

„A teprv tehdy budete v člověku hluboce nenáviděti zlo, až dovedete milovat v něm jiskru, každou, byť sebe menší kapku dobra!“ podotkla Nastěnka v plném rozohnění a ručkou uhodila i na stůl.

„Bravo!“ zvolal Bělavin, tleskaje jí. „Jakovu Vasiljiči, pokud jsem mohl pozorovat, kapky je málo; on by rád ve všem viděl hmatavou důstojnost, u něho všechno aby nosilo nějaký mundur, mělo svou náležitou hodnost: teprv potom snad uvěří.“

„Právě,“ podotkla Nastěnka. „Tomu vždycky byl náchylný. Forma někdy mu zavřela oči nad takovou nestvůr-

ností, že by jinak duši pobouřiti musila hned na první ráz. Vzpomeň si, na příklad, jen na své styky s knížetem," dodala Kalinoviči, který velice dobře cítil, že jej ve sporu začínají snižovat, a proto se už doopravdy rozzlobil.

„Počkejte! hned vám dopřeji rozkoše, abyste se tou jiskrou boží mohli potěšit. Hned dopíši pro toho pána. Počkejte; ať si vás tu udeklamuje!" pravil poloužertovným a poloupodrážděným tónem a dal se ihned do psaní lístku.

„K čemu pro něho psát, abys se mu potom vysmál?" pozna[illegible]nala Nastěnka.

[illegible] mne [illegible], dodala, [illegible] hlavou.

Bě[illegible] tak ještě!" odpověděl t[illegible]ívat se budu na vás, co vy, milosrd[illegible] zatím byl jako u vytr[illegible]ší úlohou už jednou je — zalíbení mi[illegible] výborně!" volal a obr[illegible] dobra v hromadě smetí —; úloha, kter[illegible] Nu, a jak já? [illegible]šlená a ve skutečnosti jí nikdy nedos[illegible]ujte jen verši víc[illegible]alinovič a odeslal lístek.

Student nedal [illegible]sl a vůbec [illegible]ekat: nevstali ještě od čaje, když tu náhle [illegible]ř mu radostí jen zářila.

„Jak jsem vám povděčen!" pravil Kalinoviči.

„M-r Bělavin!" pravil tento s úsměškem.

Student přišel do největšího nadšení.

„Jak jsem rád, že mám štěstí..." začal, zajíkaje se a sedaje si vedle nového svého známého. „Jakov Vasiljič snad vám už říkal..."

Bělavin mu odpověděl zdvořilým úsměvem.

„A což, jak se vám daří Hamlet?" otázal se Kalinovič.

„Hamleta jsem už, Jakove Vasiljiči, nechal," odpověděl student naivně. „Jak jste docela správně poznamenal, je příliš hluboký a jemný pro mě ve svém provedení; ale teď — jak je mně to milé, právě jsem se chtěl, dovolíte-li, poradit s vámi — ve známém jednom domě pořádají k dobročinnému účelu divadlo: nu a celou hru ovšem nelze provést, navrhnul jsem tedy a chci také přednésti jednotlivé scény z Romea a Julie."

„A sám ovšem budete hrát Romea?" otázal se Kalinovič.

„Ano, nevím, jak se mi to podaří. Konečně na sebe se ještě nejvíc spolehám, protože jsem přece mnoho pracoval, ale nejhorší je, že děvčata, která dosud spolupůsobí, na žádný způsob nechtějí hrát Julii.“

„Proč?“ otázala se Nastěnka.

Student pokrčil rameny.

„Prý, odpověděly, role je těžká a pak Julie prý miluje Romea a tu lásku hráti na jevišti prý se pro ně nesluší.“

Nastěnka se usmála.

„Zrovna tak jako na venkově: tam, jak vím, chtěli v jednom domě hráti ‚*Hoře* [redacted] *) ale ani jed[redacted] dáma nechtěla hráti úlohu Sofji [redacted] Molčalinem!“ obrátila se k [redacted]

„Společný osud [redacted] nému účelu!“ odpověděl tento.

„Předneste n[redacted] linovič studentu s očividným úmysle[redacted]

„Dovolíte-li, i k[redacted] bě,“ odpověděl tento, ničeho nepozoruje. „Jen ze [redacted] — to je nepohodlné; nejsem téměř ani s to ... dovolte, a[redacted]h vás požádal, byste četla Julii. Soyez si bonne,“ **) obrátil se k Nastěnce.

„Nikdy jsem nečetla a budu asi špatně číst,“ odpověděla Nastěnka, pohlédnuvši zběžně na Kalinoviče.

„Myslím, že budete číst výborně!“ poznamenal student.

„Ovšem, kdo jiný má číst Julii, ne-li vy?“ pravil k ní Kalinovič.

Nastěnka s ledva znatelnou výčitkou kynula mu hlavou.

„Dovolte,“ pravila a snažíc se zahladiti dojem úsměšného tónu Kalinovičova, vzala do ruky knihu, zprvu si prohlédla celou určenou pro ni scenu a začala pak číst, ale ne žertem, doopravdy.

Student byl v nadšení.

„Výborně!“ zvolal a sám přednášel s ohněm.

---

*) *Hoře z rozumu* jest známá komedie A. S. Gribojedova. Pozn. red.

**) Buďte tak dobrá.

Kalinovič s úsměškem pohlédnul na Nastěnku i Bělavina; ale neodpověděli mu tímtéž způsobem, naopak, Nastěnka, začínajíc čísti následující monolog, čím dále četla, tím většího nabývala ohně; vnikala v roli: uvyklá už téměř od dětství čísti nahlas, četla takořka bezvadně.

„Víte co? Vy čtete překrásně; máte rozhodně scenické nadání!“ pravil konečně Bělavin, zachovávající po všechen ten čas ve tváři výraz, z něhož nebylo naprosto možno uhodnouti, co si vlastně myslí.

„Ach, to jsem velice ráda!“ zvolala Nastěnka. „Ještě bude z[redacted] horečka t[redacted] obracejíc se ke Kalinoviči.

[redacted]nto.

Stude[redacted]ení.

„Výborně, [redacted]tiv se k Bělavinovi, vyptával se tohoto: „[redacted]kněte mně, prosím vás... jak já?“

„Není to zlé; věn[redacted]e sluchu; třeba vniknouti více v jeho smy[redacted]ráti nervy, a ne plnou krví!“ odpověděl tento.

„Ano, máte pravdu, právě toho chci dosáhnout,“ souhlasil s ním student. „Ale vy jste znamenitá!“ obrátil se k Nastěnce, „a konečně... já se neosmělím — ale bylo by to pravé dobrodiní pro nás — kdybyste dovolila a já vás poprositi směl, zahrajte nám Julii. Divadlo je u naší dobré známé, madame Volmar... zítra k ní zajedu a řeknu jí o tom: bude nadšena.“

„Děkuji vám, ale já nikdy nehrála,“ napolo odmítala jeho prosbu Nastěnka.

„De grace soyez si bonne!*) Buďte velkomyslna, jsem hotov na kolenou vás prosit!“ dodal student.

„Ne, prosím, ona nebude hrát!“ rozhodnul Kalinovič, aby konec učinil této sceně a obrátiv se k Bělavinu, zavedl s ním hovor na zcela jiné pole.

Ale to studenta neodstrašilo: přece jen potichounku začal uprošovati Nastěnku. Ani ho skoro neposlouchala a

*) Smím-li prosit, buďte tak dobrá

otevřevši Romea, kterého poprvé měla v rukou, ani sama toho nepozorujíc, zabrala se do čtení.

„Ach, jak je to krásné, Bože můj!“ pravila.

Student pohlížel na ni s jakýmsi pohnutím, také Bělavin upřel na ni občas zádumčivé, modré své oči.

Ve dvanáct hodin se začali hosté poroučet.

„Nuž, bařuško, vládnete takovým pokladem! . . .“ v předsíni potichounku pravil Kalinoviči Bělavin.

Kalinovič spokojeně se usmál, ale k Nastěnce se vrátil zamyšlen.

„To musí být výborný člověk ten Bělavin!“ pravila.

„Ano,“ odpověděl jí mechanicky Kalinovič.

Myšlenky jeho byly daleko v tu chvíli.

IX.

Scena, kterou jsem popisoval v předcházející hlavě, opakovala se dosti často a mravní soulad Nastěnky s Bělavinem projevoval se stále jasněji a jasněji. Kalinovič zatím stále se od nich vzdaloval a soustřeďoval se sám v sobě. Duše jeho nebyla toho rázu, aby se těšiti dovedla z tiché lásky a skromného přátelství. Malounký komfort, v jakém žili, začal se mu zdáti směšným až do hnusnosti. S pocitem jakési rozvzteklenosti odvracel se Kalinovič od výkladních skříní, ve kterých před očima tak svůdně se mu mihaly různé věci zdánlivě tak nevyhnutelné pro každého pořádného člověka. Jda kolem velikých domů, v jejichž parádních poschodích při večerním osvětlení v zrcadlových sklech se obrážely květiny, lustry, kandelábry, veliké obrazy v zlatých rámech, mimoděk se vždycky zastavil a s jízlivou závistí pomyslil sobě: „Jak je zde krásně a žijí tu lecjací šťastní hňupové!“ Tentýž účinek měly na něho ekypáže, za tři tisíce koupené kožichy a konečně i sloužící, uniformovaný Petrohrad. Bez hlubokého, srdečného záchvěvu nemohl se už ani dívat, když z nějaké soudní budovy vycházel nějaký dost mladý ještě pán s kříži, hvězdami na prsou a v zlaté uni-

formě komořího. Kromě těchto rozmařilých a ctižádostivých choutek viděl před sebou ještě mnohem závažnější otázku: peníze přivezené Nastěnkou musí konečně se projíst tak průběhem jednoho roku, ale co potom? Kalinovič odnikud nic nedostával. Už i omrzelost a opovržení začínal pociťovat k svému darmožroutství: jako člověk od přirozenosti činný, schopný práce, nedovedl si vydělati ani kousek chleba a živil se posledními drobty chudé své milenky. — To už bylo nade všechny jeho síly! Aby konečně aspoň něco podniknul, rozhodnul se přemoci v sobě samolibost, a poslal Zykovu povídku, zapřísahaje Zykova, aby ji vytisknul a vůbec mu při journále opatřil práci. Sám osobně Kalinovič nebyl s to doručiti mu svůj výtvor a vyslechnouti snad od přítele ještě několik trpkých lekcí; ale, aby se omluvil, vysvětlil své jednání tím, že byl tři měsíce nemocen a dosud nikam nechodí.

V odpověď na to dostal psaní s černou pečetí. Adresa byla psána ženskou rukou a byla celá skropena slzami. Odpovídala mu žena Zykovova: „Vašeho přítele, kterému píšete, není více na světě; je tomu čtrnáct dní, co umřel, stále čekal, že vás aspoň ještě jednou uvidí. S Vaší prosbou nevím, co si mám počít. Nechtěl byste, abych poslala Vaše dílo Pavlu Nikolaiči, který po smrti zesnulého mého muže chce s námi, zdá se, hrozně naložit...“ Dále číst Kalinovič nebyl s to: to byla poslední rána, kterou mu zasaditi hrozil osud. Věděl, že, ať sebe hlouběji a sebe mocněji Zykov jej urazil, přece to byl jediný člověk v Petrohradě, který by měl s ním lidské účastenství a svým vlivem by mu dopomohl k literární kariéře, když už proň nebylo jiného útočiště života; nyní neměl už nikoho a ničeho...

Vy, mladíci i nemladíci, hledající sobě v Petrohradě místo, zaměstnání, chléb, vy pochopíte postavení mého heroa, jelikož ze zkušenosti asi víte, co znamená pro člověka v tomto případě ztratiti poslední oporu, zatím co pronásledovati vás nepřestává dráždivá myšlenka, že zde v Petrohradě je na sta zaměstnání, na tisíce služeb s překrásným služným, s báječnými byty, s láskou představených, mohou-

cích pro vás udělati všechno — a jen vám ničeho nedají a jen vás nikam nepustí! Kalinovič, aby skryl před Nastěnkou svoje zoufalství, rychle vyšel z domu. Hlava mu šla kolem: tu jej napadlo, nenajde-li ztracenou tobolku a v ní jedenkrátstotisíc; tu zas, nemohl-li by za peníze prodat duši čertu a konečně nemohl-li by se dáti k zbojníkům, naloupiti peněz a vrátiti se pak opět mezi lidi.

Pojednou ozval se za ním hlas: „Jakove Vasiljiči!“ Kalinovič trhnul celým tělem. Byl to hlas knížete Ivana a v mžiku stál už i on před ním, seskočiv na chodník se šviháckého faëtonu.

„Co děláte a jak se máte? Na tisíce otázek mám pro vás, na tisíce proseb. Odpusťte! Ale aspoň řádeček kdybyste byl napsal!...“ pravil kníže, tiskna, jak obyčejně, Kalinoviči obě ruce.

„Co bych psal: žiji v Petrohradě,“ odpověděl tento.

„Ano; ale co děláte, řekněte mně, sloužíte zde, zabýváte se literaturou?“

„Ne, nesloužím, ale literaturou se trochu obírám.“

„Ano,“ opáčil po něm kníže, „ale jak vůbec se vám vede: dobře... ne zle?“

„Ani tak, ani onak,“ odpověděl Kalinovič.

„Ani tak, ani onak!“ opakoval po něm opět kníže, „ale teď jste už s našich polí jahoda: jste ženat.“

Kalinovič vzplanul.

„Ne, nejsem ženat,“ odpověděl.

„Jak?... bez žertu?...“ otázal se kníže, pohlédnuv mu do tváře. „Jak to, u nás se to tvrdí najisto? Mamzel Godněvová je v Petrohradě?“

„Je v Petrohradě.“

„A opravdu nejste ženat?“

„Nejsem,“ ještě jednou odpověděl Kalinovič.

„Hm!“ prohodil kníže. „Jak jsem rád, že jsem vá potkal!“ pokračoval, bera Kalinoviče za ruku a kráčeje s ním „Ale podívejme se, jak se Petrohrad zvelebuje; přijedeš sem za nějakých pět let a nepoznáváš ho. Pohleďme: tu se

zdvihá nějaká budova... jaké to bude rozkošné stavení!“ pravil kníže, o čemsi patrně přemýšleje.

„Jste tu sám, vaše jasnosti, nebo s rodinou?“ otázal se Kalinovič, který zatoužil náhle spatřiti kněžnu.

„Ne, jsem tu sám. Mamzel Polína se přestěhovala sem. Matka její umřela. Míní se zde trvale usadit a já přijel proto, abych ji uvedl,“ odpověděl roztržitě kníže a pozastavil se na okamžik v zamyšlení. „Jste dnes volný?“ začal pojednou, obraceje se ke Kalinovičí, „nechtěl byste se mnou poobědvat v hostinci, zajeli bychom pak k mamzel Políně. Žije tu za Petěrhofem ve ville — v nejrozkošnější poloze, jaká kdy na božím světě byla stvořena.“

Kalinovič mlčel.

„Buďte tak dobrý,“ pravil opět kníže.

Můj heroj mimo dům nikdy neobědval a velice dobře věděl, že Nastěnka v starostech o něho čekati bude celý den; ale sám ani nevěda proč, přivolil.

„Sláva, sláva!“ zvolal kníže a křiknuv na ekypáž, posadil Kalinoviče vedle sebe.

Bystře nesl se pár šerých rysáků po špalíčkovém dláždění. Kalinovič zase jednou pocítil příjemné kolébání dobré ekypáže a v srdci opět pocítil marnivou pýchu — že rozvalen sedí na pružném sedadle a pohlíží dolů na hustý zástup pěších.

„Na Mořskou!“ křiknul kníže a zastavil se u Dusseaua.

V prvním pokoji vyšel jim vstříc lokaj ve fraku, s bílou vestou a nákrčníkem, s ubrouskem v rukou.

„Dobrý den, Michajlo,“ pravil mu kníže přívětivě.

Lokaj s úctou a radostí vycenil zuby.

„Dávno již tu ráčíte býti, vaše jasnosti?“ pravil.

„Nedávno, nedávno... To jsou vesměs Tataré: račte vědět! a co je pozoruhodno, je to nejpoctivější lid!“ pravil kníže Kalinoviči, vcházeje do jedné z odlehlejších komnat.

Michajlo jej následoval.

„Nuž, dejte nám něco k jídlu,“ pokračoval kníže, sedaje si po způsobu starého hosta na divan, „jen prosím vás, ne váš erární oběd,“ dodal.

„K službám, vaše jasnosti," odpověděl lokaj.

„Předně, dejte nám udělat, jen máte-li velice dobré telecí, kotlety au naturel, ale ani kapky másla — Bože chraň; pak: kuřata jsou, že?"

„Ty nejlepší, vaše jasnosti: za půldruhého rublu ve stříbře."

„Nuže tedy... Polévku dokonce ne à la purée,*) tu zde u vás mizerně připravují, dej ji udělat à la tortue,**) ale aby byla piquant — comprenez vous?" ***)

„Oui, je comprends,"†) odpověděl Tatařin, vyceňuje zuby.

„Nu a pak tam máte snad nějaké ryby?"

„Pstruhy, vaše jasnosti."

„Dobrá... Víno přines šampaňské; rozumí se, ať ho dají do ledu — a pak nám dej ještě láhev rýnského. Ale vy, myslím, při obědě raději pijete červené?" obrátil se kníže ke Kalinoviči.

„Všechno jedno," odpověděl tento.

„Všechno jedno? To víno je ostatně velice dobré."

„Za pět nebo za osm rublů ráčíte poroučet?"

„Za osm, za osm, můj milý," odpověděl kníže.

Lokaj odešel.

„Úžasně poctivý lid!" opakoval ještě jednou kníže, když lokaj odcházel.

Oběd byl hotov v půlhodině.

„Ne, ne, ta vůně!..." pravil kníže, dojídaje polévku; „ale kotlety za to, můj milý, nestojí za nic!" dodal, obraceje se k lokaji, „suché jsou a cítit je dýmem. Ne, to je barbarství: tak nakládat s našimi žaludky! Není-li pravda?" obrátil se ke Kalinoviči.

„Ano," odpověděl tento, ne bez mrzutosti si mysle: že mu to všechno velice chutná, zvláště u srovnání s tou kalnou polévkou a zaschlým hovězím, které jim připravovala tří-

*) hrachovou.
**) želví.
***) rozumíte?
†) Ano, rozumím.

rublová kuchařka. Tentýž dojem měl, když vypil sklínečku měkkého a vonného rýnského vína, nevrle si připomněv, že doma na rozkaz lékaře pro svoje zdraví měl by pít právě tak dobré víno a zatím že se spokojiti musí šedesátikopejkovou madeirou.

„Místo pirohů nám podej ovoce. Myslím, že to bude dobře tak," pravil kníže. Když bylo konečně po obědě, posrkuje z malinkého kalíšku maraskino, zapálil si doutník a rozvalil se na divaně.

„Povězte mně, Jakove Vasiljiči, něco pěkného!" pravil, chtěje si patrně požvatlati.

„Nic zvláštního vám nemohu říci. Nevíte vy něco, co je u vás nového?" odpověděl Kalinovič.

„E, prosím vás! co se kloudného může dít v té naší zapadlině?" zvolal kníže. „Ostatně, měl jsem poslední čas mnoho starostí. Když zemřela ctihodná naše stařenka, vedle zármutku, který nám tak připravila... musilo se všechno přivésti do nějakého pořádku. Jmění zůstalo po ní ohromné, jakého nikdo a nikdy ani neočekával. Jen v papírech zůstalo po ní na pětkrát sto tisíc ve stříbře... to je věru hrozné.

Mráz přeběhnul Kalinoviči po těle.

„A statek sám, tuším, také je velice pěkný?" otázal se, snaže se mermomocí dodati sobě vzezření lhostejného posluchače.

„A statek — hle, jaký je. Nemluvě už o obroku čítá pět krupičných mlýnů a počítám-li minimální důchod každého z nich, pak jenom tato část jmění nese — patnáct tisíc ročního důchodu ve stříbře, pak je ještě statek pod Moskvou... nepočítal se dříve za nic, za hloupost, a tu najednou — bohatí lidé patrně všude mají štěstí — najednou tudy vedou železnou dráhu: jakýsi pán si usmyslil založiti tu zahradní plantáže a jen za pouhou půdu platí teď, — čert aby to spral! deset tisíc čistého ročně. To je, bařuško, jeden kousek k druhému — statek, na kterém už nebude ani hladu ani moru, který nebude potřebovat žád-

ných oprav ani pojišťování. Věčný důchod z věčného kapitálu — inu, radost a dost.“

Jak demona pokušitele poslouchal Kalinovič knížete. „A všechno to by mohlo být moje!“ ozvalo se v hloubi jeho duše.

Účet, který měl platit kníže, obnášel dvaatřicet rublů. Položil na stůl třicetpět a se slovy: „ostatní si nech“ odcházel.

Kalinovič jej následoval.

„Ten člověk dá sklepníku tři ruble na vodku jak desetník, a já se ohlížím, že bude mi platiti po parníku tam a zpět rubl stříbra. Přišlo by mně velice vhod, kdyby zaplatil za mě. Ó chudobo! jakými hnusnými a podlými myšlenkami naplňuješ srdce lidské!“ pomyslil si můj heroj a aby předešel svému přání, pospíšil si, aby se k pokladně dostal první a koupil si lístek. Rychle letěl parník, když vyjel na moře. Hojný zástup passažerů vesele se kupil na palubě a jenom Kalinovič byl zádumčiv; ale kníže nenápadně opět zavedl hovor na tentýž předmět.

„Výborný je to podnik — s těmi parníky,“ pravil: „patnáct, osmnáct procent; k tomu tak upotřebit peněz cousiny — to by bylo něco znamenitého!“

„A což je nemá v oběhu?“ otázal se Kalinovič.

„Ne,“ zlostně odpověděl kníže, „docela ničemně leží v bance, kde za našich podnikavých časů, říkejte si co chcete, je nechávat jest hloupé a neuvědomělé. Ale co si počnete? Jako ženská koupila si tu nyní letohrádek, má tam rybolov, senoseč, krávy — a je v nadšení; ale ve skutečnosti je to konečně pouhá hračka, kapka v moři u srovnání s prostředky, které by záhodno bylo dáti v oběh tak, že, kdyby jen trochu věci rozumněji se zařídily a trochu správněji se zorganisovalo hospodářslví, neslo by jedenkrát sto tisíc jisto jistého ročního důchodu ... dovolte, vždyť to už je německé vévodství!“

„A všechno to by mohlo být moje!“ neodbytně ozývalo se v duši Kalinoviče.

Parník zatím dojel k přístavu; tam je už očekávala

a přijala velká veslová loď. Zdálo se, jakoby všechno se bylo smluvilo okouzliti Kalinoviče. Večer byl jasný, tichý, teplý; jak ohnivá skvrna hořelo slunce už nevysoko stojící nad rozlévajícím se do dáli mořem a pozlacujíc jeho okrajinu v jiskrách pobíhalo po drobných hřebenech vln. Jakoby křídly mávali, začalo veslovat dvanáct mužů-veslařů v červených košilích, lemovaných posamentem. Po březích objevovaly se v zahradách skryté letohrádky nejrozmanitějších architektur. Z některých z nich rozléhaly sé zvuky pian, v zeleni se míhaly bílé, vkusně dpravené šatičky s velice hezounkými hlavičkami. Před jedním letohrádkem veslová loď konečně zastavila: mramorovými schůdky sestupoval od něho malounký přístav do moře.

„Allons!“ pravil kníže, seskakuje a ihned vedl Kalinoviče do zahradní aleje, kde hned na prvním kroku je vítaly všechny dekorativní výzdoby petrohradských letohrádků; v dáli pak vykukoval jeden z těch gothických domečků, které jsou tak hezoučké a které dosud možno viděti v malých německých městečkách. Čím dále šli, tím větší se jim naskytovalo divadlo: tu se pestřila čínská besídka, ku které přes strouhu, jako hračka, přehozen byl dřevěný můstek, tam zas bylo vidět cosi na způsob jeskyně, a hle, tu zas kamsi daleko táhnul se tmavý akatový korridor, u jehož vchodu na podstavci seděl prstem hrozící amor, jakoby výstrahu dával: „nechoď tam, smrtelníče — zahyneš!“ Ale jaká byla prostora před domem — těžko si vůbec představit: jakoby dlouhé své listy k němu prostíraly, stály tu jakési topolům podobné, z ohromných kádí vyrůstající rostliny; v prostředním záhoně vykvétaly růže zvící lidské pěsti obklíčené jako věncem jiřinami všemožných barev. Balkon byl úplně zahalen břečťanem. Paní domu našli v prvním hostinském pokoji, útulně stulenou na malém divánku a před ní stál zlatem vyzdobený pracovní stolek. Polína, poněvadž měla smutek, byla v bílých šatech a ve zvláštním účesu, patrně schválně pro ni upraveném, zdála se Kalinoviči mladší a krásnější. Proti ní seděl stařec s vážným výrazem ve tváři a s dvěma hvězdama na prsou.

„Vsaďme se o tisíc, že neuhodnete, koho jsem vám přivezl!“ pravil kníže, vcházeje.

„Ach, m-r Kalinovič! Bože můj —! Jaký osud vás sem přivedl?“ zvolala Polína, přátelsky mu podávajíc ruku.

„M-r Kalinovič!“ představila jej starci a uvedla jeho jméno, v němž Kalinovič poznal jedno z těch respekt vzbuzujících jmen, při jejichž zvuku srdce malých smrtelníků mimoděk se zachvějí. Ne beze strachu spojeného s úctou poklonil se starci a usednul v uctivé póze.

„Měl jsem, vaše jasnosti, čest, zajeti dnes k vám, ale nebyl jsem předpuštěn,“ pravil kníže. Z jeho hlasu rovněž vyznívala úcta.

„Ano, já dnes časně vyjel z domu,“ odpověděl stařec, natahuje slova a to takovým tónem, jakoby mluvil největší pravdu.

„A co baronessa?“ otázal se kníže, obraceje se k Políně.

„Ach, baronessa — hrozně mě zas dnes pohněvala! Představ si, čekala jsem tu na hraběte s obědem,“ odpověděla Polína, ukazujíc na starce, „baronessa mínila také přijet; jsou už čtyři hodiny, nejede, půl páté — nejede. A hrozně se mi chtělo jíst; konečně hrabě přijede; ale dostal co proto — že?“

„Ano a hodně,“ odpověděl stařec s úsměvem.

„A ona pořád nikde!“ pokračovala Polína, „a představ si, teprve v šest hodin přijde konečně od ní posel: píše, že nemůže přijet na oběd, protože se jí polámalo cosi na tilbury*) a že se zapřisáhla, na letním bytě nejezdit jinak, leč když sama bude moci řídit koně.“

Hrabě zakýval hlavou.

„Přemilé děvče. Já ji mám hrozně ráda. Ach, jaká je milá. N'est ce pas?“**) obráiila se k němu Polína.

„Ano, c'est une femme de beaucoup d'esprit.***) Znal

*) Lehký kočárek s dvěma koly.
**) Že?
***) Je to velice duchaplná žena.

jsem ji ještě jako dítě a už tenkrát měla při sobě něco neobyčejného. Une femme de beaucoup d'esprit!“ dodal.

„Ach, ano, ano!“ přisvědčila Polína. „Nu, a co vy? Povězte mně, jak se máte?“ obrátila se ke Kalinoviči, chtíc jej patrně vylákati z jeho zamlklosti.

„Co jsme slyšeli o m-r Kalinoviči, není vůbec pravda!“ podotknul ihned kníže.

„Je-li možná?“ otázala se Polína trochu jakoby na rozpacích.

„Naprostá lež!“ odpověděl Kalinovič, opovržlivě se při tom ušklíbnuv.

„Co povídáte?“ zvolala Polína a ihned snažila se změniti předmět hovoru, obracejíc se s jakousi otázkou na starce.

„Zdá se, že baronessa přijela,“ prohodil kníže.

„Ach, jak jsem ráda!“ zvolala Polína a v tom už do pokoje chvatně vešla rozkošná dáma, oděná s takovým vkusem, že Kalinovič nikdy ani netušil, že by vůbec možno bylo tak se obléci.

„Bonjour, prince!“*) zvolala na knížete. „Bože! koho nevidím? Dědoušek!“ dodala pak, obracejíc se k starci.

„Opět dědoušek?“ odpověděl tento, krče rameny.

„Ne, ne, vy nejste dědoušek! Vy jste mlaďoučký!“ odpověděla rozpustile baronessa. „Bonjour, chère Polína!**) Ach, jak jsem unavena!“ dodala, sedajíc si na divan.

„Na tilbury?“ otázala se jí Polína.

„Ovšem. A představ si, jaká nehoda: právě jsem ztratila náramek a co nejhoršího při tom — je to dar mého bratra, sama nevím, jak jsem jej tak mohla ztratit. To se ta nesnesitelná moje Beauty vždycky tak hrozně vzteká; pevně jsem ji držela a při tom asi zavadila jsem nějak rukávem nebo rukavičkou — to je mrzuté.“

„A baron vám dovolil, abyste jezdila sama?“

„Ó, já v tom ohledu neposlouchám; afsi vrčí.“

---

*) Dobrý den, kníže!
**) Dobrý den, drahá Políno!

„Myslím, už mávnul nad vámi rukou," s úsměvem pronesl stařec.

„Ještě by!" přidala hned baronessa. „Ach! à propos náramku, abych nezapomněla," pokračovala, obracejíc se k Políně. „Včera nebo předevčírem byla jsem ve městě a zajela jsem k m-r Lobri. Povídal, že se chystá všechny tvoje brillanty roztřídit a předělat; a nikomu jinému je, prosím tě nedávej: ten člověk je genius ve svém povolání."

„Je jich mnoho — všechny snad?" pravila Polína.

„Na všechen způsob, chère amie, všechny!" dodala hned baronessa. „Víš, jak se teď nosí brillanty? Rappelez vous,"*) obrátila se k starci: „na plese Vronské madame Peynar. Všechna zalita byla brillanty, ale všechno to tak mile bylo rozhozeno, že nic nebylo ostře nápadné a ensemble byl úchvatný."

„Vous avez beaucoup de perles,"**) otázal se stařec Políny.

„Tak mnoho, že už mne ani netěší!" odpověděla tato.

„Dejte se nám na ně podívat... buďte tak dobrá, chère amie, soyez si bonne; já mám hrozně ráda brillanty a myslím, že bych jako bajaderka dovedla si s nimi hrát celý den," pravila baronessa.

„A nač? Ne..." podotkla Polína.

„Já je hned přinesu," dodal kníže.

„Ayez la complaisance,"***) pravila k němu baronessa.

Kníže odešel.

„To není špatné!" pravil, jda kolem Kalinoviče a dal mu v rukou potěžkati skříni, kterou Polína jaksi nerada otevřela a opatrně z ní vybírala různé předměty.

„C'est magnifique! C'est magnifique!"†) pravil stařec, prohlížeje hned solitaire, hned brillanty a zas perlový náhrdelník.

---

*) Pamatujete se?
**) Máte mnoho perlí?
***) Buďte tak laskav.
†) To je nádherné! To je nádherné!

„Škoda, že to všechno je až v směšné úpravě. Pohleďte na ten hřebínek: ach, jak musily být naše babičky hloupoučké! nosit takovou práci!“ zvolala s rozjiskřenýma očima baronessa.

„Onehdy jsme tu s cousinou zajeli odhadnout cenu všeho toho,“ obrátil se kníže ke starci: „dvě stě tisíc rublů ceny mají jen kameny, bez práce.“

„To bych řekl,“ poznamenal tento.

Když o brillantech domluvili, vešli všichni do jídelny na čaj: tam na okrouhlém stole stojící ohromný stříbrný samovar starodávné práce přivedl hovor opět na tentýž předmět.

„A tu se stříbrem taky nevím, co si počít: takové staré je to všechno . . .“ prohodila Polína.

„Ohledně stříbra, chère cousine, jak chcete, ale tu nejsem s vámi za jedno. Představte si jen, prosím, ty různé poháry a vásy starosvětské práce! Jaký švih, jaké rozkošné formy! Pak ty po stěnách rozvěšené vyřezávané práce, různé bacchantické a gladiatorské sceny . . . nahé najady . . . všichni ti nynější sochaři, co se jemnosti práce týče, proti starým nestojí ani za groš: a něco tak krásného předělávat — byla by bezbožnost.

„Nevím, opravdu!“ pravila Polína.

„Jaké pak rozpaky!“ pokračoval kníže, „to tím méně, jelikož v budoucím svém bytě budete mít asi krb a ten vystrojit zde těmi poklady — bude něco znamenitého.“

„Ano, to může být roztomilé; ale, prosím vás, ne mnoho; nebo to bude dělat dojem krámu na stříbrné náčiní,“ poznamenala baronessa.

„Mnoho, rozumí se, není ani třeba. Stačí vybrat nejlepší exempláry. Kdež pak všechno!“ odpověděl kníže. „Nebožtík generál,“ pokračoval, šeptaje Kalinoviči skorem do ucha a zacláněje si rukou ústa, „byl po polské výpravě správcem konfiskovaných statků a můžete proto posoudit, jaký to byl pro něho pramen a co se toho dalo nahrabat.“

V besedě se pokračovalo i dále v tomtéž tónu. Kníže konečně připomenul Kalinoviči, že je čas k odjezdu a oba

se poroučeli. Polína byla tak roztomilá, že nechala ostatní své hosty o samotě a šla je vyprovázet přes celou zahradu.

„Prosím vás, m-r Kalinovič, nezapomínejte na mě! Přijďte někdy na celý den; když budeme volni, pohovoříme si, přečteme si něco spolu. Nenapsal jste zas něco? Přineste mi to s sebou, prosím," pravila.

Kalinovič se poklonil.

Tatáž veslová loď dopravila je na parník. Za noci moře osvícené měsícem bylo ještě krásnější; ale můj heroj si toho nyní nevšímal.

„Slavný je to člověk, ten hrabě!" pravil k němu kníže, „a má velkou moc. Má velice rád tu kozičku zde, baronessu ... Proto se také ovšem leccos povídá; z její strany však, rozumí se, nelze předpokládat nic vážného: je na to příliš mladá a příliš velkosvětská; ale ať je tomu jak je, má na něho silný vliv; prostřednictvím jeho dá se nejlépe něčeho dosíci — a ona sama je v tom ohledu dost přístupna: ráda také rozhazuje, dloužky dělá; a dotkne-li se někdo této strunky, může na ni leckterý kousek zahrát."

Kalinovič, naslouchaje těmto slovům, zamračeně pohlížel na skvící se v dáli kupoli Izáka. Na venkově mohl ještě sledovat jisté principy, jisté zásady, které stály výš, byly poctivější, šlechetnější: ale v Petrohradě se to stalo téměř nemožným. V jeho pomyslech, touhách shasínal nadobro každý záblesk poesie, která před tím přece byla patrna v jeho náklonnosti k vědě, v jeho literárních snech, v jeho sympatii k dobrosrdečnému Petru Michajlyči a konečně v jeho lásce k milé, energické Nastěnce; nyní však všechno to zapadlo a v popředí stálo pouze kamenné, bezsrdečné město s jediným svým životním aksiomatem, že peníze jsou pro člověka — vším!

Zlostně a hrubě Kalinovič zazvonil u dvéří svého bytu. Nastěnka dosud nespala a sama mu otevřela dvéře.

„Ó, můj milý! prosím tě, co to? Kde jsi byl? Já si myslila už, Bůh ví co."

„A k čemu to? Zajel jsem si do Pavlovska se svými známými. Nemohu přece sedět pořád mezi čtyřmi stěnami!“ odpověd l Kalinovič.

„Ale žes se o ničem ani nezmínil! Stále jsem čekala, ba dosud jsem ani neobědvala,“ pravila Nastěnka.

„Mělas obědvat!“ prohodil Kalinovič a ihned ulehnul; ale spánek jeho byl neklidný: hned stříbrný samovar, hned hrabě, hned zas pět mlýnů za sebou vznášelo se před ním v snách!

X.

Kníže obýval jeden z velkých pokojů v hôtelu Demuth. Jednoho rána proti svému obyčeji neoblečen dosud, v nočním hedvábném svém županu seděl u psacího stolku a cosi četl. U krbu se ohřívaje stál druhý pán v paletotu, ryšavý, s ptačím, trochu odulým obličejem, dost neohrabaný a rázem v sobě prozrazující cizince.

„Pětkrát osm — čtyřicet, výborně!“ pravil kníže, vraště své krásné čelo.

Ryšavý pán se samolibě usmál.

„To je přece pěkné!“ pravil.

„Buďte tak dobrý! Pěkné?... čtyřicet procent... dovolte!“ volal dále kníže a hned na to po chvilkovém přemýšlení, jakoby uvažuje sám pro sebe, začal znovu: „nyní by se tedy jednalo jen o kapitál; já sice mám peněžní kapitál; ale co si mám počít — patří přízni! Na procenta mi ho nedají — řeknou: vezmi si peníze jen tak! ale to ‚tak‘ je pro mě ostrý nůž. Já svou povahou jsem kupec: bez procent nedám nic, sám žádných nepotřebuji. To už je tak, rozumíte, kupecká čest.“

„Rozumím,“ promluvil jeho společník, „což tedy?“ dodal.

„Co je si tedy počít; třeba se rozhodnout: přece jen bych to rád provedl nějak hladčeji, abych se necítil už tak příliš zavázán,“ odpověděl kníže a zamyslil se.

Vešel lokaj.

„Kalinovič přijel, vaše jasnosti,“ oznamoval.

„O, čert ho vem! ... Pořád se bude za mnou tahat!“ zlostně pravil kníže. „Ať vejde!“ dodal.

Host vešel. Kníže přijal jej s obvyklou roztomilostí.

„Vítám vás, Jakove Vasiljiči; prenez place,“*) pravil. „Ale co je to, nějak jste zhubnul — jste celý žlutý!“

„Nebylo mi poslední čas nějak dobře,“ odpověděl Kalinovič, který opravdu nebyl si jaksi podoben; z očí vyzírala mu podivná jakási rozhodnost.

„To je zlé, to je zlé“ ... pravil kníže, zaujat patrně svými vlastními myšlenkami a obrátil se opět k dřívějšímu svému společníku.

„A což, začnou-li předběžné operace až po září?“ pravil.

„To je pozdě! Stroje dojdou po moři; právě na tom místě také je voda ... bude zamrznuto,“ odpověděl tento.

„Zamrzne ... ano ... navigace bude přerušena — u ďasa, to je k zlosti!“ zvolal kníže.

„Co vám působí takové starosti, vaše jasnosti?“ otázal se Kalinovič.

„Cukrovar zařizuji. To je m-r Pembrok, Angličan ... Je tak dobrý, že sdílí se mnou svůj projekt; dá-li nyní Bůh, že podaří se nám domoci se privileje, můžeme počítat s jistými čtyřiceti procenty.“

Při těchto slovech pohlížel kníže oknem ven.

„Jen maličkost nám chybí — peníze!“ pokračoval s trpkým úsměvem, „zatím co u tak mnohých lidí milliony kapitálu leží mrtvě ladem! Jako psi v seně: ani sobě ani lidem. Vy, jako obchodník, chápete,“ obrátil se kníže k Angličanu, „co v obchodních záležitostech znamenají peníze. Nic, pouhý prostředek, tolik, co tady ten poštovní papír, který možno vždycky a všady najít. Cenu má především myšlenka podniku, idea — zatím co u nás je tomu vždy naopak. Vynalezněte si cokoliv, i kdybyste hvězdy s nebe mohl snést, nemáte-li vlastních peněz, nic nepořídíte!

„Není kreditu!“ pravil hlubokomyslně Pembrok.

---

*) posaďte se.

„Žádného! Nemluvě už ani o akciích, ani společnosti neseženete žádné: rozžvýkáte jim to, zisk zrovna do úst jim strkáte — ani si nevšímnou. Když tedy už to nejde jinak, zabývám se aspoň hloupostmi. Třicet let je už teď tomu, co skáču na obchodním koníčku a do čeho všeho už jsem se nepustil? Div že pomeranče jsem nepěstoval na stromech osykových — a ze všeho toho nic! Dotáhneš-li to na nějakých třicet tisícovek do roka, nevíš, kterou rukou bys se napřed pokřižoval . . .“

Hovoru toho Kalinovič snad ani neslyšel. Seděl jako na jehlách a použiv nejbližší příležitosti, kdy se kníže odmlčel, obrátil se pojednou k němu.

„Přišel jsem k vám dnes, vaše jasnosti, v příčině svých záležitostí.“

„Co je?“ otázal se tento.

„Ne, o tom se dá mluvit jen mezi čtyřma očima,“ odpověděl Kalinovič.

„Ano . . .“ prohodil kníže a ihned na to, zatnuv zuby do rtu a zavřev oči, obrátil se k Angličanu.

„Nezbývá, sir Pembrok, než abychom svou záležitost odložili do pátku.“

„Do pátku?“

„Do pátku. Já si zatím uspořádám také svoje záležitosti,“ odpověděl kníže.

„Nuž, farewell,“ *) pravil Angličan a odešel.

„Na shledanou, mon ami,**) na shledanou!“ vyprovodil jej kníže a vrátiv se, usednul na původní své místo. „Výborná hlava!“ pokračoval, „to je podivuhodný národ, tihle Angličané, Bože ty můj! Je sice jen jednoduchým mašinistou, ke všemu večer jak večer spije se do němoty; ale tak obratně počítat, povídám vám, nedovede ani nejlepší obchodník. Ale, co si vlastně přejete, můj milý Jakove Vasiljiči, povězte mně?“

„Jedná se o to, vaše jasnosti,“ začal Kalinovič, nutě

---

*) s Bohem.
**) můj příteli.

se do úsměvu, „jak sám jste jednou pravil, Petrohrad je dobrá škola pro mladé lidi . . .“

„Dobrá, velice dobrá,“ opáčil po něm kníže.

„Až příliš,“ pokračoval Kalinovič, „tenkrát, když jsme se poprve viděli, styděl jsem se přiznati, ale nejsem teď v poměrech závisti hodných.“

„Vaše literatura se tedy špatně vyplácí?“ otázal se kníže posměšným poněkud tónem.

Kalinovič opovržlivě se usmál.

„Co literatura!“ namítnul. „Těšiti se z pouhého nadání nedovedu. Pro mě je to přece jen práce a těžká práce, která by se vyvážiti dala jen pořádnými penězy; ale ani toho právě není!“

„Jaké pak peníze! Groše, myslím, a ne peníze! Vším tím zabývati se jen tak, pro zábavu, jak to dělali literáti za mých časů, aby zabili nějak čas, to ještě; ale aby se z toho dělalo řemeslo, fi — ani se to nesluší!“

„Co dělat!“ namítnul Kalinovič a pokračoval: „abych se stal učencem, na to už je pro mě příliš pozdě a co také z toho? Nejvyšší stupeň, kterého bych mohl dosáhnout, je professura.“*)

Kníže se ušklíbnul.

„Professura, po mém mínění,“ začal, krče rameny, „není také nic jiného než školní vyučování s tím rozdílem snad, že jde se v jednotlivých předmětech více do hloubky a konečně, jací jsou to lidé, ti professoři!? Jsou to, tuším, vesměs bývalí seminaristé. Do pořádného domu nelze je snad ani pustit. Já aspoň v kruhu svých známých nikdy jsem se s nimi nesetkal ani v Petrohradě ani v Moskvě.“

Kalinovič ničeho na to neodpověděl.

„K civilní službě,“ pravil, nepozdvihuje sklopené hlavy, „také člověka nepřipustí. Pán, na kterého jste mi ráčil dát psaní a co byl jsem u něho . . .“

„Nu a co on?“

---

*) Míněna universitní professura. V Rusku jen universitní docenti mají titul professor. Pozn. red.

„Odbyl mě: není míst.“

„To je škoda! Služba u něho by byla příjemna. Je to znamenitý člověk.“

„Odbyl mě,“ opakoval Kalinovič, „a co je ze všeho nejhroznější, člověk posud v sobě ještě cítí síly, schopnosti nějaké, rád by konečně také pracoval — a zatím nedělám nic! ... Myslím, kdybych měl prostředky a kdyby mně protekce otevřela jakoukoliv cestu, že nezůstal bych za jinými pozadu.“

„Kdož by o tom pochyboval! o tom není žádné pochybnosti ... něco se najít musí; tak přece zůstat nemůžete ... Velice rád bych pro vás něco udělal,“ pravil kníže.

Kalinovič ocitnul se opět v rozpacích. Všechny rysy jeho tváře jakoby se prohloubily a dodaly mu známého nám utrápeného výrazu.

„Nejvíc, vaše jasnosti, lituji teď chyby, které jsem se dopustil, když vy ve své náklonnosti ke mně podotknul jste něco ohledně mamzel Políny ...“ pravil.

Kníže vytřeštil na něho oči. Podobný obrat v hovoru jej až podivil.

„Hm!“ pravil a sklopil hlavu, jakoby se nad čímsi zastyděl, „chybil jste, chybil ...“ opakoval po sobě.

„Snad by se chyba dala nyní napravit,“ pokračoval Kalinovič, bubnuje prsty po stole, aby nebylo vidět, jak se třesou.

„Hm! teď!“ opáčil po něm kníže a přiloživ prst k čelu, zavřel oči. Na sta myšlenek asi prolétlo v tu chvíli jeho hlavou.

„Každá chyba dá se těžko napravovat, a tato tím hůř,“ pravil.

„Za vašeho spolupůsobení snad by to bylo možno,“ pravil Kalinovič.

„Možno!“ opáčil po něm kníže, „všechno je v rukou osudu a mnoho nadějí je ztraceno ... och, jak mnoho! Tenkrát Polína měla ještě matku na živu, mezi námi řečeno, stařenu vrtošivou, skoupou: děvče, zcela přirozeně, rádo by se bylo vysvobodilo zpod její metly a zbavilo se

nudného, venkovského života. Nyní už věci stojí jinak. A pak, vím docela jistě, že tehdy jste se jí líbil... ale co a jak nyní — Bůh to ví. Pamatujete se na slova Puškinova: »Kdo místo na nebi jí ukáže a dodá: tam se pozastav? Kdo srdci, třeba ne již mladému, ale přece srdci děvčete řekne: miluj jedno, nezměn se?« A konečně Petrohrad, Bože můj! Dlouho-li pak se nedozví, kde a jací raci přezimují? Podívejte se, jací generálové a pobočníci začínají kolem ní se točit...“

„Já bych ovšem, vaše jasnosti, nikdy se neodvážil takového hovoru; ale kdykoliv jsem v poslední době byl u mamzel Políny, byla ke mně vždycky tak pozorna, jako kdykoliv před tím.“

„Všechno to je krásné, že jste u ní byl a nechybil jsem tedy, když jsem vaše styky obnovil: ale jde nyní o to, můj nejmilejší... máme-li už o tom mluvit seriosně, musíme si především být navzájem docela upřímni: začnu tedy přímo odtud, že i já i mamzel Polína velice dobře víme, že máte nyní na krku ženu... to přece nejde? Uznáte sám...“

Kalinovič se zamračil.

„Je-li to překážkou, vaše jasnosti, pak jsem to už sám předvídal a mohu ji odstranit...“ pravil nejistým hlasem.

„Odstranit, můj nejmilejší Jakove Vasiljiči, to se dá různým způsobem,“ namítnul kníže. „Já, jako člověk života zkušený, vím, že tomu bývá i tak: jednu si teď vezmu z vypočítavosti a druhou přece budu mít rád i nadál... Stává se to... Tak to myslíte?“

„Mne, vaše jasnosti, Petrohrad tak ještě nezkazil; tím méně, že za posledních mých návštěv mohl jsem Polínu lépe poznat a ocenit.“

„Děvče, jakému není rovno — to je bez řeči! V každém případě však jako žena chytrá, samolibá a svou povahou snad i poněkud žárlivá, bude přirozeně žádat úplného zřeknutí se staré známosti. Považuji za svou povinnost prohlásiti to vůči vám za první podmínku: osud Políny je mi zrovna tak blízký a drahý, jako osud mé vlastní dcery.“

„To velice dobře chápu, vaše jasnosti!“ namítnul Kalinovič.

„Ano; a nyní, pokud se týče především mne,“ pokračoval kníže, vstávaje a přivíraje dvéře do pokoje: „pokud se týče mého účastenství v celé té věci,“ pokračoval, sedaje na původní své místo: „chci se vás otázat: ráčil jste nadobro z hlavy své vypudit všechny ty studentské náklonnosti, které ve skutečnosti nejsou než pouhými sny — či ne? Otázka ta je pro mě velice důležita.“

Kalinovič sklopil oči. Velice dobře chápal, má-li dosáhnouti úspěchu, že musí nadobro se zříci, co proti jeho vlastní vůli stále mu ještě tkvělo na mysli.

„Nejsem už ten, vaše jasnosti...“ pravil.

Kníže se usmál.

„Platon Michajlyč také říká Čadskému,*) že už není ten!“ namítnul. „Řeknu vám upřímně, že se bojím vejíti s vámi v intimnější styky, jen abych, pro Boha, se nedostal do choulostivé situace, do které jsem byl už jednou přiveden, když vy s výše své školácké mravnosti ráčil jste si mě vypůjčit. Zavdati k tomu příčinu po druhé, říkejte si, co chcete, nikterak není příjemné.“

„Já už nejsem ten...“ opakoval Kalinovič.

Kníže se trochu zamyslil.

„Dobře; hleďte — já vám věřím,“ začal, „a první moje slovo bude: jsem *kupec*, to jest člověk, který se do ničeho nedá bez zjevného zisku; mimo to, připravovati mě o čas, užívati mne k čemukoliv je zrovna tolik, jako připravovati mě o hotové peníze... mám příliš mnoho své práce; ať se tedy dám do čehokoliv, musím současně jiné pustiti se zřetele, utrpěti přímo škodu — to za prvé. Za druhé: můj vliv na mamzel Polínu je možná silnější, než sám předpokládáte... To je podmíněno konečně jednak starou známostí, příbuzenskými styky, mým účastenstvím ve všech jejích záležitostech a konečně i ustáleným přátelstvím mezi námi a to do té míry, že ani jeden člověk na Polínu nepohlédnul,

*) Hrdina komedie od Gribojedova „Hoře z rozumu“.

aniž bych o tom nevěděl, a konečně ona sama nikdy nesvolí k partii, které bych já neschválil; řeknu dokonce více: kdyby vůči kterémukoli člověku necítila ani toho ani onoho, pak i tu je v mojí moci, nalíti oleje do ohně — že? Nyní za třetí: ať ji kdokoliv bude míti za ženu, každý dostane kolem šedesáti tisíc ročního důchodu. To je přece, baťuško, zrovna tolik, jako státi se panujícím nějakým knížetem ... A proto dá-li mně ten člověk za všechno nějakých padesát tisíc ve stříbře, není to věru mnoho; na druhé straně zas, abych já mu v tomto případě nabídnul svoje služby bez odměny, ví Bůh, to by bylo přece hloupé! Mám své čtyři děti a kdybych si nepomohl ke každé kopejce jakýmkoliv způsobem, už bych dávno byl na mizině; a vůči takové logice passuje každá morálka, jak chcete, tak o mně suďte, ale jinak nejen pro vás, ale pro nikoho na světě neudělám nic!“ doložil kníže a unaven sklesnul na lenoch křesla.

Jakkoliv mnoho poctivosti Kalinovič v knížeti nehledal, přece jen podobný návrh převyšoval všechno jeho očekávání. Mimo to hrozilo mu nebezpečenství ještě z jiné strany.

„Já nemám, kníže, takových penězˇ“ pravil.

„Ó, Bože můj, nejsem přece blázen, abych počítal na vaše peníze, kterých, jak vím, vůbec nemáte!“ zvolal kníže; „to se musí jinak zařídit; nyní jde jen o to: svolujete-li k mé podmínce — dobře, ne-li — také dobře.“

„Svoluji,“ odpověděl Kalinovič.

„Nuže, ujednáno — ... ačkoliv najisto neslibuji dosud nic, musím napřed seznat mínění Políny: bude-li ve váš prospěch, předložím vám potom ještě některé podrobnosti, na které, vás budu prosit, abyste také přistoupil.“

„Kdy, vaše jasnosti, mohu se dověděti o rozhodnutí svého osudu?“ pravil Kalinovič, vstávaje už a sáhaje po klobouku.

„Zítra hned, protože dnes pojedu do Petěrhofu a zítra budu mít čest zpraviti vás o tom, budoucí pane vládče millionového jmění ... To je něco znamenitého!“ pravil kníže, tiskna mu ruku a vyprovázeje ho.

*

Autor předem už tuší bouři obžalob, která spravedlivě strhnouti se musí nad Kalinovičem a proto myslí, že k ospravedlnění svého heroa má právo uvésti aspoň některé případy, jak jich v životě byl kdy svědkem. Vy, na příklad, m-me Majanová! z vašich překrásných úst, jak známo, vylétají pouze slova, která oplývají vznešenou šlechetností a ctí; nicméně ve svém velkosvětském salonu, kam vstoupiti bylo někdy dovoleno i mojí neohrabané autorské postavě, v mé přítomnosti zcela pochvalně ráčila jste vypravovat, že váš beau-frère*) udělal velice výhodnou partii, ačkoliv jste velice dobře věděla, že se tu jednalo o případ totožný. A vy, náš příteli a Aristide, jehož znamenité obědy s takovou rozkoší pojídáme, vy, jak všeobecně známo, v příčině jakéhosi dědictví po deset let (a to je poněkud obtížnější, než jedním krokem postaviti se proti svému svědomí) provozoval jste taktiku, která nám nyní úplně zajistila vaše obědy pro všechny budoucí časy. Vy z mladého pokolení, kteří jste plně neokusili dosud života, ale už velice dobře chápete všechen okouzlující půvab peněz, pohnete svým jazykem, abyste nad mým heroem pronesli svoje „vinen?“ Vás pak, starce, milující pouze šlechetné hrdiny, za rozhodčí prostě ani neberu. Ven ze soudní síně! Celý váš život poskvrněn byl ještě horšími skutky! Všechny vaše sny směřovaly pouze k tomu, ať jakoukoliv cestou domoci se dobře spořádaných statků, kamenných domů a kouzelných letohrádků. A jen o to nyní prosíte Boha, by dětem vašim dostalo se téhož osudu. I když už by se tedy někdo vinit směl, tož ať je to raději věk, pojem odtažitý. Všechno se točí v jednom ohnisku. Hleďte: i v osvícené, humanní Evropě rytíři zvrhli se v kramáře, areny vystřídaly bursy!

O svém herou mohu aspoň tolik říci, že srdečně a hluboce trpěl: jakoby se byl zločinu dopustil, šel od knížete po Něvském prospektu a právě tu potkávalo jej tolik klidných a veselých pánů, mezi nimiž ovšem mnozí už měli na svém svědomí tisíckrát špinavější skvrny. Doma

*) švagr.

zastal Kalinovič Bělavina, který seděl s Nastěnkou. Byla uplakána a držela v rukou psaní. Nevšimnuv si toho, mlčky stisknul příteli ruku a sednul si.

„Právě jsem dostala psaní," začala Nastěnka, „otec zemřel!"

Kalinovič pohlédnul na ni a ještě více zblednul. Podala mu psaní. Psala Pelageja Jevgrafovna, zůstavená nyní bez kousku chleba a bez přístřeší; jmění bylo už prodáno na zakročení poštmistrovo. Strašnými klikyháky popisovala, jak stařec v posledních chvílích neustále jen proto naříkal, že dcera a zeť jeho nepřijeli a to že urychlilo jeho smrt... Kalinovičem to trhlo.

„To ještě chybělo!" pravil hlasem zoufalství.

Nastěnka zatím pohlížela mu přímo do očí, očekávajíc od něho útěchy; ale Kalinovič ani slova více nepromluvil. Bělavin jen se po něm ohlédnul.

„A tu ještě otázka: koho víc třeba oplakávat, zda toho, kdo umřel nebo kdo zůstal na živu?" pravil jakoby v útěchu Nastěnce.

„To není vlastně to, co mě ubíjí, Michajle Sergějiči," namítla Nastěnka, „vím, že otec byl už stár... Budu se za něho modlit, budu na něho vzpomínat; ale přece bych byla ráda aspoň ještě jednou v tomto životě s ním se shledala... zrovna jakobych to byla tušila: tak mě zrovna všechno hnalo v poslední době, abych k němu zajela: ale Jakov Vasiljič nemohl... a tak nic se nesplnilo ze všeho toho, nač jsem myslila a čeho jsem si přála."

Žhoucím jedem oblévala poslední slova srdce Kalinovičovo. Nesnesitelné utrpení jeho projevilo se jak obyčejně tím, že se rozzlobil.

„Jak byste byla ráda jela, když jste se právě v poslední době chystala sehráti divadlo?" pravil.

„A ty se nestydíš říci mi něco takového? Ach, Jaques, Jaques!" odtušila Nastěnka a se smutným úsměvem obrátila se k Bělavinu, „jen si považte, proč se na mě teď zlobí: ten student pořád jezdil a pořád mě prosil, abych hrála; nu a opravdu, byla jsem tenkrát v divadle a hrozně

se mi tam zalíbilo; opravdu, ráda bych si byla zahrála — co je na tom hloupého nebo směšného? Kdyby se mi zachtělo na příklad zahráti si na klavír, jsem jista, že by nic na to neřekl, poněvadž to platí za slušnost a protože kněžny na něm také hrají; ale za to, že jsem se opovážila chtít hrát na divadle, čtrnáct dní mě už špičkuje a ani v tak hrozné pro mě chvíli nezapomenul a vyčetl mi to!“

„Nevyčítám, ale pravím, jak a co bylo,“ přerušil ji Kalinovič. „Smrt tu jste mohla předvídat, a je-li pro vás tak těžká, tož jste raději ani jezdit sem neměla,“ zabručel mezi zuby.

„Co, i to mně přičteš za vinu? Ty sám jsi mně psal . . .“

„Nic jsem nepsal,“ pravil Kalinovič ještě nejasnějším hlasem.

Nastěnka už toho déle nesnesla.

„Co to mluví, prosím vás?“ zvolala, spráknuvši rukama, „tebe ještě Bůh za mě potrestá, Jaques! Pravím vám to přímo, Michajle Sergějiči; vy jste jeho přítel; domluvte mu . . . nevím, co se to s ním v poslední době stalo: trýzní mě . . . ty úšklebky . . . opovržení . . . nevážnost ke mně . . . Zdá se, jakoby po ničem jiném ani netoužil, než abych zemřela. Modlím se tedy k Bohu: Hospodine! nauč mě, jak si mám s ním poradit! Vy sám jste nyní slyšel . . . v takové chvíli, když jsem otce ztratila, jak ke mně mluví.“

Dále už Nastěnka nemohla mluvit a s pláčem odešla do svého pokoje.

„Prosím, ještě víc!“ pravil za ní Kalinovič.

„Poslechněte, Jakove Vasiljiči, to je opravdu hrozné!“ pravil konečně stále mlčící Bělavin, „proč mučíte tu ženu? Čím a jak se provinila, že vám dala k tomu právo?“

„Buďte tak dobrý, Michajle Sergějiči; vy méně než kdokoli jiný máte právo, o tom soudit: nikdy jste si svou rukou nevydělal kousku chleba a nikdy jste při tom na krku neměl vrtošivou ženskou.“

„Kde jsou tu jaké vrtochy?“ otázal se Bělavin.

„Já vím, kde! A když se i rozčiluji a vztekám, tož mám k tomu právo; a ona — ne!“ zvolal Kalinovič, vzplanuv hněvem a odešel do kabinetu.

Vzlyky Nastěnčiny rozléhaly se pokojem stále hlasitěji a hlasitěji. Bělavin vzrušen a uražen celou tou scenou do hlubiny duše, seděl chvíli zamyšlen.

„Poslechněte,“ pravil, vstávaje a vcházeje ke Kalinoviči, „s Nastasjou Petrovnou je zle; mělo by se aspoň pro doktora poslat.“

„Tam je služebnictvo. Ať pro něho zajedou!“ zvolal Kalinovič.

„Na vyzvání sluhovo může také nepřijet a ke komu ostatně má se poslat? Zajedu už raději já sám.“

„Račte býti tak laskav, máte-li tolik zbytečného času,“ odpověděl Kalinovič.

Bělavin pokrčil rameny a odejel. Za půl hodiny vrátil se s lékařem.

Kalinovič už nevyšel. Napjal všechny své síly, aby zachoval pekelnou tuto lhostejnost, věda, to že jsou pro Nastěnku teprv kvítečka jen, jahůdky že teprv přijdou!

XI.

V sedm hodin večer seděla Polína u žulového svého přístavu a pohlížela přimhuřujíc oči na modravou dál moře. Užívajíc svobody letního bytu, měla na sobě širokou, mušelinovou bluzu, která vzdušnými, nedbalými záhyby padala na nepřitesaný, hrubý kámen. Hranostajová, přes ramena přehozená mantyla chránila ji před mořským vzduchem; na nohou měla obuty zlatem vykládané střevíčky. V kostymu tom Polína ani se nezdála být děvčetem: byla to spíš dáma, která měla už několik dětí. V dáli objevila se veslová loď.

„To je, myslím, on,“ pomyslila si Polína, přimhuřujíc ještě více oči. Dojížděl kníže a v několika minutách byl už u přístavu.

„Bonjour," a první slovo: „Není u vás někdo?" pravil, vyskakuje z veslové lodi.

„Nikdo."

„Sláva . . . Jedná se o něco velice důležitého . . . Pojďme!"

„Pojďme. Ah, jak jsi unaven! chudáčku!"

„Hrozně!" odpověděl kníže, „celý den jsem dnes jak za jazyk pověšen," pokračoval, vcházeje do salonu a vrhaje sebou do křesla.

Polína sedla nedaleko od něho.

„Co pak jsi dělal?" otázala se.

„Dělal: předně! S jedním pánem jsem jednal o svých záležitostech, pak zase s druhým a s tím už jsem mluvil výhradně jen o vás."

„Jak to?"

„A tak, že prosí o vaši ruku i srdce."

Polína poněkud se zapálila.

„Ó, nesmysl! Kdo pak je to?" pravila.

„Ten starý . . . Kalinovič!" odpověděl kníže a sklopil hlavu.

Polína se pouze usmála.

„Už dávno na mně vyzvídal," pokračoval kníže úplně lhostejným tónem; „až dnes konečně promluvil přímo, prosil mě, abych seznal vaše mínění."

Polína mlčela a v zamyšlení hladila rukou své hranostaje.

„Ženich pro Petrohrad ne zrovna skvělý," pravila.

„Ovšem; ale což?" prohodil kníže, odmlčel se však; „já vlastně nemám do toho co mluvit; co řekne vaše srdce, tak ať se i stane," podotknul po krátkém mlčení.

Polína trpce se usmála.

„Co má moje ubohé srdce říci?" začala a zastřela si rukou oči. „Velice dobře víš, že jsem měla ráda jen jednoho člověka na světě — a to jsi ty! A nechť si tedy kohokoliv vezmu za muže, bude to vždycky jen posměch na manželství."

Kníže opět sklopil oči.

„Blázen jsem ovšem byla tenkrát jako děvčátko," pokračovala Polína; „ale nejsem o mnoho lepší ani teď; vždycky jsem přemýšlela a blouznila pouze o jednom, že budeš jednou svoboden."

„Toho není, cousino; což je si tedy počíti!" zvolal kníže.

Polína si povzdychla.

„Vím, že není," pronesla tímtéž smutným tónem a pokračovala, „tenkrát v hrozném tom životě, dokud matka byla na živu, kdy jsem svázána byla na rukou i na nohou, byla jsem ovšem hotova chopiti se kohokoliv, ale nyní... nevím... Hrozné pomyšlení, že bych navléci měla nové okovy a proč a zač?"

„Okovy nosíš i teď," namítnul kníže; „usaditi se v naší venkovské hluši a vydati se nudě a klevetám — to by byla bezbožnost... Mně pak přestěhovati se do Petrohradu, brání moje záležitosti — a tak si to zůstane lhostejno, spolu žít nemůžeme tak ani tak."

Polína přemýšlela.

„A co jste pravila ohledně nevelké skvělosti nabídky — tož právě tato okolnost," pokračoval s důrazem, „zdá se mi největší výhodou, třebaže v nynější své situaci najíti můžete člověka vlivuplného i zámožného... Ale, chère cousine, jen Bůh to ví, jak by ten člověk pohlížel na minulost a jak by naložil s budoucností. Možná, že byste pak opravdu si připiala okovy mnohem horší, než jaké jste měla dosud."

Polína se začervenala a mlčela v zamyšlení.

„Něco zcela jiného je ten pán," pokračoval kníže, „sbíráme ho jako polonahého a hladového žebráka při cestě: bude nám oběma zavázán. Tím, že vám nepřinesl ničeho, mimoděk bude nucen k tak mnohému přihlížeti se zavřenýma očima. A kdyby i chtěl vás v něčem omeziť, tož mu odníti můžete všechno."

Polína pokračovala ve svých myšlenkách.

„Co že ho to zrovna nyní napadlo? Pamatuješ se na první svou rozmluvu s ním?" otázala se.

„Eh, nesmysl! Studentská náklonnost k děvčeti — nic víc!“

„Ale ta trvá až dosud... Ta dáma je zde!“

„Ta dáma,“ namítnul kníže s úsměškem, „pustila se nyní na plné otěže. Snad je u ní čtvrtým nebo pátým a takových náklonností si lidé mnoho necení. Ostatně, řekl jsem, to že mu kladu za první podmínku, pokud se tedy toho týče, nesmysl!... Hlavní, oč jde, je, aby se vám líbil, protože přece jen budete jeho ženou a on vaším mužem — o to se tu nyní jedná.“

„Řeknu ti upřímně, on se mně líbí víc, než kdo jiný, třeba se mi při tom zdá, že srdce moje, které zažilo už tolik útrap — přišlo o všechnu schopnost cítění. Mimo to,“ dodala Polína, zamyslivši se, „je to chytrý člověk; dal by se pohnout k tomu, aby vstoupil do služby.“

„Na všechen způsob musí jít do služby!“ podotknul kníže. Mimo to je také literátem a podobní lidé v chudém šatě jsou velice nepatrní; ale dopomůže-li se jim ke jmění, pak v naší vzdělané době, ví Bůh, je zrovna takovou ctí, být ženou spisovatele jako nějakého generála.“

„Ovšem!“ přisvědčila Polína.

Kníže velice dobře viděl, že záležitost s nevěstou je skoncována; ale byl by rád ještě něčeho dosáhnul.

„Nevím, jak vy o tom soudíte,“ začal, „ale já bych myslil, když už míníte žít v Petrohradě, zde ve svém dost dobrém kruhu známých — k čemu jej vydávat za chudáka? Nechť jen platí za člověka zámožného. Je možno pod rukou rozšířiti pověst, že je to stará vaše láska, ke které matka nechtěla přivolit, protože nezastával žádného úřadu; ale pro srdce vaše ovšem nemůže být žádné takové překážky: provdáte se za něho a sláva! Udělat to můžete velice lehce: presentujte mu částečku svého kapitálu, tak jej opeříte, že, Bože ty můj, nikdo se nad tím nepozastaví... Tak se to dělá!“

„Rozumí se, to se tak dá udělat,“ odpověděla Polína.

„Musí se tak stát!“ podotknul kníže, „to tím víc, že se tím úplně předejde nejrůznějším otázkám a domněnkám: co a jak a proč se odhodláváte k takové partii? Odpověď

je velice jednoduchá: ženich je člověk mladý, rozumný, vzdělaný, má jmění — hodí se tedy k tobě ... A teprv, pokud se jeho týče, pro případ, že by se vytasil s nějakými nároky, možno mu pak říci přímo: ‚milý pane, dostal jste peníze a můžete tedy mlčet‘.“

Polína seděla pobroužena v zádumčivost.

„Tedy ujednáno, prosím!“ pokračoval kníže, podávaje jí ruku.

Podala mu svou.

„Co mám tedy říci tomu pánu — a?“ otázal se s jistou něžností.

„Ach, pánu ... pánu ...“ opakovala po něm Polína, „řekni si mu, co chceš — mně je všechno lhostejno!“

„Tedy: ano — že?“

„Nuže, třebas ano!“

Kníže ihned vstal.

„Adieu!“ pravil.

„Kam cheš jít? Zůstaň!“

„Ne, nemohu; už je čas, abych šel. Adieu!“

„Adieu!“ opakovala po něm Polína a když kníže jí líbal ruku, nedovedla se už přemoci, objala jej a přilehla mu hlavou na rameno. Po tvářích jí proudem tekly slzy.

„Mně je strašně, můj milý, strašně!“ pravila.

„A pamatujete se, co jsme dávno už spolu ujednali: když už se vdát, tož beze všech slzí!“ pravil kníže, hroze jí prstem a lehounce ji odstrkuje od sebe; hned na to pak, ve chvatu ještě doloživ: „Adieu,“ odběhnul.

Často potom a velice často ptávala se Polína sama sebe, jak tak nepromyšleně a tak rychle mohla dáti svoje slovo. Ovšem, jako každé děvče, ráda by se byla vdala a konečně náklonnost její ke knížeti, o které se byla zmínila, byla v ní tak slabá, že zvláště v poslední době, kdy postřehla ziskuchtivé jeho záměry, začala se ho až obávat; ke všemu Kalinovič skutečně se jí líbil jako člověk rozumný a svým zevnějškem dokonce podobný i jí: byl zrovna tak přihublý, bledý a rusovlasý jako ona; ale to byly také celkem pro první dobu aspoň všechny důvody, které ji

přiměly k tak důležitému kroku v životě. „Osud a osud!“ dávala si obyčejně v odpověď – tentýž osud, v jehož zápas s člověkem věřil dávný člověk a ne nevědomě na tomto motivu osnoval svá dramata.

V Petrohradě kníže zahnul nejprve k svému Angličanu. Zastal jej jak obyčejně silně nachmeleného, ale při plném vědomí všech duševních schopností.

„Nu tak což, sir?“ začal, „věci se daří: za měsíc budeme míti hotových padesát tisíc ... Rozumíte?“

„Ano, rozumím. To je dobře,“ odpověděl Angličan.

„Dobře, ano, dobře,“ pravil kníže v zamyšlení, „ale jde tu o to,“ pokračoval, mlasknuv při tom rty, „že jsem tu riskoval pramenem, z kterého jsem mohl čerpat po celý svůj život; a tu abych se spokojil s padesáti tisícovkami! Co dělat! Nemohu jinak; takový už je můj karakter: co si jednou vezmu do hlavy, toho klínem nevyrazíš.“

„Kdybyste byl v Londýně, mnoho byste měl dělat: máte mnoho ducha.“

„Tak trochu. Vy ale, bařuško, račte si jít lehnout a dobře se prospěte: zítra musíme začít starat se o privilej.“

„Ano, budu moc spat,“ ozval se Pembrok.

„Spat, spat!“ přisvědčil kníže.

Vypořádav se takto s Angličanem, vrátil se domů, kde proti očekávání zastal Kalinoviče: byl zamračen a bled.

„Nu tak co, Jakove Vasiljiči?“ pravil kníže vcházeje, „vaše věci jsou v pořádku, jakého jsme ani očekávat nemohli. Polína je téměř srozuměna!“

Při těchto slovech Kalinovič zblednul tak, že to i knížeti bylo nápadné.

„Ale, co je to s vámi? Hrozně špatně vypadáte ... Není vám hůře?“

„Ne, to nic není,“ odpověděl Kalinovič, „ale tu ženu, o které jsme spolu mluvili ... já nevím ... ale já ji nemohu opustit!“ pravil štkajícím hlasem a chytiv se za hlavu, vrhnul se na divan.

Tu i kníže zblednul.

„Přestaňte, můj milý! Co pak je to? Jak je to možno! Máte ji snad příliš rád? Či co?“

„Nevím; miluji ji a nenávidím zároveň. A víc nevím nic,“ odpověděl Kalinovič jako pološílený.

„Ani to, ani ono,“ namítnul kníže, „nenávidět jí, nemáte proč a mít zvláštní nějaké starosti o ni, také ne. V naší době ženy, chvála Bohu, neumírají z lásky.“

„Ne, umírají!“ zvolal Kalinovič, „nemůžete si ani představit. Vaše kněžny, pravda, neumrou, ale v jiných třídách, chvála Bohu, uchovalo se ještě něco takového. Už jednou se chtěla připraviti o život, proto jen, že jsem jí nepsal.“

Kníže poslouchal Kalinoviče se skříženýma rukama.

„Proto jen? prosím vás! To je už trochu příliš mnoho citlivosti,“ pravil.

Kalinovič se už nepamatoval.

„Prosím vás, kníže, nemluvte takovým způsobem! Tón vašeho cynismu je špatný a zde se naprosto nehodí. Při těchto slovech sám cítíte, jak nízko se stavíte, velice nízko,“ rozdrážděným hlasem pravil Kalinovič.

Kníže pokrčil rameny.

„Dejme tomu,“ začal, „že se stavím příliš nízko, vysvětluje si lásku jiným než vy způsobem; k tomu mě opravňují konečně moje leta; ale nyní budu s vámi mluvit, jak spolu mluví čestní lidé. Co děláte vy? Chápete to dobře? Dobře si všechno rozvažte! Není tomu o nic déle, nežli dnes, přijdete ke mně a řeknete, že se vám děvče líbí, a prosíte mě, abych pro vás požádal o její ruku; dostane se vám skoro svolení a vy na to zas prohlásíte, že milujete jinou, že ji nemůžete opustit... Jak chcete, ale to je jednání blázna; s vámi nejen že nelze ničeho podniknout, ale s vámi se ani mluviti nedá. Tomu aby ďas už rozuměl!“ doložil kníže s důstojenstvím.

„Ano, jsem skoro blázen!“ pravil Kalinovič, „ale, Bože můj! Bože můj! Kdyby jen znala moje muka, odpustila by mně. Chápete vy, co se děje v mé duši? Tu je celé peklo! Ušetřte mne!“ pravil, bije se do prsou.

„Všechno velice dobře chápu," namítnul kníže, „řeknu vám, že všechno zlo leží ve vašem hloupém, universitním vzdělání; tam hlavu nacpávají všemožného druhu velikolepými citlivůstkářskými ideičkami, které se pak nikdy a nikde k životu nehodí. Němci aspoň vztekají se pouze jako studenti, ale jakmile vyjdou, jednají jak se sluší a patří; ale u nás kazí člověka na celý život. Lecjaký gardový poddůstojník ve vašem postavení ani okamžik by se nerozmýšlel, protože to všechno ani za plevu nestojí; a vy, člověk rozumný, vzdělaný, nechcete ani trochu povýšiti se sám nad sebe, abyste se klidně rozhlédnul, co a jak . . . To je konec konců chlapectví! . . . Máte poměr s děvčetem, které vás miluje; také vy ji máte rád, o čemž ostatně pochybuji . . . nuž, výborně. Naskytne se vám jiná partie, skvělá, která nějakému zdejšímu komořímu založila by karriéru. V této partii mimo jmění dostanete, jak sám pravíte, rozkošnou dívku, která k neobyčejnému vašemu štěstí zachovala k vám tolik náklonnosti, že ihned, jakmile se stanete jejím ženichem, chce vám darem přinésti jedenkrát sto tisíc proto pouze, aby vám nedala ani pocíliti malounkých těch rozpaků, že jako chudák za ženu si berete takovou bohačku. Už jenom ta delikátnost nevím, jak vysoko musí tu ženu povznést ve vašich očích! Jedenkrát sto tisíc — ?" pokračoval kníže, čím dále tím více se rozehřívaje; „je to tuším kapitálek, k vůli němuž možno už upustiti od jakékoliv lásky jiné. Konečně, je-li vaše náklonnost k tomu děvčeti skutečně tak vážna, vem ji čert! Dáte jí nějakých patnáct tisíc stříbra a tím zabezpečíte její budoubnost mnohem líp, než když žít budete s ní. Jen do úpěnlivé ji přivedete chudoby. Sama láska nutí vás, abyste tak jednal."

„Té ženy mně million nenahradí!" pravil Kalinovič.

„Ano, s počátku snad si popláče a peníze, které od vás dostane, snad vám i s opovržením hodí pod nohy; ale až si věc rozmyslí, zastrčí je do krabičky a je-li to opravdu děvče chytré, pochopí konečně, že jí přinášíte mnohem větší obět, daleko lépe dokazujete svou lásku tím, že se jí zříkáte, než kdybyste celý život před ní hrál úlohu citli-

vého a věrného milence; věřte mi, že je tomu tak!... Nu a potom, až se rozejde ten první prach, co jí překáží, zcela klidně vzít si zde nějaké jeho vysokoblahorodí, odborového přednostu, narodit s ním dětí, k vůli jejichž vadnoucímu zdraví budou v létě najímat na nějaké Bezborodce letní byt a v duchu blahoslaviti budou vás jako pravého svého dobrodince!“

„A nedožije-li se blažené této doby a umře o něco dřív?“ namítnul Kalinovič.

„Zas — umře!“ s úsměškem opáčil po něm kníže. „V románech jsem opravdu čítal o takových případech, ale v životě, přiznám se, ještě jsem se s nimi nesetkal. Nechme toho, můj milý! Začínáme na konec mluviti nesmysly, že se člověka zmocňuje až stud a nuda. Milostivý pane, nemáte karakteru — to je to!“

Kalinovič seděl pohřížen sám do sebe.

„Ještě jednou-li ji uvidím, bude konec! Nebudu s to, abych k něčemu se odhodlal... Konečně, ten Bělavin...“ pravil.

Kníže se pousmál a zakymácev celým tělem, převalil se na lenoch křesla.

„Bože ty můj, králi milostivý! Většího dětinství nelze si ani představit!“ zvolal. „Nuž, nemusíte se už vidět, dovolte! Je pravda, k čemu to? Zavdávati příčinu k ženským vzdechům a nářkům; zůstaňte u mne, přenocujte zde, zítra napište lístek, tak a tak, moje milá, jsem živ a zdráv, ale odjíždím za velice zvláštní záležitostí, která založí naše štěstí. A potom, když se oženíte, pošlete peníze — a konec bude všemu. Almárka je otevřena! Přiznám se, Jakove Vasiljiči, že jsem ve vás hledal mnohem víc rozumu a karakteru...“

„Kdo se, kníže, vám do rukou dostane, každého přelomíte,“ pravil Kalinovič.

„Nikdo vás neláme, ale jen vzpřimuje!“ namítnul kníže. „Ostatně na všechen způsob jednám velice hloupě, že tak mnoho mluvím a to je poslední moje slovo: jak chcete,

tak dělejte!“ dodal rozzlobeně a uchopiv jakési listiny na stole, začal se jimi obírat.

Mlčení potrvalo asi hodinu.

„Kníže! Zachraňte mne přede mnou samým!“ pravil konečně Kalinovič prosebným hlasem. Až líto ho bylo člověku v tu chvíli.

„Ale, můj milý, co si s vámi mám počít?“

„Jednejte, jak chcete — jsem váš,“ odpověděl Kalinovič.

„‚Tys náš, tys náš! Přísahej na meč!‘ Nepamatuji se, jsou to slova z jakéhosi dramatu; ale poněvadž za našich časů mečů není — budeme přísahat raději na kolkovaném papíru a proto: je libo mě vyslechnout čili nic?“ pravil kníže.

„Račte být tak laskav,“ odpověděl Kalinovič.

„Především jde o to — poněvadž jste, milostivý pane, posledním svým skutkem — také se už nepamatuji z jakého kusu jsou to slova — položil na sebe počeť nespolehlivosti a jelikož velice dobře se může stát, že jednoho překrásného rána najednou vás napadne vrátiti se k někdejší své idyllické lásce, tož bych rád věděl, nebylo-li by libo, vystaviti mně předem směnku na umluvených padesát tisíc, která by mně byla zárukou všeho dalšího mého jednání? Pro vás v tom ohledu není žádného nebezpečenství, protože nemáte za nehtem ani kopějky a abych vás do vězení vsadil a ještě výživu za vás platil, k tomu nemám ani zbytečných peněz ani chuti. Až mým prostřednictvím dostanete peníze — pak budete povinen mi je dát. Je to tak v pořádku?“

Průběhem celého tohoto monologu Kalinovič příkře hleděl na knížete.

„My dva, kníže, jsme ale hrozní taškáři!“ pravil.

„Tak trochu!“ podotknul tento, „ale co dělat! Nic platno!“

Kalinovič zlostně se ušklíbnul.

„Mezi lupiči nezbývá konečně než býti také lupičem," pravil a zůstav u knížete na noc, sebral všechnu svou duchapřítomnost, aby zachoval aspoň zdání klidnosti.

XII.

Druhého dne začalo všechno poznenáhlu nabývati určitější podoby: Kalinovič jakoby byl přišel o poslední zbytek osobní vůle, napsal, jak kníže diktoval, Nastěnce lístek záhadného sice, ale dosti potěšujícího obsahu. V aristokratické Italské ulici byl najat byt s dvěma křídly: jedno pro knížete, druhé pro ženicha, kterého kníže mimo jiné založil malou sumou dvou tisíc ve stříbře a při tom ihned — víc ovšem proto, aby se nezapomnělo — dal si od něho podepsat směnku na padesát dva tisíce. Po dvou dnech konečně Kalinovič odejel s knížetem k nevěstě. Shledání to bylo dosti podivné.

„Vítám vás, Kalinoviči!" vítajíc je, pravila Polína hlasem jaksi významu plným. Tento nedal jí žádné odpovědi. Celé dopoledne pak věnováno bylo prohlídce malého letního hospodářství, při kterém hlavní roli hrál dobytčí dvůr s třemi tučnými čerkasskými kravami. V konírně také stáli dva šedí hřebci, s nimiž jsme knížete potkali na Něvském prospektu. Polína dala si přinésti chleba a začala směle svýma rukama krmiti zlostná zvířata. Kromě toho po malém dvoře přecházely slepice, které mladá hospodyně pěstovala, chtíc u sebe zavésti úplný venkov. Do všeho toho velice podrobně zasvěcovali Kalinoviče jako polovičního už hospodáře; teprv až po obědě, kdy lidé vůbec bývají už přístupnější k srdečnější zábavě, zavedl kníže hovor na hlavní předmět jednání.

„Cousino, Jakov Vasiljič přeje si bezpochyby, abyste vy sama dosvědčila to, co jsem mu sdělil," pravil.

Polína sklopila oči a byla na rozpacích.

„Jsem odhodlána," pravila.

„Tak je to v pořádku, tak je to v pořádku!" podotknul

kníže a tváře se s počátku, jakoby jen přistoupil k balkonu, zmizel pak úplně.

Ženich a nevěsta, když osaměli, dosti dlouho mlčeli.

„Líbím se vám, Kalinoviči, povězte mně? Já vím, že nejsem mladá ani krásná . . .“ začala Polína.

Kalinovič víc jen jí zakotkal v odpověď, cože jiného mohlo by jej přivést k takovému jednání?

„A Godněvovou měl jste rád?“ otázala se Polína.

„Ano, měl jsem ji rád,“ odpověděl Kalinovič.

„Velmi?“

„Velmi.“

„Opravdu ji opouštíte?“

Kalinovič násilně vdechnul do sebe celý proud vzduchu.

„Nebyla mně věrna,“ pravil pak.

„Není možná! Ne! . . . Jaké by to pak bylo! . . . To jsem si nemyslila . . . Ne, to jistě není pravda!“

„Byla nevěrna,“ opakoval Kalinovič s jakýmsi úšklebkem.

„Vám je těžko o tom mluvit, jak vidím.“

„Ano, lehko ne.“

„Nuž, tedy nebudeme o tom mluviti,“ pravila Polína a zamyslila se. „Ale poslechněte,“ začala, „já sama chci k vám býti upřímna a řeknu vám, že já sama také jsem kdysi milovala a myslila jsem, že náležeti budu pouze jednomu člověku. Snad to byl s mé strany hrozný omyl, kterého se ostatně nyní není proč obávat! Člověk ten pro mě aspoň umřel; ale měla jsem jej velice ráda.“

Kalinovič mlčel.

„Nebudete se na mě proto hněvat?“ pokračovala Polína.

„Jakým právem?“ pravil konečně.

„Právem muže,“ odpověděla Polína s úsměvem.

„Což?“ odpověděl Kalinovič také s polouúsměvem.

„Nehněvejte se . . . Myslím, že vás budu mít velice ráda!“ podotkla Potína a vztáhla k němu ruku, které se poprvé dotknul bez rukavičky: byla spocena a studena. Nervový záchvěv přešel Kalinoviči po těle; ke všemu jakoby schválně Polína nahnula se k němu a Kalinovič ucítil, že i dech její byl dechem churavé ženy. Příjezd baronessy

konečně přerušil mučivou tuto scénu. Jak duhový motýlek v barevných šatech přilétla v průvodu knížete a pravila:

„Bonjour!“

„Bonjour!“ pravila Polína a ihned na to představila jí Kalinoviče jako svého ženicha.

„Ah, je vous félicite,“ pravila baronessa. „Et vous aussi, monsieur,“*) dodala, podávajíc přes stůl Kalinoviči ruku, kterou tento stisknul a pomyslil si:

„To je ručka, jakou bych měl vládnout, pak bych snad i na Nastěnku dovedl zapomenout!“

Baronessa ovšem ihned zavedla hovor na mody a za příčinou očekávané svatby vešla do nejmenších podrobností: předem už naznačila, jak a kdo se má starat o výbavu, kdo má drapírovat a nábytkem opatřit ložnici i ostatní pokoje, projevila při tom tolik vkusu a praktické znalosti, že kníže jen žasnul, tonul v nadšení a potakoval jí. Také Kalinovič se tvářil, jakoby jej všechno to zajímalo, třeba srdce jeho svírala nesnesitelná tesknota a nuda.

V průběhu dalších událostí ženich a nevěsta po zavedeném už zvyku viděli se denně a schůze ty měly v zápětí očekávané skoro následky. Kdo neví, s jakou silou zamilují se letité, nehezké a zvláště duchem obdařené dívky do vyvoleného předmětu své vášně, který jim poskytne k tomu jakoukoliv záminku nebo právo? Příčina toho je velice prosta: nejsou zhýčkány pozorností mužů, ale silou svého ducha, svého rozvoje žízní po lásce; láska ta je jim potřebou, a když taková hvězda vzejde na jejich horizontu, jak opuštěnci náruživě a se strachem chápají se této poslední své naděje. S Polínou, ať dřívější její náklonnost ke knížeti byla jakákoliv, v tomto případě opakovalo se totéž: láska její ke Kalinoviči, zdálo se, rostla každou hodinou. Ačkoliv byla skoupá a vypočítavá jako její matka, nicméně nečekajíc ani, až kníže jí připomene, dala ženichu ihned darem úpis na jedenkrát sto padesát tisíc stříbra. Kalinovič políbil jí při tom ruku a zdálo se, že se chová k ní přívětivěji;

*) Ah, přeji vám všeho štěstí... A vám také, pane...

ale peníze patrně nepřidaly mu ani štěstí, ani spokojenosti, ani tentokrát nesnesl mravní této trýzně a jednoho milého, deštěm a větrem provázeného petrohradského rána probudil se jako šafrán žlutý: dostal žloutenku.

Polína se polekala, přestěhovala se ihned do města a nechtěla jinak, nežli sama opatrovat nemocného, snažíc se vytrvale těšiti jej projevy své lásky.

Kalinovič jsa vlivem nemoci ještě nervosnější a popudlivější pocítil konečně k nevěstě hrozný fysiologický odpor, který tajit, bylo už nade všechny lidské síly. A čím by to všechno bylo skončilo — kdož ví! Na štěstí léčící jej lékař, když seznal vzájemný poměr osob a vyrozuměl, proč asi pacient onemocněl, rozhodnul v zájmu úspěšného léčení, že nevěsta nesmí znepokojovati nemocného a musí jej nechati více na pokoji, více o samotě. To sdělil knížeti, který rovněž dobře chápal pravou podstatu věci a začal užívati všemožných úskoků, aby Polínu zdržel v jejím bytě; neustále ji vozil po obchodních závodech, a když už mermomocí chtěla býti u Kalinoviče, ani na okamžik nenechával je o samotě, aby předešel všem projevům a vzrůstu její něžnosti.

Svatební starosti chýlily se ke svému konci. Kalinovič hubený jako kostra seděl, jak obyčejně, na své posteli. Sluha mu oznamoval, že přišel Grigorij Vasiljev nebožky paní generálové.

„Ať vejde!“ pravil Kalinovič.

Vešel známý nám starý kuchař, ještě plešatější než býval, v staromódním kabátě višňové barvy s vysokým límcem, v jasně vycíděných střevících a se stříbrným prstenem na pravé ruce.

„Čeho si přeješ?“ ptal se Kalinovič.

„Přicházím tedy pánu i po všechny dny života mého jedinému vladaři svému . . .“ odpověděl Grigorij Vasiljev, nahnuv poněkud hlavu na stranu a stavě se do vojenské pósy.

Kalinovič hleděl na něho.

„Zrovna tak jako starému generálu, za nímž všechny naše pomysly a srdcí našich výlevy před trůnem Nejvyššího

rozlévati se musí, aby pokoje došla vysoce citlivá jejich duše a dost... tak rozumím já...“

Kalinovič se dovtípil, že stařec je důkladně nachmelen. Chtěje se ho co nejrychleji zbaviti, podal mu tři ruble stříbra; ale Grigorij Vasiljev ucouvnul o několik kroků.

„Ne proto, Jakove Vasiljiči, přicházím,“ namítnul s úsměškem, „ale proto jen, že paní naše, Polína Alexandrovna, včerejšího dne prostřednictvím knížete ráčila mně vydati rozkaz, že, jelikož se nyní ráčí provdati za vás a z té příčiny strojiti se tu budou obědy a bály, já pak pro stáří a neschopnost svou vyhověti v tom ohledu už nemohu, proto ihned se mám sebrat a odejít na ves... Jak si to všechno mohu vykládat? Na jakou stranu?“ doložil stařec a zaujal tázavou pósu.

Kalinovič nedal mu však žádné odpovědi.

„Nemohu své povinnosti vyhovět — to jsou zbytečné urážky se strany jejich proti mně,“ pokračoval Grigorij Vasiljev, „ale že jsem já člověk asi nebezpečný — to může být!“ podotknul s mnohovýznamným výrazem ve tváři.

„Čím pak bys byl nebezpečný?“ otázal se konečně Kalinovič, kterého začínalo poněkud baviti toto tlachání.

„Když rozkazem mně bude uloženo, smělou o všem podám zprávu,“ odpověděl stařec s jakousi hrdostí. „Grigorij Vasiljev není takový člověk, aby se dal laskotami získat nebo koupit, když ho po hlavičce pohladí, aby stáhnul hned svoje pazourky: něco takového nikdy se nemůže stát. Grigorij Vasiljev,“ pokračoval pohnutým hlasem a ukazuje ke stropu: „měl jednoho pána — generála... nyní je na nebi, a vy, jak se dovídám, jste jeho nástupce; tak tomu rozumím já!“

„Ovšem,“ přisvědčil Kalinovič.

„A jestliže nyní,“ pokračoval stařec s oduševněním ještě větším, „v nynějším svém postavení dědic hodnosti, křížů a řádů řeknete přímo: ‚Griško! jdi, hochu, seber v kuchyni své nejmizernější pometlo a vyžeň tam toho knížete ven z mého domu!‘ jsem povinen poslechnout a dost!“

Poslední slova vzbudila už v Kalinovičí patrný zájem.

„Cože se ti tak kníže nelíbí?“ otázal se.

„Kníže!“ zvolal stařec se slzami v očích, „tolik si já o něm myslím: zelená se nyní pole rží,*) vysoká je matuška stébly svými, klasem tučná, chrpy kvetou, větříček jimi pohrává, vůni jejich roznáší, srdce mužíčkovo se raduje; ale přihnal se kůň divoký a všechno to udupal a zpustošil na mlat: to je kníže v naší věci — tak mu rozumím já.“

„Což, připravil vás o něco, či co?“ otázal se Kalinovič.

„Tfi, my se dáme od něho o něco připravit?“ odpověděl Grigorij Vasiljev, „chvála Bohu, po generálovi hodně jmění zůstalo: stačilo by na bačkory nejednomu takovému opovážlivému knížeti, ale deseti takovými jako je on; ale čemu je se co divit, přece jsme věděli, jak paní naše na peníze je nedoslýchavá, tvrdá, ale pro něho že ničeho nelitovala. Když tenkrát manžela ztratila, myslili jsme, že se snad rozumem pomine nebo život si vezme; ale jak těsto začala se zdvihat, hned také ukázala sama, co umí: zřejmě jsme už viděli, že ženské ani tak vysoko postavené nejsou bez svých slabostí. Když jako vdovice přijela na ves, na prach rozsypal se před nimi ten člověk. Portrety generálovy, aby nesoužily tak oči její, zrovna jak polena nějaká dal v peci spálit, jako had pokušitel od těch dob zalehnul v jejich srdce a až do posledka jejich života tam žil a komandoval. Stalo se někdy, že někdo ze služebnictva nehezky se při tom ušklíbnul a než jsi se nadál, generálová už se s tím člověkem vypořádala... Všichni byli povinni dělat pomyšlení, třást se a otrocky plaziti se před knížetem.“

Kalinovič začínal se mračit.

„Co, měli nějaké pletky spolu?“ otázal se.

Grigorij Vasiljev pokrčil rameny.

„Panské služky, jestli nelhou, štěbetaly cosi takového...“ pravil, trpce se ušklíbnuv. „Ale všechno to bychom mu byli, milostpane, odpustili, vždyť, jak se říká: ‚vdova —

*) žito, obilí.

svoje paní', ale, baťuško, Jakove Vasiljiči! slečny naší nám tehdy bylo líto!...“ zvolal, tiskna ruku k srdci: „kdyby to teď starý náš generál věděl a poznal, že tu ani jediné jeho dcery nedbali a neušetřili mladosti její a kvetoucích let... Baťuško! Generál požene je k zodpovídání při posledním soudu a víc nic nemohu mluvit!“

„Proč bys nemohl mluvit?“ zasmušile a klopě oči, otázal se Kalinovič.

„Mluvit!“ opáčil po něm stařec s trpkým úsměškem, „jak máme mluvit, když ruce máme svázány, nohy spoutány a jazyk podříznutý? Ale když vy, jako pán, teď na místě starého našeho generála v hodnost jeho nastoupíte a řeknete: ‚Griško! celou svou duši mi otevři!‘ pak Griška otevře. ‚Griško! nezatajuj nic ani o mé ženě ani o mé dceři!‘ Griška nezatají! Jedno slovo stačí, víc není třeba.‘“

„Mluv tedy, tím spíš, že jsi už začal,“ opakoval Kalinovič ještě vážnějším hlasem.

„Mluv!“ s trpkým úsměškem pokyvuje hlavou, pravil Grigorij Vasiljev, „mluvit se musí, baťuško, Jakove Vasiljiči, jako před Bohem: to, že slečna, snad ještě víc než maminka, byla náchylna tomu knížeti. Já jsem lokaj jen — a nic víc... a mohu se ptát jenom tolik: Jest Tatar ten člověk nebo křesťan? Ještě si ani oči neprotřely a už hleděly v tu stranu, odkud slíbil přijet... Baťuško, pane náš nový! A kdybych vám teď vykládat měl, jaké proto u nich mrzutosti byly s maminkou, sama jediná jen Královna Nebeská všechno to viděla, pochopila a soudila... My, příslušná čeleď, nevěděli jsme, komu a jak máme sloužit; a stalo se nejednou, že já při hloupé své povaze ještě za života nebožky paní generálové těm zbůjníkům, knížecím lokajům, směle jsem řekl: ‚Co jste toho, lupiči, u nás nadělali! zrovna jak horda tatarská s pánem svým vtrhli jste k nám a plenili a pustošili, psi proklatí!‘“

Kalinovič mlčky poslouchal a jen ještě níže sklonil hlavu.

„Baťuško, Jakove Vasiljiči!“ zvolal Grigorij Vasiljev, tiskna opět ruku k srdci, „snad zůstanu nyní já v chybě;

ale jak před obrazem Kazaňské Mateře Boží vším srdcem svým a se slzami v očích prosíme vás: netrestejte naši paní, ale smilujte se nad ní, bařuško! Ona ničím není vinna; jen zlý člověk ji k tomu svedl, ale teď celou svou duší je náruživě oddána vám — tak tomu rozumíme my.“

Kalinovič mlčel.

„Konečně my, třebas rabi,“ pokračoval Grigorij Vasiljev, „přece i my jsme cítili, jak dívčí její věk ubíhá: zprvu — aspoň hodně učení bylo, ale potom dlouhá chvíle přišla; jaká už pak zábava byla možna se starou a skrblivou maminkou?... Tolik světa a radostí měla před očima, že kníže pak sám pochlebky svými a šprýmy... nu, zamilovala se do něho po uši, jak se u nás na venkově říká.“

„Proč si mě tedy Polína Aleksandrovna bere za muže, když je zamilována do knížete?“ otázal se pojednou Kalinovič.

„Ochladla k němu, milostpane, velice ochladla proti dřívějšku,“ konejšivým hlasem odpověděl Grigorij Vasiljev, „tak už čtyři roky to pozorujeme; svým panským služkám vždycky ráčí říkati: ‚Ach,‘ povídala, ‚moje milé, jak bych se ráda provdala!‘ Slečna, bařuško, je důvtipná, ta zná politiku a v citlivé své duši snad dobře procítila, jakého před Hospodinem, Stvořitelem světa, dopustila se hříchu. Jak je nyní ráda vám — to se ani vypovědít nedá; jen se každého ptá: ‚Viděli jste mého ženicha? Je hezký?‘“

Kalinovič, když všechno to vyslechnul, povzdechnul si. Přikázal starci, aby víc nežvanil o tom, co povídal jemu, a přinutiv jej, aby přijal ty tři ruble, naporučil mu, aby šel teď domů; ale Grigorij Vasiljev nehýbal se s místa.

„Já pořád ještě ohledně té neschopnosti svojí, pane náš dobrý a nový!...“ pravil, stavě se v truchlivou pósu.

„Zůstaneš!“ pravil mu Kalinovič.

Ale Grigorij Vasiljev přece se po něm obrátil s jakousi nedůvěřivostí a váhavě odcházel.

Nemocný zatím, chytiv se za hlavu, vysílen sklesnul do lůžka. „Bože můj! Bože můj!“ zvolal a hned na to tak se mu přitížilo, že opatrující jej lokaj až se ho polekal;

poslal pro Polínu a knížete. Ti přiběhli, Kalinovič naléhavě prosil, aby svatba byla hned zítra. Bál se asi, že svou odhodlaností nevystačí. Polína také měla z toho radost, a tak v malinké domácí kapli došlo k jejich oddavkám.

Jak umrlec hubený stál ženich před oltářem.*) Na otázku knězovu: „Nezaslíbil jste se někomu?“ nedal žádné odpovědi.

Jedinými svědky při této ceremonii byli kníže a muž baronessy. Jako svědci šlechetným svým podpisem potvrdili zápis v knize sňatků. Po oddavkách, jak už v Petrohradě bývá zvykem, u novomanželů pil se pouze čaj se zmrzlinou a ovocem; přítomni byli pouze blízcí známí a ti, když na zdraví vypili několik pohárů, rychle se zas rozjeli.

V bohatém županu, v pantoflích se zlatým kováním a s jakýmsi mrtvolným výrazem v tváři ubíral se novomanžel po hedvábném koberci do ženiny ložnice — a hned na to vše umlklo. Také na ulicích bylo ticho až do tří hodin zrána; ale tu na úsvitě pojednou vypuknul na Litějné ulici požár. Plamen v několika minutách zachvátil celý dům. Přijel hasičský sbor a sbíhal se lid. V třetím poschodí strhnul se křik ženy prosící o zachránění. Zástup sebou trhnul, ale nikdo se nehýbal. Tu se pojednou objevil pán v nezapjatém paletot, bez límce. S nezvyklou patrně u něho silou přistavil k domu ohromný žebřík a jak veverka svižně vyšplhal se po něm, jednou ranou rozbil rám a nedbaje, že proti němu vyrazil dým a oheň, zmizel v okně. Všechno ztrnulo v očekávání. V několika minutách záchrance objevil se s bezvědomou ženou na rukou. Zástup uvítal jej hřmotným „Urá!“ a „Bravo!“; ale on sám zatím už zmizel.

Byl to novomanžel Kalinovič.

Jak a proč se tu vyskytnul? Bylo tomu právě půl hodiny, co vyběhnul jako pološílený z domu, bloudil nějakou chvíli po ulicích, náhodou ocitnul se u požáru a

---

*) V orig. „naloj“, t. j. podstavec v kostele, na nějž možno položiti modlitební knížky. Pozn. překl.

vrhnul se do ohně ne, jak se zdá, aby zachránil hynoucí, ale aby tam hledal svou vlastní smrt; jak patrno, mnoho půvabů a rozkoše nepřineslo mu manželské lože.

XIII.

Kdo by nepřiznal, že u větší části svateb pod zevnějškem tají se tak mnoho nečistého a špinavého; že každé tajné dostaveníčko mladounkého chlapečka s mladounkým děvčátkem v mravním ohledu konečně stojí mnohem výše, než všechny ty poloobchodní úmluvy, a přece vesměs všichni „novomanželé“ honosí se jakýmsi slavnostním a nárokuplným vzezřením, jakoby skutečně vykonávali nějaký veliký a komusi velice prospěšný čin. Vylíčená mnou svatba měla konečně tentýž charakter. Nevěsta s příslušnou únavou v obličeji pila každého rána čokoládu a měnila pak dvakrát, třikrát za den toaletu. Ve dvě hodiny novomanželé sedali obyčejně do kočáru a jeli dělat návštěvy; následek toho byl, že se v mramorové jejich váze objevovaly lístky, jako: Comte Koulgacoff, m-me Digavouroff née*) comtesse Miloff, Ivan Petrovič Zacharjin, general-lieutenant, Serge Milkovsky, Petr Nikolaič Trubnov, křídelní adjutant, a tak dále. Byl mezi nimi i jakýsi španělský grand Auto de Salvigo, slovem všechen květ a vůně petrohradské společnosti, která v podobě tak okouzlující a rozkošné zjevuje se vulgárním našim očím na Něvském prospektu a v Italské opeře, s níž sblížit mladý můj párek neúnavně se snažila přítelkyně Polínina, baronessa. V jaké míře všechno to lichotilo ješitnosti mého hrdiny — těžko říci, na všechen způsob však, zdá se, začínal už přivykat svému ne zcela čestnému, pravda, za to však nanejvýš skvělému postavení. Když, zamysliv se a založiv ruce na zad, chodil po velikém svém saloně, tu v celém jeho solidním složení těla, ba i ve střihu jeho fraku tušiti bylo možno už budoucího skutečného tajného

*) rozená.

radu, třeba že svědomitost autorská nutí mě ihned dodati, že všechen ten klid byl jen pouho-pouhou přetvářkou: v duši své Kalinovič trpěl a neustále myslil na Nastěnku. Hned následujícího dne po svatbě odejel do Pavlovska a poslal jí odtud pětadvacet tisíc rublů stříbra s kratičkým přípisem, ve kterém ji uvědomoval o svém sňatku a prosil jen za jedno, aby šetřila svého zdraví a neproklínala jej. Odpovědi neočekával, poněvadž adressy své ani nepřipsal.

Na 23. října ustanoven byl, hlavně pro novomanžely, u baronessy velký ples. Den před tím ráno seděl Kalinovič ve svém bohatém kabinetě. Rozlehnul se zvonek a hned na to slyšeti bylo v saloně známé kroky knížete. Kalinovič se ušklibnul.

„Pozdrav Bůh a s Bohem zároveň!“ pravil host, vcházeje.

„Jak to?“ otázal se Kalinovič váhavě.

„Odjíždím ... Naše záležitost ohledně privilegie už je skončena, a proto musím nyní na venkov ... pracovat ... shánět ...“ odpověděl kníže a pozastavil se, jakoby chtěl ještě něco říci; ale Kalinovič uhodnul, oč jde.

„Rád byste asi dostal peníze?“ pravil po chvilkovém mlčení.

„Ano, Jakove Vasiljiči, prosil bych vás o ně. Takovou kaši jsem teď zavařil, jen o peníze abych se staral!“ pravil kníže poníženým skoro tónem.

Kalinovič úmyslně zívnul, aby zatajil úsměv opovržení, a nedbale vytáhl nezamčenou zásuvku stolu.

„Chcete poukázku?“ pravil.

„Všechno jedno!“ odpověděl kníže, vyndavaje a odevzdávaje Kalinoviči dlužní jeho úpis.

Kalinovič mu podal poukázku na poručnickou radu.

„Rovných dva a padesát tisíc!“ pravil.

„Věřím, děkuji!“ podotknul kníže a velikodušně, poukázku ani neprohlédnuv, zastrčil ji do kapsy.

Kalinovič zatím, opovržlivě roztrhnuv dlužní svůj úpis na kusy a pohodiv jím na zem, mlčel i nadál, tak že knížeti počínalo už býti nevolno.

„Co pak přece dělá vaše baronessa, povězte mně? Viděli jsme se onehdy a mluvili jsme o vás," začal kníže.

„Já s ní také mluvil," odvětil Kalinovič s úsměškem. „Dnes ve dvě hodiny jedu k ní," podotknul, jakoby chtěl přerušiti další rozmluvu.

„Jeďte, jeďte," dodal kníže; „jak možno zameškati takovou příležitost! Zavázati si ji nějakou hloupostí — a jaká perspektiva se tu otvírá! Buďte tak dobrý!... Literaturou se ovšem zabývat nyní nebudete; nezbývá tedy, než sloužit; a v Petrohradě bez těchto zadních vrátek ničeho nepořídíš: to je ta nejlepší pružina, pomocí které možno dosáhnouti jestě něčeho pořádného."

Zřejmé opovržení objevilo se při těchto slovech ve tváři Kalinoviče. Hned po svatbě buď si všech rad knížete ani nevšímal nebo je vyslechnul s úšklebkem.

„A co Polína? Mohu s ní mluvit?" pokračoval.

„Ne, není obléknuta," suše odpověděl Kalinovič.

„Na shledanou tedy!" pravil kníže, přiveden poněkud do rozpaků.

Kalinovič pohodil jen hlavou a ani nepřivstal. Kníže odešel.

„Darebáku!" dosti hlasitě pravil za ním Kalinovič, a brzy na to vyjel ze dvora. Rozvaluje se, nohu přeloživ přes nohu, usednul ve svém malém kočárku a bystře uháněl po Něvském prospektu. V Mořské ekypáž se zastavila před hlavním vchodem jednoho z nejvelkolepějších domů.

Kalinovič řekl portýru své jméno.

„Račte, prosím," pravil tento a zvonkem dal znamení do prvního poschodí.

Kalinovič mimoděk si vzpomněl na první svou návštěvu u paní generálové. Nyní zase vcházel do panského domu s tím pouze rozdílem, že zde to byla skutečná aristokracie: s jakousi zvláštní okázalostí visely v oknech aksamitové draperie; zlato, nábytek, zrcadla — všechno to bylo těžké a — bohaté; tropické rostliny, okno skoro zaclánějíce, rozpínaly zde šťavnatou svou zeleň; už za dob

Kateřinin pořízené parkety jen na jednom místě kdyby byly popraskaly. Sám vzduch voněl jakousi významu plnou stařinou. Baronessa zrovna se vždycky děsila starého toho haraburdí, ale baron zůstal neúprosným a nedopustil žádných změn. Ženě dovolil, aby si po své vůli zařídila pouze nevelké svoje oddělení; nedal jí však na to ani kopejky. Přes to přese všechno baronessa úplně ve vkusu současných dob pořídila si tu učiněný ráj. Jako do sídla feji vešel Kalinovič do malounkého jejího salonku, kde baronessa ve své laskavosti přijala jej v ranní dosud toaletě, sotva že vypila kávu.

„Bonjour!“ uvítala jej, andělsky se usmívajíc, jak se usmívala kdysi kněžna, s tou výhodou toliko, že to dělala jaksi nenuceněji a oduševněleji.

„Bonjour, madame!“ odpověděl s vědomím vlastní důstojnosti, ale zrovna tak roztomile Kalinovič.

„Désirez vous du café?“*) otázala se baronessa.

„Je vous prie!“**) odpověděl Kalinovič.

„A zakouřit si nechcete?“ dodala baronessa, přisunujíc k němu stříbrnou nádobku s papirosami.

Kalinovič si zapálil.

„Přinesl jsem vám malou summu...“ začal.

„Ach, ano, ano, merci!“ nachvat poznamenala baronessa, uvedená do malých rozpaků a ihned zaměnila předmět hovoru. „Povězte mně, dávno jste už byl zamilován do Políny? To by mě velice zajímalo vědět.“

„Ano, dávno,“ odpověděl Kalinovič s nápadnou duchapřítomností.

„Ona je velice milá, velice duchaplná... ne zrovna krásná, ale je právě, čemu se říká, une femme d'esprit: duchaplná žena; literát zvlášť může se do ní zamilovat. Voulez vous prendre encore une tasse?“***)

---

*) Přejete si kávy?
**) Prosím vás.
***) Nechcete ještě jeden koflíček?

„Non, merci," odpověděl Kalinovič. „Peníze . . ." dodal, vyprošťuje z kapsy tlustý balíček bankovek.

„Ano; ale myslím, že vám musím dát nějaké potvrzení?"

„Ne, není třeba," odpověděl Kalinovič.

„Merci," odpověděla baronessa, v zamyšlení ukládajíc peníze do stolku.

Nějakou chvíli oba mlčeli.

„Já na vás, baronesso, mám také prosbu . . ." začal Kalinovič.

„Ach, ano, vím, vím!" podotkla hned, „jen poshovte; jak bychom to měli zařídit? Ten hrabě . . . má mě velice rád, bojí se mne dokonce . . . Počkejte, kdybyste teď zajel k němu s dopisem ode mne, nebylo by to pranic divného, kdybyste se mezi ostatními ztratil: bude vám chtít něco říci, ale nebylo by nic divného, kdyby nemohl. Líp to snad půjde takhle: přijde na můj ples; přivedu vás prostě k němu, představím vás a řeknu přímo, co chceme."

„Dalo-li by se to tak zařídit, pak ovšem . . ." pravil Kalinovič.

„Ovšem, co by se nedalo. Což myslíte, že se v Petrohradě na plesích mluví o něčem jiném: takové záležitosti jsou tam na denním pořádku . . . Takové až nesnesitelné město!" pronesla baronessa.

V tom slyšeti bylo řinčení ostruh, Kalinovič vstal.

„Adieu, do zítřka," pravila baronessa.

Kalinovič se poklonil.

„Řekněte Polině, aby na všechen způsob dostavila se ve svých bílých šatech . . . Elle est magnifique."*)

„K službám," pravil Kalinovič a odešel. Milý úsměv, oživující jeho tvář po celou dobu návštěvy, zmizel okamžitě, když zasednul do své ekypáže; nejraději by se byl býval až do bezvědomí zpil, jen aby neviděl a nechápal, co se kolem něho děje. Doma jako naschvál vyšla mu vstříc Po-

*) Je skvostná.

lína v nových vatovaných šatech na promenádu a ptala se je-li hezká?

„Hezká," odpověděl s grimassou Kalinovič a za půl hodiny zavěšeni do sebe procházeli se spolu po Něvském prospektu.

Ples! Ples!... kdysi tak opojné a uchvacující slovo! Už Puškin psal: „Rád mám divokou tu mladost, vřavu tu i šum i radost i dam vkusné toalety!" Ale nás, děti svého věku, už tím nenapálíš. Víme, co je to ples a zvláště ples velkosvětský. Na všechen způsob je třeba být tak dětsky prostomyslným, jako známý jeden můj praporečník, který vkusu nezná ani v pokrmu; a právě jeho hlavu třeba je mít, abyste věřili baronesse, když mile vás ujišťuje, že dává ples pro potěšení celé společnosti a ne proto, aby zažehnala hrozící jí vymáhání malé summy, asi třiceti tisíců ve stříbře, o čemž také ihned za čarovných zvuků orchestru Ljadova promluví s osobami v této záležitosti rozhodujícími. A tam ten jak Dombay na všechny knofliky zapiatý pán, jemuž dle úsudku lékařů, každodenním výlevem žluče shnila už celá játra — přijela tato zmije lidstva sem se snad veselit? Vy, milá, rusovlasá dámo, mizící těkavě v zástupu! Já cítím, jak srdce vaše krví se zalévá při myšlence, že muž váš právě tyto dny v jedné své při takovou si uřízl ostudu, že rázem prozradil celou hloubku duševní své neschopnosti a vám sotva se už asi podaří udržeti se na oné velikolepé výši, kde tak vám bývalo příjemno. A vy, vaše prevoschoditělstvo, proč děláte takové násilí činovnické své povaze a snažíte se udržeti adamskou svou hlavu v naškrobených límečkách, a neohýbáte šíje při každém kroku k zemi, ačkoliv cítíte toho organickou takořka potřebu. — Všechno to děláte, jak vím, z marnivé touhy ukázati se svobodomyslným tam tomu bradatému pánu, stojícímu u sloupu. A vám, m-me Chmarová, při vší hluboké úctě k vám, musím upřímně říci, že nevěřím křesťanské vaší pokoře, byť toaleta vaše byla sebe skromnější a prostější a byť sebe krotčí byl vás pohled, kterým se rozhlížíte po všem tom nastrojeném, marně

shánějícím zástupu ... ne! Právě nyní ve vašem srdci hlodá červ zloby! Nejraději byste na kusy roztrhala a jak hmyz na zemi rozšlapala tam toho skvělého generála, nedbale sedícího v křesle s kučeravou hlavou pohozenou v zad. Už půl hodiny mluví francouzsky lépe než kterýkoliv Francouz a každou svou myšlenku zakončuje calambourem.*) Vy velice dobře víte, že vás zcela zjevně nazývá licoměrnicí a velice poškozuje vaši vážnost. Ty občanský vojíne, který mužně jsi snesl tolik na tebe namířených ran a takového jsi sobě zjednal věhlasu, že když někdo ve společnosti tě potupil, ihned jeden z tvých klientů poznamenal, jakýmže právem tak mluví, když tě osobně nezná? „Čerta také nikdo nezná a všichni mu nadávají!“ namítnul kdosi a přivedl společnost svou odpovědí v nadšení. To všechno jsi snesl, ale nyní, kdy ti zbylo už jen pouhé páví peří, kdy jsi přišel o vědomí síly, která obsažena byla kdysi v pouhém tvém podpisu, je ti nevolno! Přijel jsi takřka z nevyhnutelné potřeby, s tím pouze úmyslem, že orlím svým zrakem budeš dohlížeti na čtyři tebou zplozené červenolící kozičky, aby srdce jejich se nenakazila vulgární náklonností k nějakému proletáři. S plným účastenstvím tisknu konečně ruku tobě, můj dobrosrdečný jinochu, nešťastná oběti své hrozné bohyně matky, která tě sem poslala, abys sobě hledal ruku i srdce skvělé dvorské dámy, zatím co tvoje tíhne tam na Písky do malinkého bytu, kde žije ona, poklad života tvého, přes to, že se neopovážíš nikdy ani pomysliti na to, abys skromné její jméno okrášlil někdy urozeným svým erbem. Ale ještě víc je mi líto tebe, poctivý muži, potomku ušlechtilého rodu: jak osamoceně tu stojíš s tou svou starostmi obestřenou hlavou, věda, že zde, v tvé přítomnosti několiknáct lidí připravuje proti tobě vzbouření pro zahájené tebou stihání různých až dosud klidně páchaných hanebností ... Nikomu a nikomu není veselo z vás mučenníků ctižádosti, peněz, zjemnělé prostopášnosti a pustého flaneurského života.

---

*) hříčkou slov.

Ve dvanáct hodin konečně přijeli novomanželé. Zdržela je toaleta mladé paní; účesku začala si upravovati sice už v šest hodin, ale stále se jí zdálo, že jí nesluší. Dala se několikrát přečesat, hubovala, pak se sama začala zapletat, spálila se želízky, hodila je kadeřníku do tváře, vystřídala asi pět toalet, roztrhala střevíčky a na konec se dala do pláče. Kalinovič, který viděl poprvé tento rys ženiny povahy už se zlostí neznal.

„Buď se hned obléknete nebo pojedu sám!“ křiknul už takovým tónem, že Polína uznala za vhodné, raději poslechnout a s utajenou podrážděností ihned se také oblékla, ale za to už naprosto beze všeho vkusu. Když vešli do sálu, paní domu ihned jim vyšla vstříc.

„Ale tak pozdě, tak pozdě!“ pravila.

„Nebylo mi dobře,“ odpověděla Polína.

V Kalinoviči zatím, když shlédnul celý ten houf krásných a rozkošných žen, srdce se až sevřelo při pohledu na křivou postavu vlastní ženy; opanoval se však a oplácel poklony svým známým. Španělský grand stisknul mu ruku, paní senátorová Rydvinová, přimhuřujíc oči v lorgnetu, už z daleka mu kynula hlavou. Bělohřívý poručík Šamovskij, velice podlízavý to mladík, přistoupil k němu a pokloniv se, pravil, že by velice rád s ním promluvil.

„Povězte mně, píšete nyní něco?“ otázal se.

„Ne,“ odpověděl úsečně Kalinovič.

Poručík na okamžik se pozastavil, vypial svoji hruď ještě více ku předu a otázal se:

„A povězte mně, kdo je teď prvním spisovatelem.“

„Každý soudí, myslím, že on sám,“ odpověděl Kalinovič.

Poručík se zasmál.

„Ano, to je pravdě podobné . . .“ začal, ale Kalinovič neuznal za nutno pokračovati v dalším hovoru s ním a pokud možno zdvořile se od něho odvrátiv, obrátil se k mimojdoucí paní domu.

„Hrabě je zde?“ otázal se.

„Ano ... Nespouštějte mne s očí: provedeme to ...“ odpověděla tato mimochodem.

Kalinovič jí poděkoval úsměvem, šel k m-me Digavouroff née comtesse Miloff a požádal ji za čtverylku.

Doby skvělých a duchaplných hovorů mezi kavalíry a jich dámami v tanci a zvláště hovorů o lásce dávno už minuly. Náš velkosvětský spisovatel, kníže Odojevskij, už v třicátých, tuším, letech předpovídal, že s rozvojem společnosti šviháci vysokého slohu nebudou už mluviti ani slova. Dnes každému pořádnému člověku stačí vědomí němé rozkoše, že se nalézá někde ve středu společenské smetany ...

Můj heroj, když byl promluvil se svou dámou nanejvýš deset slov, byl zaujat následující myšlenkou: cítě se nyní spolubratrem této společnosti, ne bez vnitřního uspokojení vzpomněl si na to, že ještě před třemi měsíci jen s ulice vždy vyhlížel a v oknech vídal všechny ty mihající se úchvatné hlavičky žen a vznešené postavy mužů. Příjemný dojem těchto pocitů však byl v něm okamžitě zničen, když pohlédnul do jednoho rohu sálu a tam spatřil pána s plnovousem, stojícího jako dosud u kolonny a vedle něho — *Bělavina*. Kalinovič div do mdlob nepadnul. Polovinu velikého svého jmění byl by v tu chvíli za to dal, kdyby zde nebylo bývalo tohoto žalobníka, který u přítomnosti všeho toho velkosvětského zástupu zvolati naň mohl: *„Ty jsi padouch!“* „A přece nejsem padouch, Bože můj! jen kdyby znal všechny moje útrapy!“ s bolestí přemítal u sebe Kalinovič, a prvním jeho pomyšlením bylo, ať se děje co děje, přistoupiti k Bělavinu, odhaliti mu svoje srdce a prositi, žádati jej, aby jím neopovrhoval, protože toho nezasluhuje. S těmito myšlenkami přistoupil k němu a pokud mohl nenuceně pravil:

„Pozdrav Bůh, Michajle Sergějiči!“

„Pozdrav Bůh!“ odpověděl tento.

Hluboké opovržení zaznívalo Kalinoviči z měkkého hlasu přítele. Nevěda, jak se má zachovati nadál, postavil se vedle. Bělavin prohlédnul si jej od paty až k hlavě.

„Musím vám vrátit ještě vaše peníze," pravil a vyňal z kapsy Nastěnce poslanou poukázku.

Kalinovič nevěděl ihned, co si jiného počít, nežli že peníze vzal a chvatně zastrčil do kapsy. Také Bělavin sklonil teď hlavu. Sám se patrně styděl, že musí vykonati takové poslání.

Kalinovič však setrval a tvářil se rozpačitým.

„Nu a což, jak je?" pravil; ale Bělavin už si ho ani nevšímal a obrátil se k pánu s plnovousem.

„Mluvil jste před chvílí o Čičikovu, že nezasluhuje mravní oné pokuty, kterou jej stihá autor, poněvadž společnost sama nevypěstovala v něm smyslu pro čest; ale co si společnost má počít, je-li on sám ničema?«

„Možná, že by jej pamatovala," pravil plnovousý pán.

„A u nás naopak všude převládá proud do člověka ještě strčit," skromně přimísil se do hovoru Kalinovič.

„Hm! proud!" s úsměškem pronesl Bělavin, „tu nejde o žádný proud — ale o hnusnou povahu! Co znamená u takových lidí svědomí? Čínský stín, vržený se strany vychováním, spořádanou společností. Někdy snad i po něm se ohlédne, dokonce se zdá, jakoby se ho někdy i leknul, ale přirozené instinkty přece jen v něm nabudou převahy. V opačném případě možno dojíti k hroznému závěru, že svědomí je skutečně něco podmínečného. Vrozené člověku dobro vždycky je čímsi bezprostředním a projevuje se mimo jeho vůli. Od nejvyspělejších společností až po nejbarbarštější, všude vidíme mučenníky poctivosti a dobra. Vidoucího slepí s cesty nesvedou, ale on sám se stane jejich vůdcem? A není-li tomu tak, pak není proč vyčítati zrcadlu; jest patrně tvář křivá!" s oduševněním dodal Bělavin a s nenuceností člověka, který ve společnosti je doma, šel a sednul si vedle jedné dámy.

Kalinovič byl zničen. Velice dobře cítil, že Bělavin schválně zmocňoval svoji řeč, aby tím citlivěji ho štípnul.

„Baronessa se po vás ptá," pravil, rychle k němu přistupuje, poručík Šamovskij.

*

„A!“ zvolal Kalinovič, bezmyšlenkovitě bloudě očima po sále.

„Je tam, v druhém saloně,“ podotknul poručík. „Je-li libo, zavedu vás k ní?“

Kalinovič jej následoval.

„Znám zde kdejaký koutek,“ ješitně pokračoval poručík; znal opravdu místnosti všech známých jemu velkosvětských domů do nejmenších podrobností.

V nevelkém, útulném pokoji našli paní domu ve společnosti starého hraběte, jehož tvář svým výrazem pro tentokrát vymáhala ještě větší úctu. Ve svém bílém nákrčníku a s hvězdami na fraku zdál se Kalinoviči sochou Jupitera postavenou do tajemného výklenku. Jak srna, lehká a ladná, seděla vedle něho baronessa.

„Tu je!“ pravila, upozorňujíc na vcházejícího Kalinoviče.

Můj heroj uctivě se poklonil.

„Tuším, že jsem vás viděl u nynější vaší paní?“ pravil stařec.

„Ano, vaše jasnosti, dostalo se mi té cti, setkati se tam jednou s vámi,“ odpověděl Kalinovič.

„Přisedněte sem poblíže k nám,“ pravila mu baronessa.

Kalinovič sednul.

„Baronessa mi řekla,“ začal stařec, „že byste rád u mne sloužil.“

„Ráčíte-li mi, vaše jasnosti, dáti nějakou naději,“ začal Kalinovič; ale hrabě pohozením hlavy zabránil dalším jeho slovům.

„Řekla mi,“ pokračoval, „že se vám ani tak nejedná o služné, jako o to, že si přejete zaujati vynikající nějaký úřad.“

„Jsem více než zabezpečen v životě,“ podotknul Kalinovič, ale stařec znovu jej umlčel pochýlením hlavy.

„Vy jste ale literát, cosi píšete . . .“

„Ano, psal jsem.“

„To všechno by nevadilo, výborně; přece však, až vstoupíte do služby, budete toho musit nechat. A vůbec

jako činovník, jako vládní osobnost budete musit přerušiti, pokud možno všechny styky s těmi pány, kteří u nás nejsou vůbec dobře zapsáni.“

Kalinovič ničeho na to nenamítnul a mlčel.

„S Aleksandrem Petrovičem jste jej seznámila?“ obrátil se stařec k baronesse.

„Ne ještě, ale představím jej,“ podotkla tato.

„Ano, představte jej; to bude líp; řekněte mu, že už jste se mnou mluvila a že si přeji, aby mě zítra na to upomenul.“

„Merci,“ pravila baronessa.

Stařec jí na to odpověděl úsměvem a všechen další jejich hovor byl veden už povětšině v pouhých narážkách.

Kalinovič vycítil, že je už zbytečný a odešel.

Bělavin nešel mu z hlavy. „Jaké právo,“ pravil sám k sobě, „mají ti páni s přepjaté své mravní výše peskovati takovým způsobem lidi, kteří se prosekávají a prací sobě razí cestu životem? Myslím, že hned, když se narodil, byl položen do batistu a krajek. Za takových poměrů je lehko v hlavě budovati velikolepé ideje a při tom sami nedělati pranic! Nikdy jistě ani prstem nehnul, aby v život uvedl aspoň jednu svou sentenci; jen jako racek bezkřídlý zcela klidně si sedí na teplém, písčitém břížku a smutně pokyvuje hlavou, zatím co zrovna pod jeho nosem zápasí a na vlnách se boří celé koráby. Ať jsem už špatný člověk nebo dobrý, přece aspoň v sobě cítím touhu po živé činnosti; nenarodil jsem se, abych sedět dovedl se založenýma rukama. A což nevědí, že v životě člověk, aby vykonati mohl aspoň jeden dobrý skutek, nucen je spáchati dříve na tisíce podlostí? A konečně, z jakého důvodu osobuje si ten člověk právo, plésti se do mého poměru s děvčetem, s opovržením pod nohy mně házet moje krví a potem pro štěstí této ženy nabyté peníze?“

Tak se posiloval můj heroj životní svou morálkou; ale v hloubi duše jeho skryté svědomí jasně mu pravilo, že všechno to jsou pouhé nepatrnosti, které v niveč se rozbíjejí o pravdu Bělavinovu. Než, ať tomu bylo jak bylo, rozhodl

se, že ho donutí, aby vzal peníze zpět a naložil s nimi podle vůle své, když už v celé té záležitosti bere takový účastenství. S takto zosnovanou frází šel vyhledat svého přítele a zastal jej právě, když už sestupoval se schodů.

„M-r Bělavin!“ křiknul naň a přiskočil k zábradlí „vezměte si ty peníze zpět. Ani vy mně je vracet, ani já při sobě je ponechat nemáme žádného práva.“

„I jen si je už nechte při sobě!“ ozval se Bělavin a prásknul dveřmi, kterými se vycházelo do síně.

Snésti takovou šňupku, k tomu bylo třeba nadlidské trpělivosti. První myšlenkou mého heroa bylo, zavolati sem ihned někoho z mladých lidí a jako sekundanta poslati jej k svému nepříteli s vyzváním; ale třeba že nebyl žádným sketou, souboj považoval za učiněné bláznovství. A pak nechť si mluví kdo chce co chce, ale namířená na vás hlaveň bambitky není žádná maličkost. — A to všechno proto, že nějaký pán neváží si vaší osoby.

Zatím co všechny tyto rozumné myšlenky v duši Kalinovičově konejšily záchvaty jeho zloby, ozval se vedle něho hlas domácí paní:

„M-r Kalinovič, kde jste? Ošklivý! Pojďme; představím vás vašemu řediteli. Právě jsem s ním mluvila,“ pravila baronessa a vzala jej za ruku.

Kalinovič ji následoval.

„Posadím vás k partii s ním — prohrejte s ním něco: on to má rád.“

„Rád?“ otázal se Kalinovič posměšným hlasem.

„Rád; hrozně černá duše!“ odpověděla baronessa.

„M-r Kalinovič, Aleksandr Petrovič!“ pravila, přistupujíc k známému nám řediteli.

„My se už známe,“ pravil tento, podávaje Kalinoviči ruku.

„Znáte se?“ otázala se baronessa Kalinoviče.

„Dostalo se mi té cti být jednou u jeho prevoschoditělstva,“ odpověděl tento.

„Váš stůl, pánové, je v pokoji připraven,“ dodala domácí paní a odešla.

Ředitel a Kalinovič jako dva v životě setkavší se zápasníci změřili se navzájem očima.

„Vy jste se oženil?“ promluvil ředitel první.

„Ano, to je moje žena,“ odpověděl Kalinovič, představuje řediteli s jinou dámou kolem jdoucí Polínu; Polína při vší nepravidelnosti své postavy dovedla se pokloniti s vysoka, zatím co ředitel, rovněž se uklánějе, zcela zřejmě upřel svůj pohled na ohromné brillanty Políniny, a toho si Kalinovič při tomto seznámení také přál.

„Ale pojďme na své kolbiště!“ pravil ředitel, když dámy odešly.

„Pojďme!“ dodal i Kalinovič.

Před večeří proneslo se už sálem, že Kalinovič se svým partnerem prohrál dva tisíce stříbra, ale na ospravedlnění svého heroa jsem povinen říci, že se tak stalo ne tak jeho přičiněním, jako že opravdu byl roztržit: nesnesitelná představa posměšně se usmívajícího Bělavina stála před ním jako přízrak.

Za čtrnáct dní bylo v úředním listě oznámeno, že titulární rada Kalinovič jmenován byl činovníkem mimořádných záležitostí při ***. Představenstvo se v tomto případě nezklamalo; z mého heroa se vyvinul skvělý vyšetřující soudce. Za rok povýšen byl na kolležského assesora, vyznamenán ihned na to řádem sv. Anny třetí třídy a dvě leta po tom hodností dvorního rady. Zaujav pak místo činovníka mimořádných záležitostí páté třídy, v průběhu pěti let stal se kolležským radou, dostal řád sv. Vladimíra a konečně jmenován byl n-ským vice-gubernátorem.

Část čtvrtá.

I.

Kalinovič jmenován byl právě do té gubernie, kde býval kdysi mizerným školním dozorcem. Čtenáři nebude snad neznámo, že každá naše gubernie má svou vlastní politiku, nemající ovšem nic společného s tou, která se tiskne v „Debats“, „Siècle“ a „Times“. Je nám naprosto lhostejno, kdo panuje ve Francii — zda Filipp nebo Napoleon; anglickou královnu provdejte si třebas i za tureckého sultána, jen když nebude třeba k vůli tomu verbovati nové rekruty. Za to však velice citlivi a srdcem svým blízci jsme tomu, kdo spravuje nás, kdo je naším gubernátorem. O této politice v hostinci nebo ve sklípku rozmlouvají napilí tajemníci, přednostové úřadů a ostatní drobná kancelářská havěť, mluví o ní s podrážděnou duší, s pěnou v ústech, a to plným právem, poněvadž pod vlivem této politiky praskají jejich límce. Vzdělaná šlechta také uvažuje o této politice s mnohem větším účastenstvím než o té, o níž se dočítá v novinách. Politika ta řídí jednání různých úřadů a ve většině případů do jisté míry upozorňuje na sebe i nestranné oko státního prokurátora.

Rozpaky a neustálenost této politiky nejhůře účinkuje na tak zvané dobře smýšlející lidi. I kdyby to zvíře bylo, jen když zachovává svornost; a já s uspokojením mohu říci, že zvolená námi gubernie v tomto případě žila blaze: patnáct

let už ji spravoval generál-lieutenant Bazarjev. Gubernii bylo dobře i jemu bylo dobře, třebaže, pravda, není v životě dráhy, a to tím méně dráhy gubernátorské, na které by nebylo trní; a proto i na generál-lieutenanta vystřeleno bylo několik šípů. Měl dosti vážné nepříjemnosti s gubernským maršálkem; to proto, že paní gubernátorová osmělila se odpustiti sobě několik návštěv počínajíc sobě, na škodu muže, vůbec jako cařice; ale gubernátor, díky otevřenému a úplně gubernátorskému svému počínání, tak se dovedl srovnati se šlechtici, že tito hlavně jemu k vůli při nejbližších volbách vysypali gubernskému maršálkovi pěkně boty. Napadlo pak jednoho z prokurátorů zprotiviti se mu; na osobní návrhy předsedy gubernie jal se ke gubernské správě podávati protesty, ale skončil tím, že ze služebních ohledů byl přeložen do jiné, vzdálené gubernie. Konečně poslední a nejzávažnější bitva svedena byla s bývalým vice-gubernátorem, který s počátku byl gubernátoru úplně vhod jako člověk naprosto nemluvný, bez nadání, člověk, který mezi lidi uveden byl pouze proto, že si za ženu vzal nemanželskou vnučku jakéhosi velmože, než tu pojednou, zrovna jakoby se blínu byl napil, z ničehož nic začal utiskovat pachtýře, křiče a všude se chlubě, že zničí gubernátora i s jeho prodavači kořalky. Některé slabé hlavy v rozpacích byly téměř už hotovy mu věřit a několik nespokojených protestantů už trochu až příliš směle a vesele pozdvihlo hlavu — ne však na dlouho; Bazarjev po všechen ten čas tak si počínal, jakoby ničeho neviděl, a zůstavil na vůli tlustému Četverikovu, pachtýři kořalečních závodů v celé gubernii, ať si s ním zatočí jak se mu zlíbí; a ten tak věci zařídil, že vice-gubernátor za tři neděle už přidělen byl k „službě při ministerstvu“ a gubernátoru hned následujícího Nového roku dostalo se náležitého vyznamenání. Slovem stařec jako ve výhni čistící se zlato vyšel ze všech svých bitev v novém blesku své převahy a poslední jeho vítězství zcela zjevně už dokázalo, jak pevně si stojí v Petrohradě, a už dokonale upevnilo lásku a úctu k němu na místě jeho působnosti. Bylo patrno, že je nezničitelný; ale jak chcete:

právě v nejvyšším momentu rozvoje každé slávy vždycky je cosi zlověstného a osudného ... Otázka, co za ptáka je nový vice-gubernátor, dotkla se některých duší velice bolestným a obavyplným způsobem. Došly však odpovědi co nejpříznivější.

Jak známo, každého představeného u nás zpředu i ze zadu provázejí jisté ocasy známé pod jménem *jeho činovníků,* v jejichž tvářích zase ti *ne jeho činovníci* záhy už tuší svoji smrt. Našeho vice-gubernátora předcházel tentokrát z départementu jím vyslaný velice mladý ještě člověk, ale už s hemerroidní barvou ve tváři, oblečený jako švihák, hubený a vůbec celým svým tónem a způsoby velice podobný Kalinoviči, dokud tento byl ještě mlád; a snad to byl zrovna takový budoucí vice-gubernátor, ustanovený sem ostatně jen prozatím, jak se pravilo, pouze jako budoucí sekretář gubernské vlády. Mladý ten člověk očividně, jako všichni Petrohraďané, nerad mnoho mluvil, nezmiňoval se o ničem ani slovem a staral se výhradně jen o nájem bytu pro vice-gubernátora; v nejlepší části města, na nábřeží, vyhlédnul pro něj veliký kamenný dům a jal se jej zařizovat.

„Musí být boháč ten nový vice-gubernátor!“ rozneslo se městem.

„Bude brát, když se tak rozhání!“ rozhodli v duchu jiní; ale přivésti do všeho toho největší světlo, první odvážil se gubernský architekt — člověk, zdálo by se, na pohled hloupý a špatně věci znalý, ale vládnoucí podivuhodnou schopností, podložiti se představeným už tehdy, kdy byli ještě vzdáleni na půldruha tisíce verst. Nepřipouštěje si ohledně slušnosti valných starostí, dostavil se do nově zřizovaného bytu, představil se mladému muži a začal ihned:

„Račte připravovat pro jeho vysokorodí byt?“

„Pro jeho vysokorodí,“ odpověděl mladý muž, nevypouštěje papirosky z úst.

„Dělníci jsou zde neobyčejně nespolehliví a drazí,“ pokračoval architekt.

„Ne, proč," odpověděl mladý muž nerad a hledě na konce svých lakýrek.

Architekt dodal své tváři hlubokomyslného výrazu.

„Nebylo by snad libo jeho vysokorodí všechny práce dát provésti arrestantskou četou? Náčelník velitelství, kapitán Timkov, je poněkud mým podřízeným a je to výborný člověk. Pro mnohé znamenité osobnosti z nejbližšího představenstva stará se o podobné věci, protože ho to nic nestojí. Dejme tomu, že k nějaké práci je třeba patnácti lidí, zapíše je v knize s platem a vyšle jich čtyřicet. K čemu jich, lupičů, šetřit! I podle zákona patří se, aby se jim postaral o práci a zaměstnání. A bude-li jeho vysokorodí libo, mohu ihned všechno jak náleží zařídit."

„Ne, jeho vysokorodí nebude tak libo," odpověděl mladý muž s očividným už posměškem, a odhodiv na zem oharek papirosky, odešel do jiných komnat.

Zrovna jakoby se něčeho neslaného byl najedl, vyšel architekt na ulici.

„Zle je!" pravil a sednuv do kočárku, odejel ke své komisi.

„Právě jsem byl v bytě vice-gubernátora; poslali mě tam, abych se tam trochu poohlédnul," začal.

„Nu a což, bačuško? Co se proslýchá?" otázal se štábní důstojník.

„Co se proslýchá? Podle všeho, co jsem viděl a slyšel, musí to být neobyčejný člověk a přísných zásad," odpověděl architekt.

„Znamenitý prý je to člověk!" zašišlal zástupce šlechty svým neohebným jazykem a odložil dokonce i „Severní Včelu", kterou četl už od rána.

Chváliti v první dobu představeného, je jedním z nejvíce karakteristických příznaků činovníků, a už jen v tomto ohledu mohou býti rozděleni na tři odrůdy: jedni — právě ti nejmladší a dlužno říci i nejšlechetnější, chválí jen tak, aniž sami vědí proč... proto jen, že je to představený nový a ne starý, který už jen svou svrchovanou fysiognomií se jim zprotivil hůř nežli hořká řetkev. Druzí jsou — diplomaté,

kteří v nitru svém představených vůbec nenávidí, ale chválí je proto, že je to přece jen výhodnější: vždyť není dosud známo, koho z nás připustí k sobě blíž, možná, že právě mě — a tož, aby nebylo později třeba měniti kůži. Konečně třetí odrůda; toť jsou právě ti nejprostodušnější, při nichž i ta podlost je upřímna a vyvolává jakési lyrické hnutí v jejich srdcích. Chválí pouze proto, že je to představený, kterého skutečně také upřímně milují! Sekretář komise byl právě takovým člověkem. Když slyšel členy chváliti nového vice-gubernátora, byl až skoro dojat a jelikož ani nemohl přenésti plnosti svých citů, rozpovídal se ihned o tom celé kanceláři; ta všechno to roznesla po dřevěných domcích, kde žila a se živila, večer pak po hospodách a sklípcích, kde popíjela. Činovnící z ostatních kanceláří také slyšeli cosi podobného, a dva písaři gubernské vlády, vyhnaní z místa dřívějším vice-gubernátorem, přišli do takového nadšení, že hned tu na místě, v hospodě k radosti publika začali se prát — s počátku žertem jen, ale v rozohnění potrhali si navzájem náprsenky, seprali se pak do krve a byli zatčeni policií. I stařenky — kancelistky v kostelích, na ranní mši svaté se stařenkami zrovna takovými jako byly samy, vypravovaly si o bařuškovi novém panu vice-gubernátorovi; mladší pak ženy — zvonily o něm — na rynku. „Paní, hodný prý je to člověk! velice hodný! A všichni, kdo u nás slouží, tak jsou tomu rádi!“ pravily svým známým. „A jak by, milostpaní, nebyli rádi?... Prosím vás! Není přece lhostejno, je-li to člověk zlý či dobrý!“ odpověděly jim na to, a tak dále; všichni se o něj zajímali a všichni jej chválili.

V mnohem vyšší třídě společnosti rozšířilo se neméně lichotivé mínění o Kalinoviči, tím věrohodnější, že pocházelo skoro přímo od gubernátora. Ve čtvrtek vždycky ode dávna byly u něho zavedeny malé večírky, kde se scházel vlastně malý jeho dvůr, to jest nejbližší jeho lidé. Jednou takovou osobou byla obyčejně předsedkyně účetní komory, neobyčejně milá to dáma a v mladých ještě letech. Gubernátorová sama byla u srovnání s ní mnohem starší, ale za

to měla neobyčejné majestátní vzezření; jakoby zrozena byla k parádnímu vystupování a vysedání v gubernátorském saloně; tam v pozadí pořízeno bylo dokonce i povýšené místo, na které, aby vypadala ještě důstojněji, někdy vystupovala, připomínajíc tak hubené divadelní vévodkyně v hedvábných šatech, jak je v operách a baletech provádějí vévodové s tlustými lýtky a na zlaté křeslo je usazují, aby se podívaly a pokochaly tancujícím zástupem. Obě dámy cítit se návzájem nemohly a jejich přátelství bylo čistě diplomatické; ale aby na jevo daly prostotu svého chování, seděly při ruční práci.

Z mužů byl přítomen maršáiek, s kterým jsme se kdysi setkali u knížete a který v poslední době, vzplanuv nepřekonatelnou touhou po řádu sv. Anny s korunou na šíji, silně si předcházel gubernátora; trčel u něho obyčejně od rána až do noci, kdykoliv jen byl předpuštěn. Opodál ostatních seděl docela zvláštní člověk, správce kanceláří, pán, který začínal tučněti, ale stále jestě nepřivyknul seděti v gubernátorských místnostech neskrčen. Mezi jiným bylo jeho povinností, kdykoliv hospodyně zakývala naň hlavou, vyskočiti a po špičkách vyjíti do sálu, aby služebnictvu rozkázal přinésti buď čaj nebo zmrzlinu. Žena jeho, mladounká a červenolící dáma, seděla rovněž s prací v rukou, ale gubernátorová ani si jí nevšímala: za to s velikým zalíbením pohlížel na ni sám pan gubernátor — pozoruhodně ještě bodrý stařec, s rozevřeným kabátem a pohybujícími se hustými epaulettami a vůbec člověk do té míry pěkný, že, když v kostele stál při mši v bílých spodkách a čižmách, tak mnohá velice milá dáma jistila, že je dobře možno do něho se ještě zamilovat. Mladounká správcová kanceláří prý ze všech nejlépe rozuměla této možnosti. Nelze říci, že by zábava všech těchto osobností byla oduševnělá. Dámy generálských hodnostářů, jak známo, — nejsou žádné chovanky z pensionátu, nerozpovídají se tak hned. Maršálek i tu zachovával poněkud vojenské držení těla; gubernátor, který právě byl podepsal celou knihu žurnálů gubernské správy, byl jaksi unaven.

„Nechcete doutníky?“ obrátil se k maršálkovi.

„Nebude to proti mysli dámám?“ otázal se tento, přijímaje z rukou gubernátora doutník.

„Jen račte, už mě tomu přiučili,“ prohlásila domácí paní.

„Doutníky nejsou zlé,“ pravil gubernátor.

„Výborné!“ podotknul ihned maršálek, naháněje sobě pod nos proud dýmu a ne bez živosti pravil k sobě v duchu: „To se ti to pěkně kouří, když ti jich pachtýř přinese presentem několik tisíc.“

V deset hodin přijel inženýr-poručík Chovskij, kterého gubernátorová měla ve veliké lásce za to, že mistrně hrál na fortepiano; ten, konečně, poskytnul zajímavou látku k hovoru.

„Vaše prevoschoditělstvo, právě jdu z přístavu. Přivezli jsme vice-gubernátorské věci,“ obrátil se přímo ke gubernátorovi.

„A!“ pravil.

„Jsou překrásné!“ pokračoval poručík, obraceje se už více k dámám. „Nábytek je vyložen tmavočerveným aksamitem s černými květy — věc zdála by se náramně obyčejná, ale práce je na ní ku podivu krásná! Pak ty kandelábry, lustry a konečně ohromné obrazy flamské školy! Prohlédnul jsem některé, ovšem, těžko o nich soudit, ale musí to být originály — něco báječného!“

„Co je na tom báječného? Kdo už toho nemá?“ poznamenala zběžně předsedkyně, která nikterak nechtěla připustiti pomyšlení, že by někdo mohl míti salon lepší, nežli má ona.

Maršálek při tom jakoby sám pro sebe se usmíval.

„Nevím, vaše prevoschoditělstvo, začal nerozhodným tónem, „jaké máte zprávy, ale já, abych se vám přiznal, na cestě sem zajel jsem ke knížeti Ivanu. Nový vice-gubernátor, vlastně jeho žena, je z jeho příbuzenství — a hrozně jej chválí: ‚už jenom to...‘ pravil, ‚že je to člověk zámožný,... rozumný, věci své znalý... člověk karakterní, vytrvalý...‘ nevím, snad nadsazuje proto, že je s ním spřízněn.“

„Ani slovem! V ničem!“ přisvědčil gubernátor, „toť perla — byl to nejlepší člověk v ministerstvu, právě o takového jsem žádal, protože už je čas, abych měl pomocníka, jakého si přeji.“

„Ba právě, vaše prevoschoditělstvo, vždyť nic jiného si nepřejete než zdokonalení svých úřadů,“ pravil maršálek.

„Jen zdokonalení — a dost!“ přisvědčil gubernátor.

Za tohoto hovoru správce kanceláří poslouchal oběma ušima. A když maršálek před počátkem partie karet zastavil se u stolu, přistoupil k němu.

„Ráčil jste s jeho prevoschoditělstvem mluvit o vicegubernátoru?“ otázal se.

„Ano, váš starý je spokojen,“ odpověděl tento.

„Jak by nebyl, prosím vás!“ líbezně se tváře, podotknul správce kanceláří. „Jeho prevoschoditělstvo má teď v jedné kanceláři na tisíc akt, nyní aspoň ohledně gubernské správy bude moci býti klidný, bude vědět jaký člověk tam sedí — prosím vás! A pak snad i to: patrně si váží tam nahoře jeho návrhů, jakého člověka si zvolil, takového mu také dali. To je velice závažné.“

„Jak by nebylo! Má patrně moc,“ poznamenal maršálek.

„Velkou moc: sláva Bohu, bude nám možno slouži, horlivě a klidně,“ podotknul ihned na to správce kanceláří přimhuřuje oči.

Maršálek, když byl u gubernátora sehrál malou bulku, zajel k druhému maršálkovi, v jehož bytě již po čtyři dni strašně válčili o bank. Kolem stolu, obsypaného roztrhanými a zpřelámanými kartami, sedělo několik hráčů. Téměř všechny tváře byly zapatlány křídou, znetvořeny potlačovanými útrapami i radostmi, uondány nevyspalostí a pitím. Někdo měl na sobě kabát, jiný župan, jiný seděl zas v košili; ale i tu mluvilo se o novém vice-gubernátoru.

„Odkud pak přicházíte,“ optal se domácí pán do nitky již obehraný, ale přes to, nejsybaritštějším způsobem se rozvaluje po divanu.

„Od gubernátora,“ odpověděl maršálek se svobodomysl-

ným úsměvem. „Všickni tam hovořili o novém vice-gubernátorovi.“

„Nu a což, bařuško? Co nového?“ otázal se rada gubernské správy.

„A což! váš starý ho chválí, je spokojen?“ odpověděl maršálek.

„To jako Kalinoviče?“ otázal se bankéř, úplně černý to pán, podle všeho velice žlučného a misanthropického karakteru.

„Ano, Kalinoviče... Proč?“ otázal se zase maršálek poněkud uraženým tónem.

Bankéř se usmál.

„Ten vám dá co proto: chválí ho! Revidoval za mne naši gubernii; a tak je rozmilé prohnal, že honem na to nezapomenou.

„Nu, vy jste až příliš velký skeptik!“ pravil sybarita domácí pán, hale se do svého županu pařížského střihu.

„Dá on vám skeptik! A tlamu má, kanalije, jak zmije; jak se říká: duhu ohýbá, nešetří, zlomí-li se — nelituje.“

Slovům bankéřovým nikdo však nevěřil a dobrá pověst o Kalinoviči šířila se dál.

II.

Tři neděle na to po silnici ke gubernskému městu tryskem uhánělo čtyřspřeží poštovských koní, zapřažených v dormeuse*) anglické práce. To jel nový vice-gubernátor. Na krku, jak o tom kdysi vypínavě sníval, skutečně viděti mu bylo kříž sv. Vladimíra.

Před ekypáží jeho, ledva že nohy stačily, v rozbitém tarantasu jel ispravník, přidržuje třírohý svůj klobouk, aby mu nesletěl a všemožně se namáhaje mladicky se opírati o tenouninký svůj kordík. Sám přednosta gubernie vyslal jej naproti, aby přijal svého pomocníka s největší úctou.

*) Cestovní povoz, v němž možno ležeti. Pozn. red.

Ale všechna ta pocta a effekt, zdá se, málo zajímaly a těšily mého heroa — a daleko už to nebyl onen fanfaron-mladíček, s jakým jsme se setkali po prvé tenkrát, když vstupoval do služby. Se schýlenou, předčasně už prošedivělou hlavou seděl v kolesce. Po vpadlých a žlutavých jeho tvářích táhly se hluboké vrásky a jen pohled šerých jeho očí stal se ještě upiatějším a tvrdším.

Vedle něho sedící Polína také sestárla, byla hubená jako mumie. Po celou poslední stanici nepromluvil s ní Kalinovič slova a nevěnoval jí vůbec žádné pozornosti. U podjezdu bytu, když vystupoval z ekypáže, z tarantasu vyskočivší ispravník chtěl jej podržeti pod rukou a pomoci mu dolů.

„Přestaňte!“ pravil Kalinovič, poněkud se začervenav a ihned na to, jakoby chtěl zmírniti příkrost svého hlasu, dodal: „děkuji vám velice, ale zbytečně byste se znepokojoval, máte, myslím, i tak dost jiné práce.“ Po těchto slovech se odvrátil a spatřil policejního ředitele, červenonosého podplukovníka a největšího mistra svého oboru. Přiloživ ruku ke štítku a vykročiv o dva kroky ku předu, podával rapport o dobrém stavu města, čehož podle zákona nebylo ani třeba; ale policejní ředitel uznal za vhodné raději svou službu přehnat.

„Dnes nebo zítra ráčíte se představit jeho prevoschoditělstvu?“ otázal se, otrocky se plíže za Kalinovičem.

„Ne, prosím, ani dnes ani zítra; jsem dosud unaven,“ odpověděl tento.

Ve tváři policejního ředitele zračilo se jisté udivení, které ostatně, jak se sluší a patří na dobrého podřízence, hleděl ihned potlačit a poroučel se. Téhož dne sběhli se členové gubernské správy, aby se představili novému představenstvu, ale nebyli přijati. Po čtyřech dnech došlo konečně k prvnímu představení vice-gubernátora. Nejdříve se svým kozákem přijel policejní ředitel na koni, oznámit gubernátorovi, že nový vice-gubernátor jede se představit. Správce kanceláří, čekaje v přijímací síni na rozkazy, trochu se přizapial.

Adjutant, čtoucí právě vojenské příkazy, odložil je stranou. Službu vykonávající činovník před zrcadlem se přičesal.

Kalinovič dojel párem nevelkých, ale plnokrevných hřebců ve faëtonu, činícím dojem hračky, Vice-gubernátor, shodiv se sebe v přijímací síni svůj bobrový plášť, objevil se v oné jemně úhledné a solidní uniformě, jaké uměji šíti pouze petrohradští krejčové. Pak způsoby a tónem petrohradského činovníka velice zdvořile všechny pozdraviv, rychle vešel do kabinetu, kde s uctivým úklonem hlavy podřízeného představil se gubernátoru.

„Je mi s velikým potěšením, můj nejmilejší Jakove Vasiljiči, že vás poznávám," uvítal jej tento poněkud k dík-ům zavazujícím tónem, ale v tomtéž okamžiku ihned mu laskavě nabídnul židli a sám si sedl. „Jak v Petrohradě, povězte mně, pořád je tak šumno a pilno?" začal.

„Jako vždycky," odpověděl Kalinovič.

„Slavné město, slavné!" pokračoval gubernátor s jakousi hlubokomyslností.

„Viděl jste už asi svoje soudruhy v úřadě?" dodal.

„Byli u mne, vaše prevoschoditělstvo, ale necítil jsem se po cestě dostatečně zdráv, nemohl jsem je přijat."

„Ah, ano! na tom nesejde, ale dovolíte snad, abych vám je představil dnes?"

Kalinovič mu poděkoval úklonem hlavy.

„Snad byste si přál zrevidovat gubernátorskou správu, abyste se pak cítil ve své kanceláři jistějším."

„Právě jsem chtěl vás o to poprosit, vaše prevoschoditělstvo," odpověděl Kalinovič.

„Račte, prosím! Také já vás o to prosím. Já nejsem z těch gubernátorů, abych po patnácti letech svého úřadování zde považoval všechno za dobré a krásné; naopak, jsem člověkem; a čím více přede mnou odhalíte vad, tím většími díky budu vám zavázán ... Leccos asi chybí; na mnoha místech zavládla zdlouhavost ... budu vás tedy prosit pouze o jedno jako nejbližšího svého pomocníka, abyste s námi spojenými silami snažil se všechno to opravit

a zlepšit. Já tak mnoho o vás doslechnul z Petrohradu, že jsem si skoro předem jist vaším úspěchem.“

Kalinovič opět poděkoval pouze němou úklonou.

„Ačkoliv už předem na to vás upozornit musím,“ pokračoval gubernátor, „že správa zdejší gubernie a posice gubernátora zde není dokonce žádnou malicherností: ve skutečnosti všichni zde sedíme jako oddělená vévodství. Tu zde na příklad je komora státních statků ... tu zas finanční komora ... tam justice ... úděl*) a konečně vaše gubernská správa se svými ispravníky, policejními úředníky; je tudíž pochopitelno následkem zcela prostého, přirozeného běhu věcí, že žádnému ze všech těch úřadů nemůže býti vhod, plete-li se kdo druhý do jeho záležitosti a začne-li brousiti svoje rozumy ... Jen když každý dělá své, a ne-li — řekne se to gubernátorovi: ty jsi představený, pán gubernie.“

„Se vším tím, vaše prevoschoditělstvo, dovedl jste se asi šťastně srovnat,“ poznamenal Kalinovič.

„Naprosto se všemi, pokud to jen bylo možno,“ s jakousi vítězoslávou podotknul hned gubernátor. „Proč bych se hádal? K čemu? ... Nyní na příklad zahájeny byly práce v záležitosti rekrutů, nebude libo poohlédnouti se: celé haldy akt leží tu, na stole, uvidíte stížnosti komorních sedláků na zneužívání moci nejrůznějšího druhu se strany jejich představenstva. A přece se tu nedá ničeho počít; naopak ještě sám sobě uškodíš: je tomu právě týden, co přijel na příklad křídelní pobočník, bezprostřední dohlížitel na všechny tyto záležitosti. Jak jsem slyšel, už na třetí den ubytoval se v domě pana správce a ráčí tam s jeho manželkou zabývati se jakousi hudbou. Co chcete, aby tu dělal gubernátor?“

Kalinovič odpověděl na to pouze úsměvem.

„A nyní zas ten rozkol?“ pokračoval gubernátor mnohem už tišeji, „co to má znamenat? Konečně, kdo z nás

---

*) Míněn *údělný département*, jenž spravuje majetek a a důchody určené na vydržování členů cářské rodiny.

Pozn. red.

všech, pravoslavných křesťanů, nechápe, že všechny ty sekty jsou — ranou naší společnosti, kdo z poddaných ruského cáře, v mé hodnosti na příklad, nepřeje si vypleniti toto zlo? Ale především je třeba věděti, koho dlužno pronásledovat. Prý svůdce, ale při tom vás ihned upozorní na bohatého nějakého mužíka nebo kupce; je známo o něm, že se těší úctě všech; mnoho lidí k němu chodí v záležitostech obchodních i ze známosti; ale že by byl skutečně svůdcem — není dosud nižádným vyšetřováním dokázáno, ví se jen o jakémsi udání, že ta a ta dívka, Marja Grigorjevna, do padesáti let chodila do pravoslavného kostela a v šedesátých letech pojednou přestala; převedl ji na svou víru jakýsi Fedor Kuzmič a — dost. Ale položme, že skutečně tomu tak je; položme, že dvě — tři slepé, křivé, chromé dívky pro spásu jejich duší převedl na svou víru; ale tu třeba, jak myslím, na váhu položiti nejen zlo, ale i prospěch, který společnosti prokazuje. Já na příklad mohu zcela určitě tvrdit, že všude, kdekoliv takový člověk se vyskytne, je vždycky dobrodincem celého okolí: i chlebíček lidem půjčí i penízky je založí a konečně, má-li nějakou továrnu — i práci jim dá; konečně i zaměstnání pro ně vyhledává: hříbky je nechá sbírat, skupuje je od chudých a prodává je pak do těch malých krámků, kde sedí zrovna takové bezpopovka*) jako je on sám. Takových lidí vždycky si budu vážit, ať si mně mluví o nich kdo chce, co chce Něco jiného jsou ti jejich tuláci, poutníci, kteří duchovní to kacířství svým lžiučením vlastně udržují, s těmi — to je něco jiného. Ani pipnout mně nesmí; jak na něho přijdu, hned s ním do vězení: a tam ho mořím, jak jen mohu.“

Kdyby gubernátor byl méně unesen svým vypravováním a kdyby byl pozorněji v tu chvíli nahlédnul to tváře svého pomocníka, byl by postřehnul v ní úsměv, který mu zrovna nelichotil.

„Jací jsou zde činovníci, vaše prevoschoditělstvo?“

---

*) Bezpopovci jsou velmi rozšířená sekta. Pozn. red.

otázal se Kalinovič, klopě oči a chtěje patrně gubernátora vyzvati k dalšímu, otevřenému hovoru.

„Dobří jsou," odpověděl gubernátor, „aspoň za své vlastní působnosti snažil jsem se zavésti mezi nimi pokud možno největší pořádek. Na své činovníky jsem já přísný. Můj činovník musí být mým druhým já. Mojí zásadou je: já při revisi nehledím na jejich akta: to je nesmysl, věc podřízená — ale studuji kraj, přihlížím k jeho potřebám. Není-li slyšet na činovníka stížností — musí být dobrý. Konečně musí se dávat pozor na to, kdo si stěžuje. Na udání tlučhubů měšťánků nebo vyhnaných sluhů úředních nejen že nic nedám, ale naopak, snažím se ještě je přimáčknout. Je to svého druhu jistá nákaza, od které, nezabráníš-li jí hned, nikdo pak pokoje míti nebude. Ale stěžuje-li si vám poměščík, kupec — člověk pořádný — musil jej činovník připravit o všechnu trpělivost; a tu ho už nešetřím. Není gubernie k vůli nim, ale my tu jsme k vůli gubernii; musí tedy býti s námi spokojena; to je můj system!"

Jak dalece Kalinovič byl srozuměn s tímto systemem, z výrazu jeho tváře těžko bylo uhodnout.

„Ale už je dvanáct hodin; je čas!" pravil gubernátor a zazvonil.

Vešel pobočník s přílbicí v rukou. Generál řekl mu po francouzsku, aby obstaral ekypáž, a navrhnul vice-gubernátoru, není-li mu libo, odebrati se s ním do gubernské správy. V přijímací síni zastavili je na několik minut prosebníci; jakýsi ve výslužbě žijící štábní kapitán v uniformě a s třírohým ještě kloboukem s pérem, žalující na uprchlou od něho ženu, která jej oloupila i o manželskou, za vlastní peníze jím pořízenou postel pro dva lidi, pak vrásčitá, malounká stařena s krtičnatýma očima, která, sotva gubernátora spatřila, ihned se také svalila k jeho nohám, úpěnlivě žalujíc na vlastního svého syna, že ji otloukl o hlavu flétnu. Generál, chtěje patrně dokázati novému svému pomocníku, jak pozorně si vede v úředních záležitostech, obou dosti

podrobně se na všechno vyptal a odevzdal pobočníku písemné jejich žádosti.

„Ku podivu, jaká hrubost mravů panuje ještě mezi lidmi!“ pravil, vycházeje s Kalinovičem, „jeden sbije staříčkou svou matku, druhého nebolí, že mu žena utekla, ale že s sebou vzala i peřinu ... A se vším tím je třeba nějak vyjít.“

Na zápraží v napiaté póse vojáka čekal na ně policejn ředitel. Gubernátor velkomožně mávnul rukou, aby přivedli ekypáž, a když Kalinovič chtěl zasednout do svého faëtonu, nedopustil toho.

„Sedněte si se mnou; pohovoříme si ještě!“

Kalinovič vyhověl jeho přání. Policejní ředitel s kozákem jeli přímo před nimi; gubernátor patrně úmyslně po celou cestu udržoval velice živý a takořka přátelský hovor s vicegubernátorem. Na cestě je potkávající činovníci a kupectvo, stavící se téměř do fronty, nemohli si toho nevšimnout; žena pak jednoho z činovníků soukromoprávních záležitostí, velice mladounká to dáma, jedoucí v drožce, schválně nakázala kočímu, aby jel krokem, a přimhouřivši oči, dlouho pohlížela za oběma hodnostáři. U podjezdu soudního úřadu přes to, že byl podzimní, studený den, třásla se smutná postava exekutorova v pouhém mundurčíku — figurka, která brzy na to zemřela jednak následkem nastuzení, jednak následkem duševních rozrušení.

„Pozdrav Bůh, můj milý,“ pravil k němu gubernátor a s hlavou mladicky vztyčenou vyběhnul nahoru.

Kdo doznal na sobě příjemného pocitu, jaký cítí člověk, když jako představený vystupuje po schodech soudního úřadu, ten jistě pochopí, že třeba mít naprosto otupené nervy, aby nedoznal v tu chvíli jakéhosi hrdého vědomí své vlastní důstojnosti; ale můj heroj, zdá se, nic takového necítil — tolik těžkých asi a zasmušilých myšlenek leželo na jeho duši. Šel se sklopenou hlavou a snažil se nezůstati za svým představeným.

Soudní kancelář stála už ve vypiaté póse.

„Vesměs pořádný lid!“ zašeptal gubernátor.

Když vcházeli do soudní úřadovny, představil novému vice-gubernátorovi jednotlivé členy.

„A kolik let už jste radou, Šergěji Nikolaiči?“ otázal se gubernátor nejstaršího rady.

„Osmnáct let, vaše prevoschoditělstvo,“ odpověděl tento mírným tónem.

„A za tu dobu kolik napomenutí se dostalo gubernské správě od senátu?“ pokračoval gubernátor.

„Pokud se pamatuji, ani jednoho,“ odpověděl rada.

Gubernátor se pousmál.

„To není špatné, ani jednoho!“ pravil, vzpřimuje se celou svou postavou.

„Náš pan assesor zde je odchovancem moskevské university; a tu Valentinu Osipyči děkujeme za zřízení městského hospodářství, že snad takového nemá ani jedna gubernie,“ doložil gubernátor, ukazuje na radu druhého oddělení, který skutečně měl hospodářské jakési vzezření a na Kalinoviče hleděl vzpurně jako býk.

Vyšlo na jevo, že starším sekretářem je ryšavý Mediokritskij: šťastná jeho hvězda vzešla mu současně s hvězdou ředitele kanceláří, s nímž byl totiž spřízněn: měli za ženy vlastní dvě sestry, dcery kněze Kiprenského. Mediokritskij, když zvěděl, že vicegubernátorem jmenován je právě Kalinovič, velice se uleknul, ale nikomu se s tím nesvěřil; chtěje docíliti toho, aby považován byl za někoho jiného, nechal si v poslední době narůst ohromné lícní vousy a tak se zdálo, že jej vice-gubernátor opravdu nepoznal. Gubernátor, vyslovuje se tak lichotivě o radech, chtěl právě tímto způsobem odvděčiti se jim za to, že mu dřívějšího vice-gubernátora vydali na pospas.

Ze soudní síně vedl vice-gubernátora po odděleních.

„Pánové! zde je nový a nejbližší váš představený, jehož bezprostřednímu dozoru podléhati bude vaše mravnost i vaše horlivost ve službě!“ říkal všude zvučným hlasem. Déle už si nedovolil Kalinoviče zdržovati, a ten odejel.

Ale všemu tomu nebyl ještě konec. Gubernátor ještě téhož dne oplatil mu návštěvu a tak naléhavě sobě přál

býti představenu jeho paní, že Polína byla nucena ho přijati v cestovní kazajce a v naprosto neuklizeném ještě salonu, zastaveném skříněmi, škatulemi a podobným krámem. Při této návštěvě vyšlo na jevo, že gubernátor znal ještě nebožtíka jejího otce, pod nímž dokonce nějaký čas i sloužil, a byl prý to výborný člověk. Vůči roztomilosti takového druhu vice-gubernátorka také nezůstala dlužnicí; přes to, že byla po cestě ještě unavena, ihned napozítří udělala gubernátorové návštěvu; gubernátorová zdržela ji nejméně dvě hodiny, nepopustila dřív, dokud nevypila kávu, a pro Boha ji prosila, aby byla opatrna u výběru známých; ba dokonce jí dala malinký seznam dam, s kterými ještě je možný nějaký styk. Nepřestávajíc na tom, gubernátorová, zapomenuvši pro tentokrát na svou hrdost, oplatila hned následujícího dne návštěvu Políně, také u ní pila kávu a proseděla tři hodiny; na to pak všude vypravovala, že nová vice-gubernátorová není sice hezká, ale neobyčejně milá dáma. Také o Kalinovičí jak muži tak i dámy, kteří jej viděli, vyslovili se v ten smysl, že není sice hezký, ale má neobyčejně duchaplný výraz v tváři.

III.

Přátelský poměr, který vznikati začal mezi představeným gubernie a vice-gubernátorem, došel veliké pochvaly ve vší společnosti a následek toho byl, že se činily hned přípravy, aby zima dopadla co nejvelkolepěji. Nejdříve přistěhoval se kníže Ivan a zavedl zde ovšem svůj dům. Druhý dům otevřel jeho zeť, tlusťák Četverikov; bylo tomu už pět let, co si vzal za ženu rozkošnou kněžnu; z té se stala nyní okouzlující dáma. Třetí a také velice pěkný dům měl šlechtický maršálek, jenž domáhal se řádu sv. Anny. O přednostovi finanční komory netřeba ani mluvit: osobnost tato a podřízený jí rada nápojového oddělení všude žijí velice okázale. Správce komory státních statků přese všechnu svou skoupost, aby potlačil u veřejnosti různé nepříznivé

projevy o sobě v příčině odvodů a aby obveselil křídelního pobočníka, byl přinucen za zimy pořádati aspoň dva, tři večery. Pokud se týče gubernátora, tu mimo obvyklé své čtvrtky projektoval ještě tři veliké bály. Mimo to tvrdil, že napne všechny svoje síly, aby z Kalugy vylákal znamenitou společnost divadelní. Ohledně vice-gubernátora rovněž se nadáli, že uspořádá aspoň jeden ples přes to, že nejevil náklonnosti ke společenskému životu. Slovem, všechno uspořádáno pokud možno nejlépe a všechen život plynul svým náležitým proudem. Kníže, jako příbuzný vice-gubernátorův, nápadně se staral o to, aby jej sblížil s gubernátorem; téměř všude mluvil o tom, že Kalinovič je nadšen pořádkem, jaký vládne v celé gubernii a gubernie sama že jej přivádí v nadšení. U veřejnosti lidé tomu skoro věřili; alc- lidé s věcí blíže seznámení, jako na příklad radové gu bernské správy a prokurátor — ti velice dobře viděli a chápali, že tomu sotva je tak, jak se povídá. Na všechen způsob ale tolik bylo jisto, že vice-gubernátor si chce počínat naprosto samostatně. Začátek byl učiněn s exekutorem gubernské správy, který, pokud víme, zemřel následkem úřední své horlivosti. Gubernátor, aby obsadil uprázdněné toto místo a vyhověl při tom postranním, nepatrným přímluvám, podal gubernské správě svůj návrh; ale vice-gubernátor dojel k němu a prohlásil, že si přeje na toto místo dosaditi svého činovníka — známého nám lovce Lebeděva, kterého také sám už vyzval, aby žádost o to místo podal.

„Jaký to má mít účel, přijímat lidi z jiných úředních oborů, když máme lidi svoje?“ správně namítnul gubernátor.

„Já toho člověka, vaše prevoschoditělstvo, znám a jsem přesvědčen aspoň o tom, že nebude krást ani erární svíce ani papír.“

Gubernátor se pouze usmál a nechtěje se příti o podobné hlouposti, přisvědčil. Druhá bouře strhla se nad Mediokritským. Vice-gubernátor, když byl zrevidoval úřední kanceláře, vešel ke gubernátorovi s rapportem, že v záležitostech staršího sekretářc byl jím shledán veliký a úmyslný nepořádek, který zjevně dokazuje, že pan Mediokritskij nejen

už před tím, jak osobně se o tom přesvědčil, přistižen byl, jak na soukromé osobnosti vymámil tisíc rublů ve stříbře, ale ani nyní mravně nijak se nepolepšil, a proto myslí, že na prospěch služby je třeba odstraniti jej bez vlastní žádosti z úřadu. Kdo zná úřednické poměry, pochopí ovšem, že podati podobný návrh a nezasvětiti do něho předem ani gubernátora, znamenalo zrovna tolik, jako provésti drzost a chtíti očividně způsobiti nepříjemnost řediteli kanceláří, který byl, jak všeobecně bylo známo, pravou rukou a druhou duší gubernátorovou v úřadě. Tři dny se starý rozmýšlel; ale od vice-gubernátora došel nový polooficielní přípis, ve kterém pravil, neuzná-li jeho prevoschoditělstvo za vhodno odstraniti tajemníka Mediokritského, pak že mu nezbývá, než požádati ministerstvo za přeložení do jiné gubernie. Tak celá záležitost přivedena do takové situace, že gubernátorovi, aby nenechal ubohou oběť docela bez kousku chleba, sotva bylo možno dáti jí místo vězeňského dohlížitele; po hodnosti staršího sekretáře neznamenalo to pro Mediokritského ovšem nic jiného, než zlomení vazu. Při novém obsazování tohoto místa došlo k nové srážce: gubernátor na toto místo dosaditi chtěl aspoň někoho ze svých kancelářských činovníků, jednoho z příručích svého ředitele na příklad, člověka jemu věrného a oddaného; ale vice-gubernátor prohlásil, že na to místo má vyhlédnutého zase našeho známého, Ekzarchatova, o kterém zavčas opatřeny byly určité zprávy, neoddává-li se zas jako před tím opilství; a když pak dokázáno bylo, že Ekzarchatov, jakmile ovdověl, po celých deset let ničeho se ani nedotknul, Kalinovič vlastnoručním dopisem mu nabídnul místo staršího sekretáře. Ekzarchatov rozpomenuv se na bývalého svého představeného, s počátku odřeknul, ale vice-gubernátor dopsal mu znovu, omluvil někdejší své jednání vůči němu jednak tím, že neměl tenkrát s dostatek trpělivosti, a pak tím, že se odvolal na nešťastnou slabost Ekzarchatovu. „Jelikož však (dodal) lety oba jsme se vystonali ze svých nedostatků, doufám, že se nyní sejdeme, a proto vás přátelsky prosím, abyste sdílel se mnou těžké úřední povinnosti a pomohl

mně provésti ty poctivé a ušlechtilé zámysly, kterými jsme za mlada bývali kdysi nadšeni ve svatých síních university.“ Dobrý Ekzarchatov neodolal tomuto vyzvání a dostavil se k novému svému příznivci. Bylo poněkud podivné viděti tyto staré dva soudruhy při prvním jejich shledání: jeden, jemuž málo chybělo, aby nebyl generálem, seděl v nádherném kabinetě, v safianu, obklopen koberci, v aksamitovém županu, kdežto druhý uctivě stál před ním v otřelé uniformě, v neforemných, z volské kůže urobených botách a s tím svým obvykle smutným výrazem tváře, z jejíž jemných rysů přece ještě stále vyzírala dobrá a vážná myšlenka. Kalinovič jej přijal neobyčejně laskavě a po dvou dnech byl Ekzarchatov jmenován. Gubernátor omezil se pouze na tolik, že se choval suše, a kde jen se dalo, nastavil nováčkovi nohu.

„Co se týče gubernské správy,“ pravil otevřeně ve společnosti, „jsem pevně odhodlán zůstaviti všechno na vůli vice-gubernátoru, protože on je prvním jejím představeným; jeho místo je zde, a moje — v gubernii.“ Potom však vyšlo na jevo, že vice-gubernátor začal se míchati i do záležitostí gubernských. Z celé řady nejrůznějších případů uvedu pouze jeden, poněvadž jsou do něho zapleteny známější nám osobnosti. Komu není známo, že za dnešních dob obyčejná místa ispravníků nestojí ani za zlámanou grešli? Nějakých tři sta nebo čtyry sta rublů od pachtýře vinopalen, diety za koně a nanejvýš dá-li se něco urvat při vyšetřování: ale z toho zas musí se dáti něco správci kanceláří a podmazávat se musí v gubernském oddělení, aby příliš nedokračovali. Co zbývá, nestojí věru ani za řeč. Dokonce však nedalo se něco takového říci o místě nejhodnějšího ispravníka na světě v známém nám N.... sku. I statkáři se třemi sty duší říkali před volbami: „Udělej mě v N.... sku ispravníkem a nezatoužím ani státi se anglickým králem.“ Tajemství leželo v plavení lesního dříví: na tři tisíce lodí každého jara sjíždělo po řece dolů; tu od pradávna ustanoveno bylo zvykem, že pán lodě při vystavování cedulky z každé lodi je povinen zaplatiti isprav-

níku nějaký ten zlatý, což úhrnem obnášelo patnáct tisíc stříbra. Místo to vyhlídla a svými osobními prosbami a přímluvou muži svému zabezpečila sama madame — ispravníková; proto dovedete posouditi city této dámy, když zvěděla, že novým vice-gubernátorem jmenován je — ach, kdo že? sám milý Kalinovič! Směle mohu vás ujistit, že v tu chvíli zapomněla na všechny klevety, které kdysi natropila na něho i Nastěnku. Se srdcem zmírajícím a v jakémsi histerickém stavu duše, spráskuvši ruce nad hlavou, vypravovala všem a každému zvlášť: „Den jak den viděla jsem ho po celá tři leta; nu a už tenkrát bylo ve tváři jeho vidět cosi význačného, víte, cosi tak petrohradského. A ta roztomilá jeho žena? Hospodine, Pane nebeský! Byla jsem víc než spřátelena s tím domem ... víc ... I o té jejich lásce ... o všem jsem věděla. Pak ještě jiná byla do něho zamilována; hned zašel k té, hned zase k oné a všechno to bylo takové milé, že se to ani vyslovit nedá. Bude, musí přát mému Semenu Nikitiči.“ Při těchto slovech ispravníková dostoupila takové výše poetických svých pochval — že slzy pohnutí tekly po plných jejích tvářích. Avšak nic to všechno nespomohlo a ze všech jejích proroctví neuskutečnilo se ani jediné. O velikém půstu, kdy měl býti učiněn počátek s vydáváním cedulek, vicegubernátor pojednou vešel ke gubernátoru s následujícím rapportem: Poněvadž v městě N .... sku zemská policie ve svůj prospěch ode dávna protizákonně od lodních podnikatelů vymáhá peníze, tu s ohledem na to, aby zabráněno bylo vymáhání takové daně, nezbývá než propustiti nynějšího ispravníka ze služby jako člověka, který *uvyknul* už označenému zneužívání svého úřadu; jinak, shledá-li jeho prevoschoditělstvo tuto prostou obžalobu za nedostatečnou, nezbude, než okolnost tuto dokázati formálním vyšetřováním, zavedeným podle zákona jak s osobnostmi bezprostředně zde zúčastněnými, tak i s osobami, které protizákonné tyto skutky trpěly. Gubernátor, když dostal tento výměr, rozhodil jen rukama. Co si tu bylo počít? Zavede-li vyšetřování, pak se může stát, že ti hlupáčci-mužíci začnou

žblabonit o všech těch stížnostech, které mu podávali na ispravníka a kterých nebylo vůbec dbáno; na druhé straně jak na základě pouhého obvinění vice-gubernátorova, bez vyšetřování obětovati činovníka, který bez prodlení vykonával vždy jak své přímé, tak svěřené mu povinnosti!... Starý až se z toho rozstonal, uvažuje s ředitelem kanceláří, jak si tu poraditi; jelikož však vlastní košile vždycky je tělu bližší, bylo ustanoveno, beze všeho ohlašování celé té záležitosti, prostě na základě jakýchsi tajně doručených udání připočísti ispravníka ke kandidátům ucházejícím se o policejní místo. Autor sám pak viděl ispravníkovou, která po nešťastné této příhodě přijela hned do gubernského města, jak plakala ne slzami — ne — ale kameny, žernovy! Na Kalinoviče ani si tak nestěžovala: jednal tak z nenávisti k ní a za to, že nikdy v hloupé své šlechetnosti nedovedla mlčet o mrzkém jeho poměru s ničemnicí Godněvovou; ale komu hlavně vinu přikládala, byl ten starý chrapoun gubernátor, kterému sama svýma vlastníma rukama platila každý rok a ten se nestyděl, obětovati je!?

Podobné tlachy přivedly ji tak daleko, že na tajný rozkaz gubernátorův byla policejním ředitelem poslána z města a to provedeno býti mohlo tím snáze, jelikož gubernátor zatím nechtěl patrně dáti ještě na jevo svou nevoli vůči vice-gubernátorovi a stále ještě tvrdil, že právě takového pomocníka sobě přál, aby mu pomáhal odhalovati přehmaty, které jemu jako člověku zůstaly skryty. Než nový kousek vice-gubernátora způsobil, že podobná taktika byla nadále nemožna. Při gubernské správě konáno bylo šetření o duševních schopnostech šlechtice Jazvina, který na intervenci svých dědiců chován byl až v blázinci. Celá téměř gubernie věděla, že gubernátor z různých ohledů k pretendentům a příbuzným měl v celé té záležitosti živé účastenství a ku prohlídce dostavil se osobně. Z ostatních osobností dostavili se pouze lékaři: křivokrký inspektor s křížem na prsou a dlouhý operateur — Němec s jakýmasi vzteklýma očima. Oba věrní a gubernátoru ve všem vždy oddaní jak otroci, vešli do úřadu stejným krokem,

poklonili se úctyplně a zaujali svá místa. Hned za nimi přišel prokurátor, mladý ještě muž, který až do úpadu vždycky na všech gubernátorských plesích tancoval polku-mazurku; ale z předsedů nedostavil se nikdo; šlechtický maršálek rovněž ne: z úcty k náčelníku gubernie všichni jednou pro vždy prohlásili, že ke všemu, cokoliv podepíše gubernátor, přiloží i svůj podpis. Slovem všechno vedlo se, jak se sluší a patří. Ve dvanáct hodin byl předveden blázen. Byl to mladý ještě muž s malounkým čelem, s lebkou úplně sploštělou, s vpadlou hrudí a vyniklým životem, ve švanepajovém župánku; oblečen byl v hrubé, záplatované prádlo a na nohou měl vylínalé pantofle. Pod rukou jej vedl nesmírně vysoký strážmistr s jakýmisi ďábelskými rysy ve tváři, schopný patrně zkrotiti na sta čertů a ne pouze jednoho blázna. Skromně provázela je známá už nám figura Prochorova, který byl jedním z pretendujících příbuzných a který tentokrát nehulákal jako kdysi při zemském soudě, nýbrž krotce, drže vatovanou svoji furažku pod paží, stál u veřejí; ale gubernátor pokynutím hlavy vyzval jej, aby si sedl. Prochorov upejpavě a krajíčku křesla ledva se dotýkaje usednul.

„Ten pán byl už jednou předmětem našeho šetření!“ obrátil se gubernátor ke Kalinoviči, sedícímu po pravé jeho ruce; „ale senát žádá na nás nového šetření . . .“

„Ano, vím: pročetl jsem celou tu při,“ odpověděl Kalinovič.

Křivokrčka inspektor začal se vyptávat šílence, jak se jmenuje, jaké je víry, povolání? Ne hned a s hloupým jakýmsi úsměvem, jakoby nechápal, co všechno to má znamenat, odpovídal tento, ale nelhal ani slovem.

„Poslechněte, můj milý,“ obrátil se pojednou gubernátor k šílenci, „co myslíte, že se točí, země nebo slunce?“

„Co-o povídáte? nevím, co-o se točí, vase pjevoschodytelstvo!“ odpověděl tento.

„Nuž, něco se přece musí točit, země nebo slunce: co se tedy točí?“ opakoval gubernátor svou otázku.

„A co se má točit? Dete, co to povídáte, vase pjevoschodytelstvo," odpověděl blázen, bázlivě couvaje nazad.

„Nechápe!" pronesl gubernátor, pokrčiv rameny.

„Výraz očí svědčí o bezmyšlenkovitosti," přisvědčil operateur.

„A povězte mně, proč měsíc není ze železa?" zavtipkoval si pojednou assesor, který chtěl pokračovati v otázkách tónem představeného gubernie.

Šílený jen se tak po něm ohlédnul; gubernátor a všichni ostatní členové se usmáli. Prochorov už nemohl odolati, aby na jevo nedal své potěšení a rozchechtal se na celé hrdlo.

„Ne, takové otázky klást a zapisovat se nesmí!" povstávaje s místa vmísil se do vyšetřování po všechnu tu dobu mlčky sedící Kalinovič a ihned na to obrátil se k nemocnému. „Pojďte sem, ke mně, můj milý!"

Ten bojácně přistupoval k němu.

„Nebojte se; přistupte blíž. Co se tak třesete?" pravil vice-gubernátor, bera jej přívětivě za ruku.

„A tu ten pořád se se mnou pere, vase pjevoschodytelstvo," odpověděl blázen, ukazuje na strážmistra.

„Jak se může opovážit? To nesmí: potrestáme ho," pokračoval Kalinovič.

„Práti se, vaše vysokorodí, nemám proč, ale že dělá hrozný hluk..." zahořev ve tváři, rapportoval voják.

„Mlč!" přísně ozval se vice-gubernátor. Strážmistr poněkud ucouvnul. Kalinovič se obrátil zas k šílenci. „Sedněte si tuhle, milý, pohovoříme si," dodal.

„I ne, vase pjevoschodytelstvo, já postojím; ví Bůh, prosím, ze nejsem unaven!" daleko už svobodněji odpověděl šílenec.

„A co sebou stále tak trháte? Nelíbí se vám snad váš oděv?"

„I coz, vase pjevoschodytelstvo! pravdaze: obrali mě, prosím, o vsechno, co sem měl... jen tu takový zupánek mně dali. Samý takový ochlastaný lid je to tam, prosím,

vase pjevoschodytelstvo; esce i ten propijou; a já měl takové pěkné saty.“

„A kolik máte duší?“ otázal se Kalinovič.

„Dvě sta dusí mám, vase pjevoschodytelstvo,“ odpověděl Jazvin; „Bůh je můj svědek, po vlastním svém otci je mám, prosím.“

„Nu, a řekněte mně, jak se vám dařilo obilí: dobře nebo špatně?“

„Kdez pak, vase pjevoschodytelstvo, kde by se dařilo!“ pokračoval blázen jakoby už docela přišel do svého tónu; „tu Michajlo Iljič, co sedí tu, dycky jen říkal: k čemu, hlupáku, říkal, potřebujes koně? jestě tě zabijou, a celé stádečko koní zahnal k sobě. No a na venkově, vase pjevoschodytelstvo, každý ví, jak bez koní je, sami posuďte! konýcek vsechno podělá a jen k dobrému je. Muzíckové dycky mně říkají: ‚milostpane,‘ říkají, ‚proc ste ty konýcky dával: bez dobytku se nedaří obilí‘; a co já mám delat! Jsou tak opovázliví! Jakoby ani Boha neměli, prosím!“

Prochorov už toho nedovedl déle snášet.

„Kdybyste nebyl blázen, nemluvil byste tak a budete potrestán za to, mamlase hloupý!“ pravil; ale tu zas blázen se rozzlobil.

„Co mně nadávás?“ odtušil prchle, „zac mě budou trestat, dyz mluvím pravdu; a ty myslís, ze se te leknu. Jak! Cos to u nás delal s tou dívkou? Vase pjevoschodytelstvo, chlapecek se mu s tou dívkou narodil: devkář je to takový, okny se za nimi vláme.“

Gubernátor už se neznal.

„Mlčet! nesmysly tlachás!“ křiknul.

Blázen zbázlivěl. Vysoký strážmistr přiblížil se na dva kroky k němu.

„Umíte počítat, můj milý?“ rychle přerušil tuto scénu Kalinovič. „Tu máte a spočítejte mi zde ty peníze: kolik je tu?“ dodal, podávaje mu těžkou tobolku.

„To sou vase peníze, vase pjevoschodytelstvo? jak jste bohatý, prosím!“

„Ano, jsem bohatý. Počítejte.“

Blázen zadrbal se na hlavě a spočítal peníze docela přesně.

„Dva tisíce a padesát rublů je tu, vase pjevoschodytelstvo, a tu jestě pětka," odpověděl, odstrkuje od sebe peníze a hned na to, vyhrnuv rukávy a jaksi ještě hloupěji se pousmáv, dodal: „vase pjevoschodytelstvo, dejte mně tu pěticku."

„A což vy sám nemáte žádných peněz?" otázal se Kalinovič.

„Ne, vase pjevoschodytelstvo, Bůh je můj svědek, ani kopejky nemám. Tuhle muzicek nás mně přinesl tři ruble, ale dozorce to zpozoroval a i ty mně sebral: ‚jestě si nůz koupís a podříznes se,' povídal; a proc bych já se podřezával? co jsem hlupák ci co? a proc mě tu zavírají mezi blázny, proc?"

Po těchto slovech Jazvin se odmlčel, ale po chvilce zas pokračoval.

„Vase pjevoschodytelstvo, racte rozkázat, aby mě pustili, racte být tak milostiv: já se tu bojím, Bůh je můj svědek, prosím! Tu u nás zarputilec jeden, zlý takový blázen, chytil druhou bláznivou babu a tak ji v síni zvochloval, div ze na zivu zůstala — jestě tam člověka zabijou; a řeknete-li něco, vase pjevoschodytelstvo, nasemu představenému, řekne na to jen: ‚jen se opovaz jestě písknout, tak ti namelem, uvidís!' Bůh je můj svědek! Batusko, racte být tak dobrý a rozkazte, ať mě propustí; k nozkám se vám pokloním!" dodal blázen a skutečně poklonil se Kalinoviči až k nohám.

„Máte aspoň příbuzné, kteří by vás vzali v ochranu?" odpověděl tento zdvihaje ho.

„Jak by ne, vase pjevoschodytelstvo, sestřenicku tu mám: chudická je! Pětkrát přisla si stezovat, Bůh je můj svědek, prosím! ‚Proc,' povídá, bratrance mého zavíráte? já ho vezmu k sobě.' Ale vyhnali ji, Bůh je můj svědek, prosím, a řekli: ‚Ven táhni.'"

„Víte vy, před kým tak mluvíte?" vmísil se do hovoru opět Prochorov, ukazuje na gubernátora.

„Nuž, odveďte jej, dost už!“ dodal gubernátor velitelským hlasem.

Strážmistr jak železnými kleštěmi skřípnul svou levou rukou nemocného za loket a otočiv jím na pravo kolem do kola, odvedl jej.

„Na všechen způsob,“ pokračoval gubernátor, „setrvám při prvém svém rozhodnutí, že není při dobrých smyslech. Co vy o tom soudíte?“ dodal, obraceje se k lékařům.

„Při dobrých smyslech není,“ přisvědčil inspektor.

„Co pak je to za rozum, prosím vás! U přítomnosti gubernátora a co mluví! prosím vás!“ k celému soudu prohlásil Prochorov.

Všichni členové souhlasili s ním.

„V tomto ohledu, vaše prevoschoditělstvo, budu tedy naprosto opačného mínění,“ namítnul Kalinovič, „myslím, že mladý ten člověk je úplně při dobrém rozumu.“

„Jak při rozumu? Co to mluvíte?“ zvolal gubernátor, jakoby nevěřil svým vlastním uším.

„Je při dobrém rozumu,“ opakoval Kalinovič, neměně tónu, „a proto myslím, že zavírati jej do blázince je hřích a proti všemu zákonu; to je barbarství.“

„Ano, ale blbci zákonem jsou rovněž připočteni mezi blázny,“ poznamenal prokurátor.

Ale vice-gubernátor jeho slov ani si nevšimnul a pokračoval.

„Pokud se toho týče, jak spravoval svůj statek, o tom zprávu zároveň s úsudkem šlechtického shromáždění k posouzení předložiti dlužno senátu. Jelikož však z jeho slov je patrno, že připraven byl o všechen dobytek, a jelikož konečně k celé při se odnášejí i stížnosti sedláků na utlačování a pustošivé jednání jeho dědiců, sluší okolnost tuto učiniti předmětem zvláštního vyšetřování — a vinníky pohnati k nejpřísnější zodpovědnosti, poněvadž úsilí jejich, omezeného člověka prohlásiti za blázna za tím účelem, aby jej dostali do blázince a sami pak rozchvátili a zpustošili celý jeho statek, je po mém mínění skutek úplně rovnocenný se zlodějstvím, ukládáním o život, ba i lupičstvím.“

Tak přísně officielní řeč Kalinovičova působila jako hrom na celé shromáždění. Prochorov blednul; členové nevěděli, kam s očima. Gubernátor první se vzpamatoval.

„Všechno to je velice krásné! Ale váš názor, přiznáte sám, je úplně nový: to z celého jednání nijak nevysvítá.“

„Vaše prevoschoditělstvo, můj názor, myslím, je jediný, jaký z tohoto jednání vysvítati může,“ namítnul zase s obvyklou svou zdvořilostí Kalinovič.

„To vy pravíte, ale my zas myslíme, že jedině náš názor je správný. Souhlasíte, pánové?“ obrátil se gubernátor ke členům, ledva potlačuje svůj hněv.

Ti úklonem hlavy projevili svůj souhlas.

„Nuž, pak se to musí i zapsat,“ pokračoval gubernátor, kroutě si vousy. Tak to i napište,“ obrátil se přísně k sekretáři Ekzarchatovu, „že všichni pánové přísedící setrvávají při původním rozhodnutí, pan vice-gubernátor pak má právo předložiti svůj zvláštní o tom soud; neračte tudíž opomenout tak učinit,“ dodal, obraceje se ke Kalinoviči, mysle, že jej tím přivede do rozpaků.

„Hned zítra podám o tom zprávu,“ odpověděl tento zcela lhostejným tónem.

Gubernátor vstal a po junácku vzpřímil svou vysokou postavu.

„Na shledanou,“ pravil, pokynuv všem přívětivě hlavou. „Na shledanou, Jakove Vasiljiči. Je mi velice líto, že tak často dochází mezi námi k opačnému mínění,“ dodal položertovným, polovyčítavým tónem Kalinoviči a hrdě vyšel ze soudní síně.

Prochorov jej následoval. Gubernátor, promluviv s ním několik slov na schodech, usednul do své ekypáže. Byl velice bled a po celou cestu neustále kousal vousy. Sotva se vrátil domů, žandarm plným tryskem ujížděl pro ředitele kanceláří. Členové gubernské správy zatím, když byli osaměli, nemluvili spolu ani slova a se sklopenýma očima bedlivě věnovali se svým záležitostem. Na každé té tváři

jakoby bylo napsáno: *teď to prasklo, teď je zle!* Jediný vice-gubernátor zachoval úplný klid: ba na jeho rtech pohrával dokonce i jakýsi posměšný úsměv.

IV.

Po celý týden v městě nemluvilo se téměř o ničem jiném než o poslední rozepři dvou těchto hodnostářů. Obecenstvo, rozhodně odsuzující vice-gubernátora, tím těsněji a oddaněji skupilo se kolem gubernátora a jediný kníže sebou zmítal jak čert přede mší svatou.

Lichotě hlavně starému, tvrdil současně, že se strany vice-gubernátora to byla pouze umíněnost — býček si postavil hlavu; ale není v tom ničeho úmyslného, ničeho zlomyslného, a chtěje patrně celou tu záležitost nějak urovnat, zařídil věci tak, aby jej dcera pozvala do domu. Aby sám pořádal večer, neměl prý už věru zač: cukrovar jeho byl dávno už ten tam. Zeť, jak se proslýchalo, nepomáhal mu ani kopejkou a celé jeho jmění bylo zabaveno a dáno do prodeje. Když se přestěhoval do města, zastavil všechno svoje stříbro, a vůbec v celém svém vystupování jakoby to nebyl ani on: kam se to nyní poděl jeho dar řeči a jemná vynalézavost v chování. Přes to přese všechno večer projektoval s velkým výběrem; byli pozváni jenom nejintimnější a jemu nejnevyhnutelnější lidé: gubernátor s paní gubernátorovou a s adjutantem, vice-gubernátor se ženou, rodina předsedy účetní komory, prokurátor s dvěma mladými, francouzsky výborně hovořícími právníky a konečně inženýr-poručík pro všechen případ, kdyby se společnost nudila, aby zahrál na piano — a dost. V hodině přijel gubernátor a shromáždila se celá malá společnost; ale Kalinovič dosud nepřijel. Ve tváři knížete zračil se nepokoj.

„Byl jste přece u něho sám?“ pošeptal vedle něho sedícímu a těžce hekajícímu zeti.

„Byl: slíbil, že přijede . . .“ odpověděl tento. Kníže pokrčil rameny.

„Podivno!“ pravil, ale v tom ozval se zvonek a vice-gubernátor vešel. Sám první se poklonil paní gubernátorové a gubernátorovi.

„Vítám vás, Jakove Vasiljiči! Dávno jsme se už neviděli!“ pravil stařec, podávaje mu ruku, ale nevstávaje s křesla; do té míry dovedl se opanovat, že hlasem svým neprozradil sebe menší nepřízně.

„Dávno, vaše prevoschoditělstvo,“ odpověděl Kalinovič zcela prostosrdečným tónem.

„A co Polína?“ otázala se domácí paní, rozlévající u velkého, kulatého stolu čaj.

„Není jí nějak dobře,“ odpověděl host.

Kníže vyměnil při tom pohled se svou dcerou. Paní gubernátorová pohlédla na inženýra-poručíka, který už od rána jí sděloval jako pozoruhodnou okolnost, že paní vice-gubernátorová, která přece všude jezdila, ani jednou ještě nebyla u paní kněžny ani u její dcery. Bránil-li jí v tom muž či ona sama nechtěla — nikdo nevěděl. Židle zatím tak byly rozestaveny, že vice-gubernátor musil si sednout vedle gubernátora; ale Kalinovič, zatočiv se lehce na podpatcích, přistoupil a ihned si sednul vedle domácí paní do křesla, které vlastně určeno bylo pro paní gubernátorovou, jehož však paní gubernátorová dosud nezaujala.

„Raději blíže k čaji — dovolíte?“ otázal se Kalinovič madame Četverikové, která oděna byla v rozkošnou toaletu z lesklého hedvábí a kvetla krásou. Pomžikla pouze na něho svýma překrásnýma kaštanovýma očima a se slovy: „Prosím!“ připravovala mu čaj.

„Cože mi dáváte tolik cukru? To je hrůza!“ poznamenal k ní Kalinovič.

„Ach, ano, to je opravdu mnoho!“ pravila jakoby na rozpacích madame Četveriková, „věru, že neumím nalévat ten nesnesitelný čaj!“ dodala.

„Co tedy vlastně umíte?“ otázal se Kalinovič.

„Nic,“ odpověděla madame Četveriková poněkud uraženým tónem.

„To je zle!“ pravil Kalinovič a oba chvíli nějak vášnivě pohlíželi na sebe.

„Poslechněte!“ začala domácí paní hluboko — hluboko se naklánějíc nad stolem, „vy se hněváte s tím pánem?“ dodala, ukazujíc hlavou na gubernátora.

„Z čeho tak soudíte?... Nevím, jak on se mnou, ale já jsem s ním spokojen,“ odpověděl Kalinovič s úsměškem.

„No, ne; vy se smějete! Proč se spolu hněváte? On je takový milý!“ namítla domácí paní.

„Ano, je milý; jenže se dává podplácet.“

„Proč tak mluvíte? Ne, to jsou hlouposti!“ namítla domácí paní.

„Vám je lehko nechat mě mluviti hlouposti, když tak před očima vidím mihající se vaše ručky, které by vám záviděla sama Kyprida.“

„Merci za poklonu.“

„Vůči vám neznám žádných poklon,“ odpověděl Kalinovič, „a víte vy co?“ pokračoval srdečným tónem, „byl jednou čas, kdy jistý mladý muž za jediný váš pohled, za jediný vlídný váš úsměv byl hotov dáti vám v obět sebe, svůj život i svou budoucnost — všechno.“

„Ano, vím,“ odpověděla madame Četveriková, pokoušivě sklopivši oči. „Ale poslechněte,“ dodala, „napsal jste ten román, o kterém jste tenkrát mluvil?“

„Ne! Schválně jsem ho tenkrát vymyslil, abych vám předpověděl budoucnost, které se nyní těšíte.“

„Vy jste pěkný!“ namítla domácí paní vyčítavým tónem.

„O nic lepší, než vy; patříme k sobě!“ odpověděl Kalinovič, a vůbec bylo možno pozorovati, že místo očekávaného sblížení s gubernátorem Kalinovič po celý večer snažil se dvořiti se domácí paní; ale z domu přinesli mu lístek a když jej Kalinovič četl, výraz patrné radosti objevil se v jeho tváři.

„Adieu!“ pravil, opatrně bera klobouk do ruky a tiskna pod stolem ruku domácí paní.

„Kam jdete?“ otázala se jej udiveným a nespokojeným tónem.

„Musím; nevyrušujte, prosím, nikoho. Adieu!“ pravil Kalinovič a odešel.

Kníže běžel za ním, ale nedohnal ho už.

Gubernátor tvářil se zatím, jakoby až za půl hodiny si byl všimnul nepřítomnosti Kalinovičovy.

„A kde že je náš vice-gubernátor?“ otázal se úplně lhostejným tónem.

„Nevím, utekl! Dostal z domu jakýsi lístek a utekl,“ odpověděl kníže.

Gubernátor ničeho na to neodpověděl a zahleděl se na lampový transparent, jakoby si jej se zálibou prohlížel. Brzy na to přijel policejní ředitel. Břinče ostruhami a šavlí, přistoupil přímo ke gubernátoru a přiloživ ruku ke spánku, pravil:

„Právě přijel, vaše prevoschoditělstvo, úředník od ministerstva vnitřních záležitostí, dvorní rada Kuropilov.“

Gubernátor vstal a zblednul.

„Proč to?“ pravil.

„Pokud jsem zaslechnul z hovoru jeho s panem vice-gubernátorem, který přijel právě k němu, myslím, že v záležitosti šlechtice Jazvina,“ odpověděl policejní ředitel.

„A, to je znamenité! — — Co že na mě tak hledíte, jako byste mne jakživ neviděl?“ otázal se jej gubernátor hněvivě.

Tentokrát se začervenal zas policejní ředitel, ale brzy se vzpamatoval.

„Neráčíte míti pro mě nějaké rozkazy, vaše prevoschoditělstvo?“ pravil, přiloživ opět ruku ke spánku.

„Žádné... Jaké bych mohl míti pro vás rozkazy?... Můžete jít... jsem vám díky zavázán za vaši starost... Žádné...“ opakoval stařec podrážděným hlasem a policejní ředitel odejel.

„Hlupák!“ opakoval za ním gubernátor. „Přijede si sem z Petrohradu lecjaký úředník — a on hned ztropí poplach, jezdí... hrozný hňup!“ dodal poloužertovným tónem, ale

nedovedl zatajiti svého nepokoje a ani večeře se nedočkav, odejel.

Brzy na to rozneslo se městem, že dvorní rada Kuropilov ke gubernátoru ani nezašel, ale promluviv pouze s vice-gubernátorem, odejel ihned na statek Jazvinův, kde prý ihned počal do všeho vrtati. Gubernátoru blízcí lidé pak prozradili, že starý je nucen jeti sám do Petrohradu. Při této zprávě mysli všech byly silně rozčileny. Šlechta se rozhodla v první schůzi vystrojiti mu oběd.

„Oběd, pánové, abychom ukázali tomu holobrádku, co a jak!“ pravili někteří.

„Oběd!“ opakovali všichni jedním hlasem.

Ale tu ihned také vznikla otázka: mají-li vice-gubernátora pozvat k úpisu čili nic? Hloupější a ti, kteří se už trochu přepili, křičeli: „Ne, není třeba!... vem ho ďas!..,“ Ale rozumnější byli na rozpacích. Na štěstí přijel kníže a rozhodnul:

„Jaké máme právo vylučovati jej z naší společnosti? Je to zdvořilý člověk... slušný člověk... je šlechticem... Je zdejším slatkářem a konečně... Bude-li se chtít podepsat — dobrá, ne-li — je to pak jeho věcí.“

„Jeho věcí!“ přisvědčili rozumní. Předseda účetní komory, jako staršina a hospodář klubu, měl Kalino ≤.či předložiti upisovací arch. Schválně proto přijel k němu hned na první svátek a jakoby jen návštěvou.

„Gubernátoru, našemu starému, na počest pořádáme oběd. Není libo se ho zúčastnit?“ pravil ne zcela pevným hlasem.

„A! Oběd, a myslím, že to bude velice dobrý oběd. Mám rád dobré obědy. Velice rád!“ odpověděl tento a ihned se podepsal.

Pod touto frází skrývala se vlastně špička mnohem lépe vysvětlená pak při samém obědě, na který vice-gubernátor nepřijel, ale na jméno staršiny, hospodáře klubu, poslal lístek, na kterém projevoval upřímnou lítost, že pro nahodilou malou chorobu nemůže se společností sdíleti příjemné rozkoše, aby jedl stěrledě a řeckými ořechy vykrmeného

krocana; litoval tudíž pouze oběda a ne toho, že nemůže brát účastenství na meetingu, který na počest a na rozloučenou pořádán byl přednostovi gubernie. Tato narážka vyvolala ještě větší lásku a úctu ke gubernátoru. Ihned po porteru došlo k výlevům citů vůči gubernátorovi. Rada kontrolního oddělení, který na žádném officielním obědě nikdy nemohl pochopit, že by vína bylo podáno dost a dost, spil se obyčejně už před zákuskou. I tentokrát, dávno už hotov, pojednou vstal a přivlekl se ke gubernátorovu křeslu.

„Já jsem, vaše prevoschoditělstvo, už opilý, odpusť!“ zabrumlal. „Když se tě ministr ptal, jaký je tvůj kontrolor, co jsi mu napsal? Vím, co jsi mu napsal, to znamená: ty jsi živ — i já jsem živ, jsi-li ty mrtev — veta je i po mně! Nuž, já jsem už opilý, odpusť mně a dovol, abych ti směl ručku políbit, pardon!“

„Ne, nic — nic — —“ pravil gubernátor, nechtě mu podati ruky, kterou rada snažil se ulovit.

V tom vstal předseda účetní komory a přerušil tuto scénu. Kývnul hlavou na činovníka, který měl na starosti řízení obědu, a ten odvedl kontrolora na jeho židli, aby se tu oddati mohl svému pohnutí a domluvil svou díkuplnou řeč; předseda pak sám hotovil se promluviti krátký, ale případný speech.*) Především však dlužno poznamenati, že hned vedle gubernátora po pravé ruce seděl jakýsi staroušek, generál von Weiden, ubohoučké, mizerné to stvoření: okresní úředníky strašil obyčejně svým přátelským poměrem ke gubernátorovi, před nímž ostatně však sám až podle se plazil; nyní se skormouceným srdcem přijel dát s Bohem svému příteli a dobrodinci. Po levé straně pak seděl jakýsi Kalamskij, maršálek šlechtický; na vojně dosloužil se pouze hodnosti podporučíka, a proto nikdy si ani nepomyslil, že by si ho nějaký generál vůbec někdy povšimnul; ale když stal se maršálkem a gubernátor jednal s ním přívětivě, pocítil k němu jakousi fanatickou lásku. Když slyšel o jeho

*) proslovení, řeč.

odjezdu, za dva dny ujel pět set verst a přece ještě přijel v čas, právě k obědu. Obě ty osobnosti staly se výbornými sujety pro oratorský výkon předsedy.

„Ani leta jednoho," začal, ukazuje na starce generála, „ani vzdálenost druhého," pokračoval, ukázav na maršálka, „nic nestálo jim v cestě, aby na jevo dali city, které všichni k vám chováme. Radujeme se z tohoto okamžiku, že jste s námi, a litujeme, že okamžik ten nemůže potrvat celý život; i závidíme šťastnému Petrohradu, který tě přijme ve své lůno."

„Ura!" se všech stran zvolalo shromáždění a všichni zvedli poháry.

Gubernátor, postaviv se na nohy, byl pohnutím celý bez sebe.

„Pánové, na všechno to mohu odpověděti pouze drahocennou nám průpovědí: na paměti mějte, pohané, že s námi je Bůh!" vystřelil pojednou, nemíře ani ke vsi ani k městu.

„Bůh s námi!" opakovali po něm nadšeně shromáždění.

Stařec zaplakal a hned po té následující oduševnění přesahovalo už všechnu míru líčení. Po obědě jej nosili na rukou. Nadobro už překonán pohnutím, začal volat po šampaňském: pil sám a mermomocí nutil všechny, aby pili s ním; muzikantům, kteří po celou tu dobu hráli tuš, hodil padesát rublů stříbra, a když byl konečně zasednul do sáněk na způsob kočárku opatřených dvířky a oknem, žádal sobě, aby všichni přistoupili k němu a políbili z okna ven vystrčenou jeho tvář.

V.

Řekněte mi, kde a kdy dav nebyl lživý, křivopřísežný a zrádný. Ledva přišla zpráva, že starému gubernátoru v Petrohradě vede se zle, zatím co Kalinovič naopak povýšen byl na státního radu, ledva se roznesla tato zpráva celou veřejností, byla paní gubernátorová opuštěna pojednou téměř celou společností. Samotinká musila nyní vysedat ve

svém zámku podobném gubernátorském domě a veřejné mínění zjevně už klonilo se na prospěch jejich nepřítele; začátek byl učiněn s Polínou, v které z čista jasna shledána byla převýborná žena, a to proto, že při všem svém jmění a přes to, že nebyla stará, chránila se všeho fintění, nechtěla žít ve velkém světě, ale cele se chtěla věnovati rodině; ale co vlastně dělala v rodinném tom životě — nikdo nevěděl, ba dokonce se proslýchalo, že s mužem asi nežije ve velké shodě; chválili ji proto pouze, že pro něco ji chválit musili.

Kalinoviči také začali rozuměti jinak: velice dobře poznali, že je to člověk karakterní a že v Petrohradě musí mít velikou váhu. První, kdo v jeho prospěch změnil svoje mínění, byl předseda účetní komory, generál kdysi při vojsku, který přede dvěma teprv roky sundal epauletty a až dosud sobě zachoval neobyčejně ušlechtilé vzezření; než přes to přese všechno snížil se na tolik, že přijel k státnímu radovi a prosil jej, aby mu odpustil účastenství jeho při obědě uspořádaném na počest gubernátorovi, odvolávaje se na šlechtu, která prý jej k tomu přinutila jako svého staršinu a hospodáře. Sekretář Ekzarchatov, svědek této scény, a patrně až přespříliš skromný člověk, neodolal a když přišel do kanceláře, vypravoval, jak předseda tisknul ruku k srdci, oči vytracel k nebi a tónem učiněného gogolovského městského komisaře ujišťoval vicegubernátora, že to udělal „z nezkušenosti, z pouhopouhé nezkušenosti jen“, takže se vice-gubernátoru očividně až hnusilo jej poslouchat.

„Proč se tak znepokojujete, vaše prevoschoditělstvo? Ví Bůh, že je mi to úplně lhostejno,“ pravil zlostně a s opovržením; ale měděná leb předsedova nedbala této poznámky; vedl stále svou.

„Jak je u těch lidí na úkor všeho jiného vyvinuta schopnost k podlému jednání, nikdo by ani nevěřil!“ doložil Ekzarchatov a celá kancelář se dala do smíchu.

Druhý člověk, který se přihlásil pod prapor Kalinovičův, byl kníže.

„To nejde ... to nejde ... co se potřeboval starý vzpírat a na paty se stavět ... pokořit se měl.“

V průběhu celého mého románu čtenář poznal, že jsem nikde nelichotil svému herou, naopak, všechny mravní jeho nedostatky hleděl jsem ukázati v sesíleném světle, nyní však nemohu mlčením pominouti toho, že v oboru zvolené jím služební činnosti jevil se člověkem nejen nápadně pilným, ale i prospěšným. Kníže, z celé ostatní společnosti člověk nejchytřejší a nejvzdělanější, lépe než kdokoliv jiný vycítil ihned, odkud vane vítr. Kalinovič mohl být skutečně nazván representantem oné mladé administrativy, která v tu dobu zcela zjevně už začala pronikat tlustou kůrou někdejších byrokratických taškářů. Mladý vice-gubernátor už tenkrát, kdy seděl ve škamnách university, celým ústrojím svého srdce vždy s velkou sympatií lnul k provedení naprosto nestranné ideje vládní s všemožným vyloučením všech výhrad jak stavů tak i soukromých osob. V jeho úřadech bylo užito týchž principů. Začátek byl učiněn s městskými pohlaváry, kteří vesměs velice rádi obchodují, taškářstvím kapsy svoje naplňují a pro něž služba ku prospěchu obce je věcí nesnesitelnou. Vice-gubernátor svolal je všechny k sobě a prohlásil, nezačnou-li se starat o záležitosti městské a nezvýší-li důchody obce, nebude nikomu z nich domlouvat, ale zapečetiti dá jejich krámy, továrny, závody a po celý rok nedá jim prodati ani koupiti něco byť jen za jediný groš; na prostotu a neznalost svou nesmí se nikdo vymlouvat, poněvadž každý z nich je taškář tak prohnaný, že se vyzná ve všem. Jak z parní koupele vyšli od něho pohlaváři a ještě téže noci rozjeli se všichni poštou po svých městečkách, najali si na svůj účet obecní a magistrátní písaře a vyhrabali na světlo takové výkazy obroků, o jakých před tím nikdy ani potuchy nebylo.

Pachtýř vinopalen také mu neušel. Neohlížeje se na osobní známost a jisté příbuzenství s tlustým Četverikovem, Kalinovič pozval jej k sobě a prohlásil, jelikož se mu tak dobře vede, nebyl-li by ochoten aspoň něčím odvděčiti se společnosti, na které vydělává celé milliony a nebylo-li by

libo věnovati deset tisíc ve stříbře na okrášlení města. Možno si představiti, co asi cítil při těchto slovech skoupý a ziskuchtivý Četverikov!

„Ale při pachtu na takové účely, Jakove Vasiljiči, není žádných mimořádných summ," pravil, červenaje se.

Kalinovič už se neznal.

„Do toho mně, pane, nic není, máte-li takové summy čili nic. Že se nestydíte vypustit taková slova z úst! Celá gubernie, tuším vi, že vaše truhly div nepraskou pod posledními groši, které snáší vám chudý mužík a otrhaný činovník. Z toho, oč oloupíte obecenstvo, kdybyste ze studu jen čtyři procenta zase mu vrátil. Ale tu vám před Spasitelem přísahám!" pokračoval vice-gubernátor, nadobro už rozhorlen a ukazuje na svatý obraz, „že nedáte-li mně ... ne už deset tisíc teď, ale patnáct tisíc, když se tak vzpíráte, neobětujete-li této summy, pak neděli jak neděli a každý svátek dám po celé gubernii pozavírati všechny krčmy v čas mše svaté a při sebe menší zmínce o tom, že prodavači vaší kořalky účastenství brali při zlodějství a výtržnosti, po celé léto podržím je ve vazbě."

Tlusťák, leknuv se této výhrůžky, rozhodil jen rukama.

„Ať vás ani nenapadne, chtít mě odstranit, jak jste to udělali s dřívějším vice-gubernátorem!" pokračoval Kalinovič, prstem klepaje na stůl, „mě tam znají a mě vám nevydají; já pak sám úmyslně zůstanu zde, abyste se neopovážili ani pipnout ani vydechnout ... Chápete nyní celou mou mravní nenávist k vašim šmejdům?" doložil, bije se do prsou.

Tlusťák byl v dokonalých rozpacích.

„Mais, mon cher, je vous prie, ne vous emportez pas ..." *) zabručel; „chcete-li, mohu vám ty peníze doručiti hned zítra."

„Buďte tak dobrý a zítra hned bude o tom zpráva v novinách. Ministr bude zpraven o vaší obětavosti," odpověděl Kalinovič. „Nemusíte ani zatajovat, že mocí a po-

*) Ale, můj milý, prosím vás, nezlobte se tak.

hrůžkami jsem vás k tomu donutil, protože v tomto případě vždycky z toho budu mít větší čest já a menší vy!“ dodal s úsměškem, vyprovázeje Četverikova.

„Ó, ano, ovšem! K čemu bych to říkal?“ odpověděl tento, nutě se do úsměvu; ale když sednul do ekypáže, tvář jeho nabyla neobyčejně smutného vzezření.

„Ten starý čert dostal za celý rok — a ten tu žádá ještě patnáct tisíc, tfi, je to podlost!“ zašeptal svými tučnými, svislými rty.

Od správce gubernie byl zatím poslán žandarm pro představeného arestantské čety — a za nějaké půlhodiny v přijímací síni stál už ve vojenské póse a v plné uniformě Timkov; z pouhého brance byl se vyšvihnul až na kapitána; přes to, že měl neobyčejně tvrdou povahu a tak málo pohyblivou tvář, že se zdálo, jakoby potažena byla kůrou a ne lidskou koží, přes to přese všechno, že nevěděl ještě, proč byl volán, byl tak klesly, že mladý činovník, přivolaný vice-gubernátorem z Petrohradu a zařaděný nyní do stavu gubernského úřednictva, přistoupil k němu a posměšně zívaje, otázal se:

„Co je vám? Nejste nemocen?“

„Ne, nejsem . . .“ odpověděl kapitán třesoucími se rty.

Kalinovič konečně vyšel z kabinetu a přes to, že v sále bylo několik jiných činovníků, šel přímo ke kapitánovi.

„Poslechněte,“ začal, „abych překazil vaše taškaření s nešťastnými arestanty, kterých užíváte ve svůj prospěch a jež posíláte k různým pánům, aby pracovali u nich bezplatně . . . arestanty, kteří konečně vaší milostnici čistí dvory a vynášejí stoky . . . ať od této chvíle neposíláte nikam, ani jednoho arestanta! Budou stavět nábřeží: každý měsíc sám je budu vyplácet a kromě pracovní mzdy určena jim bude ještě summa na zlepšení stravy. A běda vám, bude-li kapusta kyselá a hovězí shnilé! Sám přijedu a nakrmím vás tím svinstvem. Jděte!“

Kapitán ničeho už na to neodpověděl, ale obrátiv se podle všech pravidel kruhem na levo, odešel. Zastaviv se na zápraží, pokrčil rameny, pohlédnul pouze na kostel,

jakoby všechnu svou naději skládal v tuto svatyni a šel do kasárny.

Všechny tyto Kalinovičovy skutky konečně lidi solidní uváděly v podivení a úžas. „To je blázen! Který pak vicegubernátor všechno tak předělává, přes koleno láme? Prosím vás!“ šeptali mezi sebou. Pokud se týče mládeže, v jejímž středu obyčejně vždycky bývá nejvíc protestantů vůči starým pořádkům, mládež byla jím nadšena. Mezi všemi vynikal velice tlustý magistr*) děrptské university, úředník kanceláře gubernátorovy, jenž si usmyslil každého dne zapisovati do svého památníku všechny ty několikeronásobné podlosti a celé tucty hlupot, které zde spáchány byly. Starý gubernátor o tom věděl, ale nemohl se tak nepříjemného člověka zbaviti, protože magistr byl sem z Petrohradu poslán pod policejní dohlídku a s nařízením, že sloužiti má v jeho kanceláři. Druhým protestantem byl jistý m-r Kozleněv, velice hezký člověk, vlastní synovec gubernátorův, syn jeho vlastní sestry! Sestra ta, jež byla žena velice bohatá, se slzami v očích prosila svého bratra, aby do služby k sobě přijal jejího nezbedu, kterého v Petrohradě déle ponechati nebylo už vůbec možno, neměl-li co nevidět býti odveden k vojsku nebo vypovězen na Kavkaz. Jedině už z toho možno usoudit, co začal tropit podobný pán v gubernském městě: nemluvě o tom, že jakmile strýc jeho pro celou gubernii dával velice nádherný ples, uspořádal on zase ples svůj pro panské a služky — jednou výhradně jen pro brunetky, po druhé zas jen pro blondýnky (ty ovšem potají sběhly se k němu z celého města a Kozleněv tak je pohostil, že mnohé dámy, vrátivše se z plesu gubernátorova, zastaly své služky na mol opilé): nezbeda ten a jeho lokaj téměř každého slavnostního dne sedali si na sloupy u vrat s nohama skrčenýma pod sebe, s ohromnými kroužky v ústech a dělali nosem takové grimassy, že se tak dosti podobali lvům. Všechny ty kousky mohly konečně býti nazvány aspoň trochu omluvitelnými nezbednostmi; ale nebylo na tom dost:

*) druhá hodnost universitní.

na rozkaz matčin na př. byl nucen každého dne obědvati u strýce; ale Kozleněv jezdil pak po celém městě a vypravoval, že tetka jeho, paní gubernátorová, každý den po obědě provádí s ním různé kousky po způsobu ženy Putifarovy — a na důkaz toho vozil s sebou a kdekomu ukazoval dva svrchníky se šosy opravdu utrženými. Třetí byl vysloužilý rytmistr od hulánů, velice mladicky vypadající ještě muž, s tváří připomínající poněkud tváře italských banditů. Aby dal výraz šlechetným svým citům a myšlenkám, užíval k tomu jakýchsi odporných způsobů záležejících hlavně v tom, že duchovně i tělesně snažil se zuby vytlouci každému, kohokoliv považoval za ničemu. Předmětem jeho pronásledování byl nyní — ředitel gubernátorových kanceláří. Rytmistr tvrdil, že neumře dříve, dokud do krve nestluče jeho rypák a beztoho že rypák ten na božím světě obstát nemůže. Všichni ti páni sešli se jednou v klubu a sedíce u malého stolečku, rozmlouvali spolu. Tlustý magistr velice podrobně vypravoval, jak dnes ráno Kalinovič dokazoval řediteli kanceláří, že je tupý a hloupý a podlý. Rytmistr byl v nadšení.

„Chlapík ten vice-gubernátor!“ křiknul, „musíme si připít na jeho zdraví. Hej ty, hňupe! přines šampaňského!“ obrátil se na lokaje.

Víno bylo přineseno. V tom kolem přešel mladý činovník, protégé Kalinovičův.

„Poslechněte, bařuško,“ obrátil se k němu magistr, „budeme pít nyní na zdraví našeho vice-gubernátora. Nebylo by možno pozvati jej sem? Rád si zahraje v karty. Snad by to šlo? Je to výborný hoch.“

„Proč by ne? Velice lehko,“ odpověděl tento.

„Jděte, poproste ho, aby sem přišel.“

„Dobrá,“ odpověděl mladý muž a v několika minutách vrátil se s Kalinovičem.

„Račte dovolit, abychom připili na vaše zdraví!“ začal rytmistr, „za to, že tak výborně češete tu gubernátorskou čeládku; jen prosím vás, hodně!“

„A oč já prosím, je, Jakove Vasiljiči,“ podotknul hned Kozleněv, „nedalo-li by se to tak nějak spravit, aby strýc můj zbaven byl hodnosti generála a aby naší tetičce nikdo víckrát nesměl říkat ‚vaše prevoschoditělstvo‘? Toho nepřežije a před našima očima táti bude jako vosk.“

„Ať žije rozum a pravda!“ pravil magistr, svou tučnou rukou tiskna ruku Kalinovičovu.

„Jsem vám za to velice povděčen, pánové; vaše pozornost je mi tím příjemnější, jelikož je to mínění nejpoctivějších a nejšlechetnějších lidí,“ odpověděl tento, ťukaje si se všemi.

„Ještě šampaňské!“ křiknul Kozleněv, ale vice-gubernátor, nechtěje asi, aby oduševnělost jejich nabyla ještě větší familiárnosti, pospíšil se svým odchodem, odvolávaje se na to, že ho očekávají jeho partneři.

VI.

V průběhu všech těchto událostí v gubernii připravovalo se rozřešení dosti závažné otázky, záležející v tom, že v nejbližších dnech dojíti mělo k zadání projektu na vystavění čtyřicetiverstové hati,*) na kterou dle prvního rozpočtu assignováno bylo na dvakrátstotisíc rublů stříbra. Za dřívějších poměrů nebylo by žádné pochybnosti o tom, že podnik ten dostane zas kupec Michajlo Trofimov Papuškin; byl natolik spřátelen s domem gubernátorovým, že v jisté dny paní gubernátorová, poněvadž se svou toaletou nebyla ještě hotova, nepřijímala nikoho z dam, ale Miška Papuškin seděl v tu dobu v jejím budoaru, poněvadž jí přivezl darem stříbrný příbor, byl to tentýž Miška Trofimov, který před deseti ještě lety byl zcela mizerným dřevařským obchodníkem, a kterého jsme poznali kdysi v odřené haleně, když do Moskvy jel s Kalinovičem. Za to nyní, pohleďte, jaká pyšná je z něho dnes osoba! Jen si všimněte, jak jede po tamější hlavní

*) Cesta z otépek neb kulatého dříví položená přes mokřinu. Pozn. red.

ulici! Nízko sesednul se pod ním na ležatých pérách spočívající, lakem natřený kočárek; svítí na slunci stříbrná strůj; svítí nakynuté boky z celého světa nejtlustšího jeho hřebce; leskne se kaftan, pás a čapka jeho vozky; září konečně on sám, Michajlo Trofimov, svým z nejjemnějšího sukna ušitým svrchníkem, on sám ztloustlý tak, že má patnáct pudů váhy a jen jako tuleň lenivě obrací svůj rypák na všechny strany, zlehka pokyvuje hlavou, kdykoliv se mu až po pás skoro na ulici klaněli řemeslníci a kancelářští. Vůbec vyvinul prý se z něho dobytče mužík, který až dosud bál se pouze čertů a zbojníků na cestě, ale dál nikoho víc. Jemu naproti jel gubernský architekt, a když se potkali, salutoval mu. Podnikatel se na něho usmál.

„Zastavte, Michajlo Trofimyči, počkejte!“ křiknul architekt.

„Počkám, je-li třeba!“ odpověděl podnikatel. „Zastav přec, hňupe,“ dodal kočímu.

Ten zastavil.

Architekt seskočil s kočárku a přiběhnul jako kohoutek.

„Abych se vrátil ke staré záležitosti,“ začal, „vezmete si zas Manochinskou haťnebo ne?“

Dodavatel se zamračil.

„Ech, milý brachu! zrovna jakobys ostrý kůl do mne vrazil, tak je mně při tom slově!“ ozval se ihned na to a pokračoval v zamyšlení: „ta vaše Manochinská haťnestojí už věru ani za plevu, tak vám to musím říci!“

„Jak to ani za plevu? Ty jsi vrtošivý člověk!... Snad nejsi dokonce uražen v rozpočtu navrženou summou?“ pravil architekt, pohnutě pohlížeje Michajlu Trofimovu do očí.

„O nějakém rozpočtu, můj milý, není zde ani řeči; já ho neviděl a vidět ani nechci... Tfi na něj!... za víc mi nestojí. Nezabývám se těmi věcmi teprv dnes; budu-li ošizen já, budete ošizeni také vy. Jaké pak tedy o tom řeči! Neběží teď o to; ale že my podnikatelé sami jsme tak hloupí — o to tu jde.“

„Jak to hloupí? Snad se nebojíš Nikolašky Travina?“

„Nikolaška Travin nevystrčil dosud ani rypák, aby

bylo proč se ho bát. A ne jen jeho, ani vašeho Grigorje Petrova, ani Polosuchina, ani Semena Grebenky — nikoho z nich se nebojím, poněvadž vím, že jsou to lidé pořádní.“

„Pořádní . . .“ přisvědčil architekt.

„Pořádní,“ opakoval podnikatel, „jeden druhému škoditi nebudem. Nebude-li mně překážet v této záležitosti, poskytnu mu na dvacet příležitostí jiných, kde si chleba může vydělat, ale věc je ta, že se do našich věcí pletou páni. Slyšel jsi, že tu přičuchává kníže?“

„Jak bych neslyšel! . . . už podal žádost; jen že my si myslíme, že po žádném obchodě on se nepídí — o to neměj žádných starostí, jen tak rád by něco urval . . . víš, co je to za pochlamstu!‘

„No, vyť jste chytráci, ale tuze ne!“ zlostně namítnul podnikatel, „ale já, hledě na to jako vy, zajel jsem k němu a promluvil jsem s ním.“

„Nu a co?“

„Nu co? Dal jsem mu přímo na srozuměnou: ‚Nech toho,‘ povídám, ‚ty jsi, vaše jasnosti, rozumný pán, nekaž nám naše obchody! Přijmi od nás odstupné po dobrém, hned předem a basta! Z pouhé úcty k tobě pět tisíc ti dám hned.‘ Ale co myslíš, že se s ním domluvíš? ‚Já jsem teď,‘ povídá, ‚Michajlo Trofimyči, v takovém postavení, že nejen pět, ale ani patnáct tisíc mi nestačí, abych zacpal všechny svoje díry! Já,‘ povídá, ‚poslední trojník vynaložím, abych dostal tento obchod a náčelník gubernie,‘ povídá, ‚můj příbuzný, také si toho přeje . . .‘“

„Co se týká náčelníka gubernie, v hrdlo lže, tím tě chce jen zastrašit: ne takový je on člověk!“ zastal se architekt svého vice-gubernátora.

„Rozumíme, rozumíme; neuč mne jako malého chlapečka!“ vznětlivě namítnul podnikatel, „nejsem dnešní, sláva Bohu! Zajel jsem také k náčelníku gubernie.“

„Když jsi byl u něho, je dobře!“ podotknul architekt

„Děkuji ti za tu dobrotu; vím teď, co je zač!“ pokračoval Michajlo Trofimyč, „takovými výčitkami mě zasypal, že za nic na světě bych ho nechtěl poslouchat! — Urážlivý

člověk je to — nic víc! Tak ho chápu aspoň já a začal jsem s ním mluvit jako s každým řádným člověkem: ‚Tak a tak,‘ povídám, ‚vaše vysokorodí, erárními těmi záležitostmi zabývám se už tolik let a třeba že úřady nikdy a v ničem neměly si nač stěžovat . . .‘ kdy taky a v čem?“

„V čem by si na tebe mohly stěžovat?“ přisvědčil architekt.

„V čem?“ opáčil po něm Michajlo Trofimov rozvztekleným hlasem, „a co on mně na to řekl? ‚O tom,‘ povídá, ‚já nic vědět nechci; ale odkud,‘ povídá, ‚nahrabal jste tolik millionů — to vím!‘ ‚Milliony,‘ povídám, ‚vaše vysokorodí, i když je mám, vydělal jsem si svou prací a přičinlivostí . . .‘ ‚Celá vaše práce,‘ povídá, ‚záležela pouze v tom, že jste okrádali státní pokladnu!‘ Tím slovem břinknul mne do tváře! Od vyšších osob, nežli je on, neslyšel jsem takového slova.“

Architekt si povzdychnul a zakýval hlavou.

„A jen si považ, brachu, co všechno mně potom před očima nezačal malovat — k smíchu to bylo a dost!“ pokračoval Michajlo Trofimov týmže rozvztekleným hlasem. „‚I kdybyste teď,‘ povídá, ‚práci dostal, vaší komissi za nehty‘ slyšíš? ‚ne deset procent, ale ani kopejka nesmí zůstat‘ — slyšíš?“

Architekt potřásl opět hlavou.

„Co mu ta naše komisse trčí tak v hrdle,“ pravil.

„Tu nemluvím už o žádné komissi, ale sám o sobě mluvím. Úřady jsou tu samy pro sebe a já také sám pro sebe: kdo mně tu má co poroučet, co a jak si mám vést? Moje jsou peníze! ať vařené, ať smažené nebo s kaší — jím jak chci — a basta! jaké řeči!“ uhodiv se do prsou, nadobro už vzplanul Michajlo Trofimov. „‚A na žádný způsob nedovolím,‘ povídá — slyšíš — ‚abyste práci tu provádět dali zdejšími pány, z Petrohradu je zavolám: těch už nekoupíte.‘ Slyšíš! jako bychom, brachu, jakživi ty petrohradské nebyli ani viděli! A já hříšník bídný povídám mu na to přímo: ‚Zavolejte si, vaše vysokorodí, třebas anglické; možná, že ti se umí jinak chovat; ale petrohradské my taky známe:

odírají našince hůř ještě nežli ti naši.‘ ‚Nuž,‘ povídá, ‚o to nemějte už žádných starostí, to se za mého úřadování nestane, sám se té věci ujmu; na každém sáhu díru dám vyvrtat a potom uvidíte, zač je toho loket!“ Tak až do hloubky chce lezt!“

„A co v těch děrách uvidí! Co v nich může vidět?“ ušklíbnuv se, přerušil jej architekt.

„Nevím, co v nich uvidí; to už je taková všetečnost u něho,“ dvojsmyslným tónem odpověděl Michajlo Trofimov. „Hloupý člověk, jiné jméno už mu nemohu dáti!“ pokračoval opět oživeným tónem, „kdyby byl tak dobrým správcem města, míní-li už opravdu šetřit státní pokladnu, pak nejen že by mne neměl obcházet, ale ve dne i v noci se svíčkou by mě hledat měl a zvát, protože v tomto oboru nemám proti sobě soupeře! ... to není věc malá! Kníže teď povídá, že na to vynaloží poslední kopejku. Ale to je jen tak — fu — fu! u něho, jen co by trochu peněz urval, a potom ať se děje co děje. Známe my ty podnikatele-milostpány! Před našima očima nemálo už jich vyletělo komínem. Laciněji než já, ať je to kdo je, nikdo to převzít nemůže: neumí v tom každý chodit! Před mými vraty stojí teď snad na půldruhého tísíce nevolníků. Už z jara ... byl také hlad a vojsko sem přišlo ... dal jsem jim závdavek: musí všickni pěkně tancovat jak jim budu hráti. Možná, že po deseti kopejkách jim platit budu za den a jiný je nedostane ani za tři čtvrtáky,*) musil by tedy moc peněz do toho vložit!“

„Jak chceš, Michajlo Trofimyči, ale to všechno bys měl vice-gubernátoru povědět; pak by ti rozuměl!“ poznamenal architekt.

„Na to už mne, strýčku, nedostaneš!“ vyvaliv oči, namítnul podnikatel, „to mu říci tak upřímně jako tobě, dostaneš se ještě tam, kam ani čert své kosti nesloží — to zas já vím, co je to za zmiji. Musíme také trochu dávat

*) Čtvrt ruble — 25 kopejek. Pozn. překl.

pozor na sebe: víme, s kým a co kdy máme mluvit. Kleštěmi ze mne slova nedostane: nech si dělá, co dělá.“

„A ani na licitaci nepřijedete? Tak už jste se rozzlobil?“ otázal se architekt.

Dodavatel se opět zachmuřil.

„Na licitaci přijedu, ty věci už se beze mne neobejdou,“ odpověděl, „a nyní jeho jasnost buď ať mně dá odstupné, nebo jemu i s jeho příbuznými tak zasolím, že to nespolkne. Takovou kaši jim zavařím, že se mně pěkně pak už k nohám pokloní. Přímo řeknu: ne oni zlomí Mišku Trofimova, ale já jim dám za vyučenou!“

„Jen je; nešetři jich!“ podotknul architekt a šel si sednout zas do svého kočárku.

„Dám jim za vyučenou!“ odpověděl Michajlo Trofimov, ukazuje rukou kočímu, kudy má jet.

„Jen je!“ podněcuje ho volal ještě za ním architekt.

„Dostanou za vyučenou!“ opakoval Michajlo Trofimov odjížděje.

Sedmnáctého září došlo konečně k vypsané dražbě. Páni členové a ti, kteří se dražby chtěli zúčastnit, byli už v stavební kanceláři. Ze všech nejvíce se rozčiloval a štětil Nikolaško Travin, z kterého se právě vyklubával malý taškář. Škubalo mu to rukama i nohama a vůbec hrál nějak celým tělem. Michajlo Trofimov seděl klidně v křesle. Vedle něho sednul si jak kostra suchý Grebenko, prý rozkolník, skopec,*) starající se více o procenta než o jiné obchody. Také byl klidný. Grigorij Polosuchin, mužík s bělmem na pravém oku, byl trochu smutný. Na opačné straně proti nim seděl kníže. Celá jeho tvář byla pokryta jakýmisi nachovými skvrnami a oči jeho byly tak nehezky, jakoby byl několik nocí nespal. Odbilo dvanáct hodin; ale správce gubernie dosud zde nebylo. Okolnost ta byla při jeho dochvilnosti dost podivná. Dobrodušný sekretář vešel konečně do kanceláře a s usmívající se tváří prohlásil: „Už jede!“ Všichni

*) Sektáři připravující se sami o mužství. Pozn. překl.

na sobě něco poopravovali. Vešel Kalinovič, bledý; ruka jeho, držící portefeuille, očividně se třásla.

„Odpusťte, pánové, že jsem se trochu pozdržel," začal, zasedaje na své předsednické místo, a obrátiv se ihned na to k sekretáři, pravil: „Podejte mně offerty podané ku dnešní dražbě."

Sekretář mu je podal.

„Jsou všechny?" otázal se vice-gubernátor, upíraje na něho upřený pohled.

Sekretář blednul.

„Všechny, vaše vysokorodí," odpověděl třesoucím se hlasem.

Kalinovič, prohlédnuv listiny, zastavil se při jedné z nich.

„Všechno to je vlastně námi už prohlédnuto," obrátil se ke členům komise; „než jedná se o listinu penzenské občanské komory; právě jsem na svůj dotaz tam odtud dostal zprávu, že ohledně takového majetku nikdy a žádné stvrzovací listiny nevydala: je tedy podvržena."

Při těchto slovech vice-gubernátor z kapsy vyňal a štábnímu důstojníku podal zprávu občanské komory. Tváře všech se při tom protáhly. Michajlem Trofimovem to dokonce škublo nazad. Skvrny na tváři knížete slily se v jednu nachovou barvu.

„Dražba se tudíž, pánové, dnes nemůže odbývat," pravil Kalinovič kupcům, ukládaje do svého portefeuillu podané offerty. „Dříve musíme vyšetřiti okolnosti, za jakých listina byla podvržena," obrátil se ke členům komise.

„Ovšem," odpověděli tito jedním hlasem.

Vice-gubernátor chvatně se jim poklonil a jakoby konec učiniti chtěl této těžké pro něho scéně, rychle vyšel. Kníže ihned vyklouznul za ním. Kalinovič na cestě kanceláří řekl mu cosi velice tiše. Červená barva na tváři knížete okamžitě proměnila se v bílou. Někteří písaři viděli, jak vrávoraje skoro, sešel se schodů dolů a tam už jej očekával policejní ředitel, s nímž pak kamsi odejel.

Téhož dne večer roznesla se městem strašná zpráva, že kníže Ivan byl přistižen při falšování úpisu a vice-gubernátorem byl dán do žaláře.

VII.

Politika malého mého světa otřásla se v samém základě. Šlechta nadobro se vzbouřila proti Kalinoviči. Jak možno šlechtice, knížete, bez předchozího soudu a přelíčení vsaditi do žaláře? byla otázka, o které se mluvilo na večerech, plesích a v klubech. Gubernský maršálek, poštíván příznivci knížete, učinil officielní dotaz na vice-gubernátora, na jakém základě byl kníže zatčen s opomenutím dvou zástupců se strany šlechty? Na to následovala smělá odpověď, že vůči nezákonnosti takového dotazu, není příčiny, proč by se naň musilo odpověděti. Maršálek podal o tom zprávu ministerstvu. Mladý prokurátor, který v poslední době se rozhodnul, nechati taneční své karriery a oženiti se s dcerou gubernského maršálka, vešel rovněž ke správci gubernie s dotazem, za jakou příčinou vlastně držán je ve vazbě arrestant, kolležský rada kníže Ivan Ramenskij a do jaké míry oprávněna je vznesená na něho obžaloba? V lakonické odpovědi, že kníže Ivan držán je ve vazbě pro vystavenou jím falešnou listinu, bylo současně uloženo prokurátoru, věnovati zvláštní pozornost všem zákonem předepsaným prostředkům přísnosti, aby se předešlo každému možnému útěku nebo jiným nedopatřením a přehmatům ohledně vazby tak závažného vězně. Vyšetřování začal prováděti červenonosý policejní komisař; jednak už z krvežíznivosti své povahy, jednak proto, aby se zavděčil vice-gubernátoru, vyslýchal prý knížete po dvě, tři hodiny, nedovoluje mu ani, aby si při tom sednul. Neznámo, proč a zač uvězněn byl i jeden z knížecích lokajů; v N....sku zatčen pak byl ďáček — rytec a konečně na cestě do Moskvy byl chycen uprchlý kantonista, který, jak se proslýchalo, uměl napodobovati jakýkoliv podpis.

Sekretář stavební kanceláře, člověk to měkkého srdce, ze strachu se oběsil. Někteří, jdouce kolem policie, slyšeli, že se tam odtud ozýval nářek a sténání, nasvědčující tomu, že snad při výslechu obžalované mučili. Slovem, suď to Bůh, co se všechno nevypravovalo po všech zákoutích! Mužští potřásali pouze hlavami a hodinu od hodiny očekávali, že správci gubernie shora dostane se konečně záhlavce, z kterého se už nevzpamatuje. Také dámy žily v strašném rozechvění. Neustále se navzájem navštěvovaly, aby si buď sdělily nějakou novinu nebo se dověděly o jiné. O knížeti pravily, že nevědí, možná také že vinen je, ale rodině že nemělo býti odepřeno slitování. Nešťastná kněžna, ta dobrá, jak anděl něžná žena, která celý svůj život zasvětila lásce ke svému muži, byla nucena viděti jej v takové situaci — to je hrozné! Obvyklá mlčelivost kněžny zvrhla se prý v jakýsi idiotismus. Léčící ji lékař měl opravdový strach o duševní její stav; ke všemu tlustý Četverikov provedl kousek, ve kterém se ukázala celá jeho kramářská duše. Ledva že zvěděl o neštěstí, které stihlo jeho tchána, ihned se sebral a ujel do Sibiře, aby odvrátil od sebe všechno podezření z účastenství v celé té záležitosti; opustil i ubohou svou ženu, která ovšem v podobné situaci nechtěla opustiti otce. O Kalinovičí darmo mluvit, jakým netvorem zdál se dámám.

„Přece uznáte, takto on nebyl by zrovna škaredý; ale v jeho tváři vždycky bylo cosi inkvisitorského!“ říkaly o něm skoro veřejně.

Jakoby v souhlase s povšechným tímto strachem a smutnou náladou společnosti, nadešla mlhavá, syrová jeseň. Večery protahovaly se do nekonečna. Jednoho večera s trhavou prudkostí dul po ulicích studený, mrazivý vítr. Svítilny jen tak tak že v temnu blikaly. Aspoň človíček kdyby byl přešel, jedna ekypáž kdyby byla jela; a za tohoto ticha všichni velice dobře věděli, že bez oddychu pokračuje se v strašném vysetřování v policejním sklepě, kam žandarmové hned přiváželi a hned zas odtud odváželi různé osobnosti, zapletené do celé té záležitosti. V tu chvíli právě sám

vice-gubernátor byl přítomen výslechu starého n.... ského poštmistra, zatčeného právě tyto dny a dopraveného do gubernského města. Mlčky a velkými literami, jak viděli písaři, zapisoval stařec svoje výpovědi, co však vypovídal, zůstalo tajemstvím.

V bytě vice-gubernátorově také bylo smutno a pusto. Ohýnek plápolal pouze ve velké úřadovně, kde dřímal portýr a kde už asi půl hodiny čekal jakýsi pán v otrhaném paletot. Na druhém konci domu padalo na dlažbu světlo z rohového a jediného pokoje, kde v poslední době nikam nevyjíždějící Polína trávila celé dny. Skutek jejího muže proti příbuznému a příteli domu nemohl jí býti ovšem příjemný. Natentokrát však nebyla aspoň sama: seděla u ní m-me Četveriková a — Bože můj, jak se změnily v poslední době obě dámy? Z paní vice-gubernátorové byla už dokonalá stařena: od mlada už chorobná tvář Políny spadla se nyní na kost; na vychrtlých jejích prstech ledva že se drželo několik drahocenných, volně odstávajících prstenů. Bylo jasno, že rodinný život, který jí nikdy nepřinesl mnoho radostí, ubíjel ji nyní dokonale. M-me Četveriková, před nedávnem ještě kvíteček svěžesti a krásy, nebyla na tom o mnoho líp; místo růží bledý zákal rozléval se po jejích tvářích; víčka překrásných jejích očí opuchla pláčem; a kdyby jen brožku, jediný světlý špendlíček bylo bývalo vidět v jejím úboru. Místo květovaných a skvělých šatů z damašku, měla na sobě jednoduchý černý hedvábný capot. Nádherný její vlas, jaks-taks ledva zavinut, spoután byl vlásnicemi. Či se mohla dcera zločincova oblékati jinak? Jako nestranný historik povinen jsem říci, že v této velkosvětské dámě, která se před námi až dosud neprokázala nižádným lidským citem, pojednou jakoby se ozvala ohnivá a něžná duše ženy. Bylo pojednou jasno, že pro otce je schopna všeho, že otec je pro ni jediným ideálem muže, že je jedinou její láskou, jejím štěstím... Kníže na svůj prospěch dovedl vychovati své děti, jak to vůbec umějí lidé praktičtí.

Asi půl hodiny seděly obě dámy mlčky. Každá z nich

tak měla duši rozbolnělou, že i mluviti jim bylo odporno. A tak vyměňovaly si navzájem pouhé fráse.

„Kdy jsi ho viděla?“ otázala se Polína.

„Včera. Dozorce je tam takový dobrý, pustí mě vždycky,“ odpověděla Četveriková, zakrývajíc rukama tvář.

„A jak, změnil se ... klesl na mysli?“

„Hrozně! ‚Hlavně,‘ povídal, ‚čeho teď potřebuji, jsou peníze; a já naprosto žádných nemám. Muž mi ujel a co zanechal mně, nestojí ani za řeč. Pomysli si, chère amie, ani čaje nedostane: říkají, že by zapálil vězení.“

Při těchto slovech Četveriková zaplakala. Také Polína měla plné oči slz.

„Veškeru naději teď mohu skládat, jak se mi řeklo — v prosbu na Jakova Vasiljiče. Slituje-li pak se nad námi? Je v něm snad přece aspoň kapka soucitu!“

Polína trpce se usmála.

„Jakov Vasiljič snad až dosud nikdy nad ničím ještě se neslitoval tam, kde měla slovo jeho samolibost. Za tu dobu už dobře jsem jej poznala!“ odpověděla.

„Ne, chère amie, přemluvím ho, i na kolena před ním padnu a budu jej prosit ... Jsem žena: pochopí to. Dovol jen, abych ho prositi mohla, pusť mě k němu samu.“

„Dobře,“ odpověděla Polína; „ale už předem ti povídám, že je, nedovedu to ani říci, jakýsi hrozný člověk!“ dodala a otřásla se v nervosním jakémsi záchvatu.

Po těchto slovech dámy se odmlčely a zamyslily; ale brzy po té ozvalo se tak zlostné trhnutí zvoncem, že se obě zachvěly.

„To přijel on!“ pravila Polína.

„On!“ opakovala po ní Četveriková a obě zbledly.

Kalinovič opravdu se vrátil. Když vešel, portýr vyskočil a vypial se v strunku. Pán v paletot přiskočil k němu.

„Lístek, vaše vysokorodí ...“ začal.

„Čekej tu, hňupe; dotěro dotěrná!“ zlostně křiknul vice-gubernátor.

Paletot ustoupilo nazad a sedlo si na původní místo. Kalinovič šel přímo do svého kabinetu. Sluha postavil na

stůl dvě rozžaté svíce. Vice-gubernátor pokynuv mu hlavou, že může odejít, spustil se do křesla a hluboce se zamyslil: bylo patrno, že nynější jeho postavení, zvláště v poslední době ani pro něho nebylo lehké. Šediny na spáncích rozšířily se mu už po celé hlavě; pohled pak byl jakýsi ztrnulý, ruce svisly; slovem, měli jste před sebou člověka mravně jakoby úplně zničeného... Než v tom se ozvaly tiché kroky Políny — a tvář Kalinoviče v mžiku nabyla chladného a příkrého výrazu.

„Četveriková sem přijela, přeje si s tebou mluvit," pravila.

„Co chce?" otázal se Kalinovič.

„Nevím. Tuším, že tě chce o něco poprosit v záležitosti svého otce," odpověděla Polína.

Vice-gubernátor zčervenal. Bylo to poprvé, co se měl setkati s rodinou knížete po nešťastné oné události. Několik minut byl v patrných rozpacích. Odříci jí — to by bylo bývalo příliš kruté; na druhé straně však styděl se ji přijat a bál se sám o sebe.

„Že dávám prosit!" pravil konečně.

Polína s radostí odešla. Odpověď ta dala jí malounkou naději. Vešla m-me Četveriková a pravila: „Bonsoir!"*) Byla zrovna tak úhledna a graciósní, jak kdy před tím; ale s bezúčastným a chladným výrazem v tváři přijal ji můj heroj.

„Bonsoir!" odpověděl jí a pohybem ruky vybídnul ji, aby si sedla.

„Přišla jsem, Jakove Vasiljiči, prositi vás za svého otce. Smilujte se už jednou nad ním!" začala přímo.

„Ale co tu mohu já dělat, Kateřino Ivánovno?" otázal se Kalinovič.

„Hospodine! můžete prý všechno," zvolala m-me Četveriková, sprásknuvši ruce.

Vice-gubernátor pokrčil rameny.

„Poslechněte, Kalinoviči," pokračovala, podávajíc mu

---

*) Dobrý večer.

překrásnou svou ručku: tuším, že jsem se vám kdysi líbila; konečně v poslední době byl jste tak laskav a řekl jste mi, že už pouhé setkání se mnou působí vám rozkoš, probouzí ve vás dávné radosti... Poslechněte, po celý svůj život budu vám vděčna, po celý svůj život budu vás mít ráda, jen otce mého zachraňte, zachraňte ho, Kalinoviči!"

Při těchto slovech stále ještě držela ruku Kalinoviče ve své; on sám také ji nebral zpět.

„O minulosti," začal, „nemluvím; můžete mě nazývat tyranem, padouchem; ale nyní, co nyní mohu dělat? Povězte mně vy sama."

„Poslechněte," začala Četveriková, „tolik prý se dá nyní dělat: otec má ještě jiný úpis, na majetek starého poštmistra; vezměte jej a řekněte, že jste měl ten a ne tamten druhý, pro který ho soudíte; řekněte, že to byl omyl — nic se vám za to nestane."

Kalinovič se zamračil a stáhl ruku zpět.

„Stařec ten se už přiznal, že svědectví to vydal tyto dny a konečně," pokračoval, chytaje se za hlavu, vy mluvíte jako žena. To se nemůže stát, nemluvě už o tom, jak nemravným by bylo moje jednání."

„Zachrániti člověka není nic nemravného, Kalinoviči!" pravila Četveriková.

Vice-gubernátor pokrčil rameny.

„Ale co z toho pojde? Rozumějte mi," přerušil ji, „pak nejen vašeho otce, ale i mě dají do vězení a přijede jiný úředník, který bude dělat zrovna to, co já."

„Ne, jde to: nemluvte mi tak; jde to!" opakovala mladá žena se srdcervoucí úzkostí a zoufalstvím. „Tu na kolena před vámi padnu a líbat budu vaše ruce..." zvolala a skutečně sklonila se před Kalinovičem, tak že nahnouti se musil sám, aby jí v tom zabránil.

„Hospodine! Kateřino Ivánovno! Co to děláte?" zvolal, snaže se ji pozdvihnouti.

„Nevstanu, nepůjdu od vás. Zachraňte mého otce!... Zachraňte ho!..." pravila a začala hystericky lkát. Kalinovič držel ji takořka v objetí.

„Upokojte se, Kateřino Ivánovno!“ pravil, „upokojte se! Dám vám čestné slovo, že záležitost tu skončím už tento týden a odevzdám ji soudu, kde bude mnohem více příležitosti, ulehčiti osud obžalovaného; konečně, ujišťuji vás, že užiji všeho svého vlivu... ucházeti se budeme o nejvyšší milost. Věřte mně, že jediný jen car může jej zachrániti a jemu odpustit — přísahám vám!“

Četveriková vstala a svou uchvacující ručkou jak šílená shrnula svou uvolněnou kadeř za ucho.

„Zlý jste vy člověk! Nedá vám štěstí Bůh!“ pravila a potácejíc se, vyšla z kabinetu. Za dveřmi uvítala ji Polína.

„Tout est fini!“*) pravila mladá žena hlasem plným zoufalství.

„Slyšela jsem,“ odpověděla vice-gubernátorová v nemenším rozechvění. „Ecoutez, chère amie,“**) pokračovala chvatně, provázejíc přítelkyni do hostinského pokoje, „ty jezdíš k němu. Dovol, abych v tvém kočáře místo tebe jela já. Sama nemohu a ani by mne nepustily; buď tak dobrá!... Chci a musím jej vidět. Trpí, ubohý, za mě.“

„Ano, zajeď k němu, Políno, zajeď, chère amie! Ale, Hospodine, co jej čeká?“ dodala Četveriková a obě dámy s hlasitým pláčem vrhly se navzájem sobě do náručí.

Kalinovič zatím, jak byl zůstal, opíraje se o lenoch křesla, tak stál dosud, neměně své pósy.

„Všichni mě proklínají, všichni mne nenávidí — a zač?“ pravil s ironickým úsměvem a hned na to, jakoby utlumiti hleděl vnitřní svoje muka, chtěl se něčím zaměstnat, a zazvonil.

Vešel tentýž lokaj.

„Stojí tam jakýsi člověk na schodech. Zavolej ho sem!“ pravil Kalinovič.

Paletot se objevilo.

„Kdo jsi?“ otázal se dosti příkře vice-gubernátor.

„Napověda, vaše prevoschoditělstvo,“ odpovědělo paletot.

---

*) Konec všemu.

**) Poslechněte, drahá přítelkyně.

„Má sem přijet naše společnost; slečna Minajevová, naše první dramatická umělkyně, řekla mně: ‚Ty, Michějiči,‘ povídá, ‚jedeš dřív než my, jdi tedy přímo k vice-gubernátoru a ten lístek,‘ povídá, ‚mu odevzdej.‘ Mám přikázáno, vaše prevoschoditělstvo, abych vám odevzdal tento lístek.“

Při těchto slovech napověda módně podal nevelké psaníčko a postoupiv o několik kroků nazad, zaujal pósu, kterou obyčejně zaujímají divadelní lokaji s punčochami a střevíci, jejichž role asi často hrál.

„Co to?“ pravil zatím Kalinovič,“ otvíraje psaní.

Tam bylo napsáno:

„Podle rukopisu poznáte, kdo to píše. V několika dnech mě můžete spatřit na vaši scéně — a pro Boha Vás prosím, nedejte ani slovem, ani pohledem na sobě znát, že mě znáte; jinak neobstojím; ale chcete-li se mnou mluvit, přijeďte pozítří do slepé jakési uličky u Vás, kde se ubytuji v domě Korkina. O, jak ráda bych Vám toho tolik, tolik pověděla . . . Vaše . . .“

Při čtení těchto řádek tvář Kalinovičova vzplanula radostí . . . Deset let neměl o ní ani slechu, ani vidu; nepřestával téměř nikdy o ní přemýšlet a po desíti letech konečně znovu se ohlásila žena, lnoucí k němu přec jakousi oddaností.

„Pověz mi: slečna Minajeva je při vaší společnosti a bude zde hrát celou zimu?“ otázal se následkem vnitřního rozčilení až jaksi směšným tónem.

„Ano, vaše prevoschoditělstvo!“ módně odpověděl napověda. „Obecenstvo bude spokojeno, hlavně s ní — to doufáme!“ dodal.

„Je tedy dobrou — herečkou?“ pravil Kalinovič. Hlas jeho se zajíkal.

Napověda se pousmál této otázce.

„Herečka je to taková, vaše prevoschoditělstvo, že jen znalec ji může jak náleží ocenit,“ odpověděl s jakýmsi pohnutím. „Mluvím teď ovšem jen za sebe: jsem člověk malounký! Taková zrovna svině necita se ze mne stal, ale ani já nemohu se zdržet slz, když hraje ona; s takovým

citem vždycky hraje, že zapomenu i napovídat; třebas v Kaluze, při představení na zkoušku, v hledišti byli přece samí důstojnící, lid bujný, lehkomyslný, ale i ti pocítili hořkosti srdce svého a nahlas plakali... Od Boha samého snad seslán jí byl ten zvláštní dar za andělsky dobrou její duši, které není snad ani mezí.

Zatím co Michějič toto mluvil, všimnul si, že vicegubernátor v každé jeho slovo zrovna se vpíjí, a proto šířil se ještě citlivějšími slovy.

„Tak, vaše prevoschoditělstvo, jen sebe vezmu za příklad: jak mně přeje — nedovedu ani povědít! Služebičku dostávám takovou maličkou. Tři ruble stříbra na měsíc, a chléb je nyní tak drahý; obout se, obléknout se musí člověk už s ohledem na své povolání: nejsem přece žádný prostý mužík, ale — umělec!... Nebudu přece chodit v roztrhaném chalátě! A v té naší prokleté budce strašně se drou šaty, protože... nečisto je tam... syrovo — až hrůza! A ona, když mě viděla v tak bídné situaci, řekla mně přímo: ‚Michějiči,' povídá, ‚žij, hochu, u mne, já tě nakrmím!' ‚Děkuji,' povídám, ‚slečno, děkuji!' A co já... Co já vždy rád posloužím... Strejčínek teď tam žije s ní: ať už boty nebo šaty, všechno bych jim vždycky rád připravil; ale ani to nesmím, nedovolí: všechno si dělá sám."

„A strýc že žije s ní?" otázal se Kalinovič, klesaje hlavou na lenoch křesla.

„Je u ní, vaše prevoschoditělstvo, moc hodný stařeček. A Nastasju Petrovnu tak má rád, jak otec vlastní dceru ji hlídá a mazlí se s ní; hřích by měl, kdo by o naší slečně jen slovíčko řekl! To není žádný větroplach! To sám, vaše prevoschoditělstvo, račte vědět: jiná toho povolání po dvou, po třech jich mívá, kdežto my, co jsme u divadla, žijem zrovna jako v klášteře: po mužských v domě ani potuchy, ať se kdo chce o ni uchází, a není jich málo, žádnému z nich naše slečna nechce se naklonit. Někdy, když tak člověk vidí, jak tak na marno se tratí všechna mladost její, až líto je jí člověku a tu, jaký už smělý u nás, u divadla způsob řeči je, řekneš jí přímo: ‚Co že

vy, Nastasjo Petrovno, s nikým žádného potěšení mít nechcete, aspoň kdybyste se zamilovala nebo třeba jen amoury se pobavila.‘ Řekne mi na to pouze tolik: ‚Ach! milý můj Michějiči, mnohé,‘ povídá, ‚v životě svém přenesla jsem hoře a mnoho jsem přetrpěla, více sobě nepřeji už ničeho;‘ a opravdu, kdyby toho nebylo, každý, byť sebe lepší pán, mohl by se s naší slečnou bavit: nezostudí, nepřivede jej do rozpaků před publikem!“ dodal Michějič s potměšilým jakýmsi úsměvem; všechna tato slova jak kapky vroucí smůly padala na srdce Kalinovičovo; až nebyl ani s to, aby déle v sobě přemáhal bouřící se city.

„Dobře, dobře!“ nedal mu už ani domluvit, „vyřiď moji poklonu Nastasji Petrovně a řekni jí, že na všechen způsob přijedu do divadla a dovolím si použiti všeho toho, o čem mně píše ... Rozumíš?“

„Rozumím, vaše prevoschoditělstvo,“ odpověděl s hlubokomyslným výrazem tváře Michějič.

„Ano, řekni jí to!“ opakoval Kalinovič. „A tu máš, na zatím na zmírnění své nouze,“ dodal a sáhnuv na stůl pro bankovku padesáti rublů stříbra, podal ji napovědovi.

Ten až zavrávoral.

„Vaše prevoschoditělstvo, takovou odměnu mně račíte dávat, ani přijmouti se ji neopovážím!“ pravil.

„Jen nech, vezmi a jdi, nikomu se však o tom nezmiňuj.“

„K službám, vaše prevoschoditělstvo,“ podotknul Michějič a šoupnuv módně nožkou, po špičkách vyšel.

Kalinovič, když osaměl, sepial zbožně ruce pod visícím v rohu Ukřižovaným.

„Bože! děkuji Ti, že seslal jsi mi toho anděla strážce! Nejsem nyní sám: spasí mne od obkličujících mě nepřátel a padouchů!“ zvolal a vysílen sklesnul do křesla. Po tvářích jeho tekly slzy; v obličeji jevilo se pohnutí. Jakoby za mrazivé a udolávající chumelenice pojednou dýchlo na něho jaro, objevilo se teplé, světlé a oživující slunce. Desítiletého, odporného rodinného života a surových služebních starostí jakoby jakživo nebylo nikdy ani bývalo. Před ním znovu

oživla a znovu se vznášela mladost s její láskou, rozkošemi a blouznivými sny. „Bože! děkuji Ti! Za takové chvíle štěstí možno už po leta snášeti tíhu mravních muk! Bože, děkuji Ti!“ opakoval tisíckráte za sebou.

VIII.

Při výjezdu z hlavní Nikolajské ulice, hned za malounkými dřevěnými domky, v jejichž oknech objevily se místy květiny a dětské hlavičky, pojednou nepříjemně oko překvapila ohromná, šerá budova žalářní s vysokou svou zdí a železnou střechou. Všechno v ní bylo patrně v nejlepším pořádku: pušky stráže složeny byly v pyramidy a u pestré budky stál mrazem zmodralý voják. Nadešel soumrak. Po celé budově hned tu, hned zase tam zabělalo světýlko.

Na pravé straně, v strážnici seděl garnisonní praporečník Limowski, Polák. Při vší dokonalosti důstojnického svého vzezření měl tvář úplně ploskou, ženskou. V tu chvíli právě, pokuřuje z dýmky, pohroužen byl v nejromantičtější myšlénky o domovině a rozkošných pannách. Žíti ve společnosti, býti znám s krásnými dámami, tam s nimi tancovat — bylo praporečníkovou vášní! Snaže se platiti za velkoměstského člověka, hleděl mluviti pokud možno nejměkčím hlasem a užíval při tom nejněžnějších frází.

Kolem prostřední brány s klíči v rukou chodil junácký poddůstojník Karpenko. Byl očividně mnohem přísnějším dozorcem nad zavedeným zde pořádkem než jeho důstojník; nebylo lehko, dostati se někomu za jeho stanoviště; i po chodníku běžícího psa silně kopnul nohou se slovy: „E, co tě čert tady nosí, ďáble!“ Ku hlavní strážnici zatím dojel kočár se spuštěnými záclonami. Livrejovaný lokaj, seskočivší se zadního stupátka doběhnul zprvu k dozorci, pak přistoupil k poddůstojníku a pravil:

„Kněžna přijela, račte otevřít.“

„To je zakázáno," odpověděl tento lakonicky a s maloruským přízvukem.

„Ale vždyť kněžna vždycky sem jezdí. Jak že by to mohlo být zakázáno, račte dovolit!" namítnul lokaj.

„A co má co jezdit, když je to zakázáno. Není tomu dávno, sám gubernátor sem přijel s policejním komissarem... přísně to zapověděli. Jeď pryč!" odpověděl poddůstojník.

„Což! byl jsem u dozorce, poručil tak," namítnul opět lokaj.

„Nic mně neporučil. Co je mně do dozorce? Ten mně nemá co poroučet. Mám zde svého důstojníka... Dozorce..." pravil surově Karpenko.

„A důstojník taky vám poručí," pravil lokaj a odběhnul.

„Poručí? ano!" zlostně opakoval za ním poddůstojník.

„Vaše blahorodí, kněžna přijela, vojáci ji nechtějí pustit," ohlašoval lokaj, vcházeje do strážnice.

Praporečník vyskočil.

„Ach, Bože můj! Bože můj!" zvolal a ihned odběhnul.

„Otevřít!" křiknul na poddůstojníka.

„Je to zakázáno, vaše blahorodí..." osmělil se namítnouti Karpenko.

„Otevřít, hlupáku!" křiknul výhrůžným hlasem přeněžný praporečník a jako vzorný rytíř v obraně dam až se i rozhněval; ale hned na to složiv tvář pokud možno v nejlíbeznější úsměv, rozběhnul se ke kočáru.

„Pardon madame, tisíckrát prosím za odpuštění. Račte mně podat své rámě," pravil, vítaje z kočáru vystupující úplně zakuklenou dámu.

„Ti naši vojáci jsou taková chasa, že není možno s nimi obstát," pravil, veda svou družku pod ruku. „Abych se přiznal, dávno jsem si přál té cti, představiti se u vás doma, ale nikdy jsem si dost netroufal, poněvadž jsem nevěděl, jak bych byl přijat; ale dovolíte-li, pak —"

„Prosím, bude nás těšit," odpověděla dáma ledovým hlasem.

*

„A pro mě to bude neočekávanou a nesmírnou rozkoší!“ zvolal praporečník nadšeným tonem; „ale madame! vy se chvějete!“ dodal. „Buďte pevná, neklesejte na mysli, zapřísahám vás. A pro Boha, pro Boha, co nejopatrněji překročte hrozný tento práh, ať neublížíte rozkošné své nožce,“ upozorňoval ji praporečník přecházeje vnitřní dvůr.

Na schodech žaláře zmocnil se pak dámy ještě větší strach, nelibě páchnoucí, dusný vzduch, který jí ovanul ze všech stran, zarážel jí dech. Skoro hned vedle ní ozvalo se řinčení okovů. Mimoděk zavrávorala: vedli tudy na rukou i na nohou spoutaného arrestanta s oholenou hlavou. Z dáli slyšeti bylo hádku několika hlasů. V polotemném korridoru míhaly se hlavně a bodáky stráže.

„Kníže je zde,“ pravil konečně praporečník, veda ji k zaskleným dveřím. „Přeji vám příjemného shledání, sebe pak doporučuji vznešené vaší pozornosti“ doložil a otevřev dvéře, vpustil dámu; sám pak se odebral do strážnice, aby tam svobodně blouznil o tom, jak bude v krásném tom domě přijat.

Dáma zatím, když vešla, spatřila knížete pohrouženého v hlubokou zádumčivost; loktem se opíral o malý stoleček. Před ním hořela lojová svíčka. Na spáncích lehce zakudrnatělé jeho vlasy byly už úplně šedy; vyhublosť jeho tváře tím více pronikala ze spuštěných vousů a rozložené brady rovněž jako mlékem potřísněné šedinami. Kníže dosud měl na sobě šviháckÝ aksamitový chalát; čistá košilka jeho byla rozepnuta, obnažovala část chlupy zarostlé jeho hrudi; slovem, v nedbalém tom úboru, s výrazuplnou svou tváří byl to dokonalý krasavec, jakých málokdy chovaly ve svých zdech žalářní budovy. Lehký šelest vstoupivší dámy způsobil, že se obrátil. Vstal, nechápaje hned, kdo to vešel. Dáma zatím odhrnula halící ji kapišon burnusu.

„Bože můj! Polína!“ zvolal kníže.

„Ano,“ pravila tato, přistupujíc k němu.

Kníže se zmocnil její ruky a začal ji líbat. Vysílena sklesla na arrestantskou jeho postel.

„Nu a jak se ti vede? Jsi zdráv?“ pravila, jakoby nevěděla, co říci.

„Na neštěstí ano,“ odpověděl kníže a rovněž sklesnul na svou židli.

Chvíli si navzájem pohlíželi do očí, jakoby se chtěli přesvědčit, kdo z nich v poslední době trpěl víc.

„Jak to, že jsi mohla přijet bez vědomí toho argusa?“ začal konečně kníže.

„Přijela jsem v kočáře kněžny. Pod jejím jménem,“ odpověděla Polína. „Přivezla jsem ti peníze. Catherine se mi o tom včera zmínila a zde jsou dva tisíce“ — dodala, vyndavajíc tlustou tobolku.

„Merci!“ pravil kníže, líbaje jí ruku a třesoucí se rukou zastrkoval peníze do kapsy svého chalátu.

Do očí nahrnuly se mu slzy.

„Catherine byla tedy u vás?“ otázal se po krátkém mlčení.

„Byla a prosila jej.“

„Nu a?“

„Ovšem marně.“

Tvář knížete se zamračila.

„Hm!“... opakoval posměšným tónem, chtěl patrně ještě cosi říci, ale mlčel.

„To za mě se na tobě mstí, jen za mě,“ pokračovala Polína.

„Ano. Ale jak se o tom mohl dovědět? Sám čert mu to musil napískat!“ pravil kníže.

„Sama jsem mu všechno vypravovala,“ odpověděla Polína zajíkavým hlasem.

Kníže pokrčil rameny.

„To bylo šílenství!“ zvolal, „děvčatko,... pensionistka ani ta to neudělá. Odpusť, Políno!“

„Co si bylo počít!“ namítla. „Ty sám se dobře pamatuješ, jakým způsobem jsem se za něho provdala; nebyla jsem posud tak docela zkažená žena. Přece jsem jen chtěla býti mu opravdovou ženou a s lítostí vyznala jsem se mu ze všeho, jak jen vyznati se může člověk před svou smrtí.

Celou svou duši, celé své srdce jsem před ním odhalila a on místo toho, aby ve mně živil tento záchvat, užil mnou dané mu zbraně proti mně.“ Po těchto slovech Polína se odmlčela, ale pak trpce se usmála a pokračovala: „Nejpotupnější ze všeho pro mě je to, že sám si mě za ženu vzal z pouhé vypočítavosti a nikdy nejen že mně nebyl opravdovým mužem, ale při tom se mstil a mne pronásledoval pro mou minulost. S počátku, když jsem byla ještě tak hloupá a vyčítala jsem mu jeho chlad a opovržení skoro vůči mně, odpověděl mně vždy přímo, mají-li takové ženy jako já právo, očekávati lásku se strany svého muže?.. Co všechno jsem nemusila přeslechnout? Nebo tu v Petrohradě sešli se někdy známí a začali v průběhu obvyklého při návštěvě hovoru vypravovat o nějaké poněkud skandální lásce — nuž, řekla-li jsem na to: ‚Co že? Jak je to možno?‘ — ihned odseknul, že v takovém případě je mnohem líp, býti přísným víc sám k sobě, nežli k jiným a podívati se na sebe. Nu a člověk mimoděk se začervená. Deset let, můj milý, snáším ta muka, připravena každou chvíli na potupu a ponížení všeho druhu!“

„Padouch!“ zvolal kníže.

„Hrozný!“ podotkla Polína. „Jak ti povídám, strašný je to člověk. Jednou tak mě připravil o všechnu trpělivost svými špičkami, že jsem mu přímo do tváře vyslovila ten tvůj — pamatuješ se? — úsudek o něm, že je naší kreaturou. Vy, povídám, neopovažujte se tak se mnou mluvit! Jste-li opravdu uražen jako muž, pak nemáte k tomu vůbec žádného práva; vytáhli vás z bláta, udělali z vás člověka a byl jste za to zaplacen . . .“ On — jakoby nic; hryznul se do svých tenkých odporných rtů a zblednul. „Ano,“ povídal „je to pravda, to je první spravedlivé slovo, které jste mně až dosud řekla. Děkuji vám za ponaučenou,“ a odešel. Velice dobře jsem ovšem věděla, tím že se věc neskončí; a skutečně: ať byl pak u nás nebo k nám přijel kdokoliv, nechťsi v našem saloně sedělo jak mnoho chtělo lidí, vždycky zaváděl řeč na to a dokazoval, jak mizerný a ničemný je náš panský stav a že výborným representantem

jak se rád vyslovoval, shnilého tohoto stavu jsi ty — odpusť — takový hnusný, mrzký, ohavný prý jsi člověk, tak zkažený, že nejen sám provádíš darebáctví, ale ďábelskou jakousi rozkoš hledáš v tom, když zkazit můžeš jiné. — Umínila jsem si, že na všechno to budu mlčet, tvářit se jakobych ani nechápala, o čem se mluví. Vida, že to nestačí, že slova jeho nepůsobí — ze svých protestů proti úplatkům, nač je tak pyšný, začal pojednou přímo před celou společností vykládat, že otec můj, bývalý plukovník — kradl, že slouže tam v Polsku rovněž kradl a na důkaz všeho toho dovolával se mne... dceru uváděti za svědka proti otci!“

Kníže pokrčil rameny.

„Povídám ti!“ pokračovala Polína, „víš, jak na slovo velice opatrný je to člověk, ale jakmile se jedná o to, potupit mne, je z něho učiněný blázen: zapomíná i na všechnu slušnost a konečně... co neprovedl s tebou? Odvolává se nyní na svou spravedlivost, nestrannost, služební povinnosti — lže! nejen že na tobě se mstí, ale, co hlavního, jsem tu já. Velice dobře chápe, že ve mně znovu vzniknouti může láska k tobě, protože jsi ty hodný člověk který mě opravdu měl rád a kterého bych musila milovat po celý svůj život — to on ví, a aby zranil i to poslední bolavé místečko mého srdce, vynašel proklatou tuto při, z které Bůh-li tě vysvobodí,“ pokračovala Polína s větším oduševněním, „rozejdu se s ním a budu žít s tebou, ať si ve světě lidé mluví, co chtějí... Konečně i když tě odsoudí, půjdu za tebou na Sibiř. Nechať všichni lidé vědí, že žena jeho prchla s milencem, člověkem, kterého zničil ze msty. Vím, jak zasažen tím bude ve své samolibosti a jaká to skvrna padne na jeho jméno, které jako svatyni nějakou střeže, darebák!“

Kníže věděl, do jaké míry Polína byla popuzena proti svému muži a současně velmi dobře věděl, že v tomto mravním stavu žena je schopna učiniti mnoho.

„Ty mě ještě máš ráda, moje milá?“ pravil lísavým hlasem a přisednuv vedle ní na postel, vzal ji za ruku.

Polína vzplanula.

„Mám tě ráda!“ odpověděla s hrdou jakousi exaltací.

Kníže ji políbil. Tvář její jen jen hořela.

„Já vím, on to neřekne, ale po celou tu dobu žárlí na tebe... Když už, tož ať má aspoň proč.“

„Ano, ať má proč!“ opakoval kníže.

„Každá trpělivost konečně má své meze; v deseti letech pukne i kámen! Nevím, jak a čím bych se mu mohla pomstít za všechny ty urážky, kterými mě zahrnul a zahrnuje“ pravila Polína.

Kníže přemýšlel.

„Jediné, co zbývá,“ začal pomalým hlasem, „dopiš baronesse, vylič jí celý svůj hrozný domácí život. Zašel už tak daleko, pověz ji, že z nenávisti k tobě začíná se mstít i na tvých příbuzných a první jeho obětí že jsem se stal já... Aby se mne tam ujala... Nejen člověka, ale ani psa, doufám, nesluší se nechati v nezodpovědné moci rozvztekleného a předpojatého tyrana. Kde je tu jaká spravedlnost a právo?“

„Jsem hotova, ale co ona může udělat?“ namítla Polína.

„Může mnoho udělat... Bude mluvit, křičet všude, bude se ochrany dovolávat jako proti do nebe volající křivdě; a ty mezi jiným dolož v psaní, protože v Petrohradě zadarmo nikdo ani prstem nepohne, dolož, poněvadž v sobě vidíš příčinu všeho toho neštěstí, že jsi hotova nelitovati ani peněz, jen abych byl zachráněn.“

„Jsem ke všemu hotova,“ přisvědčila Polína.

„Nebo konečně...“ pokračoval kníže, chytaje se za hlavu a jakoby ještě o čemsi přemýšle!: „konečně, zajeď do Petrohradu sama, napiši ti seznam, jak a prostřednictvím koho třeba je tu jednat.“

„Jak pojedu? Nepustí mne, na to není ani pomýšlení.“

„E ďas ho vem! Jeho se ani ptát nemusíš. Peníze a věci máš v rukou?“

„Ano,“ přisvědčila Polína.

„Všechno to ulož na své místo, vyhlédni si den, kdy nebude doma, najmi si koně a jeď... je k tomu třeba všeho všudy půl hodinky.“

Polína smutně zakývala hlavou.

„Hrozně se ho bojím!... Kdybys jen věděl, co strachu mně nahání... o všechen karakter mě připravil, o všechnu vůli... Stávám se učiněným dítětem, jen jak s ním mluvit začnu...“ pravila hlasem plným zoufalství.

„Bojíš se a sama nevíš, čeho; a mně hrozí kriminál. Považ, Políno! Smilujte se nade mnou! Tvůj úmysl, jíti za mnou na Sibiř — je nesmysl, prostý dětský nápad; a nepřičiníme-li se teď, dokud je možno ještě mě zachránit, následek toho bude, že ty zůstaneš a těšiti se budeš se svým manželem, kdežto já půjdu do dolů... To je bezbožné! Sama jsi právě řekla, že hynu pro tebe. Aspoň nějak mně tedy pomoz!“

„O, Hospodine!“ zvolala Polína, „což pochybuješ, kdyby ode mne něco záviselo...“

„Ovšem že od tebe!“ nedal jí kníže domluviti.

Polína zaštkala. Ale v tom ozval se šum a slyšeti bylo zřetelně kroky po korridoru. Kníže se zachvěl a uskočil od ní; ta rovněž se lekla, sama nevědouc čeho a rychle setřela slzy.

„Co je?“ pravila.

„Nevím,“ odpověděl kníže už šeptem.

V tom se dvéře otevřely a vešel Kalinovič v kabátě vice-gubernátora a s řády na prsou. Provázel jej jako mrtvola bledý dozorce Mediokritskij.

Polína chytila se židle, by neupadla. Křeč znetvořila tvář mého heroa; ale jen na okamžik — přešla v úsměv.

„Dámy tak vás, kníže, mají rády, že jim opravdu nemohu bránit, přejí-li si vás navštěvovat. A trochu proti všemu zákonu pustil jsem k vám i svou ženu!“ pravil Kalinovič dosti hlasitě.

„Jsem vám velice za to povděčen,“ odpověděl kníže.

„Zdáte se mít špatný byt; vynasnažím se, abych vám zaopatřil pohodlnější místnost," pokračoval Kalinovič, „vynasnažím se, abych vás pohodlněji ubytoval. Ale, — přišel jsem pro tebe, je už čas! Pojedeme v našem kočáře," dodal, obraceje se k Políně.

„Pojedeme," odpověděla.

„Pojďme tedy. Jsem už se vším hotov," doložil, ukazuje rukou na dvéře.

Polína šla.

„Na shledanou," připojil ke knížeti a vyšel.

U kočáru na ně čekal a je usadil roztomilý, ale nějak už schlíplý praporečník.

„Pouštím dámy ku knížeti ... jak bych to mohl odříci dámám?" pravil.

„Ovšem!" odpověděl Kalinovič, přiráženje u kočáru dvířka a vytahuje skla.

Mediokritskij jen se za ním ohlédnul hloupým a bezmyšlénkovitým pohledem.

Po celou cestu ke kočímu doléhal z ekypáže hluk, že chtěl už zastavit v domnění, nevolají-li to na něho jeho páni; brzy však všechno utichlo. U podjezdu Kalinovič vyšel do svého kabinetu. Polínu z kočáru vynesl sluha takřka bez vědomí a dovedl ji do jejího pokoje. Tvář její byla opět zahalena kapišonem.

IX.

Návštěva vice-gubernátorova v žaláři měla v zápětí dosti energické následky. Kníže byl přestěhován a vsazen do komůrky se železnými dveřmi, kde od těch dob, kdy žalářní budova byla vystavěna, ze šlechticů uvězněn byl jediný toliko šlechtic Vasilij Zamjatin za to, že po deset let loupil a drancoval lidi po hlavních silnicích. Velitel bataillonu vydal nejpřísnější rozkaz, aby pp. důstojníci obstarávající při žalářní budově stráž, zachovávali vůli náčelníka gubernie a nepouštěli nikoho cizího k věznì knížeti Ivanu Ramenskému

po celou dobu soudního líčení. Pokud se týče dozorce Mediokritského, správce gubernie podal gubernské vládě návrh, aby pro nespolehlivost bez vlastní žádosti propuštěn byl ze služby.

Poslední večer, den před tím, než složil svůj úřad, seděl nešťastný dozorce se sklopenou hlavou v syré a zasmušilé komůrce knížete. Lojová svíčka matně hořela na stole. Nedaleko od ní válely se zbytky okurky na talířku a hned vedle stolu pro Mediokritského koupená láhev s vodkou, ze které vypil už druhý kalíšek; kníže chodil sem a tam. Došlo patrně mezi nimi k rozmluvě velmi vážné.

„A co, řekněte mně, prosím vás, co říká ten darebák kantonista?“

„O kantonistu, vaše jasnosti, se nestarejte,“ odpověděl Mediokritskij přesvědčivým tónem. „V žaláři sedí už po třetí, dvakrát byl už prohnán ulicí; je to mazaný člověk, nevyžvaní na sebe nic zbytečného. Od první řádky do poslední, četl jsem celou jeho výpověď. Povídá přímo: ‚sám neumím ani psát, nerci-li abych napodoboval cizí ruku!‘ Ani na protokoly se podepsat nechce ... bestie člověk — ani jediného slova! Teď vyzvídají na něm hlavně to, co je za člověka. Kdyby řekl, zelenou ulicí šel by po třetí a to by velice nerad. Říká, že docela zapomněl, odkud je a čí je, a stojí na tom, děj se co děj. Ať si mě třebas mezi trestance dají, povídá jen když nebudu tělesně potrestán.“ A co by o vás mluvil? Prosím vás! Co si z toho vyberou? Nic jiného, než jakoby řekl: pokřižuj se, člověče, seber svou kobylku a jeď ... ten se vyzná!“

„Nu a rytec?“ otázal se kníže, stále ještě přecházeje s místa na místo.

„Rytec taky chytře vypovídá. Dobře mluví dědeček,“ odpověděl Mediokritskij v jakémsi pohnutí: „‚Pečet skutečně,‘ povídá, ‚pro knížete jsem ryl; ale byl to jen erbový znak pro jeho rodinu — a dost. Mimo to při našem řemesle svým podpisem jsme vázáni, úřední razítka vyhotovovat

jen na žádost příslušných úřadů; jakým způsobem a na jakém základě bych mohl to udělat soukromé osobě?'"

„Chytře řečeno," pravil kníže.

„Chytře!" přisvědčil i Mediokritskij.

„Jediný tedy můj Petruška toho nažvanil... čert ví, co je to za dobytka!" zvolal kníže.

„A co váš Petr povídal — to nic neznamená, naprosto nic!" podotknul Mediokritskij: předně, svědectví nevolnických sluhů proti pánům mají platnost jen v prvních třech punktech, a za druhé, sám si odporuje."

„Odporuje?"

„Odporuje. Tu nedávno byl konfrontován s kantonistou — a ten ho ve všech punktech porazil. „Ty říkáš, povídá, žes mě u pána viděl: jaké jsem měl tenkrát šaty?" „Takové a takové." „Dobře," povídá, „kde mám já takové šaty? Není libo pánům vyšetřujícím, prohlédnouti moje věci?" Nuž, takových šatů ovšem nenašli: protože třikrát do týdnu svou toilettu vždycky propije a pořídit si musí novou. „Povídáš, žes mě viděl na statku knížete, kdo mě ještě viděl z ostatních lidí. Nejsem jehla, ale celý člověk: kdo mě ještě viděl?" „Kdo tě viděl ještě, nevím." „Tak vidíš, brachu," povídá, „patrně mluvíš víc, než víš. Vzpomeň si dobře, hlupáku hloupý, viděl-lis mě jistě?" „A možná také, že jste to nebyl vy." Slovem plete je."

„Plete!" přisvědčil kníže.

„A ještě se jich naplete — jen počkejte trochu!" pokračoval Mediokritskij tajemným hlasem. „Nevím, jak tomu bude za nového dozorce, ale za mne tam sedával s dědouškem Samoilem... jeden z těch razkolnických stařečků, možná, že jste si ho ráčil všimnouti, takovou bílou bradu má... Ten se v tom ohledu vyzná, ani jeden arrestant teď nejde z vězení k výslechu, aby se jím nedal poučit. A stařec je to zkušený.. zákonů znalý... sedm let už se s ním vláčí po žalářích... a ne že by to dělal ze ziskuchtivosti nějaké, ale tak pro spásu duše své. Říká: ‚Nepoučím-li je v slepotě jdoucí, v kom potom mají hledat svoji záštitu.' A k Petrovi začal hned zpříma: „Ne, povídá, Pe-

truško, což nejsou vrchnosti od Boha zřízeny, a ty, jak jsem slyšel, proti svému pánu jdeš. To, brachu, nedobře děláš," povídá. „Kromě toho, povede-li se tvému pánu zle, ani ty tomu neujdeš." „Ach, povídá Petr, děduško, co mám nyní dělat, když jsem hned zprvu tak vypovídal?" A já jako naschvál hned jsem se chytil jeho slov. „No, povídám: to mně, brachu, nemluv: také víme, za jakých okolností jsi učinil první výpovědi. Viděli jsme jaké otýpky prutů tam přinesli? Stačilo jich tak na dva, na tři výprasky." „Je tomu tak, je, vaše blahorodí, bylo tomu tak!"

„Ó... ó... darebáci!" zvolal kníže, krče rameny.

„Třikrát po nich sáhali, nu, dostal ovšem strach a vyžvanil kde co!... Co se tedy předně prokurátoru, potom při výslechu musí přímo povědět, je, že všechny první výpovědi děly se ze strachu — a k tomu jsme ho také navedli."

„Ze strachu? Ano! Tak je to dobře," podoknul kníže, přikývnuv pochvalně hlavou.

„Dobře! A tak by celá ta záležitost mohla býti velice krásně odbyta. Rytec taky říká, že ho strašili a kantonista, protože mu slíbeno bylo deset rublů, i šrámy ukáže, kde byl sřezán. Už od dřívějška má celá záda jeden pruh — přesvědčit se teda může každý na vlastní oči... A když ještě i vy prohlásíte, že všechno, co jste zprvu vypovídal, dělo se ze strachu, že budete mučen, jak vám také hrozili bez ohledu na šlechtickou a knížecí vaši hodnost, kam se pak vrtnou — čert ví," živě doložil Mediokritskij.

„Čert ví!" opáčil po něm kníže.

„Ovšem! Podle zákona musí být pohnáni k nejpřísnější zodpovědnosti. Hlavní svou oporu mají teď v tom upsání: dokument prý je vámi sestaven a s vaší žádostí podán; a když dojde k tomu, že do věci zapletené osoby objeví se nevinnými, musí soud pátrat po jiných, protože podvržený akt je tu a vy přece před soudem stojíte jako jeho tvůrce."

Kníže zblednul.

„Ukrást ho!“ pravil a kousnul se do vousů. „Za každou cenu ukrást.“

Mediokritskij se pousmál.

„Ne krást, ale jak jsem tenkrát navrhoval, tajně jej vyměnit za jiný, to se mělo stát, taková krásná příležitost k tomu byla: Upsání toho starého poštmistra je z téže gubernie, z téhož okresu... Oba dokumenty byly jako z jedné formy ulity, teď se už nedá nic dělat. Policejní ředitel původních listin nejen prý opisovačům do rukou nevydá, ale ani na policii prý je nenosí; na všecky dotazy jen z paměti odpovídá, protože — sám se velice bojí — také sobě kryje záda... Kdo to jakživ viděl, pěkně vás prosím! Celé přelíčení řídí sám náčelník gubernie a sám je mu vždy přítomen; ale to přece znamená zrovna tolik, jako dáti vyšetřujícímu na srozuměnou, aby jednal, *jak já chci*, a ten, rozumí se, jako podřízený také tak jedná... Co pak se to patří?“

„Ano,“ přisvědčil kníže.

„To se nepatří!“ pravil zas Mediokritskij, „a kdyby tu nebylo nezákonného spolupůsobení se strany gubernátora, mohla by vaše pře vzíti takový obrat? Zřekl by se ten náš policejní ředitel peněz? Neznám ho ode dneška; snad sám na své vlastní oči jste se přesvědčil, jak všechny skutky toho člověka měly vždy jen jeden zájem: za nějaké dva — tři tisíce nejen vaše upsání, ale všechno by vám vydal do rukou, jen berte a palte a my začneme zas od začátku: bývaly i takové případy, že šlo o vraždy, kde krev někdy až do nebe o pomoc volala: kdežto vy, sláva Bohu, žádnou lidskou duši na zmar jste nepřivedl! Pak by se zpříma mohlo napsat, že jste skutečně předložil upsání, ale to znělo na jmění pana poštmistra; proč pak úřady proti vám tak zakročily a do vězení vás uvrhly — to že nevíte a na to nejednou že jste si stěžovali jak u obhájce trestních záležitostí tak i u prokurátora.“

Kníže přemýšlel.

„Nemám plnomocenství od toho starého chrta; musilo by míti staré datum,“ namítnul.

„Nechť si nemáte plnomocenství: co se staráte, zvolal Mediokritskij: „jejich vinou je, že vás bez plnomocenství se strany půjčujícího na zástavu připustili k dražbě. Starého protokolu komisse nemají. Jak jste mi tenkrát řekl, postrašil jsem toho sekretáře. Přede mnou ten protokol spálil a potom z hlupoty a ze strachu se oběsil. Nový protokol proto sestavit už teď nemohou. A kdyby i sestavili, nebude na něm jeho podpisu, protože už je mrtev. O tu okolnost bude možno přímo se opřít a takových natropit kliček, že sám čert se v tom nevyzná, kdo koho v nich drží a meze soudní moci také známe. Když tak celou svou při ztemníte a zamotáte, pak vás v nejhorším případě poznačí jen jako podezřelého, ba i z toho bude možno vyklouznout.“

Kníže velice dobře chápal, že Mediokritskij mluví skoro pravdu. Naděje, že by mohl *zůstat pouze podezřelým*, zamihla se před ním ve vší kráse duhovými svými barvami.

„Co mám tedy dělat — co?“ ptal se kníže dál.

Mediokritskij pokrčil rameny.

„Zbývá jen pokus pracovati o to, aby odstraněn byl váš příbuzný a všech nás společný zhoubce!“ pravil jakýmsi zoufale rozhodným hlasem; pak odmlčev se poněkud, pokračoval v lítostivém pohnutí: „A jak by vám za to vděčni byli všichni — nedá se ani povědět. Třeba jen poslechnout, co o něm soudí v gubernské správě: jen ti universitáni jej vynášejí, ostatní úřednictvo na něho jen naříká. Od starodávna bylo zavedeno, že, když někdo přišel o něco prosit, šel přímo na oddělení: tam už to nějak s ním spravili: dal rublík nebo dva, nikdy se nestalo, aby nepoložil něco na stůl; a nyní — ani pomyšlení, psa cizího do kanceláře nepustí. Jako arrestanti nějací sedí tam zavřeni! Přijde-li někdo z obecenstva, hned, prosím, rač do zasedací síně; tam přinesou jeho akta za ním a všechno, čeho je třeba mu přečtou a vysvětlí. Kdy pak slyšel kdo u ouřadu o takových pořádcích? Vždyť je to zrovna tolik, jako sloužícího obírat o poslední sousto.“

Kníže skoro ani neposlouchal Mediokritského a přemýšlel o čemsi.

„A třebas jen o sobě když mluvím,“ pokračoval zatím Mediokritskij, klopě do sebe ještě kalíšek vodky: „proč mě ten člověk po celý můj život tak štve a pronásleduje? Zač? Natřel-li jsem jeho i své, s dovolením, smím-li se tak vyslovit, milence vrata dehtem, pak toho, bestie, zasluhovala; a jak mně za to tenkrát zatopil, na to nezapomenu už po celý svůj život.“

„Ano . . . teď pronásleduje už všechno!“ ozval se konečně kníže.

„Ano . . . a nyní . . .“ podotknul Mediokritskij, »ze staršího sekretáře na jaké jsem se dostal místo! Dobrý písař u gubernské správy na to místo nepůjde, ale on, zmije jedovatá, i toho mi záviděl, že snad s dětmi svými se živím arrestantskou stravou — i o to mě teď připravil! Vyžene-li hospodář opilého mužíka, má zakázáno od úřadů, mazat mu jeho pas, aby si na jiném místě najít mohl kousek chleba; ale činovníku ani této výsady není dopřáno! Kam se teď poděju, prosím vás? Každý představený nahlédne do vysvědčení a řekne hned: ‚Milý pane, byl jste sekretářem u gubernské správy, sesadili vás zprvu na vězeňského dozorce a na konec vás nadobro vyhnali, jak vás mohu přijat?‘ A když tak se mnou jednal, duše hadí, věděl, co dělá. A co mně teď zbývá, co si počnu? K polní práci nemám dost síly, řemeslu jsem se nepřiučil, za izvoščíka jít — nedovoluje mně můj stav, a tak mi tedy zbývá jen: vzít nůž a čekat na cestě.“

Při posledních slovech Mediokritskij až zaslzel a oči otřel bavlněným kapesníkem.

„To všechno je hloupost a časem se to všechno spraví, ale tu věci mají se tak . . .“ začal kníže jakýmsi táhlým tónem: „ten pán se dostal mezi lidi, a udržuje se nyní na svém místě jen a jen zásluhou své ženy.“

„Slyšel jsem,“ přisvědčil Mediokritskij.

„Ano,“ pokračoval kníže, „žena jeho, jak vám známo, je mou příbuznou a při tom jako žena je to velice dobrá a šlechetná duše; chápe ovšem všechnu hanebnost v jednání svého muže a právě dnes mi psala, že tyto dny schválně

jede do Petrohradu, aby tam jednala a pracovala v můj prospěch . . .“

Mediokritskij poslouchal knížete se sklopenou hlavou.

„A proto,“ pokračoval tento, „račte se zítra odebrat k ní ve jménu mém. Předpustí vás. Řekněte jí, o čem jsme spolu dnes mluvili, a hleďte pokud možno vysvětlit jí, co vlastně chceme a čeho především je třeba se domáhat.“

„To se může stát,“ odpověděl Mediokritskij hlasem krotkým.

„Ano, ale mimo to: posléze je to přece jenom ženská, a přes to, že chce, přes to, že může, nebude s to, aby sama celou tu záležitost vedla a všechno si rozmyslila, to tím méně, jelikož v mnohých případech bude snad třeba podati nějaké udání, vystaviti písemný nějaký doklad . . .“

„Ovšem,“ přisvědčil Mediokritskij tímtéž krotkým tónem.

„Pro všechen takový případ je nutno, aby měla někoho k ruce, a proto, chcete-li, doporučím jí, aby vás do Petrohradu vzala s sebou jako člověka mně oddaného a v celé při dobře obeznalého.“

Tvář Mediokritského zazářila spokojeností, uznal však za hodno, nedati toho na sobě znát.

„Vy tu nyní přece nemáte nic na práci,“ doložil kníže.

„Ovšem, nic,“ přisvědčil Mediokritskij; „ale, abych upřímně mluvil, vaše jasnosti,“ dodal po krátkém mlčení a s jakýmsi kyselým úsměvem: „jsem sice nyní v neštěstí postaven, ale zadarmo se do těch věcí míchat nemohu.“

„U kýho čerta, zadarmo? Kdo vám to povídá? Požádejte si tam, kolik potřebujete!“ pravil kníže.

Tvář Mediokritského jevila pohnutí.

„Já nežádám, vaše jasnosti, víc, než co jiní žádají. Když odtud někdo jel ne v trestních, ale pouze v civilních záležitostech do Petrohradu, tož pro všechny už jako houska na krámě ustanovena byla jedna cena: půldruha tisíce ročně na živobytí a pak třetina nebo polovina zisku; já,

dobře-li vaše záležitost skončí, když dáte mně mimo služné deset tisíc na stříbře, budu spokojen.“

„Jak, deset tisíc? Vždyť je to celé jmění! Co myslíte?“ zvolal kníže.

„A jak jinak?“ namítnul Mediokritskij, skloniv hlavu. „Vezměme si třebas písemná udání: jsou-li bez podpisu, nepřiloží jim takřka ani žádné víry, a jsou-li podepsána, beru zas na sebe velikou zodpovědnost, to tím větší, že vice-gubernátor je velká mašina, a vinit z něčeho jeho u vlády, není tolik, jako vinit nějakého policejního komissaře. Možná, že v Petrohradě drží ho dvanáct apoštolů, a může se stát, že každý z nich přijme naříknutí jeho za urážku vlastní. Já jsem malinký člověk: na prášek mě mohou rozemlít . . . chytnou se nějakého neopatrného slova a poženou mě za to před soudnou stolici: a tu já, matušku, taky znám: jako přísedící krajského soudu jen pro hloupost, pro opozdění — jsem se soudil, lecjakou chamraď musil jsem napájet — krmit — na mizinu člověka přivedli! A co se týče vás,“ pokračoval Mediokritskij důtklivým tónem, „skrblit nemáte proč, protože, abych řekl přímo, dokud ten člověk bude při vládě, vaše hlava stejně leží ve lví jámě nebo na špalku.“

„Nuž, čert vem peníze! Shodnem se!“ přerušil jej kníže.

„Pravdaže,“ přisvědčil jeho společník, hned na to však jakoby sám pro sebe začal smutným hlasem uvažovat: „Kdyby tak Bůh nebeský pomocí přispěl, a člověk ten byl svržen, nelitoval bych a novým, kovaným zlatem obložiti bych dal obraz Vládkýně Matky Boží, patronky tohoto města.“

„Právě,“ podotknul kníže. „Tak tedy — tak,“ dodal, chtěje patrně co nejrychleji svého společníka vyprovoditi.

„Na tom tedy zatím zůstane! — Začnem pracovat,“ odpověděl tento, „ale podporu, dovolte, abych si vzal na cestu,“ dodal, nalévaje si a do sebe převracuje kalíšek vodky.

„Račte," odpověděl kníže, potlačuje grimassu a s patrným odporem tiskna podanou mu ruku Mediokritského; ten, ukloniv se, vyšel tichým, plachým krokem.

Duchapřítomnost, která, jak jsme viděli, po všechen ten čas dodávala knížeti síly, opustila jej pojednou úplně. Vrhnuv sebou na divan, vzdychnul na plná prsa a zasténal: „Oh, těžko to půjde, těžko!"

Abych se přiznal, těžko bylo i mně, klidnému vypravovateli, celou tu scénu přivésti ku svému konci. A proto s největší radostí a láskou obracím duševní svůj zrak v perspektivu dalších událostí, kde nevlídným životem mého heroa, třeba ne na dlouho, kmitne plné, srdečné a mladistvé štěstí!

X.

U divadelního podjezdu hořely dvě svítilny. Jako rytíř ozbrojen od hlavy až po paty seděl žandarm na svém koni, všech svých duševních schopností užívaje pouze k tomu, aby kůň pod ním se nepohnul a stál klidně. Druhý žandarm, pobřinkuje šavlí, chodil pěšky. Strážník s čákou a hůlčičkou také přecházel s místa na místo, hádaje se s podkoním maršálkovým.

„Co se tu motáš, chrapoune?" pravil.

„A co hubuješ!" odpověděl podkoní.

„A jak nemám hubovat, když pořádku neznáš, čerte!"

„Sám jsi čert! Ďábli pekelní, opravdu," pravil podkoní krotě koně.

„Já ti dám čerta! Ještě jednou to řekni!" odpověděl strážník a odešel.

Tlustý kočí rady v oddělení pro záležitost potravní, napiv se právem svého pána v nejbližší krčmě vodky, spal na kočáře. Vychrtlý kůň gymnasiálního ředitele, skromně živený pensionátním ovsem, pojednou, bůh ví proč, usmyslil si statečně hrabati nohou v zemi a rozesmál tím strašně dlouhokrké nemehlo, assesorova kočího.

„Jen se podívej, jen se podívej, jak vyhazuje paříty! Máš to, pane, pěknou šelmu!“ pravil k ředitelovu kočímu.

„Co že, šelma? Pitomý, jankovitý kůň, a dost!“ odpověděl tento.

„Jankovitý?“

„Jankovitý!“ dosvědčil ředitelův kočí a dál nedělo se už nic pozoruhodného u podjezdu divadla; za to všeckno gubernské obecenstvo, které se až dosud tolik bylo nanudilo, bylo tentokrát shromážděno, aby vidělo znamenitou prý herečku Minajevovou v roli Eulalie, kterou hráti měla ve známém, smutném dramatu od Kotzebua: *Nenávist k lidem a pokání.* Také tragéd prý hrál velice dobře a oduševněle. Hlediště divadla za příčinou slavnostního představení bylo ozářeno dvěma řadama světel. Opona, zobrazující městské náměstí, tajemně sebou vlnila a v obvyklé, uprostřed vypíchnuté její dirce objevilo se občas zvědavé lidské oko. Křesla byla vesměs obsazena mužskými, mezi nimiž se leskl a blýskal dostatečný počet jako dlaně hladkých, plešatých hlav, velice reliefně pak vystupovala junácká postava předsedy účetní komory, stojícího hned v první řadě a opírajícího se nedbale o přehradu, která oddělovala hudebníky od hlediště. Inženýrský poručík, tak krásně hrající na pianu, byl rovněž v prvním pořadí a ne bez effektu halil se v plášť s bobrovým límcem. V třetím nebo čtvrtém pořadí seděl tlustý magistr. Ve výslužbě žijící midshipman*) přimhuřuje oči, neustále se rozhlížel svým kukátkem a s takovým výrazem jím točil po všech ložích, že se zdálo, jakoby rozkošnou tu věc ukázati chtěl hloupému proviciálnímu publiku, které dle jeho mínění takového kukátka nikdy ani nevidělo; ale jakoby na zkrocení jeho pýchy, hned vedle něho sedící tučný a silně spocený Michajlo Trofimov Papuškin, zaplativší, mimochodem řečeno, za křeslo padesát rublů, pojednou, třebas je dobře ani v rukou držeti neuměl, vytáhnul ohromné své kukátko v ceně nejméně asi sedmdesáti rublů. Midshipman

*) Nejmladší námořnický důstojník.

byl zničen! Přízemní pořadí loží zářilo dámami, z nichž mnohé bez ohledu na zjevné nebezpečí nastuzení přijely v décolleté. Většina jich měla s sebou děti, z nichž některé začaly už řváti. Jediná pouze lože v tomto ohledu činila výminku a byla u srovnání s ostatními prázdna. Seděl v ní pouze samotinký větroplach Kozleněv. Jak sám se vyjádřil, koupil si loži, aby mohl padati do mdlob při *srdcervoucích scénách* dramata. Odbilo konečně sedm hodin. Do sálu chvatně, se starostlivou tváří vešel policejní ředitel, šel přímo k předsedovi účetní komory a pošeptal mu cosi do ucha. Ten zblednul. Policejní ředitel ještě se neotočil na druhou stranu, když se k němu obrátil inženýrský poručík.

„Co je? Nestalo se něco?“

„Máme nového gubernátora, starý je dán do výslužby,“ odpověděl policejní ředitel.

„Na vlastní žádost?“

„Jakou pak žádost... dostal rozkaz!“

„Kdo přijde na jeho místo?“ otázal se poručík s patrným už nepokojem.

„Bezpochyby vice-gubernátor,“ odpověděl policejní ředitel.

Tvář poručíkova protáhla se už nadobro.

„Čert ví, co to s námi tropí!“ zvolal mimoděk, ale ihned se vzpamatoval. „A co, přijede do divadla?“ dodal nahlédnuv do gubernátorské lože, kde ještě nedávno seděla jeho milá, vyznamenávající jej ochránkyně gubernátorová; nyní tam bylo prázdno. Už nikdy tam sedati nebude. Mladého inženýra zmocnil se opravdový smutek; teprv nyní poznal, že tu ženu miloval. Policejní ředitel zatím zašel do druhého pořadí a směřoval k magistru, chtěje si jej patrně pro každý případ předejít; stávalť se vice-gubernátorovým miláčkem. Ukloniv se mu zašeptal:

Starý gubernátora odejde a vice-gubernátor bude jmenován na jeho místě.“

„Konečně, už byl čas!“ zvolal magistr, „a to bude znamenité, slavný je to člověk!“ dodal.

Policejní ředitel ničeho na to neodpověděl a přehlédnul se s Papuškinem.

„Je tomu tak, jak jsem slyšel v Petrohradě?“ otázal se tento.

„Tak, tak,“ odpověděl policejní ředitel.

Papuškin si povzdechnul.

„Ech — he,“ pravil a zamyslil se.

Také v prvním pořadí loží velice brzy se rozšířila tato novinka.

Rozrušený předseda účetní komory zašel ihned do lože své rodiny a pravil cosi do ucha své ženě. Ta mu odpověděla významným pohledem svých velkých a stále ještě velice pěkných modrých očí. Jednak se lekla o svého muže, který se těšil přátelství někdejšího gubernátora, kdežto s vice-gubernátorem žil, možno říci, skoro v nepřátelství, jednak hluboce se zaradovala v své duši, že ta krkatá gubernátorová konečně svržena bude se svého prestolu. Vedle ní sedící předsedkyně trestního soudu jevila ihned živý zájem o to, co jí to generál pošeptal.

„Starý gubernátor odejde a vice-gubernátor přijde na jeho místo,“ odpověděla předsedkyně účetní komory pokud možno klidným tónem, poněvadž se jednalo o vážný předmět hovoru.

Předsedkyně trestního soudu zachovala se docela jinak. Kdo se v těchto záležitostech vyzná, pochopí ovšem, že dáma ta při nezávislosti jejího muže nejméně potřebovala se znepokojovati tím, kdo bude gubernátorem, ale jsouc už povahou svou nervósní rozčilovala se a znepokojovala při každé změně mocných osobností, a proto zprávu tu brala si jaksi až příliš k srdci.

„Ach, Bože můj! Co to povídáte! Bože můj!“ začala volati nahlas, házejíc sebou v křesle tak, že vedle ní sedící sedmnáctiletá dcera až se pro ni začervenala.

„Mamašo, nemluvte tak hlasitě! Všichni se dívají sem,“ pravila; ale předsedkyně tím nezkrotila.

„Ach, Bože můj, Bože můj!“ sténala a házela sebou dále.

Ostatně dlužno podotknouti, že třebas ne tak zjevně, v duši vzdychalo a sténalo celé obecenstvo. Na znamenitou herečku, kterou měli vidět, zapomněli téměř všichni; čekali jen, kdy a jak se objeví nová modla, ke které se upínaly nyní mysle všech. Policejní strážník první zahlédnul dva ryzé vice-gubernátorovy klusáky a vztekle se utrhnuv na dojíždějícího právě izvoščíka s kupcem, jal se jej hůlkou mazat po hlavě a po tváři, křiče:

„Táhneš, ničemo ničemná! Nevidíš, kdo jede?“

„Dovolte, velectěný, co se děje? My sami právě přijeli,“ začal odmlouvat kupec.

„Táhni!“ křiknul strážník a zuřivě strhnul izvoščíkova koně stranou. Vice-gubernátor dojel. Skromně a trochu nahrblý vešel do síně. Čtvrtní, člověk dosti slušného zevnějšku, jemuž vykázáno bylo zde jeho místo a který si chtěl právě vykouřiti papirosku presentovanou mu zároveň s kalíškem vodky nájemcem buffetu, sotva zahlédnul správce gubernie zblednul a hodil papirosku na zem. Před loží gubernátorovou Kalinoviči vstříc vyšel sám policejní ředitel a chtěl mu otevříti do lože dvířka, ale vice-gubernátor záporně hodil hlavou a šel na křeslo. Příchod jeho do sálu vyvolal dokonalý effekt. Všechny zraky byly upřeny na něho a všechno jakoby nabylo poněkud officielnějšího rázu. Předseda účetní komory ze vší duše si přál, aby promluvil s ním prvním. Jeden z oblíbených písařů starého gubernátora schválně přeběhnul se svého místa na jiné, jen aby se vice-gubernátoru dostal na oči a když se tak stalo, poklonil se mu až po pás. I lenivý magistr připovstal a pokývnul na Kalinoviče hlavou s významným úsměvem. Odpověděl mu rovněž úsměvem. Inženýrský poručík, který ještě před chvíli o něm mluvil tak neopatrně, složil mu nyní zdvořilou poklonu, ruku podle všech pravidel přiloživ k čelu. Krásné pohlaví — i zde dokázalo starou pravdu, že v očích jeho nic tak muže nepovznese, jako veřejný a officielní úspěch.

M-me Potvinova, jež, jak známo, ráda měla jen mladounké hochy, a hovíc této své náruživosti, žila v Petrohradě,

a na neděli vždycky brávala k sobě po pěti kadetech: i ta při objevení se tak mladého ještě představeného gubernie spustila jakoby náhodou s levého ramene mantillu a odhalila tak plnou svou šíji, kterou ze všech svých ženských vnad pyšnila se nejvíce. Ale ještě bouřněji zatlouklo srdce obstarožné panny, vlastní sestry správce státních důchodů. S počátku tohoto vypravování byla zamilována do křídelního pobočníka, který sem přijel k odvodu, pak se ale tajně zamilovala do vice-gubernátora a ve své pološílené exaltaci k nejvyšší nespokojenosti svého bratra schvalovala jeho skutky.

Také na scéně nastal ruch. Podnikatel společnosti, vyhlédnuv dirčičkou v oponě, právě když Kalinovič zasednul na své místo, co síly měl, tlesknul do dlaní, by muzikanti zahráli, a brzy na to vyhrnula se opona. Jeviště představovalo selskou scénu s bídnou chatrčí. Herec, hrající rolli hloupého syna správcova, — div kotrmelce nedělal, aby rozesmál publikum, — ale nikdo se neusmál. Vyšel pak ‚Neznámý' v nesmírně vysokém límečku se svěšenou hlavou. Prvnímu tragiku zatleskali, když s líčenou zlobou začal o nenáviděných jím lidech mluviti s lokajem, kterého velice srdečně hrál Michějič zvláště v tom okamžiku, když mluviti měl o slečně Müllerové; ale tragik se zasmušilým klidem vyslechnuv, co se všechno vypravovalo o její dobrosrdečnosti vůči starému žebráku, kterého sám tajně obdaroval penězi na výkup syna, slavnostně odešel. Zase mu zatleskali. Dekorace byla pak přeměněna a představovala komnatu v zámku. Vešla Nastěnka v úloze nešťastné Eulalie, tající se pod jménem Müllerové. Muži v křeslech začali hned tleskat; dámy zvědavě upřely na ni své lorgnety; Kozleněv applaudoval jako šílený. Oblíbený písař starého gubernátora zaujat více pozorováním nového svého představeného, než hrou, všimnul se, že se vice-gubernátorovi zachvěla hlava. Také Nastěnka byla v rozpacích: ledva sebe mocna, začala mluviti dosti tiše a prostě, ale vedle slov, ve zvucích jejího hlasu, v zádumčivé póse, v jemné hře obličeje cítiti bylo jakýsi hluboký, utajený stesk, skryté utrpení;

všechno umlklo a utajilo dech a teprve ke konci monologu, když s truchlým úsměvem a pohlédnuvši na Kalinoviče, pravila: „Třebas ve světě jedny jen oči jsou, kterých se musím bát,“ publikum už neodolalo a zahřmělo potleskem. Kozleněv beze žertu už a bez ohledu na to, že seděl v loži, tloukl rukama i nohama. I předseda účetní komory, vypustiv z mysli nového gubernátora, pravil skoro nahlas: „Krásně, velice krásně!“ A oblíbený písař starého gubernátora znovu si všiml, že se v očích vice-gubernátora, který mlčel a netleskal, zajiskřily slzy. Slovem, při vší hrubosti publika, při vší estetické jeho nevyspělosti, duše zvítězila a když opona padla, zůstali všichni jako omráčeni pod dojmem naprosto nového a nepoznaného dosud účinku, třebaže nechápali dobře, co se s nimi děje. Tu na divadelních prknech poprvé před nimi stála ne herečka, ale žena tak opravdově trpící, že s podobným utrpením nesetkáš se snad ani v životě, kde jak známo, je tak velice mnoho licoměrnic. V druhém jednání umělkyně dojala své diváky ještě mocněji. Jako velkosvětská žena mluvila s majorem, skromně hleděla se vyhnouti vděčnosti starého žebráka; potkala konečné své pány, hraběte a hraběnku, pečovala o hraběte, když padl do vody; ale současně každý, nevyjímaje, myslím, ani tam toho mužíka, s modrýma rukama, svěsivšího s galerie rýšavou svou bradu — každý cítil, jak jí to všechno bylo obtížno. Všechny mladé dámy skoro, nejjasněji ze všech poznaly, že i ony po většině odsouzeny jsou k téže přetvářce — pochopily ji, a potají stíraly slzy. Exaltovaná sestra správce státních důchodů, hodivši sebou na lenoch křesla, pravila:

„Ne! to je nemožné. Toho bych já na jejím místě nesnesla!“

Od konce tohoto aktu všichni se hrozně zajímali o to, co bude dál.

„Podivuhodná herečka, podivuhodná!“ ozývalo se odevšad.

„Milá, neobyčejně milá!“ dosvědčovaly dámy.

„Jen za svého pobytu ve Varšavě jsem poznal takovou herečku; ani Petrohrad, ani Moskva nemá takové," téměř všem vypravoval předseda účetní komory.

Kalinovič seděl se svěšenou hlavou.

V třetím jednání začalo se rozvíjeti drama. Hraběnka jménem svého bratra, čestného majora, nabízí ubohé Eulalii jeho ruku. Není nejmenší příčiny odříci mu, ale Eulalie přece nemůže ruky jeho přijati v domnění, že ještě dost netrpěla.

„Neslyšeli jste něco o baronesse Meinau?" táže se.

„Ano," odpověděla jí hraběnka, „vzpomínám si, že jsem cosi slyšela o té stvůře ... Jak jsem slyšela, do neštěstí přivedla nejpoctivějšího člověka na světě ..."

„Nejpoctivějšího na světě!" dosvědčila Nastěnka a pohlédla na Kalinoviče.

„Utekla od něho s jakýmsi ničemou," pokračovala hraběnka.

„Tak," přisvědčila Nastěnka, „ale! ..." zvolala a slzami div se nezalknula; „ale!" opakovala, padajíc na kolena; „nevyhánějte mne, dopřejte mně místečka, kde bych klidně mohla zemřít."

„Pro Boha ... vy?" otázala se vzrušená hraběnka.

„Ta stvůra jsem — já," odpověděla Nastěnka tupým hlasem. Obecenstvo zatleskalo, ale ihned na to jaksi slavnostně umlklo a naslouchalo.

„Ujišťuji vás, že budu mlčet," pravila hraběnka zdvihajíc ji.

„A svědomí? Což může někdy mlčet svědomí?" zvolala Nastěnka.

Obecenstvo už neodolalo a zahřmělo potleskem. Ubohá žena s jakousi zoufalou chladnokrevností končila svou zpověď.

„Měla jsem lásky své důstojného manžela ..." pravila.

„Vzmužte se!" těšila ji hraběnka.

„Bůh ví, žije-li dosud nebo už umřel."

„Váš pohled stává se strašným!" pravila jí hraběnka. A skutečně, pohled Nastěnčin jakoby se zkalil.

„Pro mě umřel!“ zvolala a ruce jí klesly. „Měla jsem otce,“ pokračovala, „a zármutek nade mnou jej zabil...“

Tleskot rozlehnul se znovu. Vice-gubernátor se odvrátil a jal se pohlížeti na gubernátorskou loži. Účinek výjevu byl takový, že konec jednání publikum vyslechlo už s jakousi únavou po doznaných dojmech. Meziaktí před čtvrtým jednáním protáhlo se dosti dlouho. Godněvová prosila, aby nezdvihali opony. Patrně unavena, seděla na lavičce ‚Neznámého‘. Před ní stál Kozleněv s nadšeným výrazem v tváři.

„Poslouchejte, m-lle Minajev, rozkoš!... úžasné!...“ pravil, „to je božské, jak vy hrajete... Já — to můžete už předvídat — najisto se do vás zamiluji.“

„A já do vás se nezamiluji — to také můžete předvídat,“ nuceně odpověděla Nastěnka a pohlédla za dekoraci, kde stojící herci pojednou se vypiali a mezi nimi se objevila hubená postava vice-gubernátorova.

„Poslechněte,“ začala chvatně, „jděte si tam do lože, na své místo... a nechte mne: jsem unavena a čeká mě ještě velice těžký akt.“

„Což vám překážím, moje zlato?“ s výčitkou zvolal Kozleněv.

„Nuž ano, překážíte! Jděte — chci to... nesnesitelný!“ pravila Nastěnka.

Kozleněv pokrčil rameny.

„Poslechni, ty satanáši!“ obrátil se k jednomu z pomáhajících mužíků, „spusť mě tady tím propadlištěm: jinak odsud odejít nemohu!“

„Spusť ho, Michajlo, ale honem; rubl ti za to dám,“ podotkla hned Nastěnka.

„Hned!“ odpověděl mužík a rychle seběhnuv, začal Kozleněva spouštět.

„Jdu do pekla a věčným zůstanu rabem!“ zvolal, prostíraje ruce vzhůru; ale půda se pod ním pohnula a z opačné strany na scénu vyšel Kalinovič v průvodu podnikatele divadla, tlustého, mrštného to chlapíka, který býval kdysi pachtýřem, nyní pak zabýval se divadlem.

„Ale jak pěkně je tu! Nikdy jsem tu nebyl!“ pravil vice-gubernátor, rozhlížeje se kolem sebe.

„Sláva Bohu, teď je nám dobře,“ mna si ruce odpověděl podnikatel. „Vaše prevoschoditělstvo, jen pět nových dekorací bylo pořízeno mnou; zdi taky jsem dal vybílit, mechaniku jsem nahoře spravil; jak to vypadalo, každou chvíli bylo se co bát, že to někoho z herců zabije. Nedovedu se jako jiní podnikatelé starati o divadlo jen tak ledajak. Když jsem sem přijel — nejen na scéně, ale i v hledišti vypadalo to bezmála jak na rumišti. Za jeden týden jsem vydal dva tisíce rublů stříbra. Nevím, jak mě podporovati bude obecenstvo, jsou zlé časy, i dej Bůh, abych přišel ke svým.“

„Ovšem, že vás bude podporovat. Vaši herci hrají překrásně,“ odpověděl Kalinovič; „já se předplatil na křeslo a na lóži a nezaplatil jsem ještě: zde, tím to bude právě vyrovnáno?“ dodal, podávaje podnikateli tři sta rublů ve stříbře.

Tomu se zachvěly ruce.

„Dobře hrají, vaše prevoschoditělstvo,“ pokračoval, nevěda radostí co říci, „je to čistounká společnost, zachovalí lidé! Hlásilo se mně také mnoho jiných umělců a dobrých, ale rádi pijí nebo při kartičkách se zapomenou — a těch já neberu. Raději víc zaplatím a vím aspoň, že je to člověk spořádaný.“

„Ovšem,“ odpověděl vice-gubernátor a pohlédnul v tu stranu, kde seděla Nastěnka. Podnikatel si toho všimnul.

„A jak se vám líbí, vaše prevoschoditělstvo, naše Minajevová?“ otázal se s pohledem poněkud potměšilým.

„Velice dobře!“ pravil Kalinovič lhostejným tónem, jak se slušelo na jeho postavení.

„Veliká umělkyně!“ podotknul podnikatel. „Sám Bůh za všechnu mou prostotu mně poslal tento brillant! Nevím, jak zde, ale v Kaluze docílila velikých úspěchů.“

„Není divu: je velice milá,“ odpověděl vice-gubernátor, přeje si patrně přistoupiti k Nastěnce.

Podnikatel jako člověk obratný a zkušený v podobných záležitostech uznal za vhodné, vytrátiti se. Kalinovič postoupil až k ní.

„Jak krásně hrajete!“ pravil.

Godněvová pohlédla na něho — a Bože! Co něžnosti, lásky zračilo se v krotkém jejím pohledu.

„Přijdete ke mně dnes po divadle?“ zašeptala.

„Přijdu,“ odpověděl Kalinovič v rozčilení přerývajícím se hlasem a obrátiv se k herečce hrající hraběnku, zalichotil trochu její hře.

„Ach, jsem velice ráda, že se vám líbím!“ odpověděla tato upejpavě a hned po té vice-gubernátor s jeviště odešel.

Podnikatel, vyprovázeje ho ke dveřím, ihned zazvonil a opona se zdvihla. Tragik zatím byl uražen do hlubiny své duše lhostejností publika vůči němu, ale i jemu se dostalo potlesku. Čtenář snad zná onen monolog, kde baron Meinau, tající se pode jménem Neznámého, vypravuje majoru, starému svému příteli, o svých neštěstích; monolog, ve kterém až dosud mnozí jakoby ještě ve snách slyšeli šepot nebožtíka Močalova. V monologu tom baron praví, že vraceje se do vlasti vyplet si umínil zakořenělé hlupoty pokryté stoletým mrakem předsudků. „Ó, komu drahý je klid, nech nikdy v oběť ho nedává lidským hlupotám. Mě pronásledovali, uráželi!“ zvolal herec s důrazem, „platil jsem za nebezpečného člověka. Má ducha, říkali všude, ale má špatné srdce.“

Při těchto slovech vice-gubernátor pojednou zatleskal a za ním všechno obecenstvo, jakoby veřejnou tu obžalobu pronášelo samo nad sebou.

„Umřel nám plukovník,“ pravil herec, „bylo u nás mnoho plukovníků; myslil jsem, že jmenují někoho z nich, a přál jsem si toho; ale jakási krasavice měla bratrance, hloupého a nadutého větroplacha, který sloužil všeho všudy jen šest měsíců a udělali ho velitelem. Nesnesl jsem toho a šel jsem do výslužby.“

Vice-gubernátor opět zatleskal a za ním všichni ostatní·

„Jeden z mých přátel," pokračoval Meinau, „kterého jsem považoval za nejpoctivějšího člověka, připravil mě o polovici jmění; snesl jsem to a omezil jsem se ve svých vydajích. Pak se vyskytnul jiný přítel, mladý: ten svedl mou ženu. Jsi s tím spokojen? Omlouváš nyní mou nenávist k lidem?"

Vice-gubernátor už s jakousi ztřeštěností zatleskal zas. Také obecenstvo tleskalo a zvědavě pohlíželo na něho. Pozoroval jej ještě jeden divák a zdálo se mu, že právě jeho porozumění sobě vice-gubernátor přál — byla to Nastěnka, která stála zacloněna dekorací a třesouc se na celém těle, očima se zrovna do něho vpila. Ve výstupu s oklamaným mužem vyšla s klidnou odhodlaností, přijmouti na sebe celou tíhu obžaloby; ale když tragik se jí otázal, a to dosti srdečným hlasem: „Co žádáš ode mne, Eulalie?" zachvěla se celým tělem. „Ne, pro Boha! Na to jsem nebyla připravena! Ach, ten hlas proráží srdcem mým! To *ty*, to přátelské *ty!* Pro Boha, velikomyslný manžele! Hrubého a surového hlasu zasluhuje sluch hříšnice!" pravila a slova ta pronesla tak, že polovina křesel připovstala se svých míst.

„To už je duše sama!" pravil magistr, a současně s ním všem těm bezpočtu zde sedícím karbaníkům, úplatkářům, ba i na galerii taškářům kupcům, polouopilým lokajům a zkaženým panským — všem do očí nahrnuly se slzy. Dámy z vyšších kruhů, zapomenuvše na všechny ohledy slušnosti, vychýlily se z loží — a tak celý ten výjev odehrál se dosti tiše; ale když přivedli děti, Eulalie vrhla se v objetí muže s takovým duši otřásajícím nářkem, že se zachvělo celé shromáždění; sestře správce státních důchodů přišlo z toho na nic. Kozleněv opřel se hlavou o přehradu sousední lože. Osmiletý chlapec Potvinové začal ječeti a opona spadla... Lid zahřměl potleskem a pokřikem: „Minajevová!" Vyšla. Obecenstvo ji vyvolalo znovu — objevila se už v salupu a ihned na to zmizela; ale mládež vyvolávala ji dál a mezi všemi slyšeti bylo hlavně bass magistrův. Vystoupil však podnikatel divadla a prohlásil, že slečna Minajevová odjela, poněvadž je velice unavena. Hned na to

zdvihnul se i vice-gubernátor. Policejní ředitel, kolem něhož právě šel, následoval jej, ale brzy se vrátil.

„Jak, odejel?“ otázal se ho předseda účetní komory.

„Odejel,“ odpověděl policejní ředitel, „chtěl jsem ho doprovodit — nedal!“

„A nedá! A toho starého chrapouna, pamatujete-li se, provázelo vždycky celé komonstvo! To už je člověk většího ducha!“ prohodil předseda.

„Nu — ano!“ přisvědčil policejní ředitel.

XI.

Plným tryskem nesl se vice-gubernátorský kočár po hlavní Nikolajské ulici, ve které na rozkaz policejního ředitele nejjasnějším světlem hořely všechny svítilny; hned na to však — čeho se policejní ředitel nijak nenadál — vice-gubernátor zahnul do Šlechtické ulice, po které dokonce neměl co jezdit a proto byla úplně tmavá. V ulici té div se jim pod voje nedostala drožka inspektora zdravotní komisse, snažící se rovněž objeti louži a držící se proto stranou.

„Co ty, vráno? Nevíš, kudy se jezdí?“ křiknul vice-gubernátorův kočí a trhnuv rychle otěží, zachytil se o přední kolo drožky a přetrhnul prostraněk. Inspektorův kočí, vlastně z nemocnice voják, tak tak že se udržel na kozlíku.

„Ech, ký čert tě sem nosí! Ti vice-gubernátorští už jsou hotoví lupiči,“ osmělil se polouhlasně zabručeti za nimi.

Kočár zatím zahnul na pravo do boční ulice a jel krokem, poněvadž koleje a výmoly byly zde nesmírny; ale vice-gubernátor zlostně křiknul: „Jeď!“ a kočár letěl tak, že jen znamenitá jakost per odolati mohla nárazům, které následovaly potom. Kam spěchal Kalinovič — víme, a při pohledu na něho nelze se ubrániti pomyšlení, že snad jediný Bůh ví, čí láska je nedočkavější: zda nezkušeného hocha s horečkou v celém těle, s planoucí tváří a s poeticky rozhozenými kudrnami, spěchajícího k tajnému dostaveníčku, či člověka s hlavou solidně už holou a se-

šedlou, který celých deset let už prožil bez lásky, v drobném služebním shonu a špíně, obklopen nenáviděnými jím poklonami, v neustálém krocení a trestání podřízených, člověka, který ze zkušenosti poznal a ocenil všechnu okouzlující rozkoš tajných těch dostaveníček, onoho spříznění dvou duší, tolik pronásledovaného smíchem praktických lidí, nicméně platících někdy až statisíce, aby vzkřísili aspoň fale ný stín srdečného toho spříznění s nějakou ne právě svěží už, německého nebo španělského původu m-lle Minou.

V slepé uličce, před malounkým dřevěným domkem Kalinovič křiknul: „Stůj!“ a sám si otevřev dvířka, rychle vklouznul dvířky ve vratech. Přes dvůr musil jíti po dřevěném chodníku; tancoval mu pod nohama jako na pianě klaviatura. V malounké síňce klopýtnul o kadečku, narazil hlavou o vrchní příčku dveří a ocitnuv se v temné předsíni, kde shodil rychle na zem svůj dvoutisícový kožich, vešel do šeďounkého salónku. Silný zápach tureckého tabáku a suchých trav zatknutých za svatými obrazy obklíčil jej se všech stran — ó Bože! jak známý obraz zjevil se před jeho očima: s nepořádně přičísnutou hlavou, se stopami líčidla na tváři, v široké bluze, pozapiaté na prsou jen na polo, seděla tu v křesle Nastěnka. Na hracím stole s propáleným suknem stál samovar a čaj rozléval v polounaklo něné poloze kapitán v tétéž jakoby nezničitelné uniformě se světlými knoflíky; snad i tatáž kratinká pěnová dýmčička stála mezi koflíčky a pouze místo zemřelé Dianky seděl v rohu pokoje na zadních tlapách veliký pes Tresor, vlastní její syn, jak kapka kapce podobný jí. Ku doplnění této drahé a pro Kalinoviče ničím nesrovnatelné scény u veřejí s podnosem v rukou stál Michějič; schválně prohlásil, že napovídat v poslední pièce nebude a nyní si dokonce i boty vyzul, a pantofle si obul z *Kalifa Bagdadského*, aby tak nedupal a obratněji podávati mohl čaj.

„Přijel!“ přivstávajíc, uvítala svého hostě Nastěnka.

„Přijel!“ opakoval po ní s jakousi zářící tváří on.

„Mám čest představiti vám známého kapitána,“ pokračovala Nastěnka.

„Ano, buďte zdráv," pravil vice-gubernátor, podávaje kapitánovi ruku, v pravdě však nejraději by se mu byl vrhnul kolem krku.

„Vítám vás," odpověděl tento dobrosrdečně, ale přece jen ceremonielně.

„Nuže, sedni si!" pravila Nastěnka, namáhající se rukou dosáhnouti a podati Kalinoviči stolici; ale Michějič ji předešel; s obratností divadelního lokaje přistaviv mu nejpohodlnější křeslo, s toutéž hbitostí zas ustoupil a postavil se na své místo.

Kalinovič si sednul a upiav oči na Nastěnku, nebyl s to promluviti jediného slova.

„Není libo vašemu prevoschoditělstvu čaje?" otázala se žertem.

„Dobře," odpověděl Kalinovič.

Pak odmlčeli se zas, nevědouce, co by mluvili. A tak si jen pohlíželi do očí. Kapitán zatím opatrně rozléval čaj a Michějič nazdvihnul podnos, aby přijímal šálky.

„Ale, vaše prevoschoditělstvo, vy jste ráčil pořádně sestárnout!" promluvila konečně Nastěnka, stále tak něžně pohlížejíc na Kalinoviče. Ten si přejel rukou po krátkých a zšedivělých vlasech.

„Vy jste také neomládla!" pravil.

„Ještě by! Ale v citech jsem zůstala, jaká jsem byla," s hravou koketností odpověděla Nastěnka.

„A možná, že i já," odtušil Kalinovič s úsměvem.

Tvář Nastěnčina nabyla pojednou seriósního výrazu.

„Slyšela jsem, můj milý, ... všichni mně zde vypravovali, jak zde sloužíš, jak se držíš, a řeknu ti otevřeně, že jsem si tě pak ještě více začala vážit," pravila s povzdechem.

Kalinovič sklopil oči, rychle se obrátil ke kapitánu nalévajícímu čaj a sednul si vedle něho.

„Bůh dal, kapitáne, abychom se spolu ještě jednou shledali."

„Ano," odpověděl tento a hovoru ovšem dále neživil.

„Ale, povězte mně, dávno-li a jak jste se dostala k divadlu?“ otázal se Kalinovič Nastěnky.

„To je dlouhá historie,“ odpověděla, „ostatně jsme tu vesměs mezi svými: mohu tedy svobodně mluvit. Strýc se už teď hněvat nebude — že, strýče?“

Kapitán sklopil oči.

„A ty, Michějiči, ne abys to potom někomu vyžvanil — slyšíš?“ hrozíc rukou, obrátila se k napovědovi.

„Slyším, matuško, Nastasjo Petrovno, a když se tak na vás dívám, celé moje srdce hoří jen pro vás,“ odvětil tento a v pohnutí naklonil hlavu stranou.

„Nuž, hle, jak jsem se k němu dostala!“ pokračovala Nastěnka, „po té rozkošné chvíli, kdy jste ráčil ode mne utéci a potom tak velikodušně se mnou jste se vyrovnal na penězích, které bych ti byla nejraději s měděným nějakým svícnem hodila do tváře... nebýt tenkráte při mně Bělavina, nevím, co by se bylo se mnou dělo...“

Kalinovič lehce se usmál.

„Bělavina?“ opáčil po ní.

„Ano... Proč jste to řekl s takovým důrazem?“ podotkla Nastěnka.

„Vous étiez en liaison avec lui?“*) schválně se Kalinovič otázal francouzsky, aby tomu nerozuměli ani kapitán ani Michějič.

Nastěnka se začervenala.

„Z čeho tak soudíš?“ otázala se, vrhajíc na něho poněkud obmyslný pohled.

Dlužno přiznati, že moje heroina už svým tónem a vůbec celým svým chováním očividně prozrazovala herečku; ale to právě Kalinoviče tím více uchvacovalo.

„Já vím, co jste dělala v Petrohradě,“ odpověděl.

„Poslechni,“ začala, „ujišťovala-li tě někdy žena, nebo bude-li tě ujišťovat, že milovala svého muže nebo milence... ten pak jí umřel nebo ji zradil, ale ona že přece ho měla ráda až do hrobu, pak mi věř, že v životě buď ničeho

*) Měli jste spolu poměr?

posud nezakusila nebo lže. Žádná z nás není toho schopna, abychom milovaly právě jen jednu a žádnou jinou bytost, ale dovedeme prostě buď milovat nebo ne. U jedné je tento cit více vyvinut, u druhé méně, a třetí ho třeba vůbec nemá... Jakkoliv hluboko a silně jsem byla oddána tobě, v tomto ohledu házím rukavičku všem ženám na světě!“ zvolala Nastěnka.

Kalinovič políbil jí při tom ruku.

„Tenkrát,“ pokračovala, „když jsem byla tebou zavržena a když vedle mne zůstal jiný člověk, který, jak se zdálo, měl se mnou účastenství zrovna otcovské... poznala jsem to a mimoděk jsem k němu přilnula.“

„A...“ dodal Kalinovič.

„Co a? To je právě to, že tu žádného *a* nebylo!“ namítla Nastěnka. „Poslechněte, strýče, jděte a postarejte se o nějakou večeři... Jak by tu přišla vhod Pelageja Jevgrafovna! Jakou by měla radost nad tebou a jak by tě pohostila!“ obrátila se ke Kalinoviči.

„A kde je?“ otázal se tento.

Nastěnka vzdychla.

„Umřela, můj milý; ani roku nepřežila po mém otci. Ta milovala, ale ne tak jako my dva; to proto, že to byla velice prostá a bezprostřední povaha. Také vína, strýče, nám dejte: chci, aby Jaques dnes u mne pil... Pamatuješ se, jak jsme spolu pili, když jsi se stal literátem? Jak šťastné to byly chvíle!... Ostatně, nač to povídám? I teď je nám dobře!... Jděte, strýče.“

Kapitán, mžiknuv na Michějiče, odešel s ním.

Kalinovič ihned použil jejich nepřítomnosti: strhl Nastěnku k sobě, objal ji a políbil.

„Nuž?“ pravil a posadil si ji na kolena.

„Nuž?“ odpověděla Nastěnka. „Povídáš *a*... ale mýlíš se: poměru neměla jsem s ním žádného... Co se tak úsměšně ráčíte usmívat? Myslíte, že zapírám?“

„To je nemožné,“ namítnul s úsměvem Kalinovič.

Nastěnka zavrtěla hlavou.

*

„Můj milý," začala se smutným úsměvem, „dávno pro mě minul čas, kdy jsem měla a mohla ještě chránit a ostříhat svého jména. A abych to dokázala, řeknu ti přímo, že mne od bližších styků s ním nezdržovala snad moje pruderie, ale on sám tomu nechtěl. Jste spokojen tímto vyznáním?"

Kalinovič se opět usmál a pravil:

„Hlupák!"

„Ne, je rozumnější než my oba dva. Velice dobře poznal, že vejíti v takový poměr se ženou znamená vzíti ihned na sebe mravní i peněžní zodpovědnost."

„Myslíš?"

„Ovšem, protože je to jeden z těch milých, petrohradských mládenců, kteří něco takového neriskují, a proto je u mne malicherným člověkem," doložila Nastěnka oduševněle,

„O-o! moje milá, vašimi ústy mluví cit uražené lásky!" zvolal Kalinovič.

„Ne, můj milý," namítla, „to není uražená láska, jako spíše zlost zklamání, které jest tím těžší, že přišlo docela neočekávaně a z nenadání. Ty sám velice dobře víš, na jakých se ten člověk vždycky uměl udržeti vábných chůdách; teprve později jsem jim porozuměla a je ocenila. Ty se na příklad dovedeš vztekat, zdáti se suchým, zatvrzelým člověkem, ale Bělavin v této notě nikdy nechybil: vždycky byl jaksi povýšený, sympathický a šlechetný. Je zcela přirozeno, že se mně zazdál jakýmsi ideálem muže, potom však po první vážné otázce, kterou nám život předložil, všechny ty palístky a pozlátka rázem odletěly, a až směšno a smutno mně bývá, jen když si na to vzpomenu."

„Co to?" otázal se Kalinovič.

Nastěnka pokrčila rameny.

„Stalo se," pokračovala, „že jsem se konečně opravdu do něho zamilovala, že přivykla jsem mu a současně jsem pozorovala, že i jemu se líbím, protože, mluv si co chceš, celé dny proseděl u mne, vyhovoval i tomu nejmenšímu mému přání, předčítal mně, vypravoval ledacos — a mně zatím penízky moje docházely. Já ve své venkovské, víš,

naivitě myslím si: co se budu tajit? Zcela prostě, přímo povídám mu jednou: »Poslechněte, povídám, Bělavine, já nemám žádných peněz, nemám z čeho žít; prosím vás, najděte mně nějaké místo.“ On s jakýmsi nápadným chvatem podporoval mě v této myšlénce a hned, tuším, následujícího dne dostanu od něho psaní, že u jedné své příbuzné, staré hraběnky, má pro mě místo společnice . . . Ale teď mě pusť . . . strýc ihned bude tu“

Při těchto slovech Nastěnka přesedla na své místo a zamyslila se. Kalinovič pohlížel na ni, nespouštěje s ní oči.

„Co jsem se tenkrát natrpěla, můj milý,“ začala, „ani představit si nemůžeš: ze stařeny vyklubalo se hrozně zlé, hrdé, naduté stvoření; za nějakého půl roku jsem pozorovala, že se mne chytají souchotiny od neustálého toho sužování, věčného čekání, kdy že přece máš podati lavičku, zdvihnouti šátek. Bělavin všechno to věděl už předem a mohl to předvídat: v tom ohledu mě tedy přímo obětoval. Ale co je ze všeho nejhroznější, když jsem mu konečně řekla přímo, že tam nemohu déle žít, poněvadž mě neustále uráží, že nejsem k tomu zrozena, abych byla komu za otrokyni a služku — pojednou z ničehož nic se nadul, měl ke mně celou přednášku, že mě má rád jako sestru, že je hotov udělat pro mě všechno, co by udělal pro svou vlastní sestru . . a tak dále stále na jedno a totéž thema: sestra a jen sestra . . . Konečně jsem pochopila, co tím chtěl říci. Samolibost ve mně promluvila. Jak praví Gogol, člověku někdy dlouho nerozumíme, ale stačí někdy jen jediné nečisté pohnutí jeho duše — a je nám pojednou úplně jasný; tak i Bělavin: celý byl pojednou přede mnou jako na dlani. ‚Michajlo Sergějiči, já sama vás miluji jako bratra svého,‘ povídám, ‚a nižádné zvláštní oběti od vás nežádám.‘“

„Co on na to?“ otázal se Kalinovič.

„Nic, mlčel, a, víš, najednou se ti mně zdál jakousi starou bezdětnou pannou, která v duševní své prázdnotě se stará o osudy jiných; pro niž nic hroznějšího není, než přímý, seriósní styk s přírodou a jež si jen hraje na

city — nuž, hle, odkud se brala všechna ta jeho humannost.“

Kalinovič se pousmál.

„Konečně, Hospodine, Bože můj! teprv jsem poznala tvou cenu, když jsem jej srovnala s tebou!“ zvolala Nastěnka, „ty jsi taky sobec, ale jsi při tom živý člověk; po celý svůj věk za něčím tíhneš, trpíš; konečně cítíš s lidmi, chováš k jistým jejich názorům buď sympathii nebo odpor a to ihned také dokážeš i v životě; ale Bělavin nikdy: o všem tom velice ušlechtile bude uvažovat, ale dále nepůjde! Jemu je lehko žít ve světě, protože je to hadr bez krve, bez srdce, pouhý rozum a dost!«

Kalinovič déle neodolal.

„Ó, milá moje, jaký ty máš rozoumek!“ zvolal a uchopiv ji za ruku, chtěl ji znovu k sobě strhnouti.

„Ne, nech mne, již jdou,“ pravila a kapitán s Michějičem skutečně nesli pokrytý stůl.

„Ten člověk,“ rozhovořila se Nastěnka opět o Bělavinu, „tak se má rád, že na tisíc verst uteče od každého sebe menšího cítění, které by jej byť jen trochu mohlo znepokojovat; slova neřekne, pro které by pak někdo něco na něm chtěl; kdežto já a vaše prevoschoditělstvo nejsme takoví, třebaže jsme nadělali v životě mnoho vážných chyb — není-li pravda?“

„Ano, my nejsme takoví,“ přisvědčil i Kalinovič, pohlížeje na ni s láskou.

„Je prostřeno,“ oznamoval v tu chvíli Flegont Michajlyč.

„Výborně, kapitáne! Mně se chce hrozně jíst!“ zvolala Nastěnka. „Monsieur, prenez votre place!“*) velela Kalinoviči a sedla si. Kalinovič usadil se naproti ní.

„Lepší než vy oba mudrci,“ pokračovala Nastěnka, pokývnuvši hlavou — „je můj Ivolgin.“

„A, váš Ivolgin?“ otázal se Kalinovič, klopě do sebe celou sklenku vína, což téměř nikdy nedělával.

„Ovšem že můj. A je to znamenitý člověk.“

---

*) Sedněte si, pane.

„Čím je tak znamenitý?“

„Tím, že celou svou duší je umělec,“ odvětila Nastěnka. „Kdo tenkrát první odhalil ve mně talent a neustále mě přemlouval k povolání hereckému? Kdo dal mně, jak se říká, ten kousek chleba pro celý život? Už jen proto, že tak vášnivě má rád divadlo, možno ho bůh ví jak milovat. Sotva mu zemřel otec, ihned zastavil celé své jmění, smluvil se s jedním starým podnikatelem a došel ke mně. ‚Vidíte, Nastasjo Petrovno, pořád jsme si chtěli spolu zahrát na divadle a nikdy se nám to nepodařilo; a já teď sháním venkovskou společnost. Pro Boha vás prosím, pojeďte s námi a buďte u nás první dramatickou herečkou.‘ S počátku jsem se dala do smíchu jeho návrhu, ale pak jsem si pomyslila: „Což, Pane Bože můj! není daleko ušlechtilejší vydělávati si chleba na prknech než být lokajkou u lecjaké zaschlé hraběnky — a byla jsem rozhodnuta . . . Dopsala jsem strýci: ‚Pojeďte, můj rytíři, se mnou hledat po světě koutek, kam uchýlit by se mohl uražený cit . . . Kočár chci, kočár!‘ — Je tomu tak, strýče?“

„Tak; týmiž slovy to bylo — —“ s dobromyslným úsměvem odpověděl kapitán.

Ale Kalinovič se při tom nějak mračil.

„Anebo teď . . .“ pokračovala Nastěnka, obracejíc se k němu: „Vy všichni, pánové, mládež, nevyjímaje ani vašeho prevoschoditělstva, vy všichni, mluvte si, co chcete, pohlížíte na nás, zvláště na provinciální herečky, s vysoka; velice rádi za námi se taháte, nám se dvoříte, dovedete také tak trochu zahýřiti k vůli nám, při tom ale považujete nás za hodny pouze toho, abychom stály u vás na stupni pouhé milenky — a nic víc! Ale Ivolgin, můj milý, jinak na to pohlížel: to, že jsem herečkou, právě to mě poznášelo v jeho očích; po dva roky jen o tom blouznil, abych se stala jeho ženou, a tu strýc do dneška mě hubuje, proč jsem si ho nevzala Nejednala jsem dobře, kapitáne, že?‘,

„Nu, což, vaše vůle!“ odpověděl Flegont Michajlyč, nalévaje Kalinoviči ještě vína.

„Na to má ještě trochu řídký mozek pan Ivolgin, aby se stát mohl vaším mužem — odpusťte!“ vmísil se do hovoru pojednou s talířkem u stolu stojící Michějič.

„Dobře řečeno!“ zvolal vice-gubernátor.

„A jak, prosím vás, vaše prevoschoditělstvo,“ pokračoval tento, „jaká by to mohla být partie? . . . Žena podle svého vychování řekne nějaké slovo a muž nedovede je ani pochopit. Také jsem a často slýchal, když rozmlouvali se slečnou: ‚ano — ovšem,‘ a dál to nejde; jen chodí sem tam a načechrává si vlasy . . .“

„Nu, přestaň, Michějiči, nemluv tak; my dva lidem taky všechnu moudrost nepobrali . . . A mimo to, i když byl trochu přihlouplý, za to bych se přivdala na dva tisíce duší; a to je tak řádná cifra, že znám na př. velice hodné lidi, kteří neodolali ani polovici těch peněz —“ zažertovala Nastěnka a pohlédla na Kalinoviče; ale všimnuvši si, že ještě více se zamračil, změnila ihned tón. „Ty se zlobíš? No ne; co je to? Či žárlíš? — Ano? Tož tedy poslechni!“ pravila, podávajíc mu ruku, „poslechni, jednoho památného dne dočetla jsem se náhodou v novinách, že známý nám pán jmenován je vice-gubernátorem . . . Co jsem tenkrát pocítila — ví pouze noc a temné lesy. Jak smyslů zbavena začala jsem se doptávati každého, koho jsem se jen ptát mohla. Vypravovali mně ovšem o mnohých věcech. — Ať je tomu jakkoliv, chci vidět toho člověka, řekla jsem si v duchu a — uviděla jsem ho. Jste teď spokojen?“

Tvář Kalinoviče skutečně se vyjasnila.

„Co ti o mně říkali?“ otázal se.

„Povídali ovšem, že úplatků nebereš, že jsi člověk velice rozumný, věci znalý, ale despota a přísný bez milosrdenství . . . že společnost nenávidíš a že do divadla asi ani jednou nepřijdeš, protože exekuce na náměstí jsou ti bližší než jeviště; slovem, všechny pochvaly byly velice seriósní, obžaloby pak — učiněné hlupoty, kterých, tolik ti radím, vůbec si nevšímej,“ dodala Nastěnka, všimnuvši si opět, že poslední slova dotkla se Kalinoviče nepříjemně.

„Ne, to nejsou hlouposti! Nalijte mi, kapitáne, vína! . .“ pravil, obraceje se k Flegontu Michajlyči.

Ten ihned a s největší radostí mu nalil.

„To nejsou hlouposti! . . .“ opakoval vice-gubernátor, dopíjeje víno a jakýmsi zadrhujícím hlasem: „o mně na tisíce jazyků říká, že jsem člověk suchý, tyran, darebák; ale proč nikdo si u mne všimnout nechce aspoň té jedné dobré lidské stránky, že jsem nikdy nebyl padouchem, nikdy před nikým jsem hlavy nesklonil!“

„Hospodine, kdož by o tom pochyboval?“ odvětila Nastěnka.

„Všichni!“ zvolal Kalinovič, „a nikdo vidět nechce, že, dosáhnul-li jsem něčeho v životě, nikdy ne prosbami ani lichocením lidem, ale že vždycky každého člověka chytiv nejprve do svých pařátů, donutil jsem jej, aby jednal v zájmu mém . . To, co jsem s tebou provedl a moje ženitba — to jsou jediné případy, kde uznávám, že jsem provedl podlost; ale k tomu mne přivedla tatáž milá společnost, která mě nyní proklíná a která mě škrtí už od dětských let; a já . . . co jsem si měl počít? Svou povahou jsem už takový veliký koráb a vždycky mně bylo třeba veliké plavby.“

„Hrozně se zlobím na to,“ přerušila jej Nastěnka, „že jsi se nestal literátem, to bylo tvoje pravé povolání, odpovídalo tvému duchu, tvému vychování a konečně názoru, s jakým na věci pohlížíš.“

Kalinovič takřka nebyl sebe mocen . . .

„A, čert ji vem — tu literaturu! Odpovídala mně méně než cokoliv jiného. A konečně, i kdybych byl nějakým tím ruským Byronem, Shakespearem — co z toho? Na vlastní oči jsme se přesvědčili, jaký osud stihá u nás všechny vynikající lidi v tomto ohledu: buď ho zastřelí nebo jako žebrák zemře na slámě, jiný propadne chlastu anebo se zblázní . . . Ne, na to není ještě čas . . . posud není u nás půdy pro poety a umělce . . To se dosud nevyplácí . . .“ Po těchto slovech vice-gubernátor na okamžik se odmlčel.

Pak, jakoby uvažoval sám u sebe, rozkládaje rukama, opět pokračoval:

„Víc už než čtyřicet let jsem nyní na živu, a vidím, co pomáhá do popředí: snad poctivá práce, skvělé nadání nebo velký duch? Ani zdání! Lecjaký výhodný zevnějšek, šťastný rod nebo konečně peníze. Zvolil jsem to poslední: nejodpornějším způsobem prodal jsem sebe ženitbou a stal jsem se millionářem. Tenkrát horizont rázem se vyjasnil a cesty otevřely se na všechny strany. Pánové, kterým jsem nestál ani za pohled, ocitli se u mých nohou!“

„To všechno já velice dobře znám a chápu...“ přisvědčila Nastěnka.

Kalinovič zatím přicházel stále do většího a většího rozčilení a napil se ještě vína.

„Poslechněte,“ začal, bera Nastěnku za ruku, „jsem nyní trochu už podnapilý a to je snad teprv první upřímná moje chvíle po deseti letech pekelného, úporného mlčení. Vy, malý můj příteli, a vy, kapitáne, jste v celém světě jedinými lidmi, od kterých bych si přál, aby mě aspoň trochu měli rádi a mně rozuměli... poslechněte! Víte vy, že prvním dnem svého sňatku jsem se stal činovníkem, občanem, nazvete si to jak chcete, ale že jsem víc nenáležel sobě? Hledal jsem a přál jsem si pouze jedno: abych prospěl a dobře činil jiným; proč mne tedy, řekněte mně, pronásleduje veřejné mínění? Jsem boháč — a vedu takořka asketický život. Jako činovník pracoval jsem ve dne v noci, za své peníze přikupoval jsem špiony, sám jsem se stal fiskalem, vyzvědačem, abych na stopu přišel a odhalil ničemné nějaké zlo. V nynějším svém postavení zlomil jsem gubernátora, který patnáct let byl gubernii břemenem a ssál z ní peníze. Vysloveného darebáka, známého vám knížete Ivana, dal jsem pro zločin zavřít do žaláře a ještě nějakých pět nebo šest úptatkářů vyhnal jsem ze služby. A za všechno to... za to, že očišťuji gubernii od takové špíny, mě obviňují .. Dva, tři učitele, protože o jejichž poctivosti jsem byl přesvědčen, jsem dosadil na zcela nepatrná místa — i to mně přičítáno bylo

za vinu: prý si kolem sebe sbírám bandu, zatím co bych snad svému vlastnímu synu, i kdyby před mýma očima hlady umíral, ani groše nepřidal služného, kdybych nevěděl, že mně bude ku prospěchu ve službě, ve které chci býti jako holub, svatý a čistý všeho strannictví — toť jediným mým snem ... mou slávou — krom toho není pro mě v životě ničeho ...“ Při těchto slovech zastřel si vicegubernátor rukama tvář a skonil hlavu.

„A když to tak člověk vezme všechno úhrnem,“ pokračoval jakýmsi jízlivě posměšným tónem, — „pak už daleko není hloupostí — žít ve společnosti, kde dosud tak slabě vyvinut je pojem cti a spravedlnosti; žít a působit v takové společnosti — to není věru žádná hloupost!“

„Kdo by nebyl o tom přesvědčen? Ale proč si to brát tak k srdci?“ namítla Nastěnka.

„Brát k srdci!“ s úsměškem opáčil po ní Kalinovič; „mimoděk si to vezmeš k srdci, když víš, že všichni tu jsou tvými nepřáteli a ty sám že stojíš proti všem. Jak chceš, dej si člověku síly kolik chceš, seslábne ani neví jak a bude zničen.“

Hovor na chvíli umlknul, a jelikož bylo po večeři, kapitán i Michějič jali se sklízet se stolu. Nastěnka s Kalinovičem zase osaměli.

„A co tvoje žena? Pověz mi, prosím tě,“ otázala se.

Slova ta zrovna jakoby přižehla Kalinoviče. Prudce zdvihl hlavu a pravil:

„S ženou nás bude soudit Bůh, kdo z nás je víc vinen, ona-li nebo já. V tomto případě vím jen tolik, že by teď byli hotovi mě i otrávit, kdyby se nebáli zákonů.“

„Hospodine! Co to, můj milý, povídáš?“ zvolala Nastěnka a přistoupivši ke Kalinoviči, položila mu ruku na rameno. „Proč jsi tak rozrušen? Poslechni ... modlíváš se?“ dodala šeptem.

„Modlívám!“ s povzdechem odpověděl Kalinovič. „Ale jaké podivné je to naše shledání!“ pokračoval, obrátiv k Nastěnce oči; „místo, abychom mluvili spolu slova lásky

a něžnosti, rozkládáme tu, Bůh ví o čem... Bývalo to kdy mezi námi?“

„Ano; ale což? Nemáme se proto o nic méně rádi.“

„Já ještě víc než tenkrát!“ pravil Kalinovič.

„A já snad ne víc?“ chopila se slova Nastěnka a políbila jej.

Vešli kapitán a Michějič. Nastěnka sedla si na původní své místo. Nějakou chvíli potrvalo mlčení.

„Nuž, s Bohem,“ pravil pojednou vice-gubernátor, vstávaje.

„Kam spěcháš?“ otázala se Nastěnka.

„Domů,“ odpověděl Kalinovič. „Začínám nyní věřit předtuchám, a právě teď, vysvětli si mi to jak chceš,“ pokračoval bera se za hlavu, „ale právě nyní jakoby mě kleštěmi přiskřipnul jakýsi nepochopitelný strach; takže jasně cítím... takořka vidím před sebou, že právě v této chvíli tam, kdesi na nebesích po vůli tajemného osudu, zvrací se celý můj život: zda k dobrému či zlému — nevím, ale musí to být strašný převrat... strašný.“

„Ta předtucha je zcela pochopitelna,“ namítla Nastěnka. „Setkal jsi se se mnou a musí ovšem dojít k převratu.“

„Ne, to není to! S Bohem!... S Bohem, Flegonte Michajlyči,“ pravil Kalinovič a odešel. Nastěnka jaksi znepokojena a smutna, vyprovázela jej do předsíně. Kapitán přikročil, aby mu posvítil, Michějič, když mu byl pomohl do kožichu a od Flegonta Michajlyče přijal svíčku, provázel vice-gubernátora až k ekypáži. „Neuhoďte se tady, vaše prevoschoditělstvo, Bože vás chraň!“ varoval jej, letmo podpíraje jeho rámě a přiraziv za ním dvířka kočáru dodal, šoupnuv v blátě nožkou: „Dobrou noc přeji vašemu prevoschoditělstvu!“

„Děkuji!“ laskavým hlasem pravil Kalinovič a odejel.

Když přijel domů, předtucha jeho ukázala se býti spravedlivou. Na slabě ozářených schodech zavadil nohou o cosi bílého.

„Co je to tady?“ otázal se lokaje, který mu vyšel vstříc.

„Krabice... milostpanina,“ odpovídal tento nejistým hlasem.

„Co tu dělá?“

Lokaj byl ještě ve větších rozpacích.

„Milostpaní ráčila odejet a protože se krabice už do kočáru nevešla, zůstala tu.“

„Jak, odejela, kam?“ ptal se Kalinovič a šel po schodech dál.

„Na cestu, bezpochyby po poště. Psaní tam leží na vašem stole,“ odpověděl lokaj úplně už bílý.

Vice-gubernátor se konečně zastavil a hleděl mu nějaký čas do tváře.

„Hm!“ zasténal skoro a nabíraje dechu, vešel do svého kabinetu. Tam skutečně na stole leželo psaní od Políny Psala:

„Poslední Váš skutek dává mi právo, vyhověti dávnému svému přání a rozejíti se s Vámi. Napadne-li Vás pronásledovati mě a budete-li chtít mocí mě donutit k tomu, abych žila s Vámi, obrátím se na úřady a budu od nich žádat záštity proti Vám.“

Ze všeho bylo patrno, že Kalinovič na ránu s této strany nijak nebyl připraven. Udiven, rozvzteklen a současně polekán myšlénkou na lidské řeči a jinými představami, v první chvíli jakoby přišel o všechnu svou duchapřítomnost. Nevěda, co si hned počít, křečovitě zazvonil.

Vběhnul lokaj.

„Jdi a řekni kočímu, aby jel ihned tam, kde pán právě byl, a tam ať odevzdá tento lístek!“ pravil podávaje mu útržek papíru, na kterém napsal několik slov.

Lokaj odešel.

„Počkej!“ křiknul vice-gubernátor. „Poslat žandarma k policejnímu řediteli a nakázat mu mým jménem, aby ihned odejel do věznice a prohlédnul ji, je-li všechno v pořádku a ihned mi o tom podal zprávu.“ Když byl vydal tento rozkaz, zatřásl hlavou, jakoby sobě dodati chtěl bo-

drosti a vešel do ložnice Políniny. Šatník, ve kterém obyčejně uschovány byly různé věci a peníze, byl nezamčen a úplně prázden. Kalinovič se ušklíbnul a vrátil se do svého kabinetu. Zde sklesnuv do křesla, s jakýmsi bezsmyslným výrazem v tváři setrval až do té chvíle, kdy s rozrušenou tváří vešla Nastěnka; to pro ni poslal kočár.

„Gratulujte mi: jsem nyní člověk úplně svobodný... rozvedený manžel!“ pravil jí vice-gubernátor na uvítanou ihned, jakmile se objevila.

„Co se to stalo, řekni mně, prosím tě?“ pravila, sedajíc, ale neodkládajíc ani salupu ani klobouku.

„Nic!... Komplot... spiknutí umluvené proti mně. Ne nadarmo jsem ji zastal u něho... Odtud to všechno... Celá galerie, myslím, podkopů a min vedena je teď pode mne, aby mě to rázem roztrhlo... Uvidíme... uvidíme...,“ pravil jaksi podivně, krče rameny.

Nastěnka se strachem pohlížela na něho. V sále zařinčivší šavle dala znamení, že přišel policejní ředitel. Kalinovič vyšel k němu.

„Nuže?“ otázal se nedočkavě.

„Všechno je v nejlepším pořádku,“ odpověděl policejní ředitel.

„Arrestant kníže Ivan Ramenskij?“

„Je na svém místě. Nyní spí.“

Kalinovič chvíli přemýšlel.

„Protože nebude voděn k výslechu, zabední se jeho komůrka úplně a jídlo podávat se mu bude okýnkem,“ pravil přísně velitelským hlasem.

Policejní komisař byl už člověk zvyklý a povahou svou náchylný k všemožným hrubým prostředkům; ale když slyšel tento rozkaz, ocitnul se poněkud na rozpacích.

„Bude vydán od vašeho vysokorodí písemný rozkaz?“ otázal se.

„Bude!“ odpověděl vice-gubernátor.

Policejní ředitel se poroučel. Nastěnka slyšela tuto rozmluvu, chvějíc se na celém těle.

„Můj milý, co to míníš dělat?“ otázala se, když Kalinovič vešel do kabinetu.

„I nic! Chci jen pevněji je uzavřít, sic se mně — všichni rozutíkají!“ odpověděl s hysterickým chechtem, spouštěje se opět do křesla. „Jich je mnoho — já jsem sám,“ pravil, zatím co v tváři se mu škubal kdejaký sval.

„Jakže, jsi sám, když jsem já při tobě?“ pravila Naštěnka, přistupujíc k němu.

„Ano, ty mně musíš být ženou... přílelem... sestrou... a nechť o tom vědí všichni — ano! Neopouštěj mne, moje milá,“ dodal vice-gubernator a jak malé děťátko zalkav, sklonil na Naštěnčina prsa hlavu.

Ovila jej rukama a jala se jej líbat na témě, čelo i oči a upřímné tyto něžnosti, zdálo se, upokojily poněkud Kalinoviče. Posadiv Naštěnku nedaleka od sebe, jal se ihned psát a pracovat celou téměř noc.

Druhého dne byla jím do Petrohradu vypravena štafeta a hromada psaní. Ze všeho bylo patrno, že se čehosi silně obával a hleděl tomu všemožným způsobem zabrániti.

XII.

Rozumy v gubernii jitřily se zatím dále. Hlavně tři body sloužily za východisko přítomného hnutí. V popředí ovšem stálo jmenování nového gubernátora; za správce tohoto úřadu skutečně potvrzen Kalinovič a zároveň povýšen na skutečného státního radu.

Druhým takovým bodem byl nenadálý a rychlý odjezd nové paní gubernátorové. Jak a proč odjela? ptali se mnozí ne bez podivení. Ale Kalinovič v hovoru s několika osobnostmi vysvětlil vše úplně uspokojujícím způsobem, tvrdě, že už dávno se chystal odejet s rodinou do Petrohradu, nyní však, když mu svěřen byl takový úřad, nemůže nic podobného podniknout, a proto pustil ženu samotnu. Třetí bod převyšoval všechno očekávání, všechnu míru trpělivosti — a to bylo officielní představení se všech činovníků novému

gubernátoru. Hned následujícího dne, kdy došel dekret o jeho jmenování, oznámil policejní ředitel všem gubernským i okresním úřadům, aby členové jejich zároveň se sekretáři 12. března v jedenáct hodin dopoledne se dostavili představit se náčelníku gubernie. Vyhláška ta, jak bývá, vyvolala jistý rozruch. Autoru je na příklad bezpečně známo, že krajský soudí Bobkov, který už po několik let měl ve zvyku pít před obědem po osmi a před večeří po deseti kalíšcích vodky, po celé dva dny před tím nepožil ani kapičky, aby představený gubernie necítil z něho tohoto nelibě páchnoucího nápoje. Hlava obce jako před nějakým tajemným obřadem, den před tím přistřihoval si poněkud bradu, šel do lázně a v den představení strašně se napomádil. Pomocník poštmistrův nejméně ode dvou do pěti hodin chodil po krámech, vybíraje si nový klobouk a kord; nic neodpovídalo jeho přání. Porodní babka Ernestina, když zaslechla, jaký je nový gubernátor přísný, v nejhroznějším rozechvění sjížděla město a prosila kdekoho, aby jí řekl, musí-li se také představit čili nic, protože také slouží, třeba je dámou.

Konečně dvanáctého už před desátou hodinou z rána celá téměř ulice před podjezdem gubernátora zastavena byla ekypážemi nejrozmanitějších façon, od nestvůrné drožky soudce Bobkova až po překrásný kočár na ležatých vzpruhách rady potravního oddělení. Mladounká žena činovníka soukromých záležitostí spolu s mladounkou paní prokurátorovou jen jakoby se projížděly, několikrát už přejely nábřežím, aby aspoň do oken nakoukly a zahlédly, co se bude dít v bytě gubernátorově; tam ve velkém sále skutečně shromážděni byli všichni činovníci, od deváté třídy do páté, činovníci povětšině plní jako želvy a vystrkujíce poněkud nahrbené svoje šíje z neforemných, třebas zlatem vyšitých límců. Kabinetu nejblíže stála gubernská správa, uzavřená sekretářem Ekzarchatovem, který, jak se zdálo, ze všech zde přítomných byl nejklidnější. Předseda účetní komory, drže v rukou generálský svůj klobouk a chodě kolem řady svých poddaných namáhal se patrně, aby se zdál ve-

selým, posměvačným, ba i trochu svobodomyslným; ale jakým zrádcem byla pro něho jeho vlastní tvář! Stavební komisse byla nejnápadnější svým štábním důstojníkem, který dle výroku posměváčka Kozleněva, původně byl určen pro budku silničního hlídače, ale pak, když se vidělo, že se tam vyjímá příliš nemotorně, dosadili jej v nynější jeho povolání. Vedle něho stojící gubernský architekt byl jako ve vodě rozpuštěn. Už o tři tisíce méně dostalo se do jeho kapsy, když byl Kalinovič ještě jen vice-gubernátorem, nyní už docela k ničemu nepřijde. Správce erárních důchodů, aby činovníky představil pokud možno v nejúplnějším počtu, přihnal i tři okresní starosty; ale jednomu z nich boty tolik smrděly vorvaní,*) že byli nuceni jej vyhnati. Poštovní úřad spříbuzněný s ředitelem gymnasia stál v jedné skupině s ministerstvem národní osvěty. Když se tak všechny úřady seřadily, Kalinovič nedal na sebe dlouho čekat: vyšel v plné gubernátorské uniformě, nijak se však nevypínal, naopak velice prostě všem se poklonil a stanul uprostřed sálu, tak že všichni skoro viděli mu do tváře.

„Dle nařízení vlády, pánové, jsem jmenován náčelníkem zdejší gubernie," začal mluviti rychle a sklopil při tom oči, „karakter mého úřadování je vám poněkud znám z mých skutků jako vice-gubernátora a pak jako prozatímního správce gubernie. Ke všemu tomu mně zbývá přičiniti leda několik jen slov. Všichni, koho mám čest zde viděti, všichni jsme činovníky a proto přetvařovat se navzájem nemáme proč. Každý z nás konečně chápe, že jediným vodítkem každého spořádaného činovníka musí býti zákon, jeho přímý zdravý smysl a konečně naprostá hotovost konati dobro. Žádných jiných pohnutek ve svém jednání mít nesmí; ale kdo by nepřisvědčil mým slovům, když pravím, že ve skutečnosti daleko tomu tak nebývá...? Nemluvím už o policejních úřadech, které jak vím, dovolují sobě i falešné jednání u přelíčení, úmyslnou zdlouhavost při vyšetřování a vůbec do nebe volající nedbalost, zaviněnou neznalostí

*) t. j. vorvaním tukem.

věci, lenivostí a opilstvím; ale jelikož všechno je přímo podřízeno mně, proto pravím už předem, že všechno to budu pronásledovat s největší přísností a vůči každému přestupku jednati budu beze všeho milosrdenství.“

Při těchto slovech Kalinoviče mimoděk všichni pohlédli na policejního ředitele; ten však, jako člověk tomu všemu zvyklý už, kdyby jediným byl mrknul okem.

„Ale mimo tyto zvláštní případy,“ pokračoval gubernátor, nepozdvihuje očí „užívá se, možno-li se tak vyjádřit, ustálených a už jakoby uzákoněných zlozvyků, které nemají v zápětí žádných obžalob, a proto nedochází o nich téměř žádných zpráv. Na příklad, když jest třeba jeti v záležitostech úředních, často se mi naskytla příležitost, viděti neobyčejně špatné koně ... Když jsem se ptal, proč to? majitelé pošt řekli mi otevřeně, že si pomoci nemohou, poněvadž místnímu poštovnímu představenstvu platiti musí po 15 rublech z páru.“

Gubernský poštmistr zblednul a přehlédnul se se svým švakrem, ředitelem gymnasia.

„Když jsem za mlada pobýval v okresních městečkách slýchal jsem jako o něčem zcela přirozeném, že na berních úřadech vybírají se jakési groše z každého passu, od mužíků že se vybírají peníze na mytí podlahy, kterou prý velice vždycky pošlapou a konečně že je nutí, aby sbírali peníze na olej do lampy před svatými obrazy.“

Po tvářích všech úřadů mimo berní úřad přeběhnul úsměv.

„Při odvodech byl jsem rovněž smutným svědkem toho, jak tato už i tak těžká povinnost nižších našich tříd stává se jakousi senosečí, svátkem pro okresní starosty, okružní představené, odvodní komissi a zvláště doktory!“ pravil gubernátor a jak si všichni všimli, při tom přísně pohlédnul na křivokrčku inspektora zdravotní správy, který všechen se jaksi zježil, doznávaje v duši sám, že při odvodech pro zisk skutečně si počínal ne jako člověk, ale ďábel sám.

Dosti zajímavá byla v tu chvíli figura okresního jednoho starosty: jak zaslechnul, že se mluví o rekrutýrce,

ihned se vypial celým svým tělem a úpěnlivým výrazem svých očí, plačtivým zkřivením nosu a úst jakoby pravil: ‚Já o ničem vědět nechci... Všechno se dělo na rozkaz úřadů.‘

„Všechny ty zlozvyky,“ pokračoval gubernátor, vzpřimuje se konečně v celé své postavě a zvedaje hlavu, „nejsou celkem ještě tak velké, jako pletichy pánů činovníků s nejrůznějšími dodavateli, zprostředkovateli, kteří — dodávají-li úřadu kořalku, chléb, najímají-li nějakou práci, při stanovení ceny na trhu vždycky musí míti na zřeteli předně osobnosti, které obchod uzavírají, pak vyrábitele a konečně ty, kteří hotové dílo přejímají.“

Při těch slovech Kalinovič na okamžik se pozastavil. V sále zavládlo naprosté mlčení. Všichni patrně byly hluboce uraženi.

„Ze všeho toho, co jsem právě uvedl, snad ani stý díl v této gubernii neexistuje; ale kdyby i něco takového zde se vyskytlo, pak my všichni představení budeme ovšem považovati za svatou svou povinnost vyhubiti a zničiti to všeckno až do kořene,“ dodal víc jízlivým než upřímným tónem a pokloniv se na všechny strany, rychle odešel do svého kabinetu.

Mlčení potrvalo ještě nějakou chvíli.

„Co to má znamenat?“ první promluvil předseda účetní komory.

„Všichni dostali co proto... všem nadal...“ podotknul správce erárních důchodů.

„Nedá si pokoj ten člověk, nedá!“ v zamyšlení opakoval po sobě štábní důstojník stavební komisse.

Poštmistr s ředitelem gymnasia něžně si pohlíželi navzájem do očí. Gubernská správa ze všech až dosud nejzvyklejší výstředností svého vice-gubernátora, rozešla se domů první a za ní šli ostatní.

„Co to má znamenat?“ opakoval předseda účetní komory, sestupuje se schodou a tu hned na místě šeptem smlouvaje se s vynikajícími osobnostmi, aby se sjeli a pohovořili si trochu o tomto případě.

*

„Bylo by záhodno, ovšem!“ přisvědčili tito a ještě téhož večera sešlo se u něho asi deset lidí; aby se nikdo nedověděl o jejich schůzi, zasedli schválně v pracovním kabinetu při zavřených okenicích, ba i spuštěných rolletách.

Ze všech nejvíce horlil sám domácí.

„Já, vaše prevoschoditělstvo,“ pravil gubernskému maršálkovi, pro soudní vyšetřování s knížetem, zapřisáhlému nepříteli Kalinoviče: „jsem starší než on věkem, službou, konečně i hodností, protože až do včerejška byl pouhým novopečeným skutečným státním radou, kdežto já jsem general-majorem našeho pána, císaře; jako náčelníku gubernie vždycky a všude mu postoupím první místo; ale pakli tak veřejně, před celým shromážděním řekne, že jsme všichni úplatkáři, toho snést nemohu.“

Gubernský maršálek pokynutím hlavy přisvědčil.

„Jaké má k tomu právo?“ připletl se do hovoru mladý prokurátor; „byl jsem se senátory na revisi v několika guberniích, bývají posýláni s mocí největší, ale ani ti neutiskovali tak činovníky jako on.“

„Potká si na ulici hubeného poštovního koně — a tím jsem vinen já!“ dodal gubernský poštmistr.

K této rozmluvě přijel inženýrský plukovník zároveň s Papuškinem.

„Přivezl jsem k vám Michajla Trofimyče... Byl nedávno v Pitěru a ledaccos tam zaslechnul o novém našem náčelníku,“ pravil, ukazuje na podnikatele.

„Prosím vás, povězte nám něco!“ začal domácí přímo, „jak mu rozumí tam? Je to blázen, hlupák nebo je to už tak velice rozumný člověk, že my sami mu rozumět nemůžeme?“

„Ah jak mu rozumějí!“ hrubě odpověděl Miška Papuškin a neohlížeje se na to, že jest v generálově domě, bez okolku spustil se do křesla: „Tak mu rozumějí, že má velikou moc. Já na ně tak a tak, třebas jen o našich jsem podnicích se zmínil... a taky jsem mluvil s někým tam nahoře... ‚Což,‘ povídám, ‚pánové, třebas kontribuci si od

nás berte, jen nás aspoň zbavte toho člověka.' ‚Ne,' řekli mně, ‚Michajlo Trofimyči, toho ani od nás nežádej, raději se s ním srovnejte ... My zde děláme jen to, co on sám chce!'"

„Což považují ho tam za člověka tak velice schopného, geniálního, či co?" otázal se gubernský maršálek.

„Bůh to ví, pánové, jak, proč a zač toho jednoho člověka povyšují nad námi? Ze všeho nejpravděpodobnější se zdá, že velice dobrou rekomandaci mu dělá Chovanskij svými dopisy a také se tam povídá, že zásluhou své ženy se drží. Je tam spřízněná s jistou paní a ta u ministerstva je ve veliké přízni. Ďas je vem. Mnoho toho nažvanili ... Nic jiného jsem si z toho nevybral, ale moc toho žvanili."

„Je tomu tak," promluvil gubernský maršálek, přemýšleje. „Proto teď poslal svou ženu do Petrohradu, aby uzel ještě pevněji zadrhla."

„Možná," s povzdechem dodal domácí. „V každém případě, pánové," řekl na adresu četnického štábního důstojníka, „myslím, že je třeba, abyste se mnou i vy, Fedore Iványči, a ovšem i vy, vaše prevoschoditělstvo, a konečně i vy, Rafaile Nihiliči," pravil, obraceje se ke gubernskému poštmistrovi, „abychom všichni podali zprávu svému představenstvu, jak jsme byli přijati, prositi je musíme za ochranu — protože teď zatím jen mluví, ale pak bude i jednat a každá služba pod ním bude pak nemožná!"

S tím souhlasili téměř všichni. Jediný pouze Miška Papuškin jaksi surově pohlédnul na maršálka.

„Proč by byla služba nemožná? Nesmysl! ... Dá se sloužit!" pravil.

„Inu nedá," namítnul tento rozzloben. „Ty proto tak mluvíš, milý brachu, že nevíš, neznáš, co to služba je!"

„Dá se sloužit!" opakoval neústupně Michajlo Trofimov. „U nás na venkově vymyslili na to lidé takovouhle povídačku, poslyšte!"

„My na tvé povídačky nemáme teď kdy, Michajlo Trofimyči," poznamenal inženýrský štábní důstojník.

„I jen počkej, poshov — nemáš na povídačky kdy!“ přerušil jej Papuškin, „jen ty povídačku vyslechni, když tě učí rozumu. Tak se vám, drahouškové moji, jednalo o takovou věc!...“ pokračoval, hladě si kníry a bradu: „Jednou za starých, prastarých časů... žil ve vsi lakotný jeden mužík — když na mlatě obilí mlátí, jen aby nepřišel ani o jedno zrnéčko; ale vedle ostatního svého jmění měl i stádo ovec... Slyší jednou, že v německých zemích stříhají s ovcí srst a z té že mají veliký užitek. Náš junák nebyl hloupý, rovnou cestou do pole a rázem povalil a střihat začal hned tu, hned zas jinou ovci; a ty důry, z hlouposti, z nezvyklosti začly hned kopat a vyhazovat... a tu ovšem těžká byla práce. Některou při tom znenadání ze zlosti udeřil a pichnul nůžkami do boku... a tak vyskočí od něho milá ovečka, srst má ostřihanou a boky potlučeny... Lekly se naše ovce... co dělat, šly ke kozlovi pro radu. „Ach, vy důry, důry!“ pravil! „jen pokojně ležte — a dost! nechať se potěší, nechť si vás ostříhá: sám přestane, až si ruce zmozolí, a vám zatím vlnka pomalu zas naroste a aspoň si boky uchováte celé, nepotlučené!“ A tu, páni generálové a plukovníci, bych i vám radil, abyste v tomto svém případě poslechli poučení kozla. Nekopejte — nechť se potěší, nechť si zastříhá! Jak se říká: jednomu i u kaše je smutno... Unaví se! Věřte mi, co vám tu povídám.“

Když Michajlo Trofimov dopověděl svou povídačku, musili se všichni usmát.

„Pěkná povídka!“ pravil gubernský maršálek.

„Pěkná!“ opáčil po něm podnikatel a brzy, nemotorně se ukloniv, odejel.

XIII.

Jakoby sama moudrost tentokrát věštila ústy Papuškina. Jak to předpověděl, tak se i v gubernii dělo. Všichni téměř činovníci i ti, co byli, i ti, co nebyli při této poradě, řekli si v duchu: „Ďas ho vem! nech se potěší a nech si

stříhá... vlnky máme v sásobě zatím dost a jednou, třebas ne tak brzy, přece jen začne zas podrůstat!" Kalinovič také jakoby jednal dle povídky Papuškinovy. Jako ovce povalil a stříhat začal činovníka po činovníku. První ovšem byl zničen ředitel kanceláře a na jeho místo byl dosazen Ekzarchatov. Pak hrom udeřil do správy erárního jmění, odkud k návrhu náčelníka gubernie odstraněn byl správce a za okresní přednosty jmenováni byli jiní lidé. Policie od posledního čtvrtního až do strážníka byla celá obsazena novými silami. Červenonosému policejnímu řediteli hrozil prý tentýž osud. Ke všemu očekávána byla ještě gubernská revise. Ispravníkové z újezdu ani nevyjížděli, vytloukali nedoplatky a lid honili na silnici, aby přivedli vše do nejlepšího pořádku. Komissaři po okresních městečkách pomocí nadávek, hůlek, ba i na svůj vlastní náklad dláždili chodníky, barvili ohrady. V komorách, u soudu, v městských radách, u magistrátů sekretáři celé dny a noci vysedávali v kancelářích a psali!

Zatím co takto úřadní činnost bylo rozlita po všech soudních a administrativních arteriích, šířily se společností dosti podivné zprávy: Saška Kozleněv jako známý divadelník, zpravený o všech zákulisních tajemstvích, první začal jezditi po městě a tlachal, že nový gubernátor — ten ideál činovnické zachovalosti — ihned, jakmile odjela jeho žena, naklonil si herečku Minajevovou a tráví s ní všechny večery. Tato okolnost osvědčila se do té míry významnou, že dvě dámy z nejvznešenějších kruhů uznaly za hodno, vykonati Nastěnce návštěvu, která jim ovšem oplacena nebyla. Směle ujišťuje čtenáře o hodnověrnosti tohoto fakta, nikdy se neopovážím uvésti dámy tyto jmenem, poněvadž, kdo zná povinnost a choulostivost gubernských názorů o mravnosti, pochopí celou tu ohromnost ústupku, kterého byly v tomto případě schopny tyto dámy. Mezi jiným může skutek jejich sloužiti za důkaz, k jaké oběti se dovedou odhodlat ženy našeho věku ve prospěch svých mužů v úřadech. Gubernátor zatím, jakoby na jevo chtěl dáti celou svou bezohlednost vůči obecenstvu, prováděl už hotová *bláznovství.*

Často za bílého dne přímo z kanceláří jel k Nastěnce do bytu, kde, jak všichni viděli, ekypáž jeho stála u vrat až do pozdní noci; viděli pak, jak Nastěnka občas dojížděla k němu v jeho kočáře s nezastřenými dokonce okny a konečně tak se zapomněl, že jednou, za nejživější promenády na boulevardu, jel s ní v otevřeném faëtonu.

Mladounká prokurátorová a mladounká žena činovníka soukromých záležitostí, procházejíce se jako obyčejně spolu, všimly si toho první a zahořely studem; ale žena předsedy účetní komory, jevící kdysi takový nepokoj vůči pensionování někdejšího náčelníka gubernie, tentokrát už s jakousi zuřivostí vyběhla ze zahrady, sedla do kočárku a dala se vézti hned za gubernátorskou ekypáží.

Před jejíma očima Kalinovič dojel ke svému zápraží, sám vystoupil první, hned na to pak, vysadiv Minajevu jako svou ženu, pod paží, zmizel s ní za skleněnými dveřmi. Potom Nastěnka zcela po domácku vyběhla na schody, vešla do sálu a sedajíc si nedbale v salónku na divan, pravila: „Och, jak jsem unavena ... trochu horko je mně.“ Kalinovič usednul a hleděl na ni s jakousi smutnou vážností. Zde nemohu přejíti mlčením, že viděl-li kdo naši heroinu jako děvčátko, ten by ji nyní ovšem nepoznal – tak zkrásněla. Pro růžové, svěží ženské tvářičky je třicet let obyčejně hotovým skoro neštěstím: růže přecházejí v nachové skvrny, oči se kalí, rysy stávají se stále nechutnějšími. Ale jiný osud potkává ženy s oduševnělými obličeji, pod nimiž se tají duševní krása Duch v tomto věku, cit, jistá náruživost — všechno to tím jasněji a mocněji počíná se v nich obrážeti. K fysiognomiím tohoto druhu náležela jmenovitě tvář Nastěnčina. Oděna byla velice mile. Petrohrad a vkus herečky zdokonalil v tomto ohledu její vychování. V osm hodin sluha na velikém stříbrném podnose přinesl čajový příbor a připravil jej na zvláštním stolku. Nastěnka už jako hospodyně sama přisedla k němu a rozlévala čaj. Z postranních dveří vyšel Flegont Michajlyč. Za ním bez okolků vešel pes Tresor.

„Vítám vás, strýče!“ přívětivě pravil k němu gubernátor.

Kapitán obvyklým svým způsobem se poklonil; sednuv si poněkud opodál, sklopil oči. Právě před několika dny měl s Kalinovičem velice dlouhou rozmluvu v jeho kabinetě, odkud vyšel, když ne zarmoucen, tož aspoň velice rozrušen. Vrátiv se domů, nějak nápadně pomrkával očima.

„Nu, což, strýče, mluvil jste s ním?“ otázala se jej Nastěnka.

„Mluvil,“ odpověděl kapitán.

„Jste už tedy upokojen a pochopil jste, když je ruka v rukávě, že není proč couvat nazpět?“

„Ano.“

„A přesvědčil jste se konečně, že mě ten člověk miluje?“ doložila Nastěnka.

„Ano!“ přisvědčil Flegont Michajlyč a téměř všechny večery pak trávil s Nastěnkou u gubernátora. Při jeho prostých názorech hodnosti gubernátorovy měly pro něho tak veliký význam, že tentýž Kalinovič připadal mu nyní naprosto jiným člověkem: nikdy a v nižádném případě neopovážil se zapomenout, kde a před kým je. Pokud se týče gubernátora, po každém úředním převratě, který prováděl téměř denně, přítomnost dobrých těchto lidí působila asi na jeho duši jako oddech; jakýsi tichý, útěšný cit se v něm rozhostoval. Toho večera byl však nějak nápadně smutný a zasmušilý; až se ho Nastěnka otázati musila, co mu je?

„Nic! Zazvoň, prosím tě, moje milá!“ odpověděl.

Nastěnka trhla zvonkem.

Lokaj vešel.

„Došla už pošta, ne? Pošlete žandarma, aby se přeptal Ekzarchatova.

„Sám jest zde, vaše prevoschoditělstvo,“ odpověděl lokaj.

„Co mi to tedy, mamlasi, neoznámíte? Ať vejde!“ s nepokojem pravil gubernátor. „Co se, Nikolaji Iványči, nedáte oh'ásit . . . co je to za zbytečnou upejpavost!“ uvítal Ekzarchatova.

Ten mu podal celou hromadu balíků. Kalinovič nevrle se jimi probíral a podržel v rukou pouze jednu zásilku, na které bylo napsáno: *do vlastních rukou.* Rozpečetil ji,

pozorně přečetl a rozchechtal se takovým podivným smíchem, že všichni pohlédli na něho s podivením. Nastěnka se jej až lekla.

„Vždycky tě ta proklatá pošta tolik rozčílí!“ pravila.

Kalinovič jí ničeho na to neodpověděl a četl listinu znovu.

„Ještě na troje udání žádají vysvětlení!“ s křečovitým úsměškem obrátil se konečně k Ekzarchatovu, podávaje mu listinu, „teď poslali už hotové dotazníky. Jako zločince nebo nějakého obžalovaného mě vyslýchají.“

Ekzarchatov nevěděl, má-li si listinu přečíst čili nic.

„Jen do ní nahlédněte, přečtěte si to! Nechci se tím tajit, ani za to se stydět...“ pravil Kalinovič a opět se zachechtal.

Nastěnka starostlivě pohlížela na n ho. Velice dobře viděla, že jím lomcuje hrozný vztek.

„Nechci se tím tajit a ani se nebudu za to stydět!“ opakoval gubernátor a obrátil se ihned na to k Ekzarchatovu. „Poslyšte!“ zvolal, „nechcete, dokud je ještě čas, nynější svou službu zaměniti místem nějakého městského komissaře nebo ispravníka, nebo konečně okresního starosty?... Svým vlivem mohl bych to ještě nyní prosadit.“

Návrh ten patrně podivil a urazil Ekzarchatova.

„Což se k nynějšímu svému úřadu nehodím?“ pravil.

„Ó, Bože můj! Kdo vám to povídá!“ zvolal Kalinovič, „ale já mohu být přesazen; přijede jiný, který vás vypíchá a vy zůstanete bez sousta chleba.“

Ekzarchatov se vzpřímil, zdvihnul sklopenou svou hlavu a vůbec si dodati hleděl vzezření pokud možno nejvážnějšího.

„Já, Jakove Vasiljiči, pokud sám sobě rozumím, slouží ne osobám, ale věci... proč bych se toho bál!“ pravil Kalinovič se zachechtal.

„Ne osobám! Chce věci být na prospěch v úřadě! Pane, tak u nás sloužit se nemůže!“ zvolal, vstal se svého místa a jízlivě se usmívaje, začal přecházeti po pokoji. Výraz jeho tváře byl takový, že z přítomných neodvážil se promluviti s ním nikdo.

„Buďte tak laskav, prosím vás," obrátil se konečně na Ekzarchatova, „napište do zítřka odpověď. Ptají se tam, na jakém základě byl kníže zatčen a proč je nyní vyslýchán s opominutím zástupce šlechty. Pište, že policejní vláda každého člověka, který se dopustil zločinu, má právo sama o své vůli zatknout, poněvadž, než by sehnala zástupce, všichni zločinci by se jí rozutekli. To je snad jasné a pochopitelné? A že při výslechu není zástupce šlechty, pište, že nikde a nižádným zákonem vyšetřujícímu soudci není uloženo vyslýchati písma znalého šlechtice v přítomnosti jakýchkoli zástupců, a že nemohu tedy v tomto ohledu vymýšleti nějaké nové řády. Pokud se týče pachtu kořalečního nálevu, odpovězte, že jsem žádal na něm jistý poplatek ve prospěch města a shledávám takové jednání se své strany za úplně zákonné, poněvadž tak vracím obecenstvu aspoň stý díl z těch ohromných výdělků, které má pachtýř z lidu — tak i pište, týmiž slovy."

„Jen aby se neurazili těmi výrazy," poznamenal Ekzarchatov.

„A já nemám být uražen? Oni mne neurazili, když, pokud se služby týče, necítím na sobě viny ani za tohle?" zvolal gubernátor, chytaje se za hlavu a ihned na to s patrným sebezapřením nutil se mluviti opět klidněji. „Na otázku, týkající se zahajovací řeči, vypište ji celou, všechno, nač si vzpomenete, od slova k slovu i to, co jsem mluvil o úplatkářích; a zapomněl-li jste něco, sám to doplním a přidám; mám všechno dosud v paměti. Nemluvil jsem tenkrát s patra. A nyní tedy na shledanou... Jděte a dejte se do toho."

Ekzarchator, sklopiv hlavu, odešel.

„Řekni mně, prosím tě, z čeho a odkud ti všechny ty nepříjemnosti vznikly? Přece jsi před tím také v úřadě působil a jednal, a ještě tě za to povýšili, teď najednou..."

Kalinovič pohlédnul na ni s odporem a posměškem.

„Za to, že jsem neměl štěstí, abych vyhověl své manželce Políně Alexandrovně. Cha, cha, cha! A já už konečně nemám, proč bych se s ní tahal. Mám tu v krabičce všeho všudy padesát tisíc, které mně vyplatili za ženitbu a kterých

se ovšem nevzdám, poněvadž přece jen jsou vydobyty mojí krví a jsou moje poslední; a ona sama, díky Bohu nebeskému, přece má ještě tisíc duší a sta tisíce peněz. Prát se s ní taky nemusím.“

„Odejel prý s ní Mediokritskij — ale proč?“ otázala se Nastěnka.

„Ano, ničema Mediokritskij ... to je nyní hlavní její důvěrník. Téměř každý týden dává různým pánům u Duseaua obědy, jen aby mě mohl nějak poškodit a knížeti polepšit; mezi jiným píše tu jednomu darebákovi, svému příbuznému, někdejšímu řediteli kanceláří, že pomůže-li jim Bůh mě zničit, najisto sem přijede v hodnosti staršího rady gubernské správy!“

Po těchto slovech gubernátor opět se zachechtal.

„Jak by tě mohli zničit?“ otázala se Nastěnka.

Kalinovič pokrčil rameny.

„Myslím,“ začal ironickým tónem, „s ohledem na mé zásluhy, omezí se na poprvé pouze na to, že mě zastrčí na nějakou malounkou nešlechtickou gubernii s patřičnou důtkou, abych se jak v služebním, tak v mravním ohledě polepšil, *neboť*, jak mně odtamtud psali, jsou prý tam pobouřeni mým jednáním netoliko jako činovníka, ale i jako člověka neklidné povahy a beze všech humanních zásad... Cha, cha, cha!“

„Ale proč bys se tak znepokojoval? Nech si tě pošlou kam chtějí! Bude nám spolu všude veselo!“ namítla Nastěnka.

Kalinovič z hluboka povzdychnul.

„Ne!“ začal, „to je potupa, veliká potupa! Potupa je to pro mě, který, jak víš, deset let obětoval úřadu duši svou i srdce... Konečně líto mi je i věci samé, která, ať si mluví, co chtějí, málo obrací se k lepšímu.“

Brzy po malé této scéně i obecenstvo začalo tušit, že vítr zadul jaksi z jiné strany. Začátek byl učiněn tím, že v záležitosti knížete byla pojednou z Petrohradu vyslána zvláštní komisse za předsednictví státního rady Opjonkina. Nebylo třeba žádné fantasie, aby se v tom neviděl štulec gubernátoru; a to tím spíše, že komisse zahájila svoje še-

tření tím, že ihned dala propustiti knížete Ivana z vězení proti rukojmí jeho vlastní dcery. Této okolnosti byla společnost velice ráda a všichni, kdo jen trochu méně záviseli služebně od gubernátora, jeli ihned následujícího dne ke knížeti s gratulací. Ale ten byl tak opatrný, že se vymluvil na churavost, poděkoval všem prostřednictvím své dcery za jejich účastenství, ale nepředpustil z nich nikoho. Při projednávání pře zatím starý poštmistr podpisem musil se zavázat, že z města nikam nevyjede, a ujal se ihned zase svého úřadu. Ďáček rytec byl rovněž propuštěn jako člověk úplně nezávadný. I nevolnický sluha knížete i kantonista, jak se vyslovil písař gubernské správy, komandovaný za zapisovatele komisse, i ty osobnosti nyní ve vazbě ponechány jen pro odporující sobě výpovědi, druhý pak ještě pro přestupky spáchané jím při jiných příležitostech; slovem, celé rozepři očividně dán byl pojednou jiný směr ... Jeden z členů komisse, mladý ještě, výborně vzdělaný a patrně upřímnější člověk než ostatní probleptl se o tom dokonce veřejně.

„Váš gubernátor, pánové, je vůbec podivný člověk; ale v záležitosti knížete počínal si jako učiněný blázen!“ pravil nejméně celému stu osob které jemu v odpověď dvojsmyslně se usmály, ale ničeho na to neodpověděly; jediný jen tlustý magistr, sedící u docela jiného stolku, naslouchaje slovům mladého toho člověka, dosti směle se obrátil na něho a otázal se:

„A proč by tu byl jednal gubernátor jako blázen?“

Mladý muž pokrčil rameny a začal mu vše dopodrobna dokazovat.

„Předně,“ pravil, „gubernátor dal šlechtice do vězení zavřít tenkrát, kdy kníže vůbec žádného přestupku se ještě nedopustil.“

„Jak se nedopustil?“ úporně namítnul magistr, „zločin byl spáchán tenkrát, kdy kníže vystavil falešné upsání — tenkrát byl spáchán zločin.“

„Nic takového nebylo,“ pokračoval mladý muž dosavadním věcným svým tónem, „trestní skutek v tomto pří-

padě mohl by teprv tenkrát býti považován za dokonaný, kdyby smlouva zabezpečená tímto upsáním nebyla dodržena: pak by byl musil erár podniknouti další práce na účet upsáním zabezpečených peněz, kterých ve skutečnosti nebylo a tenkrát, poněvadž by se bylo jednalo o faktické zlo, byl by spáchán zločin.“

„A kdyby s pomocí boží na základě falešného tohoto dokumentu byl práci dostal a šťastně ji dokončil, to by pak z toho nebylo nic?“ namítnul magistr.

„Já myslím, že nic!“ pravil mladý muž přiveden poněkud do rozpaků touto poznámkou.

„Já sám také myslím, že nic!“ pravil magistr s patrným už posměškem.

„A k tomu vám také gratuluji,“ odpověděl mu rovněž s úsměškem mladý muž a ihned se obrátil k ostatním svým posluchačům. „A kromě těchto theoretických námitek,“ pokračoval, „všimněte si, jak vypadají fakta sama. Gubernátor tvrdí, že knížetem Ramenským bylo vystaveno falešné upsání. Kníže praví, že jím vystaveno bylo upsání ne falešné, ale na jmění skutečně existující, na jmění n—ského poštmistra, kterému před rokem od civilního soudu skutečně taková listina vydána byla. Stavební komisse se vyjádřila, že po tak dlouhém čase už se nepamatuje, jakého druhu upsání k nahlédnutí předloženo jim bylo. Podpis knížete na žádosti polovina sekretářů uznala za pravý, polovina ne. Jak velké chance jsou zde tedy na pravo i na levo?“

„Podle toho tedy falešné upsání vystavil sám gubernátor?“ namítnul mu magistr.

„Já o ničem nevím,“ odpověděl vyhýbavě mladý muž. „Vy víte, že vyšetřující nemá ani práva vyvozovati o věci nějaký úsudek, aby neplétl a nevázal úsudek soudu. Mluvím pouze o faktech.“

„Jen o faktech!“ opakoval po něm magistr, dívaje se mu do tváře. „A tohle je Šemjakovský*) soud!“ pravil skoro

*) To jest: nespravedlivý, křivý. Narážka na nespravedlivé prý rozsudky Dimitrije Šemjaky. Pozn. red.

nahlas, a hrabaje se nemotorně zpoza stolu, odešel do billardní místnosti.

„Zastává se ho!“ opakoval za ním činovník.

Několik hlav lehkým pokývnutím přisvědčilo jeho myšlénce. Rozmluva ta hned následujícího dne roznesla se ovšem po celém městě.

„Zle bude s gubernátorem, zle!“ téměř jednohlasně rozhodli všichni gubernští diplomaté; jediný jen Papuškin nerad předčasně ustupující od svého přesvědčení, namítnul:

„I nic se mu nebude zle — překoná to!“

„Co překoná? Sám už dostal strach, už dvě neděle nedělá nic ani v kancelářích ani v gubernské správě — dostal strach,“ dokazovali mu.

„Žádný strach nedostal!“ stál na svém Papuškin a poslední jeho slova v nedlouhém na to čase byla dotvrzena.

Vypuknul požár v erárních solních skladištích, která jak už tomu bývá, Bůh ví proč, pojednou chytla; Kalinovič došel k požáru první, koňmo, bez sedla, vypral potom policejního ředitele, zapřisáhnul se, že velitele hasičů pošle mezi vojáky a uchopil se řízení sám. Špatný sbor hasičský za jeho velení jevil pojednou prudkou srdnatost a mladickou sílu; on sám zaprášený, zakoptělý, v sazích, oblitý vodou stál téměř hned v plamenech, takže kůň jeho neustále frkal a vzpíral se na zad. V tu dobu právě od oběda u předsedy účetní komory a proto hodně rozjařen dojel k požáru také státní rada Opjonkin. Pohlédnuv přes brýle na strašnou scénu zkázy, začal ihned křičet na čtvrtníka a přikazoval sboru, aby hadice nepobraceli na tu část domu, kam obráceny byly. Kalinovič pojednou, když zaslechnul, co mluví, obrátil koněm k němu a hlasitě zvolal:

„Pane Opjonkine! já a pan policejní ředitel jsme zde, a proto není potřebí žádných jiných velitelů.“

„Vaše prevoschoditělstvo, já tak poroučím a jednám, abych chránil prospěch eráru,“ rozčiliv se, namítnul zas státní rada.

„Já jsem tu pánem a já jediný jsem povinen chrániti erární prospěch v každém ohledu!“ křičel již Kalinovič, bije

se do prsou. „Pane důstojníku! Zatáhněte kolem požáru řetěz, aby žádný z těch zevlounů neměl sem přístupu, a kdo se prodere dovnitř, toho ihned dejte odvést strážníkem!“ tímže hlasem rozkázal k požáru ustanovenému důstojníku. Ten ihned vydal povel — a řetěz roztáhnul se takřka zrovna před nosem státního rady. Sběhnuvší se k požáru gymnasisté dali se mu do smíchu na plně hrdlo. Opjonkin sezelenal; ale tvářil se, jakoby se smál, sednul do předsedova kočárku a odejel.

Hned následujícího dne po této události komisse přerušila všechno další jednání a odejela do Petrohradu; obecenstvo zůstalo v trapných jakýchsi rozpacích. Čím to všechno skončí — o to se hrozně zajímal kde kdo. Konečně 18. prosince bylo rozřešeno všechno: došla listina takového rázu, že písaři, přednostové odborů a sekretáři gubernské správy jakmile ji přečetli, s vypoulenýma očima a rozpjatýma rukama přisedli hned na svých místech. Sekretář účetní komory seč jen síly stačily, rychle izvoščikem zajel k bývalému předsedovi účetní komory; zastal ho ještě doma. Gubernský maršálek ještě před snídaním, v dvanáct hodin objel celé už téměř město a ve tvářích všech zračila se po většině spokojenost. Gubernský architekt, když se na ulici potkal opět s Papuškinem, z dálky už křičel na něho jakýmsi radostným hlasem:

„Nu tak? Nevyplnilo se, co jste prorokoval, nevyplnilo se!“

„Jak by se nevyplnilo? *Trochu příliš daleko se pustil . . . přes příliš daleko se pustil!*“ odpověděl tentokrát i Papuškin.

V přípise bylo řečeno, že Kalinovič propouští se ze služby a vydává soudu, poněvadž protizákonně jednal, jak ve svém úřadě jako vice-gubernátor, tak i v nynější své hodnosti.

* * *

Vyšed s mým heroem na scénu při prvém jeho vstupu do služby, osobuji si plně právo, rozejíti se s ním při jeho

odchodu na odpočinek . . . Co s ním mám dále dělat? . . . Doba mládí, lásky a jakýchkoliv nových srdečních vztahů dávno už pro něho byla ta tam a úřední činnost, která by byla nyní tak odpovídala jeho věku a která by jej mohla ještě vyzvat k novým zápasům, tu činnost byl nucen opustiti navždycky; jako postřelený orel, přimknuv se k počtu všech nespokojenců, skromně se usadil s Nastěnkou a kapitánem v Moskvě. Z řady jeho nepřátel kníže byl očištěn i ze všeho podezření v trestní své záležitosti, usadil se opět na svém sídle a začal žít zas úplně po někdejším způsobu. Znovuzrození tohoto foenixe vysvětliti se dalo tentokráte velice prostě: domluviv se tajně s Mediokritským, uchopil prý se vlády nad jměním Políny, a to tak, že přišla o všechen svůj kapitál a polovinu svého statku. Všemi opuštěna, všemi oklamána ubohá žena této rány nesnesla; jakmile se otevřely něvské vody, přetrpěla ještě poslední životní nepříjemnost — předsmrtnou agonii, a zhasla. Půl roku po její smrti Kalinovič oženil se s Nastěnkou. Tato událost, zdálo by se, rozvázala pro mne jako romanopisce všechny nitky; přes to přes všechno nemohu po způsobu starých vypravovatelů říci, že by hlavní moji heroové po dlouho trvajících bouřích přistáli konečně v klidném přístavu tichého rodinného života. Ve skutečnosti daleko tomu nebylo tak. Kalinovič zlomen mravně, nemocen tělem odhodlal se k novému sňatku jedině z toho důvodu, že se vůbec už neměl nač spoléhat a že ničeho už od života neočekával. Nastěnka pak, která, zdá se, Kalinoviče měla ráda už jen víc ze vzpomínek, opustila divadlo a stala se skutečnou státní radovou více z vědomí jakési povinnosti. Ona jediná na světě zbyla ještě tomuto člověku a je proto povinna aspoň poněkud polehčiti a osladiti život této rozbité, nicméně přece milé jí síle; a tak jediný jen kapitán začal se zplna těšiti životu, staraje se o hospodářství celého domu a oslovuje svého příbuzného i neteř důsledně vždycky: „vaše prevoschoditělstvo.“

Opravy.

Str. 1. řádek 1. shora místo *městského úřadu* čti *politické správy*.
Str. 7. „ 18 zdola místo *jeho* čti *sluha*.
Str. 56. „ 11. zdola místo *byla* čti *zbyla*.
Str. 59. „ 4. shora místo *pro ne* čti *ne pro*.
Str. 68. „ 16. zdola místo *dva* čti *dvě*.

V ANGLICKÉ KNIHOVNĚ

DOSUD VYŠLO:

ŘADA I.

Sv. 1. **Mark Twain,** *Nápadník z Ameriky.* Humor. román. Za 3 K.
Sv. 2. **Blackmore** R. D., *Lorna Doone-ova.* Romance z Exmooru. K 4·80.
Sv. 3. **Barrie** J. M., *Malý farář.* Román. Za 4 K.
Sv. 4. **Mark Twain,** *Dobrodruž. Toma Sawyera.* Humor. román. K 2·40.
Sv. 5. **Mark Twain,** *Dobrodruž. Frantika Finna.* Humor. román. 4 K.
Sv. 6. **Mark Twain,** *Cesty Toma Sawyera.* Humor. román. Za 2 K.
Sv. 7. **Aldrich** Th. B., *Marjorie Dawova a jiné povídky.* Za 2 K.

ŘADA II.

Sv. 1. **Barrie** J. M., *Sentimentální Tommy.* Povídka o jeho dětství. K 3·60.
Sv. 2. **Meredith** Jiří, *Zkouška Richarda Feverela.* Román. Za 7 K.
Sv. 3. **Maclaren** Ian, *Drumtochtské obrázky.* Za K 2·40.
Sv. 4. **Sterne** Laurence, *Sentimentální cesta po Francii a Italii.* Humor. román. Za K 1·50.
Sv. 5. **Kipling** Rudyard, *Kim.* Román. Za K 3·60.
Sv. 6. **Schreinerová,** *Příhody z africké farmy.* Přel. M. Jesenská. Za 4 K.
Sv. 7. **Eliot,** *Adam Bede.* — Román. o 2 dílech. Přeložil Zd. Franta. Za K 6·80.
Sv. 8. **Wilde,** *Dvě knihy pohádek.* Přeložila M. Jesenská. Za K 1·80.
Sv. 9. **Anstey** F., *Mosazná láhev.* Satirická fantasie. Za K 2·60.
Sv. 10. **Goldsmith** Oliver, *Vikář Wakefieldský.* Přeložil Jos. J. David. Za K 2·80.
Sv. 11. **Kipling** Rudyard, *Vybrané povídky.* Přeložil Jos. Bartoš. — Autorisované vyd. Za K 2·60

Každý svazek skvost. váz. o K 1·80 více.

Odebírati lze v každém knihkupectví, jakož i v

Nakladatelství J. OTTY v Praze,

Karlovo nám. 34. — Ve Vídni I., Gluckg. 3.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
891.73 P67JH85 C001 v.4
Spisy Alekseje Feofilaktoviłce Pisemskej
3 0112 093387089